Inyila Isa a nun Isa xa Xɛɛrae xa Sɛbɛli Sɛniyɛnxie

Susu New Testament

Contents

Matiyu 1
Maraki 35
Luki 56
Yaya 92
Xɛɛrae xa taruxui 118
Rɔma 148
Korinti I 164
Korinti II 178
Galati 188
Efɛsɛ 194
Filipi 200
Kɔlɔsi 204
Tɛsaloniki I 208
Tɛsaloniki II 212
Timote I 215
Timote II 219
Tito 222
Filemon 225
Eburu 227
Yaki 238
Piyɛri I 242
Piyɛri II 246
Yaya I 249
Yaya II 253
Yaya III 254
Yude 255
Waxayi 257

Inyila Isa a nun Isa xa Xɛɛrae xa Sɛbɛli Sɛniyɛnxie
Susu New Testament

copyright © 2013 MERN_PBT

Language: Susu

Translation by: Pioneer Bible Translators

Contributor: Mission Evangélique Reformée Néerlandaise

Susu Inyila Isa

This translation, published by Pioneer Bible Translators, was published in 2010

. If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the Pioneer Bible Translators at http://www.pioneerbible.org

. This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

ISBN 978-1-5313-0610-6

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016
a4e73bfb-df1e-58eb-b31f-bfdde98e4e83

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *"filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea."* (Habakkuk 2:14)

Inyila Isa Annabi Matiyu naxan Sɛbɛxi Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Kitaabui naxan xili «Inyila Isa,» a dɔxɔ naani na a ra. Namiŋɔnmɛ naani nan taruxuie sɛbɛ Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra naxee lanxi Inyila Isa nan ma. E xili nɛ Matiyu, Maraki, Luki, nun Yaya.

Isa keli xanbi duniŋa, Annabi Matiyu naxa yi Kitaabui sɛbɛ, a xa Isa xa duniŋɛigiri birin masen alako mixie xa a kolon, a Isa findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na. A a sɛbɛ Girɛki xui nɛ, kɔnɔ muxu bara a madangi Soso xui alako Sosoe fan xa nɔ a fahaamude.

Isa xa kaabanako gbegbe sɛbɛxi yi Kitaabui kui alako mixie xa a sɛnbɛ kolon, Ala sɛnbɛ naxan fixi a ma. A furemae rayalan nɛ, a ŋinnɛ ragbilen mixie fɔxɔ ra. Annabi Matiyu bara wa mixie xa Isa xa kawandie fan kolon. Isa to mixie xaran Ala xa masenyi ra, e naxa a kolon, a a nɔndi yati yati nan masenma. A dɔnxɔɛ ra, yi Kitaabui Isa faxa ki nan dɛntɛgɛ sama nun a keli ki faxɛ ma.

Na birin nɔma fahaamui fide won ma, won xa a kolon nde na Isa ra. Won lɔnni naxan sɔtɔma yi Kitaabui kui, a nɔma won malide won ma duniŋɛigiri kui, a man nɔma won malide aligiyama. Ala xa a lu won xaxili ma. Amina.

Inyila Isa Annabi Matiyu naxan Sɛbɛxi

Isa benbae
(Luki 3:23-38)

1 Isa, Ala xa Mixi Sugandixi naxan fatan
Dawuda nun Iburahima bɔnsɔɛ ra, a benbae
xilie nan yi ki:
2 Iburahima naxa Isiyaga sɔtɔ.
Isiyaga naxa Yaxuba sɔtɔ.
Yaxuba naxa Yuda nun a taarae nun a xun-
yae sɔtɔ.
3 Yuda naxa Peresi nun Sera sɔtɔ, Tamari xa
die.
Peresi naxa Xesiron sɔtɔ.
Xesiron naxa Arami sɔtɔ.
4 Arami naxa Aminadabo sɔtɔ.
Aminadabo naxa Naxason sɔtɔ.
Naxason naxa Salimon sɔtɔ.
5 Salimon naxa Boosu sɔtɔ, Raxabi xa di.
Boosu naxa Obedo sɔtɔ, Ruti xa di.
6 Obedo naxa Yisayi sɔtɔ.
Yisayi naxa Dawuda sɔtɔ.

Mangɛ Dawuda naxa Sulemani sɔtɔ
Uriya xa ginɛ saabui ra.
7 Sulemani naxa Robowami sɔtɔ.
Robowami naxa Abiya sɔtɔ.
Abiya naxa Asa sɔtɔ.
8 Asa naxa Yehosafati sɔtɔ.
Yehosafati naxa Yehorami sɔtɔ.
Yehorami naxa Yusiya sɔtɔ.
9 Yusiya naxa Yotami sɔtɔ.
Yotami naxa Axasi sɔtɔ.
Axasi naxa Xesekiya sɔtɔ.
10 Xesekiya naxa Manasi sɔtɔ.
Manasi naxa Amon sɔtɔ.
Amon naxa Yosiya sɔtɔ.
11 Yosiya naxa Yekoniya nun a xunyae sɔtɔ,
Isirayilakae xaninxi Babilɔn tɛmui naxɛ.

12 E to siga Babilɔn, Yekoniya naxa Salatiyeli
sɔtɔ.
Salatiyeli naxa Sorobabeli sɔtɔ.
13 Sorobabeli naxa Abiyudi sɔtɔ.
Abiyudi naxa Eliyakimi sɔtɔ.
Eliyakimi naxa Asoro sɔtɔ.
14 Asoro naxa Sadɔki sɔtɔ.
Sadɔki naxa Aximi sɔtɔ.
Aximi naxa Eliyudi sɔtɔ.
15 Eliyudi naxa Eleyasari sɔtɔ.
Eleyasari naxa Matan sɔtɔ.
Matan naxa Yaxuba sɔtɔ.
16 Yaxuba naxa Yusufu sɔtɔ.
Yusufu naxa Mariyama dɔxɔ.
Mariyama nan findi Isa nga ra,
naxan xili Ala xa Mixi Sugandixi.

17 A birin nalanxi benba dɔxɔ fu nun naani, keli Iburahima ma sa dɔxɔ Dawuda ra. A birin nalanxi benba dɔxɔ fu nun naani, keli Dawuda ma, han Isirayilakae siga tɛmui naxɛ Babilɔn. A birin nalanxi benba dɔxɔ fu nun naani, keli Isirayilakae siga tɛmui ma Babilɔn, han a sa dɔxɔ Ala xa Mixi Sugandixi xa waxati ra.

Isa bari ki naxɛ
(Luki 1:26-38, 2:1-7)

18 Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa bari raba
yi ki nɛ: Yusufu nu bara Isa nga Mariyama
xa kote dɔxɔ, kɔnɔ beenun e xa kafu,
Mariyama naxa tɛɛgɛ Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
xa kaabanako saabui ra. 19 A xa mɔri

Yusufu to findixi tinxintɔɛ ra, a mu nu
waxi Mariyama xili kanafe. A naxa natɛ
tongo e xa fatan gundoɲɔxɔɲa kui. [20] A
nu a maɲɔxunma na fe ma tɛmui naxɛ,
Marigi xa malekɛ nde naxa mini a ma xiye
kui, a a masen a bɛ, «Yusufu, i tan naxan
kelixi Dawuda bɔnsɔɛ, i naxa gaaxu i xa
ginɛ Mariyama futife ra, barima a tɛɛgɛxi
di naxan ma, a fatanxi Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
xa kaabanako nan na. [21] Mariyama fama di
xɛmɛ nan baride. I xa a xili sa Isa, barima
a tan nan fama a xa ɲama rakiside e xa
yunubie ma.»
[22] Na birin naba nɛ alako Marigi naxan
masen namiɲɔnmɛ saabui ra, a xa kamali
alɔ a sɛbɛxi Kitaabui kui ki naxɛ,
[23] «Ginɛdimɛdi tɛɛgɛma nɛ, a di xɛmɛ bari.
E a xili falama nɛ Emanuwɛli.»
Na nan na ki, «Ala na won ya ma.»
[24] Yusufu to xunu, a naxa Marigi xa
malekɛ xa yaamari rabatu, a a xa ginɛ xa
futi xiri. [25] Kɔnɔ a mu a kolon ginɛ ra han
Mariyama xa di xɛmɛ bari xanbi. A naxa na
di xili sa Isa.

2

*Karam*ɔxɔe Isa binyafe

[1] Isa bari Bɛtɛlɛɛmu taa nan kui, Yudaya
bɔxi ma, mangɛ Herode xa ɲamanɛ. Na
waxati, karamɔxɔ ndee naxa fa Darisalamu
keli sogetede biri ra, [2] e naxa maxɔrinyi
ti, e naxɛ, «Yuwifie xa mangɛ naxan baxi
baride, a na minden? Muxu faxi nɛ muxu
xa fa suyidi a bɛ, barima muxu bara a xa
tunbui to sogetede biri.» [3] Mangɛ Herode to
na fe mɛ, a tan nun Darisalamuka birin naxa
kɔntɔfili. [4] A naxa sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun
sɛriyɛ karamɔxɔe malan, a xa e maxɔrin
Ala xa Mixi Sugandixi barima dɛnnaxɛ. [5] E
naxa a yaabi, «A barima Bɛtɛlɛɛmu taa nan
kui, Yudaya bɔxi ma, barima namiɲɔnmɛ a
sɛbɛxi,
[6] ‹I tan Bɛtɛlɛɛmu, naxan na Yudaya bɔxi
ma,
i tide mu xurun Yudaya taa xungbee ya ma,
barima mangɛ fama kelide i tan Bɛtɛlɛɛmu
nɛ,
naxan n ma Isirayila ɲama raɲɛrɛma,
alɔ xuruse dɛmadonyi xurusee raɲɛrɛma ki
naxɛ.›»
[7] Na kui, Herode naxa na karamɔxɔe xili
gundo ra, a e maxɔrin tunbui minixi waxati
naxan ma. [8] Na dangi xanbi, a naxa e xɛɛ
Bɛtɛlɛɛmu yi xɛɛraya ra, «Wo siga, wo xa sa
wakili yi diyɔrɛ fenfe ra. Wo na a to, wo xa
fa n nakolon alako n fan xa sa suyidi a bɛ.»
[9] Karamɔxɔe to gɛ mangɛ xui ramɛde, e
naxa siga. E man naxa tunbui to, e sa naxan
to sogetede biri ra. Tunbui naxa ɲɛrɛ e ya
ra han a naxa ti diyɔrɛ yire xun ma. [10] E
to tunbui to, e naxa sɛɛwa ki fanyi ra. [11] E
naxa so banxi kui, e naxa diyɔrɛ to a nga
Mariyama yi ra. E naxa e magoro bɔxi, e
suyidi diyɔrɛ bɛ. Na tɛmui, e naxa sanbasee
ramini e xa kote kui, e xɛɛma, surayi fanyi,
nun miri labundɛ fi diyɔrɛ ma. [12] Na dangi
xanbi, Ala to nu bara e rakolon xiye kui a a
mu lanma e xa gbilen Herode yire, e naxa
gbilen e xa bɔxi ma kira gbɛtɛ ra.

Isa xaninfe Misira

[13] Karamɔxɔe siga xanbi, Marigi xa
malekɛ naxa mini Yusufu ma xiye kui, a
a masen a bɛ, «Keli. Diyɔrɛ nun a nga
xanin Misira bɔxi ma. Wo xa lu mɛnni
han n wɔyɛnma i bɛ tɛmui naxɛ, barima
Herode diyɔrɛ fenma nɛ alako a xa a faxa.»
[14] Yusufu naxa keli kɔɛ ra, a diyɔrɛ nun
a nga xanin Misira. [15] E naxa lu mɛnni
han Herode naxa faxa, alako Marigi naxan
masen namiɲɔnmɛ saabui ra, a xa kamali,
«N bara n ma di xili,
a xa keli Misira.»

*Herode diy*ɔrɛe faxafe

[16] Herode to a kolon a karamɔxɔe bara a
madaxu, a bɔɲɛ naxa te a ɲaaxi ra. A naxa
yaamari fi, di xɛmɛ birin xa faxa Bɛtɛlɛɛmu
nun a rabilinyi birin, naxee mu nu ɲɛ saxan
sɔtɔ sinden. A na natɛ tongo na karamɔxɔe
xa tunbui to tɛmui nan ma. [17] Na kui, Annabi
Yeremi xa masenyi naxa kamali,
[18] «Xui nde bara mɛ Rama,
wa xui nun sunnunyi gbegbe na a ra.
Raxele wama a xa die nan ma fe ra,
a mu tinxi mixi yo xa a madundu
barima die mu a bɛ sɔnɔn dunijɛ.»

Isa nun a barimixie gbilenfe

[19] Herode to faxa, Marigi xa malekɛ naxa
mini Yusufu ma xiye kui Misira bɔxi ma.
[20] A naxa a masen a bɛ, «Keli, diyɔrɛ nun
a nga tongo, i xa gbilen e ra Isirayila bɔxi
ma, barima naxee nu waxi diyɔrɛ faxafe,
e bara faxa.» [21] Yusufu naxa keli, a naxa
diyɔrɛ nun a nga tongo, e gbilen Isirayila
bɔxi ma. [22] Kɔnɔ Yusufu to a mɛ a Araxelusi
nan findixi Yudaya mangɛ ra a baba Herode
ɲɔxɔe ra, a naxa gaaxu sode naa. Ala to

wɔyɛn a ra xiye kui, a naxa siga Galile bɔxi
ma, [23] a sa sabati Nasarɛti. Na raba nɛ alako
namiɲɔnmɛe xa masenyi xa kamali, naxan
a masenxi, «A xili falama nɛ, ‹Nasarɛtika.›»

3

Annabi Yaya kawandi tife
(Maraki 1:2-11, Luki 3:1-22, Yaya 1:19-34)

[1] Na waxati Annabi Yaya Xunxa naxa
kawandi ti fɔlɔ Yudaya gbengberen yire.
[2] A nu a masen, «Wo tuubi, barima Ala xa
mangɛya niini bara makɔrɛ.» [3] Annabi Esayi
nu Annabi Yaya nan ma fe falafe, a to a
masen,
«Mixi nde a xui itema gbengberen yire,
‹Wo kira yailan Marigi bɛ,
wo kirae matinxin a ya ra.›»

[4] Nɔxɔmɛ xabe donma nan nu ragoroxi
Yaya ma, bɛlɛti kiri daaxi nu xirixi a tagi.
A nu baloma katoe nun wula kumi nan
na. [5] Darisalamukae, Yudayakae, nun mixi
naxee birin nu sabatixi Yurudɛn xure ra-
bilinyi, e nu sigama a yire. [6] E nu e xa
yunubie masenma kɛnɛ ma, Yaya fan nu e
xunxama Yurudɛn xure xɔɔra Ala xa fe ra.

[7] Kɔnɔ Annabi Yaya to Farisɛnie nun
Saduseni gbegbe to fa ra e xa e xunxa
ye xɔɔra, a naxa a masen e bɛ, «Wo tan
bɔximase bɔnsɔɛ! Nde wo rakolonxi wo xa
wo gi Ala xa xɔnɛ ma naxan na fafe? [8] Wo
xa fe fanyi nan naba naxan a masenma a
wo bara tuubi. [9] Wo naxa a fala wo yɛtɛ ma,
‹Iburahima nan na muxu benba ra,› barima
Ala nɔma yi gɛmɛe mafindide Iburahima xa
die ra. [10] Beera ɲan na wurie sanke ma a xa
e bilie sɛgɛ. Wuri naxan yo mu bogi fanyi
raminima, a sɛgɛma nɛ, a woli tɛ i. [11] N tan
wo xunxama ye nan xɔɔra wo xa tuubi xa
fe ra, kɔnɔ naxan fama fade n xanbi ra, na
sɛnbɛ gbo n tan bɛ. Na binyɛ mu na n tan
yi ra hali a xa sankiri maxaninfe ra. A tan
nan Ala Xaxili Sɛniyɛnxi ragoroma wo ma, a
tan nan wo xunxama tɛ ra. [12] A xa segerenyi
suxuxi a yi ra, a maale nun a lagi yegetima
naxan na lɔnyi ma. A maale rasoma a xa bili
kui, kɔnɔ a lagi tan ganma tɛ ra naxan mu
xubenma.»

Isa xunxafe
(Maraki 1:9-11, Luki 3:21-22, Yaya 1:32-34)

[13] Na tɛmui Isa naxa keli Galile, fafe ra
Yaya yire Yurudɛn xure, alako Yaya xa a
xunxa ye xɔɔra. [14] Kɔnɔ Yaya mu nu tinxi
na fe ra. A naxa a fala, «N tan nan hayi a
ma i tan xa n xunxa ye xɔɔra, kɔnɔ i tan
nan fa faxi n tan xa i xunxa ye xɔɔra?» [15] Isa
naxa a yaabi, «Yakɔsi, a xa raba yi ki, barima
a lanma won xa fe birin naba a sɛriyɛ ki
ma.» Na kui, Yaya naxa tin a ra. [16] Isa xun
to xa, a naxa te ye xɔɔra, koore naxa rabi, a
naxa Ala Xaxili Sɛniyɛnxi to goro ra a ma alɔ
ganbɛ. [17] Xui nde naxa mɛ keli koore ma, a a
masen, «N ma Di maxanuxi nan yi ki naxan
n kɛnɛnxi ki fanyi ra.»

4

Sentanɛ katafe a xa Isa ratantan
(Maraki 1:12-13, Luki 4:1-13)

[1] Ala Xaxili naxa Isa xun ti gbengberenyi
ma alako Ibulisa xa sa kata a xa a ratantan.
[2] Isa to nu bara sun xi tongo naani, kɔɛ nun
yanyi, kaamɛ nu na a ma. [3] Maratantanma
to maso a ra, a naxa a fala a bɛ, «Xa Ala xa Di
nan i ra, yaamari fi yi gɛmɛe xa findi taami
ra.» [4] Isa naxa a yaabi, «A sɛbɛxi Kitaabui
kui, ‹Mixi mu baloma taami gbansan xa ra.
Ala xa masenyi birin findixi baloe nan na
adama bɛ.›»

[5] Ibulisa naxa a xanin Darisalamu, taa
sɛniyɛnxi, a a ti Ala xa hɔrɔmɔbanxi fari,
yire itexi. [6] A naxa a fala a bɛ, «Xa Ala xa
Di nan lanxi i ma, tugan, barima a sɛbɛxi,
‹Ala yaamari fima nɛ a xa malekɛe ma i xa
fe ra,›
‹e e bɛlɛxɛe rasoma nɛ i bun ma,
e i ralaxun alako i sanyi naxa din gɛmɛ ra.›»
[7] Isa naxa a yaabi, «Iyo, kɔnɔ a man sɛbɛxi
Kitaabui kui, ‹I naxa i Marigi Ala mato.›»

[8] Ibulisa man naxa a xanin geya itexi fari,
a fa duniɲa mangɛya birin masen a bɛ, e
nun e xa dariyɛ. [9] A naxa a fala a bɛ, «N
yi birin fima nɛ i ma xa i suyidi n bɛ, i
n batu.» [10] Isa naxa a yaabi, «Sentanɛ, keli
be! A sɛbɛxi Kitaabui kui, ‹I xa i Marigi Ala
gbansan nan batu, i xa suyidi a keren nan
bɛ.›» [11] Na wɔyɛnyi dangi xanbi, Ibulisa naxa
keli a xun. Malekɛe naxa e maso Isa ra, e a
sɛnbɛ so.

Isa a xa wali fɔlɔfe Galile bɔxi ma
(Maraki 1:14-20, Luki 4:14-15)

[12] Isa to a mɛ a Yaya bara sa geeli, a naxa
gbilen Galile bɔxi ma. [13] A naxa keli Nasarɛti
taa kui, a sa sabati Kapɛrɛnamu, taa nde
naxan nu na baa dɛ ra, Sabulon nun Nafatali
bɔxi ma. [14] Na naxa raba alako Annabi Esayi
xa masenyi xa kamali,
[15] «Sabulon nun Nafatali bɔxi,

naxee na kira ra sigafe baa dɛ ra Yurudɛn naakiri,
wo findixi Galile bɔxi nan na naxan na si gbɛtɛe bɛlɛxɛ.
16 Ɲamanɛ naxan dɔxɔxi dimi kui,
e bara naiyalanyi belebele to.
Naxee dɔxɔxi faxɛ xa dimi kui,
naiyalanyi bara mini e bɛ.»
17 Keli na tɛmui ma, Isa naxa kawandi ti fɔlɔ, a nu a fala, «Wo tuubi, barima Ala xa mangɛya niini bara makɔrɛ.»

Isa a fɔxirabirɛ singee xilife
(Maraki 1:16-20, Luki 5:1-11)

18 Isa to nu ɲɛrɛfe Galile baa dɛ ra, a naxa xɛmɛ firin to e na yɛlɛ wolife. Yɛxɛsuxuie nan nu e ra, Simɔn, naxan xili Piyɛri, a nun a xunya Andire. 19 Isa naxa a fala e bɛ, «Wo bira n fɔxɔ ra. Tɛmui dangixi wo nu yɛxɛ nan suxuma, kɔnɔ yakɔsi n a niyama wo xa nu mixie nan sɔtɔ n bɛ.» 20 E naxa e xa yɛlɛe lu na keren na, e bira Isa fɔxɔ ra. 21 E to siga, e naxa xɛmɛ firin gbɛtɛ to, Sebede xa di Yaki nun a xunya Yaya. E nu na yɛlɛe madɛgɛfe kunkui kui e baba Sebede fɛ ma. Isa naxa e xili, 22 e fan naxa kunkui nun e baba lu na keren na, e bira Isa fɔxɔ ra.

Isa mixie kawandife nun furemae rayalanfe
(Luki 6:17-19)

23 Na xanbi Isa naxa Galile bɔxi birin isa fɔlɔ. A nu mixie xaranma e xa salidee kui, a nu e kawandi Ala xa mangɛya niini xa xibaaru fanyi ra, a nu furema mɔɔli birin nayalan ɲama ya ma. 24 A xili naxa te Siriya bɔxi birin ma. Mixie naxa fa furema mɔɔli birin na a xɔn ma. E nu fama mixie ra naxee nu na tɔɔrɔfe a ɲaaxi ra, ɲinnɛ nu naxee fɔxɔ ra, bira fure nu na naxee ma, a nun namatɛe. Isa nu e birin nayalanma. 25 Ɲama gbegbe naxa bira a fɔxɔ ra kelife Galile bɔxi ma, Taa Fu bɔxi, Darisalamu, Yudaya, nun bɔxi naxan na Yurudɛn naakiri ma.

5

Isa xa kawandi geya fari
(Maraki 3:13, Luki 6:12-13)

1 Isa to ɲama to, a naxa te geya fari, a a magoro. A fɔxirabirɛe naxa e makɔrɛ a ra.
2 A naxa masenyi ti fɔlɔ e bɛ.

Ala sɛɛwɛ fima naxee ma
(Luki 6:20-26)

3 «Sɛɛwɛ na mixie bɛ naxee e yɛtɛ magoroma,
barima e fama nɛ sode Ala xa mangɛya niini bun ma.
4 Sɛɛwɛ na mixie bɛ naxee wama,
barima e fama nɛ madundude.
5 Sɛɛwɛ na mixie bɛ naxee diɲɛma,
bɔxi findima e tan nan kɛ ra.
6 Sɛɛwɛ na mixie bɛ naxee wama tinxinyi xɔn,
alɔ kaamɛtɔɛ wama donse xɔn ma ki naxɛ,
barima e a sɔtɔma nɛ.
7 Sɛɛwɛ na mixie bɛ naxee kinikinima e booree ma,
barima Ala kinikinima nɛ e fan ma.
8 Sɛɛwɛ na mixie bɛ naxee bɔɲɛ fiixɛ,
barima e Ala toma nɛ a xa fonisireya kui.
9 Sɛɛwɛ na mixie bɛ naxee lanyi fenma e nun mixie tagi,
barima e xili falama nɛ Ala xa die.
10 Sɛɛwɛ na mixie bɛ naxee ɲaxankataxi tinxinyi xa fe ra,
barima e soma nɛ Ala xa mangɛya niini bun ma.»
11 «Sɛɛwɛ na wo bɛ e na wo konbi, e na wo ɲaxankata, e na wule nun fe kobi mɔɔli birin fala wo xun ma n ma fe ra. 12 Wo xa ɲɛlɛxin, wo xa sɛɛwa, barima wo baraayi gboma nɛ ariyanna. Beenun wo xa bari, e namiɲɔnmɛe fan ɲaxankata na ki nɛ.»

Fɔxɛ nun naiyalanyi
(Maraki 9:50, 4:21, Luki 14:34-35, 8:16, 11:33)

13 «Wo maniyaxi fɔxɛ nan na yi duniɲa adamadie ya ma, kɔnɔ xa fɔxɛ mɛxɛmɛxɛnyi bara ba, a fa mɛxɛmɛxɛnma di? A tide yo mu na kɔrɛ, fo a woli tande, mixie ɲɛrɛ a fari. 14 Wo maniyaxi naiyalanyi nan na yi duniɲa adamadie ya ma. Taa naxan dɔxɔxi geya fari, na mu nɔma nɔxunde. 15 Lanpui mu radɛxɛma a xa dɔxɔ debe bun ma. A dɔxɔma lanpui dɔxɔse nan fari alako a xa banxi kui iyalan birin bɛ. 16 Wo xa naiyalanyi fan xa yanba na ki adamadie ya ma, alako e xa wo xa kɛwali fanyie to, e wo Baba matɔxɔ naxan na ariyanna.»

Annabi Munsa nun namiɲɔnmɛe xa sɛriyɛ

17 «Wo naxa a maɲɔxun a n faxi nɛ n xa Tawureta Munsa nun namiɲɔnmɛe xa sɛriyɛ ba a i. N mu faxi e bade xɛ, n faxi nɛ alako n xa e rakamali. 18 N xa nɔndi fala wo bɛ, danmi koore nun bɔxi na na, hali sigirɛ keren mu bama Ala xa sɛriyɛ ra, fo a birin kamali. 19 Na kui, mixi yo Ala xa yaamari keren matandi, na yaamari

xurun kiyoki, a man fa mixi gbɛtɛe ratantan
na kui, a kanyi fan xili xurunma nɛ birin
bɛ Ala xa mangɛya niini bun ma. Kɔnɔ
mixi yo Ala xa sɛriyɛ rabatu, a mixi gbɛtɛe
xaran na ra, na kanyi xunnakeli nan sɔtɔma
Ala xa mangɛya niini bun ma. [20] N xa a
fala wo bɛ, xa wo xa tinxinyi mu dangi
sɛriyɛ karamɔxɔe nun Farisɛnie gbe ra, wo
mu soma Ala xa mangɛya niini bun ma
abadan.»

Faxɛ tife, xɔnɛ, nun lanyi
(Maraki 11:25, Luki 12:57-59)

[21] «Wo a kolon wo benbae yamari naxan
na, ‹Wo naxa faxɛ ti. Faxɛti makiitima
nɛ.› [22] Kɔnɔ n tan xa a fala wo bɛ, naxan
yo bɔɲɛ na te a ngaxakerenyi xili ma, na
kanyi makiitima nɛ. Naxan na a fala ngax-
akerenyi bɛ, ‹I tan dugula›, na kanyi maki-
itima nɛ kiitisa xungbee ya i. Naxan na a
fala a bɛ, ‹I tan xaxilitare!›, na kanyi wolima
nɛ yahannama tɛ xɔɔra.»
[23] «Na kui, xa wo bara siga sɛrɛxɛ bade, wo
fa ratu a wo ngaxakerenyi xɔnɔxi wo ma fe
nde ma, [24] wo xa wo xa sɛrɛxɛ lu sɛrɛxɛbade
fɛ ma sinden, wo siga wo ngaxakerenyi yire.
Wo xa lanyi xiri wo nun wo ngaxakerenyi
tagi, wo fa gbilen wo xa sɛrɛxɛ bade.»
[25] «I xa kata wo nun i kalamuma xa lan
sinnanyi ma, wo na kira xɔn ma tɛmui naxɛ.
Xa na mu a ra a i xaninma kiitisa yire, kiitisa
fan i so kɔsibili yi ra, na fan i sa geeli. [26] N
xa nɔndi fala i bɛ, i mu minima mɛnni fo i
kɔbiri birin fi han batanka dɔnxɔe.»

Yɛnɛ nun mixi ratantanse
(Matiyu 18:8-9, Maraki 9:43, 9:47-48)

[27] «Wo a kolon wo benbae yamari naxan
na, ‹Wo naxa yɛnɛ raba.› [28] Kɔnɔ n tan xa a
fala wo bɛ, naxan yo a ya ti ginɛ nde ra milɛ
kui, na kanyi bara gɛ yɛnɛ rabade a bɔɲɛ
kui. [29] Xa i yirefan ya findima i ratantanse
ra, a ba na, a wɔlɛ. Fate yire nde bafe
na, na fisa dinɛ i fate gundi birin wolife
yahannama. [30] Xa i yirefan bɛlɛxɛ findima i
ratantanse ra, a bolon, a wɔlɛ. Fate salonse
nde bolonfe, na fisa dinɛ i fate gundi birin
wolife yahannama.»

Xɛmɛ nun ginɛ fatanfe
(Matiyu 19:7-9, Maraki 10:4-5, 10:10-12, Luki 16:18)

[31] «A man masenxi nɛ, ‹Naxan wama
mɛɛfe a xa ginɛ ra, a xa fatan kɛɛdi so a yi
ra.› [32] Kɔnɔ n tan xa a fala wo bɛ, naxan
yo mɛɛ a xa ginɛ ra, xa a xa ginɛ mu yɛnɛ
xa rabaxi, na kanyi bara a niya na ginɛ xa
findi yɛnɛla ra a na dɔxɔ xɛmɛ gbɛtɛ xɔn
ma tɛmui naxɛ. Xɛmɛ naxan fan na ginɛ
dɔxɔma e mɛɛxi naxan na, a fan bara findi
yɛnɛla ra.»

Marakali

[33] «Wo a kolon wo benbae yamari naxan
na, ‹Wo naxa wo xa marakali kana, wo xa a
rakamali nɛ Marigi bɛ.› [34] Kɔnɔ n tan xa a
fala wo bɛ, wo naxa wo kali feo! Wo naxa
wo kali koore ra, barima Ala xa kibanyi nan
a ra. [35] Wo naxa wo kali bɔxi ra, barima
Ala sanyi tide na a ra. Wo naxa wo kali
Darisalamu ra, barima Mangɛ Xungbe xa
taa nan a ra. [36] Wo naxa wo kali wo yɛtɛ
xunyi ra, barima wo mu nɔma xunsɛxɛ
keren nafugade, wo mu nɔma a fɔɔrɔde.
[37] Wo xa nɔndi fala. Xa iyo nan a ra, wo xa
a fala ‹iyo›. Xa ade nan a ra, wo xa a fala
‹ade›. Sese sa na xun ma, a fatanxi Sentanɛ
nan ma.»

Gbeɲɔxɔɛ
(Luki 6:29-30)

[38] «Wo a kolon wo yamari naxan na, ‹Wo
xa ya ɲɔxɔ ya ra, wo xa ɲinyi ɲɔxɔ ɲinyi ra.›
[39] Kɔnɔ n tan xa a fala wo bɛ, wo naxa mixi
kobi gere. Xa mixi nde wo xɛrɛ garin, wo xa
boore sɛɛti fan ti a bɛ. [40] Xa mixi nde wama
wo xaninfe kiiti banxi, alako a xa donma ba
wo yi ra, wo xa wo xa guba fan lu a yi. [41] Xa
mixi nde wo karaxan wo xa a mati ɲɛrɛ kui
kilo keren, wo xa a mati kilo firin. [42] Naxan
na i makula, i xa a ki. Naxan wama se nde
yofufe i ma, i naxa tondi a bɛ.»

Yaxuie xanufe
(Luki 6:27-28, 6:32-36)

[43] «Wo a kolon wo yamarixi naxan na, ‹Wo
xa wo boore xanu, wo xa wo yaxui xɔn.›
[44] Kɔnɔ n tan xa a fala wo bɛ, wo xa wo yaxuie
xanu, wo xa Ala maxandi mixie bɛ naxee
wo ɲaxankatama. [45] Na kui, wo findima wo
Baba xa die ra naxan na ariyanna, naxan
kuye ibama tinxintɔɛe nun tinxintaree bɛ,
naxan tunɛ ragoroma mixi fanyie nun mixi
kobie bɛ. [46] Xa wo sa mixie gbansan nan
xanuma, naxee wo fan xanuxi, wo baraayi
mundun sɔtɔma na kui? Hali duuti maxili
kobie na mɔɔli rabama. [47] Xa wo sa wo
ngaxakerenyie gbansan nan xɛɛbuma, wo
munfe rabafe naxan findi fe nɛɛnɛ ra na
kui? Hali kaafirie na mɔɔli rabama. [48] Na

kui, wo xa tinxinyi nun marafanyi xa ka-
mali, alɔ wo naxan toxi wo Baba ra naxan
na ariyanna.»

6

Mixi kife

1 «Wo naxa fe fanyi raba mixie ya tode ra
e xa wo xa tinxinyi to, xa na mu a ra wo
mu baraayi yo sɔtɔma wo Baba ra, naxan na
ariyanna. 2 Na kui, i nɛ mixi kima, i naxa
a sigi sa duniɲa birin bɛ alɔ filankafuie a
rabama ki naxɛ salide nun taa ma, alako
mixie xa e matɔxɔ. N xa nɔndi fala wo bɛ,
e bara gɛ e xa wali sare birin sɔtɔde. 3 I nɛ
mixi kima i yirefanyi ra, kɔɔla naxa a kolon.
4 I xa mixi ki suturɛ nan na. Na kui, i Baba
Ala naxan gundo birin kolon, a fama nɛ na
sare ragbilende i ma.»

Ala maxandife
(Luki 11:2-4)

5 «Wo nɛ salima, wo naxa lu alɔ filanka-
fuie naxee salima, e tixi salidee kui nun
kira dɛ ra alako mixie xa e to. N xa nɔndi
fala wo bɛ, e bara gɛ e xa wali sare birin
sɔtɔde. 6 Kɔnɔ i tan nɛ salima, siga i xa banxi
yire nde nɔxunyi kui, i naadɛ ragali, i Ala
maxandi naxan mu toma. Na kui, i Baba Ala
naxan gundo fe birin toxi, a fama nɛ i sare
fide.»

7 «Wo nɛ Ala maxandima, wo naxa wo
xa wɔyɛnyi rawuya fufafu, alɔ kaafiri naxee
laxi a ra a e xa duba suxuma e xa wɔyɛnyi
radiganxie nan saabui ra. 8 Wo naxa lu alɔ
e tan, barima wo Baba Ala wo hayi kolon
beenun wo xa a maxandi.»

9 «Wo lan wo xa sali yi ki nɛ:
‹Muxu Baba naxan na ariyanna,
duniɲa birin xa i xili sɛniyɛnxi kolon.
10 I xa mangɛya xa fa.
I sago xa raba duniɲa ma,
alɔ a rabama ariyanna ki naxɛ.
11 Baloe fi muxu ma to lɔxɔɛ,
muxu hayi na naxan ma.
12 Diɲɛ muxu xa yunubie ma,
alɔ muxu fan diɲɛxi mixie haakɛe ma ki
naxɛ,
naxee bara fe kobi niya muxu ra.
13 I naxa muxu ti maratantanyi kira xɔn,
i xa muxu ratanga Sentanɛ ma.
I tan nan gbe na mangɛya, sɛnbɛ, nun binyɛ
ra abadan.
Amina.›»

14 «Xa wo diɲɛ mixie haakɛe ma, wo Baba
naxan na ariyanna, a fan diɲɛma nɛ wo ma,
15 kɔnɔ xa wo mu diɲɛ mixie ma, wo Baba
naxan na ariyanna, a fan mu diɲɛma wo xa
yunubie ma.»

Sunyi suxufe

16 «Wo nɛ sunyi suxuma, wo naxa
wo yatagi ixɔnɔ alɔ filankafuie e yatagi
ixɔnɔma ki naxɛ, mixie xa a kolon a e na
sunyi. N xa nɔndi fala wo bɛ, e bara gɛ e
xa wali sare birin sɔtɔde. 17 Kɔnɔ i tan nɛ
sunyi suxuma, i xa ture sa i xunyi ma, i i
yatagi maxa, 18 alako mixie naxa a kolon a i
na sunyi. Na kui, i Baba Ala naxan mu toma,
naxan man gundo fe birin toxi, a fama nɛ i
sare fide.»

Harige
(Luki 11:33-36, 16:13)

19 «Wo naxa wo harige malan duniɲa
ma, nimasee nun xɔrixɔri a xun nakanama
dɛnnaxɛ, xa na mu a ra muɲɛtie nɔma a
muɲade banxi kui dɛnnaxɛ. 20 Wo xa wo
harige malan ariyanna nɛ, nimasee nun
xɔrixɔri mu kanari sama dɛnnaxɛ, muɲɛtie
fan mu muɲɛ tima dɛnnaxɛ. 21 Wo harige na
dɛnnaxɛ, wo bɔɲɛ fan luma naa nɛ.»

22 «Ya nan na fate xa lanpui ra. Xa i ya fan,
i fate birin iyalanma nɛ, 23 kɔnɔ xa i ya mu
fan, i fate luma dimi nan kui. Na kui, xa i xa
naiyalanyi bara findi dimi ra, na dimi ifɔɔrɔ
de!»

24 «Mixi yo mu nɔma lude marigi firin
xa yaamari bun ma, barima a fama marigi
keren xɔnde, a boore maxanu. A xirima
keren na, a boore rabolo. Wo mu nɔma Ala
nun naafuli batude tɛmui keren.»

Kɔntɔfili
(Luki 12:22-32)

25 «Na nan a toxi, n xa a fala wo bɛ, wo
naxa kɔntɔfili baloe xa fe ra wo hayi na
naxan ma yi duniɲɛigiri kui, xa na mu a ra,
dugie xa fe ra wo naxee ragoroma wo fate
ma. Wo xa duniɲɛigiri tide mu gbo donse
bɛ? Wo fate tide mu gbo dugie bɛ? 26 Wo
xɔnie mato koore ma. E mu sansi sima, e
mu xɛ xabama, e mu donse ragatama bilie
kui, kɔnɔ wo Baba naxan na ariyanna, a
e baloma. Wo tan mu dangi na xɔnie ra?
27 Nde nɔma hali xi keren sade a xa simaya
xun a xa kɔntɔfili saabui ra? 28 Munfe ra wo
kɔntɔfilima wo xa sosee xa fe ra? Wo sansi
fuge tofanyie mato, e minima wula sansie

ma ki naxɛ. E mu walima, e mu woligɛsɛ
yailanma, 29 kɔnɔ n xa a fala wo bɛ, hali
mangɛ Sulemani xa dariyɛ birin kui, a xa
sosee mu nu tofan alɔ na sansi fuge keren.
30 Xa Ala sansi mɛɛnima yi ki nɛ, sansi naxan
na na to, tina a gan, a mu mɛɛnima wo fan
ma? Wo xa danxaniya xurun!»
31 «Na kui, wo naxa kɔntɔfili a falafe
ra, ‹Muxu munse donma? Muxu munse
minma? Muxu munse ragoroma muxu
ma?› 32 Kaafirie birama na fe mɔɔli nan tun
fɔxɔ ra. Anun, wo Baba naxan na ariyanna,
a a kolon wo hayi na na se birin ma. 33 Na
kui, wo xa Ala xa mangɛya niini nun a xa
tinxinyi nan singe fen, a na se dɔnxɔɛ birin
fan fima nɛ wo ma. 34 Wo naxa kɔntɔfili tina
xa fe ra, barima tina a ɲɔxɔ sama a yɛtɛ xɔn.
Lɔxɔɛ birin nun a xa tɔɔrɛ nan a ra.»

7

Wuri fuŋi nun xebenyi
(Luki 6:37-42)

1 «Wo naxa wo yɛtɛ findi wo boore adama
kɛwalie makiitima ra, alako kiiti naxa kana
wo fan na Ala yi. 2 Wo mixi makiitima
ki naxɛ, wo fan makiitima na ki nɛ. Wo
maniyase naxan nawalima booree bɛ, na
nan nawalima wo fan bɛ. 3 Munfe ra i wuri
fuŋi toma i ngaxakerenyi ya ma, a fa li i mu
xebenyi toxi naxan na i tan yɛtɛ ya ma? 4 I
nɔma a falade i ngaxakerenyi bɛ di, ‹A lu n
xa wuri fuŋi ba i ya ma,› xa a sa li xebenyi
nan na i tan yɛtɛ ya ma? 5 I tan filankafui,
xebenyi nan singe ba i yɛtɛ ya ma. Na ba
xanbi, i nɔma nɛ se igbɛde a fanyi ra, alako
i xa wuri fuŋi ba i ngaxakerenyi fan ya ma.»

Se sɛniyɛnxi sofe baree yi ra

6 «Wo naxa se sɛniyɛnxi so baree yi ra, xa
na mu a ra e e ya rafindima nɛ wo ma, e wo
maxin. Wo naxa gɛmɛ tofanyie woli xɔsɛɛ
bun ma, xa na mu a ra e e maboronma nan
tui.»

Baba Ala maxandife
(Luki 11:9-13)

7 «Wo maxandi ti, wo a sɔtɔma nɛ.
Wo fenyi ti, wo a toma nɛ.
Wo naadɛ kɔnkɔn, a rabima nɛ wo bɛ.
8 Mixi naxan birin maxandi tima, a a sɔtɔma
nɛ.
Mixi naxan fenyi tima, a a toma nɛ.
Mixi naxan naadɛ kɔnkɔnma, a rabima nɛ a
bɛ.»
9 «Babɛ mundun na wo ya ma naxan xa di
taami maxɔrinma a ma, a sa gɛmɛ so a yi
ra? 10 Xa na mu a ra, a bɔximase so a yi, a
xa di na a maxɔrin yɛxɛ ma? 11 Xa wo tan
mixi kobie fata se fanyie fide wo xa die ma,
wo Baba Ala naxan na ariyanna, a dangi wo
ra pon! A fe fanyie fima nɛ a maxandimae
ma.»

Mixi lanma a xa naxan naba a boore adama
bɛ
(Luki 6:31)

12 «Wo wama mixie xa naxan birin naba
wo bɛ, wo fan xa na nan naba e bɛ. Tawureta
Munsa nun namiɲɔnmɛɛ xa Kitaabuie birin
nalanxi nan na ki.»

Naadɛ ixutuxi nun a igbe
(Luki 13:23-24)

13 «Wo xa so naadɛ ixutuxi nan na, barima
naadɛ igbe mixi rasigama gbaloe nan ma.
Kira naxan mixi xaninma gbaloe ma, a ɲɛrɛ
mu xɔnɔ. Mixi gbegbe soma naadɛ igbe nan
na, mixi gbegbe gbaloe kira nan suxuma.
14 Kɔnɔ naadɛ ixutuxi rabima kisi nan ma.
Kira naxan mixi xaninma kisi ma, a ɲɛrɛ
xɔnɔ. Mixi mu gbo naxee na naadɛ nun na
kira toma.»

Wuri bili kolonma a bogi nan ma
(Luki 6:43-44)

15 «Wo wo yɛtɛ ratanga wule falɛe ma
naxee e yɛtɛ findixi namiɲɔnmɛɛ ra. E fama
wɔyɛnyi ɲɔxunmɛ ra wo ma, kɔnɔ e ɲanige
mu fan feo! 16 Wo e kolonma e xa kɛwali
nan ma. Kusu bama baagi bili kɔn na? Xɔrɛ
bama tunbe bili ma? 17 Sansi fanyi bogi fanyi
nan naminima, sansi kobi fan bogi kobi nan
naminima. 18 Sansi fanyi mu nɔma bogi
kobi raminide, sansi kobi fan mu nɔma bogi
fanyi raminide. 19 Sansi naxan mu bogi fanyi
raminima, a sɛgɛma nɛ, a woli tɛ i. 20 Na kui,
wo na mixie kolonma e xa kɛwali nan ma.»

Naxee mu Ala sagoe rabama
(Luki 6:46, 13:25-27)

21 «Mixi naxee a falama n bɛ, ‹N Marigi, n
Marigi,› e birin xa mu soma Ala xa mangɛya
niini bun ma, fo naxee n Baba sago rabama
naxan na ariyanna. 22 Na lɔxɔɛ mixi gbegbe
a falama nɛ n bɛ, ‹Muxu Marigi, muxu
Marigi, muxu mu wɔyɛn xɛ i xili ra? Muxu
mu ɲinnɛe keri xɛ i xili ra? Muxu mu
kaabanako gbegbe raba xɛ i xili ra?› 23 Na
tɛmui n nee yaabima nɛ, ‹N mu wo kolon
feo! Wo tan fe kobi rabae, wo keli n ya i.›»

Banxiti firin xa taali
(Luki 6:47-49)

24 «Na kui, mixi naxan na n ma masenyi
ramɛ, a fa a rabatu, na kanyi maniya xax-
ilima ra naxan a xa banxi bili ti fanye ma.
25 Tunɛ naxa fa, xuree naxa banbaran yɛ,
foye naxa mini a nu banxi mabɔnbɔ, kɔnɔ
banxi mu bira, barima a nu tixi fanye nan
fari. 26 Kɔnɔ mixi naxan n ma masenyi
ramɛ, a mu a rabatu, na kanyi maniya mixi
xaxilitare ra naxan a xa banxi tixi mɛyɛnyi
fari. 27 Tunɛ naxa fa, xuree naxa banbaran
yɛ, foye naxa mini a nu banxi mabɔnbɔ,
banxi fan naxa bira, a kana a ɲaaxi ra.»

28 Isa to gɛ yi fe birin masende, ɲama naxa
kaaba a xa xaranyi ma, 29 barima a mu nu
luxi alɔ e xa sɛriyɛ karamɔxɔe. A tan nu
wɔyɛnma mangɛ sɛnbɛ nan na.

8

Isa kunɛ kanyi rayalanfe
(Maraki 1:40-45, Luki 5:12-14)

1 Isa to goro geya fari, ɲama gbegbe naxa
bira a fɔxɔ ra. 2 Kunɛ kanyi nde naxa a maso
Isa ra, a suyidi a bɛ, a a fala a bɛ, «N Marigi,
xa i tin, i nɔma n nasɛniyɛnde.» 3 Isa naxa a
bɛlɛxɛ itala, a a sa kunɛ kanyi ma, a a fala
a bɛ, «N tinxi. Findi mixi sɛniyɛnxi ra.»
Kunɛ fure naxa ba a ma keren na. 4 Isa man
naxa a masen a bɛ, «I naxa yi fe fala mixi
yo bɛ. Siga i sa i yɛtɛ dɛntɛgɛ sɛrɛxɛdubɛ
bɛ, i sɛrɛxɛ ba alɔ Annabi Munsa a yamarixi
ki naxɛ. Na findima seedeɲɔxɔya nan na e
bɛ.»

*S*ɔɔri xunmati xa danxaniya
(Luki 7:1-10)

5 Isa to so Kapɛrɛnamu, sɔɔri mixi kɛmɛ
xunmati naxa fa a yire, a a maxandi,
6 «Marigi, n ma walikɛ saxi banxi, a bara
namata, a ɲaxankataxi ki fanyi ra.» 7 Isa
naxa a fala a bɛ, «N xa siga, n xa sa a
rayalan.» 8 Sɔɔri mixi kɛmɛ xunmati naxa
a yaabi, «Marigi, na binyɛ mu na n yi ra
i tan xa so n ma banxi kui. I xa yaamari
gbansan nan fi, n ma konyi yalanma nɛ. 9 N
a kolon barima n fan na mangɛ ndee nan xa
yaamari bun ma, sɔɔri ndee man na n fan
yi, naxee na n ma yaamari bun ma. N na a
fala sɔɔri nde bɛ, ‹Siga,› a sigama nɛ. N na
a fala, ‹Fa,› a fama nɛ. N na n ma konyi nde
yamari, ‹Yi fe raba,› a a rabama nɛ.»

10 Isa to na sɔɔri xa masenyi mɛ, a naxa
kaaba, a fa a fala a fɔxirabirɛe bɛ, «N xa
nɔndi fala wo bɛ, n mu yi danxaniya mɔɔli
toxi Isirayila bɔxi dɛdɛ. 11 N xa a fala wo
bɛ, mixi gbegbe fama nɛ keli sogetede nun
sogegorode biri, e e dɛge e nun Iburahima,
Isiyaga, nun Yaxuba Ala xa mangɛya niini
bun ma. 12 Kɔnɔ mangɛ xa die tan wolima
nɛ tande dimi kui, wa nun ɲinyi raxinyi na
dɛnnaxɛ.» 13 Na tɛmui Isa naxa a fala sɔɔri
mixi kɛmɛ xunmati bɛ, «Siga, a xa raba i bɛ
alɔ i laxi a ra ki naxɛ.» Na waxati kerenyi
yati, sɔɔri xa konyi naxa yalan.

Isa mixi gbegbe rayalanfe
(Maraki 1:21-34, Luki 4:31-41)

14 Na dangi xanbi, Isa naxa siga Piyɛri
xɔnyi. A naxa Piyɛri bitanyi ginɛma to, a
saxi, a fate wolenxi ki fanyi. 15 Isa to a bɛlɛxɛ
suxu, fure naxa a bɛɲin keren na. A naxa
keli, a fa kuri so e bɛ.
16 Nunmare tɛmui, e naxa fa mixi gbegbe
ra Isa xɔn ma ɲinnɛ nu naxee fɔxɔ ra. A
naxa ɲinnɛe keri a xa wɔyɛnyi ra, a furemae
birin nayalan. 17 Na kui, Annabi Esayi xa
masenyi naxa kamali, naxan sɛbɛxi,
«A naxa won ma tɔɔrɛ ba won ma,
a won ma furee dɔxɔ a xun.»

*Birafe Isa f*ɔxɔ ra
(Luki 9:57-62)

18 Isa to ɲama gbegbe to a rabilinyi, a naxa
a fɔxirabirɛe yamari e xa baa igiri. 19 Sɛriyɛ
karamɔxɔ nde naxa a maso Isa ra, a a fala a
bɛ, «Karamɔxɔ, i siga dɛdɛ, n na i fɔxɔ ra.»
20 Isa naxa a yaabi,
«Xulumase xima a yili kui.
Xɔni xima a tɛɛ kui.
Kɔnɔ dɛdɛ mu na Adama xa Di bɛ a a xunyi
sama dɛnnaxɛ.»
21 A fɔxirabirɛ nde fan naxa a fala a bɛ,
«Marigi, a lu n xa siga n baba ragatade
sinden.» 22 Kɔnɔ Isa naxa a yaabi, «Bira n
fɔxɔ ra. A lu faxamixie xa e xa faxamixie
ragata.»

Isa foye belebele raxarafe
(Maraki 4:35-41, Luki 8:22-25)

23 Isa naxa baki kunkui kui, a fɔxirabirɛe
naxa bira a fɔxɔ ra. 24 Foye belebele naxa
keli baa ma, mɔrɔnyi nu fa sa kunkui kui.
Kɔnɔ Isa tan nu na xife. 25 A fɔxirabirɛe
naxa fa a raxunu, e a fala a bɛ, «Marigi,
won nakisi, won faxafe nɛ yi ki!» 26 A naxa
e yaabi, «Wo gaaxuxi munfe ra? Wo xa

danxaniya xurun!» A naxa keli, a foye nun
baa yamari, baa naxa xinbeli yen! [27] A
fɔxirabirɛe naxa kaaba, e e bore maxɔrin,
«Mixi mɔɔli mundun lanxi yi ma? Hali foye
nun baa, e a xui rabatuma.»

Ɲinnɛ kanyi rayalanfe
(Maraki 5:1-20, Luki 8:26-39)

[28] E to naakiri li Gadara bɔxi ma, mixi
firin naxa mini gaburi longori ra ɲinnɛe nu
naxee fɔxɔ ra, e sa Isa ralan. E nu magaaxu
ki fanyi, mixi yo ɲan mu nu nɔma dangide
na biri. [29] E naxa sɔnxɔ, «Ala xa Di, i waxi
munse xɔn ma muxu bɛ? I faxi be muxu
ɲaxankatade nɛ beenun a lɔxɔe xa a li?»
[30] Xɔsɛ gali nu na e dɛmadonfe na longori.
[31] Ɲinnɛe naxa Isa mayandi, «Xa i sa muxu
keri, muxu raso yi xɔsɛ gali.» [32] Isa naxa a
fala e bɛ, «Wo siga.» E naxa mini na xɛmɛ
firinyie, e so na xɔsɛe i. Xɔsɛ gali birin naxa
goro e gi ra tentenyi ra, e sa sin baa ma, e
madula. [33] Naxee nu na xɔsɛe dɛmadonfe, e
naxa e gi. E to so taa kui, e naxa dɛntɛgɛ
sa fe ma naxan dangixi, e a fala taakae bɛ
ɲinnɛe gbilenxi na xɛmɛ firin fɔxɔ ra ki
naxɛ. [34] Na tɛmui taa birin naxa mini Isa
ralande. E to a to, e naxa a mayandi a xa
keli e xa bɔxi ma.

9

Namatɛ rayalanfe
(Maraki 2:1-12, Luki 5:17-26)

[1] Isa to baki kunkui kui, a naxa baa igiri,
a so a xɔnyi taa kui. [2] Mixi ndee naxa
fa namatɛ nde ra Isa xɔn ma, a saxi dagi
ma. Isa to e xa danxaniya to, a naxa a
fala namatɛ bɛ, «N ma di, limaniya tongo,
i xa yunubie bara xafari.» [3] Na kui, sɛriyɛ
karamɔxɔ ndee naxa a fala e bɔɲɛ ma, «Yi
xɛmɛ na Ala rasɔtɔfe nɛ yi ki.» [4] Kɔnɔ Isa to
nu e xa maɲɔxunyi kolon, a naxa a masen e
bɛ, «Munfe ra maɲɔxunyi kobie na wo bɔɲɛ
ma? [5] Wɔyɛnyi mundun sɔɔnɛya, a falafe ‹I
xa yunubie bara xafari,› ka a falafe ‹Keli, i
xa i ɲɛrɛ›? [6] N xa a masen wo bɛ a Adama
xa Di nɔma yunubi xafaride duniɲa ma.» Isa
naxa a masen namatɛ bɛ, «Keli, i xa i xa dagi
tongo, i xa siga i xɔnyi.» [7] Namatɛ naxa keli,
a siga a xɔnyi. [8] Nama to na to, e naxa gaaxu,
e nu fa Ala matɔxɔ, naxan na sɛnbɛ mɔɔli
fixi adamadie ma.

Matiyu birafe Isa fɔxɔ ra
(Maraki 2:13-17, Luki 5:27-32)

[9] Isa to keli na, a naxa xɛmɛ nde to naxan
xili Matiyu, a dɔxɔxi duuti maxilide. Isa
naxa a fala a bɛ, «Bira n fɔxɔ ra.» Matiyu
naxa keli, a bira a fɔxɔ ra.

[10] Lɔxɔ nde Isa nun a fɔxirabirɛe nu na
e dɛgefe Matiyu xɔnyi. Duuti maxilie nun
yunubitɔɛ gbegbe naxa fa, e birin naxa
e dɛge fɔlɔ yire keren. [11] Farisɛnie to na
to, e naxa Isa fɔxirabirɛe maxɔrin, «Munfe
ra wo karamɔxɔ nun duuti maxilie nun
yunubitɔɛe e dɛgema yire keren?» [12] Isa to
na mɛ, a naxa a fala, «Mixi yalanxi hayi
mu na seriba ma. Furema nan hayi na
seriba ma. [13] Wo siga, wo sa fahaamui sɔtɔ
yi masenyi ma, ‹Hinnɛ rafan n ma dangife
sɛrɛxɛ ra.› N mu faxi tinxintɔɛe xa xilide. N
faxi yunubitɔɛe nan xilide.»

*Isa maxɔ*rinfe sunyi ma
(Maraki 2:18-22, Luki 5:33-39)

[14] Na tɛmui Annabi Yaya fɔxirabirɛe naxa
fa Isa yire, e a maxɔrin, «Munfe ra muxu
tan nun Farisɛnie sunyi suxuma, kɔnɔ i
fɔxirabirɛe tan mu sunma?» [15] Isa naxa e
yaabi, «Ginɛfenyi xa futixiri xulunyi, a
booree nɔma sunnunde a na e fɛ ma tɛmui
naxɛ? Lɔxɔɛ fama, ginɛfenyi bama nɛ e yi
ra. Na waxati tan, e sunyi suxuma nɛ. [16] Mixi
yo mu dugi fori lonpoma dugi nɛɛnɛ ra, xa
na mu a ra na dugi nɛɛnɛ xuntunyi nan dugi
fori ibɛndunma, dugi ibɔɔ dangi a singe ra.
[17] Mixi man mu wɛni nɛɛnɛ sama lɛbɛ fori
kui, xa na mu a ra na wɛni nɛɛnɛ na funtu,
wɛni lɛbɛ fori bulama nɛ, wɛni fili, a sase
fan kana. Wɛni nɛɛnɛ sama lɛbɛ nɛɛnɛ nan
kui, alako wɛni yo, wɛni sase yo, e birin xa
ragata a fanyi ra.»

*Gin*ɛdimɛdi rakelife faxɛ ma

*nun gin*ɛ gbɛtɛ rayalanfe
(Maraki 5:21-43, Luki 8:40-56)

[18] Isa to nu na na fee masenfe e bɛ, mangɛ
nde naxa fa, a suyidi Isa bɛ, a a fala a bɛ,
«N ma di ginɛ baxi faxade ya, kɔnɔ xa i siga,
i naxa i bɛlɛxɛ sa a ma, a man kelima nɛ.»
[19] Isa naxa keli, e nun a fɔxirabirɛe naxa bira
na mangɛ fɔxɔ ra.

[20] Na tɛmui, ginɛ nde naxan xa kike wali
mu nu a itima ɲɛ fu nun firin bun ma, a
naxa fa Isa xanbi ra, a a bɛlɛxɛ din a xa
donma sanbunyi ra, [21] barima a nu a falafe
a yɛtɛ ma, «Xa n nɔ n bɛlɛxɛ dinde Isa xa
donma gbansan na, n yalanma nɛ.» [22] Isa to
a mafindi, a ginɛ to, a naxa a fala a bɛ, «N ma

di, limaniya, i xa danxaniya bara i rayalan.»
Keren na, ginɛ naxa yalan.
23 Isa to so mangɛ xɔnyi, a naxa ɲama li
naa, e sɔnxɔfe, xule femae fan bara fa ɲɔn
yire. A naxa a fala e bɛ, 24 «Wo siga, barima
yi ginɛdimɛdi mu faxaxi. A na xife nɛ.» E
naxa yo a ma, e a mayele. 25 A to ɲama
ramini tande, a naxa so banxi kui. A naxa
ginɛdimɛdi bɛlɛxɛ suxu, ginɛdimɛdi naxa
keli. 26 Na xibaaru naxa yensen na yire birin
na.

Isa dɔnxui firin nayalanfe

27 Isa to keli mɛnni, dɔnxui firin naxa bira
a fɔxɔ ra, e nu e xui ite a bɛ, «Dawuda xa
Di, kinikini muxu ma!» 28 Isa to so banxi,
dɔnxuie naxa e maso a ra. A naxa e
maxɔrin, «Wo laxi a ra a n nɔma wo raya-
lande?» E naxa a yaabi, «Iyo, Marigi.» 29 Isa
naxa a bɛlɛxɛe sa e ya ma, a a fala e bɛ, «Wo
waxɔnfe xa raba wo bɛ alɔ wo laxi a ra ki
naxɛ.» 30 E yae naxa rabi keren na. Isa naxa
a matintin e ra a xɔrɔxɔɛ ra, «Mixi yo naxa
yi fe kolon.» 31 Kɔnɔ e to mini, e naxa siga Isa
xa fe fala ra na bɔxi yire birin.

Boboe rayalanfe
(Luki 11:14-15)

32 Isa nun a fɔxirabirɛe to nu kelife naa,
mixi nde naxa fa xɛmɛ nde ra a xɔn ma
ɲinnɛ nu bara naxan findi boboe ra. 33 Isa
to na ɲinnɛ keri, boboe naxa wɔyɛn. Ɲama
naxa kaaba, e a fala, «Yi fe mɔɔli singe mu
nu to Isirayila bɔxi ma.» 34 Kɔnɔ Farisɛnie
tan naxa a fala, «A ɲinnɛe kerima ɲinnɛ
mangɛ nan saabui ra.»

Isa kinikinife ɲama ma
(Maraki 6:6, 6:34, Luki 8:1)

35 Isa naxa taae birin iɲɛrɛ, a xungbe nun
a xuri. A nu mixie xaranma e xa salidee
kui, a nu e kawandi Ala xa mangɛya xa
xibaaru fanyi ra, a nu furema mɔɔli birin
nayalan. 36 A nu ɲama toma tɛmui naxɛ,
a nu kinikinima e ma, barima sɛnbɛ nun
limaniya birin nu baxi e yi. E nu luxi nɛ alɔ
yɛxɛɛ naxee makantama mu na. 37 Na kui, a
naxa a fala a fɔxirabirɛe bɛ, «Xɛ xaba wali
belebele nan na, kɔnɔ walikɛe tan xurun.
38 Wo xɛ kanyi maxandi alako a xa walikɛe
rasanba a xa xɛ xabade.»

10

Isa xa xɛɛra fu nun firinyie
(Maraki 3:13-19, Luki 6:12-16)

1 Isa naxa a fɔxirabirɛ fu nun firinyie xili,
a nɔɛ so e yi ra alako e xa nɔ ɲinnɛe keride
mixie fɔxɔ ra, e man xa nɔ furema mɔɔli
birin nayalande.
2 Na xɛɛra fu nun firinyi xilie nan ya: a
singe, Simɔn, naxan man xili Piyɛri, nun
a xunya Andire, Sebede xa di Yaki, nun
a xunya Yaya, 3 Filipu nun Barotolome,
Tomasi nun Matiyu duuti maxili, Alifa xa di
Yaki nun Tadayo, 4 Simɔn naxan xili Seloti,
nun Yudasi Isikariyoti naxan Isa yanfa.

Isa a xa xɛɛra fu nun firinyie xɛɛfe
(Maraki 6:7-13, Luki 9:1-6)

5 Isa naxa yi xɛmɛ fu nun firinyie xɛɛ
yi yaamari ra: «Wo naxa siga mixie yire
Yuwifie mu naxee ra, wo naxa so Samarikae
xa taae kui. 6 Wo xa siga Isirayilakae nan
xɔn, naxee luxi alɔ yɛxɛɛ lɔɛxie. 7 Wo xa
kawandi ti kira xɔn a Ala xa mangɛya niini
bara makɔrɛ. 8 Wo xa furemae rayalan,
wo xa faxamixie rakeli, wo xa kunɛ kanyie
rasɛniyɛn, wo xa ɲinnɛe keri. Wo kixi nɛ,
wo mu sese fi. Wo fan xa mixi ki na ki.
9 Wo naxa xɛɛma, gbeti, xa na mu a ra kɔbiri
xanin wo xun ma. 10 Wo man naxa gbɔnfɔɛ,
donma firin nde, sankiri, xa na mu a ra
xuli xanin wo xun ma. A lanma baloe xa fi
walikɛ ma.»
11 «Wo na so taa naxan kui, wo xa mixi
fanyi nde fen naxan wo yigiyama, wo lu naa
han wo siga taa gbɛtɛ. 12 Wo na so mixie
xɔnyi, wo xa e xɛɛbu. 13 Xa na fɔxɔɛ mixie
fan, Ala xa wo xa duba suxu e xa fe ra. Kɔnɔ
xa naakae mu fan, Ala naxa na duba suxu.
14 Xa mixie mu tin wo rasɛnɛde, xa na mu a
ra e tondi e tuli matide wo xa masenyi ra,
wo nɛ kelima na banxi xa na mu a ra na taa
kui, wo xa mɛnni bɛndɛ rakɔnkɔn wo sanyie
ra. 15 N xa nɔndi fala wo bɛ, kiiti sa lɔxɔɛ,
kiiti fanma Sodoma nun Gomora taakae ra
dangife na taa mixie ra.»

Isa fɔxirabirɛe fama ɲaxankatade
(Maraki 13:9-13, Luki 12:11-12, 21:12-19)

16 «Wo wo tuli mati, n na wo xɛɛfe nɛ alɔ
yɛxɛɛ naxee soma wula baree tagi. Na kui,
wo xa kɔɔta alɔ yere, wo yuge xa fan alɔ
turunna xɔni. 17 Wo xa wo yɛtɛ matanga
mixie ma, barima e wo soma nɛ kiitisae
yi ra, e wo bɔnbɔma nɛ sɛbɛrɛ ra e xa
salidee kui, 18 e wo xaninma nɛ gominae nun
mangɛe yire n ma fe ra. Na kui, wo findima
nɛ n ma seedee ra e tan bɛ, a nun si gbɛtɛe
bɛ. 19 E na wo so nee yi ra, wo naxa kɔntɔfili

wo xa masenyi xa fe ra, wo naxan falama
nun wo a falama ki naxɛ, barima na birin
fima nɛ wo ma na waxati yati. [20] Wo tan
xa mu wɔyɛnma, wo Baba Ala Xaxili nan
wɔyɛnma wo saabui ra.»
[21] «Mixi fama a ngaxakerenyi yanfade, a
a sa mixie bɛlɛxɛ, e xa a faxa. Babɛ fan na
mɔɔli niyama a xa di ra, die fan kelima nɛ
e barimae xili ma, e xa e faxa. [22] Mixi birin
fama wo xɔnde n xili xa fe ra, kɔnɔ naxan
na wakili han a raɲɔnyi, na kanyi kisima nɛ.
[23] Xa e wo ɲaxankata yire nde, wo xa wo gi,
wo siga taa gbɛtɛ. N xa nɔndi fala wo bɛ, wo
mu gɛma Isirayila taa birin iɲɛrɛde a fa lu
Adama xa Di mu fa.»
[24] «Taalibi mu dangima a karamɔxɔ ra,
konyi fan mu dangima a marigi ra. [25] A
lanma taalibi xa lu alɔ a karamɔxɔ, konyi
fan xa lu alɔ a marigi. Xa fɔxɔɛ xunyi xili
fala ɲinnɛ Bɛlɛsɛbulu, e naxan falama a xa
fɔxɔɛ mixie xun ma, a ɲan dangima na ra.»

Gaaxufe Ala ya ra
(Maraki 8:38, Luki 9:26, 12:2-9)

[26] «Wo naxa gaaxu mixie ya ra, barima
fefe nɔxunxi mu na naxan mu fama
makɛnɛnde, gundo yo mu na naxan mu
fama kolonde. [27] N naxan falama wo bɛ kɔɛ
ra, wo xa na masen yanyi ra. Wo naxan
mɛma makɔyikɔyi ra, wo xa duniɲa birin
nakolon a ra. [28] Wo naxa gaaxu mixie
ya ra naxee nɔma mixi fate bɛndɛ nan
tun faxade, a fa li e mu nɔma wo nii tan
masɔtɔde. Wo xa gaaxu Ala nan ya ra,
naxan nɔma fate bɛndɛ nun nii sɔntɔde
yahannama. [29] Turunna firin xa mu sarama
batanka keren na? Kɔnɔ hali xɔni di keren
mu birama bɔxi ma xa wo Baba Ala sago
mu a ra. [30] Wo xunsɛxɛ yati kɔntixi. [31] Na
kui, wo naxa gaaxu, barima wo tide gbo
dangi turunna xɔni gali ra.»
[32] «Mixi yo naxan n kolonma a Marigi ra
adamadie ya xɔri, n fan na kanyi kolonma
n Baba ya xɔri ariyanna. [33] Kɔnɔ naxan na
tondi n kolonde a Marigi ra adamadie ya
ma, n fan tondima nɛ na kanyi rakolonde
n Baba ra naxan na ariyanna.»

Isa fɔxirabirɛe nun tɔɔrɛ
(Luki 12:51-53, 14:26-27, 9:23-24, Maraki 8:34-35)

[34] «Wo naxa a maɲɔxun a n faxi bɔɲɛsa
nan na duniɲa. N mu faxi bɔɲɛsa xa ra, n
faxi santidɛgɛma nan na. [35] N faxi fatanyi
nan na di xɛmɛ nun a baba tagi, di ginɛ
nun a nga tagi, mamadi nun a mama tagi.
[36] Mixi ngaxakerenyie nan findima a yaxuie
ra. [37] Mixi naxan a baba nun a nga xanuma
dangife n tan na, na kanyi mu daxa a xa
lu n sɛɛti ma. Mixi naxan a xa di xanuma
dangife n tan na, na kanyi mu daxa a xa lu n
sɛɛti ma. [38] Xa mixi naxan mu tin tɔɔrɛ nun
faxɛ ra, a mu bira n fɔxɔ ra, na kanyi mu
daxa a xa lu n sɛɛti ma. [39] Mixi naxan wama
a yɛtɛ rakisife, na kanyi lɔɛma nɛ. Naxan a
yɛtɛ ralɔɛma n tan ma fe ra, na kanyi kisima
nɛ.»

Isa fɔxirabirɛe rasɛnɛfe
(Maraki 9:37,41, Luki 9:48, 10:16, Yaya 13:20)

[40] «Mixi naxan na wo rasɛnɛ, a n tan
nan nasɛnɛxi. Mixi naxan na n nasɛnɛ, a
n xɛɛma nan nasɛnɛxi. [41] Mixi naxan na
namiɲɔnmɛ rasɛnɛ a xa namiɲɔnmɛɲa ma,
a baraayi sɔtɔma nɛ alɔ namiɲɔnmɛ. Mixi
naxan na tinxintɔɛ rasɛnɛ a xa tinxinyi ma,
a baraayi sɔtɔma nɛ alɔ tinxintɔɛ. [42] Mixi
naxan na hali ye xinbeli pɔɔti ya keren fi yi
mixi xuri keren ma a to findixi n fɔxirabirɛ
ra, n xa nɔndi fala wo bɛ, na kanyi mu
ganma a baraayi ra muku.»

11

Annabi Yaya xa maxɔrinyi
(Luki 7:18-35)

[1] Isa to gɛ yi yaamarie fide a fɔxirabirɛ fu
nun firinyie ma, a naxa keli mɛnni, a siga
Yuwifie xa taae alako a xa mixie xaran, a e
kawandi.
[2] Annabi Yaya to Isa Ala xa Mixi Sugandixi
xa fe mɛ geeli kui, a naxa a fɔxirabirɛ ndee
xɛɛ Isa ma. [3] E naxa a maxɔrin, «I findixi Ala
xa Mixi Sugandixi nan na naxan lanma a xa
fa, ka muxu xa mixi gbɛtɛ nan mamɛ?» [4] Isa
naxa e yaabi, «Wo fe naxan mɛxi nun wo
fe naxan toxi, wo sa na dɛntɛgɛ sa Yaya bɛ.
[5] Dɔnxuie se toma, namatɛe ɲɛrɛma, kunɛ
kanyie yalanma, tulixɔrie fe mɛma, faxam-
ixie kelima, fuxarilae kawandima xibaaru
fanyi ra. [6] Sɛɛwɛ na mixi bɛ naxan mu
siikɛma n ma fe ra.»
[7] Annabi Yaya fɔxirabirɛe to siga, Isa naxa
ɲama maxɔrin Yaya xa fe ma, «Wo siga
munse matode wula i? Kale, foye naxan
namaxama? [8] Xa na mu a ra, wo siga munse
matode? Dugi tofanyi kanyi? Dugi tofanyi
kanyie toma mangɛ banxie nan kui. [9] Wo
fa siga munse matode? Namiɲɔnmɛ? Iyo,

n xa a fala wo bɛ, a ɲan dangi namiɲɔnmɛ
ra. [10] A tan nan xa fe sɛbɛxi Kitaabui kui, ‹N
fama n ma xɛɛra rasanbade i ya ra alako a
xa kira yailan i bɛ.› [11] N xa nɔndi fala wo bɛ,
ginɛ yo mu di bari naxan dangi Yaya Xunxa
ra. Kɔnɔ n man xa a fala wo bɛ, mixi naxan
na Ala xa mangɛya niini bun ma, a xurun
kiyoki, a fan dangi Yaya ra. [12] Kabi Yaya
Xunxa xa waxati han to, Ala xa mangɛya
sɛnbɛ nan tun sɔtɔma. Sɛnbɛmae nan luma
a niini bun ma. [13] Namiɲɔnmɛe birin nun
Tawureta Munsa bara Ala xa mangɛya niini
xa fe fala han Annabi Yaya waxati. [14] Xa wo
tinma nɔndi ra, wo xa a kolon Kitaabui to a
fala a Annabi Eliya gbilenma fa ra, a nu Yaya
nan ma fe falafe. [15] Xa wo tuli fe mɛma, wo
xa wo tuli mati yi masenyi ra.»

[16] «N nɔma to mixie misaalide munse ra?
E maniyaxi dimɛdie nan na naxee dɔxɔxi
taa kui, e nu a fala e booree bɛ,
[17] ‹Muxu bara xule fe wo bɛ,
kɔnɔ wo mu fare boronxi.
Muxu bara ɲɔn bɛɛti ba,
kɔnɔ wo mu sunnunxi.›»
[18] «Annabi Yaya to nu sunma, e naxa a fala
a xa fe ra, ‹Ninnɛ na a fɔxɔ ra.› [19] Adama xa
Di to fa, a tan mu tondi sigade xulunyi yire.
Na kui, e bara a fala, ‹Furi ɲaaxi siisila mato!
E nun duuti maxilie nun yunubitɔɛe nan a
ra!› Kɔnɔ xaxilimaya kolonma a kɛwali nan
ma.»

Taa danxaniyataree xa gbaloe
(Matiyu 10:15, Luki 10:12-15)

[20] Na tɛmui Isa naxa xɔnɔ mixie ma
naxee nu sabatixi taae kui a kaabanako
gbegbe rabaxi dɛnnaxɛ, barima e mu tuubi.
[21] «Gbaloe na wo bɛ, Korasinkae! Gbaloe
na wo fan bɛ, Betesayidakae! Kaabanako
naxee raba wo tagi, xa nee sa raba Tire nun
Sidɔn nɛ nu, a a lima e tan bara tuubi nu
a rakuya, e sunnun donma ragoro e ma, e
tɛ xube maso e ma e xa tuubi tɔnxuma ra.
[22] Na nan a ra n xa a fala wo bɛ, kiiti sa
lɔxɔɛ xɔrɔxɔma wo tan ma dangi Tirekae
nun Sidɔnkae ra. [23] I tan Kapɛrɛnamu go,
i ɲɔxɔ a ma a i tema han ariyanna kui?
Ade, i ragoroma nɛ han yahannama, barima
kaabanako naxee raba i tagi, xa nee sa raba
Sodoma nɛ nu, a a lima na taa mu sɔntɔma
nu. [24] Na nan a ra, n xa a fala wo bɛ,
kiitisa lɔxɔɛ xɔrɔxɔma wo tan ma dangi
Sodomakae ra.»

Fafe Isa ma
(Luki 10:21-22)

[25] Na tɛmui Isa naxa a fala, «Baba Ala,
koore nun bɔxi Marigi, n bara i tantu i to
yi fee nɔxunxi lɔnnilae nun xaxilimae ma, i
e masen dimɛdie bɛ. [26] Iyo, n Baba, n bara i
tantu barima i kɛnɛn fe nan ya.»
[27] «N Baba bara fe birin taxu n na. Mixi yo
mu Ala xa Di kolon, fo Baba Ala. Mixi yo mu
Baba Ala kolon, fo Ala xa Di, a nun Di nu tin
a masende naxan bɛ. [28] Wo fa n ma, wo tan
naxee taganxi, kote binye naxee xun, n xa
malabui fi wo ma. [29] Wo xa n ma karafoe nan
nagoro wo kɔn ma, wo xa findi n ma taalibie
ra, barima n bɔɲɛ bɛɛxi, a mu tema. Na
kui, wo bɔɲɛ malabui sɔtɔma nɛ, [30] barima
n karafoe naxan nagoroma wo kɔn, a mu
xɔrɔxɔ, n kote naxan dɔxɔma wo xun, a mu
binya.»

12

Malabu lɔxɔɛ xa sɛriyɛ
(Maraki 2:23-28, Luki 6:1-11)

[1] Na waxati, malabu lɔxɔɛ ma, Isa nu
ɲɛrɛfe xɛe tagi. Kaamɛ to nu a fɔxirabirɛe
suxuxi, e naxa mɛngi tɔnsɔɛ ndee ba, e xa e
don. [2] Farisɛnie to na to, e naxa wɔyɛn Isa
bɛ, «A mato, i fɔxirabirɛe na malabu lɔxɔɛ
sɛriyɛ matandife.» [3] A naxa e yaabi, «Wo
mu nu a xaran Dawuda naxan naba kaamɛ
to a suxu, a tan nun naxee nu na a fɔxɔ
ra? [4] A so nɛ Ala xa banxi kui, a taami don
naxan fixi Ala ma, hali a to mu daxa a tan
nun a fɔxirabirɛe xa na don, fo sɛrɛxɛdubɛe.
[5] Wo man mu nu a xaran Tawureta Munsa
kui, a sɛrɛxɛdubɛe walima malabu lɔxɔɛ
hɔrɔmɔbanxi kui, kɔnɔ e mu yunubi sɔtɔma
na kui? [6] N xa a fala wo bɛ, naxan na wo
yire be, a tide gbo hɔrɔmɔbanxi bɛ. [7] Xa
wo fahaamui sɔtɔxi sɛbɛli ma nu, naxan
a masenxi, ‹Hinnɛ rafan n ma dangife
sɛrɛxɛ ra,› wo mu tinxintɔɛe tɔɔɲɛgɛma nu.
[8] Adama xa Di nan na malabu lɔxɔɛ marigi
ra.»
[9] Isa to keli mɛnni, a naxa so e xa salide
kui. [10] A naxa xɛmɛ nde li naa, naxan bɛlɛxɛ
tuuxi a ma. E naxa Isa maxɔrin, «A daxa
mixi xa furema rayalan malabu lɔxɔɛ?» E
nu katafe nɛ e xa nɔ Isa kalamude. [11] Isa
naxa e yaabi, «Xa wo xa yɛxɛɛ nde sin yili
kui malabu lɔxɔɛ ma, nde na wo ya ma
naxan tondima a ratede? [12] Adama tide gbo
dangi yɛxɛɛ ra pon! Na nan a ra, fe fanyi
rabafe daxa malabu lɔxɔɛ ma.» [13] Na kui, a

naxa a fala bɛlɛxɛ tuuxi kanyi bɛ, «I bɛlɛxɛ
itala.» A naxa a itala, a naxa yalan alɔ a
bɛlɛxɛ boore. 14 Kɔnɔ Farisɛnie to mini, e
naxa e malan, e xa sa kira fen Isa faxafe ma.

Isa, Ala xa walikɛ sugandixi

15 Isa to na kolon, a naxa keli naa. Mixi
gbegbe naxa bira a fɔxɔ ra. A naxa furema
birin nayalan, 16 a naxa e ratɔn e naxa a xa
fe fala mixie bɛ. 17 Na kui, Annabi Esayi xa
masenyi naxa kamali, a to a masen,
18 «N ma walikɛ sugandixi nan ya,
n xanuntenyi naxan nafanxi n bɔɲɛ ma.
N nan n Xaxili ragoroma nɛ a ma,
a fan tinxinyi masen sie bɛ.
19 A mu sɔnxɔɛ ratema,
a mu gbelegbelema,
mixi yo mu a xui itexi mɛma taa kui.
20 A mu kale kɔnkɔrɔnxi girama,
a mu lanpui dɛxɛ xuri raxubenma,
han a tinxinyi xunnakelima tɛmui naxɛ.
21 Si birin e xaxili tima nɛ a xili ra.»

*Xaxili S*ɛniyɛnxi matandife

(Maraki 3:20-27, 7:16-17, Luki 11:14-23, 6:44-45)

22 Mixi nde naxa fa xɛmɛ nde ra Isa xɔn
ɲinnɛ nu bara naxan findi dɔnxui nun
boboe ra. Isa naxa a rayalan, a ya naxa se
to, a tuli naxa fe mɛ. 23 Ɲama birin naxa
kaaba, e nu e bore maxɔrin, «Dawuda xa Di
xa mu yi ra?» 24 Farisɛnie to e xui mɛ, e naxa
a fala, «Yi xɛmɛ ɲinnɛ kerima ɲinnɛ mangɛ
Bɛlɛsɛbulu nan saabui ra.» 25 Isa to e xaxili
ma fe kolon, a naxa a masen e bɛ, «Ɲamanɛ
yo a yɛtɛ gere lantareya kui, na ɲamanɛ xun
nakanama nɛ feo! Taa fan, xa na mu a ra
denbaya, xa e e yɛtɛ gere lantareya kui, e
mu xanma. 26 Xa Sentanɛ Sentanɛ keri, a na
a yɛtɛ nan gerefe. A xa mangɛya fa xanma
di? 27 Xa n tan ɲinnɛe kerima Bɛlɛsɛbulu
nan saabui ra, wo tan xa mixie e kerima
nde saabui ra? Na kui e tan nan yati wo
makiitima. 28 Kɔnɔ xa n tan ɲinnɛe kerima
Ala Xaxili nan saabui ra, na nan na ki Ala
xa mangɛya niini yati nan bara wo li. 29 Mixi
nɔma sode sɛnbɛma xa banxi kui, a a harige
ba a yi ra, xa a mu a xiri sinden? Kɔnɔ xa
mixi banxi kanyi xiri, a nɔma nɛ a harige
birin muɲade.»

30 «Mixi naxan mu birama n fɔxɔ ra, a tixi
n kanke nɛ. Naxan mu n malima mixi ma-
lande, a na mixie rayensenfe nɛ. 31 Na nan a
toxi, n xa a fala wo bɛ, adamadie xa yunubie
nun marasɔtɔɛe birin nɔma nɛ xafaride,
kɔnɔ Ala Xaxili rasɔtɔfe tan mu xafarima
mixi bɛ muku. 32 Mixi na Adama xa Di rasɔtɔ,
na yunubi nɔma nɛ xafaride a kanyi bɛ.
Kɔnɔ mixi na Ala Xaxili Sɛniyɛnxi rasɔtɔ,
na yunubi mu nɔma xafaride na kanyi bɛ
duniɲa, a mu nɔma xafaride aligiyama.»

33 «Xa sansi findi a fanyi nan na, a bogi
fanyi nan naminima. Xa sansi findi a kobi
nan na, a bogi kobi nan naminima. Sansi
kolonma a bogi nan ma. 34 Wo tan bɔximase
bɔnsɔɛ, wo mu nɔma wɔyɛn fanyi falade,
barima wo bɔɲɛ kobi. Mixi bɔɲɛ rafexi
naxan na, na nan minima a dɛ i. 35 Fe fanyi to
ragataxi mixi fanyi bɔɲɛ kui, a fe fanyi nan
naminima. Fe kobi to ragataxi mixi kobi
bɔɲɛ kui, a fe kobi nan naminima. 36 N xa a
fala wo bɛ, kiitisa lɔxɔɛ, adamadie dɛntɛgɛ
sama nɛ wɔyɛn kobi birin ma naxee mini e
dɛ i. 37 I wɔyɛnyi naxan falama duniɲɛigiri
kui, na nan kiiti fanma i ra, na nan kiiti
kanama i ra.»

*Annabi Yunusa xa t*ɔnxuma

(Matiyu 16:1-4, Maraki 8:11-12, Luki 11:29-32)

38 Na xanbi, sɛriyɛ karamɔxɔe nun
Farisɛnie naxa wɔyɛnyi tongo, e a fala Isa
bɛ, «Karamɔxɔ, muxu wama i xa kaabanako
nde tofe, a xa findi tɔnxuma ra muxu
bɛ.» 39 Isa naxa e yaabi, «To mixie kobi, e
bara gbilen Ala fɔxɔ ra. E wama tɔnxuma
makaabaxi tofe, kɔnɔ tɔnxuma yo mu fima
e ma bafe Annabi Yunusa xa tɔnxuma
ra. 40 Annabi Yunusa xi saxan, kɔɛ saxan
nadangi yɛxɛ xungbe furi kui ki naxɛ,
Adama xa Di fan xi saxan, kɔɛ saxan
nadangima na ki nɛ bɔxi bun ma. 41 Kiiti
lɔxɔɛ, Ninewekae tima nɛ e nun to mixie,
e seedeɲɔxɔya ba wo xili ma, barima e tan
tuubi nɛ Annabi Yunusa xa kawandi saabui
ra, a fa li naxan na wo yire yi ki be, a tide
gbo Annabi Yunusa bɛ. 42 Kiiti lɔxɔɛ, Seeba
mangɛ ginɛ fan tima nɛ e nun to mixie, a
seedeɲɔxɔya ba wo xili ma, barima a tan
fa nɛ kelife yire makuye Sulemani xa lɔnni
ramɛde, a fa li naxan na wo yire yi ki be, a
tide gbo Sulemani bɛ.»

Ɲinnɛ gbilenfe a lingira fori

(Luki 11:24-26)

43 «Ɲinnɛ na gbilen mixi fɔxɔ ra, a sigama
yire maxare nɛ lingira gbɛtɛ fende, kɔnɔ a
mu a toma. 44 Na tɛmui a a falama a yɛtɛ
bɛ, ‹N xa gbilen n ma banxi kui n kelixi

dɛnnaxɛ.› A na gbilen mɛnni a a lima nɛ na
banxi makɔxi, a raxunmaxi a fanyi ra, ɲinnɛ
gbɛtɛ yo mu na. 45 Na tɛmui, a sigama nɛ a
sa fa ɲinnɛ solofere gbɛtɛe ra naxee ɲaaxu
a bɛ, e birin so na banxi kui, e sabati naa.
Na kui, na mixi xa fe ɲaaxuma nɛ dangife a
singe ra. Na nan mɔɔli rabama to mixi kobie
bɛ.»

Isa nga nun a xunyae
(Maraki 3:31-35, Luki 8:19-21)

46 Beenun Isa xa gɛ wɔyɛnde ɲama bɛ, a
nga nun a xunya xɛmɛmae naxa fa, e ti
tande, e nun Isa xa dɛ masara. 47 Mixi nde
naxa a fala a bɛ, «I nga nun i xunyae na
tande, e wama wo xa dɛ masara.» 48 Kɔnɔ
Isa naxa na kanyi yaabi, «Nde findixi nga
ra? Nde findixi n xunyae ra?» 49 Na tɛmui
Isa naxa a bɛlɛxɛ ti a fɔxirabirɛe ma, a a
masen, «A mato, n nga nun n xunyae nan
ya. 50 Mixi yo naxan n Baba sago rabama
naxan na ariyanna, na kanyi nan findixi n
xunya xɛmɛma, n maaginɛ, nun n nga ra.»

13

Xɛ rawali xa taali
(Maraki 4:1-20, Luki 8:4-15)

1 Na lɔxɔɛ, Isa naxa mini banxi, a sa dɔxɔ
baa dɛ ra. 2 Ɲama gbegbe to malan a yire, a
naxa sa dɔxɔ kunkui kui, ɲama naxa lu baa
dɛ ra. 3 A naxa fe wuyaxi masen e bɛ taalie
ra.

A naxa a masen, «Wo wo tuli mati. Xɛ
rawali nde nan mini sansi xɔri garansande.
4 A to nu sansi xɔri garansanma, xɔri ndee
naxa bira sankira xɔn, xɔnie naxa fa, e e
don gbiki. 5 Xɔri ndee fan naxa bira gɛmɛ
yire, bɛndɛ mu gbo dɛnnaxɛ. Nee naxa
bula mafuren na, barima na bɛndɛ mu tilin.
6 Kɔnɔ soge to xɔnɔ, na sansie naxa ragan,
e xara gben, barima sanke mu nu na e bɛ.
7 Sansi xɔri ndee fan naxa bira tunbe kunsie
tagi. Tunbe kunsie naxa gbo, e sansie
ixɛtɛn, e e kana. 8 Sansi xɔri ndee fan naxa
bira bɛndɛ fanyi ma. Na xɔrie tan, e keren
keren birin naxa sansi tɔnsɔɛ ramini, ndee
naxa xɔri kɛmɛ ramini, ndee xɔri tongo
senni, ndee xɔri tongo saxan. 9 Xa wo tuli
fe mɛma, wo wo tuli mati yi masenyi ra.»

10 Isa fɔxirabirɛe naxa e maso a ra, e a
maxɔrin, «Munfe ra i wɔyɛnma ɲama bɛ
taali ra?» 11 Isa naxa e yaabi, «Ala bara
fahaamui fi wo ma wo xa a xa mangɛya
niini gundo kolon, kɔnɔ na fahaamui mu
fixi mixi gbɛtɛe tan ma. 12 Mixi fahaamuxi
xa fahaamui xun masama, kɔnɔ mixi fahaa-
mutare, hali a naxan maɲɔxun a gbe ra,
na fama bade a yi ra. 13 Na nan a toxi n
wɔyɛnma mixie bɛ taali wɔyɛnyi ra, barima
e ya se toma, kɔnɔ e mu a igbɛma, e tuli fe
mɛma, kɔnɔ e mu a fahaamuma. 14 Na kui,
Annabi Esayi xa masenyi bara rakamali e xa
fe ra, naxan a masenxi,
‹Wo fe mɛma,
kɔnɔ wo mu a fahaamuma.
Wo fe toma,
kɔnɔ wo mu a igbɛma.
15 Yi ɲama bɔɲɛ bara xɔrɔxɔ.
E bara e tuli dɛsɛ, e bara e ya raxi,
alako e ya naxa fa fe igbɛ, e tuli naxa fa fe
mɛ,
e bɔɲɛe naxa fa fe kolon,
e naxa fa e ya rafindi n ma n xa e rayalan.›»

16 «Kɔnɔ ɲɛlɛxinyi na wo tan bɛ, barima
wo yae se igbɛma, wo tulie fe mɛma. 17 N xa
nɔndi fala wo bɛ, namiɲɔnmɛ nun tinxintɔɛ
gbegbe bara wa e xa fee to wo naxee tofe,
kɔnɔ e mu e to. E bara wa e xa fee mɛ wo
naxee mɛfe, kɔnɔ e mu e mɛ.»

18 «Wo wo tuli mati, wo xa fahaamui sɔtɔ
xɛsa xa taali ma. 19 Mixi na Ala xa mangɛya
niini xa masenyi mɛ, a mu a fahaamu, Sen-
tanɛ fama nɛ na masenyi bade a bɔɲɛ ma.
Na kanyi misaalixi sansi xɔri nan na naxan
biraxi kira xɔn ma. 20 Sansi xɔri naxee bira
gɛmɛ yire, nee misaalixi mixi nan na naxan
Ala xa masenyi mɛma, a a suxu mafuren
sɛɛwɛ ra. 21 Kɔnɔ sanke to mu na a bɛ, a xa
danxaniya mu buma. Tɔɔrɛ nun ɲaxankatɛ
na a li Ala xa masenyi xa fe ra, a gbilenma
Ala xa fe fɔxɔ ra keren na. 22 Sansi xɔri
naxan bira tunbe kunsie tagi, na misaalixi
mixi nan na naxan Ala xa masenyi mɛma,
kɔnɔ yi duniɲa kɔntɔfili nun naafuli xɔli a
suxu han a Ala xa masenyi bɛɲin. Na kui,
Ala xa masenyi mu nɔma a bɔɲɛ masarade.
23 Sansi xɔri naxan bira bɛndɛ fanyi tan
ma, na misaalixi mixi nan na naxan Ala
xa masenyi mɛma, a a fahaamu, a a bɔɲɛ
masara. Na sansi xɔri a bogi raminima nɛ,
nde xɔri kɛmɛ ramini, nde tongo senni, nde
tongo saxan.»

Ɲooge ɲaaxi xa taali

24 Isa naxa taali gbɛtɛ masen e bɛ, «Ala
xa mangɛya luxi nɛ alɔ xɛmɛ naxan a xa
xɛ garansan sansi xɔri fanyi ra. 25 Kɔnɔ
mixie nu xife tɛmui naxɛ, a yaxui naxa fa, a

ɲooge ɲaaxi xɔri garansan sansi fanyi xɔri
longori ra, a siga. [26] Sansie to bula, e te
han e dendenyi bara mini fɔlɔ, walikɛe naxa
ɲooge ɲaaxi fan to sansie longori ra. [27] E
naxa xɛ kanyi maxɔrin, ‹Marigi, i mu sansi
xɔri fanyi xa garansan i xa xɛ ma? Na ɲooge
ɲaaxi fa kelixi minden?› [28] A naxa e yaabi,
‹N yaxui nde nan na rabaxi.› Walikɛe naxa
a maxɔrin, ‹I wama muxu xa sa a tala?› [29] A
naxa a fala, ‹Ade, xa na mu a ra sansi fanyi
fan talama nɛ ɲooge ɲaaxi fɔxɔ ra. [30] Wo xa
a lu e birin xa mɔ han xɛ xaba lɔxɔɛ. Na
tɛmui n a falama nɛ xɛ xabae bɛ, wo ɲooge
ɲaaxi nan singe tala, wo a raxiri alako a xa
gan. Kɔnɔ wo sansi fanyi tan xaba, wo a xɔri
ragata n ma bili kui.››»

Konde xɔri nun lɛbini xa taalie
(Maraki 4:30-32, Luki 13:18-21)

[31] Isa naxa taali gbɛtɛ masen e bɛ, «Ala xa
mangɛya maniyaxi konde xɔri nan na, mixi
naxan si a xa daaxa. [32] A xɔri xurun sansi
xɔri birin bɛ, kɔnɔ a na mɔ, a bili xungbo
bɔxi sansi birin bɛ. A findima wuri bili nan
na, xɔnie fama e tɛɛe sade naxan salonyie
kɔn na.»

[33] Isa naxa taali gbɛtɛ masen e bɛ, «Ala
xa mangɛya maniyaxi lɛbini nan na, ginɛ
naxan sa farin busali tagi xun ma, na fa
farin birin nate.»

Isa nun taali wɔyɛnyie
(Maraki 4:33-34)

[34] Isa naxa na fe birin masen ɲama bɛ
taalie ra. A ɲan mu nu masenyi yo tima e bɛ
a mu a fala taali daaxi. [35] Na kui, namiɲɔnmɛ
xa masenyi naxa kamali,
«Taali wɔyɛnyie nan minima n dɛ i.
N fee masenma nɛ naxee nu nɔxunxi kabi
duniɲa daa tɛmui.»

Isa ɲooge ɲaaxi xa taali tagi rabafe

[36] Na tɛmui, Isa naxa keli ɲama xun ma, a
so banxi. A fɔxirabirɛe naxa e makɔrɛ a ra,
e a fala a bɛ, «Ɲooge ɲaaxi xa taali tagi raba
muxu bɛ.» [37] A naxa e yaabi, «Naxan sansi
fanyi garansanma, na misaalixi Adama xa
Di nan na. [38] Xɛ misaalixi duniɲa nan
na. Sansi fanyi misaalixi mixie nan na,
naxee na Ala xa mangɛya niini bun ma.
Ɲooge ɲaaxi misaalixi Sentanɛ xa die nan
na. [39] Yaxui naxan ɲooge xɔri garansan, a
misaalixi Ibulisa nan na. Xɛ xabɛ misaalixi
duniɲa raɲɔnyi nan na. Xɛ xabae misaalixi
malekɛe nan na. [40] Na ɲooge ɲaaxi talama
ki naxɛ, a woli tɛ i, duniɲa raɲɔnyi fan
luma na ki nɛ. [41] Adama xa Di fama a xa
malekɛe xɛɛde, e mixi ratantanyie nun mixi
kobie ba mixi gbɛtɛe ya ma, naxee na Ala
xa mangɛya niini bun ma. [42] E e wolima
nɛ tɛ mankanɛ xɔɔra, wa nun ɲin maxinyi
na dɛnnaxɛ. [43] Na tɛmui tinxintɔɛe tan
yanbama nɛ alɔ soge e Baba xa mangɛya
niini bun ma. Xa wo tuli fe mɛma, wo wo
tuli mati yi masenyi ra.»

Harige xungbe xa taalie

[44] «Ala xa mangɛya man luxi nɛ alɔ naafuli
xungbe naxan nu nɔxunxi xɛ ma. Mixi nde
to mini a ma, a naxa gbilen a nɔxun na, a
siga ɲɛlɛxinyi kui. A naxa a sɔtɔse birin
mati a fa na xɛ sara.»
[45] «Ala xa mangɛya man luxi nɛ alɔ yulɛ
naxan diyaman tofanyi fenfe. [46] A to diya-
man hagigɛ keren to, a naxa sa a sɔtɔse birin
mati, a fa na diyaman sara.»

Yɛlɛ xa taali

[47] «Ala xa mangɛya man luxi nɛ alɔ
yɛlɛ naxan bara sa baa ma, a yɛxɛ mɔɔli
birin suxu. [48] Yɛlɛ to rafe, mixie naxa a
mabɛndun baa dɛ ra. E naxa dɔxɔ, e yɛxɛe
mayegeti, e a fanyie sa paanie kui, e a
ɲaaxie wɔlɛ. [49] Duniɲa raɲɔnyi luma na
ki nɛ. Malekɛe fama mixi kobie nun mixi
tinxinxie mayegetide, [50] e mixi kobie woli
tɛ mankanɛ xɔɔra, wa nun ɲin maxinyie na
dɛnnaxɛ.»

*L*ɔnni fori nun a nɛɛnɛ

[51] Isa naxa e maxɔrin, «Wo bara na birin
fahaamu?» E naxa a yaabi, «Iyo.» [52] A naxa a
masen e bɛ, «Na nan a toxi, sɛriyɛ karamɔxɔ
naxan bara fahaamui sɔtɔ Ala xa mangɛya
niini xa fe ma, a luxi alɔ banxi kanyi naxan
se nɛɛnɛe nun se forie raminima a harige ya
ma.»

*Nasar*ɛtikae tondife lade Isa ra
(Maraki 6:1-6, Luki 4:16-30)

[53] Isa to gɛ na taalie masende, a naxa siga,
[54] a sa so a xɔnyi, a mɔxi dɛnnaxɛ. A to na
mixie xaran e xa salide kui, e dɛ naxa ixara.
E naxa e bore maxɔrin, «Yi xɛmɛ yi lɔnni
sɔtɔxi minden? A nɔxi yi kaabanako fee
rabade di? [55] Kamudɛri xa di xa mu yi ki? A
nga xa mu xili Mariyama? A xunyae xa mu
findi Yaki, Yusufu, Yuda, nun Simɔn na? [56] A
xunya ginɛmae fan mu na won ya ma be? A
fa yi birin sɔtɔxi minden?» [57] Na kui, e naxa
xɔnɔ a ma, e tondi lade a ra.

Isa naxa a masen e bɛ, «Namiɲɔnmɛ
binyaxi yire birin fo a xɔnyi, a ngaxak-
erenyie tagi.» [58] A mu kaabanako gbegbe
raba naa e xa danxaniyatareɲa xa fe ra.

14

Annabi Yaya xa faxɛ
(Maraki 6:14-29, Luki 9:7-9)

[1] Na waxati, Galile mangɛ Herode naxa Isa
xa fe mɛ. A naxa a fala a xa mixie bɛ, [2] «Yaya
Xunxa nan kelixi faxɛ ma. Na nan a toxi nɔɛ
na a yi a xa kaabanakoe raba.»
[3] A na fala nɛ, barima a tan Herode nu
bara yaamari fi Yaya xa suxu, yɔlɔnxɔnyi xa
sa a ma, a xa sa geeli Herodiyasi xa fe ra,
a taara Filipu xa ginɛ. [4] Yaya nu a falama
Herode bɛ, «A mu daxa i xa yi ginɛ tongo.»
[5] Herode nu wama Yaya faxafe nɛ, kɔnɔ a nu
gaaxuxi ɲama ya ra, barima e nu laxi a ra a
namiɲɔnmɛ nan nu Yaya ra.
[6] Na tɛmui, e to nu Herode bari ɲɛ xung-
bilenyi xulunyi tife, Herodiyasi xa di ginɛ
naxa fare boron mixie bɛ. A naxa rafan
Herode ma [7] han a naxa a kali a a na sese
maxɔrin a ma, a a fima nɛ a ma. [8] Herodiyasi
xa marasi ma, a xa di naxa a fala Herode bɛ,
«Yaya Xunxa xunyi so n yi ra pileti ma.»
[9] Mangɛ naxa nimisa, kɔnɔ a xa marakali
nun a xa xɔɲɛe xa fe ra, a naxa yaamari fi
e xa Yaya xunyi so na ginɛdimɛdi yi ra. [10] A
naxa mixie xɛɛ geeli, e xa Yaya xunyi bolon
a dɛ i. [11] E naxa fa a xunyi ra pileti ma, e a
so ginɛdimɛdi yi ra. Ginɛdimɛdi fan naxa a
xanin a nga xɔn ma. [12] Yaya fɔxirabirɛe naxa
sa a fure tongo, e sa a ragata, e naxa sa na
dɛntɛgɛ sa Isa bɛ.

Isa donse fife xɛmɛ mixi wulu suuli ma
(Maraki 6:30-44, Luki 9:10-17)

[13] Isa to na fe mɛ, a naxa keli mɛnni
kunkui kui, a siga a kerenyi ma wula i.
Ɲama to a kolon, e fan naxa keli e xa taae, e
siga a fɔxɔ ra e sanyi ra. [14] Isa to goro kunkui
kui, a naxa ɲama gbegbe to naa. A naxa
kinikini e ma, a e xa furemae rayalan.
[15] Nunmare to so fɔlɔ, Isa fɔxirabirɛe naxa
e maso a ra, e a fala a bɛ, «Won na wula nɛ
yi ki, kɔɛ fan bara so. Ɲama rayensen alako
e xa siga donse sara taae kui.» [16] Isa naxa e
yaabi, «Hali e mu siga. Wo tan nan xa donse
fi e ma.» [17] Kɔnɔ e naxa a fala a bɛ, «Taami
gundi suuli nun yɛxɛ firin gbansan nan na
muxu yi ra.» [18] A naxa a fala e bɛ, «Wo fa nee
ra n xɔn ma be.» [19] Isa naxa ɲama yamari e
xa e magoro na ɲooge xinde ma. A naxa na
taami suuli nun na yɛxɛ firin tongo, a a ya
rate koore ma, a fa Ala nuwali sa. A naxa
taamie igira, a fa e so a fɔxirabirɛe yi ra, e xa
e itaxun ɲama ma. [20] Ɲama birin naxa e dɛge
han e wasa. Donse dɔnxɔɛ xuntunyie to
matongo, debe fu nun firin nan nafe. [21] Mixi
naxee e dɛge, xɛmɛ wulu suuli ɲɔndɔn nan
nu e ra, bafe ginɛe nun dimɛe ra.

Isa ɲɛrɛfe ye fari
(Maraki 6:45-52, Yaya 6:15-21)

[22] Na xanbi Isa naxa a fala a fɔxirabirɛe
bɛ, a e xa baki kunkui kui, e xa siga a ya
ra naakiri ma, a tan xa nu ɲama ragbilen.
[23] Isa to gɛ ɲama ragbilende, a naxa te geya
fari a kerenyi ma, alako a xa Ala maxandi.
Kɔɛ naxa a li naa, a keren. [24] A a lixi kunkui
nu bara makuya xare ra, mɔrɔnyie nu na
a mabɔnbɔfe ki fanyi ra barima foye ya nu
rafindixi a ma.
[25] Subaxɛ ma, Isa ɲɛrɛfe baa fari. [26] A
fɔxirabirɛe to a to ɲɛrɛ ra ye fari, e naxa
gaaxu ki fanyi. E naxa gbelegbele, e a fala,
«Tubari nan a ra!» [27] Kɔnɔ Isa naxa a masen
e bɛ keren na, «Wo naxa kɔntɔfili, n tan
nan a ra. Wo naxa gaaxu.» [28] Piyɛri naxa a
yaabi, «Marigi, xa i tan nan a ra, yaamari
fi n xa siga i yire ye fari.» [29] Isa naxa a
fala a bɛ, «Fa.» Piyɛri to goro kunkui kui, a
naxa ɲɛrɛ ye fari sigafe ra Isa yire. [30] Kɔnɔ
a to foye belebele mato, a naxa gaaxu, a
madula fɔlɔ. A naxa gbelegbele, «N Marigi,
n nakisi!» [31] Isa naxa a bɛlɛxɛ itala keren na,
a Piyɛri suxu. A naxa a masen a bɛ, «I xa
danxaniya xurun. I siikɛxi munfe ra?» [32] E
to baki kunkui kui, foye naxa raxara. [33] Isa
fɔxirabirɛ naxee nu na kunkui kui, e naxa
suyidi Isa bɛ, e a fala, «Ala xa Di yati nan
lanxi i ma.»

Isa Genesareti furema birin nayalanfe
(Maraki 6:53-56)

[34] E to gɛ baa igiride, e naxa so Genesareti.
[35] Naakae to a kolon Isa nan a ra, e naxa na
rabilinyi mixi birin nakolon. Mixie naxa
fa furemae birin na Isa xɔn. [36] E nu a
mayandima furemae xa e bɛlɛxɛ din a xa
donma sanbunyi gbansan na. Furema birin
naxee na raba, e birin naxa yalan.

15

Ala xa sɛriyɛ nun adama xa naamunyi
(Maraki 7:1-23)

1 Farisɛni nun sɛriyɛ karamɔxɔ ndee naxa
fa Isa yire kelife Darisalamu. E naxa a
maxɔrin, 2 «Munfe ra i fɔxirabirɛe luma
forie xa naamunyie matandi ra? E mu e
bɛlɛxɛ raxama beenun e xa e dɛge alɔ forie
xa naamunyie a masenxi ki naxɛ.» 3 Isa naxa
e yaabi, «Munfe ra wo tan Ala xa sɛriyɛ
matandima wo xa naamunyie xa fe ra? 4 Ala
bara a masen, ‹Wo xa wo baba nun wo nga
binya.› A man bara a masen, ‹Mixi yo naxan
na a baba nun a nga konbi, a lan nɛ na kanyi
xa faxa.› 5 Kɔnɔ wo tan naxɛ, xa mixi nde a
fala a baba xa na mu a nga bɛ, ‹I nu lanma
i xa naxan sɔtɔ n na i malise ra, n bara a fi
Ala ma,› 6 hali na kanyi mu fefe raba a baba
bɛ. Na kui, wo Ala xa sɛriyɛ matandima wo
xa naamunyi saabui ra. 7 Wo tan filankafuie!
Annabi Esayi nɔndi yati nan masen wo xa fe
ra,
8 ‹Yi ɲama n binyama e dɛ nɛ,
kɔnɔ e bɔɲɛ makuya n na pon!
9 E xa sali fufafu nan a ra,
barima e mixi xaranma adamadie xa
maɲɔxunyie nan na
alɔ na maɲɔxunyie findixi n tan ma sɛriyɛ
nan na.›»
10 Isa naxa ɲama xili, a a masen e bɛ, «Wo
wo tuli mati, wo xa fahaamui sɔtɔ. 11 Se
naxan soma mixi dɛ kui, na xa mu a findima
mixi sɛniyɛntare ra. Naxan minima a dɛ
kui, na nan a findima mixi sɛniyɛntare ra.»
12 Na tɛmui Isa fɔxirabirɛe naxa e maso a
ra, e a fala a bɛ, «I mu a kolon i xa masenyi
bara Farisɛnie raxɔnɔ?» 13 Isa naxa e yaabi,
«N Baba naxan na ariyanna, a sansi birin
talama nɛ a tan mu naxan sixi. 14 Wo e
lu na. Dɔnxui nan na e ra naxee dɔnxuie
raɲɛrɛma. Xa dɔnxui dɔnxui raɲɛrɛ, e firin
birin birama nɛ yili kui.»
15 Piyɛri naxa a fala a bɛ, «Yi taali tagi
raba muxu bɛ.» 16 Isa naxa a yaabi, «Han
ya wo fan mu fahaamui sɔtɔ? 17 Wo mu a
kolon a se naxan birin soma mixi dɛ kui,
a goroma furi nan kui, a fa mini fate i?
18 Kɔnɔ masenyi naxan minima mixi dɛ kui,
a kelima a bɔɲɛ nan ma. Na nan nɔma
a findide mixi sɛniyɛntare ra. 19 Barima
maɲɔxun kobie, faxɛ tife, yɛnɛ, langoeɲa,
muɲɛ, tɔɔɲɛgɛ, mixi xili kanafe, nee birin
fatanma mixi bɔɲɛ nan na. 20 Nee nan mixi
findima mixi sɛniyɛntare ra, kɔnɔ mixi a
dɛgefe a bɛlɛxɛ raxatare ra, na xa mu a
findima mixi sɛniyɛntare ra.»

Kanaan ginɛ xa danxaniya
(Maraki 7:24-30)

21 Isa naxa keli mɛnni, a siga Tire nun
Sidɔn bɔxi ma. 22 Kanaan ginɛ nde naxan
kelixi na longori, a naxa fa Isa yire a a
xui ite, «Marigi, Dawuda xa Di, kinikini n
ma. Ɲinnɛ bara n ma di ginɛ ɲaxankata
feo!» 23 Kɔnɔ Isa mu sese fala a bɛ. A
fɔxirabirɛe naxa e maso Isa ra, e a fala a bɛ,
«Yi ginɛ keri, a na gbelegbelefe won fɔxɔ
ra.» 24 Isa naxa a masen, «N xɛɛxi Isirayila
bɔnsɔɛ gbansan nan ma, naxee luxi alɔ
yɛxɛɛ lɔɛxie.» 25 Kɔnɔ ginɛ naxa fa a suyidi a
bɛ, a a fala, «Marigi, i xa n mali!» 26 Isa naxa
a yaabi, «A mu lan taami xa ba dimɛdie yi
ra, a sa baree bun ma.» 27 Ginɛ naxa a fala,
«Marigi, i nɔndi, kɔnɔ hali baree, e donse
xuntunyi nde sɔtɔma naxan birama e kanyi
xa teebili ra.» 28 Na kui, Isa naxa a masen a
bɛ, «Ginɛ, i xa danxaniya gbo! I waxɔnfe
bara raba i bɛ.» A xa di ginɛ naxa yalan
keren na.

Isa nɛmɛ fife xɛmɛ mixi wulu naani ma
(Maraki 8:1-10)

29 Isa to keli mɛnni, a naxa ɲɛrɛ Galile
baa dɛ ra han a naxa geya li. A naxa te
geya fari, a dɔxɔ. 30 Ɲama gbegbe naxa
fa a yire naa, e fa namatɛe ra, a nun
dɔnxuie, mabɛnyie, boboe, nun furema
gbɛtɛe gbegbe ra. E naxa furemae sa Isa
bun ma, a fan naxa e rayalan. 31 Ɲama to
a to boboe wɔyɛnma, mabɛnyie yalanma,
namatɛe ɲɛrɛma, dɔnxuie se toma, e naxa
kaaba. E naxa Isirayila Marigi Ala matɔxɔ.
32 Isa naxa a fɔxirabirɛe xili, a a masen e
bɛ, «N bara kinikini yi ɲama ma, barima xi
saxan nan yi ki, e na n yire be, kɔnɔ donse
mu na e naxan donma. N mu wama e xa
gbilen e xɔnyi kaamɛ ra e ma, xa na mu a ra
e tɔɔrɔma nɛ kira xɔn ma.» 33 A fɔxirabirɛe
naxa a maxɔrin, «Won donse sɔtɔma yi
ɲama gbegbe bɛ minden? Won na wula nɛ
yi ki.» 34 Isa naxa e yaabi, «Taami gundi yeri
na wo yi?» E naxa a fala, «Solofere, a nun
yɛxɛ xunxuri ndee.»
35 Isa naxa a fala ɲama bɛ e xa dɔxɔ bɔxi.
36 A naxa na taami gundi solofere nun na
yɛxɛe tongo, a Ala nuwali sa. A to e igira,
a naxa e so a fɔxirabirɛe yi ra, e xa e itaxun
ɲama ma. 37 Ɲama birin naxa e dɛge han e
wasa. Donse dɔnxɔe fan naxa matongo han
debe solofere naxa rafe. 38 Xɛmɛ mixi wulu
naani nan e dɛge, bafe ginɛe nun dimɛe ra.

39 Isa to gɛ ɲama ragbilende, a naxa baki
kunkui kui, a siga Magadan bɔxi ma.

16

Farisɛnie nun Sadusenie xa danxaniyatareɲa
(Maraki 8:11-21)

1 Farisɛnie nun sɛriyɛ karamɔxɔe naxa fa
Isa yire. E to nu wama gantanyi safe a bɛ,
e naxa a maxɔrin a xa tɔnxuma makaabaxi
nde masen e bɛ kelife koore ma. 2 Isa
naxa e yaabi, «Nunmare na a li wo naxɛ,
‹Kuye fanma tina, barima koore igbeelixi.›
3 Kuye nɛ iba wo naxɛ, ‹Tunɛ nun foye min-
ima nɛ to, barima koore igbeelixi, nuxuie
ifɔɔrɔ.› Wo fata koore ɲingi tagi rabade,
kɔnɔ wo mu fata yi waxati fee tan tagi
rabade. 4 To mixie kobi, e bara gbilen Ala
fɔxɔ ra. E wama tɔnxuma makaabaxi tofe,
kɔnɔ tɔnxuma yo mu fima e ma bafe Annabi
Yunusa xa tɔnxuma ra.»
Na xanbi Isa naxa keli e xun ma, a siga.
5 Isa fɔxirabirɛe naxa giri naakiri ma, e
nɛɛmu taami ma. 6 Isa naxa a masen e bɛ,
«Wo wo yɛtɛ ratanga Farisɛnie nun Sadu-
senie xa lɛbini ma.» 7 Isa fɔxirabirɛe naxa na
fe mato, e fa a fala e bore bɛ, «A na falaxi
nɛ barima won mu faxi taami ra.» 8 Isa to
nu e xa maɲɔxunyi kolon, a naxa a masen e
bɛ, «Wo taami fe falama wo bore bɛ munfe
ra? Wo xa danxaniya xurun. 9 Han ya wo
mu xaxili sɔtɔ? Ka wo nɛɛmuxi nɛ taami
gundi suuli to xɛmɛ wulu suuli wasa? Wo
to na taami dɔnxɔɛ matongo, wo debee yeri
rafe? 10 Ka wo man nɛɛmuxi nɛ taami gundi
solofere to xɛmɛ wulu naani wasa? Wo to
na fan dɔnxɔɛ matongo, wo debee yeri rafe?
11 Munse a toxi wo mu a kolon a n mu taami
fe xa falafe wo bɛ? Wo xa wo yɛtɛ ratanga
Farisɛnie nun Sadusenie xa lɛbini ma.» 12 Na
kui, e naxa a fahaamu a Isa mu a falaxi xɛ e
bɛ a e xa e yɛtɛ ratanga taami lɛbini daaxi
ma. A nu a falafe nɛ e xa e yɛtɛ ratanga
Farisɛnie nun Sadusenie xa xaranyi ma.

Isa findixi nde ra?
(Maraki 8:27-30, Luki 9:18-21)

13 Isa to Sesareya Filipi bɔxi li, a naxa a
fɔxirabirɛe maxɔrin, «Mixie munse falama
Adama xa Di xa fe ra? Nde lanxi a ma?»
14 E naxa a yaabi, «Ndee a falama Annabi
Yaya Xunxa. Ndee a falama Annabi Eliya.
Ndee a falama Annabi Yeremi, xa na mu a
ra namiɲɔnmɛ gbɛtɛ.» 15 Isa naxa e maxɔrin,
«Kɔnɔ wo tan naxɛ a di? Nde n na?» 16 Simon
Piyɛri naxa a yaabi, «Ala xa Mixi Sugandixi
nan na i ra, Abadan Ala xa Di.» 17 Isa naxa
a fala a bɛ, «Sɛɛwɛ na i bɛ, i tan Yunusa
xa di Simɔn, barima ibunadama xa mu na
masenxi i bɛ. N Baba naxan na ariyanna, na
nan a masenxi i bɛ. 18 N xa a fala i bɛ, i findixi
Piyɛri nan na, naxan falaxi ‹gɛmɛ.› N nan
n ma danxaniyatɔɛ ɲama tima na gɛmɛ nan
fari. Hali faxɛ, a mu nɔma n ma ɲama ra. 19 N
Ala xa mangɛya saabi soma nɛ i yi ra. I na
tɔnyi dɔxɔ fe naxan ma duniɲa, Ala naxan
na ariyanna, a fan tɔnyi dɔxɔma nɛ na fe
ra. I na tin fe naxan na duniɲa, Ala naxan
na ariyanna, a fan tinma nɛ na fe ra.» 20 Na
tɛmui a naxa a matintin a fɔxirabirɛe ra, a
e naxa a fala mixi yo bɛ, a a tan nan findixi
Ala xa Mixi Sugandixi ra.

Isa a xa faxɛ nun marakeli xa fe masenfe
(Maraki 8:31-33, Luki 9:22)

21 Keli na tɛmui ma, Isa naxa a tagi
raba fɔlɔ a fɔxirabirɛe bɛ, a fo a xa siga
Darisalamu, a xa tɔɔrɛ gbegbe sɔtɔ Yuwifie
xa forie, sɛrɛxɛdubɛ kuntigie, nun sɛriyɛ
karamɔxɔe ra, e a faxa, kɔnɔ a man xa keli
faxɛ ma a xi saxan nde ma. 22 Piyɛri to a
bɛndun, e sa ti e xati ma, a naxa so wɔyɛnfe
Isa ra, a a fala a bɛ, «Ala xa i tanga na ma,
n Marigi! Na fe mɔɔli mu i sɔtɔma feo!»
23 Isa naxa a ya rafindi Piyɛri ma, a a fala,
«Keli n ya i, i tan Sentanɛ! I katafe nɛ i xa n
natantan, barima i xaxili mu tixi Ala fee xa
ra, a tixi adama fee nan na.»

Birafe Isa fɔxɔ ra
(Maraki 8:34-9:1, Luki 9:23-27)

24 Na tɛmui Isa naxa a masen a fɔxirabirɛe
bɛ, «Xa mixi wa birafe n fɔxɔ ra, a xa a yɛtɛ
waxɔnfe gere, a xa tondi a yɛtɛ ma, a tin
tɔɔrɛ nun faxɛ ra, a bira n fɔxɔ ra. 25 Mixi
naxan wama a yɛtɛ rakisife, na kanyi lɔɛma
nɛ. Naxan a yɛtɛ ralɔɛma n tan ma fe ra, na
kanyi kisima nɛ. 26 Duniɲa birin sɔtɔɛ munse
fanma mixi ma, xa a sigama yahannama?
Fe mundun na, mixi nɔma a xa ariyanna
masarade naxan na? 27 Adama xa Di fama
fade a Baba xa nɔrɛ kui, e nun a xa malekɛe.
Na tɛmui a mixi birin sare fima nɛ, kankan
nun a kɛwali. 28 N xa nɔndi fala wo bɛ, mixi
ndee tixi wo ya ma be, naxee mu faxama fo
e Adama xa Di to fa ra a xa mangɛya kui.»

17

Isa nɔrɔfe
(Maraki 9:1-13, Luki 9:28-36)

1 Xi senni dangi xanbi, Isa naxa Piyɛri,
Yaki, nun Yaki xunya Yaya xanin e doro ma
geya itexi nde fari. 2 Mɛnni Isa naxa masara,
a nɔrɔ e ya xɔri. A yatagi naxa yanba alɔ
soge, a xa sosee naxa fiixɛ alɔ naiyalanyi.
3 Na tɛmui, Annabi Eliya nun Annabi Munsa
naxa mini fɔxirabirɛe ya xɔri, e naxa e to e
nun Isa wɔyɛnfe.
4 Piyɛri naxa a fala Isa bɛ, «Marigi, fe fanyi
nan a ra muxu to na be yi ki. Xa i wa,
n lingira saxan yailanma be, keren i gbe,
keren Annabi Munsa gbe, keren Annabi
Eliya gbe.» 5 A nu wɔyɛnfe tɛmui naxɛ,
nuxui yanbaxi naxa goro e xun na, xui nde
fan naxa mini nuxui kui, a a masen, «N ma
Di maxanuxi nan yi ki naxan n kɛnɛnxi ki
fanyi ra. Wo wo tuli mati a ra.» 6 Fɔxirabirɛe
to na xui mɛ, e naxa gaaxu ki fanyi, e e
yatagi rafelen bɔxi ma. 7 Kɔnɔ Isa naxa a
maso e ra, a a bɛlɛxɛ sa e ma, a a fala, «Wo
keli. Wo naxa gaaxu.» 8 E to e ya rakeli, e mu
mixi yo to fo Isa.
9 E to nu na gorofe geya fari, Isa naxa a
matintin e ra, «Wo fe naxan toxi, wo naxa
a fala mixi yo bɛ, han beemanun Adama xa
Di xa keli faxɛ ma.» 10 Isa fɔxirabirɛe naxa
a maxɔrin, «Munfe ra sɛriyɛ karamɔxɔe
a falama a fo Annabi Eliya nan singe xa
fa?» 11 A naxa e yaabi, «Nɔndi nan a ra.
Annabi Eliya nan singe fama yati, a fe birin
yailan. 12 Kɔnɔ n xa a fala wo bɛ, Annabi
Eliya ɲan bara fa, kɔnɔ e mu a kolonxi, e
bara e waxɔnfe birin niya a ra. E man fafe
Adama xa Di tɔɔrɔde na ki nɛ.» 13 Na kui,
Isa fɔxirabirɛe naxa a kolon a a nu na Yaya
Xunxa nan ma fe falafe e bɛ.

Ɲinnɛ kerife naxan nu dimɛdi fɔxɔ ra
(Maraki 9:14-32, Luki 9:37-45)

14 E to ɲama yire li, xɛmɛ nde naxa fa
Isa xɔn, a a xinbi sin a bun ma, 15 a a fala,
«Marigi, kinikini n ma di ma, xaxili fure
a ɲaxankataxi ki fanyi. A luma bira ra tɛ
xɔɔra, a nun ye xɔɔra. A na rabama han.
16 N bara fa a ra i fɔxirabirɛe xɔn, kɔnɔ e mu
nɔxi a rayalande.» 17 Isa naxa e yaabi, «Wo
tan bɔnsɔɛ danxaniyatare, wo kobi! N xa lu
wo sɛɛti ma han mun tɛmui? N xa ti wo bun
ma han mun lɔxɔɛ? Wo fa na di ra n xɔn.»
18 Isa naxa ɲinnɛ yamari, ɲinnɛ naxa gbilen
dimɛdi fɔxɔ ra, dimɛdi naxa yalan keren na.
19 Isa fɔxirabirɛe naxa e maso Isa ra, e a
maxɔrin e doro ma, «Munfe ra muxu tan
mu nɔ na ɲinnɛ keride?» 20 Isa naxa e yaabi,
«Wo xa danxaniya nan xurun. N xa nɔndi
fala wo bɛ, xa danxaniya na wo bɛ, hali a
xurun alɔ konde xɔri, wo na a fala yi geya
bɛ, ‹Keli be, i i masiga mɛnni,› a masigama
nɛ. Fefe mu na wo mu nɔma naxan nabade.
21 Kɔnɔ yi ɲinnɛ mɔɔli tan mu kerima fo Ala
maxandi nun sunyi saabui ra.»

Isa a xa faxɛ nun marakeli xa fe masenfe sanmaya firin nde
(Maraki 9:30-32, Luki 9:43-46)

22 Isa fɔxirabirɛe to malan Galile, Isa naxa
a fala e bɛ, «Adama xa Di sama nɛ mixie
bɛlɛxɛ, 23 e a faxa. A xa faxɛ xi saxan nde
ma, a man kelima nɛ faxɛ ma.» A xa wɔyɛnyi
naxa a fɔxirabirɛe nimisa ki fanyi.

Isa nun Piyɛri hɔrɔmɔbanxi duuti fife

24 Isa nun a fɔxirabirɛe to so Kapɛrɛnamu,
hɔrɔmɔbanxi duuti maxilie naxa Piyɛri
maxɔrin, «Pe, i karamɔxɔ mu hɔrɔmɔbanxi
duuti fima?» 25 Piyɛri naxa e yaabi, «Iyo, a
a fima.» Piyɛri to so banxi, Isa nan singe
wɔyɛn a bɛ, «Piyɛri, i a toxi di? Dunijna
mangɛe duuti maxilima nde ma, e xa die ka
mixi gbɛtɛe?» 26 Piyɛri naxa a yaabi, «Mixi
gbɛtɛe.» Isa fan naxa a masen, «Na kui,
mangɛ xa die tan mu duuti fima. 27 Kɔnɔ
alako won naxa yi mixie raxɔnɔ, i xa siga
baa dɛ ra, i kɔnyi woli. I na yɛxɛ naxan singe
suxu, a rate, i a dɛ rabi. I kɔbiri kole toma
nɛ a dɛ kui. I xa na so duuti maxilie yi ra, a
xa findi won firin ma duuti ra.»

18

Mixi naxan tide gbo
(Maraki 9:33-37, Luki 9:46-48)

1 Na tɛmui Isa fɔxirabirɛe naxa e maso Isa
ra, e a maxɔrin, «Nde binyaxi dangi birin
na Ala xa mangɛya niini bun ma?» 2 Isa naxa
dimɛdi nde xili, a a ti e tagi, 3 a a masen e bɛ,
«N xa nɔndi fala wo bɛ, xa wo mu wo yɛtɛ
magoro, wo lu alɔ dimɛdie, wo mu soma Ala
xa mangɛya niini bun ma. 4 Na kui, mixi yo
naxan a yɛtɛ magoroma alɔ dimɛdi, na nan
findixi mixi xungbe ra dangi birin na Ala xa
mangɛya niini bun ma. 5 Mixi yo naxan yi
dimɛdi mɔɔli rasɛnɛma n xili ra, na kanyi
bara n tan yɛtɛ yati rasɛnɛ.»

Mixi ratantan saabui
(Maraki 9:42-48, Luki 17:1-2)

6 «Mixi yo yi mixi xuri keren natantan,
naxan danxaniyaxi n ma, a fisa na kanyi
bɛ gɛmɛ binye xa xiri a kɔn ma, a rasin

baa ma. [7] Gbaloe na duniɲa mixie bɛ e xa
maratantanyi xa fe ra. A fɛɛrɛ mu na tan,
fo maratantanyi xa mini, kɔnɔ gbaloe na
mixi bɛ naxan findima na saabui ra. [8] Xa i
bɛlɛxɛ, xa na mu i sanyi findi i ratantanse
ra, a bolon, i a wɔlɛ. I sofe ariyanna i bɛlɛxɛ,
xa na mu i sanyi bolonxi, na fisa i bɛ dinɛ i
bɛlɛxɛ firin nun i sanyi firin luxi na, kɔnɔ i
woli yahannama, tɛ mu xubenma dɛnnaxɛ.
[9] Xa i ya findi i ratantanse ra, a ba na, i a
wɔlɛ. I sofe ariyanna i ya keren kanaxi, na
fisa i bɛ dinɛ i ya firin lu na, kɔnɔ i woli
yahannama.»

Yɛxɛɛ lɔɛxi xa taali
(Luki 15:3-7)

[10-11] «Wo naxa yo yi mixi xuri sese ma,
barima n xa a fala wo bɛ, e xa malekɛe
n Baba yatagi toma tɛmui birin, naxan na
ariyanna.»
[12] «Wo a toxi di? Xa yɛxɛɛ kɛmɛ na mixi
nde yi ra, keren fa lɔɛ e ya ma, a mu na yɛxɛɛ
tongo solomanaani nun solomanaani luma
xɛ geya fari, a siga na kerenyi fende? [13] N xa
nɔndi fala wo bɛ, xa a sa a to, a ɲɛlɛxinma
nɛ na yɛxɛɛ kerenyi xa fe ra, dangife yɛxɛɛ
tongo solomanaani nun solomanaani boore
ra, naxee mu lɔɛ. [14] A na na ki nɛ fan, wo
Baba naxan na ariyanna, a mu tinma yi mixi
xuri sese xa lɔɛ.»

Haakɛ bafe

[15] «Xa i ngaxakerenyi bara haakɛ sɔtɔ i
ra, siga, wo firin xa sa lu yire keren, i xa
a masen a bɛ a tantanxi ki naxɛ. Xa a sa i
xui mɛ, i ngaxakerenyi bara ragbilen i ma.
[16] Kɔnɔ xa a tondi i xui mɛde, i xa mixi keren
xa na mu mixi firin fen, wo birin xa siga a
yire alako kiiti xa sa seede firin, xa na mu
seede saxan xui ma. [17] Xa a tondi nee fan
xui mɛde, na fe masen danxaniyatɔɛ ɲama
bɛ. Xa a tondi danxaniyatɔɛ ɲama xui fan
mɛde, a xa lu wo bɛ alɔ kaafiri, xa na mu a
ra, duuti maxili. [18] N xa a fala wo bɛ a nɔndi
ki ma, wo na naxan xiri duniɲa, a xirima nɛ
koore fan ma. Wo na naxan fulun duniɲa, a
fulunma nɛ koore fan ma. [19] N man xa a fala
wo bɛ, xa mixi firin lan fefe ma wo ya ma
yi duniɲa ma, e Ala maxandi, n Baba naxan
na ariyanna, a na fe rabama nɛ e bɛ. [20] Mixi
firin, xa na mu a ra mixi saxan nu malan n
xili ra dɛdɛ, n na e ya ma.»

Diɲɛfe ngaxakerenyi ma nun
diɲɛtareɲa xa taali

[21] Na tɛmui, Piyɛri naxa a maso Isa ra, a
a fala a bɛ, «N Marigi, n lanma n xa diɲɛ n
ngaxakerenyi xa haakɛ ma sanmaya yeri?
Han sanmaya solofere?» Isa naxa a yaabi,
[22] «N xa a fala i bɛ, sanmaya solofere xa mu a
ra de! I xa diɲɛ a ma sanmaya solofere dɔxɔ
tongo solofere.»
[23] «Ala xa mangɛya maniyaxi mangɛ nde
nan na, naxan nu wama a xa kɔbiri fe ya
ibafe a tan nun a xa walikɛe tagi. [24] A to
a fɔlɔ, e naxa fa a xa walikɛ nde ra a xɔn,
mangɛ xa doni nu naxan ma han gbeti kilo
wulu kɛmɛ saxan, kilo wulu tongo naani.
[25] Konyi to mu nu nɔma a xa doni fide, a
xa mangɛ naxa yaamari fi, a tan yo, a xa
ginɛ yo, a xa die yo, e nun a harige birin xa
mati alako na doni xa fi. [26] Na walikɛ naxa a
igoro bɔxi, a suyidi mangɛ bɛ, a a maxandi,
‹Yandi, diɲɛ n ma. N fama i xa doni birin
fide.› [27] Na kui, mangɛ naxa kinikini a xa
walikɛ ma, a diɲɛ na doni birin ma, a a xa
walikɛ rabɛɲin.»
[28] «Kɔnɔ a tan walikɛ to mini, a naxa a
boore walikɛ nde to a xa gbeti kilo tagi doni
nu na naxan ma. A naxa bagan a ma, a a
kɔnyi dekun, a sɔnxɔ a ra, ‹N ma doni fi!› [29] A
boore naxa suyidi a bɛ, a a maxandi, ‹Yandi,
diɲɛ n ma. N i xa doni fima.› [30] Kɔnɔ a naxa
tondi. A naxa a raso geeli kui, a xa lu mɛnni
han a xa gɛ doni fide.»
[31] «A boore walikɛe to na to, e naxa
kinikini. E naxa na birin dɛntɛgɛ sa mangɛ
bɛ naxan nu e birin xun ma. [32] Na kui, mangɛ
naxa na walikɛ singe xili, a a fala a bɛ, ‹I tan
walikɛ kobi! I to n mayandi, n tan diɲɛ nɛ i
xa doni birin ma. [33] A di, a mu lanma xɛ nu
i fan xa kinikini i boore ma, alɔ n kinikinixi
i tan ma ki naxɛ?› [34] A xa mangɛ to xɔnɔ a
ma, a naxa a so kɔsibilie yi, e xa a sa geeli, e
xa a ɲaxankata han a xa gɛ doni birin fide.»
[35] «N Baba naxan na ariyanna, a na nan
niyama wo fan na, xa wo mu diɲɛ wo ngax-
akerenyi ma wo bɔɲɛ birin na.»

19

Futi nun fatanyi
(Maraki 10:1-12)

[1] Isa to gɛ yi fe birin masende, a naxa keli
Galile bɔxi ma, a siga Yudaya bɔxi nde ma
naxan nu na Yurudɛn naakiri ma. [2] Ɲama
gbegbe naxa bira a fɔxɔ ra naa, a fan naxa
furemae rayalan.

3 Farisɛnie naxa fa a yire alako e xa gan-
tanyi te a bɛ. E naxa a maxɔrin, «A daxa
xɛmɛ xa mɛɛ a xa ginɛ ra fe birin ma?» 4 Isa
naxa e yaabi, «Kitaabui naxan masenxi wo
mu nu a xaran? Fe fɔlɔ fɔlɛ ra, Daali Mangɛ
naxa xɛmɛ nun ginɛ daa, 5 a fa a masen, ‹Na
kui, xɛmɛ kelima a baba nun a nga xun ma,
a a xa ginɛ xa futi xiri, e firin findi keren na.›
6 Na nan a toxi, mixi firin xa mu e ra sɔnɔn,
e firin bara findi keren na. Ala bara naxee
xiri e boore ra, adama naxa nee rafatan.»
7 E man naxa Isa maxɔrin, «Munfe ra
fa Annabi Munsa a yamarixi, xɛmɛ naxan
wama mɛɛfe a xa ginɛ ra, a lan a xa fatan
kɛɛdi so a yi ra, a mɛɛ a ra?» 8 Isa naxa
e yaabi, «Wo bɔɲɛɛ nan xɔrɔxɔ, na nan a
niyaxi Annabi Munsa naxa fɛɛrɛ fi wo ma,
wo xa nɔ mɛɛde wo xa ginɛɛ ra, kɔnɔ a mu
nu na na ki xɛ a fɔlɛ ra. 9 N xa a fala wo
bɛ, naxan yo mɛɛ a xa ginɛ ra, xa a xa ginɛ
mu yɛnɛ xa rabaxi, a fa ginɛ gbɛtɛ dɔxɔ, na
xɛmɛ bara yɛnɛ raba.»
10 Isa fɔxirabirɛɛ naxa a fala a bɛ, «Xa a na
na ki nɛ xɛmɛ bɛ a xa ginɛ mabiri ra, hali
a mu ginɛ dɔxɔ.» 11 Isa naxa a masen e bɛ,
«Birin xa mu nɔma yi masenyi suxude, fo
Ala a fɛɛrɛ fi naxan ma. 12 Wo a kolon, xɛmɛ
ndee bari ki nan a niyaxi e mu nɔma ginɛ
dɔxɔde. Ndee na na e e banaxi nɛ. Ndee
fan na, e natɛ nan tongoxi e naxa ginɛ dɔxɔ
Ala xa wali xa fe ra. Mixi naxan nɔma yi
masenyi suxude, a xa a suxu.»

Isa nun dimɛdi xunxurie
(Maraki 10:13-16, Luki 18:15-17)

13 Na tɛmui mixie naxa fa dimɛdie ra Isa
xɔn, alako a xa a bɛlɛxɛ sa e ma, a duba e
bɛ. Kɔnɔ a fɔxirabirɛɛ naxa wɔyɛn na mixie
ma. 14 Na kui, Isa naxa a masen, «Wo a lu
dimɛdie xa fa n yire. Wo naxa tɔnyi dɔxɔ
e ma, barima naxee maniyaxi e ra, nee nan
na Ala xa mangɛya niini bun ma.» 15 A naxa
a bɛlɛxɛ sa e ma, a duba e bɛ. Na xanbi, a
naxa siga.

Sɛgɛtala bannaxi
(Maraki 10:17-31, Luki 18:18-30)

16 Sɛgɛtala nde naxa fa Isa xɔn, a a
maxɔrin, «Karamɔxɔ, a lan n xa fe fanyi
mundun naba alako n xa abadan kisi sɔtɔ?»
17 Isa fan naxa a maxɔrin, «I n maxɔrinma
fe fanyi ma munfe ra? Ala keren peti nan
fan. Xa i wama i xa kisi, Ala xa sɛriyɛ
nan nabatu.» Xɛmɛ naxa a maxɔrin, «Ala xa
sɛriyɛ mundue?» 18 Isa naxa a yaabi, «I naxa
faxɛ ti. I naxa yɛnɛ raba. I naxa muɲɛ ti. I
naxa mixi tɔɔɲɛgɛ. 19 I baba nun i nga binya.
I xa i ngaxakerenyi xanu alɔ i yɛtɛ yati.»
20 Sɛgɛtala naxa Isa yaabi, «N bara na birin
nabatu. Munse fa luxi?» 21 Isa naxa a masen
a bɛ, «Xa i wama i xa gɛ kamalide i xa
kɛwalie kui, siga, sa i sɔtɔse birin mati, i a
kɔbiri fi setaree ma. Na kui, i fama bannaya
sɔtɔde ariyanna. I na na raba, fa, i bira n
fɔxɔ ra.» 22 Sɛgɛtala to na mɛ, a naxa siga
sunnunyi kui, barima harige gbegbe nu na
a yi ra.
23 Isa naxa a masen a fɔxirabirɛɛ bɛ, «N xa
nɔndi fala wo bɛ, naafuli kanyi sofe Ala xa
mangɛya niini bun ma a xɔrɔxɔ. 24 N man xa
a fala wo bɛ, ɲɔxɔmɛ so ɲɔxun sɛnbɛ yale ra,
dinɛ bannamixi sofe Ala xa mangɛya niini
bun ma.» 25 E to na mɛ, Isa fɔxirabirɛɛ dɛ
naxa ixara ki fanyi ra, e maxɔrinyi ti, «Nde,
fa nɔma kiside?» 26 Isa naxa e mato, a fa a
masen, «Adama mu nɔma a yɛtɛ rakiside,
kɔnɔ Ala tan nɔma fe birin na.»
27 Na kui, Piyɛri naxa a fala a bɛ, «A mato,
muxu bara keli se birin xun ma, muxu bira
i fɔxɔ ra. Munse fa luma muxu bɛ?» 28 Isa
naxa e yaabi, «N xa nɔndi fala wo bɛ, dunijna
fe birin na masara a nɛɛnɛ ra, Adama xa Di
naxa magoro a xa nɔrɛ kibanyi kui, wo tan
n fɔxirabirɛɛ fan magoroma nɛ kibanyi fu
nun firin kui, wo fa Isirayila bɔnsɔɛ fu nun
firin makiiti. 29 Mixi yo naxan na sa keli a xa
se nde xun ma n tan ma fe ra, a findi banxie
ra ba, xunyae ba, taarae ba, baba ba, nga
ba, bɔxie ba, na kanyi nee ɲɔxɔ kɛmɛ kɛmɛ
nan sɔtɔma, a man abadan kisi sɔtɔ kɛ ra.
30 Yarerati wuyaxi fama findide xanbiratie
ra, xanbirati fan findi yareratie ra.»

20

Wali sare xa taali

1 «Ala xa mangɛya misaalixi xɛ kanyi nan
na, naxan mini subaxɛ ma alako a xa wa-
likɛɛ tongo a xa xɛ walife ra. 2 E to lan a
ma fɛɛɲɛn keren xa wali sare xa findi gbeti
kɔbiri kole keren na, xɛ kanyi naxa walikɛɛ
xɛɛ a xa xɛ yire. 3 A man to mini gɛɛsɛgɛ,
soge to nu bara mate, a naxa walikɛ gbɛtɛɛ
li, e tixi taa kui, wali yo mu e yi. 4 A naxa a
fala e bɛ, ‹Wo fan xa siga walide n ma xɛ ma.
N wali sare tinxinxi fima nɛ wo ma.› 5 E fan
naxa siga. Xɛ kanyi man naxa mini yanyi
tagi, a walikɛ gbɛtɛɛ man tongo. Nunmare,
a man naxa mixi gbɛtɛɛ sɔtɔ. 6 A dɔnxɔɛ ra,

lɛɛri ndee beenu kɔɛ xa so, a naxa mini, a walikɛ gbɛtɛe li, e tixi. A naxa e maxɔrin, ‹Fɛɛɲɛn, wo tixi be, wo mu walife. Munfe ra?› [7] E naxa a yaabi, ‹Mixi yo nan mu muxu tongoxi walide.› Xɛ kanyi naxa a fala e bɛ, ‹Wo fan xa siga walide n ma xɛ yire.›»

[8] «Nunmare to so, xɛ kanyi naxa a fala a xa walikɛ xunyi bɛ, ‹Walikɛe xili, i xa e sare fi. A fɔlɔ dɔnxɔɛ rasoe ma, a raŋɔn a singe ma.› [9] Naxee wali fɔlɔxi lɛɛri ndee beenu kɔɛ xa so, kankan naxa gbeti kɔbiri kole keren sɔtɔ. [10] Na kui, walikɛe naxee singe tongo, nee to fa e ɲɔxɔ a ma a e kɔbiri sɔtɔma dangi booree ra, kɔnɔ e fan naxa gbeti kɔbiri kole keren sɔtɔ. [11] E to a rasuxu, e naxa wɔyɛn xɛ kanyi ma, [12] e a fala, ‹Yi walikɛ dɔnxɔɛe, e waxati keren gbansan nan walixi, kɔnɔ i bara wali sare fi e ma naxan nun muxu gbe lan. Anun, muxu tan nan fɛɛɲɛnxi wali ra soge xɔnɛ bun!› [13] A naxa mixi keren yaabi e ya ma, ‹N boore, n mu fefe kɔbi niyaxi i ra. Won mu lan gbeti kɔbiri kole keren xa ma? [14] I gbe tongo, i siga. N tan nan waxi a xɔn yi walikɛ dɔnxɔɛ xa wali sare xa lan i gbe ma. [15] N mu nɔma n waxɔnfe rabade n ma kɔbiri ra? Ka i tɔɔnɛxi nɛ n to fe fanyi rabaxi mixi gbɛtɛ nde bɛ?› [16] Na kui, xanbiratie fama findide yareratie ra, yareratie fan findi xanbiratie ra.»

Isa a xa faxɛ nun marakeli xa fe masenfe sanmaya saxan nde

(Maraki 10:32-34, Luki 18:31-34)

[17] Isa nun a xɛɛra fu nun firinyie to nu tefe Darisalamu, Isa naxa e xun lan, a fa a masen e doro bɛ kira xɔn ma, [18] «Wo a mato, won na tefe Darisalamu nɛ yi ki. Adama xa Di sama nɛ sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun sɛriyɛ karamɔxɔe bɛlɛxɛ, e a makiiti a xa faxa, [19] e a so kaafirie yi ra. E a mayelema nɛ, e a bɔnbɔ sɛbɛrɛ ra, e fa a mabanban wuri magalanbuxi ma, kɔnɔ a xa faxɛ xi saxan nde ma, a man kelima nɛ faxɛ ma.»

Yaki nun Yaya nga xa maxandi

(Maraki 10:35-45, Luki 22:25-27)

[20] Na tɛmui Sebede xa die nga naxa fa Isa yire, a nun a xa die. A naxa suyidi a bɛ, a xa a maxandi fe nde ma. [21] Isa naxa ginɛ maxɔrin, «I wama munse xɔn?» A naxa a fala Isa bɛ, «I xa tin, i na i xa mangɛya sɔtɔ, n ma yi di firinyie xa dɔxɔ i sɛɛti ma, keren i yirefanyi ma, boore i kɔɔla ma.» [22] Isa naxa a masen di firinyie bɛ, «Wo mu a kolon wo fe naxan maxɔrinfe. N fafe tɔɔrɛ naxan tode, wo tinma na ra?» E naxa a yaabi, «Iyo, muxu tinma a ra.» [23] Isa naxa a masen e bɛ, «Wo fan yati fama ɲaxankatɛ sɔtɔde alɔ n tan, kɔnɔ dɔxɔfe n yirefanyi nun n kɔɔla ma, na mu fatanma n tan xa ra. Na na mixie nan bɛ, n Baba naxee sugandixi.»

[24] Isa fɔxirabirɛ fu dɔnxɔɛe to na fe mɛ, e naxa xɔnɔ na ngaxakerenyi firin ma. [25] Kɔnɔ Isa naxa e xili a yire, a a masen e bɛ, «Ɲamanɛ mangɛe mixie yamarima a xɔrɔxɔɛ ra, e e sɛnbɛ raminima mixie ma alako e xa mangɛya xa kolon. [26] Kɔnɔ a naxa lu na ki wo tan tagi. Mixi naxan wama a tide xa gbo wo ya ma, a xa findi wo xa konyi nan na. [27] Mixi naxan wama findife wo xa yarerati ra, a xa findi wo xa konyi nan na. [28] Wo xa lu nɛ alɔ Adama xa Di. A tan mu faxi xɛ mixie xa wali a tan bɛ. A faxi nɛ alako a tan nan xa wali mixie bɛ, a xa mixi gbegbe xunsara a xa faxɛ saabui ra.»

Dɔnxui firin nayalanfe Yeriko

(Maraki 10:46-52, Luki 18:35-43)

[29] Isa nun a fɔxirabirɛe to mini Yeriko, ɲama gbegbe naxa bira a fɔxɔ ra. [30] Dɔnxui firin nu dɔxɔxi kira dɛ ra. E to a mɛ a Isa na dangife, e naxa e xui ramini, «Marigi, Dawuda xa Di, kinikini muxu ma!» [31] Ɲama naxa wɔyɛn e ma, e xa e sabari, kɔnɔ e ɲan naxa e xui ite dangi a singe ra, «Marigi, Dawuda xa Di, kinikini muxu ma!» [32] Isa naxa ti, a e xili, a e maxɔrin, «Wo wama n xa munse raba wo bɛ?» [33] E naxa a yaabi, «Marigi, muxu wama muxu yae xa se to.» [34] Isa naxa kinikini e ma, a a bɛlɛxɛ sa e yae ma. Keren na, e yae naxa se to, e naxa bira Isa fɔxɔ ra.

21

Isa sofe Darisalamu

(Maraki 11:1-11, Luki 19:28-40, Yaya 12:12-16)

[1] Isa nun a fɔxirabirɛe to makɔrɛ Darisalamu ra, e naxa Betifage li, Oliwi geya mabiri. Isa naxa a fɔxirabirɛ firin xɛɛ, [2] a a fala e bɛ, «Wo xa so taa kui naxan na yare. Wo nɛfɛ so naa, wo sofale ginɛ nde lima a xirixi naa, a xa di na a fɛ ma. Wo xa e fulun, wo fa e ra n xɔn ma. [3] Xa mixi nde fa wo maxɔrin, wo xa a fala a bɛ, ‹Marigi nan hayi na e ma. A e ragbilenma ya.›»

[4] Na rabaxi nɛ, alako namiɲɔnmɛ xa masenyi xa kamali, naxan a falama,

[5] «Wo a fala Siyoni di ginɛ bɛ,

‹A mato, i xa mangɛ na fafe i ma.
A fama yɛtɛ magore kui,
a dɔxɔxi sofale nun a yɔrɛ fari.›»
6 Isa fɔxirabirɛe naxa siga, e sa Isa xa
xɛɛraya raba. 7 E to fa sofale nun sofale xa
di ra, e naxa e xa donmae sa e fari, Isa fa
a magoro sofale fari. 8 Ɲama gbegbe naxan
nu na, e fan naxa e xa donmae itala kira xɔn
ma, ndee fan naxa fɛnsɛ sɛgɛ, e nee fan sa
kira xɔn ma Isa binyafe ra. 9 Ɲama naxee
nu ɲɛrɛfe Isa ya ra, a nun naxee nu ɲɛrɛfe a
xanbi ra, e birin nu e xui itefe, e a fala,
«Tantui na won Nakisima bɛ, Dawuda xa Di!
Baraka na a bɛ naxan fafe Marigi xili ra!
Tantui na won Nakisima bɛ naxan na koore
ma!»
10 Isa to so Darisalamu, taakae birin naxa
kaaba, e nu maxɔrinyi ti, «Nde yi ki?»
11 Ɲama naxa e yaabi, «Annabi Isa nan yi ki,
naxan kelixi Nasarɛti, Galile bɔxi ma.»

*Isa sigafe h*ɔrɔmɔbanxi kui
(Maraki 11:15-19, Luki 19:45-48, Yaya 2:13-22)

12 Isa naxa so hɔrɔmɔbanxi kui, a sare-
matie nun saresoe birin keri naxee nu na
na. A naxa kɔbiri masarɛe xa teebilie a nun
ganbɛ matie xa dɔxɔsee rabira, 13 a a masen
e bɛ, «A sɛbɛxi, ‹N ma banxi xili falama
nɛ, salide banxi,› kɔnɔ wo tan bara a findi
muɲɛtie dɔxɔde ra.»
14 Dɔnxuie nun namatɛe naxa fa Isa
xɔn hɔrɔmɔbanxi kui, a naxa nee ray-
alan. 15 Kɔnɔ sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun sɛriyɛ
karamɔxɔe tan naxa xɔnɔ ki fanyi e to Isa
xa kaabanakoe to, e man to dimɛe to e xui
itema hɔrɔmɔbanxi kui, «Tantui na won
Nakisima bɛ, Dawuda xa Di!» 16 E naxa a fala
Isa bɛ, «I mu e xui mɛxi?» Isa naxa e yaabi,
«Iyo. Wo fan mu nu a xaran Kitaabui kui a
to sɛbɛxi, ‹I bara a niya dimɛdie nun diyɔrɛe
xa i matɔxɔ?›» 17 Na tɛmui, Isa naxa keli e
xun taa kui, a siga Betani, a koɛ radangi naa.

*Isa x*ɔrɛ bili dankafe
(Maraki 11:12-14,20-25)

18 Na kuye iba, Isa to nu gbilenfe taa kui,
kaamɛ naxa a suxu. 19 A to xɔrɛ bili nde to
kira ra, a naxa a maso a ra kɔnɔ a mu bogi yo
to a kɔn na, fo a burɛxɛe. Isa naxa a fala xɔrɛ
bili bɛ, «I tan mu bogima sɔnɔn!» Xɔrɛ bili
naxa xara keren na. 20 Isa fɔxirabirɛe to na
to, e naxa kaaba, e a maxɔrin, «Yi xɔrɛ bili
xaraxi a ikɔrɛxi ra di?» 21 Isa naxa e yaabi, «N
xa nɔndi fala wo bɛ, xa danxaniya na wo bɛ,
wo mu siikɛ, wo nɔma nɛ yi fe mɔɔli nabade
n naxan nabaxi xɔrɛ bili ra. Kɔnɔ dangi na
ra, xa wo a fala yi geya bɛ, ‹Keli be, i sa sin
baa ma,› a rabama nɛ. 22 Na nan a ra, xa
danxaniya na wo bɛ, wo fefe maxandi Ala
ma, wo a sɔtɔma nɛ.»

Isa walima nde xa yaamari ma?
(Maraki 11:27-33, Luki 20:1-8)

23 Isa man naxa so hɔrɔmɔbanxi kui. A to
nu na mixie xaranfe, sɛrɛxɛdubɛ kuntigie,
nun Yuwifie xa forie naxa fa a yire, e a
maxɔrin, «I yi fee rabama nde xa yaamari
ma? Nde yi sɛnbɛ fixi i ma?» 24 Isa naxa e
yaabi, «N fan xa wo maxɔrin fe keren ma.
Xa wo n yaabi, n a falama nɛ wo bɛ n yi
fee rabama naxan ma yaamari ma. 25 Yaya
nu mixie xunxama ye xɔɔra nde xa yaamari
ma? Ala nan a xɛɛxi ba, ka adama?» Na kui,
e naxa so wɔyɛnfe e bore tagi, «Xa won na
a yaabi, won naxɛ, ‹Ala,› a a falama nɛ won
bɛ, ‹Munfe ra wo mu fa la a ra?› 26 Kɔnɔ xa
won na a yaabi, won naxɛ, ‹Adama,› won
gaaxuma nɛ ɲama ya ra, barima birin Yaya
maɲɔxunxi namiɲɔnmɛ nan na.» 27 Na kui,
e naxa Isa yaabi, «Muxu mu a kolon.» A fan
naxa a masen e bɛ, «N fan mu a falama wo
bɛ n yi fee rabama naxan ma yaamari ma.»

*Di x*ɛmɛ firinyie xa taali

28 «Wo yi taali toxi di? Di xɛmɛ firin nu
na xɛmɛ nde yi. A naxa a fala di singe bɛ,
‹N ma di, siga i sa wali xɛ ma to.› 29 Di naxa
a yaabi, ‹N tondi.› Kɔnɔ na dangi xanbi, a
xaxili naxa masara, a siga walide. 30 Babɛ to
na yaamari fi a xa di firin nde fan ma, a naxa
a yaabi, ‹N Baba, awa, n sigafe.› Kɔnɔ a mu
siga. 31 Yi mixi firinyie ya ma, nde a baba
sago rabaxi?» E naxa a yaabi, «Na di singe.»
Isa man naxa a masen e bɛ, «N xa nɔndi
fala wo bɛ, duuti maxilie nun langoee singe
soma wo bɛ Ala xa mangɛya niini bun ma.
32 Annabi Yaya fa nɛ kira tinxinxi masende
wo bɛ, wo mu fa la a ra. Kɔnɔ duuti maxilie
nun langoee tan la nɛ a ra. Hali wo to na to,
wo mu tin natɛ masarade, wo xa la a ra.»

*B*ɔxi rawali kobie xa taali
(Maraki 12:1-12, Luki 20:9-19)

33 «Wo wo tuli mati taali gbɛtɛ fan na. Xɛ
kanyi nde naxa wɛni bilie si. A naxa tɛtɛ
rabilin bɔxi ra, a baye ti, a yili ge wɛni bogi
bunduma dɛnnaxɛ. Na xanbi, a naxa na hɛri
bɔxi rawalie ma, a fa biyaasi. 34 Wɛni bogi
ba tɛmui to a li, bɔxi kanyi naxa konyi ndee
xɛɛ bɔxi rawalie xɔn ma, e xa a gbe wɛni

bogi so a yi ra. [35] Kɔnɔ bɔxi rawalie naxa na
konyie suxu. E naxa keren bɔnbɔ, e boore
faxa, e boore magɔnɔ gɛmɛe ra. [36] Bɔxi kanyi
man naxa konyi gbɛtɛe xɛɛ dangi a singe ra.
Bɔxi rawalie naxan naba booree ra, e naxa
na raba nee fan na. [37] A dɔnxɔɛ ra, bɔxi kanyi
naxa a maɲɔxun, a a fala, ‹E n ma di tan
binyama nɛ.› Na kui, a naxa a xa di xɛɛ bɔxi
rawalie xɔn ma. [38] Kɔnɔ e to bɔxi kanyi xa
di to, e naxa a fala e bore bɛ, ‹Yi nan na kɛ
tongoma ra. Wo fa, won xa a faxa alako a kɛ
xa findi won gbe ra.› [39] E to a suxu, e naxa sa
a xanin tɛtɛ xanbi ra, e a faxa.»

[40] «Na kui, bɔxi kanyi na siga e yire, a
munse rabama na bɔxi rawalie ra?» [41] E naxa
Isa yaabi, «A na bɔxi hɛrie sɔntɔma nɛ a
ɲaaxi ra, a a xa bɔxi so bɔxi hɛri gbɛtɛe yi,
naxee a mabiri soma a yi ra a waxati ma.»

[42] Isa naxa e yaabi, «Wo mu nu yi masenyi
xaran Kitaabui kui?
‹Banxitie mɛɛ gɛmɛ naxan na,
a bara findi tuxui gɛmɛ hagigɛ ra.
Marigi fɔxi nan a ra.
Fe makaabaxi nan ya won bɛ.›»

[43] «Na nan a toxi, n xa a fala wo bɛ, wo
bama nɛ Ala xa mangɛya niini bun ma,
si gbɛtɛ fa raso naa naxan birama Ala xa
yaamarie fɔxɔ ra. [44] Naxan na bira yi gɛmɛ
ma, a kanyi magirama nɛ gbɛsɛxu. Yi gɛmɛ
na bira naxan fan ma, a kanyi butuxunma
nɛ.»

[45] Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun Farisɛnie to a
xa taalie mɛ, e naxa a kolon a Isa nu na
wɔyɛnfe e tan nan ma fe ra. [46] E nu katafe
e xa a suxu, kɔnɔ e nu gaaxuxi ɲama ya ra,
barima ɲama nu laxi a ra, a namiɲɔnmɛ nan
na Isa ra.

22

Futixiri xulunyi xa taali
(Luki 14:15-24)

[1] Isa man naxa so wɔyɛnfe e bɛ taalie ra. A
naxa a masen, [2] «Ala xa mangɛya misaalixi
mangɛ nan na, naxan xulunyi ti a xa di xa
futi xirife ma, donse fanyi gbegbe donma
dɛnnaxɛ. [3] A naxa a xa konyie xɛɛ e xa mixie
xili, yi fe binyɛ nu bara ragbilen naxee
ma, kɔnɔ na mixie mu tin fade. [4] Mangɛ
man naxa konyi gbɛtɛe xɛɛ, e xa a fala na
mixi maxilixie bɛ, ‹Wo ya ti, donse bara
gɛ rafalade, n bara n ma ninge bɔrɔgɛxie
faxa, fe birin bara gɛ yailande. Wo fa n
ma di xa futixiri xulunyi.› [5] Kɔnɔ e mu
xɛɛrae danxun. Ndee naxa siga e xa xɛ
yire, ndee fan naxa siga e xa yulɛya rabade.
[6] Naxee lu, e naxa mangɛ xa konyie suxu, e
e ɲaxankata, e e faxa.»

[7] «Mangɛ naxa xɔnɔ, a a xa sɔɔrie xɛɛ, a e
xa na faxatie birin faxa, e e xa taa gan. [8] Na
dangi xanbi, a naxa a fala a xa konyie bɛ, ‹N
ma di xa futixiri xulunyi xa fe birin bara gɛ
yailande. Donsee birin nafalaxi, kɔnɔ mixi
naxee nu maxilixi, a mu daxa e xa na binyɛ
sɔtɔ. [9] Na kui, wo xa siga taa kui, wo sa
mixie xili wo naxee yo toma naa, e xa fa n
ma di xa futixiri xulunyi.› [10] Konyie naxa
mini kirae ma, e naxa mixi birin xili e xa
fa. Mixi fanyi yo, mixi kobi yo, e birin naxa
fa futixiri xulunyi, mangɛ xɔnyi naxa rafe
ɲama ra.»

[11] «Mangɛ to so na mixi maxilixie ya ma,
a naxa xɛmɛ nde to xulunyi donma mu nu
ragoroxi naxan ma. [12] A naxa a fala a bɛ, ‹N
ma di, i soxi be di, i to mu maxirixi a xulunyi
ki ma?› Kɔnɔ xɛmɛ mu nɔ yaabi yo fide.
[13] Na kui, mangɛ naxa a fala a xa walikɛe
bɛ, ‹Wo a sanyie nun a bɛlɛxɛe xiri, wo a
woli tande dimi kui, wa nun ɲin maxinyi
na dɛnnaxɛ.› [14] Mixi gbegbe maxilixi, kɔnɔ
naxee sugandixi, e xurun.»

Gantanyi tefe Isa bɛ duuti xa fe ra
(Maraki 12:13-17, Luki 20:20-26)

[15] Na tɛmui, Farisɛnie naxa sa e malan, e
natɛ tongo e gantanyi tema Isa bɛ ki naxɛ,
e xa a masɔtɔ wɔyɛnyi kui. [16] E naxa e
fɔxirabirɛe nun Herode xa mixi ndee xɛɛ
Isa xɔn. Nee naxa a fala Isa bɛ, «Karamɔxɔ,
muxu a kolon nɔndi falɛ nan i ra. I mixie
xaranma Ala xa kira ra a nɔndi ki ma. I
mu gaaxuma mixi yo xɔn, barima i mu mixi
rafisama e booree bɛ. [17] Na kui, a fala muxu
bɛ, i a toxi di? A lanma ka a mu lanma muxu
xa duuti fi Rɔma mangɛ ma?» [18] Isa to nu e
xaxili kobi kolon, a naxa e yaabi, «Wo tan
filankafuie, wo katafe n masɔtɔde munfe
ra? [19] Wo kɔbiri kole masen n bɛ duuti fima
naxan na.» E naxa gbeti kole ramini a bɛ.
[20] Isa naxa e maxɔrin, «Nde xili nun nde
misaali na yi kɔbiri kole ma yi ki?» [21] E naxa
a yaabi, «Rɔma Mangɛ.» A fan naxa a fala
e bɛ, «Wo mangɛ gbe ragbilen mangɛ ma,
wo Ala fan gbe ragbilen Ala ma.» [22] E to a xa
yaabi mɛ, e naxa kaaba. E naxa keli a xun, e
siga.

Sadusenie Isa maxɔrinfe faxamixie xa marakeli ma
(Maraki 12:18-27, Luki 20:27-40)

23 Na lɔxɔɛ kerenyi, Sadusenie naxa fa
Isa xɔn. E tan nan a falama a faxamixie
mu kelima faxɛ ma. E naxa Isa maxɔrin,
24 «Karamɔxɔ, Annabi Munsa a masen nɛ,
‹Xa xɛmɛ nde taara faxa, a naxa a xa ginɛ
lu a mu di yo bari, a na xunya nan na
ginɛ dɔxɔma, alako a xa bɔnsɔɛ fi a taara
ma.› 25 Na kui, xɛmɛ nde naxa di xɛmɛ
solofere sɔtɔ muxu ya ma be. A xa di singe
naxa ginɛ dɔxɔ, a faxa, a mu bɔnsɔɛ yo lu.
A xanbiratoe naxa a xa kaaɲɛ ginɛ tongo,
26 kɔnɔ na fan naxa faxa, a mu bɔnsɔɛ yo
lu. Na nan man naba na fan xanbiratoe ra,
a nun na mixi naani dɔnxɔɛ birin. E birin
naxa faxa, e sese mu bɔnsɔɛ lu. 27 A dɔnxɔɛ
ra, ginɛ fan naxa faxa. 28 Na kui, marakeli
lɔxɔɛ, na ginɛ to dɔxɔxi yi mixi solofere
birin xɔn ma, a findima nde gbe ra?»

29 Isa naxa e yaabi, «Wo na tantanyi kui,
barima wo mu Kitaabui kolon, wo mu Ala
sɛnbɛ fan kolon. 30 Mixie na keli faxɛ ma
marakeli lɔxɔɛ, xɛmɛ mu ginɛ dɔxɔma, ginɛ
fan mu dɔxɔma xɛmɛ xɔn. E luma nɛ alɔ
malekɛe na ariyanna ki naxɛ. 31 A falafe
tan, a faxamixie mu kelima faxɛ ma, Ala
naxan masen wo bɛ, wo mu nu a xaran? 32 A
a masen nɛ, ‹N tan nan na Marigi Alatala
ra, Iburahima, Isiyaga, nun Yaxuba naxan
batuma.› Faxamixie xa mu Ala batuma, fo
mixi ɲiɲɛ.» 33 Ɲama to Isa xa yaabi mɛ, e
naxa kaaba a xa fasari ma.

Yaamari naxan tide gbo a birin bɛ
(Maraki 12:28-34, Luki 10:25-37)

34 Farisɛnie to a mɛ a Isa nu bara Sadusenie dɛ balan yaabi fanyi ra, e naxa e malan.
35 Ala xa sɛriyɛ lɔnnila nde nu na e ya ma.
Na naxa kata Isa masɔtɔde maxɔrinyi ra, a
naxɛ, 36 «Karamɔxɔ, yaamari mundun tide
gbo a birin bɛ Tawureta Munsa kui?» 37 Isa
naxa a yaabi, «‹I xa i Marigi Ala xanu i bɔɲɛ
birin na, i nii birin na, a nun i xaxili birin
na.› 38 Na nan tide gbo, a findi yaamari singe
nan na Ala xa sɛriyɛ birin ya ma. 39 A firin
nde maniya na singe ra, ‹I xa i ngaxakerenyi
xanu alɔ i i yɛtɛ xanuxi ki naxɛ.› 40 Tawureta
Munsa nun namiɲɔnmɛe xa sɛriyɛ birin
gbakuxi yi yaamari firin nan na.»

Dawuda nun Ala xa Mixi Sugandixi
(Maraki 12:35-37, Luki 20:41-44)

41 Farisɛnie to nu malanxi naa, Isa naxa e
fan maxɔrin, 42 «Wo Ala xa Mixi Sugandixi
xa fe toxi di? Nde xa di a ra?» E naxa a
yaabi, «Dawuda nan xa di a ra.» 43 Isa fa e
maxɔrin, «Munfe ra fa, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
saabui ra, Dawuda yɛtɛ naxa Ala xa Mixi
Sugandixi xili ‹N Marigi›? A tan Dawuda
naxa a masen,
44 ‹Marigi bara a masen n Marigi bɛ,
"I magoro n yirefanyi ma,
han beemanun n xa i yaxuie ragoro i sanyi
bun."›»
45 «Xa Dawuda yɛtɛ yati naxɛ a bɛ ‹N Marigi›,
a tan Ala xa Mixi Sugandixi nɔma findide
Dawuda xa di ra di?» 46 Mixi yo mu nɔ yaabi
yo fide. Fɔlɔ na lɔxɔɛ ma, mixi yo mu suusa
maxɔrinyi tide Isa ma sɔnɔn.

23

Diinɛla kobie
(Maraki 12:38-40, Luki 11:38-52, 20:45-47)

1 Isa naxa a masen ɲama nun a fɔxirabirɛe
bɛ, 2 «Sɛbɛlitie nun Farisɛnie mixie xaranma
Annabi Munsa xa sɛriyɛ nan na. 3 Na kui,
wo xa nu e xui rabatu, wo ɲɛrɛ a ma. Kɔnɔ
wo naxa e wali fɔxi tan naba de, barima e
naxan falama, e mu na xa rabama. 4 E kote
binyee raxirima, e e sa mixie fari, kɔnɔ e tan
mu tinma e malide hali e bɛlɛxɛsole keren
na. 5 E e xa kɛwalie birin nabama alako
mixie xa e to. E e xa sɛbɛe rabelebelema e
naxee xirima e tigi nun e bɛlɛxɛ ra. Luuti
dɛnbɛxie naxee singanma donma sanbunyi
ra Ala xa fe ma, e nee rakuyama han a dangi
a i. 6 E na siga e dɛgede mixi xɔnyi malanyi
na dɛnnaxɛ, xa na mu e na so salide banxi,
binyɛ dɔxɔde rafan e ma ki fanyi. 7 E na siga
taa kui, a rafan e ma mixie xa e xɛɛbu binyɛ
ra, e na a fala e bɛ, ‹Karamɔxɔ.›»
8 «Kɔnɔ mixie naxa a fala wo tan bɛ
‹Karamɔxɔ,› barima karamɔxɔ keren peti
nan na wo bɛ, wo fan birin findixi ngax-
akerenmae nan na. 9 Wo naxa yi duniɲa
adamadi xili ‹N Baba,› barima Babɛ keren
peti nan na wo bɛ, wo Baba naxan na
ariyanna. 10 Mixie man naxa a fala wo tan
bɛ ‹Mangɛ,› barima Mangɛ keren peti nan
na wo bɛ, Ala xa Mixi Sugandixi. 11 Naxan
na mixi xungbe ra wo ya ma, a xa findi
wo xa walikɛ nan na. 12 Naxan na a yɛtɛ
igbo, a xa fe fama nɛ igorode. Naxan a yɛtɛ
magoroma, a xa fe fama nɛ itede.»
13-14 «Kɔnɔ gbaloe na wo bɛ, wo tan sɛriyɛ
karamɔxɔe nun Farisɛni filankafuie, barima

wo naadɛ balanma mixie ya ra alako e naxa
so Ala xa mangɛya niini bun ma. Na kui, wo
tan yɛtɛ mu soma, wo man mu tinma mixi
gbɛtɛe fan xa so naa naxee waxi sofe.»
15 «Gbaloe na wo bɛ, wo tan sɛriyɛ
karamɔxɔe nun Farisɛni filankafuie! Wo
baa igirima, wo bɔxi birin isa alako wo xa
mixi keren naso wo xa dinɛ, kɔnɔ a na so,
wo a findima yahannama di nan na, naxan
kobi dɔxɔ firin wo tan na.»
16 «Gbaloe na wo bɛ, wo tan yarerati
dɔnxuie! Wo a falama, ‹Xa mixi a kali
hɔrɔmɔbanxi ra, fefe mu a ra, hali a kanyi
mu a xui rakamali. Kɔnɔ xa mixi a kali
xɛɛma ra naxan na hɔrɔmɔbanxi kui, fo
a kanyi xa a xui rakamali teku.› 17 Wo
tan dɔnxui xaxilitaree! Mundun tide gbo,
xɛɛma, ka hɔrɔmɔbanxi naxan xɛɛma find-
ixi se sɛniyɛnxi ra? 18 Wo man a falama,
‹Xa mixi nde a kali sɛrɛxɛbade ra, fefe
mu a ra hali a kanyi mu a xui rakamali.
Kɔnɔ xa mixi a kali sɛrɛxɛ ra naxan na
sɛrɛxɛbade fari, fo a kanyi xa a xui rakamali
teku.› 19 Wo tan dɔnxuie! Mundun tide gbo,
sɛrɛxɛ, ka sɛrɛxɛbade naxan sɛrɛxɛ findixi
se sɛniyɛnxi ra? 20 Na kui, naxan yo na a
kali sɛrɛxɛbade ra, a bara a kali na ra, a nun
sɛrɛxɛ fan naxan birin saxi a fari. 21 Naxan
yo na a kali hɔrɔmɔbanxi ra, a bara a kali na
ra, a nun naxan fan sabatixi a kui. 22 Naxan
yo na a kali ariyanna ra, a bara a kali Ala
xa kibanyi ra, a nun naxan fan magoroxi a
kui.»
23 «Gbaloe na wo bɛ, wo tan sɛriyɛ
karamɔxɔe nun Farisɛni filankafuie! Wo
sansi xunxurie farilɛ bama, alɔ salaxui,
suloɲi, nun digiyanyi, kɔnɔ fe naxee findixi
a hagigɛe ra Ala xa sɛriyɛ kui, alɔ tinxinyi,
kinikini, nun danxaniya, wo gbilenxi nee
nan fɔxɔ ra. A lanma nɛ nu wo xa na
sɛriyɛ hagigɛe rabatu, wo man mu nɛɛmu
na sɛriyɛ xunxurie dɔnxɔɛe ma. 24 Yarerati
dɔnxuie! Wo minse rasɛnsɛnma kuli di xa
fe ra, wo fa ɲɔxɔmɛ gundi gerun!»
25 «Gbaloe na wo bɛ, wo tan sɛriyɛ
karamɔxɔe nun Farisɛnie filankafuie! Wo
pɔɔti nun pileti fari maxama, kɔnɔ e kui
rafexi balose naxan na, wo a sɔtɔxi muɲɛ
nun wasatareya nan saabui ra. 26 I tan
farisɛni dɔnxui! Pɔɔti nun pileti kui
rasɛniyɛn sinden, na tɛmui a fari fan
sɛniyɛnma nɛ.»
27 «Gbaloe na wo bɛ, wo tan sɛriyɛ
karamɔxɔe nun Farisɛni filankafuie! Wo
maniyaxi gaburie nan na, naxee fari rato-
fanxi, kɔnɔ e kui rafexi faxamixi xɔrie nun
sɛniyɛntareɲa mɔɔli birin na. 28 Wo fan,
mixi na wo to, e wo maɲɔxunma tinxintɔɛe
nan na, kɔnɔ wo bɔɲɛ kui rafexi filanka-
fuiɲa nun kobiɲa ra.»
29 «Gbaloe na wo bɛ, wo tan sɛriyɛ
karamɔxɔe nun Farisɛni filankafuie! Wo
gaburi fanyie yailanma namiɲɔnmɛe bɛ, wo
tinxintɔɛe xa gaburie raxunmama, 30 wo a
fala, ‹Xa muxu nu na duniɲa ma muxu
benbae waxati, muxu mu kafuma e ma nu
namiɲɔnmɛe faxafe ra.› 31 Na kui, wo bara
seedeɲɔxɔya ba wo yɛtɛ xili ma, a falafe ra a
wo findixi namiɲɔnmɛ faxɛe xa die nan na.
32 Wo wo benbae xa kɛwalie rakamali yire!
33 Wo tan bɔximase bɔnsɔɛ, wo ratangama
yahannama ma di?»
34 «Na kui, n xa a fala wo bɛ, n fafe
namiɲɔnmɛe, lɔnnilae, nun karamɔxɔe
xɛɛde wo yire, kɔnɔ wo ndee faxama nɛ,
wo ɲan nee ndee mabanbanma nɛ wuri
magalanbuxie ma. Wo ndee bɔnbɔma nɛ
sɛbɛrɛ ra wo xa salidee kui, e man siga taa
yo kui, wo birama e fɔxɔ ra e ɲaxankatafe
ra. 35 Na nan a ra, tinxintɔɛe xa wuli naxan
ifilixi duniɲɛ, a birin luma wo tan nan
ma, kelife Habila ma dɔxɔ Berekiya xa di
Sakari ra, wo naxan faxa hɔrɔmɔbanxi nun
sɛrɛxɛbade tagi. 36 N xa nɔndi fala wo bɛ, yi
ɲaxankatɛ birin fama nɛ to mixie sɔtɔde.»

Isa sunnunfe Darisalamu xa fe ra
(Luki 13:34-35)

37 «Darisalamu, Darisalamu, taa naxan
namiɲɔnmɛe faxama, naxan Ala xa xɛɛrae
magɔnɔma. Sanmaya wuyaxi n bara wa i xa
die malanfe n yire, alɔ tɔxɔɛ a xa die rasoma
a gabutenyi bun ma ki naxɛ, kɔnɔ wo naxa
tondi! 38 Na kui, Ala bara keli wo xa banxi
xun ma. 39 N xa a fala wo bɛ, wo mu n toma
sɔnɔn, han wo a falama tɛmui naxɛ, ‹Baraka
na mixi bɛ naxan fafe Marigi xili ra!›»

24

Hɔrɔmɔbanxi xa kanɛ
(Maraki 13:1-2, Luki 21:5-6)

1 Isa naxa mini hɔrɔmɔbanxi kui. A nu
sigafe tɛmui naxɛ, a fɔxirabirɛe naxa e maso
a ra, e wɔyɛn a bɛ a xa hɔrɔmɔbanxi mato a
nun banxie naxee na a rabilinyi, e ti ki to
tofanxi. 2 Kɔnɔ Isa naxa a masen e bɛ, «Wo
yi birin toxi? N xa nɔndi fala wo bɛ, yi gɛmɛ

keren mu fama lude a boore fari be, a birin nabirama nɛ.»

Duniɲa raɲɔnyi tɔnxumae
(Maraki 13:3-23, Luki 21:7-24)

3 Isa nu magoroxi Oliwi geya fari tɛmui naxɛ, a fɔxirabirɛe naxa siga a yire, e a maxɔrin e doro ma, «Na fe sa rabama mun tɛmui? A man sa kolonma tɔnxuma mundun ma a i fa waxati nun duniɲa raɲɔnyi bara makɔrɛ?» 4 Isa naxa e yaabi, «Wo mɛnni wo yɛtɛ ma, mixi yo naxa fa wo ratantan. 5 Mixi wuyaxi fama n xili falade e yɛtɛ xun ma a falafe ra, ‹N tan nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra.› Na kui, e fama mixi gbegbe ratantande.»

6 «Wo gere fe mɛma nɛ, wo gere ndee xili mɛ, kɔnɔ wo naxa kɔntɔfili, barima fo na fe mɔɔlie xa raba. Na xa mu findima duniɲa raɲɔnyi ra sinden. 7 Sie kelima nɛ e boore xili ma, ɲamanɛe e boore gere. Kaamɛ sinma nɛ bɔxi wuyaxi ma, bɔxi fan sɛrɛn yire gbegbe. 8 Na fe birin findima mantɔɔrɔlie fɔlɛ nan na.»

9 «Na tɛmui, mixie wo soma nɛ mangasanyi yi, e xa wo ɲaxankata, e wo faxa. Sie birin wo xɔnma nɛ n xili xa fe ra. 10 Danxaniyatɔɛ gbegbe birama nɛ tantanyi kui na waxati, e e booree yanfa xɔnnanteya kui. 11 Wule falɛ gbegbe fan e yɛtɛ findima nɛ namiɲɔnmɛe ra, e mixi gbegbe ratantan. 12 Kobiɲa gboma nɛ han mixi gbegbe xa xanunteya xinbeli, 13 kɔnɔ naxan na a tunnabɛxi han a raɲɔnyi, na kanyi kisima nɛ. 14 Ala xa mangɛya niini xibaaru fanyi kawandima nɛ duniɲa birin kui, a findi seedeɲɔxɔya ra sie birin bɛ. Na xanbi, duniɲa raɲɔnyi fama a lide.»

15 «Wo tan naxee na yi xaranfe, wo wo tuli mati de! Wo na se haramuxi ɲaaxi to kasarɛ na naxan xanbi ra, a tixi yire sɛniyɛnxi kui, Annabi Daniyɛli naxan ma fe fala, 16 wo tan naxee na Yudaya, wo lanma wo xa wo gi geyae fari. 17 Naxan na tande, a naxa so sese tongode a xa banxi kui. 18 Naxan na xɛ ma, a naxa gbilen a xa xinbeli donma tongode. 19 Na waxati findima gbaloe nan na furuginɛe nun dingɛe bɛ! 20 Wo Ala maxandi na naxa wo li ɲɛmɛ tɛmui, xa na mu a ra malabu lɔxɔɛ. 21 Barima tɔɔrɛ a lima na waxati ma naxan maniyɛ singe mu nu to kabi duniɲa daa, a man mu gbilenma to ra abadan. 22 Xa Marigi mu a ragirixi nu nde xa ba na xi kɔnti ra, adama yo mu kisima nu. Kɔnɔ a nde bama a kɔnti ra mixi sugandixie nan ma fe ra.»

23 «Na waxati, xa mixi nde sa a fala wo bɛ, ‹A mato, Ala xa Mixi Sugandixi na be›, xa na mu a ra, ‹Ala xa Mixi Sugandixi na mɛnni›, wo naxa la a ra. 24 Barima wule falɛe fama Ala xa Mixi Sugandixi xili falade e yɛtɛ xun, xa na mu e e yɛtɛ findi namiɲɔnmɛe ra. E fama tɔnxuma makaabaxie nun kaabanakoe rabade alako e xa Ala xa mixi sugandixie ratantan, xa e sa nɔma. 25 Wo wo tuli ti, n bara a masen wo bɛ beenun a waxati xa a li.»

26 «Na kui, xa e sa a fala wo bɛ, ‹A mato, a sa na wula i›, wo naxa siga de! Xa e sa a fala wo bɛ, ‹A mato, a na banxi kui be›, wo naxa la a ra de! 27 Adama xa Di na fa, a luma nɛ alɔ seyamakɔnyi naxan yanbama koore ma kelife sogetede han sogegorode. 28 ‹Binbi na lu dɛnnaxɛ, yubɛe sa e malanma mɛnni nɛ.›»

Isa xa gbilenyi nun xɔrɛ bili xa misaali
(Maraki 13:24-31, Luki 21:25-33)

29 «Na ɲaxankatɛ waxati dangi xanbi,
‹soge ifɔɔrɔma nɛ,
kike yanbɛ bama nɛ,
tunbuie birama nɛ bɔxi,
se naxan birin na koore ma e sɛrɛnma nɛ.›»
30 «Na tɛmui, Adama xa Di xa tɔnxuma minima nɛ koore ma. Duniɲa bɔnsɔɛ birin sunnunma nɛ. E Adama xa Di toma nɛ fa ra nuxui kui sɛnbɛ nun nɔrɛ ra. 31 A a xa malekɛe xɛɛma nɛ han duniɲa dande, e xa sa a xa mixi sugandixie malan sara xui ra keli duniɲa tunxun naani birin ma.»

32 «Wo xɔrɛ bili mato misaali ra, wo xa xaxili sɔtɔ. A salonyi na ɲingi, a burɛxɛ nɛɛnɛ mini, wo a kolonma ɲɛmɛ tɛmui bara makɔrɛ. 33 Adama xa Di fafe fan na na ki nɛ. Wo na yi fe birin to, wo xa a kolon a a bara makɔrɛ, a ɲan tixi naadɛ ra. 34 N xa nɔndi fala wo bɛ, to mixie mu dangima fo na fe birin naba. 35 Koore nun bɔxi dangima nɛ, kɔnɔ n ma masenyi tan mu dangima abadan, a mu kanama muku.»

Duniɲa raɲɔnyi waxati kolonfe
(Maraki 13:32-37, Luki 17:26-30, 17:34-36, 12:41-48)

36 «Mixi yo mu a kolon yi fee sa rabama lɔxɔɛ nun waxati yo ma. Hali malekɛ naxee na ariyanna, e mu a kolon, Ala xa Di fan mu a kolon, fo Baba Ala keren peti. 37 Adama xa Di fa lɔxɔɛ luma nɛ alɔ Annabi Nuha xa waxati. 38 Beenun na banbaranyi belebele

xa duniɲa li, mixie nu e dɛgema, e nu e
minma, e nu ginɛe dɔxɔma, e nu e xa die
fima xɛmɛe ma, han Annabi Nuha so kunkui
kui lɔxɔ naxɛ. 39 E mu nu kɔntɔfilixi fefe ra,
han banbaranyi naxa e li, a e birin xanin.
Adama xa Di fafe fan nabama na ki nɛ.
40 Xa xɛmɛ firin na xɛ ma na waxati, keren
tongoma nɛ, boore lu naa. 41 Xa ginɛ firin na
se dinfe mulunyi keren kui, keren tongoma
nɛ, boore lu naa. 42 Na kui, wo naxa yanfa,
barima wo mu wo Marigi fa lɔxɔɛ kolon.
43 Wo xa a fahaamu a fanyi ra, xa banxi kanyi
a kolon nɛ nu muɲɛti fama tɛmui naxɛ kɔɛ
kui, a mu xima nu, alako muɲɛti naxa nɔ
sode a xɔnyi. 44 Na nan a ra, wo fan xa wo
tagi ixiri, wo naxa yanfa, barima Adama xa
Di fama waxati nan ma wo ɲɔxɔ mu naxan
ma.»

45 «Nde luma alɔ konyi naxan findixi xax-
ilima dugutɛgɛ ra? A marigi bara a ti a xa
banxi walikɛe birin xun ma, a xa donsee
taxun e ra a waxati. 46 Ɲɛlɛxinyi na na konyi
bɛ, naxan marigi a lima na wali ra. 47 N xa
nɔndi fala wo bɛ, na marigi a harige birin
taxuma nɛ na konyi ra.»

48 «Kɔnɔ xa na konyi findi a kobi ra, a a
falama nɛ a yɛtɛ ma, ‹N marigi buma nɛ
fafe ra,› 49 a fa a boore konyie bɔnbɔ fɔlɔ,
a nu lu a dɛge ra, a a min, e nun siisilae.
50 Lɔxɔ nde fama, a tan konyi mu naxan
kolon, a ɲɔxɔ man mu lɔxɔɛ naxan ma, a
marigi gbilenma nɛ. 51 A na fa, a na konyi
ɲaxankatama nɛ a ɲaaxi ra, konyi gbaloe
sɔtɔ e nun filankafuie, a woli wa nun ɲin
maxinyi na dɛnnaxɛ.»

25

*Gin*ɛdimɛdi fu xa taali

1 «Na waxati, Ala xa mangɛya luma nɛ
alɔ ginɛdimɛdi mixi fu, naxee e xa lanpuie
tongo sigafe ra ginɛdɔxɔɛ ralande, e xa sa
lan a xa futi xiri ma. 2 Na ginɛdimɛdie
ya ma, suuli, xaxilitaree, suuli, xaxilimae.
3 Naxee findi xaxilitaree ra, e naxa e xa
lanpuie xanin, kɔnɔ e mu ture xanin e xun
naxan sama lanpuie kui. 4 Naxee tan findi
xaxilimae ra, kankan naxa ture bitirɛ xanin
a xun, a nun e xa lanpuie.»

5 «Ginɛdɔxɔɛ to bu fafe ra, xi xɔli naxa
ginɛdimɛdie suxu, e naxa xi. 6 Kɔɛ tagi,
sɔnxɔɛ xui naxa mini, ‹Ginɛdɔxɔɛ bara fa!
Wo sa a ralan!› 7 Ginɛdimɛdie naxa keli, e e
xa lanpuie yailan. 8 Xaxilitaree naxa a fala
xaxilimae bɛ, ‹Wo muxu ki wo xa ture nde
ra, barima muxu xa lanpuie na xubenfe.›
9 Kɔnɔ xaxilimae naxa e yaabi, ‹Ade, a mu
won birin nalima. Wo siga ture matie
xɔn wo xa sa wo gbe sara.› 10 Nee to siga
ture sarade, ginɛdɔxɔɛ naxa fa. Ginɛdimɛdi
naxee nu bara ture sa e xa lanpuie kui, nee
tan naxa bira a fɔxɔ ra, e so futixiri xulunyi,
naadɛ fa balan e xanbi ra.»

11 «Na dangi xanbi, ginɛdimɛdi xaxilita-
ree fan naxa fa, e a fala, ‹Marigi, marigi,
naadɛ rabi muxu bɛ.› 12 Kɔnɔ a naxa e yaabi,
‹N xa nɔndi fala wo bɛ, n mu wo kolon.›»

13 «Na kui, wo naxa yanfa, barima wo mu
na lɔxɔɛ nun na waxati kolon.»

Harige taxuxi xa taali
(Luki 19:11-27)

14 «A luma nɛ alɔ xɛmɛ nde naxan nu fafe
biyaaside. A naxa a xa konyie xili, a a harige
taxu e ra. 15 A naxa xɛɛma kilo suuli so konyi
keren yi, a firin so boore yi, a keren so a
saxan nde yi ra. A to kankan bɛrɛ so a yi,
a naxa biyaasi.»

16 «Xɛɛma kilo suuli taxu konyi naxan na,
a naxa siga keren na, a xa sa na harige
rawali. A naxa xɛɛma kilo suuli gbɛtɛ sɔtɔ
geeni ra. 17 Xɛɛma kilo firin taxu konyi
naxan na, a fan naxa na harige rawali, a
xɛɛma kilo firin gbɛtɛ sɔtɔ geeni ra. 18 Kɔnɔ
xɛɛma kilo keren taxu konyi naxan na, a tan
naxa sa yili ge, a a marigi xa kɔbiri nɔxun na
kui.»

19 «A to bu han, konyie marigi naxa gbilen
e yire alako e xa dɛntɛgɛ sa a bɛ. 20 Xɛɛma
kilo suuli taxu konyi naxan na, a naxa fa
a marigi harige ra, a a fala, ‹N marigi, i
xɛɛma kilo suuli nan taxu n na. A mato, n
bara kilo suuli man sa a xun geeni ra.› 21 A
marigi naxa a fala a bɛ, ‹I nuwali. Konyi
dugutɛgɛ nan i ra, walikɛ fanyi. N to harige
dondoronti taxu i ra, i mu lanlanteya kana,
n fa harige gbegbe nan taxuma i ra. Fa n
xɔnyi, wo nun i marigi xa lu sɛɛwɛ kui.›»

22 «Na xanbi, xɛɛma kilo firin taxu konyi
naxan na, a fan naxa fa, a a fala, ‹N marigi,
i xɛɛma kilo firin nan taxu n na. A mato, n
bara kilo firin man sa a xun geeni ra.› 23 A
marigi naxa a fala a bɛ, ‹I nuwali. Konyi
dugutɛgɛ nan i ra, walikɛ fanyi. N to harige
dondoronti taxu i ra, i mu lanlanteya kana,
n fa harige gbegbe nan taxuma i ra. Fa n
xɔnyi, wo nun i marigi xa lu sɛɛwɛ kui.›»

24 «A dɔnxɔɛ ra, xɛɛma kilo keren taxu
konyi naxan na, a fan naxa fa, a a fala, ‹N
marigi, n a kolon i xa fe maxɔrɔxɔ. I sansi
xabama, i mu naxan garansan. I sansi bogi
bama, i mu naxan si. 25 N gaaxu nɛ. N
naxa sa i xa xɛɛma kilo keren nɔxun yili
kui. A mato, a tan nan yi ki. I harige sese
mu lɔɛxi.› 26 A marigi naxa a yaabi, ‹I tan
konyi kobi tunnaxɔnɛ! I nu a kolon a n sansi
xabama, n mu naxan garansan, n man sansi
bogi bama, n mu naxan si? 27 A lan nɛ nu i
n ma kɔbiri so kɔbiri rawalie yi ra, alako n
na fa i yire tɛmui naxɛ, i n harige ragbilen n
ma, geeni saxi a xun ma. 28 Na kui, wo xɛɛma
kilo rasuxu a yi, wo a so konyi yi ra, xɛɛma
kilo fu na naxan yi, 29 barima a na naxan yo
yi ra, a gbe xun masama nɛ, a gbo ki fanyi.
Kɔnɔ a mu na naxan yi ra, hali naxan di
na a yi, na yati bama nɛ a yi ra. 30 Wo yi
konyi fufafu woli tande dimi kui, wa nun
ɲin maxinyi na dɛnnaxɛ.›»

Kiiti dɔnxɔɛ

31 «Adama xa Di na fa a xa nɔrɛ kui, a nun
a xa malekɛe, a a magoroma nɛ a xa kibanyi
nɔrɔxi kui. 32 Si birin malanma nɛ a ya ra. A
mixi mayegetima nɛ alɔ xuruse dɛmadonyi
yɛxɛɛe nun sie mayegetima ki naxɛ. 33 A
yɛxɛɛe tima nɛ a yirefanyi ma, a sie fan ti
a kɔɔla ma.»

34 «Na tɛmui, mangɛ a falama nɛ mixie
bɛ naxee na a yirefanyi ma, ‹Wo fa, n Baba
naxee barakaxi. Wo fa mangɛya sɔtɔ wo
kɛ ra, mangɛya naxan yailanxi wo bɛ kabi
dunijna fɔlɛ. 35 Barima kaamɛ to nu n ma, wo
naxa n ki donse. Ye xɔli to nu n ma, wo naxa
n ki ye. Xɔɲɛ to nu n na, wo naxa n yigiya.
36 N mageli to nu a ra, wo naxa dugie fi n ma.
N to nu furaxi, wo naxa fa mɛɛni n ma. N to
nu saxi geeli, wo naxa fa n yire matode.›»

37 «Na tɛmui, tinxintɔɛe a maxɔrinma nɛ,
‹Marigi, muxu i to kaamɛ kui mun tɛmui,
muxu fa i ki donse, xa na mu ye xɔli ra,
muxu fa i ki ye? 38 Muxu i to xɔɲɛya ra mun
tɛmui, muxu fa i yigiya, xa na mu i mageli
ra, muxu fa dugie fi i ma? 39 Muxu i furaxi to
mun tɛmui, xa na mu i saxi geeli, muxu fa
siga i yire matode?› 40 Mangɛ e yaabima nɛ,
‹N xa nɔndi fala wo bɛ, wo naxan yo raba n
ngaxakerenyi mixi xuri nde bɛ, wo a rabaxi
n tan nan bɛ.›»

41 «Na xanbi, a a falama nɛ mixie bɛ naxee
na a kɔɔla ma, ‹Wo wo makuya n na, wo
tan mixi dankaxie, wo sa so tɛ xɔɔra naxan
yailanxi Ibulisa nun a xa malekɛe bɛ, naxan
mu xubenma abadan. 42 Barima kaamɛ to nu
n ma, wo mu n ki donse. Ye xɔli to nu n ma,
wo mu n ki ye. 43 Xɔɲɛ to nu n na, wo mu n
yigiya. N mageli to nu a ra, wo mu dugie fi
n ma. N furaxi to nu a ra, n man to nu saxi
geeli, wo mu fa mɛɛnide n ma.›»

44 «Na tɛmui, e fan a maxɔrinma nɛ, ‹Ma-
rigi, muxu i to mun tɛmui kaamɛ na i ma,
xa na mu ye xɔli, xa na mu i findixi xɔɲɛ ra,
xa na mu i mageli ra, xa na mu i furaxi, xa
na mu i saxi geeli, muxu fa tondi i malide?›
45 Mangɛ e yaabima nɛ, ‹N xa nɔndi fala wo
bɛ, wo mu naxan yo raba n ngaxakerenyi
mixi xuri nde bɛ, wo tondixi a rabade n tan
nan bɛ.› 46 Naxankatɛ nan nagataxi na mixie
bɛ abadan, kɔnɔ tinxintɔɛe tan abadan kisi
nan sɔtɔma.»

26

Yanfanteya Isa bɛ
(Maraki 14:1-2, Luki 22:1-2, Yaya 11:45-53)

1 Isa to gɛ yi fe birin masende, a naxa a
fala a fɔxirabirɛe bɛ, 2 «Wo a kolon, xi firin
nan luxi Sayamalekɛ Dangi Sali xa a li. Na
tɛmui, Adama xa Di sama nɛ mixie bɛlɛxɛ e
xa a banban wuri magalanbuxi ma.»

3 Na waxati, sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun
Yuwifie xa forie nu malanxi Kayafa xɔnyi,
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie xunyi. 4 E naxa lan a
ma e xa Isa suxu yanfanteya saabui ra, e xa
a faxa. 5 Kɔnɔ e naxa a fala, «Won naxa a
suxu sali lɔxɔɛ, xa na mu a ra ɲama a xunyi
ikelima nɛ.»

Ginɛ nde fe fanyi rabafe Isa bɛ
(Maraki 14:3-9, Yaya 12:1-8)

6 Isa to nu na Betani, Simɔn kunɛ kanyi
xɔnyi, 7 ginɛ nde naxa fa a yire. Labundɛ
ture nu na a yi ra, naxan sare xɔrɔxɔ
ki fanyi. A nu saxi a bitirɛ tofanyi kui
naxan nu rafalaxi alabatira gɛmɛ ra. Isa
nu na teebili ra tɛmui naxɛ, ginɛ naxa
fa, a na labundɛ ture ifili Isa xunyi ma.
8 Isa fɔxirabirɛe to na to, e naxa xɔnɔ, e a
fala, «Yi birin makanaxi munfe ra? 9 Xa yi
labundɛ ture sa mati nu, kɔbiri gbegbe nan
sɔtɔma nu a xa fe ra, na fan nɔ fide setaree
ma.»

10 Isa to nu a kolon e naxan falafe e bore
bɛ, a naxa a masen e bɛ, «Wo na yi ginɛ
tɔɔrɔfe munfe ra? Kɛwali fanyi nan yi ki, a
naxan nabaxi n bɛ. 11 Setaree luma nɛ wo ya
ma tɛmui birin, kɔnɔ n tan mu luma wo yi

ra be abadan xɛ. [12] Yi ginɛ to labundɛ ture
saxi n fate ma, a a rabaxi n fure ragatafe
nan xa fe ma. [13] N xa nɔndi fala wo bɛ, Ala
xa xibaaru fanyi sa kawandima dɛdɛ dunija
birin kui, yi ginɛ xa kɛwali xa fe fan falama
nɛ, mixie xa e ratu a xa fe ma.»

Yudasi xa yanfanteya
(Maraki 14:10-11, Luki 22:3-6)

[14] Na tɛmui, Yudasi Isikariyoti, naxan nu
na Isa fɔxirabirɛ fu nun firinyie ya ma, a
naxa siga sɛrɛxɛdubɛ kuntigie xɔn ma, [15] a
e maxɔrin, «Wo munse soma n yi n xa Isa
sa wo bɛlɛxɛ?» E fan naxa gbeti kole tongo
saxan so a yi. [16] Keli na tɛmui ma, a naxa so
waxati fenfe a nɔma Isa sode e yi ra tɛmui
naxɛ.

Sayamalekɛ Dangi Sali
(Maraki 14:12-21, Luki 22:7-13, 22-23, Yaya 13:21-30)

[17] Taami Lɛbinitare Sali to a li, a lɔxɔɛ
singe ma, Isa fɔxirabirɛe naxa sa a maxɔrin,
«I wama muxu xa Sayamalekɛ Dangi Sali
donyi rafala i bɛ minden?» [18] A naxa e yaabi,
«Wo siga taa kui xɛmɛ nde xɔn, wo a fala
a bɛ, ‹Karamɔxɔ naxɛ a a xa waxati bara
makɔrɛ. A wama Sayamalekɛ Dangi Sali
rabafe i xɔnyi, a nun a fɔxirabirɛe.›» [19] Isa
fɔxirabirɛe naxa a raba alɔ Isa e yamari ki
naxɛ, e Sayamalekɛ Dangi Sali donyi rafala.

[20] Nunmare to so, Isa nun a fɔxirabirɛ
fu nun firinyie nu na teebili ra. [21] E nu e
dɛgefe tɛmui naxɛ, a naxa a masen, «N xa
nɔndi fala wo bɛ, mixi keren na wo ya ma
naxan fama n yanfade.» [22] Na naxa e sunnun
ki fanyi, kankan naxa a maxɔrin, «Kɔnɔ n
Marigi, n tan mu a ra de, ka?» [23] A naxa
e yaabi, «N nun naxan bara bɛlɛxɛ ragoro
paani keren kui, na kanyi nan n yanfama.
[24] Adama xa Di sigama nɛ alɔ a xa fe sɛbɛxi
ki naxɛ, kɔnɔ gbaloe nan na Adama xa Di
yanfama bɛ. A fisa na kanyi bɛ hali a mu
bari nu.» [25] Yudasi naxan nu fafe a yanfade,
a naxa Isa maxɔrin, «Karamɔxɔ, n tan mu
a ra de, ka?» Isa naxa a yaabi, «I tan nan a
falaxi.»

Marigi xa sɛrɛxɛ tɔnxuma
(Maraki 14:22-26, Luki 22:14-20, Korinti I 11:23-25)

[26] E to nu e dɛgefe, Isa naxa taami tongo.
A to tantui rasiga Ala ma, a naxa taami igira,
a a so a fɔxirabirɛe yi ra, a a masen e bɛ, a
naxɛ, «Wo n ko, wo a don. Yi findixi n fate
nan na.» [27] Na dangi xanbi, Isa naxa tɔnbili
fan tongo. A man to tantui rasiga Ala ma,
a naxa tɔnbili so e yi ra, a a fala e bɛ, «Wo
birin xa a min. [28] Yi findixi n wuli nan na,
saatɛ wuli naxan baxi mixi gbegbe bɛ e xa
yunubie xafarife ra. [29] N xa a fala wo bɛ, n to
yi wɛni minma, n mu yi minma sɔnɔn, han
won birin man sa a minma lɔxɔ naxɛ n Baba
xɔnyi ariyanna.»

[30] E to gɛ bɛɛti bade, e naxa te Oliwi geya
fari.

Isa a falafe Piyɛri bɛ a a yɛtɛ rasanma nɛ
a ma
(Maraki 14:27-31, Luki 22:31-34, Yaya 13:36-38)

[31] Na tɛmui Isa naxa a masen e bɛ, «Wo
birin gbilenma nɛ n fɔxɔ ra to kɔɛ ra, wo
mɛɛ n ma fe ra, barima a sɛbɛxi, ‹N xuruse
dɛmadonyi faxama nɛ, yɛxɛɛe fan yensen.›
[32] Kɔnɔ n na keli faxɛ ma, n sigama wo ya ra
Galile.» [33] Piyɛri naxa a fala a bɛ, «Hali birin
gbilen i fɔxɔ ra, n tan mu gbilenma i fɔxɔ
ra.» [34] Isa naxa Piyɛri yaabi, «N xa nɔndi fala
i bɛ, to kɔɛ yati, beenun konkore xa a rate,
i i yɛtɛ rasanma nɛ n ma sanmaya saxan.»
[35] Piyɛri man naxa a yaabi, «Hali won birin
nan sa faxama, n mu n yɛtɛ rasanma i ma!»
Isa fɔxirabirɛ birin naxa na wɔyɛn keren
fala.

Isa Ala maxandife Getesemani
(Maraki 14:32-42, Luki 22:39-46)

[36] Na dangi xanbi Isa nun a fɔxirabirɛe
naxa siga yire nde, dɛnnaxɛ xili Getese-
mani. Isa naxa a fala e bɛ, «Wo dɔxɔ be. N
tan xa siga mɛnni Ala maxandide.» [37] A naxa
Piyɛri nun Sebede xa di firinyie xanin a
xun ma. Sunnunyi nun kɔntɔfili to Isa bɔɲɛ
suxu, [38] a naxa a masen e bɛ, «Sunnunyi bara
nɔ n bɔɲɛ ra alɔ a xa n faxa. Wo lu be, kɔnɔ
wo naxa xi.»

[39] Isa naxa a masiga dondoronti, a a yatagi
rafelen bɔxi ma, a Ala maxandi, «N Baba,
xa a sa nɔma rabade, i xa n natanga yi
ɲaxankatɛ ma. Kɔnɔ n sago naxa raba,
i tan nan sago xa raba.» [40] A to gbilen a
fɔxirabirɛe yire, a naxa e li e na xife. A naxa
a fala Piyɛri bɛ, «I mu nɔxi waxati keren xi
xɔli kanade n ma fe ra? [41] Wo naxa xi. Wo
Ala maxandi nɛ alako wo naxa bira tantanyi
kui. Maɲɔxun fanyi na adama bɛ, kɔnɔ a
fate bɛndɛ tan sɛnbɛ mu na.»

[42] Isa man to a masiga e ra, a naxa gbilen
Ala maxandi ra, «N Baba, xa yi ɲaxankatɛ

mu nɔma bade n yi ra, fo n xa tin a ra, i sago
nan xa raba.» 43 A to gbilen a fɔxirabirɛe
yire, a man naxa e li e xife, barima xi xɔli
nu bara nɔ e ra. 44 A naxa e lu naa, a siga
sanmaya saxan nde, a sa Ala maxandi na
maxandi kerenyi ra. 45 Na tɛmui, a naxa
gbilen a fɔxirabirɛe yire, a a masen e bɛ,
«Wo xife nɛ? Wo na wo malabufe han ya?
Wo a mato, waxati bara a li. Adama xa Di
fafe sade yunubitɔɛe bɛlɛxɛ. 46 Wo keli, won
xɛɛ. Wo a mato, n yanfama bara fa.»

Isa suxufe

(Maraki 14:43-50, Luki 22:47-53, Yaya 18:3-12)

47 Isa ɲan mu nu gɛxi wɔyɛnde, Yudasi,
naxan nu na a fɔxirabirɛ fu nun firinyie
ya ma, a naxa fa e nun ɲama gbegbe, san-
tidɛgɛmae nun gbengbetae suxuxi e yi ra.
Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun Yuwifie xa forie
nan nu e xɛɛxi. 48 Isa yanfama nun na ɲama
nu bara lan a ma, a a xa Isa matɔnxuma
e bɛ. A nu bara a fala e bɛ, «N na mixi
naxan sunbu, a tan nan na ki. Wo na suxu.»
49 Na kui, Yudasi naxa a maso Isa ra keren
na, a a fala, «Karamɔxɔ, i nuwali,» a fa a
sunbu. 50 Isa naxa a masen a bɛ, «N boore,
i faxi naxan nabade, a raba.» Na tɛmui,
na mixie naxa e maso Isa ra, e a suxu.
51 Isa fɔxirabirɛ nde naxa a xa santidɛgɛma
ramini, a sɛrɛxɛdubɛ kuntigi xa konyi tuli
bolon. 52 Isa naxa a fala a bɛ, «Santidɛgɛma
raso a tɛɛ i. Naxan yo na findi a xa geresose
ra, na kanyi fan faxama santidɛgɛma nan
saabui ra. 53 Ka i ɲɔxɔ a ma a n mu nɔma n
Baba xilide, a malekɛe rasanba n ma keren
na, naxee dangi malekɛ gali fu nun firin na?
54 Kɔnɔ xa na raba, Kitaabuie xa masenyie fa
kamalima di? Barima e a masenxi nɛ a fo a
xa raba yi ki nɛ.»
55 Na xanbi, Isa naxa a fala ɲama bɛ,
«Wo to minixi n xili ma santidɛgɛma nun
gbengbeta suxuxi wo yi ra, suute nan na
n na? Lɔxɔ yo lɔxɔ, n dɔxɔxi hɔrɔmɔbanxi
kui, n kawandi tima, wo mu n suxu. 56 Kɔnɔ
yi birin nabaxi nɛ alako namiɲɔnmɛe naxan
sɛbɛxi Kitaabui kui, a xa kamali.»

Na xanbi, Isa fɔxirabirɛe birin naxa e gi a
xun ma.

Isa tife Yuwifi kuntigie ya i

(Maraki 14:53-65, Luki 22:54-55,63-71, Yaya 18:12-24)

57 Mixi naxee Isa suxu, e naxa a xanin
sɛrɛxɛdubɛ kuntigi Kayafa xɔnyi, sɛriyɛ
karamɔxɔe nun forie nu malanxi dɛnnaxɛ.
58 Piyɛri fan, a nu biraxi Isa fɔxɔ ra, kɔnɔ
a ndedi nu makuyaxi ɲama ra. A naxa
bira a fɔxɔ ra han a so sɛrɛxɛdubɛ kuntigie
xunyi xa tɛtɛ kui. A naxa dɔxɔ hɔrɔmɔbanxi
kantamae fɛ ma, alako a xa a mato Isa xa fe
dangima ki naxɛ.
59 Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun Yuwifie xa
kiitisa dɔnxɔe birin, e nu wule seede nde
nan fenfe naxan bama Isa xili ma, e sa nɔma
a faxade naxan ma. 60 Kɔnɔ e mu se to,
hali tɔɔɲɛgɛti gbegbe to fa. A dɔnxɔe ra,
xɛmɛ firin naxa fa, 61 e a fala, «Yi xɛmɛ a
fala nɛ, ‹N tan nɔma Ala xa hɔrɔmɔbanxi
kanade, n man fa a ti xi saxan bun ma.›»
62 Sɛrɛxɛdubɛ kuntigi xunyi naxa keli, a Isa
maxɔrin, «Pe, i mu e yaabima? Yi xɛmɛe
munse safe i xun ma yi ki?» 63 Kɔnɔ Isa mu
sese fala. Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie xunyi naxa a
fala a bɛ, «N bara i yamari i xa i kali Ala Ɲiŋɛ
ra, i a fala muxu bɛ xa i findixi Ala xa Mixi
Sugandixi nan na, Ala xa Di.» 64 Isa naxa a
yaabi, «I tan nan a falaxi. N man xa a fala
wo bɛ, keli yi waxati ma, wo fama Adama
xa Di tode, a dɔxɔxi Ala Sɛnbɛma yirefanyi
ma, wo a toma fa ra nuxuie kui.»
65 Na kui, sɛrɛxɛdubɛ kuntigi naxa a yɛtɛ
xa donma suxu, a ibɔɔ xɔnɛ ra, a a fala, «A
bara Ala rasɔtɔ! Won hayi na seede gbɛtɛe
ma yire? Wo bara a mɛ a Ala rasɔtɔxi ki
naxɛ. 66 Wo kiiti toxi di?» E naxa a yaabi, «A
lanma a xa faxa nɛ.» 67 Na tɛmui, e naxa dɛye
bɔxun Isa yatagi, e kamui sin a ma. Ndee
naxa a dɛ ragarin, e nu a fala, 68 «I tan, Ala
xa Mixi Sugandixi, namiɲɔnmɛɲa raba! A
fala ba, naxan i bɔnbɔxi!»

Piyɛri a yɛtɛ rasanfe Isa ma

(Maraki 14:66-72, Luki 22:56-62, Yaya 18:15-18,25-27)

69 Piyɛri nu dɔxɔxi tande, sɛrɛxɛdubɛ
kuntigi xa tɛtɛ kui. Konyi ginɛ nde naxa
a makɔrɛ a ra, a a fala, «I tan, wo nun Isa
Galileka birin nan nu a ra.» 70 Kɔnɔ Piyɛri
naxa a matandi birin ya xɔri, a a fala, «N
mu a kolon i na fefe falafe!» 71 Piyɛri to mini
fɔlɔ tɛtɛ naadɛ ra, konyi ginɛ gbɛtɛ nde naxa
a to, a a fala mixie bɛ naxee nu na naa,
«Yi xɛmɛ naxan yi ki, e nun Isa Nasarɛtika
nan nu a ra.» 72 Piyɛri man naxa a matandi,
a a kali, «N mu na xɛmɛ kolon!» 73 A mu
bu, naxee nu tixi naa, e naxa e maso Piyɛri
ra, e a fala a bɛ, «Nɔndi nan a ra, a tan
mixi nde nan yati i ra, barima i wɔyɛnma

alə Galileka.» [74] Piyɛri naxa so a kalife, a a
fala «Ala xa n danka! N tan mu na xɛmɛ
kolon feo!» Na fala xanbi, konkore naxa a
rate. [75] Piyɛri naxa ratu fa Isa xa wəyɛnyi
ma, «Beemanun konkore xa a rate, i i yɛtɛ
rasanma nɛ n ma sanmaya saxan.» Na kui,
a naxa mini, a sa wa han.

27

Yuwifie Isa xaninfe Pilati xən
(Maraki 15:1, Luki 22:63-71, Yaya 18:28-32)

[1] Kuye to iba, sɛrɛxɛdubɛ kuntigie birin
nun Yuwifie xa forie to nu malanxi, e naxa
natɛ tongo e xa Isa faxa. [2] E to Isa xiri, e naxa
a xanin gomina Pilati xən.

Yudasi xa faxɛ

[3] Yudasi, Isa yanfama, a to a to e bara Isa
makiiti a lan a xa faxa, a naxa nimisa a xa
yanfanteya xa fe ra. A naxa na gbeti kole
tongo saxan nagbilen sɛrɛxɛdubɛ kuntigie
nun forie ma, [4] a a fala, «N bara yunubi
raba! Xɛmɛ naxan faxama yi ki, sɛniyɛntɔɛ
nan a ra, a fa li n tan nan a yanfaxi!» E
naxa a yaabi, «Na mu muxu tan matoxi.
Na i tan nan matoxi.» [5] A to gbeti kolee
woli hərəməbanxi kui, Yudasi naxa siga a
yɛtɛ gbakude wuri kən na. [6] Sɛrɛxɛdubɛ
kuntigie to gbeti kolee matongo, e naxa a
fala, «A mu daxa muxu xa yi gbeti kolee
sa hərəməbanxi xa kəbiri xun ma, barima
nii sare nan a ra.» [7] E to wəyɛn, e naxa fɛɲɛ
yailanyi xa xɛ yire sara na kəbiri ra, na xa
findi gaburi yire ra xəɲɛe bɛ. [8] Na nan a
toxi, han to na xɛ xili falama «Wuli Bəxi.»
[9] Na kui, Annabi Yeremi xa masenyi naxa
kamali, a to a masen, «E naxa gbeti kole
tongo saxan tongo, Isirayilakae ndee sare
naxan saxi a xun, [10] e fɛɲɛ yailanyi xa xɛ sara
na kəbiri ra, alə Marigi n yamari ki naxɛ.»

Isa tife Pilati ya i
(Maraki 15:2-15, Luki 23:2-5,13-25, Yaya 18:28-19:16)

[11] Isa to ti gomina Pilati ya i, gomina
naxa a maxərin, «I tan nan findixi Yuwifie
xa mangɛ ra?» Isa naxa a yaabi, «I tan
nan a falaxi.» [12] Kənə sɛrɛxɛdubɛ kuntigie
nun forie nu a təəɲɛgɛma tɛmui naxɛ, Isa
mu yaabi yo fi. [13] Na tɛmui Pilati naxa a
maxərin, «I mu yi fee mɛxi e naxan birin
safe i xun ma yi ki?» [14] Kənə Isa mu e xa
wəyɛnyi yo yaabi. Na naxa gomina kaaba
ki fanyi.

[15] Ɲɛ yo ɲɛ, sali tɛmui, gomina darife nan
nu a ra, a xa geelimani keren nabɛɲin ɲama
bɛ, e na wa naxan yo xən. [16] Na waxati,
geelimani nde nu na, birin nu naxan kolon a
xa ɲaaxuɲa ma. A nu xili Barabasi. [17] Ɲama
to malan, Pilati naxa e maxərin, «Wo wama
n xa nde rabɛɲin wo bɛ, Barabasi ba, ka Isa,
naxan xili falama Ala xa Mixi Sugandixi?»
[18] Pilati nu a kolon a sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nu
Isa saxi a bɛlɛxɛ təənɛ nan ma. [19] Ba na ra,
a to nu dəxəxi kiiti sade, a xa ginɛ naxa
xɛɛra rasiga a ma, a a fala a bɛ, «I naxa so
yi tinxintɔɛ xa fe kui fefe ma, barima n bara
xiye sa a xa fe ra, xiye naxan bara n təərə to
ki fanyi.»

[20] Kənə sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun Yuwifie
xa forie naxa ɲama kui iso e xa Barabasi
maxərin Pilati ma, Isa tan xa faxa. [21] Gomina
man naxa e maxərin, «Yi mixi firin ya
ma, wo wama n xa mundun nabɛɲin wo
bɛ?» E naxa a yaabi, «Barabasi!» [22] Pilati fan
naxa e maxərin, «N xa munse raba Isa ra,
naxan xili falama Ala xa Mixi Sugandixi?»
Ɲama birin naxa a yaabi, «A banban wuri
magalanbuxi ma!» [23] A man naxa e maxərin,
«Munfe ma? A fe ɲaaxi mundun nabaxi?»
Kənə e tan sənxɔɛ nan tun xun masa, «A
banban wuri ma!»

[24] Pilati to a to a a mu nəxi fefe ra, ɲama
fan nu waxi kelife a ra, a naxa ye tongo, a a
bɛlɛxɛ raxa e ya xəri, a a fala e bɛ, «Yi xɛmɛ
faxafe mu na n tan ma de! A luma wo tan
nan ma.» [25] Ɲama birin naxa a yaabi, «A xa
faxɛ wuli xa lu muxu nun muxu xa die xun
ma!» [26] Na kui, Pilati naxa Barabasi rabɛɲin
e bɛ. A naxa yaamari fi səərie xa Isa bənbə
sɛbɛrɛ ra. Na xanbi, a naxa Isa so e yi e xa
sa a banban wuri magalanbuxi ma.

Səərie Isa mayelefe
(Maraki 15:16-20, Yaya 19:2-3)

[27] Rəma səərie to Isa xanin gomina xənyi,
e naxa e boore səərie birin xili, e gali naxa
ti a rabilinyi. [28] E naxa Isa xa sose ba a ma, e
mangɛ guba gbeeli ragoro a ma. [29] E naxa
tunbee mafilin, e e yailan mangɛ katanyi
maniyɛ ra, e a sa a xun ma. E naxa wuri
raso a yirefanyi bɛlɛxɛ kui, e a mayele, e
nu e xinbi sin a bun ma, e nu a fala, «I
kɛna, Yuwifie xa mangɛ.» [30] E naxa dɛye
bəxun a ma, e na wuri ba a yi, e nu a xunyi
bənbə a ra. [31] E to gɛ Isa mayelede, e naxa
mangɛ guba rate a ma, e a gbe dugi ragoro

a ma, e fa a ramini e xa sa a banban wuri
magalanbuxi ma.

Isa banbanfe wuri magalanbuxi ma
(Maraki 15:21-32, Luki 23:26-43, Yaya 19:17-27)

32 E to nu minife taa ra, e naxa Sirenika
xɛmɛ nde to naxan nu xili Simɔn. Sɔɔrie
naxa a yamari, a tan xa Isa xa wuri maga-
lanbuxi xanin. 33 E to yire li naxan xili Gol-
ogota, na nan falaxi e xa xui, «xunkonkota
yire,» 34 e naxa wɛni so a yi, seri saxi naxan
xun, kɔnɔ a to a nɛmunnɛmun, a mu tin a
minde.
35 E to gɛ a mabanbande wuri ma, e naxa
kanda bun a xa dugie xa fe ra, alako e xa
a kolon kankan naxan sɔtɔma. 36 Na dangi
xanbi, e naxa dɔxɔ a kantade.
37 E to nu wama birin xa a kolon e a
banbanxi fe naxan ma, e yi sɛbɛli nan gbaku
a xun ma, «Isa nan ya, Yuwifie xa mangɛ.»
38 Na tɛmui, e naxa suute mixi firin fan
banban wuri magalanbuxie ma Isa fɛ ma,
keren a yirefanyi ma, boore a kɔɔla ma.
39 Mixie nu dangima Isa konbi ra, e nu e
xunyi lintan a ma, 40 e a fala, «I tan naxan
hɔrɔmɔbanxi rabirama, i man fa a ti xi
saxan bun ma, i yɛtɛ rakisi! Xa Ala xa Di
nan i ra, goro wuri kɔn na!» 41 Sɛrɛxɛdubɛ
kuntigie, sɛriyɛ karamɔxɔe, nun Yuwifie xa
forie fan nu a mayelefe, e nu a fala, 42 «A
bara mixi gbɛtɛe rakisi, kɔnɔ a mu nɔma a
yɛtɛ tan nakiside. Isirayila mangɛ xa mu
a ra? A xa goro wuri kɔn na be ya, alako
muxu xa la a ra. 43 A bara a xaxili ti Ala ra,
a man fa a fala, ‹N findixi Ala xa Di nan na.›
Yakɔsi, xa a rafanxi Ala ma, a xa a rakisi!»
44 Suute naxee nu banbanxi a fɛ ma, e fan nu
Isa konbife na ki nɛ.

Isa xa faxɛ
(Maraki 15:33-41, Luki 23:44-49, Yaya 19:28-30)

45 Yanyi tagi, dimi naxa sin bɔxi birin
ma lɛɛri saxan bun ma. 46 Na waxati ma,
Isa naxa gbelegbele sɛnbɛ ra, «Eloyi, Eloyi,
lɛma sabaxatani?» Na nan falaxi e xa xui,
«N Marigi Ala, n Marigi Ala, i n nabɛɲinxi
munfe ra?» 47 Mixi naxee nu na naa, e to a
xui mɛ, e naxa a fala, «A na Annabi Eliya nan
xilife!» 48 Mixi nde naxa a gi, a sa dunkobi
rasin wɛni xɔnɛ xɔɔra, a a so wuri dɛ i, a fa
a ti Isa bɛ alako a xa a min. 49 Kɔnɔ booree
naxa a fala, «Wo a lu, won xa a mato xa
Annabi Eliya fama a rakiside.» 50 Isa man
naxa a xui ite sɛnbɛ ra, a fa laaxira.
51 Na waxati, dugi xungbe naxan singanxi
hɔrɔmɔbanxi kui, a naxa ibɔɔ firin na,
keli a fuge han a laabe. Bɔxi naxa sɛrɛn,
gɛmɛe naxa ibɔɔ, 52 gaburie fan naxa rabi.
Sɛniyɛntɔɛ laaxiraxi gbegbe naxa keli faxɛ
ma, 53 e mini gaburie kui. Isa to keli faxɛ
ma, e so nɛ Darisalamu, taa sɛniyɛnxi kui,
e fa mini mixi wuyaxi ma. 54 Sɔɔri mangɛ
nun a boore sɔɔrie naxee nu Isa kantafe, e
to bɔxi xa sɛrɛnyi to, a nun naxan naba Isa
faxa tɛmui, e naxa gaaxu ki fanyi, e a fala,
«Nɔndi nan a ra yati, Ala xa Di nan nu yi
xɛmɛ ra!»
55 Ginɛ wuyaxi fan nu na naa, e ndedi
makuyaxi Isa yire ra, e yi fe birin matoma. E
nu bara bira Isa fɔxɔ ra kelife Galile bɔxi ma,
e nu a mali. 56 Mariyama Magidalaka nu na
e ya ma, a nun Mariyama Yaki nun Yusufu
nga, a nun Sebede xa die nga.

Isa xa maragatɛ
(Maraki 15:42-47, Luki 23:50-56, Yaya 19:38-42)

57 Nunmare to so, Arimateka bannamixi
nde naxa fa naxan nu xili Yusufu. Isa
fɔxirabirɛ nde nan nu a fan na. 58 A naxa siga
Pilati yire, a Isa fure maxandi a ma. Pilati
naxa yaamari fi e xa a so a yi ra. 59 Yusufu
naxa Isa fure tongo, a a mafilin kasange
fanyi kui, 60 a a bɛlɛ gaburi nɛɛnɛ kui, naxan
nu gexi gɛmɛ kui a tan Yusufu bɛ. A to
gɛmɛ xungbe maɲindigilin, a a dɔxɔ gaburi
dɛ ma, a naxa siga. 61 Mariyama Magidalaka
nun boore Mariyama nu na naa, e dɔxɔxi
gaburi ya ra.

*S*ɔɔrie tife Isa xa gaburi kantade

62 Malabu lɔxɔɛ see rafala lɔxɔɛ kuye iba,
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun Farisɛnie naxa
siga Pilati yire. 63 E naxa a masen a bɛ,
«Mangɛ, muxu ratuxi a ma yi wule falɛ,
beenun a xa faxa, a a fala nɛ, ‹Xi saxan dangi
xanbi, n kelima nɛ faxɛ ma.› 64 Na kui, i
xa yaamari fi a xa gaburi xa makanta han
a xi saxan nde, alako a fɔxirabirɛe naxa fa
a fure muɲa, e fa a fala ɲama bɛ, ‹A bara
keli faxɛ ma.› Xa na sa raba, wule dɔnxɔɛ
dangima nɛ wule singe ra.» 65 Pilati naxa e
yaabi, «Awa, n bara sɔɔrie so wo yi. Wo
sa gaburi makanta alɔ wo wama a xɔn ma
ki naxɛ.» 66 E naxa siga, e sa tɔnxuma sa
gɛmɛ ma naxan nu na gaburi dɛ ma, alako

xa gaburi fa sa rabi, a kolonma nɛ. E naxa
sɔɔrie lu naa, na kantafe ra.

28

Isa xa marakeli faxɛ ma
(Maraki 16:1-10, Luki 24:1-12, Yaya 20:1-10)

1 Malabu lɔxɔɛ kuye iba, sande lɔxɔɛ
subaxɛ ma, Mariyama Magidalaka nun
boore Mariyama, e naxa siga gaburi ma-
tode. 2 Na tɛmui, bɔxi naxa sɛrɛn sɛnbɛ
ra, barima Marigi xa malekɛ nde nu bara
goro keli koore, a gɛmɛ maɲindigilin, a a
ba gaburi dɛ ma, a fa dɔxɔ a fari. 3 Malekɛ
nu yanbama alɔ seyamakɔnyi, a xa sosee nu
fiixɛ fɔɛn. 4 Sɔɔri naxee nu na kantafe, e
naxa gaaxu han e sɛrɛn, e lu alɔ faxamixie.
5 Kɔnɔ malekɛ naxa a masen ginɛe bɛ, «Wo
naxa gaaxu, barima n a kolon wo na Isa nan
fenfe, e naxan banban wuri magalanbuxi
ma. 6 A mu be, a bara keli faxɛ ma, alɔ a
a fala ki naxɛ. Wo fa, wo a mato a nu saxi
dɛnnaxɛ. 7 Wo man xa siga mafuren, wo sa
a masen a fɔxirabirɛe bɛ, ‹A bara keli faxɛ
ma. A na sigafe wo ya ra Galile. Wo a toma
mɛnni nɛ.› A tan nan na ki, n bara a ragbilen
wo ma.»
8 Ginɛe naxa e xulun, e keli gaburi yire,
gaaxui nun sɛɛwɛ gbegbe ra, e siga e gi ra na
xibaaru masende Isa fɔxirabirɛe bɛ. 9 Kɔnɔ
Isa naxa e ralan, a e xɛɛbu, «Wo mama.» E
to e maso a ra, e naxa suyidi a bɛ, e a sanyie
suxu. 10 Isa naxa a masen e bɛ, «Wo naxa
gaaxu. Wo sa a fala n ngaxakerenyie bɛ e
xa siga Galile. E n toma mɛnni nɛ.»

*S*ɔɔrie nun Yuwifi kuntigie wule xabufe

11 Ginɛe nu sigafe tɛmui naxɛ, sɔɔri nde
naxee nu gaburi kantafe, e naxa so taa kui.
Fe naxan birin naba, e naxa sa a dɛntɛgɛ
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie bɛ. 12 Nee nun forie fan
to e malan yire keren, e naxa natɛ tongo, e
kɔbiri gbegbe fi sɔɔrie ma 13 yi yaamari ra,
«Wo xa yi nan fala, ‹Isa fɔxirabirɛe nan fa
kɔɛ ra, e a fure muɲa muxu nu na xife tɛmui
naxɛ.› 14 Xa a sa li gomina naxa yi fe mɛ,
muxu sa wɔyɛnma a bɛ alako sese naxa wo
to.» 15 Na kui, sɔɔrie naxa kɔbiri rasuxu, e
fe birin naba alɔ a falaxi e bɛ ki naxɛ. Na
masenyi naxa yensen yɛ Yuwifie tagi. Han
to na fe mɛma.

Isa xɛɛraya fife a fɔxirabirɛe ma
(Maraki 16:14-18, Luki 24:36-49, Yaya 20:19-23, Taruxui 1:6-8)

16 Isa fɔxirabirɛ fu nun kerenyie naxa siga
Galile bɔxi ma, e te geya fari Isa dɛnnaxan
masen e bɛ. 17 E to a to, e naxa suyidi a bɛ,
kɔnɔ e man nu siikɛxi. 18 Isa naxa a maso e
ra, a a masen e bɛ, «Sɛnbɛ birin bara so n
yi ra koore nun duniɲa ma. 19 Na kui, wo
xa siga, wo sa si birin findi n fɔxirabirɛe
ra. Wo xa e xunxa ye xɔɔra Baba Ala, a
xa Di, nun a Xaxili Sɛniyɛnxi xili ra. 20 Wo
xa e tinkan n ma yaamari birin nabatude.
Wo a mato, n na wo fɛ ma tɛmui birin, han
duniɲa raɲɔnyi.»

Inyila Isa Annabi Maraki naxan Sɛbɛxi Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Kitaabui naxan xili «Inyila Isa,» a dɔxɔ naani na a ra. Namiɲɔnmɛ naani nan Inyila Isa xa taruxui sɛbɛ Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra. E xili nɛ Matiyu, Maraki, Luki, nun Yaya.

Annabi Maraki yi Kitaabui sɛbɛ nɛ ɲɛ tongo saxan ɲɔndɔn Isa faxa xanbi. A naxa Isa xa duniɲɛigiri birin masen alako mixie xa a kolon, a Isa findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na. A a sɛbɛ Girɛki xui nɛ, kɔnɔ muxu bara a madangi Soso xui ra alako Sosoe fan nɔma a fahaamude a fanyi ra.

Isa xa kaabanako gbegbe sɛbɛxi yi Kitaabui kui alako mixi xa a sɛnbɛ kolon, Ala naxan fixi a ma. A furemae rayalan nɛ, a ɲinnɛ ragbilen mixie fɔxɔ ra. Annabi Maraki bara wa mixie xa Isa xa xaranyi fan kolon. Isa to mixie xaran Ala xa masenyi ra, e naxa a kolon, a a nɔndi yati yati nan kawandima. A dɔnxɔɛ ra, yi Kitaabui dɛntɛgɛ sama Isa faxa ki naxɛ, a man kelixi faxɛ ma ki naxɛ.

Na birin nɔma fahaamui fide won ma, won xa a kolon nde na Isa ra. A lɔnni naxan fixi won ma yi Kitaabui kui, a nɔma won malide won ma duniɲɛigiri kui, a man nɔma won malide aligiyama. Ala xa a raso won xaxili ma. Amina.

Inyila Isa Annabi Maraki naxan Sɛbɛxi

Annabi Yaya kawandi tife
(Matiyu 3:1-12, Luki 3:1-22)

1 Inyila Isa fɔlɛ nan ya, naxan Ala xa Mixi
Sugandixi Isa xa fe masenma, naxan findixi
Ala xa Di ra. 2 A sɛbɛxi Annabi Esayi xa
Kitaabui kui,
«N fama n ma xɛɛra rasanbade i ya ra,
a xa kira rabɔɔ i bɛ.
3 A a xui itema gbengberen yire,
‹Wo kira yailan Marigi bɛ,
wo sankirae matinxin a ya ra.›»
4 Na kui, Yaya Xunxa naxa to gbengberenyi
ma. A nu kawandi tima mixie bɛ, e xa e
xunxa ye xɔɔra tuubi ra, alako Ala xa e xa
yunubie xafari. 5 Yudayakae nun Darisala-
muka birin nu sigama a yire. E nu e xa
yunubie masenma kɛnɛ ma, Yaya fan nu e
xunxama Yurudɛn xure xɔɔra. 6 Ɲɔxɔmɛ
xabe donma nan nu ragoroxi Yaya ma,
bɛlɛti kiri daaxi nu xirixi a tagi. A nu
baloma katoe nun wula kumi nan na. 7 A
nu kawandi tima, a nu a fala, «Naxan fama
fade n xanbi ra, na sɛnbɛ gbo n tan bɛ. Na
binyɛ mu na n tan yi ra, n ɲan xa n felen a
xa sankiri luuti yati fulunde. 8 N tan bara
wo xunxa ye xɔɔra, kɔnɔ a tan Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi nan nagoroma wo ma.»

Isa xunxafe
(Matiyu 3:13-17, Luki 3:21-22, Yaya 1:32-34)

9 Na waxati ma, Isa naxa fa keli Nasarɛti,
Galile bɔxi ma, Yaya naxa a xunxa Yurudɛn
xure xɔɔra. 10 A fɛfɛ te ye xɔɔra tɛmui naxɛ,
a naxa koore to rabi ra, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
naxa goro a ma alɔ ganbɛ. 11 Xui nde naxa
mɛ keli koore ma, a a masen, «N ma Di
maxanuxi nan na i ra. I n kɛnɛnxi ki fanyi
ra.»

Sentanɛ katafe a xa Isa ratantan
(Matiyu 4:1-11, Luki 4:1-13)

12 Na xanbi Ala Xaxili naxa Isa xanin
gbengberenyi ma. 13 Xi tongo naani bun
ma, a nu na gbengberen yire, Sentanɛ nu
katafe a ratantande. Wula subee nu na naa.
Malekɛe naxa a bun ti.

Isa xa wali fɔlɛ nun a fɔxirabirɛ singee
(Matiyu 4:12-22, Luki 4:14-5:11)

14 Yaya sa xanbi geeli, Isa naxa siga Galile
bɔxi ma Ala xa xibaaru fanyi kawandi ra.
15 A nu a masenma, «Waxati sugandixi bara
a li, Ala xa mangɛya niini bara makɔrɛ. Wo
tuubi, wo la Ala xa xibaaru fanyi ra.»
16 A to nu dangife Galile baa dɛ ra, a naxa
Simɔn nun a xunya Andire to, e yɛlɛ wolife,
barima yɛxɛsuxuie nan nu e ra. 17 Isa naxa a
fala e bɛ, «Wo bira n fɔxɔ ra. Tɛmui dangixi,
wo nu yɛxɛ nan sɔtɔma, kɔnɔ yakɔsi n a
niyama wo xa nu mixie nan sɔtɔ n bɛ.» 18 E
naxa e xa yɛlɛe lu na keren na, e bira Isa
fɔxɔ ra. 19 E to dangi na ra dondoronti, a
naxa Sebede xa di Yaki nun a xunya Yaya
to, e nu na yɛlɛe madɛgɛfe e xa kunkui kui.
20 Isa naxa e xili keren na, e fan naxa e baba
Sebede nun walikɛe lu kunkui kui, e bira Isa
fɔxɔ ra.

Isa ɲinnɛ kerife
(Luki 4:31-37)

21 Isa nun a fɔxirabirɛe naxa so
Kapɛrɛnamu. Malabu lɔxɔɛ ma, Isa naxa
so salide kui, a kawandi ti fɔlɔ. 22 Mixie
naxa kaaba a xa xaranyi ma, barima a mu
nu luxi alɔ e xa sɛriyɛ karamɔxɔe. A tan
nu wɔyɛnma mangɛ sɛnbɛ nan na. 23 Na
waxati yati, xɛmɛ nde ɲinnɛ nu naxan fɔxɔ
ra, a naxa sɔnxɔɛ rate fɔlɔ e xa salide banxi
kui, 24 «Isa Nasarɛtika, i waxi munse xɔn
ma muxu bɛ? I faxi muxu sɔntɔde nɛ?
N a kolon mixi naxan lanxi i ma. Ala xa
Sɛniyɛntɔɛ nan na i ra.» 25 Isa naxa wɔyɛn a
ma a xɔrɔxɔɛ ra, «I sabari. Gbilen yi xɛmɛ
fɔxɔ ra.» 26 Ninnɛ naxa xɛmɛ raketun a ra, a
sɔnxɔ, a fa gbilen a fɔxɔ ra. 27 Birin dɛ naxa
ixara, e nu fa e bore maxɔrin, «Munse yi ki?
Xaranyi nɛɛnɛ a nun sɛnbɛ! Hali ɲinnɛe, a
e yamarima, e a xui rabatu.» 28 A mu bu, a
xili naxa din Galile bɔxi yire birin na.

*Isa Simɔ*n bitanyi nun furema gbegbe
rayalanfe
(Matiyu 8:14-17, Luki 4:38-41)

29 E to mini salide kui, Isa nun Yaki nun
Yaya naxa siga Simɔn nun Andire xɔnyi.
30 Simɔn bitanyi ginɛma nu saxi, a fate
wolenxi. E naxa a xa fe fala Isa bɛ keren na.
31 Isa naxa a maso ginɛ ra, a a bɛlɛxɛ suxu, a
a rakeli. Fure naxa a bɛɲin, a naxa e bun ti
fɔlɔ.
32 Nunmare to so, soge naxa dula, mixie
naxa fa furemae birin na a xɔn, a nun
ɲinnɛe biraxi naxee fɔxɔ ra. 33 Taa birin
naxa e malan naadɛ ra. 34 A naxa furema
gbegbe rayalan, fure mɔɔli wuyaxi nu
naxee ma. A naxa ɲinnɛ gbegbe fan keri
mixie fɔxɔ ra, kɔnɔ a mu tin ɲinnɛe xa
wɔyɛn, barima e nu a kolon.

*Isa kawandi tife Galile b*ɔxi ma
(Matiyu 4:23, Luki 4:42-44)

35 Subaxɛ ma, Isa naxa keli, a naxa mini
wula i Ala maxandide. 36 Simɔn nun a
booree ya koto naxa mɔ Isa fende. 37 E to a
to, e naxa a fala a bɛ, «Birin na i fenfe.» 38 Isa
naxa e yaabi, «Won xɛɛ taa gbɛtɛe naxee na
be rabilinyi alako n xa kawandi raba mɛnni
fan, barima n faxi na nan ma.» 39 A naxa siga
Galile bɔxi birin ma, a nu kawandi ti e xa
salide banxie kui, a nu ɲinnɛe fan keri mixie
fɔxɔ ra.

*Kun*ɛ kanyi rayalanfe
(Matiyu 8:1-4, Luki 5:12-14)

40 Kunɛ kanyi nde naxa fa Isa yire, a a
xinbi sin a bun ma, a a mayandi, «Xa i tin, i
nɔma n nasɛniyɛnde.» 41 Isa naxa kinikini a
ma. A naxa a bɛlɛxɛ itala, a a sa kunɛ kanyi
ma, a a fala a bɛ, «N tinxi. I xa sɛniyɛn.»
42 Kunɛ fure naxa ba xɛmɛ ma keren na, a
naxa sɛniyɛn. 43 Isa to a ragbilen, a naxa
a matintin a ra 44 yi masenyi ra, «I naxa yi
fe fala mixi yo bɛ. Siga i sa i yɛtɛ dɛntɛgɛ
sɛrɛxɛdubɛ bɛ, i sɛrɛxɛ ba i xa sɛniyɛnyi
xa fe ra, alɔ Annabi Munsa a yamarixi ki
naxɛ. Na findima seedeɲɔxɔya nan na e
bɛ.» 45 Kɔnɔ xɛmɛ to siga, a naxa so yi fe tagi
rabafe birin bɛ, a nu a xibaaru rayensen yɛ.
Na naxa a niya Isa mu nɔ sode taa kui sɔnɔn
kɛnɛ ma. Fo a to nu sa luma taa fari ma
mixi yo mu sabatixi dɛnnaxɛ. Mixie fan nu
kelima yire birin fafe ra a yire.

2

*Namat*ɛ rayalanfe
(Matiyu 9:1-8, Luki 5:17-26)

1 Xi ndee to dangi, Isa man naxa gbilen
Kapɛrɛnamu, mixie fa a mɛ a a na banxi.
2 Nama gbegbe naxa fa a yire, banxi kui naxa
rafe, tide naxa ɲɔn tande birin ma. Isa naxa
e kawandi Ala xa masenyi ra. 3 Mixi ndee
naxa fa namatɛ ra Isa xɔn. Xɛmɛ naani nan
nu a xaninfe. 4 Kɔnɔ ɲama to nu gbo, e
mu nu nɔma e makɔrɛde Isa ra. Na kui, e
naxa banxi fari yire nde maba Isa yailanyi.
E naxa namatɛ ragoro mɛnni ra a xa sade
fari. 5 Isa to e xa danxaniya to, a naxa a
fala namatɛ bɛ, «N ma di, i xa yunubie bara
xafari.» 6 Sɛriyɛ karamɔxɔ ndee nu dɔxɔxi
naa, e naxa e xaxili raɲɛrɛ, 7 «Yi wɔyɛnma
yi mɔɔli ra munfe ra? A na Ala rasɔtɔfe nɛ
yi ki! Nde nɔma yunubie xafaride, bafe Ala
keren na?» 8 Isa naxa e xa maɲɔxunyi kolon
a xaxili ma keren na. A naxa a fala e bɛ,
«Munfe ra yi maɲɔxunyi mɔɔli na wo bɔɲɛ
ma? 9 Wɔyɛnyi mundun sɔɔnɛya, a falafe
yi namatɛ bɛ, ‹I xa yunubie bara xafari,›
ka a falafe a bɛ, ‹Keli, i xa sade tongo, i
ɲɛrɛ›? 10 N xa a masen wo bɛ a Adama xa Di
nɔma yunubi xafaride duniɲa ma.» Isa naxa
a masen namatɛ bɛ, 11 «N naxɛ i bɛ, keli, i i
xa sade tongo, i siga i xɔnyi.» 12 A naxa keli
keren na, a a xa sade tongo, a mini birin
ya xɔri. Ɲama birin dɛ naxa ixara, e nu fa
Ala matɔxɔ, «Han to muxu singe mu nu yi
ɲɔndɔn to.»

Lewi birafe Isa fɔxɔ ra
(Matiyu 9:9-13, Luki 5:27-32)

13 Isa man naxa goro baa dɛ ra. Ɲama
birin naxa fa a yire, a nu e kawandi. 14 A
to nu dangife, a naxa Alifa xa di Lewi to, a
dɔxɔxi duuti maxilide. A naxa a fala a bɛ,
«Bira n fɔxɔ ra.» Lewi naxa keli, a bira a fɔxɔ
ra.
15 Lɔxɔ nde Isa nun a fɔxirabirɛe nu na
e dɛgefe Lewi xɔnyi. Duuti maxilie nun
yunubitɔɛ gbegbe fan nu na, e birin nu e
dɛgefe yire keren, barima na mixi mɔɔli
wuyaxi nu bara bira Isa fɔxɔ ra. 16 Sɛriyɛ
karamɔxɔ naxee nu na Farisɛnie ya ma,
e to Isa to a dɛge ra e nun duuti max-
ilie nun yunubitɔɛe, e naxa a fɔxirabirɛe
maxɔrin, «Munfe ra Isa nun duuti maxilie
nun yunubitɔɛe e dɛgema yire keren?» 17 Isa
to na mɛ, a naxa e yaabi, «Mixi yalanxi hayi
mu na seriba ma. Furema nan hayi na a
ma. N mu faxi tinxintɔɛe xa xilide. N faxi
yunubitɔɛe nan xilide.»

Isa maxɔrinfe sunyi ma
(Matiyu 9:14-17, Luki 5:33-39)

18 Annabi Yaya fɔxirabirɛe nun Farisɛnie
to nu na sunyi, mixie naxa fa Isa maxɔrinde,
«Munfe ra Yaya fɔxirabirɛe nun Farisɛnie
fɔxirabirɛe sunyi suxuma, kɔnɔ i gbee tan
mu sunma?» 19 Isa naxa e yaabi, «Ginɛfenyi
xa futixiri xulunyi, a booree nɔma sunyi
suxude a na e fɛ ma tɛmui naxɛ? Xa e
nun ginɛfenyi na a ra, e mu nɔma sunde.
20 Lɔxɔɛ fama, ginɛfenyi bama nɛ e ya ma.
Na waxati tan, e sunyi suxuma nɛ. 21 Mixi
yo mu dugi fori lonpoma dugi nɛɛnɛ ra, xa
na mu a ra na dugi nɛɛnɛ xuntunyi dugi
fori ibɛndunma, dugi ibɔɔ dangi a singe ra.
22 Mixi yo man mu wɛni nɛɛnɛ sama lɛbɛ fori
kui, xa na mu a ra na wɛni nɛɛnɛ na funtu,
wɛni lɛbɛ fori bulama nɛ. Na kui, wɛni yo,
lɛbɛ yo, a kanyi ganma nɛ e birin na. A lan
nɛ wɛni nɛɛnɛ xa sa lɛbɛ nɛɛnɛ nan kui.»

Malabu lɔxɔɛ xa sɛriyɛ
(Matiyu 12:1-21, Luki 6:1-11)

23 Malabu lɔxɔ nde, Isa nun a fɔxirabirɛe
nu ɲɛrɛfe sankira ma xɛe tagi. E to nu
dangife, a fɔxirabirɛe naxa mɛngi tɔnsɔɛ
nde ba fɔlɔ. 24 Na kui, Farisɛnie naxa wɔyɛn
Isa bɛ, «Munfe ra e na malabu lɔxɔɛ sɛriyɛ
matandife?» 25 Isa naxa e yaabi, «Wo mu
nu a xaran Dawuda naxan naba kaamɛ to a
suxu, a tan nun naxee nu na a fɔxɔ ra? 26 A
so nɛ Ala xa banxi kui, Abiyatari nu findixi
sɛrɛxɛdubɛ kuntigi ra tɛmui naxɛ, a taami
don naxan fixi Ala ma, a nde so a fɔxirabirɛe
fan yi ra, hali a to mu nu daxa mixi yo xa
na don, fo sɛrɛxɛdubɛɛ.» 27 Isa man naxa a
masen e bɛ, «Malabu lɔxɔɛ na mixi nan bɛ,
mixi xa mu daaxi malabu lɔxɔɛ bɛ. 28 Na
kui, Adama xa Di findixi Marigi nan na hali
malabu lɔxɔɛ xun ma.»

3

Fe fanyi rabafe malabu lɔxɔɛ ma
(Matiyu 12:9-21, Luki 6:6-11)

1 Isa man naxa so salide kui. A naxa
xɛmɛ nde li naa, naxan bɛlɛxɛ tuuxi a ma.
2 Farisɛnie nu e ya tixi Isa ra e xa a mato xa a
a rayalanma malabu lɔxɔɛ ma, alako e xa nɔ
a kalamude fe nde ma. 3 Isa naxa a fala xɛmɛ
bɛ naxan bɛlɛxɛ tuuxi a ma, «Keli, i fa ti be,
ɲama tagi.» 4 A naxa e maxɔrin, «A daxa fe
fanyi nan xa raba malabu lɔxɔɛ, ka fe ɲaaxi?
Nii rakisife nan daxa ka nii sɔntɔfe?» Kɔnɔ
mixi yo mu a yaabi. 5 Isa xɔnɔxi naxa e mato,
a bɔɲɛ tɔɔrɔxi ki fanyi barima kinikinitare
nan nu e ra. A naxa a fala xɛmɛ bɛ naxan
bɛlɛxɛ tuuxi a ma, «I bɛlɛxɛ itala.» A naxa
a itala, a bɛlɛxɛ naxa yalan. 6 Farisɛnie naxa
mini keren na, e tan nun Herode fɔxirabirɛe
naxa sa malanyi raba Isa xili ma. E naxa kira
fen fɔlɔ Isa faxafe ma.

Ɲama malanfe Isa yire
(Matiyu 4:23-25, 12:15-16, Luki 6:17-19)

7 Isa naxa keli naa e nun a fɔxirabirɛe, e
naxa siga baa dɛ ra. Ɲama gbegbe naxa bira
e fɔxɔ ra kelife Galile, Yudaya, 8 Darisalamu,
Idumeya, Yurudɛn naakiri, a nun Tire nun
Sidɔn nabilinyie. Ɲama nu bara a mɛ Isa nu
na fee naxee rabafe. Na nan a to e gbegbe
naxa fa a yire. 9 Isa naxa a fala a fɔxirabirɛe
bɛ, e xa kunkui nde xiri a bɛ baa dɛ ra,
alako ɲama naxa fa a xɛtɛn. 10 Barima a
to nu bara mixi gbegbe rayalan, furemae
birin nu katama e xa e bɛlɛxɛ din a ra.
11 Ɲinnɛɛ nɛfɛ Isa to, e nu birama a bun
ma, e nu gbelegbele, «Ala xa Di nan na i
ra.» 12 Kɔnɔ Isa naxa tɔnyi dɔxɔ e ma e naxa
mixie rakolon a xa fe ma.

Isa fɔxirabirɛ fu nun firin sugandife
(Matiyu 10:1-4, Luki 6:12-16)

13 Na xanbi, Isa naxa te geya fari. A naxa
mixie xili a waxi naxee xɔn, e fan naxa fa
a fɛ ma. 14 A naxa fɔxirabirɛ fu nun firin
sugandi, alako e xa lu a sɛɛti ma, a man xa

e xɛɛ kawandi rabade, 15 a man xa sɛnbɛ fi e
ma ɲinnɛ kerife ra mixie fɔxɔ ra. 16 A mixi
fu nun firin nan sugandi: Simɔn, a naxan
xili sa Piyɛri, 17 Yaki, Sebede xa di, nun
Yaya, Yaki xunya, (a naxa yi firinyie fan xili
sa Bowanerige, na nan falaxi «sesarinyi xa
die»), 18 Andire, Filipu, Barotolome, Matiyu,
Tomasi, Alifa xa di Yaki, Tadayo, Simɔn
Kanaanka, 19 nun Yudasi Isikariyoti naxan
Isa yanfa, a a sa mixi kobie bɛlɛxɛ.

Xaxili Sɛniyɛnxi rasɔtɔfe
(Matiyu 12:22-33, Luki 11:14-23, 12:10)

20 Na xanbi, e naxa gbilen banxi, kɔnɔ
ɲama man naxa e malan e yire. E ɲan mu
nɔ e dɛgede. 21 Isa xa mixie to a mɛ, e naxa
siga a fɔxɔ ra, barima e nu a falafe, «A bara
daxu.»
22 Sɛriyɛ karamɔxɔ naxee keli Darisalamu,
nee fan nu a falafe, «A ɲinnɛe kerima ɲinnɛ
mangɛ Bɛlɛsɛbulu nan saabui ra.» 23 Isa naxa
e xili, a taali sa e bɛ, «Sentanɛ nɔma Sentanɛ
keride? 24 Xa ɲamanɛ a yɛtɛ gere lantareya
kui, na ɲamanɛ mu xanma. 25 Xa denbaya
fan a yɛtɛ gere lantareya kui, na denbaya
mu xanma. 26 Sentanɛ fan, xa a a yɛtɛ gere
lantareya kui, a xa fe bara ɲɔn, a a yɛtɛ
kanama nɛ. 27 Wo xa a kolon, mixi yo mu
nɔma sode sɛnbɛma xa banxi kui, a a harige
ba a yi ra, xa a mu a xiri sinden. Na tɛmui,
a nɔma nɛ a harige birin muɲade.»
28 «N xa nɔndi fala wo bɛ, Ala diɲɛma nɛ
adamadie xa yunubi nun marasɔtɔɛ birin
ma, 29 kɔnɔ mixi naxan Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
rasɔtɔma, na yunubi tan mu nɔma xafaride
na kanyi bɛ abadan.» 30 Isa yi fe birin masen
nɛ e bɛ, barima e nu a falafe nɛ, «Ninnɛ
kanyi na a ra.»

Isa xa denbaya
(Matiyu 12:46-50, Luki 8:19-21)

31 Isa nga nun a xunya xɛmɛmae naxa fa,
e ti tande, e mixi xɛɛ Isa xilide. 32 Nama nu
dɔxɔxi Isa rabilinyi. E naxa a fala a bɛ, «I
nga nun i xunyae na tande, e wama wo xa
dɛ masara.» 33 Isa naxa e yaabi, «Nde findixi
n nga nun n xunyae ra?» 34 A naxa a ya rage
mixie tagi naxee nu dɔxɔxi a rabilinyi, a fa
a masen, «A mato, n nga nun n xunyae nan
ya. 35 Mixi yo naxan Ala waxɔnfe rabama,
na kanyi nan findixi n xunya xɛmɛma, n
maaginɛ, nun n nga ra.»

4

Xɛ rawali xa taali
(Matiyu 13:1-23, Luki 8:4-15)

1 Isa man naxa kawandi ti fɔlɔ baa dɛ
ra. Ɲama gbegbe to e malan, a naxa sa
dɔxɔ kunkui kui, ɲama naxa lu baa dɛ ra.
2 A naxa fe wuyaxi masen e bɛ taalie ra.
A xa kawandi kui, a naxa a masen e bɛ,
3 «Wo wo tuli mati. Xɛ rawali nde nan mini
sansi xɔri garansande. 4 A to nu sansi xɔri
garansanma, xɔri ndee naxa bira sankira
xɔn, xɔnie naxa fa, e e don gbiki. 5 Xɔri
ndee fan naxa bira gɛmɛ yire, bɛndɛ mu
gbo dɛnnaxɛ. Nee naxa bula mafuren na,
barima na bɛndɛ mu tilin. 6 Kɔnɔ soge to
xɔnɔ, na sansie naxa ragan, e xara gben,
barima sanke mu nu na e bɛ. 7 Sansi
xɔri ndee fan naxa bira tunbe kunsie tagi.
Tunbe kunsie naxa gbo, e sansie ixɛtɛn, e
e kana, e mu bogi yo ramini. 8 Sansi xɔri
ndee fan naxa bira bɛndɛ fanyi ma. Na xɔrie
tan, e keren keren birin sansie naxa tɔnsɔɛ
ramini, ndee naxa xɔri tongo saxan namini,
ndee xɔri tongo senni, ndee xɔri kɛmɛ.» 9 Na
xanbi, a naxa a masen, «Xa wo tuli fe mɛma,
wo wo tuli mati yi masenyi ra.»
10 Isa to lu a xati ma, a fɔxirabirɛ fu nun
firinyie a nun naxee nu na a rabilinyi, e
naxa a maxɔrin a xa taalie ma. 11 A naxa
a masen e bɛ, «Ala bara fahaamui fi wo
ma wo xa a xa mangɛya niini gundo kolon,
kɔnɔ mixi gbɛtɛe tan fe birin mɛma taali
wɔyɛnyie nan na, 12 alako
‹E xa fe to a fanyi ra, kɔnɔ e naxa a igbɛ.
E xa fe mɛ a fanyi ra, kɔnɔ e naxa a fahaamu.
Na rabaxi nɛ alako e naxa fa e ya rafindi Ala
ma, Ala fa diɲɛ e ma.›»
13 A naxa e maxɔrin, «Wo to mu fa yi taali
kui kolonxi, wo taali gbɛtɛe kolonma di?
14 Xɛ rawali naxan sansi xɔri garansanma,
a maniya mixi ra naxan Ala xa masenyi
kawandima. 15 Mixi ndee maniyaxi na sansi
xɔrie ra naxee bira kira xɔn. E nɛfɛ Ala
xa masenyi mɛ, Sentanɛ a ba e xaxili ma.
16 Sansi xɔri naxee bira gɛmɛ yire, nee mis-
aalixi mixie nan na naxee Ala xa masenyi
mɛma, e a suxu mafuren sɛɛwɛ ra. 17 Kɔnɔ
sanke to mu na e bɛ, e xa danxaniya mu
buma. Tɔɔrɛ nun ɲaxankatɛ na e li Ala
xa masenyi xa fe ra, e gbilenma nɛ Ala xa
fe fɔxɔ ra keren na. 18 Sansi xɔri naxee
bira tunbe kunsie tagi, nee misaalixi mixie
nan na naxee Ala xa masenyi mɛma, 19 kɔnɔ

yi dunijna kɔntɔfili, nun naafuli xɔli, nun fe gbɛtɛe xɔli nan e suxuma han e Ala xa masenyi bɛɲin. Na kui, Ala xa masenyi mu nɔma e bɔɲɛ masarade. [20] Sansi xɔri naxee bira bɛndɛ fanyi tan ma, nee misaalixi mixie nan na naxee Ala xa masenyi mɛma, e man a suxu, a e bɔɲɛ masara. Xɔri keren bogi tongo saxan naminima, ndee bogi tongo senni, gbɛtɛe fan bogi kɛmɛ.»

Lanpui xa taali
(Luki 8:16-18)

[21] Isa man naxa a masen e bɛ, «Lanpui nɔma dɔxɔde debe bun ma, xa na mu sade bun ma? A mu dɔxɔma lanpui dɔxɔse xa fari? [22] Barima se naxan birin nɔxunxi, fo a birin xa makɛnɛn. Se naxan birin findixi gundo ra, fo a birin xa sa kɛnɛ ma. [23] Xa wo tuli fe mɛma, wo wo tuli mati yi masenyi ra.»

[24] Isa man naxa a masen e bɛ, «Wo wo ɲɔxɔ sa n ma masenyi xɔn. Wo maniyase naxan nawalima booree bɛ, na nan nawalima wo fan bɛ, Ala man nde sa a xun. [25] Fahaamui kanyi xa fahaamui xun masama, kɔnɔ fahaamutare, hali a naxan di maɲɔxunxi a gbe ra, na fama bade a yi ra.»

Sansi xɔri xa taali

[26] Isa man naxa a masen, «Ala xa mangɛya maniyaxi xɛmɛ nan na naxan sansi xɔri garansanma xɛ ma. [27] Xa a xife, xa a mu xife, kɔɛ nun yanyi, sansi bulama nɛ, a te, kɔnɔ a tan mu a kolon na rabama kiyoki. [28] Bɔxi nan sansi ramɔma a yɛtɛ ma. A bulama nɛ sinden, a te, a tɔnsɔɛ mini, a xɔri fa rafe. [29] A nɛfɛ mɔ, a kanyi a xabama nɛ, barima a xaba tɛmui bara a li.»

Konde xɔri xa taali
(Matiyu 13:31-35, Luki 13:18-19)

[30] Isa man naxa a masen, «Won nɔma Ala xa mangɛya misaalide munse ra? Won nɔma a xa fe masende taali wɔyɛnyi mundun na? [31] A maniyaxi konde xɔri nan na. A nɛ sima bɔxi tɛmui naxɛ, a xɔri xurun bɔxi sansi birin bɛ, [32] kɔnɔ xa a bara bula, a findi a ra, a bili nun a salonyie gboma dangife sansi birin na, xɔnie nu fa e tɛɛ sa a kɔn na, niini bun ma.»

[33] A nu mixie kawandima yi taali wɔyɛnyi mɔɔli gbegbe nan na e xaxili bɛrɛ ra. [34] A ɲan mu nu masenyi yo tima e bɛ xa taali daaxi xa ma ra. Kɔnɔ xa e nun a fɔxirabirɛe doro bara lu a ra, a nu a birin tagi rabama nɛ e bɛ.

Isa foye belebele raxarafe
(Matiyu 8:23-27, Luki 8:22-25)

[35] Nunmare to so na lɔxɔɛ kerenyi, Isa naxa a fala a fɔxirabirɛe bɛ, «Won xɛɛ naakiri ma.» [36] A fɔxirabirɛe naxa keli ɲama xun, e Isa xanin kunkui kui a nu naxan kui. E naxa kunkui gbɛtɛe fan xanin. [37] Foye belebele naxa keli baa ma, mɔrɔnyi nu fa sa kunkui kui. [38] Kɔnɔ Isa tan nu na xife kunkui xɔrɛ ra, a xunyi saxi xunsase ma. A fɔxirabirɛe naxa fa a raxunu, e a fala a bɛ, «Karamɔxɔ, i mu kɔntɔfilixi won faxafe ra?» [39] Isa to xunu, a naxa xaaɲɛ foye ma, a fa baa yamari, «Dundu! I raxara!» Foye naxa iti, baa naxa raxara yen! [40] Isa fa e maxɔrin, «Wo gaaxuxi munfe ra? Han ya danxaniya mu na wo bɛ?» [41] E fan naxa gaaxu ki fanyi, e nu a fala e bore bɛ, «Nde lanxi yi ma? Hali foye nun baa, e a xui rabatuma.»

5

Isa ɲinnɛe kerife Gadaraka fɔxɔ ra
(Matiyu 8:28-34, Luki 8:26-39)

[1] Isa nun a fɔxirabirɛe naxa fa naakiri ma, Gadara bɔxi ma. [2] Isa to goro kunkui kui, xɛmɛ nde naxa fa a ralande, ɲinnɛ nu naxan fɔxɔ ra. A nu kelixi gaburie yire, [3] barima a nu sabatixi mɛnni nɛ. Mixi yo mu nu nɔma a xiride sɔnɔn, hali yɔlɔnxɔnyi ra. [4] Sanya wuyaxi, e nu bara wure balan a sanyie ma, e yɔlɔnxɔnyi balan a bɛlɛxɛe fan ma. Kɔnɔ a nu yɔlɔnxɔnyie bolonma nɛ, a wuree fan birin igira. Mixi yo mu nu na naa naxan nɔma a ra. [5] Kɔɛ nun yanyi a nu na gaburie yire nɛ, a nun geyae fari. A nu gbelegbelema, a nu a yɛtɛ maxɔnɔ gɛmɛ ra.

[6] A to Isa to keli yire makuye, a naxa a gi, a sa suyidi a bɛ. [7] A naxa gbelegbele, «Isa, i tan Ala Xili Xungbe Kanyi xa Di, i wama munse xɔn ma n bɛ? N bara i mayandi Ala xa fe ra, i naxa n ɲaxankata.» [8] Isa nu bara a yamari, «I tan ɲinnɛ, gbilen yi xɛmɛ fɔxɔ ra.» [9] Isa man naxa a maxɔrin, «I xili di?» A naxa a yaabi, «N xili nɛ Gali, barima muxu gali nan a ra.» [10] A naxa Isa mayandi ki fanyi, a a naxa e keri na bɔxi ma.

[11] Xɔsɛ gali nu na e dɛmadonfe geya nde ma. [12] Ɲinnɛe naxa Isa mayandi, «Muxu raso yi xɔsɛe alako muxu xa lu e fate.» [13] Isa naxa tin. Ɲinnɛe naxa gbilen na xɛmɛ fɔxɔ ra, e so xɔsɛe. Xɔsɛe naxa goro e gi ra tentenyi ra, e sin baa ma. E wulu firin nan nu a ra. E birin naxa madula, e faxa.

14 Naxee nu na xɔsɛɛ dɛmadonfe, e naxa e
gi. E naxa sa na fe fala taakae nun daaxakae
bɛ, mixie fan naxa siga na fe matode. 15 E to
Isa yire li, e naxa na xɛmɛ to ɲinnɛ gali nu
naxan fɔxɔ ra, a dɔxɔxi, sose ragoroxi a ma,
a bara xaxili sɔtɔ. Na naxa e gaaxu. 16 Naxee
nu bara a to Isa ɲinnɛɛ kerixi xɛmɛ fɔxɔ ra
ki naxɛ, a nun naxan naba xɔsɛɛ ra, e naxa
a tagi raba e birin bɛ. 17 Na xanbi, naakae
naxa so Isa mayandife alako a xa keli e xa
bɔxi ma.
18 Isa to nu bakife kunkui kui, ɲinnɛɛ nu
xɛmɛ naxan fɔxɔ ra, a naxa Isa mayandi a
e birin xa lu a ra. 19 Kɔnɔ Isa mu tin, a a
fala a bɛ, «Gbilen i xɔnyi, i xa mixie yire.
Sa dɛntɛgɛ sa e bɛ, Marigi fe naxan birin
nabaxi i bɛ, a nun a kinikinixi i ma ki naxɛ.»
20 Xɛmɛ naxa siga, a sa na bɔxi isa fɔlɔ, naxan
xili Taa Fu. Isa naxan birin nabaxi a bɛ,
a naxa a tagi raba naakae bɛ, birin naxa
kaaba.

*Gin*ɛdimɛdi rakelife faxɛ ma

nun ginɛ gbɛtɛ rayalanfe
(Matiyu 9:18-26, Luki 8:40-56)

21 Isa man to giri naakiri ma kunkui kui,
ɲama gbegbe naxa e malan a yire baa dɛ ra.
22 Salide yarerati nde naxa fa a xɔn naxan
xili Yayiru. A to Isa to, a naxa suyidi a bɛ.
23 A naxa a mayandi ki fanyi, «N ma di ginɛ
na a nii magagafe! Yandi, fa i fa i bɛlɛxɛ sa
a ma alako a xa yalan, a xa kisi.» 24 Isa naxa
siga a fɔxɔ ra. Ɲama gbegbe fan naxa bira
Isa fɔxɔ ra, e nu fa a xɛtɛn.
25 Ginɛ nde nu na e ya ma naxan xa kike
wali mu nu a itima ɲɛ fu nun firin bun ma.
26 A nu bara tɔɔrɔ seriba wuyaxi yi, a a harige
birin so e yi ra, kɔnɔ a mu fisa. A xa fure xun
nu masama nan tui. 27 A to nu bara Isa xa fe
mɛ, a naxa so ɲama tagi, a fa Isa xanbi ra,
a a bɛlɛxɛ din a xa donma ra. 28 Barima a nu
bara a fala a yɛtɛ bɛ, «Xa n nɔ n bɛlɛxɛ dinde
Isa xa donma ra gbansan, n yalanma nɛ.»
29 A xa kike wali naxa dan keren na, a naxa a
kolon a fate ma a a bara yalan. 30 Isa naxa a
kolon keren na a sɛnbɛ nde bara mini a fate
yi kaabanako rabafe ra. A naxa a ya rafindi
ɲama ma, a maxɔrinyi ti, «Nde a bɛlɛxɛ
dinxi n ma donma ra?» 31 A fɔxirabirɛɛ naxa
a fala a bɛ, «I mu ɲama toxi e i xɛtɛnfe ki
naxɛ? I man nu fa maxɔrinyi ti, ‹Nde dinxi
n na?›» 32 Kɔnɔ Isa naxa a ya rage a xa a kanyi
kolon.
33 Ginɛ to a kolon fe naxan a sɔtɔxi, a naxa
gaaxu han a sɛrɛn. A naxa suyidi Isa bɛ, a
nɔndi birin fala a bɛ. 34 Isa naxa a fala ginɛ
bɛ, «N ma di, i xa danxaniya bara i rayalan.
Siga bɔŋɛsa kui, i xa tɔɔrɛ bara ba i ma.»
35 Isa to nu wɔyɛnfe, mixi ndee naxa fa
kelife salide yarerati xɔnyi, e a fala a bɛ, «I
xa di ginɛ bara faxa. Hali i mu karamɔxɔ
tɔɔrɔ sɔnɔn.» 36 Kɔnɔ Isa mu e xui danxun. A
naxa a fala salide yarerati bɛ, «I naxa gaaxu.
I tan xa la Ala ra tun.» 37 Isa mu tin mixi yo
xa bira a fɔxɔ ra, fo Piyɛri, Yaki, nun Yaya,
Yaki xunya. 38 E to salide yarerati xɔnyi li,
Isa naxa mixie li, e wafe, e gbelegbelefe. 39 A
to so banxi kui, a naxa e maxɔrin, «Wo wafe
munfe ra? Wo gbelegbelema mun ma? Yi
dimɛdi mu faxaxi. A na xife nɛ.» 40 Kɔnɔ e
tan naxa so a mayelefe.
Isa to e birin namini, a naxa so dimɛdi
saxi dɛnnaxɛ, a tan nun a fɔxirabirɛɛ, a nun
di baba, nun a nga. 41 Isa naxa a suxu a
bɛlɛxɛ ma, a a fala a bɛ, «Talita kumi». Na
nan falaxi e xa xui, «Ginɛdimɛdi, n naxɛ i
bɛ, keli!» 42 Ginɛdimɛdi naxa keli keren na, a
a ɲɛrɛ. A ɲɛ fu nun firin nan nu a ra. Naxee
nu na, e naxa kaaba ki fanyi, e birin dɛ naxa
ixara. 43 Isa naxa a matintin e ra, a e naxa yi
fe tagi raba mixi yo bɛ. A naxa a fala e bɛ e
xa donse fi tɛmɛdi ma.

6

*Nasar*ɛtikae tondife lade Isa ra
(Matiyu 13:53-58, Luki 4:16-30)

1 Isa naxa keli mɛnni, a siga a xɔnyi,
a mɔxi dɛnnaxɛ. A fɔxirabirɛɛ naxa bira
a fɔxɔ ra. 2 Malabu lɔxɔɛ, a naxa mixie
kawandi fɔlɔ salide kui. Mixi gbegbe naxa
a xui mɛ. E dɛ naxa ixara, e e bore maxɔrin,
«Nde yi masenxi yi bɛ? A lɔnni mundun
sɔtɔxi yi ki? A nɔxi yi kaabanako fee rabade
di? 3 Kamudɛri xa mu a ra, Mariyama xa di?
Yaki, Yusufu, Yuda, nun Simɔn taara xa mu
a ra? A xunya ginɛmae fan mu na won ya
ma be?» Na kui, e mu la a ra, e xɔnɔ a ma.
4 Isa fan naxa a masen e bɛ, «Namiɲɔnmɛ
binyaxi yire birin, fo a xɔnyi, a baribooree,
nun a ngaxakerenyie tagi.» 5 Isa mu nɔ
kaabanako yo rabade naa, fo a to a bɛlɛxɛ
sa furema keren keren ma, a e rayalan. 6 Isa
naxa kaaba e xa danxaniyatareɲa ma.

*Isa a f*ɔxirabirɛ fu nun firinyie xɛɛfe
(Matiyu 10:5-42, Luki 9:1-6)

7 Isa naxa a fɔxirabirɛ fu nun firinyie xili,
a e xɛɛ firin firin na. A naxa nɔɛ fi e ma
e xa nɔ ɲinnɛe keride mixie fɔxɔ ra. 8 A
naxa a fala e bɛ, «Wo naxa sese xanin wo
xun ma, hali taami, gbɔnfɔɛ, nun kɔbiri. Wo
xuli gbansan nan xanin. 9 Wo sankirie so,
kɔnɔ wo naxa donma firin xanin wo xun.»
10 A naxa a fala e bɛ, «Wo na so banxi naxan
kui, wo xa yigiya mɛnni nɛ han wo sigama
yire gbɛtɛ tɛmui naxɛ. 11 Xa mixi ndee tondi
wo rasɛnɛde, e mu e tuli mati wo ra, wo nɛ
kelima naa, wo xa mɛnni bɛndɛ rakɔnkɔn
wo sanyie ra, a xa findi seedeɲɔxɔya ra e bɛ,
wo bara e rabolo.»
12 Na kui, Isa fɔxirabirɛe naxa siga
kawandi tide mixie bɛ alako e xa tuubi.
13 E naxa ɲinnɛe keri mixi gbegbe fɔxɔ ra. E
naxa ture sa furema gbegbe ma, e e rayalan.

Annabi Yaya xa faxɛ
(Matiyu 14:1-12, Luki 9:7-9)

14 Galile mangɛ Herode naxa yi fe mɛ,
barima Isa xili nu bara te, a din yire birin
na. Ndee nu a falama, «Yaya Xunxa nan
kelixi faxɛ ma. Na nan a toxi nɔɛ na a yi
a xa kaabanakoe raba.» 15 Gbɛtɛe fan nu a
falama, «Annabi Eliya na a ra.» Ndee fan nu
a falama, «Namiɲɔnmɛ nan a ra naxan luxi
alɔ namiɲɔnmɛ dangixie.» 16 Kɔnɔ Herode to
Isa xa fe mɛ, a naxa a fala, «N Yaya naxan
xunyi bolon, na nan kelixi faxɛ ma.»
17 A na fala nɛ, barima a tan Herode yati
nan mixie xɛɛ Yaya suxude, yɔlɔnxɔnyi xa
sa a ma, a xa sa geeli Herodiyasi xa fe ra,
a taara Filipu xa ginɛ, Herode naxan dɔxɔ.
18 Yaya nu a falama Herode bɛ, «A mu daxa
i xa i taara xa ginɛ tongo.» 19 Na naxa a niya
Yaya naxa raɲaaxu Herodiyasi ma, a naxa
wa a xa faxɛ xɔn. Kɔnɔ a faxa fɛɛrɛ mu nu
na a bɛ, 20 barima Herode mu nu suusama
Yaya ra. A nu a kolon mixi na a ra, naxan
tinxin, a man sɛniyɛn. Na na a toxi, a nu a
makantama. Herode nu a tuli tima Yaya ra
tɛmui naxɛ, a nu kɔntɔfilima a xa wɔyɛnyi
ra, kɔnɔ a man nu rafan a ma a xa nu a tuli
mati a ra.
21 Lɔxɔ nde, Herodiyasi naxa fɛɛrɛ sɔtɔ
Yaya faxafe ma. Herode naxa ɲɛlɛxin xu-
lunyi ti a bari lɔxɔɛ igbilenyi xa fe ra.
A naxa mixi binyee xili, a xa sɔɔrie xa
mangɛe, a nun Galile bɔxi mixi xungbee.
22 Herodiyasi xa di ginɛ to so mɛnni, a fare
boron mixie bɛ, a naxa rafan Herode nun
a xa xɔɲɛe ma. Mangɛ naxa a fala yi
ginɛdimɛdi bɛ, «I wama naxan yo xɔn, a fala
n bɛ n xa a fi i ma.» 23 A naxa a kali, a a fala
a bɛ, «I na naxan yo maxɔrin n ma, n na
soma nɛ i yi ra, hali a findi n ma mangɛya
sɛɛti ra.» 24 Ginɛdimɛdi naxa mini a sa a
nga maxɔrin, «A lan n xa munse maxɔrin
a ma?» A nga naxa a yaabi, «Yaya xunyi.»
25 Ginɛdimɛdi naxa a xulun mafuren sigafe
mangɛ yire, a a fala a bɛ, «N wama a xɔn
ma nɛ, i xa Yaya xunyi so n yi ra pileti ma
keren na.» 26 Mangɛ naxa nimisa na ma ki
fanyi, kɔnɔ a xa marakali nun a xa xɔɲɛe xa
fe ra, a mu nɔ tondide a bɛ. 27 A naxa sɔɔri
xɛɛ keren na, a xa sa fa Yaya xunyi ra. Sɔɔri
naxa siga geeli kui, a sa Yaya xunyi bolon a
dɛ i. 28 A naxa fa a xunyi ra pileti ma, a na
so ginɛdimɛdi yi ra. Ginɛdimɛdi fan naxa a
xanin a nga xɔn ma. 29 Yaya fɔxirabirɛe to yi
fe mɛ, e naxa sa a fure tongo, e a ragata.

Isa donse fife xɛmɛ mixi wulu suuli ma
(Matiyu 14:13-21, Luki 9:10-17)

30 Xɛɛrae man naxa naralan Isa yire. E fe
naxee raba, e kawandi naxee ti, e naxa a
birin dɛntɛgɛ sa a bɛ. 31 Isa naxa a fala e bɛ,
«Won xɛɛ yire madunduxi alako won doro
xa lu yire keren, wo xa wo malabu.» A na
fala nɛ, barima mixie xa fa nun sigɛ gbo e
yire. E ɲan mu nu nɔma e yɛtɛ sɔtɔde, e xa
e dɛge. 32 Na kui, e naxa baki kunkui kui, e
doro xa siga wula i.
33 Mixi wuyaxi naxa e to siga ra, e naxa
e kolon. E gbegbe naxa keli na taae, e e gi
e sanyi ra han e tan singe sa so Isa nun a
fɔxirabirɛe nu sigafe dɛnnaxɛ. 34 Isa to goro
kunkui kui, a naxa ɲama gbegbe to naa. A
naxa kinikini e ma, barima e nu luxi nɛ alɔ
yɛxɛɛ naxee makantama mu na. A naxa e
kawandi fɔlɔ fe gbegbe ra.
35 Nunmare to so fɔlɔ, Isa fɔxirabirɛe naxa
e maso Isa ra, e a fala a bɛ, «Won na wula
nɛ yi ki, kɔɛ fan bara so. 36 Ɲama rayensen
alako e xa siga taae nun daaxae naxee na
be rabilinyi, e xa sa donsee sara.» 37 Kɔnɔ Isa
naxa e yaabi, «Wo tan xa donse so e yi.»
E tan naxa a fala a bɛ, «Xa muxu sa taami
sara yi ɲama birin bɛ, na kɔbiri sigama han
walikɛ xa kike solomasaxan sare!» 38 A naxa
e maxɔrin, «Taami yeri na wo yi ra? Wo
sa na mato.» E to a mato, e naxa a yaabi,
«Taami suuli, a nun yɛxɛ firin.»
39 A naxa yaamari fi mixi birin ma, e xa
e magoro e xundɛ xundɛ ma ɲooge xinde

fari. [40] Na kui, mixie naxa siga dɔxɔ ra e
kɛmɛ kɛmɛ nun e tongo suuli suuli ma. [41] Isa
naxa na taami suuli nun na yɛxɛ firin tongo,
a a ya rate koore ma, a fa Ala nuwali sa. A
naxa taamie igira, a fa a so a fɔxirabirɛe yi
ra, e xa e itaxun ɲama ma. A naxa na yɛxɛ
firinyie fan itaxun birin ma. [42] Ɲama birin
naxa e dɛge han e wasa. [43] Taami nun yɛxɛ
dɔnxɔɛ to matongo, debe fu nun firin nan
nafe. [44] Mixi naxee taami don, xɛmɛ wulu
suuli nan nu e ra.

Isa ɲɛrɛfe ye fari
(Matiyu 14:22-33)

[45] Na xanbi, Isa naxa a fala a fɔxirabirɛe
bɛ, e xa baki kunkui kui, e giri naakiri ma. E
xa siga a ya ra Betesayida, a tan xa nu ɲama
ragbilen. [46] A to gɛ a ɲungude ɲama ma, a
naxa te Ala maxandide geya fari.
[47] Kɔɛ to so, kunkui nu na baa tagi. Isa
keren nan nu na xare ma. [48] A naxa a
fɔxirabirɛe to e na tɔɔrɔfe a ɲaaxi ra laala
bade, barima foye ya nu rafindixi e ma.
Subaxɛ, Isa naxa fa a fɔxirabirɛe ma, a
ɲɛrɛfe baa fari. A gbe mu nu luxi a xa dangi
e ra, [49] e fa a to ɲɛrɛ ra ye fari. E naxa a
maɲɔxun tubari ra, e sɔnxɔɛ rate, [50] barima
e birin nu Isa toxi, e birin gaaxuxi. Kɔnɔ
Isa naxa a masen e bɛ keren na, «Wo naxa
kɔntɔfili, n tan nan a ra. Wo naxa gaaxu.»
[51] Isa naxa te e xa kunkui kui, foye fan naxa
a raxara. E birin naxa kaaba, e dɛ ixara. [52] E
mu nu taamie xa kaabanako fe fahaamuxi,
barima e xaxili mu nu rabixi.

Isa furema gbegbe rayalanfe Genesareti
(Matiyu 14:34-36)

[53] E to gɛ baa igiride, e naxa so Genesareti
bɔxi, e kunkui xiri naa. [54] E to goro kunkui
kui, mixie naxa Isa kolon keren na, [55] e naxa
na bɔxi birin isa. E nu Isa xili mɛma dɛdɛ,
e nu fama e gi ra furemae ra a xɔn, e saxi e
xa sadee ma. [56] Isa nu soma daaxa nun taa
yo kui, mixie nu furemae sama a ya ra yire
makɛnɛnxie, e a mayandi e xa e bɛlɛxɛ din
a xa donma sanbunyi gbansan na. Furema
birin naxee na raba, e birin naxa yalan.

7

Ala xa sɛriyɛ nun Adama xa naamunyi
(Matiyu 15:1-20)

[1] Farisɛnie naxa e malan Isa yire, e nun
sɛriyɛ karamɔxɔ ndee naxee nu bara fa
kelife Darisalamu. [2] E naxa a to, a fɔxirabirɛ
ndee e dɛgema e bɛlɛxɛ sɛniyɛntaree ra, e
mu e raxaxi naamunyi ki ma.
[3] Farisɛnie nun Yuwifi birin nɛ e dɛgema
fo e e bɛlɛxɛ raxa sinden e xa naamunyi ki
ma naxan fatanxi e benbae ra. [4] Xa e keli
ɲama yire, e mu e dɛgema sinden, fo e gɛ
e maxade a diinɛ ki ma. Naamunyi wuyaxi
man na e yi ra, alɔ tɔnbili, tunde, nun paani
maxa ki.
[5] Na kui, Farisɛnie nun sɛriyɛ karamɔxɔe
naxa Isa maxɔrin, «Munfe ra i fɔxirabirɛe
mu biraxi forie xa naamunyie fɔxɔ ra, e
nu e dɛge e bɛlɛxɛ sɛniyɛntaree ra?» [6] Isa
naxa e yaabi, «Wo tan filankafuie, Annabi
Esayi nɔndi yati nan masen wo xa fe ra a xa
Kitaabui kui,
‹Yi ɲama n binyama e dɛ nɛ,
kɔnɔ e bɔɲɛ makuya n na pon!
[7] E xa sali fufafu na a ra,
barima e mixi xaranma adamadie xa
maɲɔxunyie nan na
alɔ na naamunyie nan findixi n tan ma
sɛriyɛ nan na.›»
[8] «Wo bara Ala xa sɛriyɛ bɛɲin, wo bira
mixie xa naamunyi fɔxɔ ra.»
[9] Isa man naxa a masen e bɛ, «Wo fataxi
de! Wo gbilenxi Ala xa sɛriyɛ nan fɔxɔ ra
alako wo xa bira wo gbe naamunyi fɔxɔ ra!
[10] Annabi Munsa bara a masen, ‹Wo xa wo
baba nun wo nga binya.› A man bara a
masen, ‹Mixi yo naxan a baba nun a nga
konbi, a lan nɛ na kanyi xa faxa.› [11] Kɔnɔ
wo tan naxɛ, xa mixi nde a fala a baba xa
na mu a nga bɛ, ‹I nu lanma i xa naxan sɔtɔ
n na i malise ra, n bara a fi Ala ma,› [12] hali
na kanyi mu fefe raba a baba nun a nga
bɛ. [13] Na kui, wo Ala xa sɛriyɛ matandima
wo xa naamunyie saabui ra, wo man fa nee
nan masenma wo xa die bɛ. Wo na fe mɔɔli
gbegbe nan nabama, bafe yi ra.»
[14] Isa man naxa ɲama xili, a a masen e
bɛ, «Wo birin xa wo tuli mati n na, wo xa
fahaamui sɔtɔ. [15-16] Donse naxan keli a fari
ma, a so mixi fate i, a sese mu na naxan
nɔma a kanyi findide mixi sɛniyɛntare ra.
Fe kobi naxee kelima mixi bɔɲɛ ma, nee nan
a kanyi findima mixi sɛniyɛntare ra.»
[17] Isa to bara keli ɲama xun, a so banxi, a
fɔxirabirɛe naxa a maxɔrin yi taali wɔyɛnyi
ma. [18] A naxa a masen e bɛ, «Yaxa wo fan mu
fahaamui sɔtɔ? Wo mu a kolon, a donse yo
keli a fari ma, a so mixi fate i, na mu nɔma a
kanyi findide mixi sɛniyɛntare ra? [19] Barima
na mu soma bɔɲɛ xa kui, a goroma furi nɛ, a

fa mini mixi fate i.» Na kui, Isa a masen nɛ, a
donse birin sɛniyɛn. [20] A man naxa a masen,
«Fe kobi naxan kelima mixi bɔɲɛ ma, na
nan a kanyi findima mixi sɛniyɛntare ra.
[21] Barima xaxili kobi fatanma mixi bɔɲɛ nan
na, alɔ langoeɲa, muɲɛ, faxɛ tife, [22] yɛnɛ,
wasatareya, ɲaaxui, yanfanteya, ɲɛngɛya,
tɔɔnɛ, konbi, yɛtɛ igboe, nun daxuɲa. [23] Na
fe kobie birin kelima mixi bɔɲɛ nan ma, e a
kanyi findi mixi sɛniyɛntare ra.»

Siriya Fenisiya ginɛ xa danxaniya
(Matiyu 15:21-28)

[24] Isa naxa keli mɛnni, a siga Tire bɔxi ma.
A naxa so a yigiyade. A mu nu wama mixi
yo xa a yire kolon, kɔnɔ a mu nɔ a nɔxunde.
[25] Ginɛ nde nu na, ɲinnɛ nu naxan xa di ginɛ
fɔxɔ ra. A to Isa xa fe mɛ, a naxa fa a yire,
a suyidi a bɛ. [26] Yuwifi xa mu nu yi ginɛ ra,
a nu barixi Siriya Fenisiya nɛ. A naxa Isa
mayandi, a xa ɲinnɛ keri a xa di ginɛ fɔxɔ ra.
[27] Isa naxa a yaabi, «A lu dimɛe nan singe xa
e dɛge, barima a mu lan taami xa ba dimɛdie
yi ra, a sa baree bun.» [28] Ginɛ fan naxa a
yaabi, «Marigi, i nɔndi, kɔnɔ baredi naxee
na teebili bun ma, e fan dimɛe xa donse
donma naxan birama bɔxi.» [29] Isa naxa a fala
a bɛ, «I xa yaabi xa fe ra, siga, ɲinnɛ bara
gbilen i xa di ginɛ fɔxɔ ra.» [30] Ginɛ to gbilen a
xɔnyi, a naxa a xa di li a saxi sade ma, ɲinnɛ
bara gbilen a fɔxɔ ra.

*Isa tulix*ɔri boboxi rayalanfe

[31] Isa naxa keli Tire bɔxi, a dangi Sidɔn, a
gbilen Galile baa mabiri, Taa Fu bɔxi ma. [32] E
naxa fa tulixɔri nde ra a xɔn ma, wɔyɛnfe
xɔrɔxɔxi naxan ma, e Isa mayandi a xa a
bɛlɛxɛ sa a ma. [33] Isa naxa tulixɔri tongo
ɲama yire, e sa ti e xati ma. Isa naxa a
bɛlɛxɛsolee raso tulixɔri tulie kui, a a yɛtɛ
kan dɛye sa a nɛnyi ma. [34] A naxa a ya rate
koore, a a ɲɛngi rate a belebele ra. A fa a
fala tulixɔri bɛ, «Efafata!» Na nan falaxi e xa
xui, «I xa rabi!» [35] A tulie naxa fe mɛ keren
na, a nɛnyi fan naxa keli, a naxa wɔyɛn fɔlɔ
a fanyi ra.

[36] Isa naxa e yamari, a e naxa yi fe fala
mixi yo bɛ. Kɔnɔ hali Isa to nu tɔnyi dɔxɔma
e ma kiyoki, e tan nu sigama a xa xibaaru
fala ra nan tui. [37] E nu bara kaaba ki fanyi,
e nu a fala, «A fe fanyi mɔɔli birin nabama!
A a niyama tulixɔri xa fe mɛ, boboe fan xa
wɔyɛn!»

8

Isa donse fife xɛmɛ mixi wulu naani ma
(Matiyu 15:32-39)

[1] Na saxanyi, ɲama gbegbe man nu bara
e malan. Donse to mu nu e yi ra, Isa naxa
a fɔxirabirɛe xili, a a masen e bɛ, [2] «N bara
kinikini yi ɲama ma, barima a xi saxan nan
yi ki, e na n yire. Donse yo mu e bɛ yi ki.
[3] N na a fala ya, e xa siga e xɔnyi kaamɛ
ra e ma, e tɔɔrɔma nɛ kira xɔn ki fanyi.
Ndee na e ya ma, e kelide makuya.» [4] Isa
fɔxirabirɛe naxa a yaabi, «Taami sɔtɔma di
yi wula kui naxan yi ɲama wasama?» [5] Isa
naxa e maxɔrin, «Taami gundi yeri na wo
yi?» E naxa a yaabi, «Solofere.»

[6] Isa naxa a fala ɲama bɛ e xa dɔxɔ bɔxi.
A naxa na taami gundi solofere tongo, a
Ala nuwali sa. A to e igira, a naxa e so a
fɔxirabirɛe yi ra, e xa e itaxun ɲama ma. E
fan naxa a raba na ki. [7] Yɛxɛ lanma ndee fan
nu na e yi ra. Isa to Ala nuwali sa e xa fe ra,
a naxa a fala, a e fan xa itaxun. [8] Ɲama naxa
a dɛge han e wasa. Donse dɔnxɔɛ fan naxa
matongo han debe solofere naxa rafe. [9] Mixi
wulu naani ɲɔndɔn nan nu na naa. Isa to e
ragbilen, [10] a naxa te kunkui kui keren na,
e nun a fɔxirabirɛe naxa siga Dalamanuta
bɔxi ma.

*Faris*ɛnie nun Sadusenie xa danxaniya-
atareɲa
(Matiyu 16:1-12)

[11] Farisɛnie naxa fa, e nun Isa naxa wɔyɛn
fɔlɔ. E to nu wama a matofe, e naxa
a maxɔrin a xa tɔnxuma makaabaxi nde
masen e bɛ kelife koore ma. [12] Na naxa
Isa bɔɲɛ tɔɔrɔ ki fanyi. A naxa a masen,
«Munfe ra yi waxati mixie n maxɔrinma
tɔnxuma makaabaxi ma? N xa nɔndi fala
wo bɛ, tɔnxuma yo mu fima yi waxati mixie
ma.» [13] Na xanbi a naxa keli e xun ma, a man
baki kunkui kui girife ra naakiri ma.

[14] A fɔxirabirɛe nu bara nɛɛmu fade taami
nde ra e xun. Taami gundi keren peti nan
nu na e yi ra kunkui kui. [15] Isa naxa yi mat-
intin e ra, «Wo wo yɛtɛ ratanga Farisɛnie
nun Herode xa lɛbini ma.» [16] E naxa so
wɔyɛnfe e bore bɛ na fe ma, a a na falaxi
nɛ barima taami mu na e yi ra. [17] Isa to e xa
wɔyɛnyi kolon, a naxa a masen e bɛ, «Wo
taami fe falama wo bore bɛ munfe ra? Han
ya wo mu xaxili sɔtɔ, wo mu fe fahaamu?
Wo xaxili mu rabixi? [18] Ya na wo bɛ, kɔnɔ
wo mu se toma. Tuli na wo bɛ, kɔnɔ wo mu

fe mɛma. Wo nɛɛmuxi nɛ? [19] N taami gundi
suuli itaxun mixi wulu suuli ma dɛnnaxɛ,
wo debe yeri rafe taami dɔnxɔɛ ra?» E naxa
a yaabi, «Fu nun firin.» [20] «N man to taami
gundi solofere itaxun xɛmɛ wulu naani ma,
wo debe yeri rafe taami dɔnxɔɛ ra?» E naxa
a yaabi, «Solofere.» [21] A fa e maxɔrin, «Han
ya wo mu fahaamui sɔtɔ?»

*D*ɔnxui rayalanfe

[22] E to so Betesayida, mixie naxa fa dɔnxui
nde ra Isa xɔn, e a mayandi a xa a bɛlɛxɛ
sa a ma. [23] Isa naxa dɔnxui bɛlɛxɛ suxu, a
mini a ra taa fari ma. A naxa a dɛye sa a
ya ma, a a bɛlɛxɛ sa a ma, a fa a maxɔrin,
«I se nde toma?» [24] Dɔnxui naxa a ya rabi, a
fa a fala, «N bara mixie to ɲɛrɛ ra, kɔnɔ e
luxi alɔ wuri bilie.» [25] Isa man naxa a bɛlɛxɛ
sa a ya ma. Dɔnxui to a ya rabi sɔnɔn, a nu
bara yalan, a se birin igbɛma a fanyi ra. [26] Na
tɛmui, Isa naxa a fala a bɛ, «Gbilen i xɔnyi
keren na, hali i mu so taa kui.»

*Piy*ɛri Isa kolonfe Ala xa Mixi Sugandixi
ra

(Matiyu 16:13-20, Luki 9:18-21)

[27] Isa nun a fɔxirabirɛe man naxa mini
sigafe ra taa naxee na Sesareya Filipi ra-
bilinyi. Kira xɔn, Isa naxa a fɔxirabirɛe
maxɔrin, «Mixie munse falama n ma fe ra?
Nde lanxi n ma?» [28] E naxa a yaabi, «Ndee a
falama, Annabi Yaya Xunxa. Ndee a falama,
Annabi Eliya, xa na mu a ra namiɲɔnmɛ
gbɛtɛ.» [29] Isa man naxa e maxɔrin, «Kɔnɔ wo
tan naxɛ di? Nde n na?» Piyɛri naxa a yaabi,
«Ala xa Mixi Sugandixi nan na i ra.» [30] Isa
naxa a matintin e ra, a e naxa a xa fe fala
mixi yo bɛ.

*Isa a xa fax*ɛ nun marakeli xa fe masenfe
(Matiyu 16:21-28, Luki 9:22)

[31] Isa naxa a masen fɔlɔ e bɛ, a fo Adama
xa Di xa tɔɔrɛ gbegbe sɔtɔ. Yuwifie xa forie,
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie, nun sɛriyɛ karamɔxɔe
mu lama a ra, e a faxa, kɔnɔ xi saxan dangi
xanbi, a man kelima nɛ faxɛ ma. [32] A naxa yi
wɔyɛnyi birin masen e bɛ a fiixɛ ra. Piyɛri
to a bɛndun, e sa ti e xati ma, a naxa so
wɔyɛnfe Isa ma, a xa ba na mɔɔli falafe.
[33] Kɔnɔ Isa naxa a ya rafindi a fɔxirabirɛe
ma, a fa a fala Piyɛri bɛ, «Keli n ya i, i tan
Sentanɛ! I xaxili mu tixi Ala fee xa ra, a tixi
adama fee nan na.»

[34] Na xanbi, Isa naxa ɲama xili a nun a
fɔxirabirɛe, a a masen e bɛ, «Xa mixi wa
birafe n fɔxɔ ra, a xa tondi a yɛtɛ ma, a
tin tɔɔrɛ nun faxɛ ra, a bira n fɔxɔ ra.
[35] Mixi naxan wama a yɛtɛ rakisife, na kanyi
lɔɛma nɛ. Naxan a yɛtɛ ralɔɛma n tan
ma fe ra a nun n ma xibaaru fanyi xa fe
ra, na kanyi kisima nɛ. [36] Duniɲa birin
sɔtɔɛ munse fanma mixi ma, xa a sigama
yahannama? [37] Fe mundun na, mixi nɔma
a xa ariyanna masarade naxan na? [38] Naxan
yo yaagima n tan nun n ma wɔyɛnyi xa fe ra
yi waxati mixi kobie nun yunubitɔɛe tagi, n
tan Adama xa Di fama n Baba xa nɔrɛ kui
tɛmui naxɛ n nun malekɛ sɛniyɛnxie, n fan
yaagima nɛ na kanyi xa fe ra.»

9

[1] Isa man naxa a masen e bɛ, «N xa nɔndi
fala wo bɛ, mixi ndee tixi wo ya ma be,
naxee mu faxama fo e Ala xa mangɛya niini
to fa ra sɛnbɛ kui.»

*Isa n*ɔrɔfe
(Matiyu 17:1-13, Luki 9:28-36)

[2] Xi senni dangi xanbi, Isa naxa Piyɛri,
Yaki, nun Yaya xanin e doro ma geya itexi
nde fari. Mɛnni Isa naxa masara, a nɔrɔ e ya
xɔri. [3] A xa sosee naxa fiixɛ a mɔɔli nde ra
naxan mu toma duniɲa ma. [4] Annabi Eliya
nun Annabi Munsa naxa mini fɔxirabirɛe ya
xɔri, e naxa e to naa e nun Isa wɔyɛnfe.

[5] Piyɛri naxa a fala Isa bɛ, «Karamɔxɔ,
fe fanyi na a ra muxu to na be yi ki.
Muxu xa lingira saxan yailan, keren i gbe,
keren Annabi Munsa gbe, keren Annabi
Eliya gbe.» [6] Piyɛri na fala nɛ a to mu nu
sese kolon a naxan falama, barima a tan
nun a booree nu bara gaaxu ki fanyi ra. [7] Na
xanbi, nuxui naxa goro e xun ma, xui nde
naxa mini nuxui kui, a a masen, «N ma Di
maxanuxi nan yi ki. Wo wo tuli mati a ra.»
[8] Na ikɔrɔxi ra, Isa fɔxirabirɛe to e ya rage, e
mu mixi yo to e yire fo Isa.

[9] E to nu na gorofe geya fari, Isa naxa a
matintin e ra, e fe naxan toxi e ya ra, e naxa
a fala mixi yo bɛ, han beemanun Adama xa
Di xa keli faxɛ ma. [10] E naxa na ragata e xaxili
ma, e nu e bore maxɔrin, «A to a fala a a
kelima faxɛ ma, na munse masenxi?»

[11] E naxa Isa maxɔrin, «Munfe ra sɛriyɛ
karamɔxɔe a falama a fo Annabi Eliya nan
singe xa fa?» [12] A naxa a masen e bɛ, «Nɔndi
na a ra. Annabi Eliya nan singe fama yati, a
fe birin yailan. A man sɛbɛxi munfe ra, a fo
Adama xa Di xa tɔɔrɛ gbegbe sɔtɔ, mixie a

mabere? [13] Kɔnɔ n xa a fala wo bɛ, Annabi
Eliya ɲan bara fa, kɔnɔ e bara e waxɔnfe
birin niya a ra, alɔ a xa fe sɛbɛxi ki naxɛ.»

Isa ɲinnɛ kerife dimɛdi fɔxɔ ra
(Matiyu 17:14-23, Luki 9:37-45)

[14] Na xanbi, e naxa sa fɔxirabirɛ booree
li, e nun sɛriyɛ karamɔxɔe nu na xɔrɔxɔfe
e xa wɔyɛnyie kui, ɲama gbegbe fan nu na
e rabilinyi. [15] Ɲama fɛfɛ Isa to, e naxa kaaba,
e e gi, e xa sa a xɛɛbu. [16] Isa naxa e maxɔrin,
«Wo nun yee na wɔyɛnfe yi mɔɔli ra munfe
ma?» [17] Xɛmɛ nde naxa a yaabi ɲama tagi,
«Karamɔxɔ, n faxi n ma di xɛmɛ nan na i
xɔn, barima ɲinnɛ na a fɔxɔ ra naxan bara
a dɛ bobo. [18] A na keli a ra dɛdɛ, a a rabirama
nɛ bɔxi, a dɛ xunfɛ nu fa mini, a nu a ɲinyi
raxin, a fate birin xɔrɔxɔ a ra. N bara i
fɔxirabirɛe mayandi e xa yi ɲinnɛ keri a
fɔxɔ ra, kɔnɔ e mu nɔ.»
[19] Isa naxa e yaabi, «Wo tan danxaniy-
atare bɔnsɔɛ, n xa lu wo sɛɛti ma han mun
tɛmui? N xa ti wo bun ma han mun lɔxɔɛ?
Wo fa na di ra n xɔn.» [20] E naxa fa a ra a xɔn.
Ɲinnɛ to Isa to, a naxa di rabira keren na,
a nu fa a maɲindigilin bɔxi, a dɛ xunfɛ nu
mini. [21] Isa naxa a baba maxɔrin, «Yi rabama
a ra kabi mun tɛmui?» A naxa a yaabi, «Kabi
a dimɛdi tɛmui. [22] Sanmaya wuyaxi yi ɲinnɛ
a rabirama tɛ xɔɔra, xa na mu ye, alako a xa
a faxa. Kɔnɔ xa i nɔma fe nde ra, muxu mali.
Kinikini muxu ma!» [23] Isa naxa a masen a
bɛ, «I naxɛ, xa n nɔma. Fefe mu na naxan
mu nɔma rabade mixi bɛ xa danxaniya na a
bɛ.» [24] Di baba fan naxa a xui ite keren na Isa
mayandife ra, «Danxaniya na n bɛ, kɔnɔ n
mali n ma danxaniyatareɲa xa fe ra!»
[25] Isa to ɲama to, e fafe e gi ra, a naxa
wɔyɛn ɲinnɛ ra, «I tan ɲinnɛ naxan bara yi
di dɛ bobo, i a tuli xɔri, n bara i yaamari,
gbilen a fɔxɔ ra, i man naxa a tɔɔrɔ sɔnɔn!»
[26] Ɲinnɛ naxa sɔnxɔ, a di raketun a ra a ɲaaxi
ra, a fa gbilen a fɔxɔ ra. Di naxa lu alɔ a
faxaxi nɛ. Mixi gbegbe naxa a fala, «A bara
faxa.» [27] Kɔnɔ Isa naxa a suxu a bɛlɛxɛ ma, a
a rakeli, di fan naxa ti.
[28] Isa to so banxi, a fɔxirabirɛe naxa a
maxɔrin e doro ma, «Munfe ra muxu tan
mu nɔ na ɲinnɛ keride?» [29] Isa naxa a masen
e bɛ, «Yi ɲinnɛ mɔɔli tan kerima mixi fɔxɔ
ra Ala maxandi nan tun na.»

Isa a xa faxɛ nun marakeli xa fe masenfe
sanmaya firin nde
(Matiyu 17:22-23, Luki 9:43-46)

[30] E naxa keli mɛnni, e Galile bɔxi igiri. Isa
mu nu wama mixie xa a yire kolon, [31] barima
a nu na a fɔxirabirɛe xaranfe nɛ. A naxa a
masen e bɛ, «Adama xa Di sama nɛ mixie
bɛlɛxɛ, e a faxa. A xa faxɛ xi saxan dangi
xanbi, a man kelima nɛ faxɛ ma.» [32] Kɔnɔ
a fɔxirabirɛe mu a xa wɔyɛnyi fahaamu, e
man mu suusa a maxɔrinde.

Mixi naxan tide gbo
(Matiyu 18:1-5, Luki 9:46-48)

[33] E naxa so Kapɛrɛnamu. E man to so
banxi kui, Isa naxa e maxɔrin, «Wo nu na
wɔyɛnyi mundun kira xɔn?» [34] Kɔnɔ e mu
sese fala, barima e to nu wɔyɛnma e bore
bɛ kira xɔn, e nu wama a kolonfe nɛ naxan
tide gbo e ya ma. [35] Na kui, Isa to a magoro,
a naxa yi mixi fu nun firin xili, a a masen e
bɛ, «Xa mixi yo wa findife yarerati ra, fo na
kanyi xa findi birin xa xanbirati ra, a findi
birin hayi fanma ra.»
[36] Isa naxa dimɛdi nde tongo, a a ti e tagi.
A naxa dimɛdi dɔxɔ a san ma, a fa a masen
a fɔxirabirɛe bɛ, [37] «Mixi yo naxan yi dimɛdi
mɔɔli rasɛnɛma n xili ra, na kanyi bara n
tan yɛtɛ yati rasɛnɛ. Mixi yo n nasɛnɛ, na
kanyi mu n tan gbansan xa rasɛnɛxi. A bara
n xɛɛma fan nasɛnɛ.»

Findife Isa fɔxirabirɛ ra
(Luki 9:49-50)

[38] Yaya naxa a fala a bɛ, «Karamɔxɔ, muxu
bara xɛmɛ nde to a ɲinnɛ kerima mixi fɔxɔ
ra i xili saabui ra. Muxu bara kata a xa ba na
ma, barima a mu biraxi won fɔxɔ ra.» [39] Isa
naxa a masen, «Wo naxa a ratɔn, barima
mixi yo kaabanako raba n xili saabui ra, na
kanyi mu nɔma fe ɲaaxi falade n ma fe ra
mafuren. [40] Na kui, mixi naxan mu a ikelixi
won xili ma, a kanyi na won bɛ nɛ. [41] Mixi
yo wo ki ye n xili ra wo to biraxi Ala xa Mixi
Sugandixi fɔxɔ ra, n xa nɔndi fala wo bɛ, na
kanyi mu ganma a baraayi ra muku.»

Maratantanyi saabui
(Matiyu 18:6-9, Luki 17:1-2)

[42] «Mixi yo yi mixi xuri keren natantan,
naxan danxaniyaxi n ma, a fisa na kanyi
bɛ gɛmɛ binye xa xiri a kɔnyi ra, a rasin
baa ma. [43-44] Xa i bɛlɛxɛ findi i ratantanse
ra, a bolon. I sofe ariyanna i bɛlɛxɛ keren
bolonxi, na fisa i bɛ dinɛ i bɛlɛxɛ firin luxi
na, i fa siga yahannama, tɛ mu xubenma
dɛnnaxɛ. [45-46] Xa i sanyi findi i ratantanse
ra, a bolon. I sofe ariyanna i sanyi keren

bolonxi, na fisa i bɛ dinɛ i sanyi firin luxi
na, i fa woli yahannama. 47 Xa i ya findi i
ratantanse ra, a ba na. I sofe ariyanna i ya
keren kanaxi, na fisa i bɛ dinɛ i ya firin luxi
na, i fa woli yahannama, 48 kuli mu faxama
dɛnnaxɛ, tɛ fan mu xubenma.»

(Matiyu 5:13, Luki 14:34-35)

49 «Tɛ sama nɛ mixi birin ma, alɔ fɔxɛ
sama donse ma ki naxɛ. 50 Fɔxɛ findixi fe
fanyi nan na, kɔnɔ xa fɔxɛ mɛxɛmɛxɛnyi
bara ba, a fa mɛxɛmɛxɛnma di? Fɔxɛ xa lu
wo i, wo xa lu bɔɲɛsa kui wo bore tagi.»

10

Futi nun fatanyi
(Matiyu 19:1-9, Luki 16:18)

1 Isa naxa keli mɛnni, a siga Yudaya bɔxi
a nun Yurudɛn naakiri ma. Ɲama gbegbe
man naxa e malan a yire, a fan naxa e
kawandi fɔlɔ, alɔ a nu darixi a ra ki naxɛ.
2 Farisɛnie naxa fa Isa yire alako e xa
gantanyi te a bɛ. E naxa a maxɔrin, «A
daxa xɛmɛ xa mɛɛ a xa ginɛ ra?» 3 Isa naxa
e yaabi, «Annabi Munsa wo yamari munse
ra?» 4 E fan naxa a yaabi, «Annabi Munsa a
fala nɛ, a xa xɛmɛ wa mɛɛfe a xa ginɛ ra, a
xa fatan kɛɛdi nan nafala, a fa mɛɛ ginɛ ra.»
5 Isa naxa a masen e bɛ, «Annabi Munsa yi
yaamari sɛbɛxi nɛ wo bɛ wo xaxili to xɔrɔxɔ.
6 Kɔnɔ duniɲa fɔlɔ fɔlɛ ra, Ala naxa xɛmɛ
nun ginɛ daa. 7 ‹Na kui, xɛmɛ kelima a baba
nun a nga xun ma, a a xa ginɛ xa futi xiri,
8 e firin findi keren na.› Na nan a toxi, mixi
firin xa mu e ra sɔnɔn, e firin bara findi
keren na. 9 Ala bara naxee xiri e boore ra,
adama naxa e rafatan.»
10 E to so banxi, Isa fɔxirabirɛe man naxa a
maxɔrin na masenyi ma. 11 Isa naxa a masen
e bɛ, «Mixi yo mɛɛ a xa ginɛ ra, a sa gbɛtɛ
dɔxɔ, a kanyi bara yɛnɛ raba. 12 Xa ginɛ fan
mɛɛ a xa xɛmɛ ra, a sa dɔxɔ xɛmɛ gbɛtɛ xɔn,
a fan bara yɛnɛ raba.»

Isa nun dimɛdie
(Matiyu 19:13-15, Luki 18:15-17)

13 Mixie nu fafe dimɛdie ra Isa xɔn, alako a
xa a bɛlɛxɛ sa e ma, kɔnɔ a fɔxirabirɛe naxa
wɔyɛn na mixie ma. 14 Isa to na fe to, a naxa
xɔnɔ, a fa a masen a fɔxirabirɛe bɛ, «Wo a
lu dimɛdie xa fa n yire. Wo naxa tɔnyi dɔxɔ
e ma, barima naxee maniyaxi e ra, nee nan
soma Ala xa mangɛya niini bun ma. 15 N xa
nɔndi fala wo bɛ, mixi naxan mu tinma Ala
xa mangɛya niini ra alɔ dimɛdi, na kanyi mu
soma Ala xa mangɛya niini bun ma feo!» 16 A
naxa dimɛdie dɔxɔ a san ma, a a bɛlɛxɛ sa e
ma, a duba e bɛ.

Sɛgɛtala bannaxi
(Matiyu 19:16-30, Luki 18:18-30)

17 Isa to nu bara kira suxu, xɛmɛ nde naxa
fa a gi ra a fɔxɔ ra, a a xinbi sin a bun ma.
A naxa Isa maxɔrin, «Karamɔxɔ fanyi, a lan
n xa munse raba alako n xa abadan kisi sɔtɔ
kɛ ra?» 18 Isa naxa a masen a bɛ, «Munfe ra
i n xilima karamɔxɔ fanyi? Mixi yo mu fan.
Ala keren peti nan fan. 19 I sɛriyɛ kolon: ‹I
naxa faxɛ ti. I naxa yɛnɛ raba. I naxa muɲɛ
ti. I naxa mixi tɔɔɲɛgɛ. I naxa fu mixi ma. I
baba nun i nga binya.›»
20 Xɛmɛ naxa Isa yaabi, «Karamɔxɔ, n bara
na birin nabatu kafi n dimɛdi tɛmui.» 21 Isa
naxa xɛmɛ mato, a naxa a xanu. A naxa a
masen a bɛ, «Fe keren nan fa luxi i bɛ. Siga,
se naxan birin na i yi ra, i sa a mati, i a
kɔbiri fi setaree ma. Na kui, i fama bannaya
sɔtɔde ariyanna. I na na raba, fa, i bira n
fɔxɔ ra.» 22 Xɛmɛ to na wɔyɛnyi mɛ, a naxa
siga sunnunyi kui, barima harige gbegbe nu
na a yi ra.
23 Isa naxa a ya rage a rabilinyi, a fa
a masen a fɔxirabirɛe bɛ, «Sofe Ala xa
mangɛya niini bun ma, a xɔrɔxɔ naafuli
kanyie bɛ ki fanyi!» 24 A fɔxirabirɛe naxa
kaaba a xa wɔyɛnyi ma, kɔnɔ Isa man naxa a
masen e bɛ, «N ma die, sofe Ala xa mangɛya
niini bun ma, a xɔrɔxɔ ki fanyi! 25 Ɲɔxɔmɛ
so ɲɔxun sɛnbɛ yale ra, dinɛ bannamixi
sofe ra Ala xa mangɛya niini bun ma.» 26 Isa
fɔxirabirɛe dɛ naxa ixara ki fanyi ra, e nu
e bore maxɔrin, «Nde fa nɔma kiside fa?»
27 Isa naxa e mato, a fa a masen e bɛ, «Adama
mu nɔma a yɛtɛ rakiside, kɔnɔ Ala tan nɔma
fe birin na.»
28 Piyɛri naxa wɔyɛn fɔlɔ Isa bɛ, «A mato,
muxu bara keli se birin xun ma, muxu bira
i fɔxɔ ra.» 29 Isa naxa a masen, «N xa nɔndi
fala wo bɛ, mixi yo naxan na keli a xa se nde
xun ma n tan nun n ma xibaaru fanyi xa fe
ra, a findi banxi ra ba, xunyae ba, taarae ba,
baba ba, nga ba, die ba, bɔxie ba, 30 na kanyi
fama na birin ɲɔxɔɛ kɛmɛ kɛmɛ nan sɔtɔde.
Fɔxɔɛe yo, xunyae yo, taarae yo, babae yo,
ngae yo, bɔxie yo, a e sɔtɔma yi duniɲa ma a
nun ɲaxankatɛ ra, a man fa abadan kisi sɔtɔ
aligiyama. 31 Yarerati wuyaxi fama findide
xanbiratie ra, xanbiratie fan findi yareratie
ra.»

Isa a xa faxɛ nun marakeli xa fe masenfe sanmaya saxan nde

(Matiyu 20:17-19, Luki 18:31-34)

32 Isa nun a fɔxirabirɛe naxa kira suxu tefe
Darisalamu, Isa tixi e ya ra. A fɔxirabirɛe
nu kɔntɔfilixi, naxee fan nu biraxi e fɔxɔ
ra, nee fan nu gaaxuxi. Isa man naxa a
fɔxirabirɛ fu nun firin xun lan, a so fe tagi
rabafe e bɛ naxan fama a tan lide. 33 A
naxa a masen, «Wo a mato, won na tefe
Darisalamu nɛ yi ki. Adama xa Di sama nɛ
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie, nun sɛriyɛ karamɔxɔe
bɛlɛxɛ, e a makiiti faxɛ kiiti ra, e a so
kaafirie yi ra. 34 E a mayelema nɛ, e dɛye
bɔxun a ma, e a bɔnbɔ sɛbɛrɛ ra, e man fa
a faxa. Kɔnɔ a xa faxɛ xi saxan dangi xanbi,
a man kelima nɛ faxɛ ma.»

*Sebede xa die xa maxɔ*rinyi

(Matiyu 20:20-28, Luki 22:24-47)

35 Na xanbi, Sebede xa die, Yaki nun
Yaya, e naxa e maso Isa ra, e a fala a bɛ,
«Karamɔxɔ, muxu wama a xɔn ma nɛ, muxu
na fe naxan yo maxɔrin i ma, i xa na raba
muxu bɛ.» 36 Isa naxa e maxɔrin, «Wo wama
n xa munse raba wo bɛ?» 37 E naxa a yaabi,
«Tin muxu bɛ, keren xa dɔxɔ i yirefanyi ma,
boore fan xa dɔxɔ i kɔɔla ma i xa nɔrɛ kui.»
38 Isa naxa a masen e bɛ, «Wo mu a kolon wo
fe naxan maxɔrinfe. Wo nɔma tinde tɔɔrɛ
ra, alɔ n tan tinma a ra ki naxɛ? Wo nɔma
tide tɔɔrɛ ya i naxan fafe n lide?» 39 E naxa
a yaabi, «Muxu nɔma.» Isa fan naxa a fala e
bɛ, «Wo fan yati fama ɲaxankatɛ sɔtɔde alɔ
n tan. Wo fan fama tide n ma tɔɔrɛ bun ma
naxan fafe n lide. 40 Kɔnɔ dɔxɔfe n yirefanyi
nun n kɔɔla ma, na mu fatanma n tan xa ra.
Na na mixie nan bɛ, a ragataxi naxee bɛ.»

41 Fɔxirabirɛ fu dɔnxɔɛ to na fe mɛ, e bɔɲɛ
naxa te fɔlɔ Yaki nun Yaya ma. 42 Isa naxa
e xili a yire, a a masen e bɛ, «Wo a kolon,
naxee kolonxi ɲamanɛ mangɛe ra, e mixie
yamarima a xɔrɔxɔɛ ra, e e sɛnbɛ raminima
e ma alako e xa mangɛya xa kolon. 43 Kɔnɔ a
naxa lu na ki wo tan tagi. Mixi naxan wama
a tide xa gbo wo ya ma, a xa findi wo malima
nan na. 44 Mixi naxan wama findife wo xa
yarerati ra, a kanyi xa findi birin xa konyi
nan na. 45 Hali Adama xa Di a faxi na nan
ma. A mu faxi xɛ mixie xa wali a tan bɛ. A
faxi nɛ alako a tan nan xa wali mixie bɛ, a xa
mixi gbegbe xunsara a xa faxɛ saabui ra.»

*Isa Yeriko d*ɔnxui rayalanfe

(Matiyu 20:29-34, Luki 18:35-43)

46 E naxa so Yeriko. Isa nun a fɔxirabirɛe
man to nu kelife naa, e nun ɲama gbegbe,
Timeyo xa di xɛmɛ Baritimeyo nu dɔxɔxi
kira dɛ ra kulɛ matide. Dɔnxui nan nu a ra.
47 A to a mɛ a Isa Nasarɛtika nan nu dangife
naa, a naxa so a xilife a xui itexi ra, «Isa,
Dawuda xa Di, kinikini n ma.» 48 Ɲama naxa
wɔyɛn dɔnxui ma a a xa a sabari, kɔnɔ a ɲan
naxa a xui ite dangi a singe ra, a nu xili ti,
«Dawuda xa Di, kinikini n ma.» 49 Isa naxa ti,
a a fala, «Wo a xili.» E naxa dɔnxui xili, e a
fala a bɛ, «Limaniya! Keli, Isa na i xilife!»
50 Dɔnxui naxa a xa donma binye wɔlɛ keren
na, a keli, a tugan, a siga Isa yire. 51 Isa naxa
a maxɔrin, «I wama n xa munse raba i bɛ?»
Dɔnxui naxa a yaabi, «Karamɔxɔ, n wama
nɛ n ya xa se to.» 52 Isa naxa a masen a bɛ,
«Siga, i xa danxaniya bara i rakisi.» A ya
naxa se to keren na, a fa bira Isa fɔxɔ ra kira
xɔn.

11

Isa sofe Darisalamu

(Matiyu 21:1-11, Luki 19:28-44, Yaya 12:12-16)

1 E to makɔrɛ Darisalamu ra, e na Betifage
nun Betani yire li, Oliwi geya mabiri, Isa
naxa a fɔxirabirɛ mixi firin xɛɛ, 2 a a fala e
bɛ, «Wo xa so taa kui naxan na yare. Wo
nɛfɛ so naa, wo sofale lanma lima a xirixi
na, mixi singe mu nu dɔxɔ naxan fari. Wo
xa a fulun, wo fa a ra n xɔn ma. 3 Xa mixi
nde fa sa wo maxɔrin, ‹Wo a fulunfe munfe
ra,› wo xa a yaabi, ‹Marigi nan hayi na a ma.
A a ragbilenma ya.›»

4 E to siga, e naxa a li sofale lanma xirixi
naadɛ nde sɛɛti ma kira dɛ ra. E to a fulun,
5 mixi naxee nu tixi naa, e naxa e maxɔrin,
«Wo munse rabafe, wo to yi sofale lanma
fulunxi?» 6 E naxa e yaabi alɔ Isa a masen
e bɛ ki naxɛ. Nee fan naxa e lu e xa siga.
7 E to fa sofale lanma ra Isa xɔn, e naxa e xa
donmae sa a fari, Isa fa a magoro a ma.

8 Mixi gbegbe naxa e xa donmae itala kira
xɔn ma, ndee fan naxa fɛnsɛ sɛgɛ, e nee fan
sa kira xɔn ma Isa binyafe ra. 9 Ɲama naxee
nu ɲɛrɛfe Isa ya ra, a nun naxee nu ɲɛrɛfe a
xanbi ra, e birin nu e xui itefe, e a fala,
«Tantui na won Nakisima bɛ!
Baraka na a bɛ naxan fafe Marigi xili ra!
10 Baraka na won Baba Dawuda xa mangɛya
bɛ naxan na fafe!
Tantui na won Nakisima bɛ naxan na koore
ma!»

11 Isa to so Darisalamu, a naxa siga
hərəməbanxi kui. A to gɛ naa rabilinyi
birin matode, e nun a fəxirabirɛ mixi fu
nun firinyie naxa siga Betani, barima kɔɛ
nu bara so.

Isa xərɛ bili dankafe
(Matiyu 21:18-22)

12 Na kuye iba, e to nu kelife Betani, kaamɛ
naxa Isa suxu. 13 A to xərɛ bili nde to, a ndedi
makuyaxi e ra, a burɛxɛ na a kɔn na, a naxa
sa na mato, xa a nɔma a bogi nde masətəde.
Kɔnɔ a to makərɛ xərɛ bili ra, a mu sese
li a kɔn na fo a burɛxɛ, barima xərɛ bogi
tɛmui mu nu a lixi. 14 Isa naxa a fala xərɛ bili
bɛ, «Mixi yo naxa i tan bogi don sənən!» A
fəxirabirɛe fan naxa a xui mɛ.

*Isa sarematie kerife h*ərəməbanxi kui
(Matiyu 21:12-17, Luki 19:45-48, Yaya 2:13-16)

15 E to siga Darisalamu, Isa naxa so
hərəməbanxi kui, a sarematie nun saresoe
keri fələ, naxee nu na naa. A naxa kəbiri
masarɛe xa teebilie nun ganbɛ matie xa
dəxəsee rabira. 16 A man mu tin mixi yo
xa dangi hərəməbanxi sansanyi kui, e na
findi e xa kote maxanin kira ra. 17 A naxa
e kawandi, a a masen, «A mu sɛbɛxi xɛ,
‹N ma banxi xili falama nɛ, si birin ma
salide banxi›? Kɔnɔ wo tan bara a findi
muŋɛtie dəxəde ra.» 18 Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie
nun sɛriyɛ karaməxɔe to yi fe mɛ, e naxa
fɛɛrɛ fen fələ e nɔma Isa faxade ki naxɛ. E
nu gaaxuxi a ya ra, barima a nu ɲama birin
dɛ ixarama a xa kawandi ra. 19 Nunmare to
so, Isa nun a fəxirabirɛe man naxa keli taa
kui.

*X*ərɛ bili xare nun Ala maxandife
(Matiyu 21:20-22)

20 Na kuye iba, e to nu dangife, a
fəxirabirɛe naxa xərɛ bili to a bara xara han
a sanke. 21 Piyɛri to ratu, a naxa a fala Isa bɛ,
«Karaməxɔ, a mato, i xərɛ bili naxan danka,
a bara xara gben.»

22 Isa naxa a masen e bɛ, «Wo xa danx-
aniya Ala ma. 23 N xa nɔndi fala wo bɛ, xa wo
a fala yi geya bɛ, ‹Keli be, i sa sin baa ma,›
xa na kanyi mu siikɛ a bɔɲɛ ma, a la a ra, a
naxan falaxi a rabama nɛ, na fe rabama nɛ
na kanyi bɛ. 24 Na nan a ra, n xa a fala wo bɛ,
wo na Ala maxandi fefe ra, xa wo la a ra a
wo bara a sətə, wo a sətəma nɛ. 25-26 Wo na ti
Ala maxandide tɛmui naxɛ, xa fe nde na wo
nun mixi nde tagi, wo xa diɲɛ a ma, alako
wo Baba naxan na ariyanna, a fan xa diɲɛ
wo xa yunubie ma.»

Isa walima nde xa yaamari ma?
(Matiyu 21:23-27, Luki 20:1-8)

27 E man naxa so Darisalamu. Isa to
nu a ɲɛrɛfe hərəməbanxi kui, sɛrɛxɛdubɛ
kuntigie, sɛriyɛ karaməxɔe, nun Yuwifie xa
forie naxa fa a yire, 28 e a maxərin, «I yi fee
rabama nde xa yaamari ma? Nde yi sɛnbɛ
fixi i ma, i xa yi fee raba?» 29 Isa naxa e yaabi,
«N fan xa wo maxərin fe keren ma. Xa wo n
yaabi, n a falama nɛ wo bɛ n yi fee rabama
naxan ma yaamari ma. 30 Yaya to nu mixie
xunxama ye xəəra, Ala nan a xɛɛxi ba, ka
adama? Wo n yaabi.»

31 Na kui e naxa so wəyɛnfe e bore tagi,
«Xa won na a yaabi, won naxɛ, ‹Ala,› a a
falama nɛ won bɛ, ‹Munfe ra wo mu fa la
a ra?› 32 Kɔnɔ won na a yaabi, ‹Adama,›
na fan findima fe nan na won bɛ.» E nu
gaaxuxi ɲama nan ya ra, barima birin Yaya
maɲəxunxi namiŋənmɛ yati nan na. 33 Na
kui, e naxa Isa yaabi, «Muxu mu a kolon.»
Isa fan naxa a masen e bɛ, «N fan mu a
falama wo bɛ n yi fee rabama naxan ma
yaamari ma.»

12

*B*əxi rawali ɲaaxie xa taali
(Matiyu 21:33-46, Luki 20:9-19)

1 Isa man naxa so taali wəyɛnyie falafe e
bɛ, a a masen, «Xɛmɛ nde naxa wɛni bilie si.
A naxa tɛtɛ rabilin bəxi ra, a baye ti, a yili ge
wɛni bogi bunduma dɛnnaxɛ. Na xanbi, a
naxa na hɛri bəxi rawalie ma, a fa biyaasi.»

2 «Wɛni bogi ba tɛmui to a li, bəxi kanyi
naxa konyi nde xɛɛ bəxi rawalie xən ma, e
xa wɛni bogi nde so a yi ra. 3 Kɔnɔ, bəxi
rawalie naxa na konyi suxu, e a bənbə, e a
ragbilen a bɛlɛxɛ igeli ra.»

4 «Bəxi kanyi man naxa konyi gbɛtɛ xɛɛ e
xən ma. E naxa na fan bənbə a xunyi ma,
e a konbi a mayaagixi ra. 5 Bəxi kanyi man
to mixi gbɛtɛ xɛɛ, e naxa na tan faxa. Bəxi
kanyi mixi wuyaxi gbɛtɛe xɛɛ nɛ e xən ma
na ki. E naxa ndee bənbə, e ndee faxa.»

6 «Bəxi kanyi xa di xanuxi kerenyi nan nu
fa luxi. A dənxəɛ ra, a naxa na xɛɛ e xən
ma, barima a nu bara a fala, ‹E n ma di tan
binyama nɛ.› 7 Kɔnɔ yi bəxi rawalie naxa a
fala e bore bɛ, ‹Yi nan na kɛ tongoma ra, wo
fa, won xa a faxa alako kɛ xa findi won gbe

ra.› [8] E naxa a suxu, e a faxa, e fa a woli tɛtɛ
xanbi ra.»
[9] «Na kui, bɔxi kanyi munse rabama fa?
A sigama nɛ naa, a bɔxi rawalie faxa, a a
xa bɔxi so mixi gbɛtɛe yi. [10] Wo mu nu yi
masenyi xaran Kitaabui kui?
‹Banxitie mɛɛ gɛmɛ naxan na,
a bara findi tuxui gɛmɛ hagigɛ ra.
[11] Marigi fɔxi nan a ra.
Fe makaabaxi nan ya won bɛ.›»
[12] A nu wɔyɛnfe naxee bɛ, e naxa a kolon
a Isa yi taali wɔyɛnyi masenxi e tan nan bɛ.
E nu katafe e xa a suxu, kɔnɔ e nu gaaxuxi
ɲama nan ya ra. Na kui, e naxa keli a xun, e
siga.

Gantanyi tefe Isa bɛ duuti xa fe ra
(Matiyu 22:15-22, Luki 20:20-26)

[13] E naxa Farisɛni nun Herode fɔxirabirɛ
ndee xɛɛ Isa xɔn alako e xa gantanyi te a
bɛ, e xa a masɔtɔ wɔyɛnyi kui. [14] E to siga
a yire, e naxa a fala a bɛ, «Karamɔxɔ, muxu
a kolon nɔndi falɛ nan i ra. I mu gaaxuma
mixi yo xɔn, barima i mu mixi rafisama e
booree bɛ. I mixie xaranma Ala xa kira nan
na a nɔndi ki ma. A lanma ka a mu lanma
muxu xa duuti fi Rɔma mangɛ ma? Muxu
xa a fi, ka muxu naxa a fi?»
[15] Isa to e xa filankafuiɲa kolon, a naxa
e yaabi, «Wo katafe n masɔtɔde munfe ra?
Wo fa gbeti kɔbiri kole keren na n xɔn
ma, n xa a mato.» [16] E to fa keren na, a
naxa e maxɔrin, «Nde xili nun misaali na
yi kɔbiri kole ma yi ki?» E naxa a yaabi,
«Rɔma Mangɛ gbe.» [17] Isa naxa a fala e bɛ,
«Wo mangɛ gbe ragbilen mangɛ ma, wo Ala
fan gbe ragbilen Ala ma.» E fan naxa kaaba
Isa xa fe ma.

Sadusenie Isa maxɔrinfe faxamixie xa
marakeli ma
(Matiyu 22:23-33, Luki 20:27-40)

[18] Sadusenie, naxee a falama a faxamixie
mu kelima faxɛ ma, e naxa fa yi maxɔrinyi
ra Isa xɔn ma, [19] «Karamɔxɔ, Annabi Munsa
yi nan sɛbɛ muxu bɛ Kitaabui kui, ‹Xa xɛmɛ
nde taara faxa, a naxa a xa ginɛ lu a mu di
yo bari, a na xunya nan na ginɛ dɔxɔma,
alako a xa bɔnsɔɛ fi a taara ma.› [20] Na kui,
xɛmɛ nde naxa di xɛmɛ solofere sɔtɔ. A xa
di singe naxa ginɛ dɔxɔ, a faxa, a mu bɔnsɔɛ
yo lu. [21] A xanbiratoe naxa na kaaɲɛ ginɛ
tongo, kɔnɔ a fan naxa faxa, a mu bɔnsɔɛ yo
lu. Na nan man naba na fan xanbiratoe ra.
[22] Yi mixi solofere birin, e sese mu bɔnsɔɛ lu.
A dɔnxɔɛ ra, ginɛ fan naxa faxa. [23] Na kui,
marakeli lɔxɔɛ, na ginɛ to dɔxɔxi yi mixi
solofere birin xɔn ma, a sa findima nde gbe
ra?»
[24] Isa naxa a masen e bɛ, «Wo mu Ala xa
Kitaabui kolon, wo mu Ala sɛnbɛ fan kolon.
Wo xa tantanyi kelide xa mu na ki? [25] Mixie
na keli faxɛ ma marakeli lɔxɔɛ, xɛmɛ mu
ginɛ dɔxɔma, ginɛ fan mu dɔxɔma xɛmɛ
xɔn. E luma nɛ alɔ malekɛe na ariyanna
ki naxɛ. [26] A falafe tan, a faxamixie mu
kelima faxɛ ma, wo mu nu Annabi Munsa
xa Kitaabui xaran, wuri bili xa fe falaxi
dɛnnaxɛ? Ala a masen nɛ a bɛ, ‹N tan nan na
Marigi Alatala ra, Iburahima, Isiyaga, nun
Yaxuba naxan batuma.› [27] Faxamixie xa mu
Ala batuma, fo naxee baloxi. Na tan findixi
wo bɛ tantanyi nan na.»

Yaamari naxan tide gbo a birin bɛ
(Matiyu 22:34-40, Luki 10:25-37)

[28] Sɛriyɛ karamɔxɔ nde naxa a maso e ra,
a a tuli mati e xa wɔyɛnyi ra. A to a to a
Isa bara yaabi fanyi fi, a naxa a maxɔrin,
«Sɛriyɛ mundun tide gbo sɛriyɛ birin ya
ma?» [29] Isa naxa a yaabi, «A singe nan yi ki,
‹Isirayila, i tuli mati, won Marigi Ala, Marigi
keren peti na a ra. [30] I xa i Marigi Ala xanu
i bɔɲɛ birin na, i nii birin na, i xaxili birin
na, a nun i sɛnbɛ birin na.› [31] A firin nde
nan yi ki, ‹I xa i ngaxakerenyi xanu alɔ i i
yɛtɛ xanuxi ki naxɛ.› Sɛriyɛ gbɛtɛ yo mu na
naxan dangi nee ra.»
[32] Sɛriyɛ karamɔxɔ naxa a fala Isa bɛ, «I
nɔndi, karamɔxɔ. I bara nɔndi masen a Ala
keren peti nan a ra, a boore mu na, fo a
keren. [33] Mixi xa a xanu a bɔɲɛ birin na, a
xaxili birin na, a nun a sɛnbɛ birin na. Mixi
man xa a ngaxakerenyi xanu alɔ a a yɛtɛ
xanuxi ki naxɛ. Nee rabatufe dangi sɛrɛxɛ
gan daaxi nun sɛrɛxɛ birin na.» [34] Isa to a to,
a a bara xaxilimaya yaabi fi, a naxa a masen
a bɛ, «A gbe mu luxi i xa so Ala xa mangɛya
niini bun ma.» Na xanbi, mixi yo mu suusa
Isa maxɔrinde sɔnɔn.

Dawuda nun Ala xa Mixi Sugandixi
(Matiyu 22:41-46, Luki 20:41-44)

[35] Isa naxa kawandi ti fɔlɔ hɔrɔmɔbanxi
kui. «Munfe ra sɛriyɛ karamɔxɔe a falama,
a Ala xa Mixi Sugandixi findixi Dawuda xa
di nan na? [36] Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra,
Dawuda yɛtɛ a masen nɛ,
‹Marigi bara a masen n Marigi bɛ,
“I magoro n yirefanyi ma,

han beemanun n xa i yaxuie ragoro i sanyi
bun.”›»
37 «Dawuda yɛtɛ yati a falama a bɛ, ‹N Ma-
rigi›. Dawuda fa nɔma findide a baba ra di?»
Ɲama gbegbe nu e tuli matima a ra, a xa
kawandi nu rafan e ma.

*Diinɛ*la kobie
(Matiyu 23:1-39, Luki 11:37-52, 20:45-47)

38 Isa naxa a masen e bɛ a xa kawandi kui,
«Wo wo yɛtɛ ratanga sɛriyɛ karamɔxɔe ma.
A rafan e ma e xa e maɲɛrɛ guba xungbe
ragoroxi e ma, mixie xa nu e xɛɛbu taa kui
binyɛ xɛɛbuie ra. 39 E wama dɔxɔfe salide
safɛ singee, e man xa binyɛ sɔtɔ xulunyi.
40 E kaaɲɛ ginɛe harige muɲama. E salima
a xɔnkuye ra, alako mixie xa e to. Gbaloe
naxan nagataxi e bɛ, a gbo ki fanyi.»

Kaaɲɛ ginɛ xa hadiya
(Luki 21:1-4)

41 Isa naxa dɔxɔ salide kui, a ya rafindixi
kɔbiri kankira ma, a nu mixie mato e kɔbiri
sama a kui ki naxɛ. Bannamixi wuyaxi nu
kɔbiri gbegbe safe. 42 Kaaɲɛ ginɛ misikiinɛ
fan to fa, a tan naxa kɔbiri kole firin sa
naxee yusi mu gbo. 43 Na kui, Isa naxa
a fɔxirabirɛe xili, a a masen e bɛ, «N xa
nɔndi fala wo bɛ, yi kaaɲɛ ginɛ misikiinɛ
xa kɔbiri saxi gbo dangi birin gbe ra naxee
bara kɔbiri sa kankira kui. 44 E tan xa hadiya
kelixi e xa naafuli nan kui, kɔnɔ yi kaaɲɛ
ginɛ tan xa hadiya kelixi a xa baloe nan
kui.»

13

*H*ɔrɔmɔbanxi xa misaali
(Matiyu 24:1-2, Luki 21:5-6)

1 Isa to mini hɔrɔmɔbanxi, a fɔxirabirɛ
keren naxa a fala a bɛ, «Karamɔxɔ, yi banxie
mato, e tixi gɛmɛ xungbe naxee ra, e ti ki
man tofanxi ki naxɛ!» 2 Isa naxa a yaabi, «I
yi banxi belebelee toxi? Yi gɛmɛ keren mu
luma a boore fari be, a birin nabirama nɛ.»

Maratantanyi, tɔɔrɛ, nun ɲaxankatɛ
(Matiyu 24:3-14, Luki 21:7-19)

3 Isa to nu magoroxi Oliwi geya fari, a
ya rafindixi hɔrɔmɔbanxi ma, Piyɛri, Yaki,
Yaya, nun Andire naxa a maxɔrin e doro
ma, 4 «Na fe sa rabama mun tɛmui? A man
sa kolonma tɔnxuma mundun ma a a fafe
rabade?»
5 Isa naxa so wɔyɛnfe e bɛ, «Wo wo mɛɛni.
6 Mixi wuyaxi fama n tan xili falade e yɛtɛ
xun ma a falafe ra, ‹N tan nan na Ala xa Mixi
Sugandixi ra!› Na kui, e fama mixi gbegbe
ratantande. 7 Wo na gere fe mɛ, wo na gere
nde xili mɛ, wo naxa kɔntɔfili, barima fo na
fe mɔɔlie xa raba. Na xa mu findima duniɲa
raɲɔnyi ra sinden. 8 Sie kelima nɛ e boore
xili ma, ɲamanɛe e boore gere. Bɔxi fama
nɛ sɛrɛnde yire wuyaxi, kaamɛ fan sin bɔxi
ma. Na birin findima mantɔɔrɔli fɔlɛ nan
na.»
9 «Wo xa mɛɛni wo yɛtɛ ma, barima e
wo soma nɛ kiitisae yi ra, e wo bɔnbɔ
salide banxie kui. Wo tima nɛ gominae nun
mangɛe ya i n tan ma fe ra, wo findima nɛ n
ma seedee ra e tan bɛ. 10 Fo xibaaru fanyi
xa kawandi si birin bɛ sinden. 11 E na wo
xanin wo makiitide tɛmui naxɛ, wo naxa
kɔntɔfili wo xa masenyi xa fe ra beenun wo
xa a ti. Ala na wɔyɛnyi naxan yo fi wo ma
na waxati ma, wo xa na nan fala, barima wo
tan xa mu wɔyɛnma, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
nan fama wɔyɛnde.»
12 «Mixi fama a ngaxakerenyi yanfade, a
a sa mixie bɛlɛxɛ, e xa a faxa. Babɛ fan
na mɔɔli niyama a xa di ra, die fan kelima
nɛ e barimae xili ma, e xa e faxa. 13 Mixi
birin fama wo xɔnde n tan ma fe ra, kɔnɔ
naxan na a tunnabɛxi han a raɲɔnyi, na
kanyi kisima nɛ.»

Se haramuxi ɲaaxi
(Matiyu 24:15-28, Luki 21:20-24)

14 «Wo tan naxee na yi xaranfe, wo wo
tuli mati de! Wo na se haramuxi ɲaaxi
to kasarɛ na naxan xanbi ra, a tixi yire a
mu lan a xa ti dɛnnaxɛ, wo tan naxee na
Yudaya na tɛmui, wo xa wo gi geyae fari.
15 Naxan na tande, a naxa so sese tongode
a xa banxi kui. 16 Naxan na xɛ ma, a naxa
gbilen a xa xinbeli donma tongode. 17 Na
waxati findima gbaloe nan na furuginɛe
nun dingee bɛ! 18 Wo Ala maxandi na naxa
wo li ɲɛmɛ tɛmui! 19 Barima tɔɔrɛ a lima
na waxati ma, naxan maniyɛ singe mu nu
to kabi Ala naxa duniɲa daa, a man mu
gbilenma to ra abadan. 20 Xa Marigi mu a
ragirixi nu nde xa ba na xi kɔnti ra, adama
yo mu kisima nu. Kɔnɔ a nde baxi a kɔnti ra
mixi sugandixie nan xa fe ra.»
21 «Xa mixi nde sa a fala wo bɛ, ‹A mato,
Ala xa Mixi Sugandixi na be›, xa na mu a
ra, ‹Ala xa Mixi Sugandixi na mɛnni,› wo
naxa la a ra. 22 Barima wule falɛe fama
Ala xa Mixi Sugandixi xili falade e yɛtɛ

xun, xa na mu e e yɛtɛ findi namiɲɔnmɛe
ra. E fama tɔnxuma makaabaxie nun kaa-
banakoe rabade alako e xa Ala xa mixi
sugandixie ratantan, xa e sa nɔma. 23 Wo
mɛɛni wo yɛtɛ ma. N bara fe birin masen
wo bɛ beenun a waxati xa a li.»

Adama xa Di gbilenfe
(Matiyu 24:29-31, Luki 21:25-28)

24 «Na ɲaxankatɛ waxati dangi xanbi,
‹soge ifɔɔrɔma nɛ,
kike yanbɛ bama nɛ,
25 tunbuie birama nɛ bɔxi,
se naxan birin na koore ma a sɛrɛnma nɛ.›»
26 «Na tɛmui Adama xa Di toma nɛ fa ra
nuxui kui, sɛnbɛ nun nɔrɛ ra. 27 A a xa
malekɛe xɛɛma nɛ dunijna tunxun naani
birin na, e xa sa a xa mixi sugandixie malan
keli sɛɛti han sɛɛti.»

Xɔrɛ bili xa misaali
(Matiyu 24:32-35, Luki 21:29-33)

28 «Wo xɔrɛ bili mato misaali ra, wo xa
xaxili sɔtɔ. A salonyi na ɲingi, a burɛxɛ
nɛɛnɛ naxa mini, wo a kolonma nɛ ɲɛmɛ
bara makɔrɛ. 29 Adama xa Di fafe fan na na
ki nɛ. Wo na yi fe birin to raba ra, wo xa a
kolon Adama xa Di bara makɔrɛ, a ɲan tixi
naadɛ ra. 30 N xa nɔndi fala wo bɛ, to mixie
mu dangima fo na fe birin naba. 31 Koore
nun bɔxi dangima nɛ, kɔnɔ n ma masenyi
tan mu dangima abadan.»

Dunijna raɲɔnyi waxati kolonfe
(Matiyu 24:36-44)

32 «Mixi yo mu a kolon yi fee sa rabama
lɔxɔɛ nun waxati yo ma. Hali malekɛ naxee
na ariyanna, e mu a kolon, Ala xa Di fan mu
a kolon, fo Baba Ala keren peti. 33 Wo mɛɛni
wo yɛtɛ ma, wo naxa yanfa, barima wo fan
mu a kolon yi fee sa kamalima tɛmui naxɛ.»
34 «A maniyaxi xɛmɛ nan na, naxan na
sigafe biyaasi. A na keli a xa fɔxɔɛ xun, a
na birin taxuma a xa konyie ra, a kankan ti
a xa wali dɛ, a man a fala naadɛ kantɛ bɛ, a
a naxa yanfa. 35 Na kui, wo naxa yanfa. Xa
fɔxɔɛ kanyi gbilenma nunmare nan na ba,
xa na mu kɔɛ tagi, xa na mu konkore dɛya
singe, xa na mu gɛɛsɛgɛ, wo mu a waxati yo
kolon. 36 Xa a fa wo tɛrɛnna, a naxa a li de
wo xife! 37 N naxan falama wo bɛ, n na nan
a falama birin bɛ: Wo naxa yanfa!»

14

Yanfanteya Isa bɛ
(Matiyu 26:1-5, Luki 22:1-6)

1 Xi firin nan nu luxi beenun Sayamalekɛ
Dangi Sali xa a li, naxan man xili falama
Taami Lɛbinitare Sali. Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie
nun sɛriyɛ karamɔxɔe nu na fɛɛrɛ fenfe e xa
Isa suxu yanfanteya saabui ra, e xa a faxa. 2 E
naxa lan a ma, «Won naxa a suxu sali lɔxɔe,
xa na mu a ra ɲama a xunyi kelima nɛ.»

Ginɛ nde labundɛ ture safe Isa ma
(Matiyu 26:6-13)

3 Isa to nu na Betani, Simɔn kunɛ kanyi
xɔnyi, a a dɛgefe teebili ra, ginɛ nde naxa
fa. Narada labundɛ ture nu na a yi ra, naxan
sare xɔrɔxɔ ki fanyi. A nu saxi a bitirɛ to-
fanyi kui naxan nu rafalaxi alabatira gɛmɛ
ra. Ginɛ to bitirɛ dɛ rabi, a naxa labundɛ
ture sa Isa xunyi. 4 Kɔnɔ mixi ndee nu na
naa, e naxa xɔnɔ, e a fala e bore bɛ, «Yi
labundɛ ture makanaxi yi mɔɔli ra munfe
ra? 5 Xa a sa mati nɛ nu, a sare nɔma dangide
walikɛ xa ɲɛ keren wali sare ra, na kɔbiri fan
nɔ fide setaree ma.» E bɔɲɛ naxa te ginɛ xili
ma.
6 Kɔnɔ Isa naxa a masen, «Wo yi ginɛ lu
na. Wo na a tɔɔrɔfe munfe ra? Kɛwali fanyi
nan yi ki, a naxan nabaxi n bɛ. 7 Setaree
luma nɛ wo ya ma tɛmui birin. Wo na wa a
xɔn ma tɛmui yo, wo nɔma fe fanyi rabade e
bɛ, kɔnɔ n tan mu luma wo yi ra be abadan
xɛ. 8 Yi ginɛ nɔxi naxan na, a na nan nabaxi.
A labundɛ saxi n ma n ma maragatɛ lɔxɔɛ
nan ma fe ra. 9 N xa nɔndi fala wo bɛ, Ala
xa xibaaru fanyi sa kawandima dɛdɛ dunijna
birin kui, yi ginɛ xa kɛwali xa fe fan falama
nɛ, mixie xa e ratu a xa fe ma.»

Yudasi xa yanfanteya
(Matiyu 26:14-16, Luki 22:1-6)

10 Na tɛmui, Yudasi Isikariyoti, naxan nu
na Isa fɔxirabirɛ fu nun firinyie ya ma, a
naxa siga sɛrɛxɛdubɛ kuntigie yire, e xa
wɔyɛn alako a xa Isa sa e bɛlɛxɛ. 11 E to a mɛ,
e naxa ɲɛlɛxin ki fanyi ra, e kɔbiri laayidi
tongo a bɛ. Na kui, Yudasi naxa so waxati
fenfe a nɔma Isa sade e bɛlɛxɛ tɛmui naxɛ.

Sayamalekɛ Dangi Sali
(Matiyu 26:17-25, Luki 22:7-34)

12 Taami Lɛbinitare Sali to a li, a lɔxɔe
singe, yɛxɛɛyɔrɛ bama sɛrɛxɛ ra lɔxɔ naxɛ,
Isa fɔxirabirɛe naxa a maxɔrin, «I wama

muxu xa sa Sayamalekɛ Dangi Sali donyi
rafala i bɛ minden?» [13] A naxa a fɔxirabirɛ
mixi firin xɛɛ, a a fala e bɛ, «Wo siga
taa kui. Wo naralanma xɛmɛ nde ra, ye
fɛɲɛ dɔxɔxi a xun. Wo xa bira a fɔxɔ
ra. [14] A na so dɛnnaxɛ, wo xa a fala na
banxi kanyi bɛ, ‹Karamɔxɔ wama a kolonfe
a nɔma Sayamalekɛ Dangi Sali donyi donde
dɛnnaxɛ, a tan nun a fɔxirabirɛe.› [15] A fama
banxi kui xungbe masende wo bɛ koore ra,
se birin yailanxi naa a fanyi ra. Wo xa
Sayamalekɛ Dangi Sali donyi rafala mɛnni.»
[16] A fɔxirabirɛe naxa siga, e so taa kui, e fe
birin li alɔ Isa a masen e bɛ ki naxɛ. E naxa
Sayamalekɛ Dangi Sali donyi rafala.

[17] Nunmare to so, Isa nun a fɔxirabirɛ fu
nun firinyie naxa fa. [18] E nu na e dɛgefe
teebili ra tɛmui naxɛ, Isa naxa a masen, «N
xa nɔndi fala wo bɛ, wo tan naxee na wo
dɛgefe n fɛ ma yi ki, mixi keren na wo ya ma
naxan fafe n yanfade.» [19] A fɔxirabirɛe naxa
sunnun fɔlɔ, kankan nu fa Isa maxɔrin, «N
tan mu a ra?» [20] Isa naxa e yaabi, «A kanyi
na wo tan mixi fu nun firinyie ya ma, n
nun naxan bɛlɛxɛ ragoroma paani keren
kui. [21] Adama xa Di sigama nɛ alɔ a xa fe
sɛbɛxi ki naxɛ, kɔnɔ gbaloe nan na Adama
xa Di yanfama bɛ. A fisa na kanyi bɛ hali a
mu bari nu.»

Marigi xa sɛrɛxɛ tɔnxuma
(Matiyu 26:26-30, Luki 22:14-20, Korinti I 11:23-25)

[22] E to nu e dɛgefe, Isa naxa taami tongo.
A to tantui rasiga Ala ma, a naxa taami igira,
a a so a fɔxirabirɛe yi ra, a a fala e bɛ, «Wo n
ko, wo a don. Yi findixi n fate nan na.» [23] Na
dangi xanbi, Isa naxa tɔnbili fan tongo. A
man to tantui rasiga Ala ma, a naxa tɔnbili
so e yi ra, e birin naxa a min. [24] Isa naxa
a masen e bɛ, «Yi findixi n wuli nan na,
saatɛ wuli naxan baxi mixi gbegbe bɛ. [25] N
xa nɔndi fala wo bɛ, n to yi wɛni minfe yi ki,
n mu yi minma sɔnɔn, han won birin man
sa a minma lɔxɔ naxɛ Ala xa mangɛya niini
bun ma.»

[26] E to gɛ bɛɛti bade, e naxa te Oliwi geya
fari.

Isa a falafe Piyɛri bɛ a a yɛtɛ rasanma nɛ a ma
(Matiyu 26:31-35, Luki 22:31-34, Yaya 13:36-38)

[27] Isa naxa a masen a fɔxirabirɛe bɛ, «Wo
birin gbilenma nɛ n fɔxɔ ra, barima a sɛbɛxi,
‹N xuruse dɛmadonyi faxama nɛ, yɛxɛɛe
fan yensen.› [28] Kɔnɔ n na keli faxɛ ma, n
sigama wo ya ra Galile.»

[29] Piyɛri naxa a fala a bɛ, «Hali birin gbilen
i fɔxɔ ra, n tan mu gbilenma i fɔxɔ ra!»
[30] Isa naxa Piyɛri yaabi, «N xa nɔndi fala i
bɛ, to kɔɛ yati, beenun konkore xa a rate
dɛya firin, i i yɛtɛ rasanma nɛ n ma sanmaya
saxan.» [31] Kɔnɔ Piyɛri naxa a fala sɛnbɛ ra,
«Hali won birin nan sa faxama, n mu n yɛtɛ
rasanma i ma!» Isa fɔxirabirɛ birin naxa
gbilen na wɔyɛn keren fala ra.

Isa Ala maxandife Getesemani
(Matiyu 26:36-46, Luki 22:39-46)

[32] Na dangi xanbi Isa nun a fɔxirabirɛe
naxa siga yire nde, dɛnnaxɛ xili Getese-
mani. Isa naxa a fala e bɛ, «Wo dɔxɔ be.
N tan xa sa Ala maxandi.» [33] A naxa Piyɛri,
Yaki, nun Yaya xanin a xun ma. Ɲaxankatɛ
nun kɔntɔfili naxa Isa bɔɲɛ suxu. [34] A naxa
a masen e bɛ, «Sunnunyi bara nɔ n bɔɲɛ ra
alɔ a xa n faxa. Wo lu be, kɔnɔ wo naxa xi.»

[35] Isa naxa a masiga dondoronti, a a yatagi
rafelen bɔxi ma, a Ala maxandi na waxati
xa makuya a ra, xa na sa nɔma rabade. [36] A
naxa Ala maxandi, «N Baba, i nɔma fe birin
na. I xa n natanga yi ɲaxankatɛ ma. Kɔnɔ
n sago naxa raba, i tan nan sago xa raba.»
[37] A to gbilen a fɔxirabirɛe yire, a naxa e li
e na xife. A naxa a fala Piyɛri bɛ, «Simɔn,
i xife nɛ yi ki? I mu nɔxi waxati keren xi
xɔli kanade n ma fe ra? [38] Wo naxa xi. Wo
Ala maxandi nɛ alako wo naxa bira tantanyi
kui. Maɲɔxun fanyi na adama bɛ, kɔnɔ a
fate bɛndɛ tan sɛnbɛ mu na.»

[39] Isa man to a masiga e ra, a man naxa
Ala maxandi na maxandi kerenyi ra. [40] A to
gbilen a fɔxirabirɛe yire, a man naxa e li e
xife, barima xi xɔli nu bara nɔ e ra. Yaabi yo
mu nu e yi Isa bɛ.

[41] Isa man to gbilen e yire a sanmaya
saxan nde, a naxa a fala e bɛ, «Wo xife nɛ?
Wo na wo malabufe han ya? A tan nan na
ki, waxati bara a li. Adama xa Di fafe sade
yunubitɔɛe bɛlɛxɛ. [42] Wo keli, won xɛɛ. Wo
a mato, n yanfama bara fa.»

Isa suxufe
(Matiyu 26:47-56, Luki 22:47-53, Yaya 18:3-11)

[43] Isa ɲan mu nu gɛxi wɔyɛnde, Yudasi,
naxan nu na a fɔxirabirɛ fu nun firinyie
ya ma, a naxa fa keren na e nun ɲama,

santidɛgɛma nun gbengbeta suxuxi e yi
ra. Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie, sɛriyɛ karamɔxɔe,
nun Yuwifie xa forie nan nu e xɛɛxi. 44 Isa
yanfama nun na ɲama nu bara lan a ma, a
xa Isa matɔnxuma e bɛ. A nu bara a fala e
bɛ, «N na mixi naxan sunbu, a tan nan na
ki. Wo a suxu, wo a xanin, wo a kanta.»
45 Yudasi fɛfɛ fa, a naxa a masɔ Isa ra, a a
fala a bɛ, «Karamɔxɔ,» a fa a sunbu. 46 Na
kui, ɲama naxa Isa suxu.
47 Mixi nde nu tixi naa, a naxa a xa san-
tidɛgɛma ramini, a sɛrɛxɛdubɛ kuntigi xa
konyi tuli bolon. 48 Isa naxa a masen e bɛ,
«Wo to minixi n xili ma santidɛgɛma nun
gbengbeta suxuxi wo yi ra, suute nan na n
na? 49 Lɔxɔ yo lɔxɔ, n nu na wo ya ma, n
nu kawandi ti hɔrɔmɔbanxi kui, wo mu n
suxu. Kɔnɔ naxan sɛbɛxi Kitaabui kui, fo a
xa kamali.» 50 Na xanbi, Isa fɔxirabirɛe birin
naxa e gi a xun ma.
51 Sɛgɛtala nde fan nu na naxan nu biraxi
Isa fɔxɔ ra, dugi nan gbansan nu felenxi a
ma. E naxa a suxu, 52 kɔnɔ a naxa mini a xa
dugi kui, a a gi a mageli ra.

Yuwifie Isa makiitife
(Matiyu 26:57-68, Luki 22:63-65, Yaya 18:12-24)

53 E naxa Isa xanin sɛrɛxɛdubɛ kuntigie
xunyi xɔn. Sɛrɛxɛdubɛe kuntigie, Yuwi-
fie xa forie, nun sɛriyɛ karamɔxɔ birin
nu malanxi naa. 54 Piyɛri nu bara bira
Isa fɔxɔ ra, kɔnɔ a mu nu a makɔrɛma a
gbe ra. A naxa bira a fɔxɔ ra han a so
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie xunyi xa tɛtɛ kui. E
nun hɔrɔmɔbanxi kantamae naxa dɔxɔ tɛ
ra, e nu fa e maxara. 55 Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie
nun Yuwifie xa kiitisa dɔnxɔe birin, e nu
seede fenfe Isa xili ma, alako e xa a faxa,
kɔnɔ e mu se to. 56 Mixi gbegbe naxa fa Isa
tɔɔɲɛgɛde, kɔnɔ e xa wulee mu nu lanma e
boore ma. 57 Mixi ndee to keli wule seede
bade a xili ma, e naxa a fala, 58 «Muxu a
xui mɛxi nɛ, a a falama, ‹N yi hɔrɔmɔbanxi
rabirama nɛ, adama bɛlɛxɛ naxan tixi, n
gbɛtɛ ti xi saxan bun ma, naxan mu tixi
adama bɛlɛxɛ ra.›» 59 Kɔnɔ hali na wɔyɛnyi
kui, e xa seedeɲɔxɔya mu nu lanxi a boore
ma.
60 Na kui, sɛrɛxɛdubɛ kuntigie xunyi naxa
keli ɲama tagi, a Isa maxɔrin, «Pe, i mu
e yaabima? Yi xɛmɛe munse safe i xun
ma yi ki?» 61 Kɔnɔ Isa mu yaabi yo fi, a mu
sese fala. Sɛrɛxɛdubɛ kuntigi xunyi man
naxa a maxɔrin, «I tan nan na Ala xa Mixi
Sugandixi ra, Batu Mangɛ xa Di?» 62 Isa naxa
a masen, «N tan nan na a ra. Wo fama
Adama xa Di tode, a dɔxɔxi Ala Sɛnbɛma
yirefanyi ma, wo a to fafe ra nuxuie kui.»
63 Na kui, sɛrɛxɛdubɛ kuntigi naxa a yɛtɛ
xa donma suxu, a ibɔɔ xɔnɛ ra, a a fala,
«Won hayi na seede gbɛtɛe ma yire? 64 Wo
bara a mɛ a Ala mabɛxuxi ki naxɛ! Wo kiiti
toxi di?» E birin naxa a fala a lanma a xa
faxa nɛ. 65 Ndee naxa dɛye bɔxun fɔlɔ a ma.
E naxa a ya maxiri, e nu a madin, e nu fa
a fala a bɛ, «Namiɲɔnmɛɲa raba! A fala ba,
naxan i bɔnbɔxi!» A to sa kɔsibilie bɛlɛxɛ,
nee fan naxa a bɔnbɔ.

Piyɛri a yɛtɛ rasanfe Isa ma
(Matiyu 26:69-75, Luki 22:55-62, Yaya 18:15-25)

66 Piyɛri nu na tɛtɛ kui tɛmui naxɛ lan-
banyi, sɛrɛxɛdubɛ kuntigie xunyi xa konyi
ginɛ keren naxa fa. 67 A to Piyɛri to, a a
maxarafe tɛ ra, a naxa a igbɛ, a a fala, «I
tan, wo nun Isa Nasarɛtika birin nan nu a
ra.» 68 Piyɛri naxa a matandi, a a fala, «N
mu a kolon i na fefe falafe!» A naxa mini
tɛtɛ kui. 69 Kɔnɔ konyi ginɛ man to a to,
a man naxa wɔyɛn fɔlɔ mixie bɛ naxee nu
na naa, «A xa mixi nde nan ya.» 70 Piyɛri
man naxa a matandi. A mu bu, naxee nu
na naa, e man naxa a fala Piyɛri bɛ, «Nɔndi
na a ra, a tan mixi nde nan yati i ra, barima
Galileka nan i ra.» 71 Kɔnɔ Piyɛri naxa so a
kalife, a a fala «Ala xa n danka! Wo yi xɛmɛ
naxan ma fe falafe, n tan mu a kolon feo!»
72 Konkore naxa a rate keren na a dɛya firin
nde. Piyɛri naxa ratu fa Isa xa wɔyɛnyi ma a
bɛ, «Beemanun konkore xa a rate dɛya firin,
i i yɛtɛ rasanma nɛ n ma sanmaya saxan.»
Na kui, a naxa so wafe.

15

Isa xaninfe Pilati xɔn
(Matiyu 27:1-2,11-26, Luki 23:1-7,13-25, Yaya 18:28-19:16)

1 Kuye to iba, sɛrɛxɛdubɛ kuntigie, Yuwi-
fie xa forie, sɛriyɛ karamɔxɔe, nun Yuwifie
xa kiitisa dɔnxɔe birin, e to nu bara gɛ e xa
malanyi ra, e naxa Isa xiri, e a xanin Pilati
xɔn.
2 Pilati naxa Isa maxɔrin, «I tan nan find-
ixi Yuwifie xa mangɛ ra?» Isa naxa a yaabi,
«I tan nan a falaxi.» 3 Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie
naxa fa Isa tɔɔɲɛgɛ fe gbegbe ma. 4 Pilati
man naxa a maxɔrin, «I mu e yaabima? I

mu a mɛxi e fe naxan birin safe i xun ma?»
5 Kɔnɔ Isa mu yaabi gbɛtɛ yo fi sɔnɔn. Pilati
fan naxa kaaba na ma.
6 Ɲɛ yo ɲɛ, sali na a li, Pilati dari fe nan
nu a ra, a xa geelimani keren nabɛɲin ɲama
bɛ, e na wa naxan yo xɔn. 7 Na waxati,
geresoe ndee nu na geeli naxee nu bara keli
mangasanyi xili ma. Ɲaxasi to bira, e nu
bara faxɛ ti. Xɛmɛ nde nu na e ya ma naxan
nu xili Barabasi. 8 Awa ɲama naxa fa Pilati
xɔn, e a maxɔrin, a xa a raba e bɛ, alɔ a
darixi a ra ki naxɛ. 9 Pilati naxa e maxɔrin,
«Wo wama n xa Yuwifie xa mangɛ bɛɲin
wo bɛ?» 10 Pilati nu a kolon a sɛrɛxɛdubɛ
kuntigie nu Isa saxi a bɛlɛxɛ tɔɔnɛ nan ma.
11 Kɔnɔ sɛrɛxɛdubɛ kuntigie naxa ɲama
kui iso, alako Pilati xa Barabasi nan bɛɲin
e bɛ. 12 Pilati man naxa e maxɔrin, «Wo fa
wama a xɔn ma n xa munse raba yi xɛmɛ ra,
wo naxan ma, a Yuwifie xa mangɛ?» 13 Ɲama
man naxa sɔnxɔ, «A banban wuri maga-
lanbuxi ma!» 14 Kɔnɔ Pilati naxa e maxɔrin,
«Munfe ma? A fe ɲaaxi mundun nabaxi?»
Kɔnɔ e tan sɔnxɔɛ nan tun xun masama,
e nu a fala, «A banban wuri magalanbuxi
ma!» 15 Na kui, Pilati to wa ɲama bɔŋɛ
rafanfe e ma, a naxa Barabasi rabɛɲin e bɛ.
A naxa yaamari fi sɔɔrie xa Isa bɔnbɔ sɛbɛrɛ
ra. Na xanbi, a naxa Isa so e yi e xa sa a
banban wuri magalanbuxi ma.

Sɔɔrie Isa mayelefe
(Matiyu 27:27-31, Yaya 19:2-3)

16 Sɔɔrie naxa Isa xanin gomina xɔnyi, na
tɛtɛ kui, e e boore sɔɔrie birin xili. 17 E
naxa mangɛ guba gbeeli ragoro Isa ma, e
fa tunbee mafilin, e e yailan mangɛ katanyi
maniyɛ ra. E naxa na sa a xun ma, 18 e nu a
xɛɛbu, «I kɛna, Yuwifie xa mangɛ.» 19 E nu
a xunyi bɔnbɔma wuri ra, e dɛye bɔxun a
ma, e e xinbi sin, e suyidi a bɛ. 20 E to gɛ Isa
mayelede, e naxa mangɛ guba rate a ma, e
a gbe dugi ragoro a ma, e fa a ramini e xa sa
a banban wuri magalanbuxi ma.

Isa banbanfe wuri magalanbuxi ma
(Matiyu 27:32-44, Luki 23:26-49, Yaya 19:16-24)

21 Sirenika xɛmɛ nde nu na dangife kira ra,
a kelixi daaxa. A nu xili Simɔn, Alesandire
nun Rufu baba. Sɔɔrie naxa a yamari, a xa
Isa xa wuri magalanbuxi xanin. 22 E naxa Isa
xanin yire dɛnnaxan xili falama Gologota,
na nan falaxi e xa xui, «xunkonkota yire».
23 E naxa wɛni so a yi, miri seri saxi a xun,
kɔnɔ a mu tin a minde. 24 E naxa a mabanban
wuri magalanbuxi ma, e kanda bun a xa
dugie xa fe ra, alako e xa a kolon kankan
naxan sɔtɔma. 25 E nu a banbanfe tɛmui
naxɛ, gɛɛsɛgɛ tagi nan nu a ra. 26 E to
nu wama birin xa a kolon e a banbanxi fe
naxan ma, e yi sɛbɛli nan gbaku a xun ma,
«Yuwifie xa mangɛ.»
27-28 E naxa suute mixi firin fan banban
wuri magalanbuxie ma Isa fɛ ma, keren a
yirefanyi ma, boore a kɔɔla ma. 29 Mixie nu
dangima Isa konbi ra, e nu e xunyi lintan a
ma, e a fala, «Ee, i tan naxan hɔrɔmɔbanxi
rabirama, i man fa a ti xi saxan bun ma,
30 i yɛtɛ rakisi! Goro wuri magalanbuxi
kɔn na!» 31 Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun sɛriyɛ
karamɔxɔe fan nu a mayelefe, e nu a fala,
«A bara mixi gbɛtɛe rakisi, kɔnɔ a mu nɔma
a yɛtɛ tan nakiside. 32 Isirayila mangɛ xa mu
a ra, Ala xa Mixi Sugandixi? A xa goro wuri
magalanbuxi kɔn be ya, muxu xa a to, muxu
xa la a ra.» Naxee nu banbanxi a fɛ ma, nee
fan nu Isa konbife nɛ.

Isa xa faxɛ
(Matiyu 27:45-56, Luki 23:44-49, Yaya 19:28-30)

33 Yanyi tagi to a li, yanyi xare ra, dimi
naxa sin bɔxi birin ma lɛɛri saxan bun ma.
34 Na waxati ma, Isa naxa gbelegbele sɛnbɛ
ra, «Eloyi, Eloyi, lɛma sabaxatani?» Na nan
falaxi e xa xui, «N Marigi Ala, n Marigi Ala,
i n nabɛɲinxi munfe ra?» 35 Mixi naxee nu
na naa, e to a xui mɛ, e naxa a fala, «Wo a
mato, a na Annabi Eliya nan xilife!» 36 Mixi
nde naxa a gi, a sa dunkobi rasin wɛni xɔnɛ
xɔɔra, a a so wuri dɛ i, a fa a ti Isa bɛ alako
a xa a min. A naxa a fala, «Wo a lu, won xa
a mato xa Annabi Eliya fama a ragorode.»
37 Isa naxa a xui ite sɛnbɛ ra, a fa laaxira.
38 Na waxati, dugi xungbe naxan singanxi
hɔrɔmɔbanxi kui, a naxa ibɔɔ firin na, keli
a fuge han a laabe. 39 Sɔɔri mangɛ naxan nu
tixi Isa ya i, a to Isa laaxira ki to, a naxa
a fala, «Nɔndi nan a ra yati, Ala xa Di nan
nu yi xɛmɛ ra!» 40 Ginɛ ndee fan nu na naa,
e ndedi makuyaxi Isa yire ra, e yi fe birin
matoma. Mariyama Magidalaka nu na e ya
ma, a nun Salome, a nun Mariyama, Yaki
lanmadi nun Yusufu nga. 41 Isa nu na Galile
tɛmui naxɛ, yi ginɛe nan nu birama a fɔxɔ
ra, e nu walie raba a bɛ. Ginɛ gbɛtɛ gbegbe
fan nu na naa naxee nu bara Isa mati han
Darisalamu.

Isa xa maragatɛ
(Matiyu 27:57-61, Luki 23:50-56, Yaya 19:38-42)

42 Nunmare to so, beenun malabu lɔxɔɛ
xa fɔlɔ, 43 Yusufu Arimateka naxa siga Pilati
xɔn. Yuwifie xa kiitisa binye nde nan nu a
ra naxan nu Ala xa mangɛya niini mamɛfe.
Limaniya kui, a naxa sa Pilati maxandi Isa
fure ma. 44 Pilati naxa tɛrɛnna a kolonfe ra a
Isa ɲan bara faxa. A naxa sɔɔri mangɛ xili, a
a maxɔrin na fe ma. 45 Sɔɔri mangɛ fan to a
rakolon a Isa bara faxa, Pilati naxa Isa fure
so Yusufu yi ra. 46 Yusufu to kasange sara, a
naxa Isa fure ragoro wuri magalanbuxi kɔn,
a a kasange, a fa a bɛlɛ gaburi kui, naxan
nu gexi gɛmɛ kui. Na xanbi, a naxa gɛmɛ
xungbe maɲindigilin, a a dɔxɔ gaburi dɛ
ma. 47 Mariyama Magidalaka nun Mariyama
Yusufu nga, e naxa a to e Isa ragatafe
dɛnnaxɛ.

16

Isa kelife faxɛ ma
(Matiyu 28:1-15, Luki 24:1-12, Yaya 20:1-20)

1 Malabu lɔxɔɛ to ba a ra, Mariyama Magi-
dalaka, Mariyama Yaki nga, nun Salome, e
naxa labundɛ ture sara alako e xa a sa Isa
fure ma. 2 Sande lɔxɔɛ, kuye baxi ibade, e
naxa kurun gaburi yire ra. 3 Kira ra, e naxa
e bore maxɔrin, «Nde gɛmɛ bama won bɛ
gaburi dɛ ma?»
4 Gɛmɛ naxan nu dɔxɔxi gaburi dɛ ma, a
nu xungbo ki fanyi. Kɔnɔ e to e ya rasiga,
e naxa a to gɛmɛ bara ba naa. 5 E to so
gaburi kui, e naxa sɛgɛtala nde to a dɔxɔxi
yirefanyi ma, guba fiixɛ ragoroxi a ma. E
naxa gaaxu. 6 A naxa a fala e bɛ, «Wo naxa
gaaxu. Wo na Isa Nasarɛtika nan fenfe, e
naxan banban wuri magalanbuxi ma. A mu
be, a bara keli faxɛ ma. Wo a mato, e nu
a saxi mɛnni nɛ. 7 Kɔnɔ wo siga, wo sa a
fala a fɔxirabirɛe bɛ, a nun Piyɛri, a Isa na
sigafe wo ya ra Galile. Wo a toma mɛnni nɛ
alɔ a a masen wo bɛ ki naxɛ.» 8 Ginɛe naxa
mini gaburi kui, e siga e gi ra, e kaabaxi fo e
sɛrɛnma. E mu sese fala mixi yo bɛ, barima
e nu bara gɛ gaaxude.

Isa minife mixie ma a nun a xa te koore
(Matiyu 28:9-10, Yaya 20:11-18)

9 Isa to keli faxɛ ma sande lɔxɔɛ kuye
iba, a mini Mariyama Magidalaka nan singe
ma, a ɲinnɛ solofere keri naxan fɔxɔ ra.
10 Mariyama naxa siga Isa xibaaru falade
mixie bɛ e nun naxee nu a ra. E birin nu
sunnunxi, e man nu wafe Isa xa ɲɔnfe ma.
11 E to a mɛ a a Isa ɲiɲɛ to nɛ, e mu la a ra.

(Luki 24:13-35)

12 Na fee dangi xanbi, Isa naxa mini kɛɲa
gbɛtɛ ra a fɔxirabirɛ mixi firin ma, e to
nu na daaxa nde kira xɔn. 13 Nee fan naxa
gbilen yi fe tagi raba ra booree bɛ, kɔnɔ
e mu la nee fan xui ra. 14 Na xanbi, Isa
naxa mini a fɔxirabirɛ fu nun keren ma,
e nu e dɛgefe teebili ra tɛmui naxɛ. Isa
naxa wɔyɛn e ma e xa danxaniyatareɲa nun
xaxili xɔrɔxɔya xa fe ra, barima e mu nu laxi
mixie ra naxee Isa to, a to nu bara keli faxɛ
ma.

(Matiyu 28:16-20, Luki 24:44-53)

15 Isa naxa a masen e bɛ, «Wo siga duniɲa
birin kui, wo daali birin kawandi xibaaru
fanyi ra. 16 Naxan na danxaniya n ma, a
xunxa ye xɔɔra, na kanyi kisima nɛ. Kɔnɔ
xa naxan mu danxaniya n ma, na kanyi
bɔnɔma nɛ. 17 Naxee na danxaniya n ma
e yi kaabanako fee rabama nɛ n xili ra. E
fama nɛ ɲinnɛe keride mixie fɔxɔ ra, e xui
nɛɛnɛe falama nɛ, 18 e bɔximasee suxuma nɛ
e bɛlɛxɛ ra e mu e xin, e sefi minma nɛ se
mu e to, e e bɛlɛxɛ sama nɛ furemae ma,
furemae yalan.»
19 Na kui, Marigi Isa to gɛ wɔyɛnde e bɛ,
a naxa te koore ma. A naxa sa a magoro
Ala yirefanyi ma. 20 E tan naxa siga kawandi
tide yire birin, e nun Marigi naxa wali.
Marigi naxa fɛɛrɛ fi e ma, e xa tɔnxuma
makaabaxie raba, mixie xa la e xa kawandi
ra.

Inyila Isa Annabi Luki naxan Sɛbɛxi Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Kitaabui naxan xili «Inyila Isa,» a dɔxɔ naani na a ra. Namiɲɔnmɛ naani nan Isa xa taruxui sɛbɛ Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra. E xili Matiyu, Maraki, Luki, nun Yaya.

Luki naxa yi Kitaabui sɛbɛ ɲɛ tongo saxan ɲɔndɔn Isa xa faxɛ xanbi. A naxa Isa xa fe birin mato alako a xa dɛntɛgɛ kamalixi ya xaran duniɲa bɛ. A naxa a sɛbɛ Girɛki xui ra. Muxu bara a madangi Soso xui ra alako Sosoe nɔma a kolonde a fanyi ra.

Yi Kitaabui xa masenyi singe findi Isa bari ki nan na. Ala bara Isa xɛɛ duniɲa ginɛdimɛdi Mariyama saabui ra. Isa xa duniɲɛigiri kui, a naxa xaranyi gbegbe ti mixi bɛ. A man naxa kaabanakoe gbegbe raba. Luki na birin masenxi nɛ a xa Kitaabui kui. A dɔnxɔɛ ra, a dɛntɛgɛ sama nɛ Isa xa faxɛ, nun a xa marakeli xa fe ra.

Na birin nɔma won nakolonde nde na Isa ra. A lɔnni naxan fixi won ma yi Kitaabui kui, a nɔma won malide duniɲɛigiri kui. Ala xa na raso won xaxili ma. Amina.

Inyila Isa Annabi Luki naxan Sɛbɛxi

Annabi Luki xa masenyi fɔlɛ

1 Mixi wuyaxi bara kata e xa dɛntɛgɛ sa
fee ma naxee dangixi muxu tagi. 2 E a sɛbɛxi
nɛ alɔ muxu fan a mɛxi mixie ra ki naxɛ,
naxee a birin to kabi a fɔlɛ, e man fa findi
xibaaru fanyi xa masenyi kawandilae ra.
3 Na kui, n fan to bara na fe birin mato
ki fanyi naxee rabaxi kabi a fɔlɛ, n bara a
maɲɔxun fe fanyi ra, n xa a birin sɛbɛ i bɛ,
n ba Teyofilo. 4 N yi rabaxi nɛ, alako i xa a
kolon, a i xaranxi naxan na, a findixi nɔndi
nan yati ra.

Malekɛ xa masenyi Annabi Yaya xa fe ra

5 Yudaya mangɛ Herode xa waxati,
sɛrɛxɛdubɛ nde nu na naxan xili Sakari.
A nu na Abiya xa sɛrɛxɛdubɛ lanxundɛ nan
kui. A xa ginɛ Elisabɛti fan kelixi Haruna
bɔnsɔɛ nɛ. 6 E firin birin nu tinxin Ala ya
i. E nu ɲɛrɛma Ala xa sɛriyɛ nun yaamari
birin ma sɛniyɛnyi kui. 7 Di yo mu nu na e yi
ra barima Elisabɛti mu nu nɔma di baride,
e firin birin man nu bara fori.

8 Sakari xa lanxundɛ wali tɛmui to a li, a
naxa sɛrɛxɛdubɛ walie suxu Ala ya i. 9 Alɔ
sɛrɛxɛdubɛɛ nu darixi a ra ki naxɛ, Sakari
booree nu bara a sugandi Ala xa mali ra,
a tan nan xa so hɔrɔmɔbanxi kui surayi
gande Ala ya i. 10 Surayi gan tɛmui, ɲama
birin nu na salife tande.

11 Na tɛmui, Marigi xa malekɛ nde naxa
mini Sakari ma surayi sɛrɛxɛbade yirefanyi
ma. 12 Na naxa Sakari tɛrɛnna, a naxa a
gaaxu ki fanyi. 13 Kɔnɔ malekɛ naxa a masen
a bɛ, «Sakari, i naxa gaaxu, barima Ala bara
i xa duba suxu. I xa ginɛ Elisabɛti fama
di xɛmɛ sɔtɔde i bɛ. I xa a xili sa Yaya.
14 Na findima sɛɛwɛ nun ɲɛlɛxinyi nan na i
bɛ, mixi gbegbe fan ɲɛlɛxinma nɛ a barife
ra, 15 barima a binyɛ sɔtɔma nɛ Ala ya i.
A mu wɛni nun sese gbɛtɛ minma naxan
mixi siisima. Ala Xaxili Sɛniyɛnxi luma nɛ
a ma kabi a na a nga tɛɛgɛ tɛmui naxɛ. 16 A
Isirayila di gbegbe ragbilenma nɛ e Marigi
Ala ma. 17 Sɛnbɛ nun Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
fima nɛ a ma alɔ a fi Annabi Eliya ma ki
naxɛ. Marigi a xɛɛma nɛ a ya ra, a xa babae
bɔɲɛ rafindi e xa die ma, a yunubitɔɛe
ya rafindi tinxintɔɛe xa fahaamui ma. A
sigama nɛ ɲama xɔn ma Marigi ya ra alako
a xa e ya rafindi a ma.»

18 Na kui, Sakari naxa malekɛ maxɔrin, «N
yi fe kolonma di? N tan bara fori a nun n ma
ginɛ.» 19 Malekɛ naxa a yaabi, «Yibirila nan
n tan na, naxan tima Ala ya i a xa yaamari
rabafe ra. A n xɛɛxi nɛ yi xibaaru fanyi
masende i bɛ. 20 Na kui, a mato, i boboma nɛ,
i mu nɔ wɔyɛnde han yi fee sa rabama lɔxɔ
naxan ma, barima i mu laxi n ma masenyi
ra, naxan sa kamalima a waxati.»

21 Ɲama to nu na Sakari mamɛfe tande, e
naxa kɔntɔfili Sakari bufe ma hɔrɔmɔbanxi
kui. 22 A to mini a mu nɔ wɔyɛnde e bɛ,
e naxa a kolon a a laamatunyi nan toxi
hɔrɔmɔbanxi kui. A boboxi ra a nu katafe
a xa masenyi ti e bɛ a bɛlɛxɛɛ ra.

23 Sakari to gɛ a xa sɛrɛxɛdubɛ wali ra, a
naxa siga a xɔnyi.

24 Na waxati dangi xanbi, Sakari xa ginɛ
Elisabɛti naxa tɛɛgɛ. A naxa a ya manɔxun
mixie ma kike suuli. A naxa a fala, 25 «Marigi
yi nan nabaxi n bɛ, a to a ya ragoroxi n ma
a xa fonisireya kui! A bara yaagi ba n ma,
mixie tagi.»

Malekɛ xa masenyi Isa xa fe ra
(Matiyu 1:18-25)

26 Elisabɛti xa tɛɛgɛ to kike senni li, Ala
naxa malekɛ Yibirila xɛɛ Galile bɔxi taa
nde ma, naxan xili «Nasarɛti». 27 A a
xɛɛ ginɛdimɛdi nde nan xɔn ma, xɛmɛ nu
bara naxan xa kote dɔxɔ. Na xɛmɛ nu
fatanxi Dawuda bɔnsɔɛ nɛ, a nu xili Yusufu.
Ginɛdimɛdi fan nu xili Mariyama. 28 Malekɛ
to siga a xɔn, a naxa a masen a bɛ, «I kɛna, i
tan Marigi hinnɛxi naxan na. Marigi na i fɛ
ma!»
29 Mariyama naxa ifu na wɔyɛnyi ma. A
mu nu a kolon yi findixi xɛɛbui mɔɔli yo ra.
30 Malekɛ naxa a masen a bɛ, «Mariyama, i
naxa gaaxu, barima Ala bara hinnɛ i ra. 31 A
mato, i fama tɛɛgɛde di xɛmɛ ma. I na a
bari, i xa a xili sa Isa. 32 A binyɛ sɔtɔma, a
xili fala Ala Xili Xungbe Kanyi xa Di. Marigi
Ala fama nɛ a benba Dawuda xa mangɛya
fide a ma. 33 A findima nɛ Yaxuba bɔnsɔɛ
xa mangɛ ra abadan, danyi yo mu luma a
xa mangɛya ma.» 34 Mariyama naxa malekɛ
maxɔrin, «Yi fe nɔma rabade di, n to fa
findixi ginɛdimɛdi nan na?»
35 Malekɛ naxa a yaabi, «Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi nan fama i ma, Ala Xili Xungbe
Kanyi sɛnbɛ fa i xun ma. Na nan a toxi,
i fama yi di naxan baride, a findima
sɛniyɛntɔɛ ra, a xili fala Ala xa Di. 36 A mato, i
barenyi Elisabɛti fan bara tɛɛgɛ di xɛmɛ ma
a xa forijna kui. E nu a xili falama dibaritare,
kɔnɔ a furi kike senni nan a ra yi ki. 37 Sese
mu na Ala mu nɔma naxan nabade.»
38 Mariyama naxa a yaabi, «Marigi xa
konyi nan n na. A xa raba n bɛ alɔ i a falaxi
ki naxɛ.» Na xanbi, malekɛ naxa keli a xun
ma.

Mariyama sigafe Elisabɛti xɔnyi,
nun Mariyama xa masenyi

39 Na tɛmui Mariyama naxa siga mafuren
taa nde Yudaya geya yire. 40 A to so Sakari
xɔnyi, a naxa Elisabɛti xɛɛbu. 41 Elisabɛti
to Mariyama xa xɛɛbui mɛ, diyɔrɛ naxa a
ramaxa a tɛɛgɛ, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi fa goro
Elisabɛti ma. 42 A naxa a fala a xui itexi ra,
«Ala bara baraka sa i ma dangi ginɛ birin na,
a bara baraka sa i xa di ma naxan na i tɛɛgɛ.
43 N tan yi hɛɛri sɔtɔxi di, n Marigi nga xa fa
n xɔnyi? 44 A mato, n to i xa xɛɛbui mɛ, n
ma diyɔrɛ bara a ramaxa n tɛɛgɛ sɛɛwɛ ra.
45 Sɛɛwɛ na i bɛ, i tan naxan laxi a ra a Marigi
xa masenyi kamalima nɛ, a naxan masen i
bɛ.»
46 Mariyama naxa fa a masen,
«N nii birin Marigi matɔxɔma!
47 N xaxili bara sɛɛwa Ala n Nakisima ra,
48 a to a ya ragoroxi a xa konyi magoroxi ma.
Keli yi waxati ma han waxati naxan birin sa
fama,
mixie n xili falama nɛ ‹sɛɛwatɔɛ›,
49 barima Sɛnbɛ Kanyi bara fe xungbee raba
n bɛ.
A xili sɛniyɛn.
50 A kinikinima waxati birin mixie ma,
naxee gaaxuma a ya ra.
51 A xa walie bara a sɛnbɛ masen.
A bara yɛtɛ igboe rayensen.
52 A bara mangɛe ba e xa kibanyie kui,
a mixi magoroxie xa fe ite.
53 A bara kaamɛtɔɛe rawasa se fanyi ra,
a bannamixie rasiga e yi igeli ra.
54 A bara a xa konyi Isirayila mali,
a mu nɛɛmuxi kinikinide a ma.
55 A kinikinima nɛ Iburahima nun a xa die
ma abadan,
alɔ a a fala won benbae bɛ ki naxɛ.»
56 Mariyama naxa lu Elisabɛti yire kike
saxan ɲɔndɔn, a fa gbilen a xɔnyi.

Yaya bari ki

57 Elisabɛti xa di bari tɛmui to a li, a
naxa di xɛmɛ sɔtɔ. 58 A dɔxɔbooree nun a
barenyie to a mɛ a Marigi bara kinikini a ma
ki fanyi, e nun Elisabɛti naxa sɛɛwa.
59 A xi solomasaxan lɔxɔɛ, mixie naxa fa
diyɔrɛ sunnade. E nu waxi di xili safe a baba
Sakari xun ma, 60 kɔnɔ a nga naxa a fala,
«Ade, a xili sama nɛ Yaya.» 61 E naxa wɔyɛn
a bɛ, «Mixi yo mu na i xa mixie ya ma yi
xili na naxan xun ma.» 62 E naxa tɔnxuma
raba di baba bɛ e xa a kolon a wama a xili
xa sa ki naxɛ. 63 Sakari to walaxɛ maxɔrin,
a naxa a sɛbɛ, «A xili Yaya.» E birin naxa
kaaba. 64 Keren na, Sakari nɛnyi naxa keli,
a wɔyɛn, a so Ala tantufe. 65 E dɔxɔboore
birin naxa gaaxu na fe ma. Yudaya geya
bɔxi birin ma, mixie nu na fee nan ifalama.
66 E to a mɛ, birin nu e ɲɔxɔ saxi yi fee xɔn
ma, e nu a fala, «Yi di findima nde ra?» E a
kolon Marigi bɛlɛxɛ nu na a xun ma.

Sakari xa masenyi

67 Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa goro a baba
Sakari ma, a naxa yi masenyi ti Ala xili ra,
68 «Tantui na Ala bɛ, Isirayila Marigi Ala!

A bara fa a xa mixie xunmatode, a e xun-
sara.
69 A bara Marakisima Sɛnbɛma rakeli
a xa konyi Dawuda bɔnsɔɛ ya ma,
70 alɔ a nu a masenxi ki naxɛ tɛmui dangixi,
a xa namiɲɔnmɛ sɛniyɛntɔɛe saabui ra.
71 A a masen nɛ, a a won nakisima won
yaxuie yi ra,
a won ba won xɔnmae birin bɛlɛxɛ.
72 A bara kinikini won benbae ma,
a bara ratu a xa saatɛ sɛniyɛnxi ma.
73 A laayidi nan tongo won benba Iburahima
bɛ,
74 a a won bama won yaxuie bɛlɛxɛ,
alako won xa nɔ a batude bɔɲɛsa kui,
75 won xa nɔ ɲɛrɛde sɛniyɛnyi nun tinxinyi
kui,
won ɲɛrɛ a ya i won ma simaya lɔxɔɛ birin.
76 I tan, n ma di,
i xili falama nɛ Ala Xili Xungbe Kanyi xa
Namiɲɔnmɛ,
barima i sigama nɛ Marigi ya ra kirae yai-
lande a bɛ,
77 alako Marigi xa mixie xa kisi kolon,
e naxan sɔtɔma e xa yunubie na xafari.
78 Na kisi kelima won Marigi Ala xa kinikini
xungbe nan ma.
A naiyalanyi xɛɛma won ma keli ariyanna,
79 alako a xa yanba mixie bɛ naxee na dimi
kui,
naxee dɔxɔxi faxɛ xa dimi kui,
alako a xa won naɲɛrɛ bɔɲɛsa kira xɔn.»
80 Na kui, di naxa mɔ, a nu sɛnbɛ nun
xaxili sɔtɔ. A naxa sabati wula i han a a yɛtɛ
masen Isirayila bɛ lɔxɔ naxɛ.

2

Isa bari ki naxɛ
(Matiyu 1:18-25)

1 Na tɛmui, Rɔma mangɛ xungbe Ogusutu
naxa yaamari fi dunija birin xa xili sɛbɛ
raba. 2 Yi xili sɛbɛ singe raba tɛmui naxɛ,
Kirinyusi nan nu findixi Siriya gomina ra.
3 Birin naxa siga a bari taa a xili sɛbɛde.
4 Yusufu fan naxa keli Nasarɛti, taa naxan
na Galile bɔxi ma, sigafe ra Bɛtɛlɛɛmu,
mangɛ Dawuda baride naxan na Yudaya
bɔxi ma. Yusufu siga naa nɛ, barima a nu
kelixi Dawuda bɔnsɔɛ nun a xabilɛ nan kui,
5 a siga a xa sa a xili sɛbɛ, e nun Mariyama,
a nu bara naxan xa kote dɔxɔ. Mariyama
tɛɛgɛxi nan nu a ra. 6 E nu na mɛnni tɛmui
naxɛ, Mariyama di sɔtɔ tɛmui naxa a li, 7 a fa
a xa di singe bari, di xɛmɛ. A naxa a mafilin
dugi kui, a a sa xuruse dɛgede kui, barima
yigiya fanyi mu nu na e bɛ.

Malekɛ xa masenyi xuruse dɛmadonyie
bɛ

8 Mɛnni xuruse dɛmadonyi ndee nu na
wula i, xurusee kantade kɔɛ ra. 9 Marigi xa
malekɛ nde naxa mini e ma, e naxa Marigi
xa nɔrɛ to yanba ra e rabilinyi. E naxa
gaaxu ki fanyi ra. 10 Malekɛ naxa a masen e
bɛ, «Wo naxa gaaxu barima n faxi xibaaru
fanyi nan masende wo bɛ, naxan findima
sɛɛwɛ xungbe ra ɲama birin bɛ. 11 To, wo
Rakisima, Ala xa Mixi Sugandixi, a bara bari
Dawuda xa taa kui. Wo Marigi nan a ra.
12 Wo a kolonma yi tɔnxuma nan na, wo
diyɔrɛ lima a mafilinxi dugi kui, a man saxi
xuruse dɛgede kui.»
13 Malekɛ gɛ wɔyɛnde tan mu a ra, malekɛ
gali naxa fa boore fɛ ma. E nu Ala matɔxɔfe,
e nu a fala, 14 «Matɔxɔɛ na Ala bɛ han koore
ma! Bɔɲɛsa na adamadie bɛ duniɲa ma, a
hinnɛxi naxee ra!»
15 Malekɛe to keli e xun ma tefe ra koore
ma, xuruse dɛmadonyie naxa a fala e bore
bɛ, «Won xɛɛ Bɛtɛlɛɛmu, won xa sa yi fe
mato naxan nabaxi naa, Marigi bara naxan
masen won bɛ.»
16 E naxa siga e xulun na, e Mariyama
nun Yusufu li, e nun diyɔrɛ, a saxi xuruse
dɛgede kui. 17 E to na to, e naxa fe birin
tagi raba, malekɛ naxan masen e bɛ na di
xa fe ra. 18 Mixi naxee xuruse dɛmadonyie
xui mɛ, e birin naxa kaaba e xa wɔyɛnyi
ma. 19 Mariyama fan naxa yi fe birin nagata
a bɔɲɛ ma, a nu a ɲɔxɔ sa a xɔn. 20 Xuruse
dɛmadonyie naxa gbilen Ala matɔxɔ ra, e
nu a tantu fe birin ma e bara naxee mɛ, e
man bara naxee to. E a birin lixi nɛ alɔ a
masen e bɛ ki naxɛ.
21 Xi solomasaxan to kamali, diyɔrɛ naxa
sunna. A xili naxa sa Isa, malekɛ nu bara xili
naxan masen a nga bɛ beenun a xa tɛɛgɛ a
ma.

Isa sigafe Darisalamu a yɔrɛ ra

22 Marasɛniyɛnyi waxati to kamali Annabi
Munsa xa sɛriyɛ ki ma, Yusufu nun
Mariyama naxa Isa xanin Darisalamu, a
xa masen Marigi bɛ, 23 alɔ a sɛbɛxi ki naxɛ
Marigi xa sɛriyɛ kui, «Wo di xɛmɛ singe
birin fima n tan nan ma.» 24 E man siga nɛ e
xa sa sɛrɛxɛ ba alɔ a sɛbɛxi Marigi xa sɛriyɛ

kui ki naxɛ, «ganbɛ firin, xa na mu a ra
kolokonde lanma firin.»
25 Xɛmɛ nde nu na Darisalamu, naxan xili
Simeyɔn. Diinɛla tinxinxi nan nu a ra,
naxan nu Isirayila Rakisima mamɛfe. Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi nu na a xun ma. 26 Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi nu bara a masen a bɛ, a a
mu faxama fo a Marigi xa Mixi Sugandixi to.
27 Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa a niya a xa siga
hɔrɔmɔbanxi kui. Isa barimae fan to so naa
e xa di ra, alako e xa Ala xa sɛriyɛ rabatu a
xa fe ra, 28 Simeyɔn naxa Isa rasuxu, a a sa a
kanke ma. A naxa Ala matɔxɔ, a a masen,
29 «Marigi, i bara fa i xa laayidi rakamali n bɛ
to,
i xa konyi xa taa masara bɔɲɛsa kui,
30 barima n ya bara i xa kisi to,
31 i naxan xɛɛxi adamadie birin ya xɔri.
32 Naiyalanyi nan a ra
naxan Ala makɛnɛnma si gbɛtɛe bɛ,
a findi nɔrɛ ra i xa Isirayila ɲama bɛ.»
33 Isa baba nun a nga to a mɛ naxan
masenxi a xa fe ra, e naxa kaaba. 34 Simeyɔn
to duba e bɛ, a naxa a fala Isa nga Mariyama
bɛ, «Ala bara ɲanige tongo yi di xa fe ra.
Isirayilakae xa fe gbegbe magoroma nɛ a
saabui ra, ndee fan xa fe itema nɛ. A
findima tɔnxuma nan na, kɔnɔ mixi wuyaxi
fama nɛ a matandide. 35 Na kui, mixi gbegbe
bɔɲɛ ma fee fama makɛnɛnde. I tan fan,
sunnunyi fama i bɔɲɛ tunbade alɔ san-
tidɛgɛma.»
36 Namiɲɔnmɛ ginɛ fori fan nu na, naxan
xili Anna. A xa simaya nu bara masiga ki
fanyi. Fanuweli xa di nan nu a ra kelife
Aseri bɔnsɔɛ. A nu bara dɔxɔ xɛmɛ taa
a ginɛdimɛdi ra, kɔnɔ ɲɛ solofere dangi
xanbi, a xa mɔri naxa laaxira. 37 Kabi na
tɛmui, a nu bara lu kaaɲɛ kui han a xa
simaya nu bara ɲɛ tongo solomasaxan nun
naani li. A mu nu kelima hɔrɔmɔbanxi kui,
a nu Ala batu naa, kɔɛ nun yanyi, sunyi nun
sali ra. 38 Na waxati kerenyi, Anna naxa fa
naralan Isa nun a xa mixie ra. A naxa so
Ala matɔxɔfe, a nu fa yi di xa fe fala birin
bɛ, naxee nu e ya tixi Ala ra Darisalamu
xunsarafe ra.
39 Yusufu nun Mariyama to gɛ fe birin
nakamalide alɔ Marigi xa sɛriyɛ a masenxi
ki naxɛ, e naxa gbilen Nasarɛti, e xɔnyi
Galile bɔxi ma. 40 Di naxa mɔ, a nu sɛnbɛ
sɔtɔ, a xa lɔnni xun nu siga masa ra ki fanyi.
Ala xa hinnɛ nu na a xun ma.

Isa sigafe Darisalamu a dimɛdi tɛmui

41 Nɛ yo ɲɛ, Isa barimae nu sigama Saya-
malekɛ Dangi Sali rabade Darisalamu. 42 Isa
ɲɛ fu nun firin sɔtɔ ɲɛ naxan na, e birin
naxa te sali rabade Darisalamu alɔ e darixi
a ra ki naxɛ. 43 Sali lɔxɔɛe birin to dangi, Isa
barimae naxa biyaasi fɔlɔ gbilenfe e xɔnyi,
kɔnɔ e xa di Isa naxa lu Darisalamu, e tan
mu a kolon. 44 E nu bara a maɲɔxun a a
na e biyaasibooree ya ma. E to gɛ fɛɛɲɛn
keren ɲɛrɛ rabade, e nu a fenfe e barenyie
nun e booree ya ma. 45 Kɔnɔ e to mu a to, e
naxa gbilen Darisalamu a fende. 46 Xi saxan
dangi xanbi, e naxa fa a to hɔrɔmɔbanxi kui
karamɔxɔe ya ma, a a tuli matife e ra, a nu
maxɔrinyi tife e ma. 47 Naxan birin nu na
Isa xui mɛfe, e nu kaabama a xa xaxili fanyi
nun a xa yaabie ma.
48 A barimae to a to, e fan naxa kaaba. A
nga naxa a fala a bɛ, «N ma di, i yi fe mɔɔli
rabaxi muxu ra munfe ra? N tan nun i baba
kɔntɔfilixi nan i fenxi yi ki.» 49 A naxa a fala e
bɛ, «Wo n fenma munfe ra? Wo mu a kolon
fo n xa n Baba xa wali raba?» 50 Kɔnɔ e mu
fahaamui sɔtɔ a xa wɔyɛnyi ma. 51 Na tɛmui,
Isa naxa bira e fɔxɔ ra gorofe ra Nasarɛti, a
nu e sago raba. A nga naxa yi fe birin nagata
a bɔɲɛ ma. 52 Isa naxa mɔ lɔnni nun hinnɛ ra.
A naxa rafan Ala nun mixie ma.

3

Annabi Yaya kawandi tife
(Matiyu 3:1-12, Maraki 1:2-11)

1 Rɔma mangɛ xungbe Tiberiyo nu na
a xa mangɛya ɲɛ fu nun suuli nde kui.
Ponsi Pilati nan nu findixi Yudaya gomina
ra. Herode nan nu findixi Galile mangɛ ra,
a taara Filipu fan nu findixi Itureya nun
Tirakoniti bɔxie mangɛ ra. Lisaniya nan nu
findixi Abilen mangɛ ra. 2 Anani nun Kayafa
nan nu findixi sɛrɛxɛdubɛ kuntigie ra. Na
waxati, Ala xa masenyi naxa fa Sakari xa di
Yaya ma, a to nu na wula i. 3 Na kui, a naxa
siga kawandi rabade Yurudɛn xure longori
birin. A nu kawandi tima mixie bɛ, e xa e
xunxa ye xɔɔra tuubi ra, alako Ala xa e xa
yunubie xafari. 4 A sɛbɛxi Annabi Esayi xa
Kitaabui kui,
«Mixi nde a xui itema gbengberenyi ma,
‹Wo kira yailan Marigi bɛ,
wo sankirae matinxin a ya ra.
5 Fole birin nafema nɛ.
Geya xungbe nun a lanma,

a birin igoroma nɛ.
Kira madalinxi tinxinma nɛ,
kira ɲaaxi yailanma nɛ.
[6] Adamadi birin fama nɛ Ala xa kisi tode.»»
[7] Na kui, ɲama to nu sigama Yaya xɔn ma
a xa e xunxa ye xɔɔra, a naxa a fala e bɛ, «Wo
tan bɔximase bɔnsɔɛ! Nde wo rakolonxi wo
xa wo gi Ala xa xɔnɛ ma naxan na fafe? [8] Wo
kɛɲa xa wali fanyi ramini alɔ wuri bili fanyi
bogi fanyi raminima ki naxɛ, bogi naxan a
masenma a wo bara tuubi. Wo naxa a fala
wo yɛtɛ ma, ‹Iburahima nan na muxu benba
ra,› barima fɛɛrɛ na Ala yi a xa yi gɛmɛe
mafindi Iburahima xa die ra. [9] Beera ɲan
na wurie sankee ra a xa e bilie sɛgɛ. Wuri
naxan yo mu bogi fanyi raminima, a fɔnma
nɛ, a woli tɛ i.»
[10] Nama naxa a maxɔrin, «Muxu xa munse
raba fa?» [11] A naxa e yaabi, «Donma firin
na naxan yi ra, a kanyi xa keren fi boore
ma, se mu na naxan yi. Donse na naxan
yi ra, a kanyi fan xa a raba na ki.» [12] Duuti
maxilie fan naxa fa e xunxade ye xɔɔra, e
a maxɔrin, «Karamɔxɔ, a lanma muxu xa
munse raba?» [13] A naxa e yaabi, «Wo naxa
duuti xun masa dangi yaamari ra.» [14] Sɔɔri
ndee fan naxa a maxɔrin, «Muxu tan go? A
lanma muxu fan xa munse raba?» A naxa
e yaabi, «Wo naxa mixi yo muɲa, wo naxa
mixi yo tɔɔɲɛgɛ. Wo xa wo wasa so wo wali
sare nan na.»
[15] Mixie naxa e xaxili ti Yaya ra, e nu e
maɲɔxun, a tɛmunde Ala xa Mixi Sugandixi
na a ra. [16] Yaya naxa a fala e birin bɛ, «N
tan wo xunxama ye nan xɔɔra, kɔnɔ naxan
fama n xanbi ra, na sɛnbɛ gbo n tan bɛ.
Na binyɛ mu na n tan yi ra, n ɲan xa a xa
sankiri luuti yati fulun. A tan nan Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi ragoroma wo ma, a tan nan wo
xunxama tɛ ra. [17] A xa segere suxuxi a yi ra,
a maale nun a lagi yegetima naxan na lɔnyi
ma. A maale rasoma a xa bili kui, kɔnɔ a
lagi tan ganma tɛ ra naxan mu xubenma.»
[18] Yaya man nu mixie rasima a mɔɔli wuyaxi
ra, a nu e kawandi xibaaru fanyi ra.
[19] Kɔnɔ Yaya to wɔyɛn mangɛ Herode ma,
a taara xa ginɛ Herodiyasi xa fe ra, a nun a
nu bara fe ɲaaxi naxan birin naba, [20] Herode
man naxa yi fe kobi keren sa na birin xun:
A naxa Yaya sa geeli.

Isa xunxafe ye xɔɔra
(Matiyu 3:13-17, Maraki 1:9-11, Yaya 1:32-34)

[21] Nama birin to nu bara e xunxa ye xɔɔra,
Isa fan naxa a xunxa ye xɔɔra. A to nu
Ala maxandife, koore naxa rabi, [22] Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi naxa goro a ma alɔ ganbɛ. Xui
nde naxa keli koore ma, a a masen, «N ma Di
maxanuxi nan na i ra. I n kɛnɛnxi ki fanyi
ra.»

Isa benbae
(Matiyu 1:1-17)

[23] Isa to ɲɛ tongo saxan ɲɔndɔn sɔtɔ, a
naxa a xa wali fɔlɔ. Mixie nu laxi a ra
Yusufu xa di nan a ra.

Yusufu findixi Heli xa di nan na,
[24] Heli findixi Matahati xa di nan na,
Matahati findixi Lewi xa di nan na,
Lewi findixi Meliki xa di nan na,
Meliki findixi Yannayi xa di nan na,
Yannayi findixi Yusufu xa di nan na,
[25] Yusufu findixi Matahisa xa di nan na,
Matahisa findixi Amosi xa di nan na,
Amosi findixi Naxumu xa di nan na,
Naxumu findixi Esili xa di nan na,
Esili findixi Nagayi xa di nan na,
[26] Nagayi findixi Maati xa di nan na,
Maati findixi Matahisa xa di nan na,
Matahisa findixi Semeyin xa di nan na,
Semeyin findixi Yoseke xa di nan na,
Yoseke findixi Yoda xa di nan na,
[27] Yoda findixi Yohana xa di nan na,
Yohana findixi Resa xa di nan na,
Resa findixi Sorobabeli xa di nan na,
Sorobabeli findixi Salatiyeli xa di nan na,
Salatiyeli findixi Neri xa di nan na,
[28] Neri findixi Meliki xa di nan na,
Meliki findixi Adi xa di nan na,
Adi findixi Kosan xa di nan na,
Kosan findixi Elemadan xa di nan na,
Elemadan findixi Eru xa di nan na,
[29] Eru findixi Yosuwe xa di nan na,
Yosuwe findixi Eliyeseri xa di nan na,
Eliyeseri findixi Yorimi xa di nan na,
Yorimi findixi Matahati xa di nan na,
Matahati findixi Lewi xa di nan na,
[30] Lewi findixi Simeyɔn xa di nan na,
Simeyɔn findixi Yuda xa di nan na,
Yuda findixi Yusufu xa di nan na,
Yusufu findixi Yonan xa di nan na,
Yonan findixi Eliyakin xa di nan na,
[31] Eliyakin findixi Meleya xa di nan na,
Meleya findixi Mena xa di nan na,
Mena findixi Matata xa di nan na,
Matata findixi Natan xa di nan na,
Natan findixi Dawuda xa di nan na,
[32] Dawuda findixi Yisayi xa di nan na,

Yisayi findixi Obedo xa di nan na,
Obedo findixi Boosu xa di nan na,
Boosu findixi Salimon xa di nan na,
Salimon findixi Naxason xa di nan na,
33 Naxason findixi Aminadabo xa di nan na,
Aminadabo findixi Adimin xa di nan na,
Adimin findixi Arini xa di nan na,
Arini findixi Xesiron xa di nan na,
Xesiron findixi Peresi xa di nan na,
Peresi findixi Yuda xa di nan na,
34 Yuda findixi Yaxuba xa di nan na,
Yaxuba findixi Isiyaga xa di nan na,
Isiyaga findixi Iburahima xa di nan na,
Iburahima findixi Tera xa di nan na,
Tera findixi Naxori xa di nan na,
35 Naxori findixi Serugu xa di nan na,
Serugu findixi Rewu xa di nan na,
Rewu findixi Pelegi xa di nan na,
Pelegi findixi Eberi xa di nan na,
Eberi findixi Selaha xa di nan na,
36 Selaha findixi Kayinan xa di nan na,
Kayinan findixi Arafaxadi xa di nan na,
Arafaxadi findixi Semi xa di nan na,
Semi findixi Nuha xa di nan na,
Nuha findixi Lemeki xa di nan na,
37 Lemeki findixi Metusela xa di nan na,
Metusela findixi Enoki xa di nan na,
Enoki findixi Yeredi xa di nan na,
Yeredi findixi Mahalaleli xa di nan na,
Mahalaleli findixi Kenan xa di nan na,
38 Kenan findixi Enosi xa di nan na,
Enosi findixi Seti xa di nan na,
Seti findixi Adama xa di nan na,
Adama findixi Ala xa di nan na.

4

Sentanɛ katafe a xa Isa ratantan
(Matiyu 4:1-11, Maraki 1:12-13)

1 Isa to keli Yurudɛn, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
nu goroxi a ma, a Isa xun ti gbengberenyi
ra. 2 Xi tongo naani bun ma, a nu na naa,
Ibulisa nu katafe a ratantande. Isa mu sese
don na waxati birin bun. Na xi kɔnti to
kamali, kaamɛ nu na a ma. 3 Ibulisa naxa a
fala a bɛ, «Xa Ala xa Di nan i ra, yaamari fi yi
gɛmɛ xa findi taami ra.» 4 Isa naxa a yaabi,
«A sɛbɛxi Kitaabui kui, ‹Mixi mu baloma
taami gbansan xa ra.›»

5 Ibulisa naxa fa a xanin geya fari, a
dunijna mangɛya birin masen a bɛ kerenyi
ra. 6 A naxa a fala a bɛ, «N yi mangɛya birin
fima nɛ i ma a nun a dariyɛ, barima a soxi
n tan nan yi. N fan nɔma a fide, n na wa a
fife naxan yo ma. 7 Na kui, xa i i felen n bɛ,
i n batu, n a birin findima nɛ i gbe ra.» 8 Isa
naxa a yaabi, «A sɛbɛxi Kitaabui kui, ‹I xa i
Marigi Ala gbansan nan batu, i xa suyidi a
keren nan bɛ.›»

9 Ibulisa man naxa a xanin Darisalamu, a
a ti Ala xa hərəməbanxi fari, yire itexi. A
naxa a fala a bɛ, «Xa Ala xa Di nan lanxi i ma,
tugan be ra, 10 barima a sɛbɛxi, ‹Ala yaamari
fima nɛ a xa malekɛe ma i xa fe ra, e xa i
kanta.› 11 A man sɛbɛxi, ‹E e bɛlɛxɛe rasoma
nɛ i bun ma, e i rate alako i sanyi naxa din
gɛmɛ ra.›» 12 Isa naxa a yaabi, «Kitaabui man
a masenxi, ‹I naxa i Marigi Ala mato.›»

13 Ibulisa to gɛ katɛ birin nabade a xa Isa
ratantan, a naxa keli a xun ma, han beenun
a xa waxati gbɛtɛ xa a li.

Isa a xa wali fɔlɔfe Galile bɔxi ma
(Matiyu 4:12-25, Maraki 1:14-20)

14 Isa naxa gbilen Galile bɔxi ma. Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi xa sɛnbɛ nu na a ma. A
xa fe xibaaru naxa siga rayensen na yire
birin. 15 Isa nu mixie xaranma e xa salidee
kui, birin nu a matɔxɔ.

*Nasarɛ*tikae tondife lade Isa ra
(Matiyu 13:53-58, Maraki 6:1-6)

16 Isa naxa siga Nasarɛti, a xuruxi
dɛnnaxɛ. Malabu lɔxɔɛ ma, a naxa so salide
kui alɔ a nu darixi a ra ki naxɛ, a ti, a xa
Kitaabui xaran mixie bɛ. 17 E naxa Annabi
Esayi xa Kitaabui so a yi. A to a itala, a naxa
yire to a sɛbɛxi dɛnnaxɛ,
18 «Marigi Xaxili na n xun ma,
barima a bara n sugandi, a a ragoro n ma,
n xa setaree kawandi xibaaru fanyi ra.
A n xɛɛxi nɛ
n xa xɛɛra iba mixi suxuxie bɛ, e xɔrɛyama
nɛ,
n xa xɛɛra iba dɔnxuie bɛ, e ya se toma nɛ,
n xa tɔɔrɔmixie xɔrɛya naxee na nɔɛ bun
ma,
19 n xa xɛɛra iba mixie bɛ,
Ala xa hinnɛ waxati bara a li.»

20 A naxa fa Kitaabui makuntan, a a so
taalibi yi, a dɔxɔ. Birin e ya banbanxi a ra
salide kui. 21 A naxa masenyi ti fɔlɔ e bɛ, «To,
yi sɛbɛli naxan xaranxi wo bɛ yi ki, a bara
kamali.»

22 Birin nu a xa fe fanyi falama, e nu kaaba
wɔyɛn fanyie ma naxee nu minima a kɛrɛ
i. E naxa so e bore maxɔrinfe, «Yusufu
xa di xa mu yi ki?» 23 Isa naxa a fala e bɛ,
«N na a kolon wo yi taali sama nɛ n bɛ,
‹Seriba, i yɛtɛ dandan.› Wo man a falama
nɛ n bɛ, ‹Muxu bara fe naxan birin mɛ
i naxan nabaxi Kapɛrɛnamu, i man xa a

məəli raba i xɔnyi be.› [24] N xa nɔndi fala
wo bɛ, namiɲɔnmɛ yo mu binyama a xɔnyi
tan. [25] Wo man xa wo tuli ti nɔndi ra. Kaaɲɛ
ginɛ wuyaxi nu na Isirayila bɔxi ma Annabi
Eliya xa waxati, kaamɛ to sin bɔxi ma, tunɛ
ye mu bira ɲɛ saxan kike senni. [26] Kɔnɔ Ala
mu Annabi Eliya xɛɛ e tan Isirayilaka ginɛɛ
sese ma, fo a to a xɛɛ kaaɲɛ ginɛ nde nan
gbansan ma naxan nu na Sarepeta, Sidɔn
bɔxi ma. [27] Kunɛ kanyi wuyaxi fan nu na
Isirayila bɔxi ma Annabi Elise xa waxati,
kɔnɔ a mu e tan sese rayalan, fo Naaman
Siriyaka gbansan, a na nan nayalan.»

[28] E to yi fee mɛ, mixi birin naxee nu na
salide kui, e bɔɲɛ naxa te Isa xili ma. [29] E
naxa keli, e a ramini taa fari ma. E xa taa
to nu tixi geya ra, e naxa a xanin yire nde
e xa a radin yɛ gelenyi ra. [30] Kɔnɔ Isa naxa
mini e tagi, a a xa kira suxu.

Isa mixi gbegbe rayalanfe
(Matiyu 8:14-17, Maraki 1:21-34)

[31] Isa naxa goro Kapɛrɛnamu, Galile bɔxi
taa nde. A to nu na mixie kawandife malabu
lɔxɔɛ, [32] e naxa kaaba a xa xaranyi ma,
barima a nu wɔyɛnma mangɛ sɛnbɛ nan na.
[33] Na salide kui, xɛmɛ nde nu na ɲinnɛ nu
naxan fɔxɔ ra. A naxa sɔnxɔɛ rate fɔlɔ, a
gbelegbele, [34] «Ee! Isa Nasarɛtika, i waxi
munse xɔn ma muxu bɛ? I faxi muxu
sɔntɔde nɛ? N na a kolon mixi naxan lanxi
i ma. Ala xa Sɛniyɛntɔɛ nan na i ra.» [35] Isa
naxa wɔyɛn a ma a xɔrɔxɔɛ ra, a a yamari,
«I sabari. Gbilen yi xɛmɛ fɔxɔ ra.» Ɲinnɛ
naxa xɛmɛ rabira bɔxi ɲama tagi, a fa gbilen
a fɔxɔ ra. Xɛmɛ mu maxɔnɔ hali keren.
[36] Birin dɛ naxa ixara, e nu fa e bore maxɔrin,
«Masenyi məəli mundun yi ki? A ɲinnɛɛ
yamarima nɔɛ nun sɛnbɛ ra, nee gbilen
mixi fɔxɔ ra!» [37] Na kui, Isa xa fe xibaaru
naxa yensen yɛ na bɔxi rabilinyi yire birin.

[38] Isa to mini salide kui, a naxa siga Simɔn
xɔnyi. Simɔn bitanyi mu nu yalanxi. A fate
nu ganxi a ma. E naxa Isa maxandi a xa a
mali. [39] Isa to ti a xun ma, a naxa wɔyɛn
na fure ma, fure naxa a bɛɲin. A naxa keli
keren na, a kuri so e bɛ.

[40] Soge to dula, e naxa fa furema məəli
birin na Isa xɔn ma. A naxa a bɛlɛxɛ sa e
ma keren keren, a fa e rayalan. [41] A naxa
ɲinnɛɛ fan keri mixi wuyaxi fɔxɔ ra. Ɲinnɛɛ
nu furemae bɛɲinma, e nu gbelegbele e nu
a fala, «Ala xa Di nan na i ra!» Kɔnɔ Isa naxa
e yamari, a e ratɔn wɔyɛnfe ra, barima e nu
a kolon a Ala xa Mixi Sugandixi nan a ra.

[42] Na kuye iba, a naxa mini, a siga yire
madunduxi nde. Ɲama naxa a fen han e
a to. E nu katafe nɛ e xa kankan a ma, a
naxa fa keli e xun. [43] Kɔnɔ a naxa a masen
e bɛ, «Fo n xa taa gbɛtɛe fan kawandi Ala xa
mangɛya niini xa xibaaru fanyi ra, barima
n xɛɛxi na nan ma.» [44] Na kui, a nu kawandi
tima salidee kui Yudaya bɔxi ma.

5

Isa fɔxirabirɛ singee
(Matiyu 4:18-22, Maraki 1:16-20)

[1] Isa nu na Genesareti baa dɛ ra. Ɲama fan
nu e bore xɛtɛnma alako e xa a xui mɛ Ala xa
masenyi kawandide. [2] Isa naxa kunkui firin
to baa dɛ ra. Yɛxɛsuxuie nu bara goro e kui,
e nu e xa yɛlɛe raxafe. [3] Isa naxa baki Simɔn
xa kunkui kui, a a maxɔrin a xa kunkui
ndedi mamini xare dɛ ra. Na xanbi, Isa naxa
dɔxɔ kunkui kui, a so ɲama kawandife.

[4] Isa to gɛ masenyi tide, a naxa a fala
Simɔn bɛ, «Won xɛɛ dula ma. Wo yɛlɛ sa
naa, wo xa sa yɛxɛ suxu.» [5] Simɔn naxa
a yaabi, «Karamɔxɔ, muxu kɔɛ birin nan
nadangixi yakotomɔɛ nan na, muxu mu
sese suxu. Kɔnɔ i tan nan to a falaxi, n man
sa yɛlɛ sama.»

[6] E to na raba, e naxa yɛxɛ gbegbe suxu
yɛlɛ kui, yɛlɛ naxa bɔɔ fɔlɔ. [7] E naxa e bɛlɛxɛ
magira booree bɛ naxee nu na kunkui boore
kui, e xa fa e mali. E to fa, e naxa na kunkui
firinyie rafe yɛxɛ ra han e firin birin naxa
wa dulafe.

[8] Simɔn Piyɛri to na fe to, a naxa bira Isa
bun ma, a a fala, «Marigi, i xa i makuya
n na, barima yunubitɔɛ nan n na!» [9] A na
fala nɛ barima a tan nun a boore birin nu
bara gɛ kaabade na yɛxɛ suxufe ra, [10] Simɔn
walibooree, Sebede xa di firinyie Yaki nun
Yaya, e fan nu bara kaaba. Na kui, Isa naxa
a fala Simɔn bɛ, «I naxa gaaxu. I darixi yɛxɛ
nan suxu ra, kɔnɔ keli yi waxati ma, i fama
mixie nan sɔtɔde n bɛ.» [11] E to kunkui rate
xare ma, e naxa se birin lu naa, e bira Isa
fɔxɔ ra.

Kunɛ kanyi rayalanfe
(Matiyu 8:1-4, Maraki 1:40-45)

[12] Isa to nu na taa nde kui, a naxa xɛmɛ
nde li naa, kunɛ dinxi a fate birin na. A
to Isa to, a naxa a yatagi rafelen bɔxi ma,
a a mayandi, «N Marigi, xa i tin, i nɔma n

nasɛniyɛnde.» 13 Isa naxa a bɛlɛxɛ itala, a a
sa kunɛ kanyi ma, a a fala a bɛ, «N tinxi.
Findi mixi sɛniyɛnxi ra.» Kunɛ fure naxa
a bɛɲin keren na. 14 Na xanbi, Isa naxa a
yamari, «I naxa yi fe fala mixi yo bɛ. Siga
i sa i dɛntɛgɛ sɛrɛxɛdubɛ bɛ, i sɛrɛxɛ ba i
xa sɛniyɛnyi xa fe ra, alɔ Annabi Munsa a
yamarixi ki naxɛ. Na findima seedeɲɔxɔya
nan na e bɛ.» 15 Kɔnɔ Isa xa fe xibaaru ɲan
naxa yensen yɛ dangi a singe ra. Ɲama
gbegbe nu e malanma e xa a xui ramɛ, a
man xa e rayalan e xa furee ma. 16 Kɔnɔ Isa
fan nu luma siga ra yire madunduxie, a sa
Ala maxandi.

Isa Namatɛ rayalanfe
(Matiyu 9:1-8, Maraki 2:1-12)

17 Lɔxɔ nde, Isa nu kawandi tife. Farisɛnie
nun sɛriyɛ karamɔxɔe nu bara fa dɔxɔ,
naxee kelixi Darisalamu, a nun Galile nun
Yudaya taa birin. Marigi xa sɛnbɛ nu na
Isa ma furemae rayalanfe ra. 18 Na tɛmui,
mixi ndee naxa fa namatɛ nde ra, a saxi
sade ma. E nu katafe nɛ e xa fa a sa Isa bun,
19 kɔnɔ ɲama xa fe naxa a niya e mu nɔ sode
a ra. Na kui, e naxa te banxi fari, e a fari
yire nde maba, e fa namatɛ ragoro mɛnni
ra, a saxi a xa sade fari, a goro ɲama tagi
Isa ya i. 20 Isa to e xa danxaniya to, a naxa
a fala namatɛ bɛ, «N boore, i xa yunubie
bara xafari i bɛ.» 21 Farisɛnie nun sɛriyɛ
karamɔxɔe naxa so e maɲɔxunfe, «Pe, nde
yi ra, a to Ala rasɔtɔma yi ki? Nde nɔma
yunubie xafaride, bafe Ala keren na?»

22 Isa to e xa maɲɔxunyi kolon, a naxa e
maxɔrin, «Munfe ra yi maɲɔxunyi mɔɔli na
wo bɔɲɛ ma? 23 Wɔyɛnyi mundun sɔɔnɛya, a
falafe ‹I xa yunubie bara xafari,› ka a falafe
‹Keli, i ɲɛrɛ›? 24 N xa a masen wo bɛ a Adama
xa Di nɔma yunubi xafaride duniɲa ma.» A
naxa fa a fala namatɛ bɛ, «N naxɛ i bɛ, keli,
i xa sade tongo, i xa siga i xɔnyi.»

25 Namatɛ naxa keli mixie ya xɔri keren
na. A naxa se tongo a nu saxi naxan ma, a fa
siga a xɔnyi Ala matɔxɔ ra. 26 Ɲama birin dɛ
naxa ixara ki fanyi, e nu Ala matɔxɔ. Ala xa
yaragaaxui fan naxa lu e bɔɲɛ ma, e a fala,
«To, muxu bara kaabanako fee to.»

Lewi birafe Isa fɔxɔ ra
(Matiyu 9:9-17, Maraki 2:13-22)

27 Na dangi xanbi, Isa naxa mini, a duuti
maxili nde to naxan xili Lewi, a dɔxɔxi
duuti maxilide. Isa naxa a fala a bɛ, «Bira n
fɔxɔ ra.» 28 Lewi naxa keli, a fe birin nabolo,
a bira a fɔxɔ ra.

29 Na tɛmui, Lewi naxa xulunyi bele-
bele ti a xɔnyi Isa bɛ. E birin nu na e
dɛgefe yire keren, duuti maxili wuyaxi nun
mixi gbɛtɛe fan nu na naa. 30 Farisɛnie
nun sɛriyɛ karamɔxɔe naxa Isa fɔxirabirɛe
maxɔrin, «Munfe ra wo nun duuti maxilie
nun yunubitɔɛe wo dɛgema yire keren?»
31 Isa naxa e yaabi, «Mixi yalanxi hayi mu
na seriba ma. Furema nan hayi na a ma.
32 N mu faxi tinxintɔɛe xa xilide. N faxi
yunubitɔɛe nan xilide, e xa tuubi.»

*Isa maxɔ*rinfe sunyi ma
(Matiyu 9:14-15, Maraki 2:18-20)

33 Mixi ndee naxa fa a fala Isa bɛ, «Annabi
Yaya nun Farisɛnie fɔxirabirɛe sunyi nun
salie rabama han, kɔnɔ i gbee tan e dɛgema
tun.» 34 Isa naxa e yaabi, «Xa futixiri xulunyi
a li, wo nɔma a falade ginɛfenyi booree bɛ
e xa sunyi suxu a na e fɛ ma tɛmui naxɛ?
35 Waxati fama, ginɛfenyi bama e yi ra tɛmui
naxɛ. Na waxati tan, e sunyi suxuma nɛ.»

36 Isa man naxa taali nde sa e bɛ, «Mixi yo
mu dugi xuntunyi bama dugi nɛɛnɛ ra a xa
dugi fori lonpo a ra. Xa na raba, dugi nɛɛnɛ
kanama nɛ, na xuntunyi fan mu lanma dugi
fori ma. 37 Mixi yo man mu wɛni nɛɛnɛ sama
lɛbɛ fori kui, xa na mu a ra wɛni nɛɛnɛ na
funtu, na lɛbɛ fori bulama nɛ, wɛni fili, a
sase fan kana. 38 A lan nɛ wɛni nɛɛnɛ xa
sa lɛbɛ nɛɛnɛ nan kui. 39 Mixi yo man mu
wama wɛni nɛɛnɛ xɔn xa a bara wɛni fori
min, barima a a falama nɛ, ‹Wɛni fori nan
fan.›»

6

*Malabu lɔxɔ*ɛ xa sɛriyɛ,

nun xɛmɛ nde bɛlɛxɛ rayalanfe
(Matiyu 12:1-14, Maraki 2:23-3:6)

1 Malabu lɔxɔ nde, Isa nun a fɔxirabirɛe
nu ɲɛrɛfe sankira ra xɛe tagi. Isa fɔxirabirɛe
naxa mɛngi tɔnsɔɛ ndee ba, e e tuxutuxu
e bɛlɛxɛ, e a xɔrie don. 2 Farisɛni ndee
naxa wɔyɛn, «Munfe ra wo na malabu lɔxɔɛ
sɛriyɛ matandife?» 3 Isa naxa e yaabi, «Wo
mu nu a xaran Dawuda naxan naba kaamɛ
to a suxu, a tan nun naxee nu na a fɔxɔ ra?
4 A so nɛ Ala xa banxi kui, a taami don naxan
fixi Ala ma, a nde so a fɔxirabirɛe fan yi ra,
hali a to mu nu daxa mixi yo xa na don,
fo sɛrɛxɛdubɛe.» 5 Isa man naxa a fala e bɛ,

«Adama xa Di nan findixi marigi ra malabu
lɔxɔɛ xun ma.»
6 Malabu lɔxɔɛ gbɛtɛ ma, Isa man naxa so
salide kui, a mixie kawandi. A naxa xɛmɛ
nde li naa, naxan yire fan bɛlɛxɛ tuuxi a ma.
7 Farisɛnie nun sɛriyɛ karamɔxɔe nu e ya
tixi Isa ra e xa a mato xa a mixi rayalanma
malabu lɔxɔɛ ma, alako e xa nɔ a kalamude
fe nde ma. 8 Kɔnɔ Isa to nu e xa maɲɔxunyi
kolon, a naxa a fala xɛmɛ bɛ naxan bɛlɛxɛ
tuuxi a ma, «Keli, i fa ti be ɲama tagi.» A
naxa keli, a ti.
9 Isa naxa a masen e bɛ, «N xa wo
maxɔrin. A daxa fe fanyi nan xa raba
malabu lɔxɔɛ ma, ka fe ɲaaxi? Nii rakisife
nan daxa ka nii sɔntɔfe?» 10 A to gɛ a ya
raɲɛrɛde mixi birin kanke ma, a naxa a
fala na xɛmɛ bɛ, «I bɛlɛxɛ itala.» A naxa a
itala, a bɛlɛxɛ naxa yalan. 11 Kɔnɔ Farisɛnie
tan naxa xɔnɔ ki fanyi. E naxa so wɔyɛnfe
e bore bɛ, e xa lan fe ma, e nɔma naxan
niyade Isa ra.

Isa a xa xɛɛra fu nun firinyi sugandife
(Matiyu 10:1-3, Maraki 3:13-19)

12 Na waxati ma, Isa naxa siga geya
fari Ala maxandide, a kɔɛ birin nadangi
a Ala maxandima. 13 Kuye to iba a naxa
a fɔxirabirɛe xili. A naxa fu nun firin
sugandi e ya ma, a e xili sa xɛɛrae. E tan
nan ya: 14 Simɔn, Isa naxan xili sa Piyɛri,
Piyɛri xunya Andire, Yaki, Yaya, Filipu,
Barotolome, 15 Matiyu, Tomasi, Alifa xa di
Yaki, Simɔn naxan xili nu falama Seloti,
16 Yaki xa di Yudasi, nun Yudasi Isikariyoti
naxan findi yanfante ra, a Isa sa mixi kobie
bɛlɛxɛ.

Isa ɲama kawandife
(Matiyu 5-7)

17 Isa nun na mixi fu nun firinyie to goro,
a naxa ti kɛnɛ nde ma. A fɔxirabirɛe gali
nu na naa, a nun ɲama gbegbe naxee nu
kelixi Yudaya nun Darisalamu, a nun baa
dɛ ra, Tire nun Sidɔn nabilinyi. 18 E birin nu
faxi Isa xui ramɛde, a man xa e rayalan e xa
furee ma. Ninnɛ nu naxee tɔɔrɔma, a nu e
rayalanma. 19 Nama birin nu katafe e xa din
a ra, barima sɛnbɛ nu minife a i, a nu e birin
nayalan.

Sɛɛwɛ nun Gbaloe
(Matiyu 5:1-12)

20 Na tɛmui Isa naxa a ya ti a fɔxirabirɛe
ra, a a masen e bɛ,
«Sɛɛwɛ na wo bɛ, wo tan setaree,
barima wo ɲan na Ala xa mangɛya niini bun
ma.
21 Sɛɛwɛ na wo bɛ, wo tan naxee kaamɛxi
yakɔsi,
barima wo fama nɛ wasade.
Sɛɛwɛ na wo bɛ, wo tan naxee wama yakɔsi,
barima wo fama nɛ yelede.
22 Sɛɛwɛ na wo bɛ, mixie na wo xɔn tɛmui
naxɛ,
e na wo keri, e na wo konbi, e na wo xili kana
Adama xa Di xa fe ra.
23 Wo xa sɛɛwa na lɔxɔɛ, wo tugan ɲɛlɛxinyi
ra,
barima wo baraayi gboma nɛ ariyanna.
E benbae nu namiɲɔnmɛe fan tɔɔrɔma na ki
nɛ.»

24 «Kɔnɔ gbaloe na wo bɛ, wo tan bannae,
barima wo ɲan bara wo xa fe fanyi sɔtɔ.
25 Gbaloe na wo bɛ, wo tan naxee wasaxi
yakɔsi,
barima kaamɛ fama nɛ wo suxude.
Gbaloe na wo bɛ, wo tan naxee yelema
yakɔsi,
barima sunnunyi nun wa fama nɛ wo sux-
ude.
26 Gbaloe na wo bɛ, mixi birin na wo xili
fanyi fala tɛmui naxɛ,
barima e benbae nu wule falɛe fan xun-
mafalama na ki nɛ
naxee nu e yɛtɛ findixi namiɲɔnmɛe ra.»

Yaxuie xanufe
(Matiyu 5:38-48)

27 «N xa a fala wo bɛ, wo tan naxee na wo
tuli matife n na,
wo xa wo yaxuie xanu,
wo fe fanyi nan naba wo xɔnmae bɛ,
28 wo Ala maxandi wo dankamae bɛ,
wo Ala maxandi wo tɔɔrɔmae bɛ.
29 Xa mixi i xɛrɛ garin,
i xa boore sɛɛti fan ti a bɛ.
Xa mixi i xa donma tongo,
i naxa tondi a xa i xa mafelenyi fan tongo.
30 Naxan yo na i makula, i xa a ki.
Naxan na see ba i yi, i naxa a maxɔrin a xa
a ragbilen.
31 Wo wama mixie xa naxan birin naba wo
bɛ,
wo fan xa na nan naba e bɛ.»
32 «Xa wo sa mixi gbansan nan xanuma,
naxee wo fan xanuxi, wo baraayi mundun
sɔtɔma na kui? Hali yunubitɔɛe, e mixie
nan xanuma naxee e tan fan xanuxi. 33 Xa
wo sa fe fanyi rabama mixie bɛ, naxee

fe fanyi rabama wo fan bɛ, wo baraayi
mundun sətəma na kui? Na tan, hali
yunubitəɛ a rabama. [34] Xa wo sa doni tima
mixi nan bɛ, wo laxi naxan na a wo xa doni
fima, wo baraayi mundun sətəma na kui?
Hali yunubitəɛɛ, e doni tima e boore bɛ,
alako e man xa doni birin sətə. [35] Kənə wo
tan xa wo yaxuie xanu. Wo xa fe fanyi nan
naba. Wo xa doni ti, hali wo mu laxi a fife
ra. Na kui, wo baraayi gboma nɛ, wo findi
Ala Xili Xungbe Kanyi xa die ra, barima a
tan fe fanyi rabama finsiriwalie nun mixi
kobie bɛ. [36] Wo fan xa kinikini mixi ma, alə
wo Baba Ala kinikinima mixi ma ki naxɛ.»

Wuri fuɲi nun xebenyi
(Matiyu 7:1-5)

[37] «Wo naxa wo yɛtɛ findi wo boore adama
kɛwalie makiitima ra, alako kiiti naxa fa
kana wo fan na Ala yi. Wo naxa mixi makiiti
kiiti xərəxəɛ ra, alako wo fan naxa makiiti
kiiti xərəxəɛ ra. Wo diɲɛ mixi ma, alako
Ala xa diɲɛ wo fan ma. [38] Wo mixi ki, alako
Ala fan xa wo ki. Wo kima ki naxɛ, a luma
nɛ alə maale na maniya, a maniyase rafe a
fanyi ra, maale madɛtɛn, a xɛyɛ xɛyɛ, nde
man fa sa a xun han a fili a ma. Na kui,
wo maniyase naxan nawalima booree bɛ, na
nan nawalima wo fan bɛ.»

[39] Isa man naxa yi taali wəyɛnyi fala e bɛ,
«Dənxui nəma xuli suxude dənxui bɛ yire?
A di, e firin birin mu birama xɛ yili kui?
[40] Taalibi mu dangima a karaməxə ra, kənə
taalibi naxan birin nu gɛ a matinkande, a
luma nɛ alə a karaməxə.»

[41] «Munfe ra i wuri fuɲi toma i ngaxak-
erenyi ya ma, a fa li i mu xebenyi toxi naxan
na i tan yɛtɛ ya ma? [42] I nəma a falade i
ngaxakerenyi bɛ di, ‹A lu n xa na wuri fuɲi
ba i yɛtɛ ya ma,› a fa li i tan mu xebenyi
toxi naxan na i tan ya ma? I tan filankafui,
xebenyi nan singe ba i ya ma! Na ba xanbi, i
nəma nɛ se igbɛde a fanyi ra, alako i xa wuri
fuɲi ba i ngaxakerenyi fan ya ma.»

Wuri bili kolonma a bogi nan ma
(Matiyu 7:16-20, 12:33-35)

[43] «Sansi fanyi mu na naxan bogi kobi
raminima, sansi kobi fan mu na naxan bogi
fanyi raminima. [44] Sansi birin kolonma a
bogi nan ma. Xərɛ mu bama tunbe bili ra,
kusu fan mu bama baagi bili kən na. [45] Fe
fanyi to ragataxi mixi fanyi bəɲɛ kui, a fe
fanyi nan naminima. Fe kobi to ragataxi
mixi kobi bəɲɛ kui, a fe kobi nan naminima.
Naxan na gbo mixi bəɲɛ kui, na nan dənxəɛ
minima a dɛ i.»

Banxiti firinyie xa taali
(Matiyu 7:24-27)

[46] «Munfe ra wo n xilima ‹N Marigi, n Ma-
rigi,› kənə wo mu n xui rabatuma? [47] Mixi
yo fa n ma, a n ma masenyi ramɛ, a fa a
rabatu, wo wo tuli mati n xa a masen wo
bɛ na kanyi maniyaxi mixi naxan na. [48] A
maniyaxi banxiti nan na, naxan bəxi ge han
a sa fanye li, a fa a xa banxi bili ti na fanye
fari.Ləxə nde, xure naxa banbaran yɛ han
a din banxi ma, kənə a mu nə sese niyade a
ra, barima a nu tixi a fanyi ra. [49] Kənə mixi
yo naxan n ma masenyi ramɛ, a fa li a mu
a rabatu, na kanyi tan maniyaxi xɛmɛ nan
na naxan banxi ti bəxi fari ma, bili mu a bɛ.
Xure to banbaran, a din banxi ma, a naxa
a rabira keren na, banxi naxa kana a ɲaaxi
ra.»

7

Səəri xunmati xa danxaniya
(Matiyu 8:5-13)

[1] Isa to gɛ a xa masenyi birin tide ɲama
bɛ, a naxa so Kapɛrɛnamu. [2] Səəri mixi kɛmɛ
xunmati nde nu na naa, naxan ma konyi
xɛmɛ nde nu furaxi, a gbe mu nu luxi a xa
faxa. Konyi nan nu a ra naxan nu rafan a
marigi ma ki fanyi. [3] Səəri xunmati to Isa
xa fe mɛ, a naxa Yuwifi kuntigi ndee xɛɛ
Isa xən, a xa fa a xa konyi rayalan. [4] Yuwifi
kuntigie to Isa yire li, e naxa a mayandi ki
fanyi, e a fala, «Mixi na a ra, a lan nɛ i xa yi
fe raba a bɛ, [5] barima won si rafan a ma. A
tan nan salide tixi muxu bɛ.»

[6] Isa naxa bira e fəxə ra. A to makərɛ
banxi ra, na səəri mixi kɛmɛ xunmati naxa
a boore ndee xɛɛ e xa a fala a bɛ, «Marigi,
i naxa i yɛtɛ təərə, barima na binyɛ mu na
n yi ra i tan xa so n ma banxi kui. [7] Na nan
a niya, n ɲan mu tin n yɛtɛ xa fa i xən. I
xa yaamari gbansan nan fi, n ma konyi xa
yalan. [8] N a kolon barima n fan na mangɛ
ndee xa yaamari bun ma, səəri ndee man
na n yi, naxee na n fan ma yaamari bun ma.
N na a fala səəri nde bɛ, ‹Siga,› a sigama nɛ.
N na a fala, ‹Fa,› a fama nɛ. N na n ma konyi
nde yamari, ‹Yi fe raba,› a a rabama nɛ.»

[9] Isa to a xa wəyɛnyi mɛ, a naxa kaaba
a xa fe ma. A naxa a ya rafindi ɲama ma
naxan nu biraxi a fəxə ra, a a masen e bɛ,

«N xa a fala wo bɛ, n mu yi danxaniya
mɔɔli toxi hali Isirayila bɔxi ma.» [10] Xɛɛrae
to gbilen sɔɔri xunmati xɔnyi, e naxa konyi
li, a yalanxi.

Isa kaaɲɛ ginɛ xa di rakelife faxɛ ma

[11] Na dangi xanbi, Isa naxa siga taa nde,
dɛnnaxɛ xili Nayin, a fɔxirabirɛe nun ɲama
gbegbe nu na a fɔxɔ ra. [12] A to makɔrɛ taa
sode dɛ ra, Isa naxa a to mixie minife xɛmɛ
nde fure ra. Kaaɲɛ ginɛ nde xa di kerenyi
nan nu faxaxi, na taa ɲama gbegbe fan nu
ɲɛrɛfe kaaɲɛ ginɛ fɛ ma. [13] Marigi to kaaɲɛ
ginɛ to, a naxa kinikini a ma, a a fala a bɛ,
«I naxa wa.» [14] A naxa a maso fure ra, a a
bɛlɛxɛ sa a xaninse fari, a xaninmae naxa
ti. Isa naxa a masen, «I tan sɛgɛtala, n naxɛ i
bɛ, keli!» [15] Faxamixi naxa keli, a so wɔyɛnfe.
Isa naxa a ragbilen a nga ma. [16] Gaaxui naxa
e birin suxu, e nu Ala matɔxɔ, e nu a fala,
«Ala namiɲɔnmɛ xungbe nan nakelixi won
tagi!» E man nu a fala, «Ala bara fa a xa
mixie xunmatode!» [17] Isa xa xibaaru naxa
siga rayensen na Yudaya bɔxi birin ma a
nun naa rabilinyi.

*Annabi Yaya xa maxɔ*rinyi
(Matiyu 11:1-30)

[18] Yaya fɔxirabirɛe naxa yi fe birin fala
Yaya bɛ. [19] A fan naxa mixi firin xili e ya
ma, a e xɛɛ Isa maxɔrinde, «I findixi Ala xa
Mixi Sugandixi nan na naxan lanma a xa fa,
ka muxu xa mixi gbɛtɛ nan mamɛ?» [20] E to
Isa yire li e naxa a maxɔrin, «Yaya Xunxa
nan muxu xɛɛxi i maxɔrinde. I findixi Ala
xa Mixi Sugandixi nan na naxan lanma a
xa fa, ka muxu xa mixi gbɛtɛ nan mamɛ?»
[21] Na tɛmui yati, Isa nu furemae, ɲinnɛ
kanyie, nun dɔnxui gbegbe rayalanfe. [22] Na
kui, a naxa Yaya xa xɛɛrae yaabi, «Wo fe
naxan mɛxi nun wo fe naxan toxi, wo sa na
dɛntɛgɛ Yaya bɛ. Dɔnxuie se toma, namatɛe
ɲɛrɛma, kunɛ kanyie yalanma, tulixɔrie
wɔyɛnyi mɛma, faxamixie kelima, fuxarilae
kawandima xibaaru fanyi ra. [23] Sɛɛwɛ na
mixi bɛ naxan mu siikɛma n ma fe ra.»

[24] Yaya xa xɛɛrae to siga, Isa naxa ɲama
maxɔrin Yaya xa fe ma, «Wo siga munse
matode wula i? Foye kale naxan na-
maxama? [25] Xa na mu a ra, wo siga munse
matode? Dugi tofanyi kanyi? Naxee maxir-
ixi a fanyi ra, e xa duniɲɛ igiri bannaya kui,
nee toma mangɛ banxie nan kui. [26] Wo fa
siga munse matode? Namiɲɔnmɛ? Iyo, n xa
a fala wo bɛ, a ɲan dangi namiɲɔnmɛ ra. [27] A
tan nan xa fe sɛbɛxi Kitaabui kui, ‹N fama n
ma xɛɛra rasanbade i ya ra alako a xa kira
yailan i bɛ.› [28] N xa a fala wo bɛ, ginɛ yo mu
di bari naxan dangi Yaya ra. Kɔnɔ n man xa
a fala wo bɛ, mixi naxan na Ala xa mangɛya
niini bun ma, a xurun kiyoki, a fan dangi
Yaya ra.»

[29] «Ɲama nun duuti maxilie to a xui mɛ, e
la nɛ Ala ra, e fa lu Yaya xa e xunxa ye xɔɔra.
[30] Kɔnɔ Farisɛnie nun sɛriyɛ karamɔxɔe tan
tondi nɛ Ala waxɔnfe ra e bɛ barima e tondi
nɛ Yaya xa e xunxa ye xɔɔra.»

[31] «N nɔma to mixie misaalide munse ra?
E maniyaxi nde ra? [32] E maniyaxi dimɛdie
nan na naxee dɔxɔxi taa kui, e nu a fala e
booree bɛ,
‹Muxu bara xule fe wo bɛ,
kɔnɔ wo mu fare boronxi.
Muxu bara ɲɔn bɛɛti ba,
kɔnɔ wo mu wa.›»
[33] «Yaya Xunxa to bara fa, a mu taami don,
a mu wɛni min. Wo bara a fala, ‹Ninnɛ na
a fɔxɔ ra.› [34] Adama xa Di to fa, a tan mu
tondi sigade xulunyi yire. Na kui, wo bara
a fala, ‹Furi ɲaaxi siisila mato! E nun duuti
maxilie nun yunubitɔɛe nan a ra!› [35] Kɔnɔ
xaxilimaya kolonma a kɛwali nan ma.»

Ginɛ yunubitɔɛ nde xa yunubie xafarife

[36] Farisɛni nde naxa Isa xili e xa e dɛge
a xɔnyi. Isa naxa so naa, a a magoro.
[37] Ginɛ yunubitɔɛ nde nu na taa kui, a naxa
a mɛ a Isa a dɛgɛfe na Farisɛni xɔnyi. Na
kui, a naxa labundɛ ture suxu a yi ra, na
saxi a bitirɛ tofanyi kui naxan nu rafalaxi
alabatira gɛmɛ ra. [38] A to so naa, a naxa ti Isa
xanbi ra a sanyi yire. A to wa fɔlɔ, a naxa Isa
sanyie bunda a yaye ra. A naxa e mafuruku
a xunsɛxɛ ra, a e sunbu, a fa labundɛ maso
e ma.

[39] Farisɛni naxan Isa xili a dɛgede a xɔnyi,
a to na fe to, a naxa a fala a yɛtɛ ma, «Xa
yi xɛmɛ findixi namiɲɔnmɛ nan na nu, a yi
ginɛ xa fe kolonma nɛ nu, a a kolonma nɛ
nu a yunubitɔɛ nan dinfe a ra yi ki.» [40] Isa
naxa a fala a bɛ, «Simɔn, n xa fe nde masen
i bɛ.» Na naxa a yaabi, «Karamɔxɔ, a masen
n bɛ.» [41] Isa naxa yi taali sa a bɛ, «Kɔbiri
kanyi nde nu bara mixi firin doni. A singe
xa doni findixi gbeti kɔbiri kole kɛmɛ suuli
nan na, a firin nde, gbeti kɔbiri kole tongo
suuli. [42] Fɛɛrɛ to mu nu na e sese yi ra, kɔbiri
kanyi naxa diɲɛ e firin birin xa doni ma. Na

mixi firinyi tagi, kɔbiri kanyi rafanma nde
ma dangi boore ra?» 43 Simɔn naxa a yaabi,
«N laxi a ra, naxan xa doni nu gbo boore
bɛ.» Isa naxa a fala a bɛ, «I nɔndi.»
44 Na tɛmui a naxa a ya rafindi ginɛ ma, a
fa a masen Simɔn bɛ, «I yi ginɛ to? N so nɛ
i xɔnyi, i mu ye fi n ma n xa n sanyie maxa,
kɔnɔ a tan n sanyie maxaxi a yaye nan na,
a e mafuruku a xunsɛxɛ ra. 45 I tan mu n
sunbu, kɔnɔ a tan, kabi n soxi i xɔnyi, a mu
baxi n sanyie masunbufe. 46 I tan mu ture
maso n xunyi ma, kɔnɔ a tan labundɛ ture
nan masoxi n sanyie ma. 47 Na na a ra, n xa
a fala i bɛ, a xa yunubie naxee gboxi na ki,
e bara xafari a bɛ, barima a xa xanunteya
fan gbo. Kɔnɔ naxan xa yunubi xafarixie
xurun, na kanyi xa xanunteya fan xurun.»
48 Isa naxa fa a masen ginɛ bɛ, «I xa
yunubie bara xafari.» 49 Naxee nu magoroxi
e dɛgede, nee fan naxa so a falafe e yɛtɛ ma,
«Nde yi ra a to yunubi xafarima?» 50 Isa man
naxa a masen ginɛ bɛ, «I xa danxaniya bara
i rakisi. Siga bɔɲɛsa kui.»

8

*Ginɛ*e naxee Isa malife

1 Na dangi xanbi, Isa naxa siga taa birin
isa ra, a xungbe nun a xuri, a nu mixie
xaran, a nu e kawandi Ala xa mangɛya
niini xa xibaaru fanyi ra. A fɔxirabirɛ fu
nun firinyie nu na a fɔxɔ ra, 2 a nun ginɛ
nde naxee nu bara rayalan ɲinnɛe nun fure
gbɛtɛe ma. E xilie nan ya: Mariyama,
a nu falama naxan bɛ Magidalaka, Isa
ɲinnɛ solofere keri naxan fɔxɔ ra, 3 a nun
Yohanna, naxan nu dɔxɔxi Herode xa wa-
likɛe xunyi Kusa xɔn, a nun Susanna, a
nun mixi gbɛtɛ wuyaxi. E nu Isa nun a
fɔxirabirɛe malima e yɛtɛ harige ra.

Xɛ rawali xa taali
(Matiyu 13:1-23, Maraki 4:1-20)

4 Nama gbegbe to malan Isa yire kelife
taa wuyaxi, a naxa yi taali wɔyɛnyi masen
e bɛ, 5 «Xɛ rawali nde nan mini sansi xɔri
garansande. A to nu sansi xɔri garansanma,
a xɔri ndee naxa bira sankira xɔn, mixie
naxa nee maboron, xɔnie man fa e don
gbiki. 6 Sansi xɔri nde fan naxa bira gɛmɛ
yire. A to bula, a naxa ragan barima ye
mu nu na a bɛ. 7 Sansi xɔri ndee fan naxa
bira tunbe kunsie tagi. Tunbe kunsie naxa
gbo, e sansie ixɛtɛn, e e kana. 8 Sansi xɔri
nde fan naxa bira bɛndɛ fanyi ma. Na xɔri
keren keren birin sansie to te, e naxa e
tɔnsɔɛ ramini, xɔri kɛmɛ kɛmɛ.» Isa to gɛ
na wɔyɛnyi ra, a naxa a xui ite, a a fala, «Xa
wo tuli fe mɛma, wo wo tuli mati yi masenyi
ra.»
9 Isa fɔxirabirɛe to a maxɔrin a xa na taali
ya iba e bɛ, 10 a naxa e yaabi, «Ala bara
fahaamui fi wo ma wo xa a xa mangɛya niini
gundo kolon, kɔnɔ mixi gbɛtɛe tan a mɛma
taali wɔyɛnyie nan na, alako
‹E xa fe to, kɔnɔ e naxa a igbɛ.
E xa fe mɛ, kɔnɔ e naxa a fahaamu.›»
11 «Na taali wɔyɛnyi ya ibama yi ki nɛ.
Sansi xɔri misaalixi Ala xa masenyi nan
na. 12 Sansi xɔri naxee bira kira xɔn, nee
misaalixi mixie nan na naxee bara Ala xa
masenyi mɛ, kɔnɔ Ibulisa nan fama fa, a a
ba e bɔɲɛ ma, alako e naxa fa danxaniya,
e kisi. 13 Sansi xɔri naxee bira gɛmɛ yire,
nee misaalixi mixi nan na naxee Ala xa
masenyi mɛma, e a suxu sɛɛwɛ ra. Kɔnɔ
sanke to mu na e bɛ, e xa danxaniya mu
buma. Maratantanyi waxati na a li, e mu
xanma. 14 Sansi xɔri naxee bira tunbe kunsie
tagi, nee misaalixi mixie nan na naxee Ala
xa masenyi mɛma, kɔnɔ kɔntɔfili, bannaya,
nun yɛtɛ rafan fee nan a niyama e mu gɛ
e bogi raminide Ala bɛ. 15 Sansi xɔri naxee
bira bɛndɛ fanyi tan ma, nee misaalixi
mixie nan na naxee Ala xa masenyi mɛma,
e a ragata e bɔɲɛ fanyi ma tinxinyi kui, e e
bogi ramini Ala bɛ tunnabɛxiya kui.»

Lanpui xa taali
(Maraki 4:21-25)

16 «Mixi yo mu lanpui radɛxɛma, a man
fa fɛɲɛ felen a xun na, xa na mu a ra a a
raso sade bunyi. A a dɔxɔma lanpui dɔxɔse
nan fari alako naxee soma banxi, e xa a tɛ
dɛxɛ to. 17 Fe nɔxunxi birin fama kolonde.
Gundo birin makɛnɛnma nɛ. 18 Na na a ra,
wo lan wo xa wo tuli mati a fanyi ra. Fahaa-
mui kanyi xa fahaamui xun masama, kɔnɔ
fahaamutare, hali a naxan di maɲɔxunxi a
gbe ra, na fama bade a yi ra.»

Isa nga nun a xunyae
(Matiyu 12:46-50, Maraki 3:31-35)

19 Isa nga nun a xunya xɛmɛmae naxa siga
a yire, kɔnɔ e mu nu nɔma makɔrɛde a ra
ɲama xa fe ra. 20 Mixi nde naxa a fala Isa
bɛ, «I nga nun i xunyae na tande, e wama
i tofe.» 21 Kɔnɔ Isa naxa a yaabi, «Mixi naxee

Ala xa masenyi ramɛma, e a rabatu, nee nan
findixi n nga nun n xunyae ra.»

Isa foye raxarafe
(Matiyu 8:23-27, Maraki 4:35-41)

22 Lɔxɔ nde, Isa naxa a fala a fɔxirabirɛe
bɛ, «Won xɛɛ baa naakiri ma.» E birin naxa
baki kunkui kui, e siga. 23 Na ɲɛrɛ kui, Isa
naxa xi. Foye belebele naxa keli baa ma,
kunkui naxa rafe fɔlɔ ye ra. Gbaloe nu
bara makɔrɛ e ra. 24 Na kui, a fɔxirabirɛe
naxa fa Isa raxunu e a fala a bɛ, «Karamɔxɔ,
karamɔxɔ, won faxafe nɛ yi ki!» Isa to xunu,
a naxa wɔyɛn foye nun mɔrɔnyie ma, a e
yaamari. Foye nun mɔrɔnyie naxa a iti,
baa naxa raxara. 25 Isa naxa fa a fɔxirabirɛe
maxɔrin, «Wo xa danxaniya na minden?» E
fan naxa gaaxu, e kaaba, e nu a fala e bore
bɛ, «Nde lanxi yi ma? Hali foye nun baa, a e
yamarima, e a xui rabatu.»

Isa ɲinnɛe kerife Gadara xɛmɛ nde fɔxɔ
ra
(Matiyu 8:28-34, Maraki 5:1-20)

26 Isa nun a fɔxirabirɛe to so Gadara bɔxi
ma, dɛnnaxɛ na Galile naakiri ma, 27 Isa to
goro xare ma, a naxa ɲinnɛe kanyi li naa.
Singe a nu sabatixi taa kui, kɔnɔ kabi tɛmui
xɔnkuye a sabatixi gaburi yire a mageli ra.
28 A to Isa to, a naxa gbelegbele, a sa bira a
bun ma, a a fala a xui itexi ra, «Isa, i tan
Ala Xili Xungbe Kanyi xa Di, i wama munse
xɔn ma n bɛ? N bara i mayandi, i naxa
n ɲaxankata.» 29 A na fala nɛ, barima Isa
nu bara ɲinnɛ yamari a xa gbilen na xɛmɛ
fɔxɔ ra. Sanmaya wuyaxi, mixie nu bara
yɔlɔnxɔnyi sa a sanyie nun a bɛlɛxɛe ma,
alako a naxa a maxɔnɔ, kɔnɔ ɲinnɛ nu luma
yɔlɔnxɔnyie bolon na, a fa a rakonkon wula
ra.
30 Isa naxa a maxɔrin, «I xili di?» A naxa a
yaabi, «N xili nɛ Gali.» A na fala nɛ barima
ɲinnɛ gbegbe nan nu a fɔxɔ ra. 31 Ɲinnɛe
naxa Isa mayandi alako a naxa e rasanba
yahannama.
32 Xɔsɛ gali nu na e dɛmadonfe geya nde
ma. Ɲinnɛe naxa Isa mayandi a xa tin e
xa sa so na xɔsɛe. Isa to tin, 33 ɲinnɛe naxa
gbilen na xɛmɛ fɔxɔ ra, e sa so xɔsɛe. Xɔsɛe
naxa goro e gi ra tentenyi ra, e sin baa ma.
E birin naxa madula, e faxa.
34 Xɔsɛ dɛmadonyie to na fe to, e naxa siga
e gi ra, e sa a fala taakae nun daaxakae bɛ,
35 mixie fan naxa siga e xa sa a mato naxan
nabaxi. E to Isa yire li, e naxa xɛmɛ fan
li naa, ɲinnɛe nu bara keri naxan fɔxɔ ra,
a dɔxɔxi Isa bun ma, sose ragoroxi a ma,
a bara yalan. Na naxa e ragaaxu. 36 Naxee
nu bara a to Isa ɲinnɛe keri xɛmɛ fɔxɔ ra ki
naxɛ, e naxa a tagi raba birin bɛ.
37 Na tɛmui, Gadarakae birin naxa Isa
mayandi a xa keli e xɔnyi, barima gaaxui
nu bara e suxu ki fanyi. Na kui, Isa naxa
baki kunkui kui, a xa gbilen. 38 Ɲinnɛ kerixi
xɛmɛ naxan fɔxɔ ra, a naxa Isa mayandi a e
birin xa lu a ra. Kɔnɔ Isa naxa a ragbilen, a a
masen a bɛ, 39 «Gbilen i xɔnyi. Ala fe naxan
birin nabaxi i bɛ, sa na dɛntɛgɛ sa.» Xɛmɛ
naxa siga, a sa na taa birin isa. Isa naxan
nabaxi a bɛ, a naxa sa na tagi raba birin bɛ.

Di ginɛ nde rakelife faxɛ ma

nun ginɛ gbɛtɛ rayalanfe
(Matiyu 9:18-26, Maraki 5:21-43)

40 Isa to gbilen naakiri ma, ɲama birin nu
a mamɛfe. E naxa a ralan. 41 Salide yarerati
nde naxa fa a xɔn naxan nu xili Yayiru. A
naxa fa a suyidi Isa bɛ, a a mayandi a xa siga
a xɔnyi, 42 barima a xa di ginɛ kerenyi nu fa
na faxafe nɛ. A ɲɛ kɔnti nu bara ɲɛ fu nun
firin ɲɔndɔn li.

Isa to nu sigafe Yayiru xɔnyi, ɲama
gbegbe nu na a xɛtɛnfe. 43 Ginɛ nde nu na
e ya ma naxan xa kike wali mu nu a itima
ɲɛ fu nun firin bun ma, mixi yo mu nɔ a
dandande. 44 Na ginɛ naxa fa Isa xanbi ra, a
a bɛlɛxɛ din a xa donma sanbunyi ra. Keren
na, a xa kike wali naxa dan. 45 Isa naxa
maxɔrinyi ti, «Nde dinxi n na?» Birin to a
fala a e tan mu a ra, Piyɛri naxa a fala Isa
bɛ, «Karamɔxɔ, ɲama i rabilinxi, birin nan
i xɛtɛnfe!» 46 Kɔnɔ Isa naxa a masen, «Mixi
nde bara din n na, barima n a kolon sɛnbɛ
nde bara mini n fate.» 47 Ginɛ to a kolon
a a mu nu nɔma a nɔxunde, a naxa fa a
sɛrɛnma, a suyidi Isa bɛ. A a bɛlɛxɛ dinxi
a ra fe naxan ma, a man yalanxi a ikɔrɛxi ra
ki naxɛ, a naxa na birin tagi raba ɲama ya
xɔri. 48 Isa naxa a masen a bɛ, «N ma di ginɛ,
i xa danxaniya bara i rayalan. Siga bɔɲɛsa
kui.»
49 Isa to nu wɔyɛnfe, mixi nde naxa fa
kelife salide yarerati xɔnyi, a a fala a tan
Yayiru bɛ, «I xa di ginɛ bara faxa. I naxa
karamɔxɔ tɔɔrɔ sɔnɔn.» 50 Isa to a mɛ, a naxa
a masen Yayiru bɛ, «I naxa gaaxu. I xa
danxaniya tun. I xa di kisima nɛ.»

51 Isa to Yayiru xɔnyi li, a mu tin mixi yo
xa so banxi kui fo Piyɛri, Yaya, Yaki, di ginɛ
baba nun a nga. 52 Isa to a to birin nu wafe di
ginɛ xa fe ra sunnunyi kui, a naxa a masen
e bɛ, «Wo naxa wa. Yi di ginɛ mu faxaxi
xɛ, a na xife nɛ.» 53 Ɲama naxa yo Isa ma,
e a mayele, barima e nu a kolon a tɛmɛdi
bara faxa. 54 Kɔnɔ Isa naxa tɛmɛdi bɛlɛxɛ
suxu, a a fala a bɛ a xui itexi ra, «N ma di,
keli!» 55 A nii naxa gbilen a i, a keli keren
na. Isa naxa a fala e bɛ e xa donse fi a ma.
56 Tɛmɛdi barimae dɛ nu ixaraxi, kɔnɔ Isa
naxa a matintin e ra fa a fala, a fe naxan
nabaxi, e naxa a fala mixi yo bɛ.

9

Isa a fɔxirabirɛ fu nun firinyie xɛɛfe
(Matiyu 10:5-42, Maraki 6:7-12)

1 Isa to a fɔxirabirɛ fu nun firinyie malan,
a naxa sɛnbɛ nun nɔɛ fi e ma alako e xa nɔ
ɲinnɛɛ keride mixie fɔxɔ ra, e man xa nɔ
furema mɔɔli birin nayalande. 2 A naxa e
xɛɛ mixie kawandide Ala xa mangɛya niini
xa masenyi ra, e man xa furemae rayalan.
3 A naxa a masen e bɛ, «Wo nɛ biyaasima,
wo naxa sese xanin wo xun ma, alɔ xuli,
gbɔnfɔɛ, taami, kɔbiri, xa na mu a ra donma
firin nde. 4 Wo na so banxi naxan kui,
wo xa yigiya mɛnni nɛ han wo sa sigama
taa gbɛtɛ tɛmui naxɛ. 5 Xa na taakae mu
wo rasɛnɛ, wo xa keli naa. Wo xa mɛnni
bɛndɛ rakɔnkɔn wo sanyie ra, a xa findi
seedeɲɔxɔya ra e bɛ, wo bara e rabolo.» 6 Na
kui, Isa fɔxirabirɛɛ naxa siga, e sa taae birin
isa. E nu mixie kawandima Ala xa xibaaru
fanyi ra, e nu furemae rayalan yire birin.

Mangɛ Herode ifuxi Isa xa fe ra
(Matiyu 14:1-12, Maraki 6:14-29)

7 Galile mangɛ Herode to fe birin mɛ
naxee nu rabafe a xa bɔxi ma, a naxa ifu
Isa xa fe ra, barima ndee nu a falama a
Yaya Xunxa nan kelixi faxɛ ma, 8 ndee a
fala a Annabi Eliya nan gbilenxi, ndee a fala
a namiɲɔnmɛ gbɛtɛ naxan nu na duniɲɛ
tɛmui dangixi, na nan man kelixi. 9 Herode
naxa a fala, «Yaya tan, n bara na xunyi
bolon a dɛ i. Kɔnɔ nde fa yi tan na, n naxan
xa fe mɛma yi ki?» Na kui, a naxa so katafe
a xa Isa to.

Isa donse fife mixi wulu suuli ma
(Matiyu 14:13-21, Maraki 6:30-44)

10 Xɛɛrae to gbilen, e fe naxee rabaxi, e
naxa a birin dɛntɛgɛ sa Isa bɛ. A fan naxa
e xanin Betesayida e xa lu e xati ma yire
keren. 11 Kɔnɔ ɲama to a kolon, e naxa bira
Isa fɔxɔ ra. A fan naxa e ralan, a wɔyɛn e
bɛ Ala xa mangɛya niini xa fe ra, a furemae
rayalan.

12 Nunmare to so fɔlɔ, Isa fɔxirabirɛ fu
nun firinyie naxa e maso a ra, e a fala a
bɛ, «Ɲama rayensen alako e xa sa so taae
nun daaxae naxee na be rabilinyi, e xa sa
yigiyadee nun donsee fen, barima won na
wula nɛ yi ki.» 13 Isa naxa a fala e bɛ, «Wo
tan nan xa donse fi e ma.» A fɔxirabirɛɛ
naxa a yaabi, «Sese mu na muxu yi bafe
taami suuli nun yɛxɛ firin na. Ka muxu tan
nan xa siga donse sarade yi ɲama birin bɛ?»
14 Mixie naxee nu na naa, xɛmɛɛ kɔnti naxa
siga han wulu suuli ɲɔndɔn.

Isa naxa a fala a fɔxirabirɛɛ bɛ, «Wo a
fala mixie bɛ e xa dɔxɔ e tongo suuli suuli
ma.» 15 E fan naxa a raba na ki, e mixi birin
nadɔxɔ. 16 Isa naxa na taami suuli nun na
yɛxɛ firin tongo, a a ya rate koore ma, a fa
Ala nuwali sa. A naxa taamie igira, a fa e so
a fɔxirabirɛɛ yi ra, alako e xa e itaxun ɲama
ma. 17 Ɲama birin naxa e dɛge han e wasa.
Donse dɔnxɔɛ xuntunyie to matongo, debe
fu nun firin nan nafe.

Piyɛri Isa kolonfe Ala xa Mixi Sugandixi
ra,

nun Isa a xa faxɛ nun marakeli xa fe
masenfe
(Matiyu 16:13-28, Maraki 8:27-30)

18 Lɔxɔ nde Isa nu na Ala maxandife a xati
ma. A fɔxirabirɛɛ fan nu na naa. A naxa
e maxɔrin, a naxɛ, «Mixie munse falama
n ma fe ra? Nde lanxi n ma?» 19 E naxa a
yaabi, «Ndee a falama, Annabi Yaya Xunxa.
Ndee a falama, Annabi Eliya. Ndee a falama,
namiɲɔnmɛ gbɛtɛ naxan faxa waxati dan-
gixi, na nan man kelixi.» 20 Isa man naxa e
maxɔrin, «Kɔnɔ wo tan naxɛ di? Nde n na?»
Piyɛri naxa a yaabi, «Ala xa Mixi Sugandixi
nan na i ra.»

21 Isa naxa a matintin e ra, a e yamari, e
naxa a xa fe fala mixi yo bɛ. 22 A man naxa
a masen e bɛ, «Fo Adama xa Di xa tɔɔrɛ
gbegbe sɔtɔ. Yuwifie xa forie, sɛrɛxɛdubɛ
kuntigie, nun sɛriyɛ karamɔxɔe mu fama
lade a ra, e a faxama nɛ, kɔnɔ a man xa keli
faxɛ ma a xi saxan nde.»

23 Isa naxa a masen birin bɛ, «Xa mixi wa
birafe n fɔxɔ ra, a xa tondi a yɛtɛ ma, a xa tin
tɔɔrɛ nun faxɛ ra lɔxɔɛ birin, a bira n fɔxɔ
ra. 24 Mixi naxan wama a yɛtɛ rakisife, na
kanyi lɔɛma nɛ. Naxan a yɛtɛ ralɔɛma n tan
ma fe ra, na kanyi kisima nɛ. 25 Dunijna birin
sɔtɔɛ munse fanma mixi ma, xa a sigama
yahannama? 26 Naxan yo yaagima n tan nun
n ma wɔyɛnyi xa fe ra, n tan Adama xa
Di fama a nɔrɛ kui tɛmui naxɛ nun a Baba
Ala nun a xa malekɛ sɛniyɛnxie xa nɔrɛ, n
fan yaagima nɛ na kanyi xa fe ra. 27 N xa
nɔndi fala wo bɛ, mixi ndee tixi wo ya ma
be, naxee mu faxama fo e Ala xa mangɛya
niini to.»

Isa nɔrɔfe
(Matiyu 17:1-3, Maraki 9:1-13)

28 Yi masenyi dangi xanbi xi solomasaxan
jɔndɔn, Isa naxa Piyɛri, Yaya, nun Yaki
xanin geya fari Ala maxandide. 29 Isa to
nu Ala maxandife, a yatagi naxa masara.
A xa dugie fan naxa fiixɛ alɔ naiyalanyi.
30 Na tɛmui, Annabi Munsa nun Annabi Eliya
naxa mini e ma, e nun Isa naxa wɔyɛn. 31 E
mini nɔrɛ xungbe nan kui, e nu wɔyɛnfe
Isa bɛ a xa faxɛ xa fe ma, naxan nu fafe
kamalide Darisalamu.
32 Xi xɔli nu bara nɔ Piyɛri nun a booree
ra, kɔnɔ e to xunu, e naxa Isa xa nɔrɛ to, a
nun na xɛmɛ firin naxee nu na a fɛ ma. 33 Na
xɛmɛ firinyie to nu kelife Isa xun, Piyɛri
naxa a fala a bɛ, «Marigi, fe fanyi na a ra
muxu to na be yi ki. Muxu xa lingira saxan
yailan, keren i gbe, keren Annabi Munsa
gbe, keren Annabi Eliya gbe.» Piyɛri mu nu
a kolonxi a nu sese naxan falafe. 34 A to nu
na wɔyɛnfe, nuxui naxa goro e ma. Piyɛri
nun a booree naxa gaaxu e to a to nuxui
bara din e ma. 35 Xui nde naxa mini nuxui
kui, a a masen, «N ma Di nan ya, n ma Mixi
Sugandixi. Wo wo tuli mati a ra.» 36 Na xui
to gɛ wɔyɛnde, e naxa Isa to a keren. A
fɔxirabirɛe fe naxan toxi e ya ra, e naxa
dundu a fe ma, e mu a fala mixi yo bɛ na
waxati.

Isa jninnɛ kerife dimɛdi nde fɔxɔ ra
(Matiyu 17:14-23, Maraki 9:14-32)

37 Na kuye iba, Isa nun a fɔxirabirɛe naxa
goro geya fari, jnama gbegbe naxa fa a
ralande. 38 Na tɛmui, xɛmɛ nde naxa a xui
ite jnama tagi Isa mayandife ra, «Karamɔxɔ,
yandi, fa n ma di xɛmɛ mato, barima yi di
kerenyi nan na n bɛ! 39 A mato, jninnɛ nan
na a fɔxɔ ra. A na keli a ra, a sɔnxɔma nɛ,
a a raketun a ra, n ma di dɛxunfɛ nu fa
mini. A mu a bɛjninma mafuren, fo a gɛ a
rahalakide. 40 N bara i fɔxirabirɛe mayandi e
xa yi jninnɛ keri a fɔxɔ ra, kɔnɔ e mu nɔxi.»
41 Isa naxa e yaabi, «Wo tan bɔnsɔɛ danx-
aniyatare, wo kobi. N xa lu wo sɛɛti ma han
mun tɛmui? N xa ti wo bun ma han mun
lɔxɔɛ? Wo fa na di ra n xɔn.»
42 A jnan mu nu Isa yire li sinden, jninnɛ
naxa di rabira bɔxi ma, a a raketun a ra.
Kɔnɔ Isa to jninnɛ yamari, di naxa yalan, Isa
fa a ragbilen a baba ma. 43 Nama birin naxa
kaaba Ala xa sɛnbɛ ma.

Isa a xa faxɛ xa fe masenfe a sanmaya
firin nde
(Matiyu 17:22-23, Maraki 9:30-32)

Birin to nu kaabaxi Isa wali fɔxi birin ma,
a naxa a fala a fɔxirabirɛe bɛ, 44 «Wo tan xa
yi masenyi nan namɛ a fanyi ra: Adama xa
Di sama nɛ mixie bɛlɛxɛ.» 45 Kɔnɔ e mu na
wɔyɛnyi fahaamu, barima a nu bara nɔxun
e ma alako e naxa a kolon. E man mu suusa
Isa maxɔrinde a ma.

Mixi naxan tide gbo
(Matiyu 18:1-11, Maraki 9:33-50)

46 Isa fɔxirabirɛe naxa so wɔyɛnyi kui, e xa
a kolon naxan tide gbo e ya ma. 47 Kɔnɔ Isa
to nu e bɔjnɛ ma fe kolon, a naxa dimɛdi nde
tongo, a a ti a fɛ ma. 48 A naxa a masen e bɛ,
«Mixi yo naxan yi dimɛdi mɔɔli rasɛnɛma n
xili ra, na kanyi bara n tan yɛtɛ yati rasɛnɛ.
Mixi yo naxan n tan nasɛnɛ, na kanyi bara n
xɛɛma fan nasɛnɛ. Naxan findixi mixi xuri
ra wo birin ya ma, a tan nan tide gbo.»

Findife Isa fɔxirabirɛ ra
(Maraki 9:38-41)

49 Yaya naxa a yaabi, «Karamɔxɔ, muxu
bara xɛmɛ nde to a jninnɛ kerima mixi fɔxɔ
ra i xili saabui ra. Muxu bara kata a xa ba na
ma, barima a mu biraxi won fɔxɔ ra.» 50 Isa
naxa e yamari, «Wo naxa a ratɔn, barima xa
naxan mu kelixi wo xili ma, na tan na wo
tan na bɛ.»

Samari taa nde tondife Isa rasɛnɛde

51 Waxati to nu bara makɔrɛ Isa xa te
koore, a naxa natɛ tongo a xa Darisalamu
kira suxu. 52 A naxa mixi ndee xɛɛ a ya ra.
E to siga, e naxa so Samari taa nde e xa sa
yigiya nde fen a bɛ. 53 Kɔnɔ naakae mu tin a
rasɛnɛde barima a nu sigafe Darisalamu nɛ.
54 A fɔxirabirɛe Yaya nun Yaki to na fe to, e

naxa a fala a bɛ, «Marigi, muxu xa yaamari
fi tɛ xa goro keli koore, a xa e ratɔn?» [55] Kɔnɔ
Isa naxa a ya rafindi e ma, a wɔyɛn xɔrɔxɔɛ
fala e bɛ. [56] Na tɛmui, e naxa siga taa gbɛtɛ.

Birafe Isa fɔxɔ ra
(Matiyu 8:19-22)

[57] E to nu kira xɔn ma, xɛmɛ nde naxa fa a
fala Isa bɛ, «I siga dɛdɛ, n na i fɔxɔ ra.» [58] Isa
naxa a yaabi,
«Xulumase xima yili kui.
Xɔni xima a tɛɛ kui.
Kɔnɔ dɛdɛ mu na Adama xa Di bɛ a a xunyi
sama dɛnnaxɛ.»
[59] Isa man naxa a masen mixi gbɛtɛ nde
bɛ, «Bira n fɔxɔ ra.» Kɔnɔ a kanyi naxa a
yaabi, «Marigi, a lu n xa siga, n xa sa n
baba ragata sinden.» [60] Isa naxa a yaabi, «A
lu faxamixie nan xa e xa faxamixie ragata.
I tan xa siga, i xa sa mixie kawandi Ala xa
mangɛya niini ra.» [61] Mixi gbɛtɛ fan naxa a
fala a bɛ, «Marigi, n birama nɛ i fɔxɔ ra,
kɔnɔ a lu n xa siga n xɔnyi, n xa sa n ɲungu
n ma mixie ma.» [62] Kɔnɔ Isa naxa a yaabi,
«Mixi yo naxan saari suxuma a nu fa a xanbi
mato, a kanyi mu daxa a xa wali suxu Ala xa
mangɛya niini bɛ.»

10

Isa a fɔxirabirɛe tongo solofere a nun firin xɛɛfe

[1] Yi fee dangi xanbi, Marigi naxa mixi
gbɛtɛe sugandi, mixi tongo solofere a nun
firin. A naxa e xɛɛ firin firin na, e xa siga a
ya ra taa birin kui a nun yire birin a tan yɛtɛ
nu fafe sigade dɛnnaxɛ. [2] A naxa a masen
e bɛ, «Xɛ xaba wali belebele nan na, kɔnɔ
walikɛe tan xurun. Wo xɛ kanyi maxandi
alako a xa walikɛe rasanba a xa xɛ xabade.
[3] Wo siga. N na wo xɛɛfe nɛ alɔ yɛxɛɛyɔrɛ
naxee soma wula baree tagi. [4] Wo naxa
kɔbiri, gbɔnfɔɛ, xa na mu a ra sankiri xanin
wo xun ma. Wo naxa bu mixie xɛɛbu ra kira
xɔn ma.»
[5] «Wo nu so banxi naxan kui, beenun wo
xa se gbɛtɛ fala wo xa a masen sinden, ‹Ala
xa bɔɲɛsa fi yi fɔxɔɛ ma.› [6] Xa bɔɲɛsa mixi
nde sabatixi naa, Ala wo xa duba suxuma nɛ
a bɛ, kɔnɔ xa na mixi mɔɔli mu na, Ala wo xa
duba ragbilenma wo tan nan ma. [7] Wo xa lu
na banxi kerenyi nan kui. E se naxan soma
wo yi ra, wo xa a don, wo xa a min, barima
a lanma walikɛ xa a sare sɔtɔ. Wo naxa keli
na banxi kui wo xa sa yigiya banxi gbɛtɛ.»
[8] «Wo nu so taa naxan yo kui e naxa
wo rasɛnɛ, e na naxan so wo yi ra, wo
xa na don. [9] Wo xa na furemae rayalan,
wo a masen naakae bɛ, ‹Ala xa mangɛya
niini bara makɔrɛ wo ra.› [10] Kɔnɔ wo nu
so taa naxan yo kui e mu wo rasɛnɛ, wo
xa siga taa tagi nɛ, wo a masen mixie bɛ,
[11] ‹Hali wo xa taa xube naxan kankanxi
muxu sanyie ra, muxu bara a rakɔnkɔn a xa
findi seedeɲɔxɔya ra naxan baxi wo xili ma.
Kɔnɔ wo xa a kolon nɛ, a Ala xa mangɛya
niini bara makɔrɛ.› [12] N xa a fala wo bɛ, kiiti
sa lɔxɔɛ, kiiti fanma Sodoma bɛ dangife na
taa ra.»

Taa danxaniyataree xa gbaloe
(Matiyu 11:21-24)

[13] «Gbaloe na wo bɛ, Korasinkae! Gbaloe
na wo fan bɛ, Betesayidakae! Kaabanako
naxee raba wo tagi, xa nee sa raba Tire nun
Sidɔn nɛ nu, a a lima e tan bara tuubi nu
a rakuya, e dɔxɔ sunnun donma ragoroxi
e ma, e tɛ xube maso e ma e xa tuubi
tɔnxuma ra. [14] Kiiti sa lɔxɔɛ xɔrɔxɔma wo
tan ma dangi Tirekae nun Sidɔnkae ra. [15] I
tan Kapɛrɛnamu go, i ɲɔxɔ a ma a i tema
han ariyanna kui? Ade, i ragoroma nɛ han
yahannama.»
[16] Isa man naxa a fala a fɔxirabirɛe bɛ,
«Naxan na a tuli mati wo ra, a kanyi a tuli
matixi n tan nan na. Naxan na tondi lade
wo ra, na kanyi tondixi lade n tan nan na.
Naxan na tondi lade n tan na, na kanyi
tondixi lade n xɛɛma nan na.»

Isa fɔxirabirɛ tongo solofere a nun firinyie gbilenfe

[17] Isa fɔxirabirɛ tongo solofere a nun firin
naxa gbilen sɛɛwɛ kui, e a fala a bɛ, «Marigi,
muxu na yaamari fi i xili ra, hali ɲinnɛe,
e muxu xui rabatuma.» [18] Isa naxa a masen
e bɛ, «N bara Sentanɛ to bira ra keli koore
ma alɔ seyamakɔnyi. [19] A mato, n bara nɔɛ
fi wo ma wo xa ɲɛrɛ bɔximase nun tali
ma, n nɔɛ fi wo ma yaxui Sentanɛ xa sɛnbɛ
birin xun. Na birin kui, sese mu wo toma.
[20] Kɔnɔ wo naxa sɛɛwa xɛ ɲinnɛe to wo xui
rabatuma. Wo xa sɛɛwa nɛ barima wo xili
sɛbɛxi ariyanna.»

Isa sɛɛwafe Ala sagoe ra
(Matiyu 11:25-27, 13:16-17)

[21] Na waxati, Isa naxa sɛɛwa Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi saabui ra, a a fala, «Baba Ala,
koore nun bɔxi Marigi, n bara i tantu i to
yi fee nɔxunxi lɔnnilae nun xaxilimae ma,

i e masen dimɛdie bɛ. Iyo, n Baba, n bara i
tantu barima i kɛnɛn fe nan ya.»
22 «N Baba bara fe birin taxu n na. Mixi
yo mu Ala xa Di kolon, fo Baba Ala. Mixi
yo mu Baba Ala kolon, fo Ala xa Di, a nun
Ala xa Di nu tin a masende naxan bɛ.» 23 A
naxa a ya rafindi fɔxirabirɛe ma, a a fala e
bɛ e xati ma, «Sɛɛwɛ na mixi bɛ, naxan fee
toma wo ya naxan toxi! 24 N xa a fala wo bɛ,
namijɔnmɛ nun mangɛ wuyaxi bara wa e
xa fee to wo na naxee tofe, kɔnɔ e mu a to.
E bara wa e xa fee mɛ wo na naxee mɛfe,
kɔnɔ e mu a mɛ.»

Yaamari naxan tide gbo a birin bɛ,

nun Samarika mixi fanyi nde xa taali
(Matiyu 22:34-40, Maraki 12:28-34)

25 Lɔxɔ nde, sɛriyɛ lɔnnila nde to nu
wama Isa matofe, a naxa ti, a a fala a bɛ,
«Karamɔxɔ, a lanma n xa munse raba alako
n xa abadan kisi sɔtɔ?» 26 Isa fan naxa a
maxɔrin, «Munse sɛbɛxi Munsa xa sɛriyɛ
kui? I a fahaamuxi di?» 27 Sɛriyɛ lɔnnila
naxa a yaabi, «I xa Ala xanu i bɔɲɛ birin na,
i nii birin na, i sɛnbɛ birin na, a nun i xaxili
birin na. I man xa i ngaxakerenyi xanu alɔ
i i yɛtɛ xanuxi ki naxɛ.» 28 Isa naxa a fala a bɛ,
«I xa yaabi fan. Xa i na raba, i kisima nɛ.»

29 Kɔnɔ sɛriyɛ lɔnnila to nu wama a tan xa
kolon tinxintɔɛ ra, a man naxa Isa maxɔrin,
«Kɔnɔ nde findixi n ngaxakerenyi ra?» 30 Isa
naxa wɔyɛnyi tongo, a a yaabi, «Xɛmɛ nde
nu na kira xɔn kelife Darisalamu gorofe ra
Yeriko. Muɲɛtie naxa dutun a ma, e a xa
dugie birin ba a ma, e a bɔnbɔ, e a lu alɔ
faxamixi. 31 A naxa a li, sɛrɛxɛdubɛ nde nan
nu fafe na kira xɔn ma. A to na xɛmɛ to saxi
kira ra, a naxa dangi kira sɛɛti boore ra. 32 Na
mɔɔli man na, Lewi di nde fan naxa fa kira
xɔn ma. A to na li, a xɛmɛ to saxi kira ra, a
fan naxa dangi kira sɛɛti boore ra.»

33 «Kɔnɔ Samarika nde fan naxa fa a xa
biyaasi kui, a na xɛmɛ li kira ra. A to a to,
a naxa kinikini ki fanyi. 34 A to a maso a
ra, a naxa ture nun wɛni sa a xa fie ma, a
e maxiri. A naxa a tongo, a a sa a xa sofale
fari. A naxa a xanin yigiya banxi nde kui,
a mɛɛni a ma. 35 Na kuye iba, a naxa gbeti
kɔbiri kole firin so na yigiya banxi kanyi yi
ra, a a fala a bɛ, ‹Mɛɛni yi xɛmɛ ma. Xa i
kɔbiri ba a xa fe ra dangi yi ra, n man nɛ
dangima be n na kɔbiri ragbilenma i ma.›»

36 Isa naxa fa sɛriyɛ lɔnnila maxɔrin, «Yi
mixi saxanyi ya ma, nde findixi ngaxak-
erenyi ra na xɛmɛ bɛ muɲɛtie dutun naxan
ma?» 37 Sɛriyɛ lɔnnila naxa a yaabi, «Naxan
kinikini a ma.» Isa naxa a masen a bɛ, «I fan
xa na mɔɔli nan naba.»

Marata nun Mariyama xɔnyi

38 Isa nun a fɔxirabirɛe to so taa nde kui,
ginɛ nde naxa e yigiya naxan xili Marata.
39 A xunya ginɛma fan nu na naxan nu xili
Mariyama. Na naxa sa dɔxɔ Marigi sɛɛti ma,
a a tuli mati a xa masenyi ra, 40 kɔnɔ Marata
tan ya koto nu mɔxi a xa xɔɲɛe bun tife ra.
Na kui, Marata naxa sa a fala Isa bɛ, «Marigi,
i mu n xunya toxi? A bara wali birin lu n
tan keren ma. Wɔyɛn a bɛ, a xa fa n mali.»
41 Marigi naxa a yaabi, «Marata, Marata, i
kɔntɔfilixi, i man ya koto mɔxi fe gbegbe
ma, 42 kɔnɔ i hayi na fe keren peti nan ma.
Mariyama tan, a tan nan fe fanyi sugandixi.
Na man mu bama a yi feo!»

11

Ala maxandife
(Matiyu 6:9-13, 7:7-11)

1 Lɔxɔ nde, Isa nu na Ala maxandife yire
nde. A to gɛ, a fɔxirabirɛ nde naxa a fala
a bɛ, «Marigi, muxu tinkan Ala maxandide
alɔ Yaya a fɔxirabirɛe tinkanxi ki naxɛ.» 2 Isa
naxa a masen e bɛ, «Wo nɛ Ala maxandima,
wo xa a fala,
‹Baba Ala, duniɲa birin xa i xili sɛniyɛnxi
kolon.
I xa mangɛya niini xa fa.
3 Baloe fi muxu ma lɔxɔɛ birin,
muxu hayi na naxan ma.
4 Diɲɛ muxu xa yunubie ma,
barima muxu fan diɲɛma mixie haakɛ ma,
naxan yo bara fe kobi niya muxu ra.
I naxa muxu ti maratantanyi kira xɔn.›»

5 Isa man naxa a masen e bɛ, «Xa a sa li,
wo ya ma mixi nde naxa siga a boore nde
xɔn kɔɛ tagi, a a fala a bɛ, ‹N boore, taami
saxan doni n bɛ, 6 barima xɔɲɛ nde nan faxi
n bɛ keli biyaasi, a fa li donse yo mu na n
naxan soma a yi.›»

7 «Xa a sa li go, banxi kanyi a yaabi, ‹Ba n
tɔɔrɔfe! Naadɛ balanxi, n tan nun n ma die
birin saxi. N mu nɔma kelide fa n xa taami
so i yi!› 8 N xa a fala wo bɛ, banxi kanyi mu
kelima a xa a boore mali e xa dɔxɔbooreya
ma. Kɔnɔ a boore xa lixirinyi tan, na nan a

niyama banxi kanyi xa keli, a a boore hayi
birin fan.»
9 «N xa a fala wo bɛ,
wo maxandi ti, wo a sɔtɔma nɛ.
Wo fenyi ti, wo a toma nɛ.
Wo naadɛ kɔnkɔn, a rabima nɛ wo bɛ.
10 Mixi naxan birin maxandi tima, a a sɔtɔma
nɛ.
Mixi naxan se fenma, a a toma nɛ.
Mixi naxan naadɛ kɔnkɔnma, a rabima nɛ a
bɛ.»
11 «Baba mundun na wo ya ma naxan xa di
yɛxɛ maxɔrinma a ma, a sa bɔximase so a
yi ra? 12 Xa a sa tɔxɛlɛ nan maxɔrin wo ma,
wo nɔma tali sode a yi ra? 13 Xa wo tan mixi
kobie fata se fanyie fide wo xa die ma, Baba
Ala naxan na ariyanna, a dangi wo ra pon!
A a Xaxili Sɛniyɛnxi fima nɛ a maxandimae
ma.»

*Ala Xaxili S*ɛniyɛnxi matandife
(Matiyu 12:22-37, Maraki 3:20-27)

14 Isa naxa ɲinnɛ nde keri xɛmɛ fɔxɔ ra
naxan nu bara a kanyi findi boboe ra. Isa
to na ɲinnɛ keri, boboe naxa wɔyɛn, ɲama
naxa kaaba. 15 Kɔnɔ mixi ndee nu na e ya
ma, nee a fala, «A ɲinnɛe kerima ɲinnɛ
mangɛ Bɛlɛsɛbulu nan saabui ra.» 16 Mixi
gbɛtɛe naxa gantanyi sa a ya ra a maxɔrinfe
ra Ala xa tɔnxuma nde ma. 17 Isa to e xa
maɲɔxunyi birin kolon, a naxa a masen e
bɛ, «Lantareya na mangɛya naxan kui, a
mu buma. Denbaya lantaree fan, e kanama
nɛ. 18 Sentanɛ xa mangɛya nɔma bude xa
lantareya na a kui? Wo naxɛ a n ɲinnɛ
kerima Bɛlɛsɛbulu saabui nan na. 19 Xa n tan
ɲinnɛe kerima Bɛlɛsɛbulu nan saabui ra, wo
tan xa mixie fa e kerima nde saabui ra? Na
kui, e tan nan yati wo makiitima. 20 Kɔnɔ xa
n tan ɲinnɛ kerima Ala sɛnbɛ nan saabui ra,
Ala xa mangɛya niini yati nan bara wo li.»
21 «Xa sɛnbɛma a xa banxi kantama gere-
sose ra, a harige birin na kantari nan kui.
22 Kɔnɔ xɛmɛ gbɛtɛ na fa naxan sɛnbɛ gbo a
bɛ, a nɔma nɛ a ra, a a xa geresosee ba a yi
a nu laxi naxee ra, a a harige birin itaxun
mixi gbɛtɛe ra.»
23 «Mixi naxan mu n fɔxɔ ra, a tixi n kanke
nɛ. Naxan mu n malima mixi sɔtɔde, a na
mixie rayensenfe nɛ.»

Ɲinnɛ gbilenfe a sabatide fori
(Matiyu 12:43-45)

24 «Ɲinnɛ na gbilen mixi fɔxɔ ra, a sigama
yire maxare lingira gbɛtɛ fende, kɔnɔ a mu
a toma. Na tɛmui a a falama a yɛtɛ bɛ, ‹N
xa gbilen n ma banxi kui n kelixi dɛnnaxɛ.›
25 A na gbilen mɛnni, a a lima nɛ na banxi
makɔxi, a raxunmaxi a fanyi ra. 26 Na tɛmui,
a sigama nɛ a sa fa ɲinnɛ solofere gbɛtɛe ra
naxee ɲaaxu a bɛ, e birin so na banxi kui, e
sabati naa. Na kui, na mixi xa fe ɲaaxuma
nɛ dangife singe ra.»

*S*ɛɛwɛ na mixi naxee bɛ
27 Isa to nu yi fee falafe, ginɛ nde naxa a
xui ite ɲama tagi, «Sɛɛwɛ na ginɛ bɛ naxan
i bari, a xiɲɛ fi i ma!» 28 Kɔnɔ Isa naxa a
yaabi, «Sɛɛwɛ na mixie nan bɛ naxee Ala xa
masenyi ramɛma, e a rabatu.»

*Annabi Yunusa xa t*ɔnxuma
(Matiyu 12:38-42)

29 Ɲama to nu Isa xɛtɛnfe, Isa naxa a
masen e bɛ, «To mixie kobi. E wama
tɔnxuma makaabaxi tofe, kɔnɔ tɔnxuma
yo mu fima e ma bafe Annabi Yunusa
xa tɔnxuma ra. 30 Annabi Yunusa findi
tɔnxuma ra Ninewekae bɛ ki naxɛ, Adama
xa Di fan findima tɔnxuma ra na ki nɛ
yi waxati mixie bɛ. 31 Kiiti lɔxɔɛ, Seeba
mangɛ ginɛ fan tima nɛ e nun to mixie,
a seedeɲɔxɔya ba wo xili ma, barima a
tan fa nɛ kelife yire makuye Sulemani xa
lɔnni ramɛde, a fa li naxan na wo yire yi
ki be, a tide gbo Sulemani bɛ. 32 Kiiti sa
lɔxɔɛ, Ninewekae fan kiiti tinxinxi sama
nɛ yi waxati mixie ma, barima Ninewekae
tuubi Yunusa xa kawandi nan saabui ra,
kɔnɔ yakɔsi mixi nde na be naxan xa fe gbo
Annabi Yunusa bɛ.»

Danxaniya xa naiyalanyi
(Matiyu 5:15, 6:22-23)

33 «Mixi yo mu lanpui radɛxɛma a man fa
a nɔxun yire nde, xa na mu a ra a debe felen
a xun. A a dɔxɔma lanpui dɔxɔse nan fari
alako naxee soma banxi, e xa a tɛ dɛxɛ to.»
34 «I ya nan na i fate xa lanpui ra. Xa i ya
fan, i fate birin iyalanma nɛ, kɔnɔ xa i ya
mu fan, i fate luma dimi nan kui. 35 Na kui, i
maɲɔxun ki fanyi xa naiyalanyi naxan na i
bɔɲɛ kui mu findixi dimi ra. 36 Xa i fate birin
iyalanxi, dɛdɛ mu fa na dimi kui, a birin
luma nɛ naiyalanyi kui alɔ lanpui dɛxɛ na
ti i ma.»

*Diin*ɛla kobie
(Matiyu 23:1-39, Maraki 12:38-40)

37 Isa to gɛ wɔyɛnde, Farisɛni nde naxa Isa
maxɔrin e xa sa e dɛge. Isa to so Farisɛni

xɔnyi, a naxa a magoro. 38 Farisɛni naxa
kaaba, a to a to Isa mu a bɛlɛxɛ raxa Yuwifie
xa naamunyi ki ma beenun a xa a dɛge.
39 Na kui, Marigi naxa a fala a bɛ, «Wo tan
Farisɛnie, wo pɔɔti nun pileti fari maxama
e xa rasɛniyɛn, kɔnɔ mixi see muɲafe nun
sɛniyɛntareɲa nan tun na wo bɔɲɛ ma. 40 Wo
tan xaxilitaree! Wo mu a kolon Ala naxan se
fari daa, a tan nan mixi bɔɲɛ fan daa? 41 Xa
wo setare ki baloe ra naxan na wo xa piletie
kui, wo xa fe birin nasɛniyɛnma nɛ.»

42 «Gbaloe na wo bɛ, wo tan Farisɛnie! Wo
sansi xunxurie birin farilɛ bama, alɔ salaxui
nun gbɛngbɛ, kɔnɔ wo gbilenxi tinxinyi
nun Ala xanufe fɔxɔ ra. A lanma nɛ nu
wo xa na sɛriyɛ hagigɛe rabatu, wo man
mu nɛɛmu boore sɛriyɛ xunxurie fan ma.
43 Gbaloe na wo bɛ, wo tan Farisɛnie! Barima
a rafanxi wo ma, wo xa dɔxɔ binyɛ yire
salide banxi kui, mixie man xa nu wo xɛɛbu
taa kui binyɛ xɛɛbuie ra. 44 Gbaloe na wo bɛ,
barima wo maniyaxi gaburie nan na naxee
mu matɔnxumaxi, mixie ɲɛrɛma naxan fari
e mu a kolon!»

45 Sɛriyɛ lɔnnila nde naxa a fala a bɛ,
«Karamɔxɔ, i to yi fee falama yi ki, i
na muxu fan nasɔtɔfe nɛ.» 46 Isa naxa a
yaabi, «Gbaloe na wo fan bɛ, wo tan sɛriyɛ
lɔnnilae! Barima wo kote dɔxɔma mixi xun
ma naxan xanin xɔnɔ ki fanyi, kɔnɔ wo
tan mu tinma e malide hali wo bɛlɛxɛsole
keren na. 47 Gbaloe na wo bɛ, barima
wo gaburi fanyie yailanma namiɲɔnmɛe
bɛ, a fa li wo benbae nan e faxa! 48 Na
kui, wo bara findi wo benbae xa kɛwalie
seede ra, e xa na kɛwalie man bara wo
kɛnɛn, barima e tan bara namiɲɔnmɛe faxa,
wo fan na namiɲɔnmɛe xa gaburie raxun-
mama. 49 Na nan a ra, Ala xa lɔnni fan a
masenxi nɛ, ‹N namiɲɔnmɛe nun xɛɛrae
rasanbama nɛ e ma, e tan ndee faxa, e ndee
ɲaxankata.› 50 Na kui, namiɲɔnmɛe birin
wuli naxan filixi kabi duniɲa fɔlɛ, yi waxati
mixie nan a sare fima, 51 kelife Habila wuli
ma han Sakari, naxan faxa sɛrɛxɛbade nun
hɔrɔmɔbanxi tagi. Iyo, n xa a fala wo bɛ, to
mixie nan a birin sare fima. 52 Gbaloe na wo
bɛ sɛriyɛ karamɔxɔe, barima wo bara saabi
tongo naxan lan a xa lɔnni naadɛ rabi. Kɔnɔ
wo mu soma, wo man mu tinma mixi gbɛtɛ
fan xa so naa.»

53 Isa to keli naa, Farisɛnie nun sɛriyɛ
karamɔxɔe naxa ti fɔlɔ a kanke a xɔnɛ ra. E
naxa maxɔrinyi mɔɔli birin ti a ma, 54 alako
e xa a suxu tantanyi nde kui.

12

Isa a fɔxirabirɛe rasife
(Matiyu 10:26-33, 12:32, 10:19-20)

1 Yi fee nu dangife tɛmui naxɛ, mixi
wulu wulu nan nu bara e malan, han e
nu e bore maboronfe. Isa wɔyɛn fɔlɔ a
fɔxirabirɛe nan singe bɛ, a naxɛ, «Wo wo
yɛtɛ ratanga Farisɛnie xa lɛbini ma, naxan
findixi filankafuiɲa ra. 2 Fefe nɔxunxi mu
na naxan mu fama makɛnɛnde, gundo yo
mu na naxan mu fama kolonde. 3 Na kui, wo
naxan yo falama kɔɛ ra, a mɛma nɛ yanyi ra.
Wo fefe makɔyikɔyima banxi kui, duniɲa
birin fama rakolonde a ra kɛnɛ ma.»

4 «N booree, n xa a fala wo bɛ, wo naxa
gaaxu mixie ya ra naxee nɔma mixi fate
bɛndɛ faxade, kɔnɔ e mu nɔma fefe ra na
xanbi ra. 5 N xa a masen wo bɛ, a lan wo xa
gaaxu naxan ya ra. Wo xa gaaxu Ala nan ya
ra, barima a tan nan mixi faxama, a tan nan
man nɔma mixi wolide yahannama. Iyo, n
xa a fala wo bɛ, a lanma wo xa gaaxu a tan
nan ya ra.»

6 «Turunna suuli xa mu sarama batanka
firin na? Kɔnɔ Ala tan mu nɛɛmuma e sese
ma. 7 Hali xunsɛxɛ naxan na wo xunyi ma,
Ala a birin kɔnti kolon. Wo naxa gaaxu,
barima wo munafanyi gbo dangi turunna
xɔni gali ra.»

8 «N xa a fala wo bɛ, mixi yo naxan n
kolonma a Marigi ra adamadie ya ma, n tan
Adama xa Di fan na kanyi kolonma nɛ Ala
xa malekɛe ya i. 9 Kɔnɔ naxan na tondi n
kolonde adamadie ya i, n fan tondima nɛ na
kanyi kolonde Ala xa malekɛe ya i.»

10 «Mixi naxan birin wɔyɛn kobi falama
Adama xa Di xa fe ra, na yunubi nɔma nɛ
xafaride na kanyi bɛ, kɔnɔ mixi naxan Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi rasɔtɔma, na yunubi tan
mu nɔma xafaride na kanyi bɛ.»

11 «E na wo xanin salide kiitisae yire, xa na
mu a ra mangasanyi xɔn, wo naxa kɔntɔfili
wo e yaabima ki naxɛ, xa na mu a ra wo
naxan masenma e bɛ, 12 barima Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi wo rakolonma nɛ na waxati yati
ma, a lan wo xa naxan fala.»

Banna xaxilitare xa taali

13 Mixi nde naxa a fala Isa bɛ ɲama tagi,
«Karamɔxɔ, a fala n taara bɛ a xa muxu kɛ
itaxun, a n gbe so n yi.» 14 Isa naxa a yaabi,

«Nde n findixi kiitisa ra wo xun ma, xa na
mu a ra wo kɛ taxunma ra?» 15 A man naxa
a masen e bɛ, «Wo a i ki fanyi, wo wo yɛtɛ
ratanga xɔyife se mɔɔli birin ma, barima i
banna kiyoki, duniɲɛigiri tide mu kelima se
sɔtɔɛ xa ma.»
16 Na xanbi, Isa naxa yi taali sa e bɛ,
«Xɛmɛ bannaxi nde xa xɛ naxa fan ki fanyi.
17 A naxa a maɲɔxun a yɛtɛ ma, ‹N munse
rabama, barima yire mu n bɛ n nɔma n ma
donse birin nagatade dɛnnaxɛ?› 18 A naxa
natɛ tongo, ‹N yi nan nabama. N na n ma
bilie rabirama nɛ, n gbɛtɛɛ ti naxee gbo e
bɛ. N na n ma donse nun n ma se birin
malanma nee nan kui. 19 Na tɛmui n na a
falama nɛ n yɛtɛ bɛ, N bara se gbegbe ragata
naxan buma ɲɛ wuyaxi. N xa n malabu fa, n
xa n dɛge, n xa n min, n xa ɲɛlɛxin.› 20 Kɔnɔ
Ala naxa a masen a bɛ, ‹I tan xaxilitare! To
kɔɛ yati ra, i nii bama nɛ i fate. I naxan birin
malanxi, a fa luma nde bɛ?› 21 A na na ki nɛ
mixi bɛ naxan se malanma a yɛtɛ bɛ, kɔnɔ a
mu bannaxi Ala bɛ.»

Xaxili tife Ala ra

22 Na dangi xanbi Isa naxa a masen a
fɔxirabirɛɛ bɛ, «Na nan a toxi, n xa a fala
wo bɛ, wo naxa kɔntɔfili baloe xa fe ra wo
hayi na naxan ma yi duniɲɛigiri kui, xa na
mu a ra, dugie xa fe ra wo naxee ragoroma
wo fate ma. 23 Wo xa duniɲɛigiri tide gbo
donse bɛ, wo fate tide gbo dugie bɛ. 24 Wo
wo maɲɔxun xaaxae ma. E mu sansi sima,
e mu xɛ xabama. Saga nun bili sese mu e
yi, kɔnɔ Ala e rabaloma. Wo tan tide gbo
xɔnie bɛ pon! 25 Nde nɔma hali xi keren sade
a xa simaya xun a xa kɔntɔfilife saabui ra?
26 Xa wo mu nɔma na fe lanma ra, wo fa
kɔntɔfilima fe gbɛtɛɛ ra munfe ra?»
27 «Wo wula sansi fuge tofanyie mato
e minima ki naxɛ. E mu walima, e mu
woligɛsɛ yailanma, kɔnɔ n xa a fala wo bɛ,
hali mangɛ Sulemani xa dariyɛ birin kui,
a xa sosee mu nu tofan alɔ na sansi fuge
keren. 28 Xa Ala wula sansi mɛɛnima yi ki nɛ,
naxan na na to, tina a gan, a mɛɛnima nɛ wo
tan ma dangi na ra pon! Wo xa danxaniya
xurun. 29 Wo naxa wo xaxili birin ti donse
nun minse ra. Wo naxa kɔntɔfili. 30 Kaafiri
birin birama na fe mɔɔli nan tun fɔxɔ ra.
Kɔnɔ wo tan Baba Ala a kolon, a wo hayi na
na see ma. 31 Wo xa Ala xa mangɛya niini
singe fen. Wo hayi na naxan birin ma, a na
fan fima nɛ wo ma.»

Harige malanfe ariyanna
(Matiyu 6:19-21)

32 «Wo naxa gaaxu, wo tan naxee luxi alɔ
n ma xuruse gɔɔrɛ lanma, barima a bara wo
Baba Ala kɛnɛn a xa mangɛya niini fi wo ma.
33 Se naxan na wo yi ra, wo xa sa a mati, wo a
kɔbiri fi setaree ma. Wo xa kɔbiri bɔɔtɔ sɔtɔ
naxan mu kanama, wo harige sɔtɔ naxan
mu ɲɔnma, naxan na ariyanna, muɲɛti mu
dɛnnaxɛ lima, nimasee fan mu kanari sama
dɛnnaxɛ. 34 Wo harige na dɛnnaxɛ, wo bɔŋɛ
fan luma mɛnni nɛ.»

Wali suxufe Marigi ya ra
(Matiyu 24:43-51)

35 «Wo tagi ixirixi nan xa lu a ra, wo
xa lanpuie radɛxɛxi. 36 Wo xa lu nɛ alɔ
mixi naxee e marigi mamɛfe kelife futixiri
xulunyi. A na fa, a naadɛ kɔnkɔn, e a rabima
nɛ a bɛ keren na. 37 Sɛɛwɛ na konyie bɛ,
marigi naxee lima e mu xixi a fa tɛmui. N
xa nɔndi fala wo bɛ, marigi yati fama a tagi
ixiride, a fa magorode fen a xa na konyie bɛ,
a fa e bun ti. 38 Sɛɛwɛ na e bɛ, marigi naxee
lima e mu xixi, hali a gbilen kɔɛ tagi, xa na
mu a ra a ɲan dangi na ra.»
39 «Wo xa a fahaamu a fanyi ra, xa banxi
kanyi a kolon nɛ nu muɲɛti fama tɛmui
naxɛ, a mu a luma muɲɛti xa so a xɔnyi.
40 Wo fan, wo xa wo tagi ixiri, wo naxa yanfa,
barima Adama xa Di fama waxati nan ma
wo ɲɔxɔ mu naxan ma.»
41 Piyɛri naxa a maxɔrin, «Marigi, i yi
taali saxi muxu tan nan bɛ, ka birin bɛ?»
42 Marigi naxa a yaabi, «Nde luma alɔ walikɛ
xunmati naxan findixi xaxilima dugutɛgɛ
ra? A marigi a tima a xa banxi walikɛɛ birin
xun ma, a xa donse taxun e ra a waxati.
43 Ɲɛlɛxinyi na na konyi bɛ, naxan marigi
a lima na wali ra. 44 N xa nɔndi fala wo
bɛ, na marigi a harige birin taxuma nɛ na
konyi ra. 45 Kɔnɔ xa a sa li go, na konyi a
fala a yɛtɛ bɛ, ‹N marigi buma nɛ fafe ra›,
a fa marigi xa konyi xɛmɛɛ nun konyi ginɛɛ
bɔnbɔ, a xulunyi ti, a siisi? 46 Lɔxɔ nde fama,
a tan konyi mu naxan kolon, a ɲɔxɔ mu saxi
naxan ma, a marigi gbilenma nɛ. A na fa, a
na konyi ɲaxankatama nɛ a ɲaaxi ra, konyi
gbaloe sɔtɔ e nun kaafirie.»
47 «Konyi naxan a marigi sago kolon, kɔnɔ
a mu a tagi ixiri, a man mu a sago raba,
a fama nɛ bɔnbɔɛ gbegbe sɔtɔde. 48 Kɔnɔ
naxan mu a marigi sago kolon, xa a bara
fe raba a lanma a xa bɔnbɔ naxan ma, a

mu bɔnbɔɛ gbegbe sɔtɔma. A gbegbe bara
so naxan yi, a gbegbe man maxɔrinma nɛ
a ma. A gbegbe bara taxu naxan na, na
gbegbe man maxɔrinma nɛ a ma, nde man
fa sa na xun.»

Isa faxi fatanyi nan na
(Matiyu 10:34-36)

49 «N faxi tɛ nan sade bɔxi ma. A rafanma
n ma xa a ɲan bara dɛxɛ! 50 Fo n xa tɔɔrɛ
belebele sɔtɔ. N bɔɲɛ mu sama fo na kamali
tɛmui naxɛ. 51 Wo ɲɔxɔ a ma a n faxi bɔɲɛsa
nan na duniɲa? Ade, n faxi fatanyi nan
na. 52 Keli yi waxati ma, xa mixi suuli na
denbaya kui, gere luma mixi saxan nun
mixi firin tagi. 53 Baba a xa di xɛmɛ gerema
nɛ, di xɛmɛ fan a baba gere. Nga a xa di ginɛ
gerema nɛ, di ginɛ fan a nga gere. Mama a
xa mamadi gerema nɛ, mamadi fan a mama
gere.»

*Waxati t*ɔnxumae kui kolonfe
(Matiyu 16:2-3)

54 Isa man naxa a fala ɲama bɛ, «Wo
na nuxui to a malan na sogegorode, wo a
falama keren na, ‹Tunɛ nan kelixi,› a fa li
na nan man yati rabama. 55 Foye na keli
kɔɔla ma, wo a falama, ‹Kuye ifurama nɛ,›
a fa li na nan man yati rabama. 56 Wo tan
filankafuie! Wo fata bɔxi nun koore ɲingi
kui kolonde, kɔnɔ munfe ra wo mu fata yi
waxati fee tan tagi rabade?»

Lanyi xirife sinnanyi ma
(Matiyu 5:25-26)

57 «Munfe ra wo tan yɛtɛ mu fe matoma,
wo xa a kolon naxan findixi tinxinyi ra?
58 Xa wo nun i kalamu mixi na sigafe kiitisa
yire, kata wo xa lanyi xiri kira xɔn, xa na mu
a ra a i bɛndunma nɛ han kiitisa xɔn, kiitisa
fan i so kɔsibili yi ra, kɔsibili i sa geeli. 59 N
xa a fala i bɛ, i mu minima mɛnni fo i kɔbiri
birin fi han batanka dɔnxɔɛ.»

13

Tuubife

1 Na tɛmui, mixi ndee naxa dɛntɛgɛ sa Isa
bɛ a mangɛ Pilati bara Galileka ndee faxa, a
e wuli masunbu e xa sɛrɛxɛ ra. 2 Isa naxa
e yaabi, «Wo a maɲɔxunxi nɛ a na mixie
tɔɔrɔxi nɛ na ki barima e xa yunubi dangi
Galileka booree ra? 3 N xa a fala wo bɛ na
mu a ra feo! Kɔnɔ xa wo mu tuubi, wo birin
halakima nɛ alɔ e tan. 4 Na Darisalamuka
fu nun solomasaxanyi go, Silɔmu koore
banxi bira naxee ma? Wo ɲɔxɔ a ma a na
tɔɔrɛ e lixi nɛ yunubitɔɛe nan to e ra dangi
Darisalamuka boore birin na? 5 N xa a fala
wo bɛ na mu a ra feo! Kɔnɔ xa wo mu tuubi,
wo birin sɔntɔma nɛ alɔ e tan.»

6 Isa man naxa yi taali masen e bɛ. «Xɔrɛ
bili to nu sixi xɛmɛ nde xa bɔxi ma, a naxa
siga a xa sa a bogi ba, kɔnɔ a mu sese to a
kɔn na. 7 Na kui, a naxa a fala a xa walikɛ
bɛ, ‹A mato, a ɲɛ saxan nan yi ki n fama
xɔrɛ bogi fende yi xɔrɛ bili kɔn na, n mu
se to. A side bara findi bɔxi makanaxi nan
na! A sɛgɛ!› 8 Walikɛ naxa a yaabi, ‹Marigi,
i man xa diɲɛ toofare xa dangi, alako n xa
a rabilinyi buxa, n ɲaɲɛ sa a ma. 9 Xa a bogi
tamuna, awa. Xa a mu bogi, i a sɛgɛ.›»

Isa ginɛ nde rayalanfe malabu lɔxɔɛ ma

10 Malabu lɔxɔ nde ma, Isa nu na kawandi
tife salide nde kui. 11 A naxa ginɛ nde li naa
ɲinnɛ nu bara naxan kuntin a ra. Kabi ɲɛ fu
nun solomasaxan a mu nu nɔma a rakelide
feo! 12 Isa to a to, a naxa a xili, a a fala a bɛ,
«N nga, i bara fulun yi fure ma to.» 13 Isa to a
bɛlɛxɛ sa a ma, ginɛ naxa a rakeli keren na,
a so Ala matɔxɔfe.

14 Kɔnɔ Isa to a rayalanxi malabu lɔxɔɛ
nɛ, salide xunmati naxa xɔnɔ a ma, a a
fala ɲama bɛ, «Xi senni nan na a daxa mixi
xa wali naxan kui. Wo xa fa marayalanyi
fende na lɔxɔɛe nɛ, kɔnɔ wo naxa fa malabu
lɔxɔɛ tan ma.» 15 Marigi naxa a yaabi, «Wo
tan filankafuie! Malabu lɔxɔɛ ma, wo birin
mu wo xa ninge xa na mu wo xa sofale
fulunma xɛ a xiride, wo a xanin ye minde?
16 Iburahima xa di nan yi ginɛ ra, kɔnɔ Sen-
tanɛ bara a xiri kabi ɲɛ fu nun solomasaxan.
A mu lanma n xa a fan fulun malabu lɔxɔɛ
ma?» 17 A to na fala, a yaxui birin naxa yaagi,
kɔnɔ ɲama tan naxa sɛɛwa a xa kaabanako
fe birin na.

*Konde x*ɔri nun lɛbini xa taalie
(Matiyu 13:31-35, Maraki 4:30-32)

18 Isa man naxa a masen e bɛ, «Ala xa
mangɛya maniyaxi munse ra? N nɔma a
misaalide tali wɔyɛnyi mundun na? 19 A luxi
nɛ alɔ konde xɔri xurudi xɛmɛ naxan si a xa
bɔxi ma. A naxa te, a findi wuri bili ra, xɔnie
fa e tɛɛ sa a kɔn na.»

20 A man naxa a masen, «N xa Ala xa
mangɛya misaali munse ra? 21 A luxi nɛ alɔ
lɛbini, ginɛ naxan sa farin busali tagi xun
ma, na fa farin birin nate.»

Naadɛ ixutuxi
(Matiyu 7:13-14, 21-23, 8:11-12)

22 Isa nu sigama kawandi ti ra taae birin
kui, a xungbe nun a xuri. Na birin, a nu na
Darisalamu kira nan xɔn. 23 Mixi nde naxa
a maxɔrin, «Marigi, nɔndi nan a ra, a mixi
gbegbe mu kisima?» A naxa a yaabi, 24 «Wo
kata wo xa so naadɛ ixutuxi nan na, barima
n xa a fala wo bɛ, mixi wuyaxi katama nɛ
sode naa, kɔnɔ e mu nɔma. 25 A waxati a
lima banxi kanyi kelima nɛ a naadɛ balan.
Wo tan fama nɛ tide tande wo nu naadɛ
kɔnkɔn na, wo a fala, ‹Marigi, naadɛ rabi
muxu bɛ.› Na tɛmui, a wo yaabima nɛ, ‹N
mu wo kolon, n mu wo kelide kolon.› 26 Wo
man a falama nɛ a bɛ, ‹I mixie xaranxi muxu
xɔnyi nɛ, won birin nan won dɛgexi, won
birin nan won min.› 27 Kɔnɔ a wo yaabima
nɛ, ‹N xa a fala wo bɛ, n mu wo kolon, n
mu wo kelide kolon. Wo keli n ya i, wo tan
fe kobi rabae!› 28 Iburahima, Isiyaga, Yax-
uba, nun namiɲɔnmɛ birin, wo e toma nɛ
Ala xɔnyi ariyanna, kɔnɔ wo tan naminima
tande, wa nun ɲinyi raxinyi na dɛnnaxɛ.
29 Mixie kelima sogetede nun sogegorode, e
keli kɔɔla nun yirefanyi biri, e e dɛge Ala xa
mangɛya niini bun ma. 30 Na kui, xanbiratie
findima nɛ yareratie ra, yareratie fan findi
xanbiratie ra.»

Isa sunnunfe Darisalamu xa fe ra
(Matiyu 23:37-39)

31 Na waxati ma, Farisɛni ndee naxa fa
Isa xɔn, e a fala a bɛ, «I xa keli be. Siga
yire gbɛtɛ, barima Herode wama i faxafe.»
32 A naxa e yaabi, «Wo siga, wo sa a fala
na xulumase kɔɔtaxi bɛ, n na ɲinnɛe kerife
mixie fɔxɔ ra, n na mixie rayalanfe, to a nun
tina. Xi saxan nde ma, n gɛma nɛ n ma wali
ra. 33 Kɔnɔ fo n xa n ɲɛrɛ to, tina nun tina
bora, barima a mu lanma tan namiɲɔnmɛ
xa faxa fo Darisalamu.»
34 «Darisalamu, Darisalamu, taa naxan
namiɲɔnmɛe faxama, naxan Ala xa xɛɛrae
magɔnɔma. Sanmaya wuyaxi n bara wa i xa
die malanfe n yire, alɔ tɔxɔe a xa die rasoma
a gabutenyi bun ma ki naxɛ, kɔnɔ wo naxa
tondi! 35 Na kui, Ala bara keli wo xa banxi
xun ma. N xa a fala wo bɛ, wo mu n toma
sɔnɔn, han wo a falama tɛmui naxɛ, ‹Baraka
na a bɛ naxan fafe Marigi xili ra!›»

14

Isa mixi rayalanfe malabu lɔxɔɛ ma

1 Malabu lɔxɔ nde ma, Isa to nu a dɛgefe
Farisɛni kuntigi nde xɔnyi, e birin nu Isa
rabɛnfe nɛ. 2 Xɛmɛ nde nu na naa naxan fate
nu mafuntuxi. 3 Na kui, Isa naxa Farisɛnie
nun sɛriyɛ lɔnnilae maxɔrin, «A daxa ka a
mu daxa furema xa rayalan malabu lɔxɔɛ
ma?» 4 Kɔnɔ e mu sese fala. Isa naxa a bɛlɛxɛ
sa furema ma, a a rayalan, a a ragbilen a
xɔnyi.
5 Na xanbi, Isa man naxa e maxɔrin, «Xa a
sa li go, wo xa di, xa na mu wo xa ninge bara
bira gulunba ra malabu lɔxɔɛ ma, wo mu a
ratema xɛ keren na?» 6 E mu nɔ na yaabi yo
fide.

Yɛtɛ magore nun yɛtɛ igboe

7 Isa to a rakɔrɔsi xɔɲɛe nu magorode
fanyie nan tongoma e yɛtɛ bɛ, a naxa yi
taali wɔyɛnyi fala e bɛ, 8 «Mixi na i xili
a xa xulunyi, i naxa magorode fanyi fen,
barima xa mixi fa naxan tide gbo i bɛ, 9 i
yatigi a falama nɛ i bɛ, ‹I xa dɔxɔse so na
mixi binye yi ra.› Na kui, i kelima nɛ yaagi
ra sigafe dɔxɔse gbɛtɛ fende, binyɛ mu na
dɛnnaxɛ. 10 Kɔnɔ mixi na i xili a xa xulunyi,
i xa magorode binyɛtare nan tongo. Na kui,
xa i yatigi bara fa, a a falama nɛ i bɛ, ‹N
boore, sa magorode fanyi nan tongo yare.›
Na findima binyɛ nan na i bɛ mixie birin ya
ma wo nun naxee dɔxɔxi naa. 11 Naxan yo
na a yɛtɛ igbo, a fama nɛ igorode. Naxan yo
na a yɛtɛ magoro, a xa fe itema nɛ.»
12 Isa naxa a fala xulunyi kanyi bɛ, «Xa
a li i xulunyi tima, i naxa i booree, i bari-
booree, i barenyie, nun i dɔxɔboore ban-
naxie gbansan xa xili, barima e nɔma nɛ i
xa wali fanyi birin nagbilende i ma. 13 Donse
fanyie na rafala i xɔnyi, a lanma i xa setaree,
mabɛnyie, namatɛe, nun dɔnxuie nan xili e
xa fa e dɛge. 14 Na kui, i findima sɛɛwatɔɛ
nan na, barima fɛɛrɛ mu e tan bɛ e xa i xa
na fe fanyi ragbilen i ma, kɔnɔ i fama nɛ a
sare sɔtɔde mixi tinxinxie rakelima faxɛ ma
lɔxɔ naxɛ.»

Donyi xungbe maxili xa taali
(Matiyu 22:1-14)

15 Xɛmɛ nde Isa nun naxan nu a dɛgefe,
a to na fe mɛ, a naxa a fala a bɛ, «Sɛɛwɛ
na mixi bɛ naxan fama a dɛgede Ala xɔnyi
ariyanna!» 16 Isa fan naxa a masen a bɛ,
«Xɛmɛ nde naxa mixi gbegbe rakolon, a
e xa fa a xɔnyi, e xa e dɛge a fanyi ra.
17 A tɛmui to a li, a naxa a xa konyi xɛɛ

mixie xilide, yi fe binyɛ nu bara ragbilen
naxee ma, a xa a fala, ‹Wo fa, fe birin bara
gɛ yailande.› [18] Kɔnɔ e birin naxa e yɛtɛ
maxandi. A singe naxɛ, ‹N baxi xɛ nan
sarade, fo n xa sa a mato. Diɲɛ n bɛ.› [19] Boore
fan naxɛ, ‹N baxi ninge firin dɔxɔ suuli nan
sarade, fo n xa sa e mato. Diɲɛ n bɛ.› [20] Gbɛtɛ
fan naxɛ, ‹N baxi ginɛ nan dɔxɔde. N mu
nɔma fade.›»

[21] «Konyi to gbilen a marigi xɔnyi, a naxa
na fee dɛntɛgɛ sa a bɛ. Na kui, banxi kanyi
naxa xɔnɔ, a a fala a xa konyi bɛ, ‹Siga
mafuren, i sa setaree, mabɛnyie, dɔnxuie,
nun namatɛe xili naxee na taa kui yire birin.
I xa fa e ra n xɔnyi be.›»

[22] «Konyi man to gbilen a naxa a fala,
‹Marigi, n bara i xa yaamari raba, kɔnɔ han
ya dɔxɔde luxi i xa banxi kui.› [23] Banxi kanyi
naxa a fala a xa konyi bɛ, ‹I man xa mini, i
sa taa fari yire birin isa. I xa fe birin naba
mixie xa fa, n ma banxi xa rafe. [24] N xa a fala
i bɛ, mixi naxee singe xilixi, e tan sese mu e
dɛgema n xɔnyi feo!›»

Birafe Isa fɔxɔ ra
(Matiyu 10:37-39, 5:13, Maraki 9:50)

[25] Isa man to nu kira ra, ɲama gbegbe nu a
fɔxɔ ra. A naxa a ya rafindi e ma, a a masen
e bɛ, [26] «Xa mixi wa birafe n fɔxɔ ra, fo a xa
n xanu nɛ dangi a baba ra, a nga ra, a taara
ra, a xunya ra, a xa ginɛ ra, a xa die ra, nun
a yɛtɛ yati fan na. Xa na mu a ra, a kanyi mu
nɔma findide n fɔxirabirɛ ra. [27] Xa mixi mu
a yɛtɛ waxɔnfe gere, a fa tin n waxɔnfe ra, a
mu nɔma findide n fɔxirabirɛ ra.»

[28] «Xa mixi nde sa wa koore banxi xungbe
tife wo ya ma, fo a xa dɔxɔ nɛ sinden, a a
mato kɔbiri xasabi naxan nɔma na banxi
tide, alako a xa a kolon xa a xa fɛɛrɛ nɔma
na wali raɲɔnde. [29] Xa na mu a ra, a kanyi na
banxi kɔɔrin a mu fa nɔ a raɲɔnde, mixie
nu na to, e a mayelema nɛ, [30] e a fala, ‹Yi
xɛmɛ bara banxi ti fɔlɔ, kɔnɔ a mu nɔxi a
raɲɔnde.›»

[31] «Xa mangɛ nde wa minife e nun mangɛ
gbɛtɛ xa gere, fo a xa dɔxɔ nɛ sinden, a
a maɲɔxun xa a xa sɔɔri mixi wulu fu
nɔma tide mangɛ boore xa sɔɔri mixi wulu
mɔxɔɲɛn kanke. [32] Xa a bara a kolon a e
mu nɔma, beemanun mangɛ boore nun a xa
sɔɔrie xa makɔrɛ, a xɛɛra nan nasigama a
ma alako lanyi nan xa xiri e tagi. [33] Na kui, xa
mixi yo na wo ya ma naxan mu nɔma mɛɛde
fe birin na n tan ma fe ra, a kanyi mu nɔma
findide n fɔxirabirɛ ra.»

[34] «Fɔxɛ fan, kɔnɔ xa fɔxɛ mɛxɛmɛxɛnyi
bara ba, a fa mɛxɛmɛxɛnma di? [35] A mu fan
xɛ bɛ, a mu fan ɲaɲɛ ra. A wɔlɛma nɛ tun.
Xa naxan tuli fe mɛma, a xa a tuli mati yi
masenyi ra.»

15

Yɛxɛɛ lɔɛxi xa taali
(Matiyu 18:12-14)

[1] Lɔxɔ nde, duuti maxilie nun yunubitɔɛe
birin nu e makɔrɛfe Isa ra e xa e tuli mati a
ra. [2] Farisɛnie nun sɛriyɛ karamɔxɔe naxa so
a mafalafe, e nu a fala, «Yi xɛmɛ yunubitɔɛe
rasɛnɛma, a man a dɛgema e xɔnyi.»

[3] Na kui, Isa naxa yi taali wɔyɛnyi masen e
bɛ, [4] «Xa mixi nde na wo ya ma, yɛxɛɛ kɛmɛ
na naxan yi ra, keren fa lɔɛ e tagi, a mu
yɛxɛɛ tongo solomanaani nun solomanaani
luma e dɛmadonde, a siga na kerenyi fende
han a sa a to? [5] A na a to, a ɲɛlɛxinma nɛ ki
fanyi, a a sa a tunkie ma. [6] A na so a xɔnyi,
a a xanuntenyie nun a dɔxɔbooree xilima
nɛ, a a fala e bɛ, ‹Wo fa, won birin xa sɛɛwa,
barima n bara n ma yɛxɛɛ to, naxan nu bara
lɔɛ!› [7] Na kui, n xa a fala wo bɛ, sɛɛwɛ gboma
nɛ ariyanna yunubitɔɛ tuubixi keren xa fe
ra, dangife tinxintɔɛ tongo solomanaani
nun solomanaani ra naxee hayi mu tuubi
ma.»

*Gbeti kɔ*biri kole lɔɛxi xa taali

[8] «Xa a sa li gbeti kɔbiri kole fu na ginɛ
nde yi ra, keren fa lɔɛ a yi, a mu lanpui
radɛxɛma xɛ, a banxi makɔ, a na kɔbiri kole
fen han a a to? [9] A na a to, a a xanuntenyie
nun a dɔxɔbooree xilima nɛ, a a fala e bɛ,
‹Wo fa, won birin xa sɛɛwa, barima n bara n
ma gbeti kɔbiri kole to naxan nu bara lɔɛ n
ma!› [10] Na kui, n xa a fala wo bɛ, sɛɛwɛ na Ala
xa malekɛe xɔnyi yunubitɔɛ keren gbansan
tuubife ma.»

*Di lɔɛ*xi xa taali

[11] Isa man naxa a masen, «Xɛmɛ nde nu
na, di xɛmɛ firin nu naxan yi ra. [12] A xa
di firin nde naxa a fala a baba bɛ, ‹Won
ma denbaya harige sɛɛti so n yi ra, naxan
lanma a xa findi n gbe ra.› Na kui, babɛ naxa
a harige itaxun a xa di xɛmɛ firinyie ma.»

[13] «A mu bu di firin nde naxa a xa se birin
malan, a fa biyaasi ɲamanɛ makuye. A naxa
a harige makana mɛnni, fuyanteya kui. [14] A
birin to ɲɔn, kaamɛ fan naxa sin na ɲamanɛ

ma a xərəxəɛ ra, sese mu lu na di yi ra. [15] A
to siga wali fende naaka nde xɔn, na naxa a
xɛɛ xəsɛe dɛmadonde. [16] Wuri bogi naxan
nu soma xəsɛe yi, a tan nu wama na nan
donfe, kənə mixi yo mu tin a kide nde ra.»

[17] «Na kui, a naxa xaxili sətə fa, a a fala
a yɛtɛ bɛ, ‹N baba xa walikɛ birin lugama a
fanyi ra, e donse dənxəɛ lu, a fa li n tan na
faxafe kaamɛ nan na be! [18] Fo n xa gbilen n
baba xɔnyi, n xa a fala a bɛ, N baba, n bara
yunubi sətə Ala ra, n bara haakɛ sətə i fan
na. [19] A mu daxa sənən n xa findi i xa di ra. I
xa n findi i xa walikɛ nan na.› [20] A naxa keli,
a siga a baba xɔn.»

«Beenun a xa naa li, a baba naxa sa a to
fa ra, a makuyaxi a ra sinden. A baba naxa
kinikini ki fanyi. A naxa a gi, a sa a xa di
ralan, a a masunbu. [21] Di naxa a fala a bɛ,
‹N baba, n bara yunubi sətə Ala ra, n bara
haakɛ sətə i fan na. A mu daxa sənən n xa
findi i xa di ra.›»

[22] «Kənə a baba naxa a fala a xa konyie
bɛ, ‹Wo wo xulun, wo fa guba fanyi ra, wo a
ragoro a ma. Wo bɛlɛxɛrasoe so a bɛlɛxɛ ra,
wo sankiri so a sanyi. [23] Wo fa ninge turaxi
ra, wo a faxa. Won xa won dɛge, won xa
xulunyi ti, [24] barima n ma yi di nu bara lu alə
a nu faxaxi nɛ, kənə a nii man bara gbilen a
i. A nu bara lə̈ɛ, kənə a man bara to.› Na kui,
e naxa xulunyi ti fələ.»

[25] «Na waxati, di singe nu na xɛ ma. A
to nu sofe, a a makərɛ banxi ra, a naxa
xulunyi xui mɛ. [26] A naxa konyi nde xili,
a a maxərin, ‹Munse rabaxi yi ki?› [27] Na
naxa a yaabi, ‹I xunya nan faxi. I baba bara
ninge turaxi faxa, barima a man bara a xa
di masətə a yalanxi.› [28] Di singe naxa xənə,
a tondi sode banxi. A baba naxa mini, a so
a mayandife, [29] kənə a xa di naxa a fala a bɛ,
‹A mato, kabi ɲɛ wuyaxi n tan walima i bɛ
alə i xa konyi, n mu i xa yaamari matandi
hali keren. Kənə na birin kui, hali si lanma,
i mu nu a fi n ma, muxu nun n booree xa
xulun di ti. [30] Kənə i xa di tan to faxi, naxan
i harige birin makanaxi e nun langoe ginɛe
ra, i ninge turaxi nan faxaxi a tan bɛ!›»

[31] «A baba naxa a fala a bɛ, ‹N ma di, i tan
na n fɛ ma tɛmui birin. Se naxan birin na n
yi, i tan nan gbe a ra. [32] Kənə a lan nɛ won
xa sɛɛwa, won xulunyi ti, barima i xunya nu
bara lu alə a nu faxaxi nɛ, kənə a nii man
bara gbilen a i. A nu ləɛxi nɛ, kənə a man
bara to.›»

16

Walikɛ xunmati kəətaxi xa taali
(Matiyu 6:24)

[1] Isa man naxa a fala a fəxirabirɛe bɛ,
«Xɛmɛ bannaxi nde nu bara a xa fe birin
taxu a xa walikɛ xunmati ra, a xa a raɲɛrɛ.
Ləxə nde, a naxa a mɛ, a na walikɛ xunmati
nu na a harige makanafe. [2] A naxa a xili, a a
maxərin, ‹N nanse mɛxi i xa fe ra? I xa i xa
wali dɛntɛgɛ sa n bɛ, barima n bara xunmati
wali ba i yi ra.› [3] Walikɛ xunmati naxa a fala
a yɛtɛ bɛ, ‹N munse rabama fa? N ma mangɛ
bara n namini walide. Sɛnbɛ mu n yi n xa
siga yire buxade, n man yaagima nɛ kulɛ
matide. [4] N bara fa a kolon n naxan nabama,
alako n ma wali na ba n yi, mixie xa nu n
nasɛnɛ e xɔnyi.›»

[5] «A naxa a marigi xa donitie birin xili
keren keren yi ra. Naxan singe fa, a naxa
a maxərin, ‹N marigi xa yeri na i ma?› [6] Na
naxa a yaabi, ‹Oliwi ture sunbui ya kɛmɛ.›
Walikɛ xunmati naxa a fala a bɛ, ‹I xa i xa
kɛɛdi tongo mafuren, dəxə, i a sɛbɛ tongo
suuli.› [7] Na xanbi, a naxa a fala gbɛtɛ bɛ,
‹I tan go? Yeri na i ma?› Na naxa a yaabi,
‹Maale busali wulu keren.› A naxa a fala a
bɛ, ‹I fan xa kɛɛdi tongo, i xa a sɛbɛ kɛmɛ
solomasaxan.› [8] Na kui, na walikɛ xunmati
tinxintare xa mangɛ naxa a matəxə, a to
kəəta rabaxi.»

«Yi duniɲa mixi naxee ɲɛrɛma dimi kui,
e kəəta e booree mabiri, dangife mixie ra
naxee ɲɛrɛma naiyalanyi kui. [9] N xa a
fala wo bɛ, wo xa dɛfanɲa fen yi duniɲa
tinxintare xa naafuli saabui ra. Na naafuli
na ɲən, wo fama rasɛnɛde banxie kui naxee
mu kanama abadan.»

[10] «Naxan mu lanlanteya kanama fe xu-
rudi kui, a mu lanlanteya kanama fe xungbe
fan kui. Naxan mu tinxin fe xurudi kui, a
mu tinxinma fe xungbe fan kui. [11] Xa wo
bara lanlanteya kana yi duniɲa tinxintare
xa naafuli fe kui, nde fa lama wo ra a xa
ariyanna bannaya taxu wo ra? [12] Xa wo bara
lanlanteya kana se taxuxi xa fe kui, nde fa
wo gbe soma wo yi?»

[13] «Konyi yo mu nəma lude marigi firin
xa yaamari bun ma, barima a fama marigi
keren xənde, a boore maxanu. A xirima nɛ
keren na, a boore rabolo. Wo mu nəma Ala
nun naafuli rabatude.»

Isa xa masenyi ndee

(Matiyu 11:12-13, 5:31-32, 5:18, Maraki 10:11-12)

14 Farisɛnie, kɔbiri nu rafanxi naxee ma,
e fan naxa e tuli mati na fe birin na, e nu
Isa mayele. 15 Isa naxa a masen e bɛ, «Wo
wama wo yɛtɛ masenfe tinxintɔɛe nan na
adamadie ya i, kɔnɔ Ala wo bɔɲɛ ma fe
kolon. Naxan tide gbo mixie bɛ, Ala na
xɔnxi.»
16 «Annabi Munsa xa sɛriyɛ nun
namiɲɔnmɛe xa Kitaabuie nan kawandi
han Yaya xa waxati. Keli na tɛmui ma,
Ala xa mangɛya niini xa xibaaru fanyi nan
kawandima fa, mixie fe birin nan nabafe,
alako e xa so Ala xa mangɛya niini bun ma.
17 Koore nun bɔxi lɔɛma nɛ beenun sigirɛ
keren xa ba Ala xa sɛriyɛ ra.»
18 «Xɛmɛ yo mɛɛ a xa ginɛ ra, a sa gbɛtɛ
dɔxɔ, a kanyi bara yɛnɛ raba. Naxan na ginɛ
dɔxɔ xɛmɛ bara mɛɛ naxan na, a fan bara
yɛnɛ raba.»

Banna xɛmɛ nun Lasaru xa taali

19 «Xɛmɛ bannaxi nde nu na, naxan nu
luma a maxiri ra dugi sare xɔrɔxɔɛe ra.
Tɛmui birin, a nu xulunyi nan tife. Lɔxɔ yo
lɔxɔ, a nu lugama donse ɲɔxunmɛ nan na.
20 Misikiinɛ nde nu saxi yi banna xa tɛtɛ sode
dɛ ra, naxan nu xili Lasaru. Suurie nu na a
fate birin ma. 21 A nu wama donse xuntunyi
ndee nan sɔtɔfe naxee nu birama na banna
xa teebili ra. A to nu saxi naa, baree nan nu
fama a yire, e nu a xa suurie makɔn.»
22 «Lɔxɔ nde misikiinɛ naxa laaxira,
malekɛe naxa sa a xanin Annabi Iburahima
yire. Na banna xɛmɛ fan naxa faxa, a
ragata, 23 a siga yahannama. A xa ɲaxankatɛ
kui mɛnni, a naxa a ya rate a sa Annabi
Iburahima to yire makuye, e nun Lasaru.
24 A naxa a xui ramini, ‹N baba Iburahima,
kinikini n ma! Yandi, Lasaru xɛɛ n yire, a
xa a bɛlɛxɛsole rasin ye xɔɔra, a n nɛnyi
maxinbeli, barima n na yi tɛ naxan xɔɔra, a
n ɲaxankatafe a ɲaaxi ra!›»
25 «Kɔnɔ Annabi Iburahima naxa a yaabi,
‹N ma di, i xa i ratu, i tan bara fe fanyi sɔtɔ
i xa dunijɛigiri kui, kɔnɔ Lasaru tan tɔɔrɛ
nan sɔtɔ. Yakɔsi, a tan bara madundu be,
i tan na ɲaxankatafe. 26 Sa na birin xun,
gulunba belebele nan saxi won tagi, alako
mixi naxa nɔ kelide be sigafe ra i yire, mixi
man naxa nɔ kelide mɛnni girife ra muxu
fan yire.›»
27 «Na kui, banna naxa a fala a bɛ, ‹Awa
n baba, n bara i mayandi, i xa Lasaru xɛɛ
n baba xɔnyi, 28 barima xunya suuli nan
na n bɛ. A xa sa e rasi, alako e naxa
fa be, yi ɲaxankatɛ ma.› 29 Kɔnɔ Annabi
Iburahima naxa a yaabi, ‹Annabi Munsa
nun namiɲɔnmɛe xa Kitaabuie na e yi. E
xa e tuli mati nee xa masenyie ra.› 30 Banna
naxa a fala, ‹N baba Iburahima, na mu
sɔɔnɛyama, kɔnɔ xa mixi nde keli faxamixie
ya ma sigafe ra e xɔn, e tuubima nɛ.› 31 Kɔnɔ
Annabi Iburahima naxa a masen a bɛ, ‹Xa
e mu Annabi Munsa nun namiɲɔnmɛe xui
ramɛma, hali mixi keli faxɛ ma, e mu lama
a ra.›»

17

Isa a fɔxirabirɛe rasife

(Matiyu 18:6-7, 15, 21-22, 17:20, Maraki 9:42, 11:22-23)

1 Isa naxa a fala a fɔxirabirɛe bɛ,
«Maratantanyi fafe mu kanama, kɔnɔ
ɲaxankatɛ na mixi bɛ naxan findima na
saabui ra. 2 A fisa na kanyi bɛ gɛmɛ binye xa
xiri a kɔnyi ra, a rasin baa ma, beemanun a
xa yi mixi xuri keren natantan. 3 Wo mɛɛni
wo yɛtɛ ma de!»
«Xa i ngaxakerenyi bara haakɛ sɔtɔ i ra,
wɔyɛn a bɛ. Xa a tuubi, i xa diɲɛ a ma. 4 Xa a
haakɛ sɔtɔ i mabiri sanmaya solofere lɔxɔɛ
keren bun, a tuubixi man gbilen i madiɲɛde
sanmaya solofere, fo i xa diɲɛ a ma.»
5 Xɛɛrae naxa a fala Marigi bɛ, «Muxu xa
danxaniya xun masa!» 6 Marigi naxa e yaabi,
«Xa danxaniya na wo bɛ nu, hali a xurun alɔ
yɛntɛn xɔri, wo nɔma nɛ a falade yi konde
bili bɛ, ‹Tala be, i sa sin baa ma,› a wo xui
rabatuma nɛ.»
7 «Xa a sa li konyi na mixi nde yi wo
tagi, na konyi na keli yire buxade xa na mu
xurusee dɛmadonde, a kanyi nɔma a falade
a bɛ keren na, ‹Fa, i fa i magoro, i i dɛge›?
8 Ade, wo a falama a bɛ, ‹N ma donse rafala.
I xa i xa donma masara alako i xa fa donse
nun ye ra n bɛ. I na gɛ na ra, i fan nɔma
i dɛgede.› 9 Mixi mu a xa konyi tantuma
yaamari rabatufe ma. 10 Wo tan fan, wo na
gɛ fe birin nabade wo yamarixi naxan na,
wo xa a fala nɛ, ‹Konyi nan tun na muxu ra.
Muxu muxu xa wali gbansan nan nabaxi.›»

Isa kunɛ kanyi fu rayalanfe

11 Isa to nu Darisalamu kira xɔn, a naxa
dangi Samari nun Galile bɔxi tagi. 12 A to so

taa nde kui, kunɛ kanyi fu naxa fa a xɔn.
E naxa sa ti e ndedi makuyaxi a ra, [13] e e
xui ite a bɛ, «Karamɔxɔ Isa, kinikini muxu
ma!» [14] A to e to, a naxa a fala e bɛ, «Wo siga,
wo sa wo yɛtɛ masen sɛrɛxɛdubɛe bɛ.» Na
kui, e nu sigafe tɛmui naxɛ, e naxa yalan.
[15] Na tɛmui, mixi keren e ya ma, a to a to a
yalanxi, a naxa gbilen Ala matɔxɔ ra a xui
itexi ra. [16] A naxa suyidi Isa bɛ, a a tantu.
Samarika nan nu a ra. [17] Isa naxa a fala a bɛ,
«Mixi fu xa mu rayalan? Na solomanaanie
tan go? [18] Mixi yo mu gbilen Ala tantude fo
yi Samarika?» [19] Isa naxa a fala a bɛ, «Keli, i
siga. I xa danxaniya bara i rakisi.»

*Ala xa mangɛ*ya niini nun Isa xa gbilenyi
(Matiyu 24:23-28,37-41, Maraki 13:21-22, 15-16)

[20] Farisɛnie to Isa maxɔrin, a Ala xa
mangɛya niini fama mun tɛmui, a naxa e
yaabi, «Mixi mu Ala xa mangɛya niini fa
tɛmui kolonma. [21] Mixie mu a falama xɛ de,
‹A mato, a tan nan ya,› xa na mu a ra, ‹A tan
nan sa na ki›, barima Ala xa mangɛya niini
na wo ya ma nɛ.»

[22] Na tɛmui, Isa naxa a fala a fɔxirabirɛe
bɛ, «Waxati fama nɛ, Adama xa Di to xɔli
wo suxuma nɛ, a xa lu wo ya ma hali lɔxɔ
keren peti, kɔnɔ wo mu a toma. [23] Mixie a
falama nɛ wo bɛ, ‹A mato, a tan nan sa na
ki,› xa na mu a ra, ‹A tan nan yi ki!› Wo
naxa wo gi na matode, wo naxa bira nee
fɔxɔ ra. [24] A fa lɔxɔɛ, Adama xa Di luma nɛ
alɔ seyamakɔnyi naxan minima, kuye birin
yanba. [25] Kɔnɔ beenun na lɔxɔɛ xa a li, fo a
xa tɔɔrɛ gbegbe sɔtɔ. To mixie mu lama a ra.
[26] Adama xa Di fa lɔxɔɛ luma nɛ alɔ Annabi
Nuha xa waxati. [27] Mixie nu e dɛgema, e
nu e minma, e nu ginɛe dɔxɔma, e nu e xa
die fima xɛmɛe ma, han Annabi Nuha so
kunkui kui lɔxɔ naxɛ. Banbaranyi belebele
to din bɔxi ma, e birin naxa sɔntɔ. [28] Na
nan man naba Loti xa waxati. Mixie nu e
dɛgema, e nu e minma, e nu sare matima,
e nu sansi sima, e nu banxie tima. [29] Kɔnɔ
Loti keli Sodoma lɔxɔ naxɛ, tɛ nun sooda
ye nu goroma nɛ kelife koore ma alɔ tunɛ,
birin naxa sɔntɔ. [30] A man sa rabama na ki
nɛ Adama xa Di na makɛnɛn lɔxɔ naxɛ.»

[31] «Na lɔxɔɛ, naxan na tande, a naxa so
a harige tongode banxi kui. Naxan na xɛ
ma, a fan naxa gbilen a xɔnyi. [32] Wo xa
ratu nɛ Loti xa ginɛ ma. [33] Mixi yo katafe
a yɛtɛ ratangade, na kanyi lɔema nɛ, kɔnɔ
mixi yo a yɛtɛ ralɔɛma, na kanyi ratangama
nɛ. [34] N xa a fala wo bɛ, na tɛmui ma, xa
mixi firin saxi sade keren ma kɔɛ ra, mixi
keren tongoma nɛ, boore lu naa. [35-36] Xa
ginɛ firin na se dinfe mulunyi keren kui,
keren tongoma nɛ, boore lu naa.» [37] E naxa
a maxɔrin, «Marigi, na rabama minden?» A
naxa e yaabi, «Binbi na lu dɛnnaxɛ, yubɛe
sa e malanma mɛnni nɛ.»

18

*Kaaɲ*ɛ ginɛ nun kiitisa xa taali

[1] Na dangi xanbi, Isa naxa yi taali wɔyɛnyi
masen e bɛ e xa a kolon a fo e xa Ala
maxandi tɛmui birin tunnabɛxi kui. [2] A
naxa a masen, «Kiitisa nde nu na taa nde
kui, naxan mu nu gaaxuma Ala ya ra, a gbe
fe man mu nu mixi yo xa fe ma. [3] Kaaɲɛ ginɛ
nde fan nu na na taa kui, naxan nu luma
fa ra kiitisa xɔn, a nu a fala, ‹Kiiti tinxinxi
sa n tan nun n yaxui tagi.› [4] A naxa bu na
ki, kiitisa mu tin a bɛ, kɔnɔ lɔxɔ nde a naxa
a fala a yɛtɛ bɛ, ‹Nɔndi na a ra, n tan mu
gaaxuma Ala ya ra, n gbe fe man mu mixi
yo xa fe ma. [5] Kɔnɔ yi kaaɲɛ ginɛ tan na n
bɔɲɛ raɲaaxufe n ma. N xa kiiti tinxinxi so
a yi ra, alako a xa ba fafe n xɔn, a naxa fa n
tɔɔrɔ.›»

[6] Na kui, Marigi naxa a masen, «Wo yi
kiitisa kobi xui ramɛ. [7] Ala mu kiiti tinxinxi
soma xɛ a xa mixi sugandixie yi ra, naxee
a maxandima kɔɛ nun yanyi? A buma e
malife ra? [8] N xa a fala wo bɛ, a kiiti tinxinxi
soma e yi ra mafuren. Kɔnɔ Adama xa Di na
fa, a danxaniya lima nɛ duniɲa ma?»

*Faris*ɛni nun duuti maxili xa taali

[9] Isa man naxa yi taali wɔyɛnyi masen
mixi ndee bɛ naxee nu laxi e yɛtɛ ra, a
tinxintɔɛe nan na e tan na dangi booree ra
e yoxi naxee ma. [10] A naxa a masen, «Xɛmɛ
firin naxa siga Ala maxandide hɔrɔmɔbanxi
kui. Keren nu findixi Farisɛni nan na,
boore, duuti maxili. [11] Farisɛni naxa ti, a Ala
maxandi a bɔɲɛ ma, a nu a i, ‹Ala, n bara
i tantu barima n mu luxi alɔ mixi gbɛtɛe,
naxee findixi muɲɛtie, fe kobi rabae, nun
yɛnɛlae ra. N bara i tantu barima n mu luxi
alɔ yi duuti maxili. [12] N sunma sanmaya firin
lɔxun keren bun ma, n man farilɛ fima n
sɔtɔse birin na.› [13] Kɔnɔ duuti maxili tan
naxa ti a xati ma. A ɲan mu nu suusama
a xa a ya rate koore ma. A nu a bɛlɛxɛ saxi
a kanke ma, a nu a fala, ‹Ee, Ala! Kinikini n
ma, barima yunubitɔɛ nan n na!›»

14 «N xa a fala wo bɛ, yi mixi firin to gbilen
e xɔnyi, na duuti maxili nan nu tinxinxi Ala
ya i, barima mixi yo a yɛtɛ igbo, a kanyi
fama nɛ igorode. Kɔnɔ mixi naxan a yɛtɛ
magoroma, a xa fe itema nɛ.»

Isa nun dimɛdie
(Matiyu 19:13-15, Maraki 10:13-16)

15 Mixie nu fafe dimɛdie ra Isa xɔn, alako
a xa a bɛlɛxɛ sa e ma. A fɔxirabirɛe to na to,
e naxa wɔyɛn na mixie ma. 16 Kɔnɔ Isa naxa
e xili, a a masen e bɛ, «Wo a lu dimɛdie xa
fa n yire. Wo naxa tɔnyi dɔxɔ e ma, barima
naxee maniyaxi e ra, e tan nan soma Ala xa
mangɛya niini bun ma. 17 N xa nɔndi fala wo
bɛ, mixi naxan mu tinma Ala xa mangɛya
niini ra alɔ dimɛdi, na kanyi mu soma Ala
xa mangɛya niini bun ma feo!»

Sɛgɛtala bannaxi
(Matiyu 19:16-30, Maraki 10:17-31)

18 Mangɛ nde naxa Isa maxɔrin,
«Karamɔxɔ fanyi, a lan n xa munse raba
alako n xa abadan kisi sɔtɔ kɛ ra?» 19 Isa
naxa a masen a bɛ, «Munfe ra i n xilima
karamɔxɔ fanyi? Mixi yo mu fan. Ala keren
peti nan fan. 20 I sɛriyɛ kolon: ‹I naxa yɛnɛ
raba. I naxa faxɛ ti. I naxa muɲɛ ti. I naxa
mixi tɔɔɲɛgɛ. I baba nun i nga binya.›»
21 Mangɛ naxa Isa yaabi, «N bara na birin
nabatu kafi n dimɛdi tɛmui.» 22 Isa to na mɛ,
a naxa a fala a bɛ, «Fe keren nan fa luxi i
xa fe. Siga, se naxan birin na i yi ra, sa a
mati, i a kɔbiri fi setaree ma. Na kui, i fama
bannaya sɔtɔde ariyanna. I na na raba, fa, i
bira n fɔxɔ ra.»
23 Kɔnɔ a to na mɛ, a naxa sunnun, barima
a nu bannaxi ki fanyi. 24 Isa to a sunnunxi to,
a naxa a masen a bɛ, «Sofe Ala xa mangɛya
niini bun ma, a xɔrɔxɔ naafuli kanyie bɛ
ki fanyi! 25 Ɲɔxɔmɛ so ɲɔxun sɛnbɛ yale
ra, dinɛ bannamixi sofe ra Ala xa mangɛya
niini bun ma.» 26 Mixi naxee a xui mɛ, e naxa
a maxɔrin, «Nde fa nɔma kiside?» 27 Isa naxa
e yaabi, «Mixie mu nɔma naxan na, Ala tan
nɔma na ra.»
28 Piyɛri naxa a fala Isa bɛ, «A mato, muxu
bara keli muxu xa se birin xun ma, muxu
bira i fɔxɔ ra.» 29 Isa naxa a masen e bɛ, «N xa
nɔndi fala wo bɛ, mixi yo naxan na keli a xa
se nde xun ma Ala xa mangɛya niini xa fe ra,
a findi banxi ra ba, ginɛ ba, ngaxakerenyie
ba, barimae ba, die ba, 30 na kanyi a ɲɔxɔɛ
wuyaxi sɔtɔma nɛ yi dunijna ma, a man fa
abadan kisi sɔtɔ aligiyama.»

Isa a xa faxɛ nun marakeli xa fe masenfe
sanmaya saxan nde
(Matiyu 20:17-29, Maraki 10:32-34)

31 Isa naxa a xa xɛɛra fu nun firinyie xun
lan, a a fala e bɛ, «Wo a mato, won na tefe
Darisalamu nɛ yi ki. Namiɲɔnmɛe fe naxee
sɛbɛxi Adama xa Di xa fe ra, a birin fama nɛ
kamalide naa. 32 A sama nɛ kaafirie bɛlɛxɛ,
e a mayele, e a konbi, e dɛye bɔxun a ma.
33 E na gɛ a bɔnbɔde sɛbɛrɛ ra, e a faxama nɛ,
kɔnɔ a xa faxɛ xi saxan nde, a man kelima nɛ
faxɛ ma.» 34 Kɔnɔ Isa fɔxirabirɛe mu na sese
fahaamu. Na masenyi bara findi wɔyɛnyi
nɔxunxi ra e bɛ, e mu naxan kui kolon.

Isa Yeriko dɔnxui rayalanfe
(Matiyu 20:29-34, Luki 18:35-43)

35 Isa to makɔrɛ Yeriko ra, dɔnxui nde nu
dɔxɔxi kira dɛ ra kulɛ matide. 36 A to ɲama
xui mɛ kira ra, a naxa maxɔrinyi ti, «Munse
rabaxi?» 37 E naxa a fala a bɛ, «Isa Nasarɛtika
nan dangife.» 38 Na kui, a naxa gbelegbele,
«Isa, Dawuda xa Di, kinikini n ma!» 39 Mixi
naxee nu yare, e naxa wɔyɛn a ma a a xa
sabari, kɔnɔ a tan ɲan naxa so a xui itefe
dangi singe ra, «Dawuda xa Di, kinikini n
ma!»
40 Isa naxa ti, a a fala mixie bɛ e xa fa
dɔnxui ra a xɔn. Dɔnxui to a maso a ra, Isa
naxa a maxɔrin, 41 «I wama n xa munse raba
i bɛ?» A naxa a yaabi, «Marigi, n wama n ya
xa se to.» 42 Isa naxa a masen a bɛ, «Se to. I xa
danxaniya bara i rayalan.» 43 A ya naxa se to
keren na, a fa bira Isa fɔxɔ ra Ala matɔxɔ ra.
Ɲama birin to na to, e fan naxa Ala matɔxɔ.

19

Isa nun Sakɛyɛ

1 Isa to so Yeriko, a nu taa ijɛrɛfe. 2 Xɛmɛ
nde nu na naxan nu xili Sakɛyɛ. Duuti
maxilie kuntigi nan nu a ra, a bannaxi. 3 A
nu katafe nɛ a xa Isa kolon, kɔnɔ a mu nu
nɔma a tode ɲama xa fe ra, barima mixi
dunke nan nu a ra. 4 Na kui, a naxa a gi
yare, a sa te wuri bili kɔn na alako a xa Isa
to dangi ra.
5 Isa to a yire li, a naxa a ya rate, a a
fala a bɛ, «Sakɛyɛ, goro mafuren, barima
n sa yigiyama i xɔnyi nɛ to.» 6 Sakɛyɛ naxa
a xulun gorode, a Isa rasɛnɛ ɲɛlɛxinyi kui.
7 Mixie to na to, e birin naxa so Isa mafalafe,
e nu a fala, «A bara sa yigiya yunubitɔe
xɔnyi.» 8 Kɔnɔ Sakɛyɛ naxa ti, a a fala Isa bɛ,
«Marigi, n bara natɛ tongo, n xa n sɔtɔse

tagi fima nɛ fuxarilae ma. Xa a sa li n bara
se ba naxan yi funmaya ra, n a ragbilenma
nɛ a kanyi ma dɔxɔ naani.» 9 Isa fan naxa a
masen a xa fe ra, «Yi fɔxɔɛ bara kisi sɔtɔ to,
barima Iburahima xa di nan na yi xɛmɛ fan
na. 10 Adama xa Di bara fa a xa mixi lɔɛxie
fen, a xa e rakisi.»

Mangɛ xa kɔbiri taxuxi xa taali
(Matiyu 25:14-30)

11 Isa to nu bara makɔrɛ Darisalamu ra,
ɲama ɲɔxɔ nu a ma, a Ala xa mangɛya niini
fafe makɛnɛnde nɛ keren na. Na kui, mixie
to nu Isa xui ramɛfe, a naxa yi taali wɔyɛnyi
masen e bɛ. 12 «Kuntigi nde naxa sa biyaasi
yire makuye, alako mangɛ xungbe naxan
nu sabatixi naa, a xa a tan kuntigi xɔnyi
mangɛya so a yi, a man xa gbilen a xɔnyi.
13 Beenun a xa siga, a naxa a xa konyi mixi
fu xili, a gbeti kɔbiri kole kɛmɛ so e birin yi
ra, a fa a fala e bɛ, ‹Wo yulɛya raba yi kɔbiri
ra beenun n fa tɛmui.›»
14 «Kɔnɔ a to mu nu rafanxi a xɔnyi mixi
ndee ma, e fan naxa xɛɛrae xɛɛ mangɛ
xungbe ma, e xa a fala, ‹Muxu mu wama a
xɔn yi xɛmɛ xa findi mangɛ ra muxu xun
ma.›»
15 «Na xɛmɛ to mangɛya sɔtɔ, a naxa
gbilen a xɔnyi. A naxa yaamari fi na konyie
xa xili, a nu bara kɔbiri so naxee yi, alako
a xa a kolon e geeni naxan sɔtɔxi yulɛya
kui. 16 Konyi singe naxa fa, a dɛntɛgɛ sa, a
naxɛ, ‹N marigi, i i xa gbeti kɔbiri kole kɛmɛ
naxan so nɛ n yi, a ɲɔxɔɛ dɔxɔ fu bara sa
a xun geeni ra.› 17 Mangɛ naxa a fala a bɛ,
‹I nuwali! Konyi fanyi nan i ra! I to mu
lanlanteya kana fe xuri kui, n bara mangɛya
so i yi taa fu xun ma.›»
18 «Konyi firin nde naxa fa, a dɛntɛgɛ sa, a
naxɛ, ‹N Marigi, i i xa gbeti kɔbiri kole kɛmɛ
naxan so nɛ n yi, a ɲɔxɔɛ dɔxɔ suuli bara sa
a xun geeni ra.› 19 Mangɛ naxa a fala na fan
bɛ, ‹N bara mangɛya so i fan yi taa suuli xun
ma!›»
20 «Konyi gbɛtɛ fan naxa fa, a dɛntɛgɛ sa,
a naxɛ, ‹N marigi, a mato, i xa gbeti kɔbiri
kole kɛmɛ nan ya. N sa a ragata dunkobi
nan kui, 21 barima n gaaxu nɛ i ya ra. Xɛmɛ
nan i ra, i xa fe maxɔrɔxɔ. I se tongoma i
gbe mu naxan na. I xɛ xabama i mu naxan
garansan.› 22 Mangɛ naxa a yaabi, ‹I tan
konyi kobi, n i makiitima i yɛtɛ kan xui nan
yati ma! A di, i mu a fala a i nu a kolon a n
ma fe maxɔrɔxɔ? I naxɛ, a n se tongoma n
gbe mu naxan na, n xɛ xabama n mu naxan
garansan. 23 Munfe a to i mu n ma kɔbiri
so kɔbiri rawalie yi ra, alako n na fa, i a
ragbilen n ma geeni saxi a xun?› 24 A naxa
a fala mixie bɛ naxee nu tixi na, ‹Wo na
gbeti kɔbiri kole kɛmɛ rasuxu a yi, wo a so
boore yi naxan gbeti kɔbiri kole wulu keren
sɔtɔxi.› 25 E naxa a fala mangɛ bɛ, ‹Marigi,
gbeti kɔbiri kole wulu keren ɲan na a yi!›
26 A naxa e yaabi, ‹N xa a fala wo bɛ, a na
naxan yo yi ra, a gbe xun masama nɛ. Kɔnɔ
a mu na naxan yi ra, hali naxan di na a yi,
na yati bama nɛ a yi ra. 27 Kɔnɔ n yaxuie tan,
naxee mu nu wama n xa findi mangɛ ra e
xun ma, wo fa e ra be, wo e faxa n ya xɔri.›»

Isa sofe Darisalamu
(Matiyu 21:1-11, Maraki 11:1-10)

28 Isa to gɛ na masenyi ra, a naxa siga yare,
sigafe ra Darisalamu. 29 A to makɔrɛ Betifage
nun Betani taae ra, Oliwi geya fɛ ma, a naxa
a fɔxirabirɛe mixi firin xɛɛ, 30 a a fala e bɛ,
«Wo xa so taa kui naxan na yare. Wo nɛfɛ so
naa, wo sofale lanma lima a xirixi naa, mixi
mu nu dɔxɔ naxan fari. Wo xa a fulun, wo
fa a ra be. 31 Xa mixi nde fa wo maxɔrin, ‹Wo
a fulunfe munfe ra› wo xa a yaabi, ‹Marigi
nan hayi na a ma.›»
32 E to siga xɛɛraya rabade, e naxa fe birin
li alɔ Isa a fala e bɛ ki naxɛ. 33 E nu na sofale
lanma fulunfe tɛmui naxɛ, a kanyie naxa e
maxɔrin, «Wo yi sofale fulunfe munfe ra?»
34 E naxa a masen, «Marigi nan hayi na a
ma.» 35 E to sofale xanin Isa xɔn, e naxa e
xa donmae sa a fari, e fa Isa mali a xa a
magoro a ma. 36 A to nu sigama, mixie nu e
xa donmae italama kira xɔn ma, Isa binyafe
ra.
37 A to nu makɔrɛfe Darisalamu ra, a go-
rofe Oliwi geya ra, a fɔxirabirɛ gali birin
naxa sɛɛwa, e so Ala matɔxɔfe e xui itexi ra
kaabanako birin xa fe ra e nu bara naxee to.
38 E nu a falafe nɛ,
«Baraka na Mangɛ bɛ naxan fafe Marigi xili
ra!
Bɔɲɛsa na ariyanna,
matɔxɔɛ na Ala bɛ han koore ma!»
39 Farisɛni nde naxee nu na ɲama tagi,
e naxa a fala Isa bɛ, «Karamɔxɔ, wɔyɛn i
fɔxirabirɛe bɛ!» 40 Isa naxa e yaabi, «N xa
a fala wo bɛ, xa e tan e sabari, gɛmɛe yati
fama nɛ e xui raminide.»

41 Isa to makɔrɛ Darisalamu ra, a naxa na
taa to, a naxa wa fɔlɔ naa xa fe ra, 42 a a
masen, «I tan Darisalamu, to tan, hali i fan
a kolon nɛ nu fee naxee bɔɲɛsa fima! Kɔnɔ
na bara nɔxun i ma. 43 Tɛmui fama a lide,
wo yaxuie bɛndɛ malanma nɛ taa tɛtɛ fari
ma alako e xa nɔ sode taa kui. E fama wo
rabilinde maraxɛtɛnyi ra. 44 E fama i tan
Darisalamu rabirade, e i xa die sɔntɔ. I xa
banxie tixi gɛmɛe naxee ra, keren mu luma
a boore fari. Yi birin fama i tan Darisalamu
lide barima Ala to faxi kisi ra i xɔn, i mu a
kolonxi.»

*Sarematie kerife h*ɔrɔmɔbanxi kui
(Matiyu 21:12-17, Maraki 11:15-19)

45 Isa to so hɔrɔmɔbanxi kui, a naxa sare-
matie keri fɔlɔ, 46 a a fala e bɛ, «A sɛbɛxi, ‹N
ma banxi xili falama nɛ, salide banxi,› kɔnɔ
wo tan bara a findi muɲɛtie dɔxɔde ra.»
47 Lɔxɔ yo lɔxɔ Isa nu mixie kawandima
hɔrɔmɔbanxi kui. Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie,
sɛriyɛ karamɔxɔe, nun ɲama yareratie nu
na fɛɛrɛ fenfe e nɔma Isa faxade ki naxɛ.
48 Kɔnɔ e mu nu fɛɛrɛ yo kolon barima ɲama
birin nu a tuli matixi a ra.

20

Isa walima nde xa yaamari ma?
(Matiyu 21:23-27, Maraki 11:27-33)

1 Lɔxɔ nde, Isa to nu mixie kawandife
hɔrɔmɔbanxi kui, a nu Ala xa xibaaru fanyi
masenfe e bɛ, sɛrɛxɛdubɛ kuntigie, sɛriyɛ
karamɔxɔe, nun Yuwifie xa forie naxa fa
a yire, 2 e a maxɔrin, «A fala muxu bɛ, i
yi fee rabama nde xa yaamari ma? Nde
yi sɛnbɛ fixi i ma?» 3 A naxa e yaabi, «N
fan xa wo maxɔrin fe keren ma. Wo a
fala n bɛ, 4 Yaya to nu mixie xunxama ye
xɔɔra, Ala nan a xɛɛxi ba, ka adama?» 5 E
fan naxa so wɔyɛnfe e bore tagi, «Xa won
na a yaabi, ‹Ala,› a a falama nɛ won bɛ,
‹Munfe ra wo mu fa la a ra?› 6 Kɔnɔ xa
won na a yaabi, ‹Adama,› ɲama birin won
magɔnɔma nɛ e xa won faxa, barima e laxi
a ra a namiɲɔnmɛ nan nu Yaya ra.» 7 Na kui,
e naxa a yaabi a e mu a kolon naxan yo Yaya
xɛɛxi. 8 Isa naxa a masen e bɛ, «N fan mu
a falama wo bɛ n yi fee rabama naxan ma
yaamari ma.»

*B*ɔxi rawali ɲaaxie xa taali
(Matiyu 21:33-46, Maraki 12:1-12)

9 Na xanbi, Isa naxa so yi taali wɔyɛnyi
masenfe ɲama bɛ. «Xɛmɛ nde naxa wɛni
bilie si. A naxa na hɛri bɔxi rawalie ma, a
fa biyaasi xɔnkuye ramini. 10 Wɛni bogi ba
tɛmui to a li, bɔxi kanyi naxa konyi nde xɛɛ
bɔxi rawalie xɔn ma, e xa wɛni bogi nde so
a yi ra. Kɔnɔ bɔxi rawalie naxa na konyi
bɔnbɔ, e a ragbilen a bɛlɛxɛ igeli ra. 11 Bɔxi
kanyi man naxa konyi gbɛtɛ xɛɛ. E naxa
na fan bɔnbɔ, e a konbi a mayaagixi ra, e a
ragbilen a bɛlɛxɛ igeli ra. 12 Bɔxi kanyi naxa
a saxan nde man xɛɛ. E naxa na fan maxɔnɔ,
e a keri.»
13 «Na kui, bɔxi kanyi naxa a fala, ‹N
munse rabama fa? N xa n ma di maxanuxi
nan xɛɛ. Tɛmunde, e fama na tan binyade.›
14 Kɔnɔ bɔxi rawalie to a to, e naxa a fala e
bore bɛ, ‹Yi nan na kɛ tongoma ra. Won na
a faxa alako kɛ xa findi won gbe ra.› 15 Bɔxi
rawalie naxa a ramini bɔxi ra, e sa a faxa.»
«Na bɔxi kanyi munse rabama fa? 16 A
sigama nɛ naa, a na bɔxi rawalie faxa, a a xa
bɔxi so mixi gbɛtɛe yi.» Ɲama to na masenyi
mɛ, e naxa a fala, «Astɔfulahi!» 17 Kɔnɔ Isa
naxa a ya ti e ra, a e maxɔrin, «Yi naxan
sɛbɛxi Kitaabui kui, a fa fasarima di?
‹Banxitie mɛɛ gɛmɛ naxan na,
a bara findi tuxui gɛmɛ hagigɛ ra.›»
18 «Naxan birama na gɛmɛ ma, a igirama
nɛ. Na gɛmɛ birama naxan ma, na fan
butuxunma nɛ.» 19 Sɛriyɛ karamɔxɔe nun
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie naxa a kolon a Isa yi
taali wɔyɛnyi masenxi e tan nan bɛ. E naxa
kata e xa a suxu keren na, kɔnɔ e gaaxu
ɲama nan ya ra.

*Gantanyi tefe Isa b*ɛ duuti xa fe ra
(Matiyu 22:15-22, Maraki 12:13-17)

20 E nu wama nɛ e xa a sa gomina bɛlɛxɛ,
a xa lu a tan nan xa nɔɛ bun ma. Na kui, e
naxa Isa rabɛn, e mixi ndee xɛɛ a yire e xa e
yɛtɛ findi tinxintɔɛe ra, e xa sa Isa masɔtɔ a
xa wɔyɛnyi kui. 21 Na kui, e naxa Isa maxɔrin
yi masenyi ma, «Karamɔxɔ, muxu a kolon i
xa masenyi tinxin. I mu mixi e rafisama e
bore bɛ, i Ala xa kira masenma a nɔndi ki
ma. 22 A lanma ka a mu lanma muxu xa duuti
fi Rɔma mangɛ ma?»
23 Kɔnɔ Isa to nu e xa kɔɔta kolon, a naxa
e yaabi, 24 «Wo gbeti kɔbiri kole masen n bɛ.
Nde xili nun misaali na a ma?» E naxa a
yaabi, «Rɔma Mangɛ.» 25 A naxa a masen e
bɛ, «Wo mangɛ gbe ragbilen mangɛ ma, wo
Ala fan gbe ragbilen Ala ma.» 26 Nee fan mu
nɔ a masɔtɔde a xa wɔyɛnyi kui, ɲama birin
ya xɔri. Fo e to kaaba a xa yaabi ma, e sabari.

Sadusenie Isa maxɔrinfe faxamixie xa marakeli ma
(Matiyu 22:23-33, Maraki 12:18-27)

27 Sadusenie, naxee a falama a faxamixie
mu kelima faxɛ ma, e naxa fa yi maxɔrinyi
ra Isa xɔn ma, 28 «Karamɔxɔ, Annabi Munsa
yi nan sɛbɛxi muxu bɛ Kitaabui kui, ‹Xa
xɛmɛ nde taara faxa, a naxa a xa ginɛ lu
a mu di yo bari, a na xunya nan na ginɛ
dɔxɔma, alako a xa bɔnsɔɛ fi a taara ma.›
29 Na kui, xɛmɛ nde naxa di xɛmɛ solofere
sɔtɔ. A xa di singe naxa ginɛ dɔxɔ, a faxa,
a mu bɔnsɔɛ yo lu. 30 A xanbiratoe naxa na
kaaɲɛ ginɛ tongo, kɔnɔ a fan naxa faxa. 31 Na
nan man naba na fan xanbiratoe ra, a nun
na di solofere birin na. E birin naxa faxa, e
sese mu bɔnsɔɛ lu. 32 A dɔnxɔɛ ra, ginɛ fan
naxa faxa. 33 Na kui, marakeli lɔxɔɛ, na ginɛ
to dɔxɔxi yi mixi solofere birin xɔn ma, a sa
findima nde gbe ra?»

34 Isa naxa a masen e bɛ, «Yi dunijnɛigiri
kui, xɛmɛ ginɛ dɔxɔma, ginɛ fan dɔxɔma
xɛmɛ xɔn. 35 Kɔnɔ mixi naxee binyɛ sɔtɔma
e xa keli faxɛ ma, e xa sa so waxati kui naxan
sa fama, e tan xɛmɛe mu ginɛe dɔxɔma,
ginɛe fan mu dɔxɔma xɛmɛe xɔn. 36 E
mu faxama sɔnɔn, barima e luma nɛ alɔ
malekɛe. E to bara keli faxɛ ma, e findima
Ala xa die nan na.»

37 «Kɔnɔ a falafe tan, a faxamixie kelima
faxɛ ma, Annabi Munsa yati na masen nɛ
Kitaabui kui wuri bili xa fe falaxi dɛnnaxɛ,
a to Marigi xili fala, ‹N tan nan na Marigi
Alatala ra, Iburahima, Isiyaga, nun Yaxuba
naxan batuma.› 38 Faxamixie xa mu Ala
batuma, fo a mixi ɲiɲɛ. Mixi yo findi Ala
batui ra, na kanyi ɲiɲɛ nan a ra.» 39 Sɛriyɛ
karamɔxɔ ndee naxa a fala a bɛ, «Karamɔxɔ,
i xa masenyi fan,» 40 barima Sadusenie mu
suusa maxɔrinyi yo tide a ma sɔnɔn.

Dawuda nun Ala xa Mixi Sugandixi
(Matiyu 22:41-46, Maraki 12:35-37)

41 Isa naxa e maxɔrin, «Munfe ra e a
falama a Ala xa Mixi Sugandixi findixi
Dawuda xa di nan na? 42 Dawuda yɛtɛ a
masen nɛ Yabura Kitaabui kui,
‹Marigi bara a masen n Marigi bɛ,
"I magoro n yirefanyi ma,
43 han beemanun n xa i yaxuie findi i sanyi
kilɔnse ra."›»
44 «Xa Dawuda a xili ‹N Marigi›, Dawuda fa
nɔma findide a baba ra di?»

Yɛtɛ ratangafe diinɛla kobie ma
(Matiyu 23:1-39, Maraki 12:38-40)

45 Nama birin to nu e tuli tixi a ra, Isa naxa
a masen a fɔxirabirɛe bɛ, 46 «Wo wo yɛtɛ
ratanga sɛriyɛ karamɔxɔe ma. A rafan e ma
e xa e maɲɛrɛ guba xungbe ragoroxi e ma,
mixi xa nu e xɛɛbu taa kui binyɛ xɛɛbui ra.
E wama dɔxɔfe salide safɛ singee, e man xa
binyɛ sɔtɔ xulunyi. 47 E kaaɲɛ ginɛe harige
bama e yi. E salima a xɔnnakuye ra, alako
mixie xa e to. Gbaloe naxan nagataxi e tan
bɛ, a gbo ki fanyi.»

21

Kaaɲɛ ginɛ xa hadiya
(Maraki 12:41-44)

1 Isa to a ya rasiga, a naxa bannamixie to,
e e xa hadiya sama hadiya a sase kui. 2 A
naxa kaaɲɛ ginɛ misikiinɛ nde fan to, naxan
a gbe hadiya sa, wure gbeeli kɔbiri kole firin
gbansan. 3 A naxa a masen, «N xa nɔndi fala
wo bɛ, yi kaaɲɛ ginɛ misikiinɛ xa hadiya gbo
dangi na boore birin gbe ra, 4 barima e tan
xa hadiya kelima e xa naafuli nan kui, kɔnɔ
yi kaaɲɛ ginɛ xa hadiya kelima a xa baloe
nan kui.»

Hɔrɔmɔbanxi xa kanɛ
(Matiyu 24:1-2, Maraki 13:1-2)

5 Mixi ndee nu wɔyɛnfe hɔrɔmɔbanxi xa
fe ra, a to nu ratofanxi gɛmɛ sare xɔrɔxɔɛe
ra, a nun se gbɛtɛe, mixi naxee baxi sɛrɛxɛ
ra. Na kui, Isa naxa a masen, 6 «Wo yi se
naxee birin toxi yi ki, lɔxɔɛ fama a lide,
gɛmɛ keren mu luma a boore fari be, a birin
nabirama nɛ.»

Maratantanyi, tɔɔrɛ, nun ɲaxankatɛ
(Matiyu 24:3-14, Maraki 13:3-24)

7 E naxa a maxɔrin, «Karamɔxɔ, na fe sa
rabama mun tɛmui? A man sa kolonma
tɔnxuma mundun ma a a fafe rabade?» 8 Isa
naxa yi yaabi ti, «Wo wo yɛtɛ ratanga alako
mixi yo naxa fa wo ratantan. Mixi wuyaxi
fama n xili falade e yɛtɛ xun ma, a falafe
ra, ‹N tan nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra.
Waxati bara makɔrɛ.› Wo naxa bira e fɔxɔ
ra. 9 Wo na geree nun ɲaxasie xa fe mɛ, wo
naxa gaaxu, barima fo na fe mɔɔlie xa raba
sinden. Kɔnɔ na waxati ma, dunijna raɲɔnyi
mu a lima keren na.»

10 Na xanbi, a naxa a masen e bɛ, «Sie
kelima nɛ e boore xili ma, ɲamanɛe e boore
gere. 11 Bɔxi fama nɛ sɛrɛnde a xungbe ra,

kaamɛ nun fure sin yire wuyaxi. Fe ma-
gaaxuxie nun tɔnxuma makaabaxie fama
minide kuye ma.»
12 «Kɔnɔ beemanun na birin xa raba, e
fama nɛ wo suxude, e wo ɲaxankata. E wo
sama nɛ salide kuntigie bɛlɛxɛ, e man wo
sama nɛ geeli. E wo xaninma nɛ mangɛ
nun gominae yire n xili xa fe ra. 13 Kɔnɔ na
birin kui, wo findima n ma seedee nan na.
14 Wo naxa kɔntɔfili wo yɛtɛ xunmafalafe ra,
15 barima n masenyi nun xaxilimaya fima
wo ma, alako wo yaxuie naxa nɔ wo ra,
e naxa nɔ wo matandide. 16 Wo barimae,
wo ngaxakerenmae, wo bariboore, nun wo
dɛfanbooree, e fama nɛ wo yanfade, e wo
sa mixie bɛlɛxɛ. Nee tan mixi ndee faxama
nɛ wo ya ma. 17 Birin fama nɛ wo xɔnde n
tan ma fe ra, 18 kɔnɔ wo ratangama nɛ. Hali
wo xunsɛxɛ keren, a mu lɔema. 19 Wo xa
tunnabɛxiya kui, wo kisima nɛ.»
20 «Wo na Darisalamu to, sɔɔri gali bara
a rabilin, wo xa a kolon nɛ a a xa kasarɛ
bara makɔrɛ. 21 Na tɛmui, mixi naxee na
Yudaya, e xa e gi geyae fari. Naxee na
Darisalamu taa kui, e xa keli naa. Naxee
fan na daaxae, e naxa so taa kui, 22 barima
na lɔxɔɛe findima gbeɲɔxɔ waxati nan na,
alako naxan sɛbɛxi Kitaabui kui a birin xa
kamali. 23 Na waxati findima gbaloe nan
na furuginɛe nun dingɛe bɛ! Barima tɔɔrɛ
gboma nɛ bɔxi ma, Ala xa xɔnɛ makɛnɛnma
yi ɲama xili ma. 24 Ndee faxama nɛ san-
tidɛgɛma ra, ndee xaninma nɛ, e sa findi
konyie ra ɲamanɛ birin kui. Si gbɛtɛe fama
nɛ Darisalamu maboronde, han e xa waxati
kamalima tɛmui naxɛ.»

Isa xa gbilenyi nun xɔrɛ bili xa taali
(Matiyu 24:29-35, Maraki 13:24-31)

25 «Na tɛmui, tɔnxumae minima nɛ soge,
kike, nun tunbuie ma. Si birin gaaxuma nɛ,
e kɔntɔfili baa wundu xui nun a mɔrɔnyie
xa fe ra. 26 Mixie na a kolon fe naxan fama
rabade bɔxi ma, e birama nɛ gaaxui saabui
ra, barima koore fama nɛ imaxade. 27 Na
tɛmui, Adama xa Di toma nɛ fa ra nuxui kui,
sɛnbɛ nun nɔrɛ ra. 28 Na fee na raba fɔlɔ, wo
ti, wo wo xun nakeli, barima wo xa kisi bara
makɔrɛ.»
29 Isa naxa taali wɔyɛnyi masen e bɛ, «Wo
xɔrɛ bili mato, a tan nun wuri bili birin.
30 Wo na a to, e bara e burɛxɛ nɛɛnɛ ramini,
wo a kolonma ɲɛmɛ tɛmui ɲan bara makɔrɛ.
31 Adama xa Di fafe fan na na ki nɛ. Wo
na yi fe birin to raba ra, wo xa a kolon a
Ala xa mangɛya niini bara makɔrɛ. 32 N xa
nɔndi fala wo bɛ, to mixie mu dangima fo
na fe birin naba. 33 Koore nun bɔxi dangima
nɛ, kɔnɔ n ma masenyi tan mu dangima
abadan, a mu kanama muku.»

«Wo naxa yanfa!»

34 «Kɔnɔ wo mɛɛni wo yɛtɛ ma! Wo naxa
yanfa xurutareɲa nun siisife ma, wo man
naxa yanfa yi duniɲɛigiri xa kɔntɔfili ma,
alako na lɔxɔɛ naxa fa wo tɛrɛnna, 35 alɔ
gantanyi xɔni suxuma ki naxɛ. Barima na
lɔxɔɛ tan fama duniɲa mixi birin lide. 36 Wo
naxa yanfa! Wo xa Ala maxandi nɛ tɛmui
birin alako wo xa sɛnbɛ sɔtɔ, wo xa nɔ
ratangade fe birin ma naxee fama a lide, wo
man xa nɔ tide Adama xa Di ya i.»
37 Isa nu mixie kawandima hɔrɔmɔbanxi
kui yanyi ra, a nu sa kɔɛ radangi Oliwi geya
fari. 38 Nama birin nu kurunma sigafe ra a
xɔn ma, e xa sa a xui ramɛ hɔrɔmɔbanxi kui.

22

Yudasi nun kuntigie xa lanyi
(Matiyu 26:1-5, 14-16, Maraki 14:1-2, 10-11)

1 Taami Lɛbinitare Sali naxa makɔrɛ,
naxan man xili falama Sayamalekɛ Dangi
Sali. 2 Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun sɛriyɛ
karamɔxɔe nu na fɛɛrɛ fenfe e xa Isa suxu,
e xa a faxa, kɔnɔ e nu gaaxuxi ɲama nan ya
ra.
3 Na tɛmui Sentanɛ naxa bira Isa
fɔxirabirɛ Yudasi Isikariyoti fɔxɔ ra, naxan
nu na Isa xa xɛɛra fu nun firinyie ya ma. 4 A
tan Yudasi naxa siga sɛrɛxɛdubɛ kuntigie
nun kɔsibili mangɛe xɔn, e naxa wɔyɛn, a sa
nɔma Isa sade e bɛlɛxɛ ki naxɛ. 5 E fan naxa
ɲɛlɛxin ki fanyi ra, e kɔbiri laayidi tongo a
bɛ. 6 Yudasi naxa tin na ra, a so waxati fenfe
a Isa sama e bɛlɛxɛ tɛmui naxɛ ɲama xanbi.

Sayamalekɛ Dangi Sali
(Matiyu 26:17-35, Maraki 14:12-31)

7 Taami Lɛbinitare Sali naxa a li, yɛxɛɛ
lanma faxama lɔxɔ naxɛ Sayamalekɛ Dangi
Sali xa fe ra. 8 Isa naxa Piyɛri nun Yaya
yamari a falafe ra, «Wo xa siga Sayamalekɛ
Dangi Sali yire rafala won bɛ, alako won
birin xa Sayamalekɛ Dangi Sali donyi don.»
9 E naxa a maxɔrin, «I wama muxu xa sa
a rafala minden?» 10 A naxa a masen e bɛ,
«Wo nu so taa kui, wo nun xɛmɛ nde nar-
alanma, ye fɛɲɛ dɔxɔxi a xun ma. Wo xa
bira a fɔxɔ ra han a sa soma banxi naxan
kui. 11 Wo xa a fala na banxi kanyi bɛ,

‹Karamɔxɔ wama a kolonfe a nɔma Sayamalekɛ Dangi Sali donyi donde dɛnnaxɛ, a tan nun a fɔxirabirɛe.› [12] A fama banxi kui xungbe masende wo bɛ koore ra, na se birin yailanxi a fanyi ra. Wo xa Sayamalekɛ Dangi Sali donyi rafala mɛnni.» [13] E naxa siga, e sa fe birin li alɔ Isa a masen e bɛ ki naxɛ. E naxa Sayamalekɛ Dangi Sali donyi rafala.

Marigi xa sɛrɛxɛ tɔnxuma
(Matiyu 26:26-30, Maraki 14:22-26, Korinti I 11:23-25)

[14] Waxati to a li, Isa naxa a magoro a xa a dɛge e nun a xa xɛɛra fu nun firinyie. [15] A naxa a masen e bɛ, «Kabi tɛmui dangixi, a xɔli n ma ki fanyi won xa yi Sayamalekɛ Dangi Sali donyi don yire keren beenun n xa ɲaxankatɛ sɔtɔ. [16] Barima n xa a fala wo bɛ, yi na dangi, n mu a donma sɔnɔn fo a kamali Ala xɔnyi ariyanna.» [17] A to tɔnbili nde tongo, a naxa tantui rasiga Ala ma, a fa a masen, «Wo xa yi tɔnbili tongo, wo birin xa a min. [18] N xa a fala wo bɛ, n mu yi wɛni minma fo Ala xa mangɛya niini na fa tɛmui naxɛ.»

[19] Na dangi xanbi Isa naxa taami tongo. A to tantui rasiga Ala ma, a naxa taami igira, a a so a fɔxirabirɛe yi ra a falafe ra, «Wo n ko, wo a don. Yi findixi n fate nan na, naxan fixi wo bɛ. Wo xa ratu n ma fe ma yi saabui ra.» [20] Na mɔɔli man na, e to gɛ e dɛgede, Isa naxa tɔnbili fan tongo, a a masen, «N wuli nan ya, saatɛ nɛɛnɛ wuli naxan baxi mixi gbegbe bɛ. [21] Kɔnɔ n xa a fala wo bɛ, yanfante naxan n sama mixie bɛlɛxɛ, a magoroxi yi teebili ra. [22] Adama xa Di sigama alɔ Ala a ragirixi ki naxɛ, kɔnɔ gbaloe na xɛmɛ bɛ naxan Adama xa Di yanfama.» [23] E fan naxa so e bore maxɔrinfe, «Nde nɔma na mɔɔli rabade won ya ma?»

Naxan tide gbo Isa fɔxirabirɛe ya ma
(Matiyu 18:1, 20:24-28, 19:28, Maraki 9:34, 10:41-45)

[24] Wɔyɛnyi naxa mini Isa fɔxirabirɛe tagi e xa a kolon naxan tide gbo e ya ma. [25] Isa naxa a masen e bɛ, «Ɲamanɛ mangɛe mixie yamarima a xɔrɔxɔɛ ra. E tan naxee e sɛnbɛ raminima mixie ma, e ‹fe fanyi rabae› xili nan natema e yɛtɛ xun. [26] Kɔnɔ wo tan naxa lu na ki. Naxan tide gbo wo ya ma, a xa lu alɔ wo birin xunya. Yarerati man xa lu alɔ birin ma walikɛ. [27] Nde tide gbo, naxan a magoroxi a xa a dɛge, ka naxan donyi radangima a ma? Naxan magoroxi a dɛgede, na nan tide gbo, kɔnɔ n tan na wo ya ma alɔ mixi naxan walima wo bɛ.»

[28] «Wo tan nan findixi n fɔxirabirɛe ra naxee mu nu keli n xun n ma tɔɔrɛ kui. [29] N fan bara mangɛya fi wo ma, alɔ n Baba Ala a fixi n ma ki naxɛ. [30] Na kui, won birin won dɛgema nɛ n xɔnyi n ma mangɛya kui, wo man wo magoroma nɛ kibanyie ma, wo Isirayila bɔnsɔɛ fu nun firin makiiti.»

Isa a falafe Piyɛri bɛ a a yɛtɛ rasanma nɛ a ma
(Matiyu 26:31-35, Maraki 14:27-31, Yaya 13:36-38)

[31] «Simɔn, Simɔn, a kolon Sentanɛ bara Ala maxɔrin wo tan xa sa a bɛlɛxɛ, a xa wo ife alɔ maale ifema ki naxɛ. [32] Kɔnɔ n bara Ala maxandi i bɛ, alako danxaniya naxa gɛ bade i yi. I na gbilen n ma, i xa i ngaxakerenyie ralimaniya.» [33] Piyɛri naxa a fala a bɛ, «Xa won birin nan a ra, n tinxi, hali a findi geeli ra, hali a findi faxɛ ra!» [34] Isa naxa a masen, «Piyɛri, n xa a fala i bɛ, beenun konkore xa a rate, i a falama nɛ dɔxɔ saxan, a i mu n kolon.»

Isa a fɔxirabirɛe rasife

[35] Isa man naxa a masen a fɔxirabirɛe bɛ, «N to wo xɛɛ kɔbiri, gbɔnfɔɛ, nun sankiri mu wo xun, wo tɔɔrɔ nɛ?» E naxa a yaabi, «Ade.» [36] A man naxa a masen e bɛ, «Kɔnɔ yakɔsi tan, xa kɔbiri nun gbɔnfɔɛ na naxan yi, a xa e tongo. Xa santidɛgɛma mu na naxan yi ra, a xa a xa xinbeli donma mati, a santidɛgɛma sara, [37] barima n xa a fala wo bɛ, yi masenyi naxan sɛbɛxi Kitaabui kui, fo a xa n li, ‹A ɲaxankatɛ nan sɔtɔma fe kobi rabae ya ma.› Naxan nagirixi n ma, na n lima nɛ. Naxan sɛbɛxi, na fama nɛ kamalide.» [38] A fɔxirabirɛe naxa a masen, «Marigi, a mato, santidɛgɛma firin nan ya.» A naxa e yaabi, «Na bara wasakɛ.»

Isa Ala maxandife Getesemani
(Matiyu 26:36-46, Maraki 14:32-42)

[39] Isa to mini, a naxa siga Oliwi geya ma alɔ a nu darixi a ra ki naxɛ, a fɔxirabirɛe fan naxa a mati. [40] E to mɛnni li, Isa naxa a fala e bɛ, «Wo Ala maxandi nɛ, wo naxa fa bira tantanyi kui.» [41] A naxa a ndedi masiga e ra, a a xinbi sin, a Ala maxandi, [42] «N Baba, xa i sago na a ra, i xa n natanga yi ɲaxankatɛ ma. Kɔnɔ n sago naxa raba, i tan nan sago xa raba.» [43] Na tɛmui malekɛ nde naxa mini a ma keli koore, a a sɛnbɛ so. [44] Isa bɔɲɛ to

nu ɲaxankatafe, a naxa a xa Ala maxandife
sɛnbɛ xun masa. A yilenfure naxa silɔn bɔxi
alɔ wuli. 45 A to keli Ala maxandide, a naxa
gbilen a fɔxirabirɛe yire, a naxa e li e na xife
nimisɛ xa fe ra. 46 A naxa e maxɔrin, «Wo
xife munfe ra? Wo keli, wo Ala maxandi,
alako wo naxa bira tantanyi kui.»

Isa suxufe

(Matiyu 26:47-56, Maraki 14:43-50, Yaya 18:3-11)

47 Isa ɲan mu nu gɛxi wɔyɛnde, mixi gali
naxa a yire li. Yudasi, naxan nu na Isa
fɔxirabirɛ fu nun firinyie ya ma, a tan nan
nu tixi e ya ra. A naxa a maso Isa ra, a xa
a sunbu. 48 Isa naxa a masen a bɛ, «Yudasi,
i Adama xa Di yanfama sunbui nan na?»
49 Naxee nu na Isa fɔxɔ ra, e to a to naxan fafe
rabade, e naxa a maxɔrin, «Marigi, muxu xa
gere so santidɛgɛma ra?» 50 A fɔxirabirɛ nde
naxa sɛrɛxɛdubɛ kuntigi xa konyi yirefanyi
tuli bolon. 51 Kɔnɔ Isa naxa a fala, «Wo a lu!»
A naxa fa a bɛlɛxɛ sa na xɛmɛ tuli ma, a a
rayalan.

52 Na tɛmui, Isa naxa wɔyɛn sɛrɛxɛdubɛ
kuntigie, hɔrɔmɔlingira kɔsibili mangɛe,
nun forie bɛ naxee nu faxi a xili ma. A
naxa a fala e bɛ, «Wo to minixi n xili ma
santidɛgɛma nun gbengbeta suxuxi wo yi
ra, suute nan n na? 53 Lɔxɔ yo lɔxɔ n nu na
wo ya ma hɔrɔmɔbanxi kui, wo mu n suxu.
Kɔnɔ yi waxati tan findixi wo gbe nun dimi
nɔɛ kanyi gbe nan na.»

Piyɛri a yɛtɛ rasanfe Isa ma

(Matiyu 26:57-58,69-75, Maraki 14:53-54,66-72, Yaya 18:12-18,25-27)

54 E to Isa suxu, e naxa a xanin sɛrɛxɛdubɛ
kuntigie xunyi xɔnyi. Piyɛri fan naxa bira
e fɔxɔ ra, kɔnɔ a mu nu a makɔrɛma a gbe
ra. 55 E to so, e naxa tɛ xuru tande, e birin
dɔxɔ mɛnni, sɛrɛxɛdubɛ kuntigi xa tɛtɛ kui.
Piyɛri fan nu dɔxɔxi e ya ma. 56 Konyi ginɛ
nde to Piyɛri to tɛ fɛ ma, a naxa a ya ti a ra,
a fa a fala, «Isa nun yi xɛmɛ nan nu a ra.»
57 Kɔnɔ Piyɛri naxa a matandi, a a fala, «N
tan mu na xɛmɛ kolon feo!»

58 A mu bu, mixi gbɛtɛ fan naxa Piyɛri to,
a a fala a bɛ, «I fan findixi a xa mixi nde
nan na.» Piyɛri naxa a yaabi, «Ade, n tan
mu na ki!» 59 Waxati keren to dangi, mixi
gbɛtɛ naxa a maxɔrɔxɔ, a a fala, «Yi mixi
nun Isa nan nu a ra, barima Galileka nan a
ra.» 60 Piyɛri naxa a yaabi, «N tan mu a kolon
i na fefe falafe!» A ɲan mu nu gɛxi wɔyɛnde,
konkore naxa a rate keren na. 61 Na tɛmui,
Marigi naxa a mafindi, a a ya ti Piyɛri ra.
Piyɛri fan naxa ratu Marigi xa masenyi ma,
a to a fala a bɛ, «Beemanun konkore xa
a rate to, i i yɛtɛ rasanma nɛ n ma dɔxɔ
saxan.» 62 Piyɛri naxa mini, a wa a xɔrɔxɔɛ
ra sunnunyi kui.

Isa tife Yuwifi kiitisae ya ra

(Matiyu 26:57-68, Maraki 14:53-65, Yaya 18:12-24)

63 Xɛmɛ naxee nu Isa suxuxi, e naxa a
rasɔtɔ, e naxa a bɔnbɔ. 64 E naxa a ya maxiri,
e nu fa a fala, «Namiɲɔnmɛɲa raba! A fala
ba, naxan i bɔnbɔxi!» 65 E man naxa konbi
mɔɔli birin sa a fari.

66 Kuye to iba, Yuwifie xa forie,
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie, nun sɛriyɛ karamɔxɔe
naxa Sanederɛn malanyi raba Isa makiitife
ra. E to fa Isa ra, 67 e naxa a maxɔrin, «Xa
i findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na, a
fala muxu bɛ.» Isa naxa a masen e bɛ, «N
na a fala wo bɛ, wo mu lama a ra. 68 Xa n
maxɔrinyi ti, wo mu n yaabima. 69 Kɔnɔ
keli yi waxati ma, Adama xa Di dɔxɔma Ala
Sɛnbɛ Kanyi yirefanyi ma.» 70 E birin naxa
fa a maxɔrin, «Na kui, i findixi Ala xa Di
nan na?» A naxa e yaabi, «Wo tan nan yati
a falaxi na ki, a n findixi Ala xa Di nan na.»
71 E fan naxa a fala, «Won hayi mundun na
seede gbɛtɛ ma sɔnɔn? Won bara a tan yɛtɛ
yati wɔyɛn xui mɛ.»

23

Yuwifie Isa xaninfe Pilati xɔn

(Matiyu 27:1-2,11-31, Maraki 15:1-5, Yaya 18:28-19:16)

1 Na tɛmui ɲama birin naxa keli, e Isa
xanin mangɛ Pilati xɔn. 2 E naxa so a
kalamufe, e nu a fala, «Muxu bara yi xɛmɛ
li a na muxu xa ɲama ramurutafe. A bara
a fala e bɛ a e naxa duuti fi Rɔma mangɛ
xungbe ma. A man naxɛ, a a tan yɛtɛ findixi
mangɛ nan na, Ala xa Mixi Sugandixi.»

3 Pilati naxa Isa maxɔrin, «I tan nan find-
ixi Yuwifie xa mangɛ ra?» Isa naxa a yaabi,
«I tan nan a falaxi.» 4 Pilati naxa fa a fala
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun ɲama bɛ, «N mu
fe kobi yo toxi yi xɛmɛ xa fe.» 5 Kɔnɔ ɲama
man naxa a karaxan, e nu a fala, «A bara
mixie kui iso a xa xaranyi ra Yudaya bɔxi
birin ma, kelife Galile bɔxi ma, han be.»

6 Pilati to Galile xili mɛ, a naxa maxɔrinyi
ti xa Isa Galileka nan a ra. 7 A to a kolon a Isa

nu na Galile mangɛ Herode xa yaamari nan bun ma, a naxa a rasanba Herode ma, naxan fan nu na Darisalamu taa kui na waxati.

Isa xaninfe Herode xɔn

8 Herode naxa sɛɛwa Isa tofe ra, barima kafi tɛmui xɔnkuye a nu wama a tofe. A to nu bara a xa fe mɛ, a xɔli nu a ma Isa xa tɔnxuma makaabaxi nde raba a ya xɔri. 9 Na kui, Herode naxa maxɔrinyi gbegbe ti Isa ma, kɔnɔ Isa mu yaabi keren fi. 10 Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun sɛriyɛ karamɔxɔe nu tixi naa, e nu Isa kalamu a ɲaaxi ra. 11 Herode nun a xa sɔɔrie fan naxa a konbi a mayaagixi ra, e nu a mayele. E to guba tofanyi ragoro a ma mayelese ra, Herode naxa a ragbilen Pilati ma. 12 Singe, Pilati nun Herode dɛ mu nu fan, kɔnɔ na lɔxɔe booreɲa naxa lu e tagi.

Isa tife Pilati ya i
(Matiyu 27:11-31, Maraki 15:1-20)

13 Pilati naxa sɛrɛxɛdubɛ kuntigie, mangɛe, nun ɲama malan, 14 a a masen e bɛ, «Wo bara fa yi xɛmɛ ra n xɔn a kalamufe ra a a na mixie bɔɲɛ ratefe. Muxu bara dɛ masara wo ya xɔri, kɔnɔ n mu fe kobi yo toxi a ra, wo a kalamuxi naxan ma. 15 Herode fan mu se toxi, barima a bara a ragbilen won ma. A mato, yi xɛmɛ mu fefe rabaxi a lanma a xa faxa naxan ma. 16-17 Na kui, n yaamari fima nɛ a xa bɔnbɔ, n fa a rabɛɲin.»

18 Kɔnɔ birin naxa sɔnxɔe rate, e a fala, «Yi xɛmɛ faxa! Barabasi rabɛɲin muxu bɛ.» 19 Geresoe nde nan nu Barabasi ra naxan nu bara sa geeli a to keli mangasanyi xili ma. Naxasi to bira taa kui, a naxa faxɛ ti.

20 Pilati to nu wama Isa rabɛɲinfe, a man naxa wɔyɛn ɲama bɛ, 21 kɔnɔ e nu sɔnxɔfe nan tui, «A banban! A banban wuri magalanbuxi ma!» 22 Pilati man naxa wɔyɛn e bɛ a sanmaya saxan nde, «Munfe ma? A fe ɲaaxi mundun nabaxi? N mu sese rakɔrɔsixi a xa fe, a lanma a xa faxa naxan ma. Na kui, n yaamari fima nɛ a xa bɔnbɔ, n fa a rabɛɲin.»

23 Kɔnɔ ɲama nu sɔnxɔe ratefe nan tui, e Pilati karaxan, Isa xa banban wuri magalanbuxi ma. Na kui, e xui naxa nɔ mangɛ ra. 24 Pilati naxa natɛ tongo, e waxɔnfe xa raba. 25 A naxa Barabasi rabɛɲin, naxan nu na geeli kui gere sofe nun faxɛ tife ma, a fa Isa sa ɲama sagoe.

Isa banbanfe wuri magalanbuxi ma
(Matiyu 27:32-56, Maraki 15:21-42, Yaya 19:16-30)

26 E to nu Isa xaninfe, e naxa Simɔn Sirenika li, a sofe taa kui keli daaxa. E naxa a suxu, e wuri magalanbuxi sa a fari, a tan xa a xanin Isa bɛ a xanbi ra.

27 Nama gbegbe nu biraxi Isa fɔxɔ ra. Ginɛ ndee fan nu na e ya ma, naxee nu wafe a gbegbe ra. 28 Isa naxa a ya rafindi e ma, a a masen e bɛ, «Darisalamu di ginɛe, wo naxa wa n tan ma fe ra. Wo wa wo yɛtɛ nun wo xa die nan ma fe ra, 29 barima waxati fafe, mixie a falama nɛ, ‹Sɛɛwɛ na dibaritaree bɛ, naxee mu xiɲɛ fi diyɔrɛ ma.›»

30 «E man fama nɛ a falade geyae bɛ, ‹Wo bira muxu ma!›
E a fala tentenyie bɛ, ‹Wo muxu makoto, muxu xa ragata!›»

31 «Xa yi fe mɔɔli nan nabama wuri xinde ra, wuri xare tan fa luma di?»

32 E naxa suute firin fan xanin, e xa e faxa e nun Isa. 33 E to yire nde li, dɛnnaxɛ xili xunkonkota yire, e naxa Isa banban wuri magalanbuxi ma. E naxa na geelimani firin fan mabanban, e keren ti Isa yirefanyi ma, e boore ti Isa kɔɔla ma.

34 Isa naxa a masen, «N Baba, diɲɛ yi mixie ma, barima e mu a kolon e fefe naxan nabafe.» E naxa kanda bun a xa dugie xa fe ra, alako e xa a kolon kankan naxan sɔtɔma. 35 Nama naxa ti naa, e nu e ya ti na fe birin na. Kuntigie fan nu na Isa mayelefe, e nu a fala, «A bara mixi gbɛtɛe rakisi. A xa a yɛtɛ fan nakisi, xa a findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na!»

36 Sɔɔrie fan naxa a mayele, e fa, e wɛni muluxunxi ti a bɛ, 37 e a fala, «Xa i findixi Yuwifie xa mangɛ nan na, i yɛtɛ rakisi!» 38 Yi sɛbɛli nan nu gbakuxi a xun ma, «Yuwifie xa mangɛ nan ya.»

39 Suute keren naxan nu banbanxi a fɛ ma, a nu Isa makonbife, a nu a fala, «I mu findixi Ala xa Mixi Sugandixi xa ra? I yɛtɛ rakisi, i muxu fan nakisi!» 40 Kɔnɔ a boore suute naxa wɔyɛn a ma, a a maxɔrin, «Won birin to gbaloe nan sɔtɔxi yi ki, i mu gaaxuma Ala ya ra? 41 A lanxi tan won firin xa yi fe sɔtɔ, barima a findixi won ma kɛwali kobie sare nan na. Kɔnɔ yi tan mu fefe kobi rabaxi.» 42 A to gɛ na falade a boore bɛ, a naxa a fala Isa bɛ, «Isa, i xa ratu n ma i soma i xa mangɛya kui tɛmui naxɛ.» 43 Isa naxa a

yaabi, «N xa nɔndi fala i bɛ, to yati, i soma
nɛ n fɔxɔ ra ariyanna.»

Isa xa faxɛ
(Matiyu 27:45-56, Maraki 15:33-41, Yaya 19:28-30)

44 Yanyi tagi ɲɔndɔn to a li, dimi naxa sin
bɔxi birin ma, lɛɛri saxan bun ma. 45 Soge
naxa ifɔɔrɔ. Dugi xungbe naxan singanxi
hɔrɔmɔbanxi kui, a naxa ibɔɔ firin na. 46 Na
tɛmui Isa man naxa a xui rate sɛnbɛ ra, a a
fala, «N Baba, n bara n nii sa i bɛlɛxɛ.» A to
na fala, a naxa laaxira.
47 Sɔɔri kɛmɛ xunmati naxan nu na naa, a
to a to naxan nabaxi, a naxa Ala matɔxɔ yi
masenyi ra, «Nɔndi na a ra yati, tinxintɔɛ
nan nu yi xɛmɛ ra!» 48 Ɲama naxan birin nu
malanxi na faxɛ matode, e fan to fe birin
to naxee rabaxi, e nu gbilenfe sunnunyi
nan kui, e bɛlɛxɛ saxi e xunyi. 49 Kɔnɔ Isa
kolonmae birin nun ginɛ naxee bira a fɔxɔ
ra keli Galile, e tan nu tixi, e na fe birin
matoma, e ndedi nu makuyaxi naa ra.

Isa xa maragatɛ
(Matiyu 27:57-66, Maraki 15:42-47, Yaya 19:38-42)

50 Xɛmɛ fanyi tinxintɔɛ nde nu na, naxan
nu xili Yusufu. Yuwifie xa kiitisa nde nan
nu a ra, 51 kɔnɔ a tan mu tin a boore kiitisae
xa natɛ kobi ra, e fe naxan niya Isa ra. A
nu kelixi Arimate nɛ, Yudaya bɔxi ma. A
nu na Ala xa mangɛya niini mamɛfe. 52 A
tan yi xɛmɛ naxa siga Pilati yire, a sa Isa
fure maxandi a ma. 53 Na tɛmui, a to Isa fure
ragoro wuri magalanbuxi kɔn na, a naxa
a kasange, a a bɛlɛ gaburi, naxan nu gexi
gɛmɛ kui, fure yo mu nu ragata dɛnnaxɛ.
54 Yi fe birin nabaxi malabu lɔxɔɛ nan ya ra.
55 Ginɛ naxee nu bara bira Isa fɔxɔ ra keli
Galile, e naxa siga Yusufu xanbi ra, e sa
gaburi to, e man a to Isa fure ragata ki
naxɛ. 56 Na dangi xanbi, e naxa gbilen se xiri
ɲɔxunmɛ nun labundɛ rafalade. Malabu
lɔxɔɛ e naxa e malabu, alɔ a sɛbɛxi Kitaabui
kui ki naxɛ.

24

Isa xa marakeli faxɛ ma
(Matiyu 28:1-15, Maraki 16:1-8, Yaya 20:1-20)

1 Sande lɔxɔɛ subaxɛ ma, ginɛɛ naxa ku-
run siga ra gaburi yire, e labundɛ ture
xanin, e nu bara naxan nafala. 2 Kɔnɔ e naxa
a li, gɛmɛ naxan nu dɔxɔxi gaburi dɛ ma,
a nu bara ba naa. 3 E to so gaburi kui, e
mu Marigi Isa fure to. 4 E kɔntɔfilixi to nu
tixi, xɛmɛ firin naxa mini e ma, e xa sosee
mayilenma. 5 Ginɛɛ naxa gaaxu, e e xun
sin bɔxi. Na xɛmɛ firin naxa a fala e bɛ,
«Munfe ra wo mixi ɲiɲɛ fenma faxamixie
ya ma? 6 Isa mu na be, a bara keli faxɛ
ma. Wo xa wo ratu a naxan masenxi wo
bɛ Galile. 7 A a masen nɛ, a fo Adama xa
Di xa sa yunubitɔɛe bɛlɛxɛ, a banban wuri
magalanbuxi ma, a man fa keli faxɛ ma a xi
saxan nde ma.» 8 Na kui, e naxa ratu Isa xa
wɔyɛnyie ma.
9 E to gbilen kelife gaburi yire, e naxa
na fe birin masen Isa fɔxirabirɛ fu nu
kerenyie bɛ, a nun a fɔxirabirɛ boore birin
bɛ. 10 Mariyama Magidalaka, Yohanna, Yaki
nga Mariyama, a nun ginɛ gbɛtɛe naxee nu
na e fɔxɔ ra, e tan nan na fe birin fala Isa
xa xɛɛrae bɛ. 11 Kɔnɔ nee mu la e ra, barima
na masenyi naxa lu e bɛ alɔ daxu wɔyɛnyi.
12 Kɔnɔ Piyɛri tan naxa keli, a a gi han gaburi
yire. A naxa a felen na kui matofe ra, kɔnɔ
a mu sese to fo kasange, a saxi a kui igeli.
A naxa gbilen a xɔnyi, a kaabaxi na fe ma
naxan bara raba.

Isa nun a fɔxirabirɛ firinyi ndee
(Maraki 16:12-14)

13 Na lɔxɔɛ kerenyi, Isa fɔxirabirɛ mixi
firin ndee nu na kira ra sigafe Emayusi,
taa lanma naxan makuya Darisalamu ra
kilomɛtiri fu nun keren ɲɔndɔn. 14 E nu na
wɔyɛnfe e bore bɛ yi fe birin ma naxee nu
bara raba. 15 E nu wɔyɛnfe tɛmui naxɛ, Isa
naxa a maso e ra, e birin naxa siga kira
keren xɔn, 16 kɔnɔ e mu a kolon a Isa nan a
ra.
17 Isa naxa e maxɔrin, «Wo nu na munse
falafe kira xɔn?» Na maxɔrinyi ma, e naxa
ti kira ra, e sunnunxi. 18 Kelopa naxa a
yaabi, «I keren nan mu a kolonxi fe naxan
dangixi yi waxati Darisalamu?» 19 Isa naxa a
maxɔrin, «Munse niyaxi?» E naxa dɛntɛgɛ
sa a bɛ fe naxan Isa Nasarɛtika lixi. E naxa a
fala a bɛ, «Namiɲɔnmɛ xungbe nan nu a ra
a kɛwali ki ma nun a xa masenyi ki ma Ala
nun ɲama bɛ. 20 Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun
muxu xa mangɛe bara a sa mixie bɛlɛxɛ, e
xa a makiiti faxɛ kiiti ra, e a banban wuri
magalanbuxi ma. 21 Kɔnɔ muxu tan nan
nu laxi a ra, a a tan nan nu fama Isirayila
xɔrɛyade. Sa na birin xun ma, a xa faxɛ xi
saxan nde nan to, 22 kɔnɔ ginɛ ndee na muxu

ya ma, e bara muxu rakaaba e xa dɛntɛgɛ ra.
E to kurun siga ra gaburi yire, [23] e mu a fure
li naa. E naxa fa a fala muxu bɛ, a malekɛ
ndee nan mini e ma, e a fala e bɛ a Isa ɲiɲɛ
na a ra. [24] Mixi gbɛtɛe muxu ya ma, e fan
naxa siga gaburi yire, e a birin li alɔ ginɛe a
masenxi ki naxɛ, kɔnɔ e mu a tan Isa to.»
[25] Na kui, Isa naxa a masen e bɛ, «Ee,
wo xaxili xɔrɔxɔ! Namiɲɔnmɛe naxan
birin masenxi, wo bɔɲɛ mu lama a ra ma-
furen! [26] Wo mu a kolon a fo Ala xa Mixi
Sugandixi xa na tɔɔrɛ sɔtɔ, a fa so a xa nɔrɛ
kui?» [27] A naxa fa a fɔlɔ Annabi Munsa ma,
dɔxɔ namiɲɔnmɛ birin na, a Kitaabuie yire
birin fasari e bɛ, a tan yɛtɛ xa fe masenxi
dɛnnaxɛ.
[28] E to makɔrɛ na taa lanma ra e nu sigafe
dɛnnaxɛ, Isa naxa lu alɔ a nu wama dangife
nɛ, [29] kɔnɔ e naxa a mayandi, e a fala a bɛ,
«Lu muxu xɔnyi nɛ. Nunmare na a ra yi
ki, kɔɛ ɲan bara so.» Na kui, a naxa so e
xɔnyi a xa lu naa. [30] E birin to dɔxɔ e dɛgede,
Isa naxa taami tongo, a tantui rasiga Ala
ma, a a igira, a a itaxun e ma. [31] A naxa
makɛnɛn e xaxili bɛ keren na, e a kolon a
Isa na a ra, kɔnɔ a man naxa lɔɛ e ma yen!
[32] E naxa a fala e bore bɛ, «A to nu Kitaabui
kui fasarima won bɛ kira xɔn, a mu nu luxi
xɛ alɔ a tɛ nan xuruxi won bɔɲɛ kui?»
[33] E naxa keli keren na, e gbilen
Darisalamu. E naxa sa Isa fɔxirabirɛ fu nun
kerenyie li, a nun naxee nu na e fɔxɔ ra, e
birin malanxi yire keren. [34] Nee naxa a fala
e bɛ, «Marigi bara keli faxɛ ma yati! A bara
mini Simɔn ma!» [35] E fan naxa dɛntɛgɛ sa
nee bɛ fe birin ma naxee dangixi kira xɔn,
a nun Isa makɛnɛn e bɛ ki naxɛ a to taami
igira.

Isa nun a fɔxirabirɛ fu nun kerenyi
(Matiyu 28:16-20, Maraki 16:14-18, Yaya 20:19-23, Taruxui 1:6-8)

[36] E to nu wɔyɛnfe na fe birin ma, Isa yɛtɛ
naxa mini e ma, a tixi e tagi. A naxa e xɛɛbu,
«Ala xa wo bɔɲɛ sa.» [37] E bɔɲɛ naxa mini, e
gaaxu, barima e nu a maɲɔxunxi tubari nan
na. [38] Kɔnɔ Isa naxa a masen e bɛ, «Munfe ra
wo kɔntɔfilixi, wo bɔɲɛ man siikɛxi? [39] Wo
n bɛlɛxɛe nun n sanyie mato, wo xa a kolon
n tan nan yati a ra. Wo xa n masuxu, wo xa
n mato, barima sube nun xɔri mu na tubari
bɛ, alɔ wo naxan toma n ma yi ki.» [40] A to
na fala e bɛ, a naxa a bɛlɛxɛe nun a sanyie
masen e bɛ, [41] kɔnɔ na fe sɛɛwɛ nun kaabɛ
nu gbo e bɛ. E to mu nu gɛxi lade a ra, Isa
naxa e maxɔrin, «Donse na wo yi ra be?» [42] E
to yɛxɛ ganxi nde so a yi, [43] a naxa a tongo,
a a don e ya xɔri.

Isa tefe koore
(Matiyu 28:16-20, Maraki 16:15-20)

[44] Na tɛmui, a naxa a masen e bɛ, «N nu
na wo tagi tɛmui naxɛ, n yi fe birin masen
nɛ wo bɛ. N a masen nɛ wo bɛ, fa fala naxan
birin sɛbɛxi n tan ma fe ra Annabi Munsa xa
sɛriyɛ kui, a nun namiɲɔnmɛe xa Kitaabuie
kui, a nun Yabura Dawuda kui, fo na birin
xa kamali nɛ.» [45] Na tɛmui, a naxa e xaxili
rabi alako e xa Kitaabuie fahaamu. [46] A naxa
a masen e bɛ, «A sɛbɛxi nɛ, a fo Ala xa Mixi
Sugandixi xa tɔɔrɔ, fo a man xa keli faxɛ ma
a xi saxan nde. [47] A tan xili ra, fo si birin xa
kawandi nɛ tuubi fe nun yunubi xafarife ra,
fɔlɔfe Darisalamu ma. [48] Wo tan bara findi
yi fee seedee ra. [49] N Baba naxan laayidixi,
n na rasanbama nɛ wo ma. Wo tan xa lu be
taa kui, han sɛnbɛ xa keli koore gorofe wo
ma.»
[50] Na xanbi, Isa naxa e xanin han Betani
biri ra. A naxa a bɛlɛxɛ ite, a duba e bɛ. [51] A
nu dubama e bɛ tɛmui naxɛ, a naxa keli e
xun, a rate koore. [52] E to gɛ a suyidide, e
naxa gbilen Darisalamu sɛɛwɛ xungbe kui.
[53] E nu na hɔrɔmɔbanxi kui tɛmui birin Ala
tantude.

Inyila Isa Annabi Yaya naxan Sɛbɛxi

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Kitaabui naxan xili «Inyila Isa,» a dɔxɔ naani na a ra. Namiŋɔnmɛ naani nan Inyila Isa xa taruxui sɛbɛ Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra. E xili nɛ Matiyu, Maraki, Luki, nun Yaya.

Annabi Matiyu, Annabi Maraki, nun Annabi Luki, e Inyila Isa naxan sɛbɛ, e maniya e boore ra. Na saxanyi findixi taruxui nan na, naxan Isa bari ki, a ɲɛrɛ ki, nun a faxa ki masenma won bɛ. Inyila Isa Annabi Yaya naxan sɛbɛ, na fan Isa xa taruxui masenma, kɔnɔ kawandi nan gbo a kui. A Isa nan xa fe tagi rabama, alako mixie xa a kolon a Isa findixi Ala xa Mixi Sugandixi yati yati nan na.

Annabi Yaya a masenma duniŋa birin bɛ a a lanma won xa la Isa ra, won xa danxaniya a ma. Na findima kisi nan na ibunadama bɛ, kisi naxan mu kanama abadan. Annabi Yaya mixi ralimaniyama yi Kitaabui kui alako e naxa siikɛ Ala xa laayidi xa fe ma. Isa findixi sɛrɛxɛ xungbe nan na naxan duniŋa xunsarama. Won xa na kolon, won xa la a ra.

Inyila Isa Annabi Yaya naxan sɛbɛxi, a wama Isa tide nan masenfe won bɛ. A tali wɔyɛnyi gbegbe rawalima na falafe ra. A a falama a Isa findixi «ibunadama xa naiyalanyi ra.» A a masenma a Isa luxi nɛ alɔ «xurusee dɛmadonyi» danxaniyatɔɛe bɛ. A Isa misaalima «naadɛ» nun «kira» ra. Isa luxi alɔ «ye» nun «baloe» mixie bɛ. Isa munafanyi gbo adama bɛ.

Ala xa won mali na kolonfe ra alako Isa xa fe xa lu won bɔŋɛ kui. Amina.

Inyila Isa Annabi Yaya naxan Sɛbɛxi

Ala Xui findife ibunadama ra

1 A fɔlɔ fɔlɛ, Ala Xui nu na,
Ala Xui nu na e nun Ala,
Ala Xui nu findixi Ala yɛtɛ kan nan na.
2 Kabi a fɔlɛ, Ala nun a Xui nan nu a ra.
3 Ala se birin daaxi a tan nan saabui ra,
sese mu na naxan mu daaxi a tan saabui ra.
4 Marakisi sɔtɔma a tan nan na,
kisi naxan findixi naiyalanyi ra adamadie bɛ.
5 Na naiyalanyi yanbama dimi kui,
dimi fan mu tin a ra.

6 Ala naxa xɛmɛ nde xɛɛ, naxan nu xili Yaya.
7 Seede nan nu a ra, naxan fa seedeŋɔxɔya bade na naiyalanyi xa fe ra,
alako birin xa danxaniya a saabui ra.
8 A tan xa mu findixi na naiyalanyi ra,
kɔnɔ a tan fa nɛ a xa seede ba na naiyalanyi xa fe ra.
9 Naxan findixi naiyalanyi ra, naiyalanyi yati na a ra,
naxan fama duniŋa ma, a xa adamadie birin iyalan.

10 Ala Xui naxa sabati duniŋa ma.
Duniŋa daa a tan nan saabui ra,
kɔnɔ duniŋa tondi nɛ a kolonde.
11 A fa nɛ a xɔnyi,
kɔnɔ a xa mixie mu a rasɛnɛ.
12 Kɔnɔ naxan tan birin a rasɛnɛ, e danxaniya a ma,
a naxa nɔɛ fi nee tan ma, e xa findi Ala xa die ra.
13 Na mu keli e bɔnsɔɛ xa ma,
xa na mu fate bɛndɛ waxɔnyi ma,
xa na mu mixi nde waxɔnyi ma.
Ala yɛtɛ nan a niya e xa bari a nɛɛnɛ ra, e findi a xa die ra.

14 Ala Xui naxa findi ibunadama ra,
a sabati muxu ya ma.
Muxu bara a xa nɔrɛ to,
a Baba nɔrɛ naxan fixi a xa Di kerenyi ma,
hinnɛnteya nun nɔndi kamalixi naxan yi.

15 Yaya naxa a xui ite, a seedeŋɔxɔya ba a xa fe ma,
«N yi nan ma fe masen wo bɛ, n to a fala,
‹Naxan fama n xanbi ra, a tide gbo n bɛ,
barima beenun n tan xa daa, a tan nu na.›»

16 Won birin bara hinnɛ sɔtɔ a saabui ra.
A xa hinnɛ bara gbo yɛ won yi ra.
17 Ala sɛriyɛ Kitaabui fi won ma Annabi Munsa nan saabui ra.
A xa hinnɛ nun nɔndi tan faxi won ma
a xa Mixi Sugandixi Isa nan saabui ra.
18 Adama yo mu na naxan bara Ala to,
kɔnɔ Ala xa Di kerenyi, naxan na a Baba Ala fɛ ma,
a tan bara a masen.

Annabi Yaya xa seedeɲɔxɔya
(Matiyu 3:1-12, Maraki 1:1-8, Luki 3:1-18)

19 Yaya xa seedeɲɔxɔya nan ya. Darisalamu Yuwifi kuntigie naxa sɛrɛxɛdubɛe nun Lewi di ndee xɛɛ Yaya xɔn
ma, e xa a maxɔrin, «Nde i tan na?» 20 Yaya
mu tondi e yaabide, a naxa a masen e bɛ a
fiixɛ ra, «Ala xa Mixi Sugandixi mu n tan xa
ra.» 21 E man naxa a maxɔrin, «I fa findixi
nde ra? Annabi Eliya nan na i ra?» Yaya
naxa e yaabi, «Ade, Eliya mu n na.» E naxa
a maxɔrin, «Namiɲɔnmɛ nan i ra muxu
naxan mamɛfe a xa fa?» Yaya naxa e yaabi,
«Ade.» 22 Na kui, e naxa gbilen a maxɔrin
na, «Nde i ra? I i yɛtɛ maɲɔxunxi nde ra? A
yaba muxu bɛ, muxu xa sa dɛntɛgɛ sa muxu
xɛɛmae bɛ.»
23 Yaya naxa a masen e bɛ alɔ a sɛbɛxi
Annabi Esayi xa Kitaabui kui ki naxɛ, «N
tan findixi mixi nan na naxan a xui itema
gbengberenyi ma, ‹Wo kira matinxin Ma-
rigi bɛ!›»
24 Farisɛni nde naxee nu bara xɛɛ Yaya
xɔn, 25 e naxa a maxɔrin, «Xa i mu find-
ixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, i mu findixi
Eliya ra, i mu findixi namiɲɔnmɛ ra muxu
naxan mamɛfe, i fa mixie xunxama ye xɔɔra
munfe ra?» 26 Yaya naxa e yaabi, «N tan
mixie xunxama ye nan xɔɔra, kɔnɔ mixi
keren na wo ya ma, wo mu naxan kolon.
27 Na nan fama n xanbi ra. Na binyɛ mu
na n tan yi ra, n ɲan xa a xa sankiri luuti
yati fulun.» 28 Na fe birin dangi Betani nɛ,
Yuruden xure naakiri ma, Yaya nu mixie
xunxama ye xɔɔra dɛnnaxɛ.

Isa nan na Ala xa sɛrɛxɛ ra
(Matiyu 3:13-17, Maraki 1:9-11, Luki 3:21-22)

29 Na kuye iba, Yaya naxa Isa to fa ra a yire,
a naxa a masen, «Ala xa sɛrɛxɛ nan yi ki,
duniɲa xa yunubi xafarima naxan na. 30 N
nu yi nan ma fe masenfe wo bɛ n to a fala, n
naxɛ, ‹Xɛmɛ naxan fama n xanbi ra, a tide
gbo n bɛ, barima beenun n tan xa daa, a tan
nu na.› 31 N tan yati mu nu na kanyi kolon,
kɔnɔ n fa mixie xunxade ye xɔɔra nɛ alako
a tan xa makɛnɛn Isirayilakae bɛ.»
32 Yaya naxa seedeɲɔxɔya ba, a a masen,
«N bara Ala Xaxili Sɛniyɛnxi to goro ra
kelife koore ma alɔ ganbɛ, a dɔxɔ a ma. 33 N
tan yati mu nu a kolon, kɔnɔ Ala naxan n
xɛɛ mixie xunxade ye xɔɔra, a nu bara a
masen n bɛ, ‹I n Xaxili Sɛniyɛnxi toma goro
ra naxan ma, a lu a ma, na kanyi nan n
Xaxili Sɛniyɛnxi ragoroma mixie ma.› 34 N
tan bara a to. N bara findi seede ra a Ala xa
Di nan a ra.»

Isa fɔxirabirɛ singee

35 Na kuye iba, Yaya man nu na naa, a nun
a fɔxirabirɛ mixi firin. 36 Yaya to Isa to dangi
ra, a naxa a masen, «Ala xa sɛrɛxɛ nan yi
ki!» 37 A fɔxirabirɛ firinyie to a xui mɛ, e
naxa bira Isa fɔxɔ ra. 38 Isa to a kobe rato,
a naxa e to a fɔxɔ ra, a naxa e maxɔrin, «Wo
munse fenfe?» E fan naxa a yaabi, «Rabuni,
i yigiyaxi minden?» E to a xili «Rabuni», na
nan falaxi e xa xui «Karamɔxɔ». 39 A naxa
a fala e bɛ, «Won xɛɛ, wo xa sa na kolon.»
Nunmare tɛmui nan nu a ra. E naxa siga na
yire kolonde, e fa lu Isa fɛ ma.
40 Simɔn Piyɛri xunya Andire nu na na
mixi firinyie ya ma, naxee Yaya xa masenyi
mɛ, e fa bira Isa fɔxɔ ra. 41 A naxa siga a taara
yire keren na, a a fala a bɛ, «Muxu bara Al
Masiihu to!» Na nan falaxi e xa xui, «Ala
xa Mixi Sugandixi». 42 Andire naxa Piyɛri
xanin Isa yire. Isa to a to, a naxa a fala a
bɛ, «Yunusa xa di Simɔn nan i ra, kɔnɔ i
xili fama falade Kefasi, na nan na ki ‹Piyɛri,›
naxan wama a falafe ‹fanye›.»
43 Na kuye iba, Isa naxa natɛ tongo a xa
siga Galile. A to Filipu to, a naxa a fala
a bɛ, «Bira n fɔxɔ ra.» 44 Filipu, Andire,
nun Piyɛri birin findi Betesayidakae nan na.
45 Filipu naxa siga Natanayɛli yire, a a fala
a bɛ, «Mixi naxan ma fe falaxi Munsa nun
namiɲɔnmɛe xa Kitaabuie kui, muxu bara
a to. Isa Nasarɛtika nan a ra, Yusufu xa
di!» 46 Natanayɛli naxa a maxɔrin, «Fe fanyi
nde nɔma minide Nasarɛti?» Filipu naxa
a yaabi, «Fa, i yɛtɛ yati xa a to.» 47 Isa to
Natanayɛli to fa ra, a naxa a fala a xa fe
ra, «Isirayilaka yati nan yi ki, maifuya yo
mu na naxan bɔɲɛ ma!» 48 Natanayɛli naxa a
maxɔrin, «I n kolonxi di?» Isa naxa a yaabi,
«Beenun Filipu xa i xili, i to nu xɔrɛ bili bun
ma, n tan i to nɛ.» 49 Natanayɛli naxa a fala
a bɛ, «Karamɔxɔ, i tan findixi Ala xa Di yati
nan na! Isirayila Mangɛ nan i ra!» 50 Isa naxa
a fala a bɛ, «N to a falaxi, a n i to nɛ xɔrɛ bili
bun ma, i laxi n na na fe nan ma? I fe gbɛtɛe
toma nɛ naxee dangi na ra.» 51 A man naxa
a masen a bɛ, «N xa a fala wo bɛ a nɔndi ki
ma, wo fama nɛ koore tode, a rabixi, Ala xa
malekɛe nu te e nu goro Adama xa Di ma.»

2

Futixiri xulunyi

1 Na xi saxan nde ma, futixiri xulunyi nde
naxa raba Kaana, naxan na Galile bɔxi ma.
Isa nga nu na na xulun mixie ya ma. 2 Isa fan
nu xilixi naa, a nun a fɔxirabirɛe. 3 Wɛni to
ɲɔn, Isa nga naxa a fala a bɛ, «Wɛni bara ɲɔn
yi mixie yi ra.» 4 Isa naxa a maxɔrin, «N nga,
i wama munse xɔn ma n na? N ma waxati
mu nu a li sinden.» 5 A nga naxa a fala banxi
konyie bɛ, «A na naxan yo fala wo bɛ, wo a
raba.»
6 Fɛɲɛ senni gɛmɛ daaxi nu na mɛnni,
naxee rafema ye ra Yuwifie e yɛtɛ
rasɛniyɛnma naxan na. Litiri tongo
solomasaxan han litiri kɛmɛ mɔxɔɲɛn nu
nɔma sade fɛɲɛ keren kui. 7 Isa naxa a
fala konyie bɛ, «Wo yi fɛɲɛe rafe ye ra.»
E naxa e birin nafe tapu. 8 A man naxa a
fala e bɛ, «Yakɔsi, wo a nde ba, wo a xanin
xulun xunyi xɔn ma.» E naxa na fan naba.
9 Xulun xunyi to na ye min Isa nu bara naxan
mafindi wɛni ra, a mu nu a kelide kolon,
kɔnɔ konyi naxee ye baxi, nee tan a kolon.
A to a min, a naxa ginɛfenyi xili, 10 a a fala
a bɛ, «Xulun kanyi birin wɛni fanyi nan
singe raminima, mixie na siisi, e fa wɛni
gbɛtɛ ramini. Kɔnɔ i tan bara wɛni fanyi
ragata han yi tɛmui!»
11 Na naxa findi Isa xa tɔnxuma singe ra.
A a raba Kaana nɛ, Galile bɔxi ma. Na fe kui,
a a xa nɔrɛ nan makɛnɛn, a fɔxirabirɛe naxa
la a ra.
12 Na xanbi, a naxa sa goro Kapɛrɛnamu,
a nun a nga, a xunyae, nun a fɔxirabirɛe. E
naxa sa xi ndee radangi naa.

Isa yulɛe kerife hɔrɔmɔbanxi kui

(Matiyu 21:12-13, Maraki 11:15-17, Luki 19:45-46)

13 Yuwifie xa Sayamalekɛ Dangi Sali to
makɔrɛ, Isa naxa te Darisalamu. 14 A naxa
sa li, ninge, yɛxɛɛ, nun ganbɛ matie nu na
hɔrɔmɔbanxi yire, kɔbiri masarɛe fan nu
dɔxɔxi naa. 15 Isa naxa luuti ndee yailan
luxusinyi ra, a yulɛe birin keri hɔrɔmɔbanxi
kui, a nun e xa ningee nun yɛxɛɛe. A naxa
kɔbiri masarɛe xa kɔbiri rayensen bɔxi, a
e xa teebilie rabira. 16 A naxa a fala ganbɛ
matie fan bɛ, «Wo yee tongo be! Wo ba
n Baba xa banxi findife makiti ra!» 17 A
fɔxirabirɛe naxa ratu na Kitaabui sɛbɛli ma
naxan a falama, «Xanunteya bara gbo yɛ n
bɔɲɛ kui i xa banxi xa fe ra.»
18 Na kui, Yuwifi kuntigie naxa a maxɔrin,
«I tɔnxuma makaabaxi mundun nabama
naxan a masenma muxu bɛ a a lan i xa
yi mɔɔli raba?» 19 Isa naxa e yaabi, «Wo yi
hɔrɔmɔbanxi rabira. Xi saxan bun ma n tan
a rakelima.» 20 Yuwifi kuntigie naxa a fala,
«Yi hɔrɔmɔbanxi naxan tixi ɲɛ tongo naani
nun senni bun ma, i tan na rakelima nɛ xi
saxan bun ma?» 21 Kɔnɔ Isa to hɔrɔmɔbanxi
xa fe fala, taali wɔyɛnyi nan nu a ra. A nu a
fate nan ma fe falafe. 22 A to keli faxɛ ma, a
fɔxirabirɛe naxa ratu a xa wɔyɛnyi ma. Na
kui, e naxa la Kitaabui xui ra, e naxa la Isa
xui ra.
23 Isa to nu na Darisalamu, Sayamalekɛ
Dangi Sali waxati, mixi gbegbe naxa danx-
aniya a ma e to tɔnxuma makaabaxie to, a
nu naxee rabama. 24 Kɔnɔ Isa mu nu lama
e ra, barima a nu adamadi birin kolon. 25 A
hayi yo mu nu a ma, mixi yo xa ibunadama
xa fe fala a bɛ, barima a tan nu adamadi
bɔɲɛ kolon.

3

Isa nun Nikodemu xa sumunyi

1 Yuwifi kuntigi nde nu na Farisɛnie ya
ma, naxan xili Nikodemu. 2 A naxa siga Isa
xɔn ma kɔɛ ra, a a fala a bɛ, «Karamɔxɔ,
muxu a kolon karamɔxɔ nan i ra Ala naxan
xɛɛxi. I tɔnxuma makaabaxi naxee rabafe,
mixi yo mu nɔma e rabade xa a kanyi nun
Ala xa mu a ra.»
3 Isa naxa a masen a bɛ, «N xa nɔndi yati
fala i bɛ, xa mixi mu bari a nɛɛnɛ ra, a mu
nɔma sode Ala xa mangɛya niini bun ma.»
4 Nikodemu naxa a maxɔrin, «Mixi mɔxi
nɔma gbilende a nga tɛɛgɛ, a man gbilen
bari ra?» 5 Isa naxa a yaabi, «A nɔndi i ma
n xa a fala i bɛ, xa mixi mu bari a nɛɛnɛ ra,
ye nun Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra, a mu
nɔma sode Ala xa mangɛya niini bun ma.»
6 «Fate bɛndɛ nan mixi fate bɛndɛ barima.
Kɔnɔ mixi xaxili tan barima Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi nan saabui ra. 7 N to a falaxi i bɛ a
fo wo xa bari a nɛɛnɛ ra, na naxa i tɛrɛnna.
8 Foye minima a na wa minife dɛdɛ biri ra. I
a xui nan mɛma, kɔnɔ i mu a kelide kolon, i
mu a sigade fan kolon. Mixi na bari a nɛɛnɛ
ra Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra, a luma na
ki nɛ.»
9 Nikodemu naxa a maxɔrin, «Na rabama
di?» 10 Isa naxa a yaabi, «I tan naxan find-
ixi Isirayila karamɔxɔ xungbe ra, i mu na
kolon? 11 N xa nɔndi yati fala i bɛ, muxu

fee nan falama muxu naxee kolon. Muxu
man fee nan seede bama muxu naxee toxi,
kɔnɔ wo bara tondi muxu xa seedeɲɔxɔya
ra. 12 Xa wo mu la n xui ra, n to yi duniɲa
fee falafe wo bɛ, xa n sa ariyanna fee nan
fala wo bɛ, wo lama a ra di? 13 Mixi yo mu
nu te ariyanna, fo Adama xa Di naxan kelixi
ariyanna.»

14 «Annabi Munsa to nu na gbengberenyi
ma, a naxa bɔximase misaali nde yailan
wure gbeeli ra, a a ite wuri kuye ma. Adama
xa Di fan lanma a xa ite wuri kɔn na na ki nɛ,
15 alako naxan yo danxaniya a ma, na kanyi
xa kisi sɔtɔ naxan mu ɲɔnma abadan. 16 Ala
duniɲa xanu nɛ han a naxa a xa Di kerenyi
fi, alako mixi yo naxan na danxaniya a
ma, a naxa lɔɛ, a xa kisi nɛ abadan. 17 Ala
mu a xa Di xɛɛ duniɲa xa ratɔnde, a a
xɛɛ nɛ a xa fa duniɲa rakisi. 18 Naxan yo
na danxaniya a ma, kiiti mu kanama na
kanyi ra, kɔnɔ naxan yo mu danxaniya a
ma, kiiti ɲan bara gɛ kanade na kanyi ra,
barima a mu danxaniyaxi Ala xa Di kerenyi
ma. 19 Kiiti nan ya: Ala xa naiyalanyi bara
fa duniɲa, kɔnɔ dimi rafan adamadie ma
dangi na naiyalanyi ra, barima e kɛwali mu
fan. 20 Naiyalanyi mu rafan fe kobi raba yo
ma. E mu minima naiyalanyi ma, e xa wali
kobie naxa fa sa kɛnɛ ma. 21 Kɔnɔ naxan
yo ɲɛrɛma Ala xa nɔndi ma, a tan minima
naiyalanyi ma, alako Ala waxɔnfe e naxan
nabafe, na xa sa kɛnɛ ma.»

Annabi Yaya seede bafe Isa xa fe ra

22 Na xanbi, Isa nun a fɔxirabirɛe naxa keli
Darisalamu e so Yudaya bɔxi ma. Isa naxa
waxati nde raba mɛnni a nun a fɔxirabirɛe,
e nu mixie xunxama ye xɔɔra. 23 Yaya fan nu
mixie xunxama ye xɔɔra Enon nɛ, Salimon
fɛ ma, barima ye gbegbe nu na naa. Mixie
nu sigama a xɔn, a tan nu e xunxa ye xɔɔra.
24 A a lixi na tɛmui, a mu nu saxi geeli sinden.

25 Lɔxɔ nde, wɔyɛnyi naxa mini
Yaya fɔxirabirɛe nun Yuwifi nde tagi
marasɛniyɛnyi xa fe ra. 26 E naxa siga Yaya
yire, e a fala a bɛ, «Karamɔxɔ, wo nun xɛmɛ
naxan nu a ra Yurudɛn naakiri ma, i bara
naxan ma fe seede ba, a na mixie xunxafe
ye xɔɔra. Birin na sigafe a yire.» 27 Yaya
naxa e yaabi, «Mixi mu fefe sɔtɔma, fo
Ala na naxan fi a ma. 28 Wo tan yati bara
findi n ma seedee ra, a n a masen nɛ, ‹N
tan xa mu findixi Ala xa Mixi Sugandixi
ra. N xɛɛxi a ya ra nɛ.› 29 Xɛmɛ naxan ginɛ
fenxi, a tan nan findima ginɛ kanyi ra. A
dɛfanboore tan luma a fɛ ma nɛ, a a tuli
mati a ra ɲɛlɛxinyi kui. N tan luma na ki nɛ
Isa bɛ. N ma sɛɛwɛ bara kamali. 30 Fo Isa xa
fe xa ite nɛ, n gbe xa igoro.»

31 «Naxan kelixi koore, a tan dangi birin
na. Naxan kelixi duniɲa ma, duniɲa mixi
nan a ra naxan wɔyɛnma a duniɲa ki ma,
kɔnɔ naxan tan kelixi ariyanna, a tan dangi
birin na. 32 A tan fe nan seede bama, a bara
naxan to, a man bara naxan mɛ, kɔnɔ mixi
yo mu lama a xa seedeɲɔxɔya ra. 33 Mixi
naxan lama na seedeɲɔxɔya ra, a bara a
kolon a Ala nɔndi nan falama. 34 Ala xa Xɛɛra
Ala xa masenyi nan tima, barima a kamalixi
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi ra. 35 Baba Ala a xa Di
xanuxi nɛ, a fe birin sa a bɛlɛxɛ. 36 Naxan na
danxaniya Ala xa Di ma, a bara abadan kisi
sɔtɔ. Kɔnɔ naxan na Ala xa Di xui matandi,
na kanyi tan mu kisima. Ala xa xɔnɛ nan
birama a fɔxɔ ra.»

4

Samari ginɛ nde nun Samarikae danx-
aniyafe Isa ma

1 Isa naxa a kolon a Farisɛnie bara a mɛ,
a fɔxirabirɛe na wuyafe, a man na mixie
xunxafe ye xɔɔra dangi Yaya ra. 2 Kɔnɔ a
fa li Isa yɛtɛ xa mu nu mixie xunxama ye
xɔɔra, a fɔxirabirɛe nan nu a rabama. 3 Isa
to rakolon na fe ma, a naxa keli Yudaya, a
gbilen Galile bɔxi ma.

4 Na biyaasi kui, a nu lan a xa Samari bɔxi
igiri sigafe ra Galile. 5 A naxa Samari taa
nde li naxan xili Sukaru, dɛnnaxɛ makɔrɛ
xɛ ra, Yuwifie benba Yaxuba naxan fi a xa
di Yusufu ma. 6 Yaxuba xa kɔlɔnyi na mɛnni
nɛ. Isa to nu bara tagan a xa biyaasi kui, a
naxa a magoro na kɔlɔn dɛ ra. Yanyi tagi
nan nu a ra.

7 Samari ginɛ nde to fa ye bade, Isa naxa a
fala a bɛ, «N ki ye, n xa a min.» 8 A a lixi Isa
fɔxirabirɛe nu bara siga donse sarade taa
kui. 9 Ginɛ naxa a fala Isa bɛ, «I tan Yuwifi,
n tan Samari ginɛ. I n maxɔrinma ye min
daaxi ma munfe ra?» Ginɛ na fala nɛ barima
Yuwifie nun Samarikae mu sese masarama
e bore tagi. 10 Isa naxa a fala, «Xa i sa a kolon
nu, Ala wama i kife naxan na, i tan nan a
makulama kisi ye ra nu, a fa na fi i ma. Xa i
sa a kolon nu mixi naxan a falafe i bɛ yi ki, ‹n
ki ye ra,› i tan fan a makulama nɛ ye ra nu
naxan i rakisima.» 11 Ginɛ naxa a maxɔrin,
«N ba, ye base yo mu i yi ra, yi kɔlɔnyi fan

tilin. I fa na kisi ye sɔtɔma minden? 12 Ka
i tan dangi muxu benba Yaxuba ra? A tan
nan yi kɔlɔnyi fi muxu ma. A tan yɛtɛ bara
a ye min, a nun a xa die, a nun a xa gɔɔrɛ.»
13 Isa naxa a yaabi, «Naxan yo yi kɔlɔn ye
min, ye xɔli man gbilenma a suxu ra. 14 Kɔnɔ
naxan ye minma n naxan fima a ma, ye xɔli
mu a suxuma sɔnɔn. Na ye findima dulonyi
nan na a bɔɲɛ ma, a gbo a i, a findi abadan
kisi ra.» 15 Ginɛ naxa a fala a bɛ, «N ba, na ye
fi n ma, alako ye xɔli naxa n suxu, n naxa fa
ye bade sɔnɔn.»
16 Isa naxa a fala a bɛ, «Siga i sa i xa mɔri
xili, wo fa be.» 17 Ginɛ naxa a yaabi, «N mu
dɔxɔxi xɛmɛ xɔn.» Isa naxa a fala, «I nɔndi
nan falaxi, a i mu dɔxɔxi xɛmɛ xɔn. 18 I bara
dɔxɔ xɛmɛ suuli birin xɔn ma, i man nun
xɛmɛ naxan a ra yi tɛmui, futi mu wo tagi.
Na tan, i nɔndi nan falaxi.»
19 Ginɛ naxa a fala Isa bɛ, «Awa, n bara a
kolon fa, a namiɲɔnmɛ nan na i ra. 20 Muxu
benbae Ala batu yi geya nan fari, kɔnɔ
wo tan Yuwifie a falama a fo Ala xa batu
Darisalamu nɛ.» 21 Isa naxa a fala a bɛ, «N
ma di, i xa la n na, waxati na fafe Baba
Ala mu batuma yi geya ma, a mu batuma
Darisalamu fan. 22 Wo tan Samarikae, wo
salima, kɔnɔ wo mu Ala kolon. Muxu
tan Yuwifie, muxu salima, muxu man Ala
kolon, barima Ala xa kisi fatanma Yuwifie
nan na. 23 Kɔnɔ waxati na fafe, a ɲan bara a
li, Baba Ala batulae a batuma a nɔndi ki ma e
xaxili fiixɛ nan na. Baba Ala wama na batula
mɔɔlie nan xɔn ma. 24 Ala findixi Xaxili nan
na. A batulae lan nɛ e xa a batu e xaxili fiixɛ
nan na a nɔndi ki ma.»
25 Ginɛ naxa a fala a bɛ, «N a kolon a Al
Masiihu fafe, Ala xa Mixi Sugandixi. A tan
na fa, a fe birin tagi rabama nɛ won bɛ.» 26 Isa
naxa a fala a bɛ, «N tan nan na ra, n tan Ala
xa Mixi Sugandixi nan wɔyɛnfe i bɛ yi ki.»
27 Isa fɔxirabirɛe to Isa li, a na wɔyɛnfe
na ginɛ ra, e dɛ naxa ixara, kɔnɔ e mu a
maxɔrin, «I wama munse xɔn» xa na mu a
ra «Wo na munse falafe?»
28 Ginɛ naxa a xa fɛɲɛ lu naa, a siga taa kui,
a sa a fala mixie bɛ, 29 «Wo fa. Wo xa xɛmɛ
nde mato naxan bara n ma kɛwali birin fala
n bɛ, a mu n kolon. Ala xa Mixi Sugandixi
na a ra ba, ka?» 30 Na kui, taakae naxa mini
sigafe ra Isa yire.
31 Na waxati bun ma, Isa fɔxirabirɛe nu
wɔyɛnfe a bɛ, e a fala, «Karamɔxɔ, i dɛge.»
32 Kɔnɔ Isa naxa a masen e bɛ, «Baloe na
n tan yi ra, wo tan mu naxan kolon.» 33 A
fɔxirabirɛe naxa e bore maxɔrin, «Pe, mixi
nde nan faxi donse ra a xɔn ma ba?» 34 Isa
naxa a masen e bɛ, «N tan ma baloe findixi
n Xɛɛma waxɔnfe rabafe nan na, n xa a
xa wali rakamali a bara naxan so n yi.
35 Wo tan mu a falama xɛ, ‹Kike naani nan
luxi beenun xɛ xabɛ xa a li›? N xa a fala
wo bɛ, wo wo ya rasiga, wo xɛe mato, e
ragbeelixi ki naxɛ. Xɛ xaba tɛmui bara a
li. 36 Xɛ xabɛ ɲan bara a xa wali sare sɔtɔ
fɔlɔ. A xa wali a niyama nɛ mixi xa kisi sɔtɔ
abadan. Na kui, naxan xɛ bima nun naxan
xɛ xabama, e birin luma sɛɛwɛ keren nɛ.
37 Yi masenyi findixi nɔndi nan na, ‹Mixi nde
xɛ garansanma, gbɛtɛ a xabama.› 38 N tan wo
xɛɛxi xɛ xabade nɛ, wo mu naxan nawalixi.
Mixi gbɛtɛe nan walixi, kɔnɔ wo tan nan e
xa wali raɲɔnyi toma.»
39 Samarika naxee nu sabatixi na taa kui,
e gbegbe naxa danxaniya Isa ma na ginɛ
xa seedeɲɔxɔya xa fe ra, a to a fala, «N
bara kɛwali naxan birin naba, a bara a birin
tagi raba n bɛ.» 40 Na kui, Samarikae to fa
Isa yire, e naxa a mayandi a xa lu e xɔnyi.
Isa naxa xi firin naba naa. 41 Mixi gbegbe
man naxa danxaniya a xa masenyi saabui
ra. 42 E naxa a fala na ginɛ bɛ, «Singe muxu
nu danxaniyaxi i tan nan xa wɔyɛnyi xa fe
ra, kɔnɔ yakɔsi muxu tan yɛtɛ bara a xui mɛ.
Muxu bara a kolon fa, a yi findixi duniɲa
rakisima nan yati ra.»

Isa xɛmɛ nde xa di rayalanfe

43 Na xi firin dangi xanbi, Isa naxa
keli naa, a siga Galile, 44 barima a tan
yati a a masen nɛ a namiɲɔnmɛ sese yo
mu binyama a xɔnyi. 45 A to so Galile,
naakae naxa a rasɛnɛ a fanyi ra, barima
e fan nu bara Sayamalekɛ Dangi Sali raba
Darisalamu, e a xa kaabanakoe to, a naxee
raba naa.
46 Na kui, Isa man naxa so Kaana, Galile
bɔxi ma, a ye mafindi wɛni ra dɛnnaxɛ.
Mangɛ xa walikɛ xungbe nde nu na naa,
naxan xa di nu furaxi Kapɛrɛnamu. 47 A to a
mɛ a Isa bara fa Galile kelife Yudaya, a naxa
siga a yire, a a maxandi a xa fa a xa di xɛmɛ
rayalan naxan nu saxi saya fure ma. 48 Isa
naxa a fala a bɛ, «Wo tan mu danxaniyama
feo, fo wo tɔnxumae nun kaabanakoe to!»
49 Mangɛ xa walikɛ naxa a mayandi, «Marigi,
talu n xɔnyi beenun n ma di xa faxa!» 50 Isa
naxa a yaabi, «Siga, i xa di bara kisi.» Na
walikɛ naxa la Isa xa masenyi ra, a naxa

siga. [51] A nu na gbilenfe tɛmui naxɛ, a xa
konyie naxa a ralan, e a fala a bɛ, «I xa
di bara kisi!» [52] A fan naxa e maxɔrin, «A
fisa mun tɛmui?» E naxa a yaabi, «A fate
xinbelixi xoro yanyi tagi ɲɔndɔn.» [53] Na di
baba naxa a kolon a xa di yalan fɔlɔ kabi Isa
a fala a bɛ tɛmui naxɛ, «I xa di bara kisi.» Na
nan a ra, na xɛmɛ nun a xa denbaya birin
naxa danxaniya Isa ma.
[54] Na naxa findi Isa xa tɔnxuma
makaabaxi firin nde ra. A a raba Galile nɛ,
a to gbilen kelife Yudaya.

5

Isa namatɛ rayalanfe

[1] Na dangi xanbi, Yuwifie xa sali nde to a
li, Isa naxa te Darisalamu. [2] Ye yire nde nu
na Darisalamu, naxan xili Beteseda Eburu
xui. A nu na taa naadɛ xungbe nan fɛ ma,
naxan xili Xurusee Naadɛ. Leele suuli nan
nu na na ye yire. [3-4] Furema wuyaxi nu saxi
na leelee bun ma, alɔ dɔnxuie, namatɛe,
nun naxee salonyie birin tuuxi a ma. [5] Xɛmɛ
nde nu na naa, naxan nu namataxi kabi ɲɛ
tongo saxan nun solomasaxan. [6] Isa to nu a
kolon a yi xɛmɛ nu bara bu a namataxi ra,
a to a saxi to, a naxa a maxɔrin, «I wama
a xɔn i xa yalan?» [7] Namatɛ naxa a yaabi,
«Marigi, ye na imaxa, mixi yo mu na naxan
n nagoroma a xɔɔra. Beenun n tan xa ye
yire li, mixi gbɛtɛ bara goro a xɔɔra.» [8] Isa
naxa a fala a bɛ, «Keli, i i xa dagi tongo, i i
ɲɛrɛ.» [9] A naxa yalan keren na. A naxa a xa
dagi tongo, a a ɲɛrɛ.

Na lɔxɔɛ to nu findixi malabu lɔxɔɛ nan
na, [10] Yuwifi kuntigie naxa a fala na xɛmɛ
rayalanxi bɛ, «Malabu lɔxɔɛ nan to, a mu
lanma i xa i xa dagi xanin i xun.» [11] Kɔnɔ a
tan naxa e yaabi, «Xɛmɛ naxan n nayalanxi,
na nan a fala n bɛ, ‹I i xa dagi tongo, i i
ɲɛrɛ.›» [12] E naxa a maxɔrin, «Nde na falaxi
i bɛ?» [13] Kɔnɔ xɛmɛ mu nu a kolon naxan
a rayalanxi, barima Isa nu bara lɔɛ a ma
ɲama ya ma. [14] Na dangi xanbi, Isa man
naxa na xɛmɛ li hɔrɔmɔbanxi, a naxa a fala
a bɛ, «Yakɔsi i bara yalan, kɔnɔ a lanma i xa
gbilen yunubi fɔxɔ ra alako fe gbɛtɛ naxa i
sɔtɔ naxan dangi na fure singe ra.» [15] Xɛmɛ
naxa siga a sa a fala Yuwifi kuntigie bɛ, a Isa
nan a rayalanxi.

[16] Isa to na fe raba malabu lɔxɔɛ nɛ, Yuwifi
kuntigie naxa so Isa gerefe. [17] Isa naxa a fala
e bɛ, «Han to n Baba na walife, n fan na
walife.» [18] Na tɛmui, Yuwifie naxa fe birin
naba alako e xa a faxa, barima a nu malabu
lɔxɔɛ sɛriyɛ kanama, a man nu a falama a
Ala nan a Baba ra. Na na a ra e birin tide
lanxi.

Ala xa Di walima a Baba nan xa yaamari ma

[19] Na kui, Isa naxa a masen e bɛ, «N xa
nɔndi yati fala wo bɛ, Ala xa Di mu nɔma
fefe rabade a yɛtɛ ra, fo a na naxan to a
Baba Ala ra. Ala xa Di, a Baba Ala nan
fɔxi rabama. [20] Barima Baba Ala a xa Di
xanuxi nɛ, a man fe naxan birin nabama,
a a masenma a xa Di bɛ. A ɲan fama fee
masende a bɛ naxee makaaba dangi yee ra,
alako wo dɛ xa ixara. [21] Baba Ala mixie
rakelima faxɛ ma ki naxɛ, a e rakisi, Ala xa
Di fan kisi fima a na wa a fife naxee ma.
[22] Baba Ala ɲan mu mixi yo makiitima, a
mixi makiitife birin luxi a xa Di nan ma,
[23] alako birin xa Ala xa Di binya alɔ e Baba
Ala binyama ki naxɛ. Naxan yo mu Ala xa
Di binya, a mu Baba Ala fan binyaxi naxan
a xa Di xɛɛxi dunijna.»

[24] «N xa nɔndi fala wo bɛ, naxan a tuli
matima n na, a fa la n Xɛɛma ra, na kanyi
bara kisi abadan. Na kanyi mu kiiti xɔrɔxɔɛ
sɔtɔma, a bara gɛ ratangade yahannama
ma, a bara kisi sɔtɔ. [25] N xa a fala wo bɛ a
nɔndi ki ma, waxati fafe a lide, a ɲan bara a
li, faxamixie Ala xa Di xui mɛma nɛ. Naxee
na a xui mɛ, nee kisima nɛ. [26] Baba Ala to
findixi kisi kanyi ra kisi sɔtɔma naxan na,
a bara a xa Di fan findi kisi kanyi ra kisi
sɔtɔma naxan na. [27] A man bara nɔɛ so a yi
ra adamadie makiitife ma, barima Adama
xa Di nan a ra. [28] Wo naxa kaaba yi fe ma,
barima waxati fafe a lide, naxee na gaburi
kui, e birin a xui mɛma nɛ, [29] e mini e xa
gaburie kui. Naxee findi fe fanyi rabae ra,
nee na keli, e kisi nan sɔtɔma. Kɔnɔ naxee
findi fe kobi rabae ra, nee tan na keli, e
gbaloe nan sɔtɔma.»

[30] «N tan mu nɔma fefe rabade n yɛtɛ ra. N
a mɛma Baba Ala ra ki naxɛ, n tan kiiti sama
na ki nɛ. Na kui, n ma kiiti tinxin, barima
n mu birama n yɛtɛ waxɔnfe xa fɔxɔ ra, n
biraxi n Xɛɛma nan waxɔnfe fɔxɔ ra.»

[31] «Xa n sa seede ba n yɛtɛ bɛ, a mu lanma.
[32] Baba Ala nan seede bama n bɛ. N fan
a kolon a tan seedeɲɔxɔya naxan bama n
ma fe ra, a findixi nɔndi nan na. [33] Wo tan
yati bara mixie xɛɛ Yaya xɔn, a fan naxa
seedeɲɔxɔya ba nɔndi xa fe ra. [34] N hayi mu

na adama tan xa seedeɲɔxɔya ma, kɔnɔ n
yi fee masenxi nɛ wo bɛ alako wo xa kisi.
35 Yaya nu luxi nɛ alɔ lanpui radɛxɛxi naxan
yanbama. Wo bara sɛɛwa na naiyalanyi ra
waxati nde bun ma.»
36 «Kɔnɔ seedeɲɔxɔya nde na n bɛ naxan
dangi Yaya gbe ra. N fee naxee rabama,
Baba Ala bara naxee so n yi n xa e raba,
nee nan findixi seedeɲɔxɔya ra n ma fe ra,
a Baba Ala nan n xɛɛxi. 37 Baba Ala naxan
n xɛɛxi, a fan yati bara seede ba n ma fe
ra. Wo singe mu nu a xui mɛ, wo mu nu a
yatagi to, 38 a xa masenyi man mu sabatixi
wo bɔŋɛ ma, barima wo mu laxi a xa xɛɛra
ra. 39 Wo luma Kitaabuie mato ra, barima wo
ɲɔxɔ a ma, a wo abadan kisi sɔtɔma e tan
nan saabui ra. A fa li, na Kitaabuie yati nan
n ma fe seede bama, 40 kɔnɔ wo tondixi fade
n ma wo xa kisi sɔtɔ.»
41 «N mu wama adamadie xa matɔxɔɛ xɔn.
42 N wo kolon. Ala xa xanunteya mu na wo
bɔŋɛ kui. 43 N faxi n Baba nan xili ra, kɔnɔ
wo mu n nasɛnɛxi. Xa mixi gbɛtɛ sa fa a
yɛtɛ kan nan xili ra, wo mu tondima na tan
nasɛnɛde. 44 Wo to wama wo xa matɔxɔɛ
sɔtɔ wo bore ra, kɔnɔ wo mu matɔxɔɛ fenma
naxan fatanxi Ala Kerenyi tan na, wo fa
danxaniyama di?»
45 «Wo naxa a maɲɔxun de a n tan nan wo
kalamuma Baba Ala xɔn. Annabi Munsa, wo
xaxili tixi naxan na, na nan wo kalamuma.
46 Xa wo sa laxi Munsa ra nu, wo lama nɛ n
fan na nu, barima Munsa n tan nan ma fe
sɛbɛ. 47 Kɔnɔ xa wo mu laxi a xa Kitaabui ra,
wo fa lama n tan ma masenyi ra di?»

6

Isa donse fife xɛmɛ mixi wulu suuli ma
(Matiyu 14:13-21, Maraki 6:30-44, Luki 9:10-17)

1 Na xanbi, Isa naxa giri Galile Baa naakiri
ma, e naxan xili falama Tiberiyasi Baa.
2 Ɲama gbegbe nu biraxi a fɔxɔ ra, barima
e nu a xa tɔnxuma makaabaxie toxi, a nu
naxee rabama furemae bɛ. 3 Isa naxa te
geya fari, a sa dɔxɔ naa a nun a fɔxirabirɛe.
4 Yuwifie xa Sayamalekɛ Dangi Sali nu bara
makɔrɛ.
5 Isa to a ya rasiga, a naxa ɲama gbegbe
to fa ra a yire, a naxa Filipu maxɔrin, «Won
sa nɔma taami sarade minden alako yi mixi
birin xa e dɛge?» 6 A na fala nɛ alako a xa Fil-
ipu mato, barima Isa ɲan nu a kolon a fafe
naxan nabade. 7 Filipu naxa a yaabi, «Hali
won taami sara xi kɛmɛ firin wali sare nan
na, na mu a niyama yi ɲama mixi birin xa
nɔ taami xuntundi sɔtɔde.» 8 Isa fɔxirabirɛ
Andire, Simɔn Piyɛri xunya, a naxa a fala,
9 «Mɛngi taami suuli na yi xɛmɛ dimɛdi yi
ra, a nun yɛxɛ firin, kɔnɔ na findixi munse
ra yi ɲama bɛ?» 10 Isa naxa a masen, «Wo a
fala ɲama bɛ e xa e magoro.» Ɲooge xinde
gbegbe to nu na naa, mixie naxa dɔxɔ bɔxi,
e xɛmɛ mixi wulu suuli ɲɔndɔn. 11 Na tɛmui,
Isa naxa na taami suuli tongo, a Ala tantu,
a e itaxun ɲama magoroxi ma, a a raba
na ki nɛ yɛxɛ fan na. Birin naxa a sɔtɔ,
han e birin naxa wasa. 12 Ɲama to luga,
Isa naxa a fala a fɔxirabirɛe bɛ, «Wo donse
dɔnxɔɛ xuntunyie malan, alako sese naxa
makana.» 13 Na kui, e naxa mixie xa donse
dɔnxɔɛ xuntunyie malan han debe fu nun
firin naxa rafe. Na birin fatan mɛngi taami
gundi suuli nan na.
14 Ɲama to Isa xa tɔnxuma makaabaxi
to, e naxa a fala, «Muxu bara namiɲɔnmɛ
naxan mamɛ a xa fa duniɲa ma, a tan nan
yati yi ki!» 15 Isa to a kolon a e nu fafe a
suxude nɛ e xa a findi mangɛ ra, a naxa keli
e xun ma, a sa lu a kerenyi ma geya fari.

Isa ɲɛrɛfe ye fari

16 Nunmare to so, Isa fɔxirabirɛe naxa
goro baa dɛ ra, 17 e baki kunkui kui, e xa baa
igiri sigafe ra Kapɛrɛnamu. Dimi nu bara
sin, kɔnɔ Isa mu nu gbilen e yire sinden.
18 Foye belebele naxa mini, baa naxa xaaɲɛ.
19 E to laala ba kilo suuli xa na mu senni
ɲɔndɔn, e naxa Isa to ɲɛrɛ ra ye fari, a fafe
e mabiri kunkui yire. E naxa gaaxu. 20 Kɔnɔ
Isa naxa a fala e bɛ, «N tan nan a ra. Wo
naxa gaaxu.» 21 E to nu wama a xa te kunkui
kui, kunkui naxa e sigade li keren na.

Kisi taami naxan fatanxi Ala ra

22 Kuye naxa iba ɲama ra baa dɛ, Isa
fɔxirabirɛe kunkui tongo dɛnnaxɛ. E nu a
kolon a na kunkui kerenyi nan nu na naa,
a fa li Isa mu baki a kui, fo a fɔxirabirɛe
doro. 23 Kunkui gbɛtɛ naxee keli Tiberiyasi,
nee naxa e li mɛnni, e taami don dɛnnaxɛ,
Marigi naxan so e yi a to gɛ Ala tantude.
24 Mixie to a kolon a Isa mu nu na mɛnni
sɔnɔn, a fɔxirabirɛe fan mu na, e fan naxa
baki kunkuie kui, e giri Kapɛrɛnamu, Isa
fende.
25 E to Isa li baa naakiri ma, e naxa a
maxɔrin, «Karamɔxɔ, i faxi be mun tɛmui?»
26 Isa naxa e yaabi, «A nɔndi ki ma n xa a

fala wo bɛ, wo mu n fenfe xɛ n to tɔnxuma
makaabaxi raba wo ya xɔri. Wo n fenfe
nɛ wo to lugaxi taami ra. 27 Wo naxa wali
dunɲa baloe xa fe ra, naxan bɔrɔma. Wo
xa wali baloe nan ma fe ra naxan buma, a
abadan kisi fi wo ma. Adama xa Di nan na
baloe fima wo ma, barima Baba Ala bara a
tan nan matɔnxuma a xa Mixi Sugandixi
ra.» 28 Na kui, ɲama naxa Isa maxɔrin,
«Muxu lanma muxu xa munse raba alako
muxu xa nu kɛwalie raba Ala wama naxee
xɔn?» 29 Isa naxa e yaabi, «Ala wama kɛwali
naxan xɔn, a findixi yi nan na: Wo xa
danxaniya a xa xɛɛra ma.» 30 E man naxa a
maxɔrin, «I tɔnxuma makaabaxi mundun
nabama muxu ya xɔri alako muxu xa la i
ra? I fa kɛwali mundun nabama? 31 Muxu
benbae taami nde don nɛ gbengberenyi
ma naxan goro kelife koore ma. A sɛbɛxi
Kitaabui kui, ‹Ala naxa taami fi e ma baloe
ra, naxan keli koore ma.›» 32 Isa man naxa a
masen e bɛ, «N xa a masen wo bɛ a nɔndi
ki ma, Annabi Munsa mu koore taami fi wo
ma. N Baba nan koore taami yati fima wo
ma. 33 Barima taami naxan fatanxi Ala ra, a
tan nan goroma keli koore, a kisi fi dunɲa
ma.»

34 Na kui, e naxa a fala a bɛ, «Marigi, muxu
ki na taami ra tɛmui birin.» 35 Isa naxa e
yaabi, «N tan nan na kisi taami ra. Naxan na
fa n tan ma, a mu kaamɛ kolonma abadan.
Naxan na danxaniya n tan ma, a mu ye
xɔli kolonma sɔnɔn. 36 Kɔnɔ alɔ n a falaxi
wo bɛ ki naxɛ, hali wo to bara n to, wo
mu laxi n na. 37 Baba Ala mixi naxan birin
fima n ma, a fama nɛ n ma, n mu mɛɛma
e ra abadan, 38 barima n kelixi koore ma n
Xɛɛma waxɔnfe nan nabade. N mu faxi n
yɛtɛ waxɔnfe xa rabade. 39 N Xɛɛma wama
nɛ n xa a xa mixi birin nakeli faxɛ ma lɔxɔ
dɔnxɔɛ. A mixi naxee fixi n ma, hali keren
naxa lɔɛ. 40 Na nan findixi n Baba sagoe ra, a
naxan yo na danxaniya a xa Di ma, na kanyi
xa abadan kisi sɔtɔ, n man xa a rakeli faxɛ
ma lɔxɔ dɔnxɔɛ ma.»

41 Na kui, Yuwifie naxa so a mafalafe,
barima a nu bara a fala, «N tan nan na
taami ra naxan goro keli koore.» 42 E nu a
falama nɛ, e naxɛ, «Isa xa mu yi ki, Yusufu
xa di? Won mu a nga nun a baba kolon?
A fa a falama di, a a goroxi nɛ keli koore?»
43 Isa naxa e yaabi, «Wo ba wɔyɛnfe wo bore
tagi na mɔɔli ra. 44 Mixi yo mu nɔma fade
n ma, xa Baba Ala, naxan n xɛɛxi, mu a
kanyi mabɛndun n ma. N fan fama a kanyi
rakelide faxɛ ma lɔxɔ dɔnxɔɛ. 45 A sɛbɛxi
namiɲɔnmɛɛ xa Kitaabui kui, ‹Ala fama nɛ
e birin xarande.› Naxan yo na Baba Ala xui
ramɛ, a a xa masenyi suxu, na kanyi tan
fama nɛ n ma. 46 Mixi yo mu na naxan bara
Baba Ala to, bafe mixi ra naxan fatanxi Ala
ra. Na keren nan bara Baba Ala to.»

47 «N xa a fala wo bɛ a nɔndi ki ma, naxan
na danxaniya n ma, a bara abadan kisi sɔtɔ.
48 N tan nan na kisi taami ra. 49 Wo benbae
taami don nɛ gbengberenyi ma, kɔnɔ e birin
naxa faxa. 50 Taami naxan goroxi keli koore,
a na be. Naxan yo na yi tan don, na kanyi
mu faxama. 51 N tan nan na na kisi taami
ra naxan goroxi keli koore. Naxan yo na yi
taami tan don, a kisima nɛ abadan. Yi taami
findixi n fate nan na, n naxan fima sɛrɛxɛ ra
alako dunɲa xa kisi sɔtɔ.»

52 Na kui, sɔnxɔɛ naxa mini Yuwifie tagi,
e nu a fala, «Pe, yi xɛmɛ nɔma a fate sube
sode won yi ra di, won xa a don?» 53 Isa naxa
a masen e bɛ, «N xa a fala wo bɛ a nɔndi ki
ma, xa wo mu Adama xa Di fate sube don, xa
wo mu a wuli min, kisi mu wo bɛ. 54 Naxan n
sube donma, a n wuli min, na kanyi kisima
nɛ abadan, n a rakelima nɛ faxɛ ma lɔxɔ
dɔnxɔɛ. 55 N fate nan findixi baloe yati ra.
N wuli nan findixi minse yati ra. 56 Naxan
n sube donma, a n wuli min, n bara sabati
na kanyi i, a fan bara sabati n fan i. 57 Baba
Ala to n xɛɛxi, kisi fatanma naxan na, kisi na
n fan yi a tan saabui ra. Na mɔɔli man na,
naxan baloma n tan ma, na kanyi kisima n
saabui ra. 58 Taami naxan goroxi keli koore,
a na be. A mu luxi alɔ wo benbae taami
naxan don. E tan faxa nɛ. Naxan yi taami
tan donma, na kanyi kisima nɛ abadan.»
59 Isa yi masenyi ti nɛ a nu mixie kawandima
tɛmui naxɛ Kapɛrɛnamu salide kui.

Isa fɔxirabirɛ gbegbe ɲanige masarafe

60 E to a xa masenyi mɛ, a fɔxirabirɛ
wuyaxi naxa a fala, «Yi masenyi tan xɔrɔxɔ
de! Nde nɔma tinde a ra?» 61 Isa to a kolon
a a fɔxirabirɛɛ na yi wɔyɛnyi falafe e bore
tagi, a naxa e maxɔrin, «N ma masenyi bara
wo raxɔnɔ? 62 Xa a sa li go, wo sa Adama
xa Di to te ra koore ma, a kelixi dɛnnaxɛ?
63 Ala Xaxili Sɛniyɛnxi nan kisi fima mixi ma.
Fate bɛndɛ tan mu nɔma sese ra. N masenyi
naxan tixi wo bɛ, a Ala Xaxili Sɛniyɛnxi nun
kisi sɔtɔ ki nan masenma. 64 Kɔnɔ mixi ndee
na wo ya ma, naxee mu danxaniyaxi.» Isa
na fala nɛ barima kabi a fɔlɛ, a nu a kolon

naxee mu danxaniyaxi, a nun naxan fama
a yanfade, a a sa kuntigie bɛlɛxɛ. 65 A man
naxa a masen, «Na nan a ra, n a falaxi nɛ
wo bɛ, a mixi yo mu nɔma fade n xɔn ma,
xa Baba Ala mu na danxaniya fi a ma.»
66 Na xanbi, a fɔxirabirɛ gbegbe naxa
ɲanige masara, e gbilen a fɔxɔ ra. 67 Na
kui, Isa naxa a fɔxirabirɛ fu nun firinyie
maxɔrin, «Wo tan go? Wo fan wama kelife
n xun ma?» 68 Simɔn Piyɛri naxa a yaabi,
«Marigi, xa muxu gbilen i fɔxɔ ra, muxu fa
sigama nde xɔn ma? Abadan kisi masenyi
na i tan nan yi. 69 Muxu bara la a ra, muxu
man bara gɛ a kolonde, a i tan nan na Ala
xa Sɛniyɛntɔɛ ra.» 70 Isa naxa e yaabi, «N
tan xa mu wo sugandi, wo tan mixi fu nun
firinyie? Kɔnɔ mixi keren na wo ya ma,
adama sentanɛ nan a ra.» 71 A nu Simɔn
Isikariyoti xa di Yudasi nan ma, naxan nu
na a fɔxirabirɛ fu nun firinyie ya ma. A
tan nan nu fama a yanfade, a a sa kuntigie
bɛlɛxɛ.

7

Isa xunyae xa danxaniyatareɲa

1 Na xanbi, Isa naxa Galile bɔxi isa fɔlɔ. A
mu nu Yudaya tan iɲɛrɛma, barima Yuwifi
kuntigie nu katafe nɛ e xa a faxa. 2 Yuwifie
xa Bage Ti Sali to nu bara makɔrɛ, 3 Isa
xunyae naxa a fala a bɛ, «A lan nɛ i xa keli
yi bɔxi ma, i siga Yudaya, alako i fɔxirabirɛe
naxee sa na naa, e fan xa i xa walie to, i
naxee rabama. 4 Mixi mu a xa wali nɔxunma
xa a wama duniɲa xa a kolon. I to yi
tɔnxumae rabama, a lanma i xa e raba kɛnɛ
ma.» 5 E na fala nɛ, barima hali e to findixi
a xunyae ra, e mu nu laxi a ra. 6 Isa naxa a
masen e bɛ, «N ma waxati mu nu a li sinden,
kɔnɔ waxati yo mu na wo tan xa fe ma.
7 Duniɲa mu nɔma wo tan xɔnde, kɔnɔ e n
tan xɔnma, barima n seedeɲɔxɔya bama e
xa fe ra, a e xa walie kobi. 8 Wo tan xa te
Darisalamu, wo sa sali raba naa. N tan mu
sigama, barima n ma waxati mu gɛxi a lide
sinden.» 9 A na fala xanbi, a naxa lu Galile.

Isa kawandi tife Darisalamu

10 A xunyae to te sali rabade Darisalamu,
Isa fan naxa siga, kɔnɔ a gundo ki ma.
11 Sali to nu rabafe, Yuwifi kuntigie nu a
fenfe Darisalamu, e nu maxɔrinyi ti, «A
na minden?» 12 Mixie nu wɔyɛn gbegbe
makɔyikɔyima e bore tuli Isa xa fe ra. Ndee
a falama a mixi fanyi nan a ra, ndee a falama
a a na ɲama ratantanfe nan tui. 13 Kɔnɔ e to
nu gaaxuxi Yuwifi kuntigie ya ra, mixi yo
mu nu suusama a xa fe falade kɛnɛ ma.
14 Yuwifie nu sali naxan nabafe, lɔxun
keren na a ra. Na to nu bara siga han a tagi,
Isa naxa te hɔrɔmɔbanxi kui, a kawandi ti
fɔlɔ. 15 Yuwifi kuntigie naxa kaaba, e nu a
fala, «Yi xɛmɛ lɔnnixi yi mɔɔli ra di, a to mu
xaranxi?» 16 Isa naxa e yaabi, «N kawandi
naxan tima, a mu kelixi n tan xa ma. A
kelixi n Xɛɛma nan ma. 17 Mixi naxan wama
Ala waxɔnfe rabafe, a nɔma nɛ a kolonde
xa yi xaranyi fatanxi Ala nan na. Xa n
gbe gbansan na a ra, mixie a kolonma nɛ
nu. 18 Mixi naxan wɔyɛnma a yɛtɛ xaxili
ma, a matɔxɔɛ fenfe a yɛtɛ nan bɛ. Kɔnɔ
naxan matɔxɔɛ fenfe a Xɛɛma bɛ, nɔndi
falɛ nan na kanyi ra, tinxintareya yo mu
naxan bɔɲɛ ma. 19 Annabi Munsa yati nan
Ala xa sɛriyɛ soxi wo yi ra, kɔnɔ wo mu a
ratinmɛxi. Munfe ra wo wama n faxafe?»
20 Ɲama naxa a fala, «Ɲinnɛ nan na i fɔxɔ ra!
Nde katafe i faxade?» 21 Isa naxa e yaabi, «N
kaabanako keren nan naba, a fa wo birin dɛ
ixara. 22 Munsa a benbae xa sɛriyɛ falaxi nɛ
wo bɛ a wo xa wo xa di xɛmɛe sunna. Wo
na rabama hali malabu lɔxɔɛ. 23 Xa xɛmɛ
sunnama malabu lɔxɔɛ alako Annabi Munsa
xa sɛriyɛ naxa fa kana, wo xɔnɔma n tan ma
munfe ra, n to furema fate birin nayalan
malabu lɔxɔɛ ma? 24 Wo xa fee kui mato
a fanyi ra beenun wo xa kiiti sa. Kiiti xa
tinxin.»
25 Darisalamuka ndee nu a falafe,
«Kuntigie mu na katafe yi xa faxade? 26 A
mato, a tan nan wɔyɛnfe kɛnɛ ma yi ki, kɔnɔ
e mu sese falama a bɛ! Ka e bara la a ra, a Ala
xa Mixi Sugandixi na a ra? 27 Kɔnɔ won birin
Isa baride kolon. Ala xa Mixi Sugandixi tan
na fa, a baride mu kolonma.»
28 Na kui, Isa naxa kawandi ti a xui itexi ra
hɔrɔmɔbanxi kui, «Wo n kolon, wo n kelide
fan kolon? Kɔnɔ n tan mu faxi n yɛtɛ kan
ɲanige xa ma. Nɔndi Kanyi nan n xɛɛxi,
kɔnɔ wo tan mu a kolon. 29 N tan a kolon,
barima n fatanxi a tan nan na. A tan nan n
xɛɛxi.»
30 Na kui, e naxa kata a suxude, kɔnɔ e
mu nɔ, barima a xa waxati mu nu a lixi sin-
den. 31 Kɔnɔ ɲama ya ma mixi gbegbe naxa
danxaniya Isa ma, e nu a fala, «Ala xa Mixi
Sugandixi na fa, a tɔnxuma makaabaxie
rabama dangi yi xɛmɛ ra?»
32 Farisɛnie to a mɛ, ɲama nu naxan
makɔyikɔyife Isa xa fe ra, e tan nun

sɛrɛxɛdubɛ kuntigie naxa hərəməbanxi
kəsibilie xɛɛ, e xa sa Isa suxu. [33] Isa naxa a
masen, «N na wo ya ma sinden dondoronti,
n fa siga n Xɛɛma yire. [34] Wo fama nɛ n
fende, kənə wo mu n toma. N sa luma
dɛnnaxɛ, wo mu nəma naa lide.» [35] Yuwifi
kuntigie naxa e bore maxərin, «Yi wama
sigafe minden, won mu sa nəma a tode
dɛnnaxɛ? Ka a waxi nɛ a xa sa sabati
ɲamanɛ gbɛtɛ alə muxu xa mixi ndee, alako
a xa sa si gbɛtɛe xaran? [36] A to a masenxi a
muxu fama a fende kənə muxu mu a toma,
a a sa luma dɛnnaxɛ, muxu mu nəma naa
lide, a waxi munse falafe?»

Kisi ye

[37] Na sali waxati ləxə dənxəɛ ma, naxan
tide gbo boore birin bɛ, Isa naxa keli, a a
masen a xui itexi ra, «Ye xəli na naxan yo
ma, a xa fa n xən, a xa a min. [38] Alə Kitaabui
a masenxi ki naxɛ, naxan yo na danxaniya
n ma, kisi ye bulama nɛ a bɔɲɛ kui, alə xure
naxan susuma.» [39] A nu na Ala Xaxili nan
ma fe masenfe, a xa danxaniyatəɛe nu fama
naxan sətəde. Na waxati, Ala Xaxili mu nu
faxi sinden, barima Isa xa xunnakeli mu nu
makɛnɛnxi sinden.

[40] Ɲama to a xa masenyi mɛ, ndee naxa a
fala, «Muxu nu namiɲənmɛ naxan mamɛxi
a xa fa, a tan nan yati yi ki!» [41] Gbɛtɛ fan naxa
a fala, «Ala xa Mixi Sugandixi nan na yi
ra!» Kənə ndee fan naxa a fala, «Ala xa Mixi
Sugandixi findima Galileka ra? [42] Kitaabui
mu a masenxi xɛ, a Ala xa Mixi Sugandixi
kelima Dawuda bənsəɛ nɛ, a keli Bɛtɛlɛɛmu,
Dawuda xənyi?» [43] Na kui, ɲama mu nu lanxi
Isa xa fe ma. [44] Ndee nu wama a suxufe, kənə
mixi yo mu nə.

[45] Na kui, kəsibilie naxa gbilen sɛrɛxɛdubɛ
kuntigie nun Farisɛnie yire. Na kuntigie
naxa e maxərin, «Munfe ra wo mu faxi
a ra be?» [46] Kəsibilie naxa e yaabi, «A xa
masenyi dangi adamadie xa masenyi birin
na.» [47] Farisɛnie fan naxa e yaabi, «Pe, a bara
wo fan madaxu? [48] Mixi keren na kuntigie
xa na mu Farisɛnie ya ma naxan laxi a ra?
[49] Yi ɲama tan mu sɛriyɛ Kitaabui kolon.
Mixi dankaxie nan e ra.»

[50] Kənə Nikodemu, naxan nu bara siga
Isa yire, a naxa a fala a boore kuntigie bɛ,
[51] «Won ma sɛriyɛ ki ma, mixi nɛ makiitima,
a mu maxərinma xɛ alako a xa kolon sin-
den a fe naxan nabaxi?» [52] E naxa a yaabi,
«Galileka nan na i fan na? A mato Kitaabui
kui, namiɲənmɛ yo mu kelima Galile bəxi!»
[53] Na xanbi, kankan naxa siga a xənyi.

8

Ginɛ yɛnɛla makiitife

[1] Isa naxa siga Oliwi geya ma. [2] Kuye to
iba, a naxa siga hərəməbanxi. Ɲama to fa a
yire, a naxa dəxə, a so e kawandife.

[3] Sɛriyɛ karaməxəe nun Farisɛnie fan
naxa fa ginɛ nde ra, e naxan suxuxi a na
yɛnɛ rabafe. E naxa a ti mixi birin ya i, [4] e a
fala Isa bɛ, «Karaməxə, muxu yi ginɛ suxuxi
yɛnɛ nan xun. [5] Sɛriyɛ ki ma, Annabi Munsa
muxu yamarixi nɛ muxu xa yi ginɛ məəli
magənə gɛmɛ ra han a faxa. I tan a toxi di?»

[6] E nu na gantanyi nan tefe a bɛ na
maxərinyi ra, a xa fe nde fala, e nəma a
kalamude naxan ma. Isa naxa a igoro, a nu
fa sɛbɛli ti bəxi ma a bɛlɛxɛsole ra. [7] E to
dəxə a ra, a naxa keli, a a fala e bɛ, «Yunubi
mu na naxan ma wo ya ma, na singe xa yi
ginɛ gənə.» [8] A man naxa a igoro, a nu fa
sɛbɛli ti bəxi ma. [9] E to a xa wəyɛnyi mɛ, e
birin naxa siga keren keren, fələfe forie ma.
Ginɛ gbansan to lu Isa ya i, [10] Isa naxa keli, a
ginɛ maxərin, «Naxee fa i ra, e na minden?
Mixi yo mu lu naxan i makiitima?» [11] Ginɛ
naxa a yaabi, «N marigi, mixi yo mu lu.» Isa
naxa a fala a bɛ, «Awa, n fan mu i makiitima.
Siga, i naxa yunubi raba sənən.»

*Isa nan na dunij*na naiyalanyi ra

[12] Isa man naxa wəyɛnyi tongo, a a masen
ɲama bɛ, «N tan nan na dunijna naiyalanyi
ra. Naxan na bira n fəxə ra, a mu ɲɛrɛma
dimi kui muku. Kisi naiyalanyi nan yan-
bama na kanyi bɛ.» [13] Na kui, Farisɛnie naxa
a fala a bɛ, «I na i yɛtɛ kan nan seede bafe.
I xa seedeɲəxəya mu findixi nəndi ra.» [14] Isa
naxa e yaabi, «Hali n seede ba n yɛtɛ bɛ,
n ma seedeɲəxəya findixi nəndi nan na,
barima n a kolon n kelixi dɛnnaxɛ, n man
a kolon n sigafe dɛnnaxɛ. Kənə wo tan mu
n kelide kolon, wo mu n sigade fan kolon.
[15] Wo tan mixi makiitima adama xaxili nan
na. N tan mu mixi yo makiitima. [16] Kənə
xa n sa mixi makiitima, n ma kiiti findima
nəndi nan na, barima n keren xa mu a ra.
N tan nun Baba Ala nan a ra, a tan naxan n
xɛɛxi. [17] A sɛbɛxi wo xa sɛriyɛ Kitaabui kui, a
xa mixi firin xa seedeɲəxəya baxi lan e bore
ma, na xa suxu nəndi ra. [18] N tan nan na n
yɛtɛ seede ra. Baba Ala fan, a tan naxan n

xɛɛxi, a fan seedeɲɔxɔya bama n ma fe ra.»
19 E naxa Isa maxɔrin, «I baba na minden?»
A naxa e yaabi, «Wo mu n kolon, wo mu n
Baba fan kolon. Xa wo n kolon nɛ nu, wo n
Baba fan kolonma nɛ nu.» 20 Isa yi masenyi
ti hɔrɔmɔbanxi, hadiya sase yire nɛ, kɔnɔ
mixi yo mu a suxu, barima a xa waxati mu
nu a lixi sinden.

Isa findixi Ala xa Xɛɛra nan na

21 Isa man naxa a masen e bɛ, «N fama nɛ
sigade. Wo n fenma nɛ, kɔnɔ wo lɔɛma nɛ
wo xa yunubie xa fe ra. N sigama dɛnnaxɛ,
wo tan mu nɔma sigade naa.» 22 Yuwifi
kuntigie naxa a fala e bore tagi, «Pe, a to
a falama, a a sigama dɛnnaxɛ, won tan mu
nɔma sigade naa, a waxi a yɛtɛ nan faxafe
ba?» 23 Isa naxa a masen e bɛ, «Duniɲa mixie
nan na wo ra. Kɔnɔ n tan kelixi koore nɛ.
Wo xɔnyi findixi yi duniɲa nan na, kɔnɔ n
tan xɔnyi mu a ra. 24 N a falaxi wo bɛ na nan
ma, a wo lɔɛma nɛ wo xa yunubie xa fe ra.
Xa wo mu la a ra, a n tan nan na naxan na
abadan, wo faxama nɛ wo xa yunubie na wo
ma.» 25 E naxa a maxɔrin, «I findixi nde ra?»
Isa naxa e yaabi, «Kabi a fɔlɛ, n na falama
wo bɛ. 26 Marakɔrɔsi gbegbe nan n yi ra wo
tan mabiri, naxan findima kiiti xɔrɔxɔɛ ra
wo bɛ. Nɔndi falɛ nan n Xɛɛma ra. N naxan
mɛxi a ra, n na nan falama duniɲa bɛ.» 27 E
mu a fahaamu a Isa nu wɔyɛnfe e bɛ Baba
Ala nan ma fe ra. 28 Na kui, Isa naxa a masen
e bɛ, «Wo na Adama xa Di rate wuri kɔn na
tɛmui naxɛ, wo a kolonma nɛ, a n tan nan na
naxan na abadan, n man mu fefe rabama n
yɛtɛ ra, n mu fefe falama fo n Baba na naxan
masen n bɛ. 29 N tan nun n Xɛɛma nan a
ra. A mu n nabɛɲinxi, barima n a waxɔnfe
nan nabama tɛmui birin.» 30 Isa to nu yi fee
masenma, mixi gbegbe naxa danxaniya a
ma.

Iburahima xa die nun Ibulisa xa die

31 Na kui, Isa naxa a masen Yuwifie bɛ
naxee nu bara danxaniya a ma, «Xa wo lu
n xui rabatu ra, wo findixi n fɔxirabirɛe
yati nan na. 32 Wo na nɔndi kolon, a wo
xɔrɛyama nɛ.» 33 E naxa a yaabi, «Annabi
Iburahima bɔnsɔɛ nan na muxu ra. Han to,
muxu tan mu nu findi mixi yo xa konyie
ra! Munfe ra i a falaxi a muxu xɔrɛyama
nɛ?» 34 Isa naxa a fala e bɛ, «N xa nɔndi fala
wo bɛ, mixi naxan yunubi rabama a bara lu
yunubi xa konyiya kui. 35 Mixi xa konyi mu
luma fɔxɔɛ ra abadan. Kɔnɔ mixi xa di tan,
a xɔnyi nan na fɔxɔɛ ra abadan. 36 Na kui, xa
Ala xa Di wo xɔrɛya, a lima wo xɔrɛya nan
yati sɔtɔxi.»

37 «N a kolon tan, a Iburahima bɔnsɔɛ nan
na wo ra, kɔnɔ wo katafe n faxade nɛ wo
to tondixi n ma masenyi ra. 38 N tan bara
naxan to Baba Ala ra, n na nan falama.
Wo fan bara naxan mɛ wo baba ra, wo na
nan nabama.» 39 E naxa a yaabi, «Annabi
Iburahima nan na muxu baba ra.» Isa naxa
a masen e bɛ, «Xa Iburahima xa die nan yati
wo ra nu, wo luma Iburahima fɔxi nan naba
ra nu. 40 Kɔnɔ wo tan na katafe n faxade, n
tan naxan nɔndi falama wo bɛ n naxan mɛxi
Ala ra. Iburahima wali ki mu lanxi na ma.
41 Wo na wo baba nan fɔxi rabafe.» E naxa a
fala a bɛ, «Yɛnɛ die xa mu na muxu tan na
de! Ala keren nan na muxu Baba ra.» 42 Isa
naxa a masen e bɛ, «Xa Ala nan wo Baba ra
nu, wo n xanuma nɛ nu, barima n to na wo
ya ma be, n kelixi Ala nan ma. N mu faxi
n yɛtɛ xa ra, a tan nan n xɛɛxi. 43 Munfe ra
wo mu n xui fahaamuma? Wo mu nɔxi n
ma masenyi ramɛde. 44 Wo tan baba findixi
Ibulisa nan na, a xɔli man wo ma wo xa a
tan nan sago raba. Kabi a fɔlɛ, faxɛti nan a
ra. A mu tinma nɔndi ra, barima nɔndi yo
mu na a xa fe kui. A to wule falama, a a yɛtɛ
xui nan yati falafe, barima wule falɛ nan a
ra naxan findixi wule birin baba ra. 45 Kɔnɔ
n tan to nɔndi nan falama, wo mu lama n
na. 46 Nde nɔma n kalamude yunubi ma? Xa
n nɔndi nan falama, munfe ra wo mu laxi n
na? 47 Mixi naxan kelixi Ala ma, na Ala xui
mɛma. Na kui, wo tan mu a mɛma barima
wo mu kelixi Ala ma.»

48 Yuwifi kuntigie naxa a fala, «Nɔndi na
muxu bɛ. Samarika ɲinnɛ kanyi nan i tan
na.» 49 Isa naxa e yaabi, «Ɲinnɛ mu n tan
fɔxɔ ra. N tan n Baba nan binyama, kɔnɔ
wo tan n yelebuma. 50 N mu n yɛtɛ igboma.
Ala nan n ma fe itema. Kiiti birin na a tan
nan yi ra. 51 N xa a fala wo bɛ a nɔndi ki ma,
xa naxan yo n xui suxu, na kanyi mu saya
kolonma abadan.»

52 Yuwifie naxa a fala a bɛ, «Muxu bara
gɛ a kolonde fa a ɲinnɛ nan na i fɔxɔ ra.
Iburahima nun namiɲɔnmɛe birin laaxira
nɛ, kɔnɔ i tan naxɛ, ‹Xa naxan yo n xui suxu,
a kanyi mu saya kolonma abadan.› 53 Pe,
muxu benba Iburahima to fa laaxira nɛ, i
tan dangi a ra? Namiɲɔnmɛe fan laaxira
nɛ. I tan fa i yɛtɛ findixi nde ra?» 54 Isa naxa
e yaabi, «Xa n tan nan n yɛtɛ matɔxɔma,
matɔxɔɛ fufafu nan na ki. N Baba nan n

ma fe itexi, wo naxan ma, a wo Marigi Ala!
55 Wo mu a tan Ala kolon, kɔnɔ n tan a kolon.
Xa n a fala, a n mu a kolon, n bara findi
wule falɛ ra, alɔ wo tan. N tan Ala kolon,
n man a xa masenyi rabatuma. 56 Wo benba
Iburahima sɛɛwa nɛ n fa lɔxɔɛ tofe ra. A
a to nɛ yati, a ɲɛlɛxin.» 57 Yuwifi kuntigie
naxa a yaabi, «Hali ɲɛ tongo suuli, i mu nu
a sɔtɔ sinden. Munse a niyaxi i xa a fala a i
tan bara Iburahima to?» 58 Isa naxa a masen
e bɛ, «N xa a fala wo bɛ a nɔndi ki ma,
beenun Iburahima xa bari, n tan na.» 59 E
naxa gɛmɛɛ tongo keren na, e xa a magɔnɔ
na masenyi xa fe ra, kɔnɔ Isa naxa a nɔxun,
a mini hɔrɔmɔbanxi kui.

9

Isa dɔnxui ya rabɔɔfe

1 Isa to nu kira xɔn, a naxa dɔnxui nde to
naxan barixi dɔnxuya kui. 2 A fɔxirabirɛɛ
naxa a maxɔrin, «Karamɔxɔ, nde xa yunubi
a niyaxi yi xɛmɛ xa bari a dɔnxuxi, a tan
ka a barimixie?» 3 Isa naxa e yaabi, «A xa
yunubi mu a ra, a barimixie fan gbe mu a ra.
A rabaxi nɛ alako Ala xa wali xa makɛnɛn
a xa fe kui. 4 Fanni kuye ibaxi, fo won xa
n Xɛɛma xa wali raba, barima kɔɛ na fafe.
A na so, mixi mu nɔma walide sɔnɔn. 5 N
to na duniɲa ma yi ki, n tan nan na duniɲa
naiyalanyi ra.»

6 A na fala xanbi, Isa naxa dɛye bɔxun
bɔxi, a bɛndɛ yogon a ra. A naxa na maso
dɔnxui ya ma, 7 a fa a fala a bɛ, «Sa i ya raxa
Siləmu ye yire.» Na Siləmu xili nan falaxi e
xa xui, «Xɛɛra». Na kui, dɔnxui naxa sa a ya
raxa, a gbilen, a ya se toma.

8 A dɔxɔbooree nun naxee nu darixi a to
ra kulɛ matide, e naxa a fala, «Yi xɛmɛ xa
mu nu dɔxɔma be, a nu kulɛ mati?» 9 Ndee
naxɛ, «Iyo, a tan nan a ra.» Gbɛtɛɛ naxɛ,
«Ade, e maniyaxi nɛ.» Kɔnɔ a tan xɛmɛ naxa
wɔyɛn e bɛ, a a fala, «N tan nan yati a ra!»
10 Na kui, e naxa a maxɔrin, «I ya fa rabɔɔxi
di?» 11 A naxa e yaabi, «Xɛmɛ naxan xili
falama Isa, na nan bɛndɛ yogon dɛye ra, a
a sa n ya ma, a fa a fala n bɛ, ‹Sa i ya raxa
Siləmu ye yire.› Na kui, n to sa n ya raxa,
n naxa se to.» 12 E naxa fa a maxɔrin, «Yi
xɛmɛ na minden?» A naxa e yaabi, «N mu
a kolon.»

13 E naxa dɔnxui rayalanxi xanin Farisɛnie
yire. 14 Isa dɛye masunbuxi bɛndɛ ra lɔxɔ
naxɛ, a dɔnxui ya rabɔɔ, malabu lɔxɔɛ nan
nu a ra. 15 Na kui, Farisɛnie fan naxa
so a maxɔrinfe, a ya rabɔɔxi ki naxɛ. A
naxa e yaabi, «A bɛndɛ yogonxi nan sa
n ya ma, n e raxa, e se to.» 16 Farisɛni
ndee naxa a fala, «Yi xɛmɛ Isa, a mu
kelixi Ala xa ma, barima a mu malabu
lɔxɔɛ sɛriyɛ rabatuma.» Kɔnɔ gbɛtɛɛ nu
a falama, «Yunubitɔɛ nɔma yi kaabanako
mɔɔlie rabade?» Na kui, Farisɛnie mu nu
lanxi e bore ma. 17 E man naxa dɔnxui ray-
alanxi maxɔrin, «A to i tan nan ya rabɔɔxi,
I tan a xa fe toxi di?» A naxa e yaabi,
«Namiɲɔnmɛ nan a ra.»

18 Yuwifi kuntigie nu siikɛxi na dɔnxui xa
fe ra. E mu nu a kolon xa dɔnxui yati yati
nan nu a ra. Na kui, e naxa a barimixie xili,
19 e e maxɔrin, «Wo xa di nan ya, wo naxan
ma a a dɔnxuxi nan barixi? A ya fa rabɔɔxi
di?» 20 A barimixie naxa e yaabi, «Muxu a
kolon, a muxu xa di nan a ra. Muxu man a
kolon, a a barixi dɔnxuya nan kui. 21 Kɔnɔ
a ya fa rabɔɔxi ki naxɛ, muxu mu na tan
kolon. Muxu man mu a kolon mixi yo na
rabaxi a bɛ. Wo a tan nan maxɔrin. Dimɛdi
xa mu a ra, a yɛtɛ a xa dɛntɛgɛ sama.» 22 A
xa mixie na yaabi ti nɛ, barima e nu gaaxuxi
Yuwifi kuntigie ya ra. Nee nu bara lan a ma
a mixi yo naxan na a fala Isa Ala xa Mixi
Sugandixi nan a ra, e xa tɔnyi dɔxɔ na kanyi
ma a naxa so salide kui. 23 Na nan a niya a
barimixie naxa a fala, «Dimɛdi xa mu a ra,
wo a tan nan maxɔrin.»

24 Na kui, Farisɛnie naxa na dɔnxui ray-
alanxi xili a firin nde, e a fala a bɛ, «I i kali
Ala ra, i nɔndi fala. Muxu tan a kolon a
yunubitɔɛ nan na na xɛmɛ ra.» 25 A naxa e
yaabi, «Xa yunubitɔɛ nan a ra, n tan mu
a kolon. Kɔnɔ n fe keren tan kolon: N nu
dɔnxuxi nɛ, kɔnɔ n ya bara fa se to.» 26 E man
naxa a maxɔrin, «A munse raba i ra? A i ya
rabɔɔxi di?» 27 A naxa e yaabi, «N ɲan bara
na fala wo bɛ, kɔnɔ wo mu tin n xui ramɛde.
Wo man fa wama n xa gbilen a ma munfe
ra? Ka wo fan waxi findife a fɔxirabirɛɛ nan
na?» 28 E naxa a konbi, e a fala a bɛ, «I tan
nan findixi a fɔxirabirɛ ra! Annabi Munsa
fɔxirabirɛɛ nan na muxu tan na! 29 Muxu
a kolon tan, a Ala wɔyɛn nɛ Annabi Munsa
bɛ, kɔnɔ yi xɛmɛ Isa tan, muxu mu a kelide
kolon.» 30 Xɛmɛ naxa e yaabi, «Fe makaabaxi
nan ya! A bara n ya rabɔɔ, kɔnɔ wo tan
mu a kelide kolon! 31 Won a kolon tan, a
Ala mu yunubitɔɛ xa duba tongoma. Naxan
gaaxuma a ya ra, a a sago raba, a na nan xa
maxandi suxuma. 32 Duniɲa birin a kolon

mixi mu nɔma dɔnxui ya rabɔɔde naxan
barixi dɔnxuya kui. 33 Xa yi xɛmɛ mu kelixi
Ala xa ma nu, a mu nɔma fefe rabade.» 34 E
naxa a yaabi, «I tan naxan barixi yunubi
kui, i waxi findife muxu karamɔxɔ ra?» E
naxa fa a keri salide.
35 Isa to a mɛ, a e bara a keri salide, a naxa
sa a fen, a a maxɔrin, «I danxaniyaxi Adama
xa Di ma?» 36 A naxa a yaabi, «Marigi, a fala
n bɛ mixi naxan a ra, alako n xa danxaniya
a ma.» 37 Isa naxa a fala a bɛ, «I ɲan bara a to.
A tan nan man wɔyɛnfe i bɛ yi ki.» 38 A naxa
a fala Isa bɛ, «Marigi, n bara danxaniya.»
A fa a suyidi a bɛ. 39 Isa naxa a masen, «N
faxi yi duniɲa ma mixie makiitife nan ma,
alako dɔnxui xa se to, ya kanyi xa dɔnxu.»
40 Farisɛni naxee nu na naa, e naxa a xui mɛ,
e a maxɔrin, «Pe, dɔnxui nan na muxu fan
na?» 41 Isa naxa a masen e bɛ, «Xa dɔnxui
nan na wo ra nu, yunubi mu luma wo ma.
Kɔnɔ wo to a falama, a wo ya fan, wo xa
yunubi bara lu wo ma.»

10

Xuruse dɛmadonyi xa taalie

1 «N xa nɔndi fala wo bɛ, muɲɛti nun
suute mu soma gɔɔrɛ naadɛ ra. E tuganma
nɛ sansanyi xun ma. 2 Naxan soma gɔɔrɛ
naadɛ ra, na nan findixi xuruse dɛmadonyi
ra. 3 Naadɛ kantama nan naadɛ rabima a bɛ.
A na wɔyɛn xurusee ra, e birin bira a fɔxɔ ra.
A kankan xili a xili ra, e birin mini tande. 4 A
na a gbe birin namini, a sa tima e ya ra nɛ, e
fan bira a fɔxɔ ra, barima e a xui kolon. 5 Xa
mixi gbɛtɛ na a ra e mu naxan kolon, e mu
birama a fɔxɔ ra muku. E e gima nɛ na tan
ya ra, barima e mu a xui kolon.» 6 Isa naxa
na taali wɔyɛnyi fala e bɛ, kɔnɔ e mu a xa
masenyi fahaamu.
7 Na kui, Isa man naxa a masen, «N xa
a fala wo bɛ a nɔndi ki ma, n tan nan na
yɛxɛɛe xa naadɛ ra. 8 Naxee singe fa n
bɛ, muɲɛtie nun suutee nan na e birin na.
Yɛxɛɛe mu e tan xui ramɛ. 9 N tan nan na
gɔɔrɛ naadɛ ra. Naxan yo na so n saabui ra,
a kanyi kisima nɛ, a nu so, a nu mini, a nu
baloe sɔtɔ. 10 Muɲɛti tan mu fama fefe ma
bafe muɲɛ tide, faxɛ tide, nun kasarɛ sade.
N tan faxi nɛ, alako mixie xa kisi sɔtɔ, e xa
duniɲɛigiri xa fan a fanyi ra.»
11 «N misaalixi xuruse kantama fanyi nan
na, naxan mu tondima faxade a xa xuruse
kantɛ kui. 12 Walikɛ nan a gima wula bare
ya ra, barima xurusee mu findixi a gbe ra,
a bɔɲɛ mu na e kantafe ra. A xurusee
rabɛɲinma nɛ, wula bare ndee faxa, a ndee
rayensen yɛ. 13 Walikɛ mu a ɲɛngi sama
xurusee xa fe xɔn. 14 N tan misaalixi xuruse
kantɛ fanyi nan na. Xurusee kantɛ nun a xa
xurusee, e e bore kolon, 15 alɔ n tan nun Baba
Ala muxu muxu bore kolonxi ki naxɛ. N fan
bara tin faxade n ma xurusee bɛ.»
16 «Yɛxɛɛ gbɛtɛe fan na n bɛ naxee mu na
yi gɔɔrɛ kui. Fo n xa fa nɛ nee fan na. E fan
n xui ramɛma nɛ, yɛxɛɛe birin findi gɔɔrɛ
keren na, xuruse dɛmadonyi keren bɛ. 17 Na
nan a toxi Baba Ala n xanuxi, barima n nan
n nii fima, alako n man xa a rasuxu. 18 Mixi
xa mu n tan nii bama de, n tan yɛtɛ yati a
fima. Nɔɛ na n bɛ, n xa n nii fi. Nɔɛ man
na n bɛ, n xa gbilen a rasuxu ra. N Baba n
yamarixi na nan na.»
19 Yuwifie man mu nu lanxi e bore ma na
masenyi xa fe ra. 20 Mixi gbegbe nu a falafe
nɛ, «Ɲinnɛ nan na yi fɔxɔ ra. A bara daxu.
Wo wo tuli matima a ra munfe ra?» 21 Kɔnɔ
booree nu e yaabima, «Ɲinnɛ na mixi naxan
fɔxɔ ra, a mu wɔyɛnma yi mɔɔli ra de! Ka
ɲinnɛ nɔma dɔnxui ya rabɔɔde?»

Yuwifie xa danxaniyatareɲa

22 Xinbeli tɛmui to nu a ra, Darisalamukae
nu na Hɔrɔmɔbanxi Rabi Sali nan nabafe.
23 Isa nu ɲɛrɛfe hɔrɔmɔbanxi yire nde,
dɛnnaxɛ xili «Mangɛ Sulemani xa gbun-
tunyi.» 24 Yuwifie naxa Isa rabilin mɛnni, e
a fala a bɛ, «I siikɛ bama muxu ma mun
tɛmui? Xa i tan nan findixi Ala xa Mixi
Sugandixi ra, a fala muxu bɛ a fiixɛ ra.» 25 Isa
naxa e yaabi, «N ɲan bara a fala wo bɛ, kɔnɔ
wo mu laxi n na. N fe naxee rabama n Baba
xili ra, nee nan findixi seedeɲɔxɔya ra n ma
fe ra. 26 Kɔnɔ wo mu danxaniyaxi, barima
n ma yɛxɛɛe xa mu wo ra. 27 N gbe yɛxɛɛe
tan n xui mɛma, n e kolon, e birama n fɔxɔ
ra. 28 N tan abadan kisi nan fima e ma. E mu
loɛma abadan, sese man mu e bama n yi ra.
29 N Baba, a tan naxan e so n yi ra, a dangi
birin na. Sese mu nɔma e bade a tan Baba
Ala yi ra. 30 N tan nun Baba Ala, muxu birin
keren.»
31 Yuwifie man naxa gɛmɛe tongo, e xa Isa
magɔnɔ a faxa xili ma, 32 kɔnɔ a naxa a fala
e bɛ, «N bara wali fanyi gbegbe raba wo ya
xɔri, naxee fatanxi Baba Ala ma. Wo a fala
n bɛ ba, wo fa waxi n faxafe n ma wali fanyi
mundun ma?» 33 E naxa a yaabi, «Muxu mu
i magɔnɔfe xɛ i xa wali fanyi nde xa ma.
Muxu i magɔnɔma i to Ala rasɔtɔfe. I tan

ibunadama waxi i yɛtɛ findife Ala ra!» 34 Isa
naxa e yaabi, «A mu sɛbɛxi xɛ wo xa sɛriyɛ
Kitaabui kui, a Ala a masen nɛ, ‹N tan Ala
bara a fala, alae nan wo ra›? 35 Kitaabui xui
tan mu kanama. A xa masenyi faxi naxee
ma, Ala bara e xili fala, ‹alae›. 36 N bara a fala
Ala xa Di nan n na, kɔnɔ a mu lanma wo xa
a fala n bara Ala rasɔtɔ, barima Baba Ala n
tan nan sugandixi, a n xɛɛ duniɲa ma. 37 Xa
n mu n Baba xa walie xa rabama, wo naxa
la n na. 38 Kɔnɔ xa n a raba, wo xa la na wali
ra, hali wo mu la n tan na. Wo xa la n ma
wali ra, alako wo xa a kolon a Baba Ala na n
i, n fan na Baba Ala i.» 39 Isa to na fala, mixie
man naxa kata a suxude, kɔnɔ a naxa mini
e bɛlɛxɛ.

40 Isa naxa gbilen Yurudɛn naakiri ma, a
lu mɛnni, Yaya mixie xunxa ye xɔɔra fɔlɔ
dɛnnaxɛ. 41 Mixi gbegbe naxa siga a yire,
e nu a fala e bore bɛ, «Annabi Yaya tan
mu tɔnxuma makaabaxi yo raba, kɔnɔ a
naxan birin masen yi xɛmɛ xa fe ra, a birin
findixi nɔndi nan na.» 42 Mɛnnika gbegbe
naxa danxaniya Isa ma.

11

Lasaru rakelife faxɛ ma

1 Xɛmɛ nde nu furaxi Betani naxan xili
Lasaru. A maaginɛe fan nu sabatixi naa,
Mariyama nun Marata. 2 Mariyama nan
labundɛ ture sa Marigi sanyie ma, a fa e
mafuruku a xunsɛxɛ ra. A tan nan maaxɛmɛ
findi Lasaru ra, naxan nu furaxi. 3 Na kui,
Lasaru maaginɛe naxa xɛɛra xɛɛ Isa ma, a xa
sa a fala a bɛ, «Marigi, i xanuntenyi furaxi.»
4 Isa to a mɛ, a naxa a masen, «Yi fure mu sa
raɲɔnma faxɛ xa ma, a fama Ala xa nɔrɛ nan
makɛnɛnde, alako Ala xa Di fan xa matɔxɔɛ
sɔtɔ a saabui ra.»

5 Isa nu Marata nun Mariyama nun e
maaxɛmɛ Lasaru xanuxi ki fanyi. 6 A to
Lasaru furafe mɛ, a mu siga dɛdɛ, a naxa
lu naa xi firin man. 7 Na xanbi, a naxa
a fala a fɔxirabirɛe bɛ, «Won xa gbilen
Yudaya bɔxi ma.» 8 A fɔxirabirɛe naxa a
fala, «Karamɔxɔ, Yuwifie kataxi i faxade
dɛnnaxɛ ya, i tan gbilenfe mɛnni nɛ?» 9 Isa
naxa e yaabi, «Waxati fu nun firin xa mu na
fɛɛɲɛn keren kui? Xa naxan yo a ɲɛrɛma
yanyi ra, a mu a sanyi radinma barima yi
duniɲa naiyalanyi yanbama a bɛ. 10 Kɔnɔ xa
naxan yo a ɲɛrɛma kɔɛ ra, a a sanyi radinma
nɛ, barima naiyalanyi yo mu a bɛ.»

11 A na fala xanbi, Isa man naxa a masen,
«Won xanuntenyi Lasaru bara xi, kɔnɔ n
sigafe a raxunude.» 12 A fɔxirabirɛe naxa a
fala a bɛ, «Marigi, xa a na xife, a yalanma
nɛ.» 13 Isa to Lasaru xife fala, a nu a faxafe
nan ma, kɔnɔ a fɔxirabirɛe tan ɲɔxɔ a ma,
a a nu malabui xi xɔli nan ma. 14 Na kui,
Isa naxa wɔyɛn e bɛ a fiixɛ ra, «Lasaru bara
laaxira 15 kɔnɔ na rabafe n xanbi, a bara
findi sɛɛwɛ ra n bɛ, barima a xɔli n ma wo
xa danxaniya sɔtɔ yi fe kui. Yakɔsi, won
xa siga a yire.» 16 Na tɛmui Tomasi, a nu
falama naxan bɛ «Guli», a naxa a fala Isa
fɔxirabirɛ booree bɛ, «Won birin xɛɛ, won
nun karamɔxɔ birin xa faxa!»

17 Isa to so naa, a naxa a li Lasaru fure
bara xi naani raba gaburi kui. 18 Kilo saxan
ɲɔndɔn nan nu na Betani nun Darisalamu
tagi. E to makɔrɛ, 19 Yuwifi gbegbe nu bara
fa Marata nun Mariyama xɔnyi, e maaxɛmɛ
ɲɔnfe kunfa bade. 20 Marata to Isa fafe mɛ, a
naxa sa a ralan, kɔnɔ Mariyama tan dɔxɔxi
naxa lu banxi. 21 Marata naxa a fala Isa bɛ,
«Marigi, xa i nu na be nu, n maaxɛmɛ mu
faxama nu. 22 Kɔnɔ hali yakɔsi, n a kolon a
i na fefe maxɔrin Ala ma, a a rabama nɛ i
bɛ.» 23 Isa naxa a fala a bɛ, «I xunya kelima nɛ
faxɛ ma.» 24 Marata naxa a yaabi, «N a kolon
tan, a kelima nɛ faxɛ ma duniɲa raɲɔnyi,
faxamixie kelima tɛmui naxɛ.» 25 Isa naxa
a masen a bɛ, «N tan nan na marakeli
nun kisi ra. Naxan na danxaniya n ma, a
kisima nɛ, hali a faxa. 26 Naxan yo baloxi,
a danxaniyaxi n ma, na kanyi mu lɔema
abadan. I laxi na ra?» 27 A naxa a yaabi, «Iyo,
Marigi! N laxi a ra a i tan nan na Ala xa Mixi
Sugandixi ra, Ala xa Di, naxan lan a xa fa
duniɲa ma.»

28 Marata na fala xanbi, a naxa siga a
xunya Mariyama fɔxɔ ra, a a fala a bɛ e
doro ma, «Karamɔxɔ bara fa, a na i xilife.»
29 Mariyama to a mɛ, a naxa keli keren na, a
siga Isa ralande. 30 Na tɛmui, Isa mu nu soxi
taa kui. Marata a li dɛnnaxɛ, a nu na mɛnni
nɛ sinden. 31 Yuwifi naxee faxi kunfa bade,
naxee nu na Mariyama fɛ ma banxi kui, e to
a to keli ra mafuren na, e naxa bira a fɔxɔ ra
tande. E ɲɔxɔ a ma a a na sigafe gaburi yire
nɛ, a xa sa wa naa.

32 Mariyama to Isa yire li, a fɛfɛ a to, a
naxa suyidi a bɛ, a a fala, «Marigi, xa i
nu na be nu, n maaxɛmɛ mu faxama nu!»
33 Isa to Mariyama to, a na wafe, Yuwifi
naxee nu na a fɔxɔ ra, nee fan wafe, a naxa

sunnun, a bɔɲɛ naxa raɲaaxu a ma. [34] A naxa
maxɔrinyi ti, «Wo a ragataxi minden?» E
naxa a yaabi, «Marigi, fa, muxu xa na
masen i bɛ.» [35] Isa naxa wa. [36] Na kui, Yuwifie
naxa a fala, «A mato, Lasaru nu rafanxi a
ma ki naxɛ!» [37] Kɔnɔ ndee e ya ma, e naxa a
fala, «Pe, yi naxan dɔnxui ya rabɔɔ, a mu nu
nɔma Lasaru ratangade faxɛ ma xɛ?»
[38] Isa bɔɲɛ man naxa raɲaaxu a ma. A
naxa siga gaburi yire. Fɔnmɛ nde nan nu
a ra, gɛmɛ belebele dɔxɔxi na dɛ ra. [39] Isa
naxa a fala, «Wo gɛmɛ ba naa.» Marata,
faxamixi maaginɛ, a naxa a fala, «Marigi,
a xa maragatɛ xi naani nan to! A a lima
a fure xiri bara mini yi waxati ma.» [40] Isa
naxa a fala a bɛ, «N mu a fala xɛ i bɛ, a xa
i danxaniya, i Ala sɛnbɛ makaabaxi toma
nɛ?» [41] Na kui, e naxa gɛmɛ ba fɔnmɛ gaburi
dɛ ma. Isa naxa a ya rate koore, a a fala, «N
Baba Ala, n bara i tantu i to n xui ramɛxi.
[42] N tan ɲan a kolon, i n xui ramɛma tɛmui
birin, kɔnɔ n na falaxi ɲama nan ma fe ra
naxee tixi be, e xa la a ra a i tan nan n xɛɛxi.»
[43] A na fala xanbi, Isa naxa a xui ite sɛnbɛ
ra, a a fala, «Lasaru, mini!» [44] A tan faxamixi
naxa mini a sanyie nun a bɛlɛxɛe maxirixi
kasange kui, a yatagi man makunfukunfuxi
dugi gbɛtɛ fan na. Isa naxa a fala mixie bɛ,
«Wo kasange ba a ma, wo a mafulun, a xa
nɔ a ɲɛrɛde.»

Yuwifi kuntigie natɛ tongofe Isa faxafe ra
(Matiyu 26:1-5, Maraki 14:1-2, Luki 22:1)

[45] Yuwifi naxee nu bara fa Mariyama
yire, e Isa xa kaabanako to, e gbegbe naxa
danxaniya a ma. [46] Kɔnɔ ndee naxa sa
dɛntɛgɛ sa Farisɛnie bɛ, Isa fe naxan nabaxi.
[47] Na kui, sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun Farisɛnie
naxa Yuwifie xa kiitisa xungbee malan. E
naxa a fala, «Won munse rabama? Yi xɛmɛ
na kaabanako gbegbe nan nabafe. [48] Xa won
a lu a yɛtɛ yi, birin danxaniyama nɛ a ma,
Rɔmakae fan fama won ma hɔrɔmɔbanxi
kanade, e won si sɔntɔ!» [49] E xa sɛrɛxɛdubɛ
kuntigi Kayafa, naxan nu na e xunyi ra na
waxati, a naxa a fala e bɛ, «Wo tan mu sese
kolon yi fe kui. [50] Ka wo mu a fahaamuxi a
mixi keren faxafe ɲama bɛ, na nan fan wo
bɛ, dinɛ won si birin xa sɔntɔ?»
[51] Kayafa xa na wɔyɛnyi mu fatan a tan
yɛtɛ xa ra. A to nu findixi na waxati
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie xunyi ra, Ala nan na
masenyi fi a ma, a Isa nu fafe faxade Isir-
ayila ɲama bɛ. [52] Kɔnɔ na man mu raba
Isirayilakae gbansan xa bɛ. Isa nu fafe
faxade nɛ alako Ala xa a xa die fan malan,
naxee rayensenxi yire birin, a xa e birin
findi ɲama keren na.
[53] Na kui, kabi na malanyi lɔxɔɛ, Yuwifi
kuntigie naxa natɛ tongo Isa faxafe ra. [54] Na
nan a ra Isa mu nɔ minide kɛnɛ ma sɔnɔn.
A tan nun a fɔxirabirɛe naxa keli naa, e siga
Efirami taa kui gbengberenyi fɛ ma.
[55] Yuwifie xa Sayamalekɛ Dangi Sali to nu
bara makɔrɛ, mixi gbegbe naxa keli daaxae
tefe ra Darisalamu, e xa e yɛtɛ rasɛniyɛn
beenun sali xa a li. [56] E nu na Isa fenfe.
E naxa e bore maxɔrin hɔrɔmɔbanxi tɛtɛ
kui, «Wo xa maɲɔxunyi ma, Isa fama salide,
ka a mu fama?» [57] Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun
Farisɛnie nu bara yaamari fi, a mixi yo
naxan na Isa to, na kanyi xa a fala e bɛ alako
e xa a suxu.

12

Mariyama labundɛ ture masofe Isa sanyi
ma

[1] Xi senni beenun Sayamalekɛ Dangi Sali
xa a li, Isa naxa siga Betani, Lasaru xɔnyi,
a nu bara naxan nakeli faxɛ ma. [2] E
naxa donse fanyi yailan, e fa ɲama xili,
e xa e dɛge yire keren Isa xa binyɛ bun
ma. Marata nu donse itaxunma mixie ma,
Lasaru nun Isa naxa lu teebili ra.
[3] Mariyama naxa sa narada labundɛ ture
litiri tagi tongo. Narada tinsexi nan nu a
ra, naxan sare xɔrɔxɔ ki fanyi. A naxa a
maso Isa sanyie ma, a e mafuruku a xunsɛxɛ
ra. Labundɛ ture xiri naxa din banxi birin
na. [4] Yudasi Isikariyoti, Isa fɔxirabirɛ naxan
nu fama a yanfade, a naxa a fala, [5] «A nu
lanma yi labundɛ xa mati kɔbiri kole kɛmɛ
saxan na, a fi setaree ma.» [6] A yi fala nɛ
barima a tan nan nu Isa fɔxirabirɛe xa
kɔbiri ragatama, a nu fa nde muɲa. Setaree
xa fe mu nu na a bɔɲɛ kui feo! [7] Na kui, Isa
naxa a fala, «Gbilen Mariyama fɔxɔ ra. Yi
nu ragataxi a yi ra nɛ, n ma maragatɛ nan
ma fe ra. [8] Setaree luma nɛ wo ya ma tɛmui
birin, kɔnɔ n tan mu luma wo ya ma abadan
xɛ.»
[9] E to a mɛ a Isa bara fa Betani, Yuwifie
ɲama gbegbe fan naxa siga. E mu siga Isa
xa fe gbansan xa ma. E nu wama Lasaru
fan tofe, Isa naxan nakeli faxɛ ma. [10] Na kui,
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie naxa natɛ tongo e xa
Lasaru fan faxa, [11] barima Yuwifi gbegbe nu

gbilenfe e fɔxɔ ra a tan nan ma fe ra, e nu fa
danxaniya Isa ma.

Isa sofe Darisalamu

12 Na kuye iba, ɲama gbegbe naxan nu faxi
Sayamalekɛ Dangi Sali rabade, e naxa a mɛ a
Isa na fafe Darisalamu. 13 E naxa tugi fɛnsɛe
tongo, e siga a ralande e xui ite ra,
«Tantui na won Nakisima bɛ!
Baraka na a bɛ naxan fafe Marigi xili ra,
Isirayila mangɛ!»
14 Isa naxa sofale lanma nde sɔtɔ, a dɔxɔ a
fari, alɔ a sɛbɛxi Kitaabui kui ki naxɛ,
15 «Siyonikae, wo naxa gaaxu.
Wo xa mangɛ na fafe,
a dɔxɔxi sofale fari.»
16 Na waxati Isa fɔxirabirɛe mu fahaamui
sɔtɔ na fe ma, kɔnɔ Isa to keli faxɛ ma, e
naxa ratu Kitaabui sɛbɛli ma naxan nu bara
kamali na fe kui.
17 Ɲama naxan Lasaru to keli ra faxɛ ma,
e naxa seede ba Isa bɛ. 18 Na nan a niya,
ɲama naxa siga a ralande, barima e nu bara
na tɔnxuma makaabaxi xa fe mɛ. 19 Na kui,
Farisɛnie naxa a fala e bore bɛ, «Wo bara a
to, won mu nɔma sese ra. Duniɲa birin bara
bira a fɔxɔ ra!»

Isa a xa faxɛ xa fe masenfe

20 Girɛki mixi ndee fan nu bara te sali
rabade Darisalamu, e xa sa Ala batu. 21 E
naxa fa Filipu xɔn, naxan keli Betesayida,
Galile bɔxi ma, e a fala a bɛ, «N ba, muxu
wama Isa tofe.» 22 Filipu naxa sa a fala
Andire bɛ, e firin birin naxa siga e sa a fala
Isa bɛ. 23 Isa naxa e yaabi, «Waxati bara a
li Adama xa Di xa xunnakeli xa makɛnɛn.
24 N xa a fala wo bɛ a nɔndi ki ma, xa maale
xɔri mu si, a mu diɲɛ a yɛtɛ ma bɔxi bun,
a luma na ki, a keren gbansan. Kɔnɔ xa a
sa diɲɛ a yɛtɛ ma bɔxi bun, a a bogi gbegbe
nan naminima. 25 Naxan gbakuma a yɛtɛ
xa duniɲa fe ra, a lɔɛma nɛ. Naxan mu
kankanma a yɛtɛ xa fe ma yi duniɲɛigiri kui,
a abadan kisi nan sɔtɔma. 26 Xa naxan yo
wama n ma wali suxufe, a xa bira n fɔxɔ
ra nɛ, n tan na lu dɛdɛ, n ma walikɛ fan na
naa. Xa naxan yo n ma wali suxu, Baba Ala
a kanyi binyama nɛ.»
27 «N bɔɲɛ tɔɔrɔxi nɛ yi ki, kɔnɔ n fa
munse falama? N xa a fala Baba Ala bɛ a xa
n natanga yi ɲaxankatɛ waxati ma? Ade, yi
ɲaxankatɛ naxan fafe n lide, n faxi na nan
yati ma. 28 N Baba Ala, a niya i xili xa ite.»
Isa to na fala, xui nde naxa keli koore ma, a
a fala, «N bara a ite, n man gbilenma nɛ a
ite ra.» 29 Ɲama naxee nu tixi naa, e to a mɛ,
ndee naxa a fala a galanyi nan xui a ra, kɔnɔ
gbɛtɛ naxa a fala, «Malekɛ nan wɔyɛnxi a
bɛ!» 30 Isa naxa a masen e bɛ, «Na xui mu
minixi n tan n ma fe xa ma, a minixi wo tan
nan ma fe ma. 31 Yi duniɲa makiiti waxati
bara a li. Mangɛya fafe bade yi duniɲa nɔla
yi ra. 32 Mixie na n nate wuri magalanbuxi
kɔn na n faxafe ra, n mixi birin nafama nɛ
n ma.» 33 Isa a faxa ki masen na ki nɛ.
34 Na kui, ɲama naxa a fala Isa bɛ, «Muxu
tan bara a mɛ sɛriyɛ Kitaabui kui, a Ala
xa Mixi Sugandixi buma abadan. Munfe
ra i tan a falama a fo Adama xa Di xa
rate? Nde findixi yi Adama xa Di ra?» 35 Isa
naxa e yaabi, «Ala xa naiyalanyi man luma
nɛ wo ya ma dondoronti. Wo xa ɲɛrɛ na
naiyalanyi kui, alako dimi naxa wo tɛrɛnna.
Naxan ɲɛrɛma dimi kui a mu a sigade toma.
36 Naiyalanyi to yanbama wo bɛ yi ki, wo xa
la a ra nɛ, alako wo xa findi naiyalanyi xa
die nan na.»

Ɲama danxaniyatare

Isa to gɛ na falade, a naxa siga, a sa
a nɔxun e ma. 37 A nu bara tɔnxuma
makaabaxi gbegbe raba e ya xɔri, kɔnɔ na
birin kui, e mu danxaniya a ma. 38 Na raba
nɛ alako Annabi Esayi xui xa kamali, a to a
masen,
«Marigi, nde laxi masenyi ra, e bara naxan
mɛ muxu ra?
Ala sɛnbɛ bara makɛnɛn nde bɛ?»
39 Na kui, e mu nɔ danxaniyade Isa ma,
barima Esayi a masen nɛ,
40 «Ala bara e ya dɔnxu,
a e xaxili balan,
alako e ya naxa fa se igbɛ,
e xaxili naxa fa fe kolon,
e naxa fa e bɔɲɛ rafindi n ma,
n xa e rayalan.»
41 Annabi Esayi na fala nɛ a to nu bara Isa xa
nɔrɛ to. Na kui, a nu Isa xa fe nan falafe.
42 Kɔnɔ na birin kui, hali kuntigie ya ma,
e gbegbe naxa la Isa ra. Kɔnɔ e mu nu
suusama a falade kɛnɛ ma barima e nu
gaaxuxi Farisɛnie ya ra, nee naxa fa tɔnyi
dɔxɔ e ma, sofe ra salide kui. 43 Adamadie
xa matɔxɔɛ sɔtɔfe nan nu rafan e ma dangi
Ala xa matɔxɔɛ ra.

Isa xa masenyi dɔnxɔɛ ɲama bɛ

44 Isa naxa a xui ite, a a fala, «Naxan
na danxaniya n ma, a mu danxaniyaxi n
tan xa ma, a danxaniyaxi n Xɛɛma nan

ma. [45] Naxan na n tan to, a bara n Xɛɛma
to. [46] N to faxi duniɲa, naiyalanyi nan n
na, alako naxan yo na danxaniya n ma, na
kanyi naxa lu dimi kui sɔnɔn. [47] Xa naxan
yo n xui mɛ, kɔnɔ a mu a rabatu, n tan
mu na kanyi makiitima, barima n mu faxi
duniɲa makiitide xɛ. N faxi duniɲa rakiside
nɛ. [48] Naxan na tondi n na, a mu tin n
ma masenyi ra, na kanyi makiitima na na.
N masenyi naxan tima, na nan findima a
makiitima ra lɔxɔ dɔnxɔɛ. [49] Barima n ma
masenyi mu fatanxi n tan xa ra. A fatanxi
Baba Ala nan na, naxan n xɛɛxi yaamari ra,
a lanma n xa naxan fala, n xa naxan masen.
[50] N a kolon a xa sɛriyɛ findima kisi nan na,
naxan mu ɲɔnma abadan. Na nan a ra, n fe
masenma wo bɛ alɔ Baba Ala a masenxi ki
naxɛ.»

13

Isa a fɔxirabirɛ sanyi maxafe

[1] Beenun Sayamalekɛ Dangi Sali xa a li,
Isa naxa a kolon a gbe mu nu luxi a xa
keli duniɲa ma gbilenfe ra Baba Ala ma. A
fɔxirabirɛ a naxee sɔtɔ duniɲa ma, nee nu
rafan a ma. Han a faxa tɛmui naxɛ, e xa
xanunteya nu na a bɛ.

[2] Nunmare, e birin nu e dɛgefe. Ibulisa
ɲan nu bara so Simɔn Isikariyoti xa di
Yudasi xaxili kui, a xa Isa yanfa. [3] Isa to nu
a kolon a Baba Ala bara fe birin sa a sagoe,
a man to a kolon a a kelixi Ala nan ma, a
man gbilenfe a tan nan ma, [4] a naxa keli e
dɛgede, a a xa donma fari igoroe ba a ma, a
fa dugi nde xiri a tagi. [5] A naxa ye sa paani
kui, a fa so a fɔxirabirɛ sanyie maxafe, a nu
e mafuruku na dugi ra. [6] A to Simɔn Piyɛri
li, na naxa a fala a bɛ, «Marigi, i waxi nɛ i
xa n tan sanyie maxa?» [7] Isa naxa a yaabi,
«N naxan nabafe yi ki, i mu a fahaamuma yi
waxati tan ma, kɔnɔ i fama nɛ a kui kolonde
yare.» [8] Piyɛri naxa a fala a bɛ, «Ade, i tan
mu n sanyi maxama feo!» Isa naxa a yaabi,
«Xa n mu i sanyie maxa, won mu luma fe
keren sɔnɔn.» [9] Simɔn Piyɛri naxa a fala a
bɛ, «N Marigi, xa a na na ki nɛ, i naxa n
sanyi gbansan xa maxa. I xa n bɛlɛxɛe nun
n xunyi birin maxa.» [10] Isa naxa a yaabi,
«Mixi naxan bara a maxa, a hayi mu na a
fate maxafe ma bafe a sanyi ra. A ɲan bara
sɛniyɛn feo! Wo sɛniyɛnxi, kɔnɔ wo birin
mu a ra.» [11] A a fala nɛ a e birin mu sɛniyɛnxi,
barima a a fɔxirabirɛ kolon naxan fama a
yanfade.

[12] Isa to gɛ e sanyie maxade, a man naxa
a xa donma fari igoroe ragoro a ma, a man
a magoro e dɛgede, a a fala e bɛ, «N naxan
nabaxi wo bɛ yi ki, wo a fahaamuxi? [13] Wo
to a falama n bɛ ‹Karamɔxɔ›, xa na mu a ra
‹Marigi›, wo nɔndi nan a ra, barima na nan
yati n na. [14] Na kui, n tan naxan findixi wo
Marigi nun wo Karamɔxɔ ra, xa n tan bara
wo sanyie maxa, wo fan lan nɛ wo xa wo
bore sanyie maxa. [15] N naxan nabaxi wo bɛ,
a xa findi misaali nan na, alako wo fan xa
na mɔɔli nan naba wo bore tagi. [16] N xa a
fala wo bɛ a nɔndi ki ma, konyi mu dangi a
marigi ra, xɛɛra fan mu dangi a xɛɛma ra.
[17] Wo to bara fahaamui sɔtɔ yi fee ma, hɛɛri
na wo bɛ xa wo e raba.»

[18] «N mu wo birin xa ma. N tan naxan
wo sugandixi, n wo kolon. Kɔnɔ naxan na
Kitaabui kui, fo a xa kamali nɛ, a to sɛbɛxi,
‹Muxu nun naxan bɛlɛxɛ na lenge keren
kui, na bara a kobe so n na.› [19] N na fe falaxi
nɛ wo bɛ beenun a xa raba, alako a raba
tɛmui wo xa a kolon a n tan nan na naxan
na abadan. [20] N xa a fala wo bɛ a nɔndi ki
ma, naxan yo na n ma xɛɛra rasɛnɛ, a n tan
nan nasɛnɛxi. Naxan yo na n fan nasɛnɛ, na
kanyi n Xɛɛma nan nasɛnɛxi.»

Yudasi xa yanfanteya

(Matiyu 26:20-25, Maraki 14:17-21, Luki 22:21-23)

[21] A na fala xanbi, Isa bɔɲɛ naxa sunnun,
a fa a fala, «N xa a fala wo bɛ a nɔndi ki ma,
mixi keren na wo ya ma, a n yanfama nɛ, a
n sa kuntigie bɛlɛxɛ.» [22] A fɔxirabirɛ naxa e
bore mato, e mu a kolon Isa nu mixi yo xa
fe falafe. [23] Isa fɔxirabirɛ, a naxan xanuxi,
a nu na a fɛ ma teebili ra. [24] Na kui, Simɔn
Piyɛri naxa a bɛlɛxɛ magira na bɛ, a xa Isa
maxɔrin a kanyi ma, Isa nu baxi naxan ma
fe falade. [25] Na fɔxirabirɛ naxa a maso Isa ra,
a a maxɔrin, «Marigi, nde a ra?» [26] Isa naxa
a yaabi, «N nu taami ragoro bɔrɛ xɔɔra, n a
so mixi naxan yi ra, a tan nan na ki.» Isa to
gɛ na falade, a naxa taami rasin bɔrɛ xɔɔra,
a a so Simɔn Isikariyoti xa di Yudasi yi ra.
[27] Yudasi to na taami rasuxu, Sentanɛ naxa
a bɔɲɛ masara keren na. Isa naxa a fala a
bɛ, «I wama naxan nabafe, a raba mafuren
mafuren.» [28] Naxee nu magoroxi e dɛgede, e
sese mu a kolon Isa na falafe a bɛ fe naxan
ma. [29] Yudasi to findi e xa kɔbiri ragatɛ

ra, ndee naxa a maɲɔxun a Isa nu a xɛɛfe
sare nde sode sali xa fe ra, xa na mu a ra
a xa sa misikiinɛe ki. 30 Yudasi to na taami
xuntunyi rasuxu, a naxa mini keren na. Kɔɛ
nu bara so.

Yaamari nɛɛnɛ

31 Yudasi to mini, Isa naxa a masen,
«Waxati bara a li fa, Adama xa Di xa xun-
nakeli xa makɛnɛn, Ala fan xa nɔrɛ xa
makɛnɛn a saabui ra. 32 Ala xa nɔrɛ to
makɛnɛnma a saabui ra, Ala yɛtɛ fan Adama
xa Di xa xunnakeli makɛnɛnma nɛ. A fafe
na nan nabade yakɔsi. 33 N ma die, a gbe mu
luxi n xa keli wo xun ma. Wo n fenma nɛ,
kɔnɔ n naxan fala Yuwifi kuntigie bɛ, n fa na
nan falama wo fan bɛ, ‹N sigama dɛnnaxɛ,
wo tan mu nɔma sigade naa.›»

34 «N xa yaamari nɛɛnɛ fi wo ma: Wo xa
wo bore xanu nɛ. N tan wo xanuxi ki naxɛ,
wo fan xa wo bore xanu na ki. 35 Duniɲa
birin wo kolonma n fɔxirabirɛe ra na fe nan
ma, xa wo wo bore xanu.»

Isa a falafe Piyɛri bɛ a a yɛtɛ rasanma nɛ a ma

(Matiyu 26:31-35, Maraki 14:27-31, Luki 22:31-34)

36 Simɔn Piyɛri naxa a maxɔrin, «Marigi,
i sigama minden?» Isa naxa a yaabi, «N
sigafe dɛnnaxɛ, i mu nɔma birade n fɔxɔ ra
sinden, kɔnɔ i fan fama birade n fɔxɔ ra han
naa.» 37 Simɔn Piyɛri man naxa a maxɔrin,
«Marigi, munfe ra n mu nɔma birade i fɔxɔ
ra yakɔsi? N tinxi n xa faxa i xa fe ra!» 38 Isa
naxa a yaabi, «I tinxi i xa faxa n ma fe ra?
N xa nɔndi yati nan fala i bɛ, beenun konkore
xa a rate, i i yɛtɛ rasanma nɛ n ma sanmaya
saxan.»

14

Isa nan na kira, nɔndi, nun kisi ra

1 Isa naxa a fala a fɔxirabirɛe bɛ, «Wo naxa
kɔntɔfili. Wo wo xaxili ti Ala ra, wo xa wo
xaxili ti n fan na. 2 Lingira gbegbe nan na
n Baba xɔnyi, xa na mu a ra n mu a falama
wo bɛ nu, a n sigafe yigiya yailande wo bɛ.
3 Xa n siga, n naxa sa na yailan wo bɛ, n man
fama nɛ wo fɔxɔ ra, alako won birin xa sa
lu yire keren. 4 N sigafe dɛnnaxɛ, wo na kira
kolon.»

5 Tomasi naxa a fala a bɛ, «Marigi, muxu
mu i sigade kolon. Muxu fa na kira kolonma
di?» 6 Isa naxa a yaabi, «N tan nan na kira ra,
nɔndi ra, nun kisi ra. Mixi yo mu soma Baba
Ala xɔnyi xa n tan saabui xa mu a ra. 7 Xa wo
bara n tan kolon, wo n Baba fan kolonma nɛ.
Keli yi waxati ma, wo bara a kolon, wo man
bara a to.»

8 Filipu naxa a fala a bɛ, «Marigi, Baba
Ala masen muxu bɛ. A lima na bara muxu
wasa.» 9 Isa naxa a fala a bɛ, «Filipu, n bara
bu wo tagi ki fanyi, kɔnɔ han ya i mu n
kolon? Naxan na n tan to, a bara Baba Ala
to. I tan fa a falama di, a n xa Baba Ala
masen wo bɛ? 10 I mu laxi a ra a Baba Ala nun
n tan nan a ra, n fan nun Baba Ala nan a ra?
N tan masenyi naxee tima wo bɛ, e mu fatan
n tan yɛtɛ xa ra. E fatanma Baba Ala nan na.
N tan nun Baba Ala naxan a ra tɛmui birin,
a tan nan yɛtɛ na a xa wali rabafe. 11 Wo xa
la n na, a Baba Ala nun n tan nan a ra, n fan
nun Baba Ala nan a ra. Xa wo siikɛxi na ma,
wo xa la a ra n ma walie tan xa fe ra.»

12 «N xa a fala wo bɛ a nɔndi ki ma, n tan
wali naxee rabama, xa naxan danxaniya n
ma, na kanyi fan na wali mɔɔlie rabama nɛ.
A ɲan a rabama nɛ naxee dangi n tan gbe
ra, barima n tan sigafe Baba Ala nan yire.
13 Wo naxan birin maxandima n xili ra, n a
rabama nɛ wo bɛ alako Baba Ala xa matɔxɔɛ
sɔtɔ a xa Di saabui ra. 14 Xa wo n maxandi
fefe naxan ma n xili ra, n a rabama nɛ.»

Ala Xaxili Sɛniyɛnxi

15 «Xa wo n xanu, wo n ma yaamarie raba-
tuma nɛ. 16 N tan fan, n Baba Ala maxandima
nɛ a xa Saabui Fanyi gbɛtɛ xɛɛ wo ma, naxan
luma wo fɛ ma abadan. 17 Na nan findixi Ala
Xaxili ra, naxan nɔndi makɛnɛnma. Duniɲa
tan mu nɔma a sɔtɔde, barima e mu a toma,
e man mu a kolon. Kɔnɔ wo tan a kolon,
barima a sabatima wo i.»

18 «N mu wo raboloma xɛ de, wo xa lu alɔ
kiridie. N man fama nɛ wo yire. 19 A gbe mu
luxi n xa lɔɛ duniɲa ma, kɔnɔ wo tan fama
nɛ n tode. N tan to baloxi, wo fan baloma
nɛ. 20 Wo a kolonma nɛ na lɔxɔɛ, a n tan nun
n Baba nan a ra, wo fan nun n tan nan a ra,
n fan nun wo tan nan a ra. 21 Naxan n ma
yaamarie suxuxi, a e rabatu, na kanyi nan
n xanuxi. Anun, naxan na n tan xanuxi, n
Baba a kanyi xanuma nɛ, n fan a xanu, n nan
n yɛtɛ makɛnɛn a bɛ.»

22 Yudasi, naxan mu findi Isikariyoti ra, a
naxa Isa maxɔrin, «Marigi, munfe rabaxi i
to fafe i yɛtɛ makɛnɛnde muxu tan bɛ, i mu
i yɛtɛ makɛnɛn duniɲa tan bɛ?» 23 Isa naxa a
yaabi, «Xa naxan yo n xanu, a n xui suxuma
nɛ. N Baba a kanyi xanuma nɛ, muxu nun n
Baba fa a yire, muxu sabati a i. 24 Naxan mu

n xanuxi, a mu n xui suxuma. Wo masenyi
naxan mɛfe n na, n gbe xa mu a ra. A fatanxi
Baba Ala nan na, naxan n xɛɛxi.»
25 «N to wo ya ma, n bara na birin masen
wo bɛ, 26 kɔnɔ Baba Ala fama nɛ Saabui Fanyi
xɛɛde wo yire n xili ra. Na saabui lanxi Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi nan ma. Na nan fama wo
ratude n ma masenyi birin na, a fa wo xaran
na ra.»
27 «N bɔɲɛsa fima wo ma naxan fatanxi
n tan na, naxan mu kelixi duniɲa ma. Wo
naxa kɔntɔfili, wo naxa gaaxu. 28 Wo bara n
xui mɛ, ‹N na sigafe, kɔnɔ n man fama wo
yire›. Xa wo n xanu, a lanma wo xa sɛɛwa
n ma sigɛ ra Baba Ala yire, barima a dangi
n tan na. 29 N a falaxi nɛ wo bɛ, beenun a
xa raba, alako a na raba, wo xa danxaniya n
ma.»
30 «N mu wɔyɛn gbegbe falama wo bɛ
sɔnɔn, barima yi duniɲa na nɔla naxan yi,
a na fafe. A mu nɔma n tan na a mɔɔli yo ra,
31 kɔnɔ alako duniɲa xa a kolon a n tan Baba
Ala xanuxi nɛ, Baba Ala n yamarixi naxan
na, n a rabama nɛ. Wo keli, won xɛɛ.»

15

Sansi bili nun a salonyie

1 «N misaalixi wuri bili nan na, n Baba
Ala nan findixi a mɛɛnima ra. 2 Wuri bili
salonyi naxee mu bogi raminima n bɛ, Ala
e sɛgɛma nɛ. Salonyi naxee bogima, Ala xa
e magbaran, alako e bogi xa gbo. 3 Wo tan
naxee findixi na salonyie ra, wo ɲan bara
rasɛniyɛn n ma masenyi saabui ra. 4 Wo
lu n ma fe nɛ, alɔ n fan luma wo xa fe ki
naxɛ. Sansi salonyi mu nɔma bogide a yɛtɛ
ra xa a mu fatuxi sansi bili xa ma. Wo fan
luma na ki nɛ, xa wo mu lu n ma fe. 5 N tan
nan na Ala xa sansi bili ra, wo fan findixi
na sansi salonyie nan na. Naxan na lu n
ma fe, n fan lu a xa fe, a lu nɛ alɔ sansi
salonyi naxan a bogi gbegbe raminima. Xa
wo nun n tan xa mu a ra, wo tan mu nɔma
fefe ra. 6 Xa naxan mu lu n ma fe, a luma nɛ
alɔ sansi salonyi masɛgɛxi naxan wɔlɛma,
a xara. Walikɛe nee malanma nɛ, e e wɔlɛ
tɛ xɔɔra, e gan. 7 Xa wo lu n ma fe, n ma
masenyie fan lu wo bɔɲɛ ma, wo na wa fefe
xɔn, wo a maxandi. A rabama nɛ wo bɛ.
8 N Baba matɔxɔɛ sɔtɔma, wo tan na lu alɔ
sansi salonyi naxee bogima a fanyi ra, wo
a masen na wali fanyie kui, a wo findixi
n fɔxirabirɛe nan na. 9 N Baba Ala n tan
xanuxi ki naxɛ, n fan wo xanuxi na ki nɛ.
Wo lu n ma xanunteya kui. 10 Xa wo n ma
yaamarie rabatu, wo luma n ma xanunteya
kui, alɔ n fan luxi n Baba xa xanunteya kui
ki naxɛ, n to a xa yaamarie rabatuxi.»
11 «N yi fee masenxi nɛ wo bɛ, alako n ma
sɛɛwɛ xa lu wo bɛ, wo xa sɛɛwɛ xa kamali.»
12 «N ma yaamari findixi yi nan na: Wo
wo bore xanu alɔ n wo xanuxi ki naxɛ.
13 Xa mixi a nii fi a xanuntenyie xa fe ra,
xanunteya yo mu na naxan dangi na tan
na. 14 Wo tan findixi n xanuntenyie nan
na, xa wo n ma yaamarie rabatu. 15 N mu
fa nɔma a falade wo bɛ ‹konyie›, barima
konyi mu a kolon a marigi naxan yo rabafe.
N tan bara a fala wo bɛ ‹n xanuntenyie›,
barima n naxan birin mɛxi n Baba ra, n bara
wo rakolon a birin na. 16 Wo tan xa mu n
sugandi. N tan nan wo sugandi, n wo findi n
ma xɛɛrae ra, wo xa sa lu alɔ sansi salonyie
naxee bogima, wo sa wali fanyie raba naxee
mu kanama. Na kui, wo na fefe maxɔrin
Baba Ala ma n tan xili ra, a a soma nɛ wo
yi. 17 N wo yamarixi nɛ yi fee ma, alako wo
xa wo bore xanu.»

Duniɲa Isa fɔxirabirɛe xɔnfe

18 «Xa duniɲa wo xɔn, wo xa a kolon a n
tan nan singe xɔn. 19 Xa wo findi duniɲa
mixie nan na nu, wo rafanma nɛ duniɲa ma
nu, alɔ a gbe mixie. Kɔnɔ duniɲa mixie mu
wo ra, barima n tan bara wo sugandi e ya
ma. Na nan a toxi, duniɲa wo xɔnxi. 20 Wo
xa ratu wɔyɛnyi ma n naxan masen wo bɛ,
‹Konyi mu dangima a marigi ra.› Xa e bara
n tan ɲaxankata, e wo fan ɲaxankatama nɛ.
Xa e n tan xui suxu, e wo fan gbe suxuma.
21 E yi fe birin niyama nɛ wo ra n tan xili
xa fe ra, barima e mu n Xɛɛma kolon. 22 Xa
n mu sa fa wɔyɛnde e bɛ nu, e mu yunubi
sɔtɔma nu. Kɔnɔ yakɔsi, e mu fa nɔma sese
falade naxan kiiti fanma e ra. 23 Naxan na
n tan xɔn, a bara n Baba fan xɔn. 24 Xa n
mu kaabanakoe raba e tagi nu naxee singe
mu nu raba, e mu yunubi sɔtɔma nu. Kɔnɔ
yakɔsi, e bara na birin to, e man fa n tan nun
n Baba xɔn. 25 Kɔnɔ naxan sɛbɛxi e xa sɛriyɛ
Kitaabui kui, fo a xa kamali, a to a masenxi,
‹E n xɔnxi nɛ tun.›»
26 «N Saabui Fanyi naxan xɛɛma wo ma
kelife Baba Ala yire, naxan findixi Baba Ala
Xaxili ra, naxan nɔndi makɛnɛnma, a tan na
fa, a seede bama nɛ n ma fe ra. 27 Wo fan
seede bama nɛ, barima wo na n fɔxɔ ra kabi
a fɔlɛ.»

16

1 «N yi fe birin masenxi nɛ wo bɛ, alako
wo naxa fa bira tantanyi kui. 2 E fama nɛ
tɔnyi dɔxɔde wo ma, sofe ra salidee kui.
Waxati ɲan fafe, naxan na wo faxa, a na faxɛ
maɲɔxunma kɛwali fanyi nan na Ala bɛ. 3 E
na fee rabama nɛ, barima e mu Baba Ala
kolon, e mu n fan kolon. 4 Kɔnɔ n yi fee birin
masenxi nɛ wo bɛ, alako e waxati na a li, wo
xa ratu, a n e xa fe fala nɛ wo bɛ.»

Ala Xaxili Sɛniyɛnxi xa wali

«N mu yi fe birin masen wo bɛ a fɔlɛ ra,
barima n nu na wo fɛ ma. 5 Kɔnɔ yakɔsi, n fa
sigafe n Xɛɛma yire, wo mu n maxɔrinma,
‹I na sigafe minden?› 6 N to yi fee masenxi
wo bɛ, na nan wo bɔŋɛ sunnunxi. 7 Kɔnɔ n
xa a fala wo bɛ a nɔndi ki ma, n ma sigɛ nan
munafanyi gbo wo bɛ, barima xa n mu siga,
Saabui Fanyi mu fama wo ma. Kɔnɔ xa n
siga, n a xɛɛma nɛ wo ma. 8 A na fa, a mixie
rakolonma nɛ yunubi xa fe ra, tinxinyi xa
fe ra, nun kiiti xa fe ra. 9 A e rakolonma nɛ
yunubi xa fe ra, barima e mu danxaniyaxi
n ma. 10 A e rakolonma nɛ tinxinyi xa fe ra,
barima n na sigafe Baba Ala yire, wo mu n
toma fa. 11 A e rakolonma nɛ kiiti xa fe ra,
barima yi duniɲa na nɔla kobi naxan yi ra,
a ɲan bara makiiti.»

12 «Masenyi gbɛtɛe man na, kɔnɔ wo mu
nɔma e birin fahaamude yakɔsi. 13 Ala Xaxili
na fa wo ma, a na nɔndi birin ya mabɔɔma
wo bɛ. A xa masenyi mu fatanxi a yɛtɛ kan
na. A naxan mɛma n Baba ra, a na nan
masenma wo bɛ. Fe naxee fama rabade,
a nee nan masenma wo bɛ. 14 A fama n
ma xunnakeli makɛnɛnde, barima a naxan
sɔtɔma n tan na, a na nan kawandima wo bɛ.
15 Naxan birin na Baba Ala yi, a findixi n fan
gbe nan na. N a fala na nan ma, ‹A naxan
sɔtɔma n tan na, a na nan kawandima wo
bɛ.›»

Sunnunyi masarama nɛ sɛɛwɛ ra

16 Isa man naxa a fala e bɛ, «Waxati di nan
luxi beenun n xa lɔɛ wo ma, kɔnɔ waxati
di man na dangi, wo man n toma nɛ.» 17 A
fɔxirabirɛe naxa e bore maxɔrin, «Isa wama
munse falafe yi ki, ‹A gbe mu luxi n xa lɔɛ
wo ma dondoronti, kɔnɔ wo man fama n
tode.› A xa wɔyɛnyi na di a to a falaxi,
‹N na sigafe Baba Ala yire?›» 18 E man nu
e bore maxɔrinfe, «A munse ma, a ‹waxati
di›? Won tan mu a kolon a sese falafe yi ki.»

19 Isa to a kolon a e nu wama a maxɔrinfe,
a naxa a masen e bɛ, «N to a falaxi, ‹Waxati
di nan luxi beenun n xa lɔɛ wo ma, kɔnɔ
waxati di man na dangi, wo man n toma
nɛ,› wo wo bore maxɔrinfe na nan ma? 20 N
xa a fala wo bɛ a nɔndi ki ma, wo wama nɛ,
wo gbelegbele, kɔnɔ duniɲa tan ɲɛlɛxinma
nɛ. Wo sunnunma nɛ na fe ma, kɔnɔ wo xa
sunnunyi fama masarade sɛɛwɛ ra. 21 Ginɛ
naxan na ditinyi ra, a tɔɔrɔma nɛ ki fanyi a
xa waxati to bara a li. Kɔnɔ xa a gɛ di baride,
a ɲan mu ratuma na tɔɔrɛ ma, a to sɛɛwaxi
di nɛɛnɛ barife ra duniɲa. 22 Na kui, wo fan
na sunnunyi nan kui yi waxati ma. Kɔnɔ n
gbilenma nɛ wo to ra, wo bɔŋɛ sɛɛwa, mixi
yo mu na sɛɛwɛ bama wo yi. 23 Na lɔxɔɛ na a
li, wo mu n maxɔrinma sese ma sɔnɔn. N xa
a fala wo bɛ a nɔndi ki ma, wo na Baba Ala
maxandi fefe ma n xili ra, a a soma nɛ wo
yi. 24 Han ya, wo singe mu nu Ala maxandi
fefe ma n tan xili ra. Wo maxandi ti. Wo
a sɔtɔma nɛ, alako wo xa sɛɛwa a kamalixi
ra.»

*Isa xa xunnakeli mak*ɛnɛnfe

25 «N yi fe birin masenxi wo bɛ taali
wɔyɛnyi nan na, kɔnɔ waxati na fafe, n mu
wɔyɛnma wo bɛ taali wɔyɛnyi ra sɔnɔn, n
Baba Ala xa fe masen wo bɛ a fiixɛ ra. 26 Na
waxati ma, wo Baba Ala maxandima n xili
nan na. N mu a falafe xɛ de, a n tan nan
Baba Ala maxandima wo bɛ, 27 barima Baba
Ala yɛtɛ yati wo xanuxi nɛ. A wo xanuxi nɛ
n to rafan wo ma, wo man to laxi a ra a n
kelixi a tan Ala nan ma. 28 N kelixi Baba Ala
nan ma, n fa duniɲa ma. N man fa kelife nɛ
duniɲa ma, sigafe ra Baba Ala yire.»

29 Isa fɔxirabirɛe naxa a fala a bɛ, «A mato,
i mu wɔyɛnfe taali wɔyɛnyi xa ra sɔnɔn, i fa
na wɔyɛnfe a fiixɛ nan na! 30 Muxu bara a
kolon fa, a i fe birin kolon, hali mixi yo mu
i maxɔrin. Na kui, muxu laxi a ra a i kelixi
Ala nan ma.» 31 Isa naxa e yaabi, «Wo bara
danxaniya yakɔsi? 32 Waxati na fafe, a ɲan
bara a li, wo yensenma nɛ, wo fa n nabolo.
Kɔnɔ Baba Ala tan mu n naboloma. A luma
nɛ n sɛɛti ma. 33 N yi fe birin masenxi nɛ wo
bɛ, alako bɔŋɛsa xa lu wo yi ra n saabui ra.
Wo mantɔɔrɔli sɔtɔma nɛ duniɲa ma, kɔnɔ
wo xa limaniya, n tan bara nɔ duniɲa ra.»

17

Isa Ala maxandife

1 Isa to gɛ na fee falade, a naxa a ya rate
koore, a a fala, «N Baba Ala, waxati bara a

li. I xa i xa Di xa xunnakeli makɛnɛn, alako
i xa Di fan xa i xa nɔrɛ makɛnɛn. 2 I bara
mangɛya fi a ma duniɲa mixie birin xun na,
alako a xa abadan kisi fi mixi birin ma, i
naxee fixi a ma. 3 Abadan kisi findixi yi nan
na: E xa i kolon, i tan keren naxan findixi
Ala yɛtɛ ra, e man xa i xa Mixi Sugandixi
Isa kolon i xa xɛɛra ra. 4 N bara i xa nɔrɛ
makɛnɛn duniɲa ma, n gɛ wali ra i n ti
naxan na. 5 N Baba Ala, yakɔsi, n nɔrɔ i fɛ
ma, alɔ n nu nɔrɔxi i fɛ ma ki naxɛ, beenun
duniɲa xa daa.»

6 «N bara i xa fe masen mixie bɛ, i naxee
fixi n ma duniɲa. I xa mixie nan e ra i naxee
taxuxi n na. E bara i xui ratinmɛ. 7 E bara
a kolon fa, a i naxan birin soxi n yi ra, a
fatanxi i tan nan na, 8 barima n bara i xui
radangi e ma, e fan bara la a ra. E bara a
kolon yati, a n kelixi i tan nan ma, e la a ra, a
i tan nan n xɛɛxi. 9 N mu dubama duniɲa bɛ.
N dubama i xa mixie nan bɛ, i naxee taxuxi
n na. 10 Naxee birin findixi n gbe ra, i gbe na
e ra. Naxee birin findixi i gbe ra, n gbe na e
ra. N ma fe itema nɛ e tan saabui ra. 11 N mu
fa luma duniɲa sɔnɔn. N fafe i yire nɛ yi ki,
kɔnɔ e tan luma be nɛ. N Baba Sɛniyɛnxi, e
makanta i xili sɛnbɛ ra, i naxan fixi n ma,
alako e fan xa findi keren na alɔ won tan
findixi keren na ki naxɛ. 12 N to nu e ya ma,
n bara e kanta i xili sɛnbɛ ra, i naxan fixi n
ma. N to e makanta, mixi keren mu lɔɛ e ya
ma fo gbaloe ragataxi naxan keren bɛ, alako
Kitaabui sɛbɛli xa kamali. 13 Kɔnɔ n to fafe
i yire nɛ yi ki, n yi fee falama duniɲa ma,
alako n ma sɛɛwɛ xa lu e bɛ, a xa lu e bɔɲɛ
ma a kamalixi ra. 14 N to i xa masenyi fala
e bɛ, duniɲa bara e xɔn, barima e tondixi
birade duniɲa fe fɔxɔ ra alɔ n fan to mu
tinxi birade duniɲa fe fɔxɔ ra. 15 N mu i
maxandima xɛ i xa e tongo duniɲa ma. N
i maxandife nɛ i xa e ratanga Sentanɛ ma.
16 E mu birama duniɲa fe fɔxɔ ra, alɔ n fan
to mu luma na fe mɔɔli kui. 17 I xa e sa i yɛtɛ
nan sagoe nɔndi kui. I xui nan findixi nɔndi
ra. 18 N bara e xɛɛ duniɲa, alɔ i fan n xɛɛ ki
naxɛ. 19 N bara n yɛtɛ sa i sagoe e bɛ, alako e
tan fan, e xa sa i sagoe nɔndi kui.»

20 «N mu dubama na mixie gbansan xa
bɛ. N man dubama mixie bɛ naxee fama
danxaniyade n ma e saabui ra. 21 N dubama
nɛ e bɛ alako e xa findi keren na, alɔ n nun
i tan n Baba Ala findixi keren na ki naxɛ. N
man dubama e bɛ alako e xa findi keren na
won fɔxɔ ra, won birin xa findi keren na. Na
kui, duniɲa nɔma a kolonde a i tan nan n
xɛɛxi. 22 I bara xunnakeli naxan fi n ma, n
fan bara a fi e ma, alako e fan xa findi keren
na, alɔ won tan findixi keren na ki naxɛ. 23 N
tan na e i, i fan na n i, alako e xa kerenɲa xa
kamali. Na kui, duniɲa a kolonma nɛ a i tan
nan n xɛɛxi, a i man e tan xanuxi alɔ i n fan
xanuxi ki naxɛ.»

24 «N Baba Ala, beenun duniɲa xa daa, i
nu bara nɔrɛ fi n ma i xa xanunteya xa fe
ra. A xɔli n ma n ma mixie, i naxee fixi n
ma, nee fan xa lu n sɛɛti ma ariyanna, e xa
n ma nɔrɛ to. 25 N Baba, i tinxin. N i kolon.
Duniɲa tan mu i kolon, kɔnɔ e a kolon a i tan
nan n xɛɛxi. 26 N bara e rakolon i xa fe ra, n
man nde sama nɛ a fari, alako xanunteya xa
lu e bɔɲɛ ma i n xanuxi naxan na, alɔ n fan
na e bɔɲɛ i ki naxɛ.»

18

Isa suxufe

(Matiyu 26:47-56, Maraki 14:43-50, Luki 22:47-53)

1 Isa to gɛ Ala maxandide, a tan nun a
fɔxirabirɛe naxa siga Sediron xure naakiri
ma sansi yire. 2 Yudasi, naxan findi Isa
yanfama ra, a fan nu na kolon, barima
Isa nun a fɔxirabirɛe nu darixi e malan
na mɛnni nɛ. 3 Yudasi naxa Rɔmakae,
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie, nun Farisɛnie xa sɔɔri
gali xanin naa, lanpuie nun geresosee na e
yi ra. E man naxa sɛxɛ maxiri wuri ma, e
a radɛxɛ alako e xa kira to. 4 Isa to nu fe
birin kolon naxan nu fafe a lide, a naxa e
ralan, a e maxɔrin, «Wo nde fenfe?» 5 E naxa
a yaabi, «Muxu Isa Nasarɛtika nan fenfe.»
Isa naxa a fala, «N tan nan na a ra.» Yudasi,
naxan findi a yanfama ra, a fan nu tixi na
gali ya ma. 6 Isa to a fala e bɛ, «N tan nan
na a ra», e naxa gbilen xanbi, e bira bɔxi.
7 Isa man naxa e maxɔrin, «Wo nde fenfe?»
E man naxa a yaabi, «Isa Nasarɛtika.» 8 Isa
naxa e yaabi, «N bara a fala wo bɛ, n tan
nan a ra. Xa wo n tan nan fenfe, wo a lu yi
booree tan xa siga.» 9 Na kui, Isa xa masenyi
nan nu fafe kamalide, a to nu bara a fala, «I
mixi naxee fi n ma, keren mu lɔɛ e ya ma.»

10 Simɔn Piyɛri naxa a xa santidɛgɛma
ramini, a sɛrɛxɛdubɛ kuntigi xa konyi Ma-
liku yirefanyi tuli bolon. 11 Isa naxa a fala
Simɔn Piyɛri bɛ, «Santidɛgɛma raso a tɛɛ i.
Fo n xa tin tɔɔrɛ ra Baba Ala naxan nagiri n
ma.»

Isa xaninfe Anani nun Kayafa yire

Piyɛri a yɛtɛ rasanfe Isa ma

12 Rɔma sɔɔri mangɛ nun a xa sɔɔrie, a
nun Yuwifie xa sɔɔrie naxa Isa suxu, e a xiri,
13 e a xanin Anani xɔn ma. Anani xa di ginɛ
nan dɔxɔ Kayafa xɔn. Kayafa nu bara findi
sɛrɛxɛdubɛ kuntigi ra na ɲɛ ra. 14 Kayafa nan
nu bara Yuwifi kuntigie rasi, a a fan e bɛ,
mixi keren nan xa faxa ɲama bɛ.

15 Simɔn Piyɛri naxa bira Isa fɔxɔ ra, a nun
Isa fɔxirabirɛ gbɛtɛ nde. Na fɔxirabirɛ to
nu findixi sɛrɛxɛdubɛ kuntigi kolon mixi ra,
a naxa nɔ sode sɛrɛxɛdubɛ kuntigi xa tɛtɛ
kui, e Isa xanin dɛnnaxɛ. 16 Piyɛri naxa lu
tande naadɛ dɛ ra, han a boore, sɛrɛxɛdubɛ
kuntigi kolonma, a naxa wɔyɛn naadɛ kan-
tama ra a xa tin Piyɛri fan xa so. 17 Konyi
ginɛ naxan nu naadɛ kantafe, a naxa Piyɛri
maxɔrin, «Na xɛmɛ Isa fɔxirabirɛ nde xa mu
i fan na?» A naxa a yaabi, «Ade, n tan mu a
ra!» 18 Xinbeli to mini, konyie nun kɔsibilie
naxa tɛ xuru, e fa lu na fɛ ma. Piyɛri fan
naxa a maso e ra.

19 Sɛrɛxɛdubɛ kuntigi naxa Isa maxɔrin a
fɔxirabirɛe xa fe ma, a nun a xa kawandie.
20 Isa naxa a yaabi, «N tan masenyie tixi
kɛnɛ nan ma, duniɲa birin bɛ. N nan n ma
kawandi birin tixi salidee nan kui, xa na
mu hɔrɔmɔbanxi kui, Yuwifie birin e luma
malan na dɛnnaxɛ. N mu sese fala dunxui
ra. 21 I n tan maxɔrinma munfe ra? Naxee
n xui ramɛ, nee nan maxɔrin. E tan nan a
kolon n bara fee naxee fala.» 22 Isa to na fala,
kɔsibili nde naxan nu tixi naa, a naxa a dɛ
ragarin, a a fala, «Pe, I sɛrɛxɛdubɛ kuntigi
yaabima na ki nɛ?» 23 Isa naxa a yaabi, «Xa
n wɔyɛn kobi nan falaxi, a masen. Kɔnɔ xa
n mu wɔyɛn kobi xa falaxi, i n dɛ ragarinxi
munfe ra?» 24 Na tɛmui, Anani naxa a xirixi
rasanba Kayafa ma, sɛrɛxɛdubɛ kuntigie
xunyi.

25 Simɔn Piyɛri nu dɔxɔxi tɛ ra, a na a
maxarafe. Na tɛmui e naxa a maxɔrin,
«Isa fɔxirabirɛ xa mu i fan na?» Piyɛri naxa
e yaabi, «Ade, a fɔxirabirɛ mu na n tan
na.» 26 Sɛrɛxɛdubɛ kuntigi xa konyi nde nu
na naa, Piyɛri nu bara naxan barenyi tuli
bolon. A naxa Piyɛri maxɔrin, «N mu i to
xɛ na sansi yire, wo nun Isa?» 27 Piyɛri man
naxa na matandi, konkore fan naxa a rate
keren na.

Isa tife gomina Pilati ya i

(Matiyu 27:1-2, 11-14, Maraki 15:1-5, Luki 23:1-5)

28 Na tɛmui, e naxa Isa tongo Kayafa
xɔnyi, e a xanin gomina xɔnyi. Kuye nu
baxi ibade. Yuwifi kuntigie tan mu tin sode
gomina xɔnyi, alako e xa sɛniyɛnyi naxa
fa kana, e mu fa nɔ Sayamalekɛ Dangi Sali
donyi donde. 29 Na kui, gomina Pilati naxa
mini e yire tande, a e maxɔrin, «Wo yi xɛmɛ
kalamufe munse ma?» 30 E naxa a yaabi, «Xa
yi xɛmɛ mu findi fe kobi raba xa ra, muxu
mu fama a ra i xɔn ma nu.» 31 Pilati naxa a
fala e bɛ, «Wo a xanin, wo xa sa a makiiti
wo xa sɛriyɛ ki ma.» Yuwifie naxa a fala,
«Wo xa sɛriyɛ mu tinma muxu xa mixi faxa
muxu yɛtɛ ra.» 32 Na kui, Isa xa wɔyɛnyi nan
nu fafe kamalide, a to nu bara a yɛtɛ faxa ki
masen.

33 Pilati man naxa so a xɔnyi, a Isa xili,
a a maxɔrin, «I tan nan findixi Yuwifie xa
mangɛ ra?» 34 Isa naxa a yaabi, «I wɔyɛnfe
i yɛtɛ xaxili nan ma ba, ka mixie nan n
ma fe fala i bɛ?» 35 Pilati naxa a yaabi, «Pe,
Yuwifi nan na n fan na? I boore Yuwifie nun
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nan i saxi n bɛlɛxɛ. I
munse rabaxi?» 36 Isa naxa a yaabi, «N ma
mangɛya mu findixi duniɲa daaxi xa ra, xa
na mu a ra n ma mixie gere soma nɛ nu, e
tondi n xa lu Yuwifie sago. N ma mangɛya
mu findixi duniɲa daaxi ra.» 37 Na kui, Pilati
naxa a maxɔrin, «I tan nan na Yuwifie xa
mangɛ ra?» Isa naxa a yaabi, «I tan nan a
falaxi. N barixi nɛ duniɲa bɛndɛ fuɲi fari,
alako n xa nɔndi masen a birin bɛ. Mixi
naxan wama nɔndi xɔn, a n xui suxuma nɛ.»
38 Pilati man naxa a maxɔrin, «Nɔndi na di?»
Pilati to na fala, a naxa mini tande Yuwifie
yire, a a fala e bɛ, «N mu fe ɲaaxi yo toxi yi
xɛmɛ lan a xa ɲaxankata naxan ma. 39 Wo to
darixi a ra n xa geelimani keren bɛɲin wo
bɛ Sayamalekɛ Dangi Sali lɔxɔɛ, wo wama n
xa Yuwifie xa mangɛ bɛɲin wo bɛ?» 40 E naxa
sɔnxɔɛ rate, «Ade, na mu a ra! Barabasi nan
xa rabolo.» Suute nan nu Barabasi ra.

19

Isa faxafe natɛ tongo ki

1 Na tɛmui Pilati naxa yaamari fi a sɔɔrie
xa Isa bulan sɛbɛrɛ ra. 2 Sɔɔrie naxa mangɛ
katanyi maniyɛ yailan tunbee ra, e a sa a
xun ma, e fa mangɛ donma gbeeli ragoro a
ma. 3 E nu e masoma a ra, e nu a fala, «I kɛna,
Yuwifie xa mangɛ,» e nu fa a madin.

[4] Pilati man naxa mini tande, a a fala
Yuwifi ɲama bɛ, «N bara yi xɛmɛ masen
wo bɛ, alako wo xa a kolon a n mu fefe
toxi a ma a ɲaxankatama naxan ma.» [5] Na
kui, sɔɔrie naxa Isa ramini tande, na tunbe
mangɛ katanyi saxi a xun ma, burumusi
gbeeli ragoroxi a ma. Pilati naxa a fala e bɛ,
«A tan nan yi ki!» [6] Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun
hɔrɔmɔbanxi kɔsibilie to a to, e naxa sɔnxɔ,
«A faxa! A banban wuri magalanbuxi ma!»
Pilati naxa a fala e bɛ, «Wo a tongo, wo tan
nan xa sa a banban wuri magalanbuxi ma,
barima n tan mu fefe toxi a lan a xa faxa
naxan ma.» [7] Yuwifie naxa a yaabi, «Sɛriyɛ
na muxu fan yi. Na sɛriyɛ ki ma, a lan a xa
faxa, barima a bara a yɛtɛ findi Ala xa Di ra.»
[8] Pilati to na mɛ, a naxa gaaxu ki fanyi ra.
[9] A man naxa so a xɔnyi, a Isa maxɔrin, «I
tan, i kelixi minden?» Kɔnɔ Isa mu yaabi yo
fi. [10] Pilati naxa fa a fala a bɛ, «I tondixi n tan
nan yaabide? I mu a kolon a nɔɛ naxan na
n tan bɛ, n nɔma i rabolode, n man nɔma i
faxade wuri magalanbuxi ma?» [11] Isa naxa a
yaabi, «Nɔɛ yo mu i bɛ n tan xun ma fo Ala
naxan fixi i ma. Na nan a ra, naxan n saxi i
bɛlɛxɛ, na nan xa yunubi gbo.»
[12] Pilati to na mɛ, a naxa so katafe a xa Isa
rabɛɲin, kɔnɔ Yuwifie naxa sɔnxɔ, «Xa i yi
xɛmɛ bɛɲin, i bara gere giri Rɔma mangɛ
xungbe ma. Naxan yo a yɛtɛ findi mangɛ
ra, a bara ti Rɔma mangɛ xungbe kanke.»
[13] Na kui, Pilati to e xui mɛ, a naxa Isa ramini
tande. Pilati naxa dɔxɔ gbuntunyi ra, kiitisa
kibanyi kui, dɛnnaxɛ xili falama Eburu xui
«Gabata». [14] Na lɔxɔɛ Yuwifie nu na fee
yailanfe Sayamalekɛ Dangi Sali xa fe ra.
Yanyi tagi Pilati naxa a fala Yuwifie bɛ, «Wo
xa mangɛ nan ya!» [15] E man naxa sɔnxɔ, «A
faxa! A faxa! A banban wuri magalanbuxi
ma!» Pilati naxa a fala, «N xa wo xa mangɛ
faxa wuri magalanbuxi ma?» Sɛrɛxɛdubɛ
kuntigie naxa a yaabi, «Mangɛ yo mu na
muxu tan bɛ bafe Rɔma mangɛ xungbe ra!»
[16] Na tɛmui a naxa Isa sa e sagoe, a yaamari
fi Isa xa banban wuri magalanbuxi ma.

Isa banbanfe wuri magalanbuxi ma

(Matiyu 27:32-44, Maraki 15:21-32, Luki 23:26-43)

Sɔɔrie to Isa suxu, [17] e naxa a ramini taa
kui sigafe ra «xun konkota yire,» naxan xili
falama Eburu xui «Gologota.» Isa naxa siga
naa, a wuri magalanbuxi ratexi a ma. [18] E
Isa banban wuri magalanbuxi ma mɛnni
nɛ. E naxa mixi firin gbɛtɛ fan banban,
e keren ti yirefanyi ma, e boore ti kɔɔla
ma, e Isa ti e tagi. [19] Pilati naxa yaamari
fi a yi sɛbɛli xa gbaku Isa xun ma wuri
magalanbuxi ma, «Isa Nasarɛtika, Yuwifie
xa mangɛ». [20] Yuwifi gbegbe naxa na sɛbɛli
xaran, barima Isa nu banbanxi dɛnnaxɛ, na
makɔrɛ taa ra. Na sɛbɛli fan nu sɛbɛxi Eburu
xui, Latɛni xui, a nun Girɛki xui. [21] Na kui,
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie naxa a fala Pilati bɛ, «I
naxa a sɛbɛ ‹Yuwifie xa mangɛ›. I xa a sɛbɛ
nɛ, ‹Yi xɛmɛ a fala nɛ, a Yuwifie xa mangɛ
nan a ra.›» [22] Pilati naxa e yaabi, «N naxan
sɛbɛxi, n bara gɛ na sɛbɛde.»
[23] Sɔɔrie to gɛ Isa banbande, e naxa a xa
dugie tongo, e e itaxun na sɔɔri naani ma.
E naxa a xa donma fari igoroe fan tongo.
Na donma to mu nu dɛgɛxi, [24] e naxa a fala
e bore bɛ, «Won naxa a ibɔɔ. Won xa a
tongoma sugandi bere nde ra.» Na birin
naba nɛ, alako naxan sɛbɛxi Kitaabui kui, na
xa rakamali:
«E bara n ma dugie itaxun e bore ma,
e n ma donma tongoma sugandi bere ra.»
Sɔɔrie a raba na ki nɛ.
[25] Isa nga fan nu na a xa wuri magalanbuxi
fɛ ma, a nun a nga xunya. Kolopa xa ginɛ
Mariyama, nun Mariyama Magidalaka fan
nu na mɛnni. [26] Isa to a nga to a fɔxirabirɛ
maxanuxi fɛ ma, a naxa a fala a nga bɛ, «N
nga, yi bara findi i xa di ra.» [27] A naxa fa a
fala a fɔxirabirɛ fan bɛ, «A mato, i nga nan
ya.» Keli na waxati ma, na fɔxirabirɛ naxa
Isa nga xanin a xɔnyi.

Isa xa faxɛ

(Matiyu 27:45-56, Maraki 15:33-41, Luki 23:44-49)

[28] Na xanbi, Isa to nu a kolon a fe birin
bara kamali, a naxa a fala, «Ye xɔli na n ma.»
A na fala nɛ alako Kitaabui xa masenyi xa
kamali. [29] Se sase nde nu na mɛnni, naxan
nu rafexi wɛni muluxunxi ra. E naxa se nde
rasin na wɛni i, e a xiri hisopi wuri kuye ra,
e a maso Isa dɛ ra. [30] A to nde min, a naxa
a fala, «A birin bara kamali!» A naxa a xun
sin, a fa laaxira.
[31] Na lɔxɔɛ Yuwifie nu see rafalama Saya-
malekɛ Dangi Sali xa fe ra. E mu tin furee xa
lu wuri magalanbuxi ma na malabu lɔxɔɛ,
barima sali xungbe nan nu a ra. Na kui, e
naxa Pilati mayandi a xa na mixi banbanxie
sanyie gira, alako e xa faxa mafuren, e
xa ba na. [32] Sɔɔrie naxa fa, e fa na mixi

firinyi sanyie gira, naxee nu banbanxi Isa
yirefanyi ma, a nun a kɔɔla ma. 33 Kɔnɔ e to
Isa li, e naxa a to a ɲan bara faxa. Na kui, e
mu a tan sanyie gira, 34 kɔnɔ sɔɔri nde naxa
a sɛɛti sɔxɔ tanbɛ ra, ye nun wuli naxa mini
keren na. 35 Naxan na fe toxi, a bara na fe
seede ba. A xa seedeɲɔxɔya findixi nɔndi
nan na. A tan yɛtɛ a kolon, a a na nɔndi nan
falafe wo bɛ, alako wo fan xa danxaniya.
36 Na fee raba nɛ alako Kitaabui xa masenyi
xa kamali, naxan a masenxi, «A xɔri keren
mu girama.» 37 A man sɛbɛxi yire gbɛtɛ, «E e
ya tima nɛ mixi ra, e bara naxan sɔxɔ.»

Isa xa maragatɛ

(Matiyu 27:57-66, Maraki 15:42-47, Luki 23:50-56)

38 Na fe birin xanbi, Yusufu Arimateka
naxa sa Isa fure maxandi Pilati ma. Isa
fɔxirabirɛ nde nan nu a ra, kɔnɔ a mu nu a
masenma kɛnɛ ma, a to nu gaaxuxi Yuwifi
kuntigie ya ra. Pilati to tin, Yusufu naxa
sa Isa fure tongo. 39 Nikodemu, naxan nu
bara siga Isa yire gundo kui kɔɛ ra tɛmui
dangixi, na fan naxa labundɛ kilo tongo
saxan miri nun alowe daaxi xanin Isa fure
yire. 40 E naxa Isa fure mafilin dugie ra, e
labundɛ sa a ma, alɔ Yuwifie darixi a ra ki
naxɛ. 41 Bɔxi nde nu makɔrɛ Isa faxade ra,
gaburi nɛɛnɛ nu bara yailan dɛnnaxɛ. Fure
yo mu nu ragataxi a kui sinden. 42 E naxa Isa
ragata na yire makɔrɛxi, barima e gbataxi
Sayamalekɛ Dangi Sali xa fe ra. A nu lan nɛ
Yuwifie xa gɛ fe birin yailande beenun kɔɛ
xa so na lɔxɔɛ.

20

Isa xa marakeli

(Matiyu 28:1-8, Maraki 16:1-8, Luki 24:1-12)

1 Sande lɔxɔɛ Mariyama Magidalaka naxa
siga gaburi yire subaxɛ ma beenun kuye
xa mayalan. A to mɛnni li, a naxa a to
na gɛmɛ xungbe nu bara ba gaburi dɛ ma.
2 Na kui, a naxa siga a gi ra Simɔn Piyɛri
nun Isa fɔxirabirɛ boore yire, Isa nu naxan
xanuxi, a a fala e bɛ, «E bara Marigi fure
tongo gaburi kui, muxu fan mu a kolon e
a saxi dɛdɛ.» 3 Na kui, Piyɛri nun Isa na
fɔxirabirɛ boore fan naxa mini sigafe ra
gaburi yire. 4 E firinyi naxa siga e gi ra,
kɔnɔ Isa fɔxirabirɛ maxanuxi naxa gaburi li
beenun Piyɛri singe xa naa li. 5 A to a felen
alako a xa gaburi kui mato, a naxa kasange
dugie to, kɔnɔ a mu so na kui. 6 Simɔn Piyɛri
to mɛnni li, a naxa so fɔnmɛ kui keren na, a
fa dugi bentenyi to naxan nu saxi Isa fure
ma, 7 a nun dugi naxan nu makunfukunfuxi
Isa yatagi ma. Na dugi nu saxi a xati ma,
a sa ki yailanxi a fanyi ra. 8 Na tɛmui, Isa
fɔxirabirɛ boore, naxan singe gaburi yire
li, a fan naxa so na kui. A naxa a birin
to, a danxaniya. 9 E mu nu fahaamui sɔtɔxi
Kitaabui xa masenyi ma sinden, fa fala a
fo Ala xa Mixi Sugandixi xa keli faxɛ ma.
10 Na dangi xanbi na fɔxirabirɛ firinyie naxa
gbilen e xɔnyi.

Isa minife Mariyama Magidalaka ma

(Maraki 16:9-11)

11 Mariyama to nu tixi gaburi sode dɛ ra,
a nu na wafe. A to a felen a xa gaburi kui
mato, 12 a naxa malekɛ firin to. E maxirixi
dugi fiixɛ ra, e dɔxɔxi Isa fure nu saxi
dɛnnaxɛ. Keren nu na a xunsade ra, boore
nu na a sanlaabe ra. 13 E naxa Mariyama
maxɔrin, «N ma di, i wafe munfe ma?» A
naxa e yaabi, «E bara n Marigi fure tongo,
n mu a kolon e a saxi dɛdɛ.»
14 A to gɛ na falade, a naxa a kobe rato,
a fa mixi nde to, a tixi naa. A mu a kolon
a Isa nan a ra. 15 Isa naxa a maxɔrin, «N
ma di, i wama munfe ra? I na nde fenfe?»
Mariyama ɲɔxɔ a ma, sansi mɛɛnima nan
nu a ra. Na kui, a naxa a yaabi, «N ba,
xa i tan nan na fure tongoxi, i xa na yire
masen n bɛ alako n xa siga a tongode.» 16 Isa
naxa a fala a bɛ, «Mariyama.» Mariyama
to a mafindi, a naxa a ratin, «Rabuni!» Na
nan falaxi Eburu xui, «Karamɔxɔ». 17 Isa
naxa a fala a bɛ, «I naxa i bɛlɛxɛ din n na,
barima n mu nu te Baba Ala yire sinden.
Siga n ngaxakerenyie yire, i a fala e bɛ, a n
fafe tede n Baba xɔnyi, n Marigi Ala naxan
findixi wo fan Baba ra, wo fan Marigi Ala.»
18 Mariyama Magidalaka naxa siga
xibaaru ra Isa fɔxirabirɛe yire, a a fala e
bɛ, «N bara Marigi to!» A man naxa Isa xa
xɛɛra iba e bɛ.

Isa minife a fɔxirabirɛe ma

(Matiyu 28:16-20, Maraki 16:14-18, Luki 24:36-49)

19 Na sande lɔxɔɛ kerenyi, Isa fɔxirabirɛe
nu malanxi banxi kui nunmare ra, naadɛ
birin mabalanxi Yuwifi kuntigie xa yara-
gaaxui ma. Isa naxa mini e ma, a ti e tagi,
a a fala, «Ala xa wo bɔɲɛ sa.» 20 A to na fala
e bɛ, a naxa a bɛlɛxɛe nun a sɛɛti masen e
bɛ. E naxa sɛɛwa Marigi tofe ra. 21 Isa man

naxa a masen e bɛ, «Bɔŋɛsa xa lu wo bɛ. N
bara wo xɛɛ alɔ Baba Ala n xɛɛxi ki naxɛ.»
22 A to gɛ na falade, a naxa foye felun e ma,
a a fala, «Wo xa lu Ala Xaxili Sɛniyɛnxi xa
goro wo ma. 23 Xa wo diŋɛ mixi haakɛ ma,
na haakɛ bara ɲɔn, kɔnɔ xa wo mu diŋɛ, na
haakɛ luma a ma.»

Tomasi Isa tofe

24 Isa mini a xa xɛɛra fu nun firinyie ma
tɛmui naxɛ, Tomasi, e naxan xilima «guli»,
a mu nu na e ya ma mɛnni. 25 Na kui,
booree naxa a fala a bɛ, «Muxu bara Marigi
to!» Kɔnɔ a tan naxa e yaabi, «Xa n tan
mu lantuma fɔxi to a bɛlɛxɛ kui, n nan n
bɛlɛxɛsole raso naa, xa n man mu n bɛlɛxɛ
sa a sɛɛti ma e dɛnnaxɛ sɔxɔ, n tan mu lama
a ra feo!»
26 Xi solomasaxan dangi xanbi, Isa
fɔxirabirɛe man to nu malanxi banxi kui,
Tomasi nu na e ya ma. Hali naadɛ birin to
nu mabalanxi, Isa naxa mini e ma mɛnni,
a ti e tagi, a e xɛɛbu, «Bɔŋɛsa xa lu wo
bɛ.» 27 Na tɛmui, Isa naxa a fala a bɛ, «N
bɛlɛxɛ mato. I xa i bɛlɛxɛsole sa n sɛɛti
ma e dɛnnaxɛ sɔxɔ. I naxa tɛgɛ n i. I xa
danxaniya.» 28 Tomasi naxa a fala a bɛ, «N
Marigi Ala!» 29 Isa naxa a masen a bɛ, «I
danxaniyaxi nɛ, i to bara n to? Hɛɛri na
mixie bɛ naxee bara danxaniya, hali e mu n
toxi.»

Yi Kitaabui sɛbɛ fe naxan ma

30 Isa kaabanako gbegbe raba nɛ a
fɔxirabirɛe ya xɔri, naxee mu sɛbɛxi yi
Kitaabui kui. 31 Kɔnɔ naxee xa fe tan sɛbɛxi
yi ki, e sɛbɛxi nɛ alako wo xa la a ra, a Isa
nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra, Ala xa
Di. Na kui, wo na danxaniya a ma, wo kisi
sɔtɔma nɛ a saabui ra.

21

Isa minife a fɔxirabirɛ ndee ma

1 Na fee dangi xanbi, Isa man naxa mini
a fɔxirabirɛe ma Tiberiyasi baa dɛ ra. A a
yɛtɛ makɛnɛn e bɛ yi ki nɛ. 2 Simɔn Piyɛri,
Tomasi e naxan xilima «guli,» Natanayɛli
naxan keli Kaana taa Galile bɔxi ma, Sebede
xa die, nun Isa fɔxirabirɛ firin gbɛtɛe, nee
birin nu na yire keren. 3 Simɔn Piyɛri naxa a
fala e bɛ, «N tan sigafe yɛxɛ suxude.» E naxa
a fala a bɛ, «Won birin na a ra.» Na kui, e
naxa mini, e baki kunkui kui, kɔnɔ na kɔɛ
birin na, e mu sese suxu.
4 Kuye to nu ibafe, Isa nu tixi baa dɛ ra,
kɔnɔ a fɔxirabirɛe mu nu a kolon a a tan
nan a ra. 5 Isa naxa e maxɔrin, «N ma die,
wo bara yɛxɛ nde sɔtɔ?» E naxa a yaabi,
«Ade, muxu mu sese suxuxi.» 6 A naxa a
fala e bɛ, «Wo yɛlɛ woli kunkui yirefanyi
ma, wo a nde sɔtɔma nɛ.» E to a woli, e
mu nu nɔma yɛlɛ ratede, barima yɛxɛ gbo a
kui. 7 Na kui, Isa fɔxirabirɛ, a naxan xanuxi,
a naxa a fala Piyɛri bɛ, «Won Marigi na a
ra.» Simɔn Piyɛri to na mɛ, a naxa donma
ragoro a ma, a bagan ye ma sigafe ra Isa
yire. 8 Booree fan naxa a li kunkui kui, yɛlɛ
naxan nafexi yɛxɛɛ ra, a xirixi kunkui ra. E
mu nu makuya xare dɛ ra, fo nɔngɔn kɛmɛ
firin ɲɔndɔn.
9 E to te xare dɛ ra, e naxa tɛ xuruxi to,
yɛxɛ saxi a tɛ wole ra, taami fan na na. 10 Isa
naxa a fala e bɛ, «Wo fa yɛxɛ nde ra wo baxi
naxan suxude.» 11 Na kui Simɔn Piyɛri naxa
te kunkui kui, a yɛlɛ bɛndun xare ma. A nu
rafexi yɛxɛ xungbee nan na, a gundi kɛmɛ
tongo suuli nun saxan. Kɔnɔ hali yɛxɛ to
nu gboxi yɛlɛ kui na ki, yɛlɛ mu ibɔɔ.
12 Isa naxa a fala e bɛ, «Wo fa wo dɛge.»
A fɔxirabirɛe mu suusa a maxɔrinde nde a
ra, barima birin nu a kolon Marigi nan a ra.
13 Isa naxa fa taami tongo, a a itaxun e ma, a
man naxa yɛxɛ so e yi ra. 14 A saxan nde nan
nu na ki, Isa a yɛtɛ masenma a fɔxirabirɛe
bɛ, kabi a keli faxɛ ma.

Isa nun Piyɛri

15 E to gɛ e dɛ ibade, Isa naxa Simɔn Piyɛri
maxɔrin, «Simɔn, Yaya xa di, i n xanuxi
dangi yee birin na?» A naxa a yaabi, «Iyo,
Marigi. I tan a kolon n i xanuxi ki naxɛ.» Isa
naxa a fala a bɛ, «Mɛɛni n ma yɛxɛɛ yɔrɛe
ma.» 16 A man naxa gbilen a maxɔrin na a
firin nde, «Simɔn, Yaya xa di, i n xanuxi?»
A naxa a yaabi, «Iyo, Marigi. I tan a kolon n i
xanuxi ki naxɛ.» Isa naxa a fala a bɛ, «Mɛɛni
n ma yɛxɛɛe ma.» 17 A man naxa gbilen a
maxɔrin na a saxan nde, «Simɔn, Yaya xa
di, i n xanuxi?» Piyɛri naxa sunnun Isa to a
maxɔrin sanmaya saxan nde, «I n xanuxi?»
A naxa a yaabi, «Marigi, i tan fe birin kolon.
I tan a kolon n i xanuxi ki naxɛ.» Isa naxa
a fala a bɛ, «Mɛɛni n ma yɛxɛɛe ma. 18 N
xa nɔndi yati nan fala i bɛ, i fonike tɛmui,
i tan nan nu i yɛtɛ tagi ixirima, i wa sigafe
dɛdɛ, i siga. Kɔnɔ i na fori, i i bɛlɛxɛ italama
nɛ, mixi gbɛtɛ i tagi xiri, a i xanin yire i mu

wama sigafe dɛnnaxɛ.» [19] Isa na fala nɛ alako
a xa Piyɛri faxa ki nan masen, Piyɛri fama
Ala matɔxɔde naxan saabui ra. A na fala
xanbi, a naxa a fala Piyɛri bɛ, «Bira n fɔxɔ
ra.»

Isa nun a fɔxirabirɛ maxanuxi

[20] Piyɛri to a kobe rato, a naxa Isa
fɔxirabirɛ to e fɔxɔ ra, Isa nu naxan max-
anuxi. Sayamalekɛ Dangi Sali, a tan nan
a maso Isa ra e dɛge tɛmui, a a maxɔrin,
«Marigi, nde fama i yanfade?» [21] Piyɛri to a
to, a naxa Isa maxɔrin, «Marigi, na tan go?»
[22] Isa naxa a yaabi, «Xa n wama a xa simaya
xa bu han n gbilen tɛmui, na munse fanma
i tan ma? I tan xa bira n fɔxɔ ra.» [23] Na kui,
danxaniyatɔɛ ndee ɲɔxɔ naxa lu a ma a na
fɔxirabirɛ tan mu faxama, kɔnɔ Isa mu na
fala. A a fala nɛ, «Xa n wama a xa simaya
xa bu han n gbilen tɛmui, na munse fanma
i tan ma?»

*S*ɛbɛli dɔnxɔɛ

[24] Na fɔxirabirɛ yati nan yi fe birin sɛbɛ,
a findi seede fanyi ra. Muxu a kolon a xa
seedeɲɔxɔya findixi nɔndi nan na.

[25] Isa fe gbegbe raba nɛ naxee mu sɛbɛxi yi
Kitaabui kui. Xa na birin sɛbɛ nɛ nu, n laxi
a ra a na Kitaabuie birin sade mu sɔtɔma
dunija ma nu.

Isa xa Xɛɛrae xa taruxui
Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Luki naxan Inyila Isa sɛbɛ, a naxa Kitaabui firin nde sɛbɛ naxan xili «Isa xa xɛɛrae xa taruxui». Inyila Isa a masenma won bɛ Isa fe naxan nabaxi a xa simaya kui. Yi Kitaabui firin nde fɔlɔxi boore Kitaabui danxi dɛnnaxɛ, a fan a masenma won bɛ Isa fɔxirabirɛe nun a xa xɛɛrae naxan naba alako Isa xa masenyi xa yensen dunijna birin na.

Beenun Isa xa a xa xɛɛrae xɛɛ e xa a xa masenyi kawandi dunijna birin bɛ, a naxa Ala Xaxili Sɛniyɛnxi ragoro e ma alako e xa sɛnbɛ sɔtɔ a xa wali rabafe ma. E to na sɔtɔ, e naxa kawandi ti fɔlɔ Darisalamu. Mixi gbegbe naxa la e xa masenyi ra, e findi Isa fɔxirabirɛe ra. Kaabanako gbegbe naxa raba alako mixi xa la Isa xa xɛɛrae xa masenyi ra.

Na kawandi nu sɛnbɛ sɔtɔfe Darisalamu tɛmui naxɛ, Isa yaxuie naxa danxaniyatɔɛe tɔɔrɔ fɔlɔ. Na kui, Isa fɔxirabirɛe naxa yensen Darisalamu fari ma. E naxa siga kawandi ti ra Yudaya nun Samari bɔxi ma. Sora singe han sora fu nun firin nde, na wali nan masenxi won bɛ. Piyɛri tide gbo na taruxui kui.

Na xanbi Ala naxa xɛɛra gbɛtɛ xili naxan findixi Pɔlu ra. Beenun Ala xa a xili, Pɔlu nu Isa fɔxirabirɛe jnaxankatama Isirayila xa diinɛ xili ra. Kɔnɔ Isa naxa a yɛtɛ masen Pɔlu bɛ, a fa a xɛɛ jnamanɛ gbɛtɛe ma. Na kui, Isa xa xibaaru bara dangi Isirayila naaninyi ra sigafe ra bɔxie ma si gbɛtɛe nu na dɛnnaxɛ.

Pɔlu naxa na wali raba yire wuyaxi, keli Darisalamu han Rɔma. Yuwifie naxa a jnaxankata ki fanyi, kɔnɔ e mu nɔ a ra. A nu kawandi tima Yuwifie xa salidee nan kui, a man nu a ti si gbɛtɛe xa salidee kui. A na raba nɛ alako dunijna birin xa a kolon Isa bara naxan naba e bɛ.

Na birin kui, to danxaniyatɔɛe nɔma a kolonde Isa fɔxirabirɛ singee dunijna igirixi ki naxɛ. E xa wali xa findi misaali ra won bɛ. Ala xa won mali xaxili sɔtɔfe ra yi Kitaabui saabui ra. Amina.

Isa xa Xɛɛrae xa taruxui

Isa tefe koore ma

1 Teyofilo, n bara a masen n ma Kitaabui
singe kui Isa naxan birin falaxi nun a naxan
nabaxi kabi a fɔlɛ 2 han a te lɔxɔɛ koore
ma. Beenun a xa te koore ma, a naxa
yaamari fi a xa xɛɛra sugandixie ma, Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra.
3 A xa jnaxankatɛ xanbi, a naxa mini e ma
xi tongo naani bun ma, a a yɛtɛ masenma e
bɛ kiraya wuyaxi a a jnijnɛ na a ra. A nu fa
Ala xa mangɛya niini fe fala e bɛ. 4 A nu e
ya ma tɛmui naxɛ, a naxa a fala e bɛ, «Wo
naxa wo makuya Darisalamu ra. Wo xa lu
be han Baba Ala a xa laayidi rakamalima
tɛmui naxɛ, alɔ n na masenxi wo bɛ ki naxɛ.
5 Yaya wo xunxa ye nan xɔɔra, kɔnɔ Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi nan fama gorode wo ma yi
saxanyi.»
6 Awa, xɛɛrae to e malan, e naxa Isa
maxɔrin, «Marigi, i Isirayila mangɛya rag-
bilenma a ra yi tɛmui nɛ?» 7 Isa naxa e
yaabi, «Na waxati kolonfe mu na wo tan xa
ma. Na natɛ na Baba Ala keren peti nan
yi ra. 8 Kɔnɔ, wo sɛnbɛ sɔtɔma Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi na fa wo ma tɛmui naxɛ. Wo find-
ima n ma seedee nan na Darisalamu nun
Yudaya birin, Samari, han dunijna dande.»
9 A to gɛ na masenyi tide, Ala naxa a
rate koore ma e ya xɔri, nuxui fa a nɔxun
e ya tode ra. 10 E to nu a matoma a tefe
koore ma, xɛmɛ firin naxa mini e ma, sose
fiixɛ ragoroxi e ma. 11 E naxa a masen Isa
fɔxirabirɛe bɛ, «Wo tan Galilekae, munfe ra
wo tixi be wo nu fa koore mato? Yi Isa
naxan tongoxi wo tagi tefe koore ma, a man
fama nɛ alɔ wo a toxi siga ra ki naxɛ.»

Yudasi jnɔxɔɛ

12 Na xanbi e naxa gbilen Darisalamu,
kelife geya ma naxan xili Oliwi geya. Kelife
na geya ma han Darisalamu, yaamilɛ keren
na a ra. 13 E naxa so koore banxi kui, e nu
darixi e malan na dɛnnaxɛ. Naxee nu na na:
Piyɛri, Yaya, Yaki, Andire, Filipu, Tomasi,
Barotolome, Matiyu, Yaki Alifa xa di, Simɔn
naxan findi Seloti ra, nun Yudasi, Yaki xa di.
14 E birin nu Ala maxandima jnanige keren
na, e nun ginɛe, a nun Mariyama, Isa nga,
a nun Isa xunyae.
15 Lɔxɔ nde Piyɛri naxa keli, a ti a ngax-
akerenyie tagi. Mixi kɛmɛ mixi mɔxɔjnɛn
jnɔndɔn nu malanxi naa. A naxa a fala e bɛ,
16 «N ngaxakerenyie, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
naxan masenxi Kitaabui kui Dawuda saabui
ra, Yudasi xa fe ra, naxan ti mixie ya ra

Isa suxufe ma, na birin bara kamali. [17] A
nu na muxu tan xɛɛrae nan ya ma. Muxu
birin nan nu xɛɛra wali rabama. [18] E naxa
bɔxi sara yi xɛmɛ xa fe kobi rabaxi sare ra.
Yudasi naxa faxa mɛnni, a bira, a furi bula,
a furingɛe naxa mini a ra. [19] Darisalamukae
birin naxa yi fe kolon. E naxa na bɔxi xili
fala Akeledama, na nan falaxi e xa xui ‹Wuli
Bɔxi›.»
[20] «A sɛbɛxi Yabura Dawuda kui, ‹A xa
banxi xa balan, mixi yo naxa sabati naa.›
A man sɛbɛxi, ‹Xɛɛra gbɛtɛ xa ti a ɲɔxɔɛ
ra.› [21-22] Awa na kui, a lanma xɛmɛ keren xa
sugandi naxan nɔma muxu malide seedeya
rabade Isa xa marakeli xa fe ra. A lanma
won xa mixi sugandi naxan nu na won ya
ma, won nun Marigi Isa to nu a ra, kelife
Yaya Isa xunxa ye xɔɔra tɛmui naxɛ, han Isa
te koore ma tɛmui naxɛ.»
[23] E naxa mixi firin masen: Yusufu naxan
nu xili Barasaba, e man nu naxan xili falama
Yusutu, a nun Matiyasi. [24] Na xanbi e
naxa Ala maxandi, «Marigi, i tan naxan
birin bɔŋɛ ma fe kolon, a masen muxu
bɛ i mixi naxan sugandixi yi firinyie tagi.
[25] Na xa findi Yudasi ɲɔxɔɛ ra xɛɛraya nun
wali rabafe ra, barima Yudasi bara siga a
sigade.» [26] E naxa Matiyasi sugandi Ala xa
mali ra. A naxa sa yi xɛɛra fu nun kerenyie
xun ma.

2

Ala Xaxili Sɛniyɛnxi gorofe danxaniyatɔɛe ma

[1] Xɛ Xabɛ Sali to a li, Isa fɔxirabirɛe birin
nu malanxi yire keren. [2] Xui nde naxa mini
koore ma keren na alɔ foye xungbe xui.
A naxa banxi kui birin nafe e nu dɔxɔxi
dɛnnaxɛ. [3] E naxa se ndee to naxee maniya
nɛnyie ra, tɛ na e ma. Na see naxa itaxun,
keren keren naxa dɔxɔ kankan xunyi ma.
[4] Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa goro fɔxirabirɛe
birin ma, e naxa so xui gbɛtɛe falafe Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra.
[5] Yuwifi diinɛlae kelife ɲamanɛ birin
ma, e nu malanxi Darisalamu na saxanyi.
[6] Nama to yi xui mɛ, e naxa fa e gi ra. E naxa
kaaba barima kankan nu Isa fɔxirabirɛe
xui mɛma e bari xui yati nan na. [7] E
dɛ naxa ixara, e fa a fala, «Pe, yi mixie
naxee wɔyɛnma yi ki, Galilekae xa mu e
birin na? [8] Won fa won bari xui mɛfe e ra
di? [9] Paratokae, Medekae, Elamakae, naxee
sabatixi Mesopotamiya, Yudaya, Kapadose,
Pontu, Asi, [10] Firigiya, Panfiliya, Misira, Li-
biya, Sireni bɔxi fɛ ma, a nun naxee keli
Rɔma, Yuwifie a nun mixi naxee soxi e xa
diinɛ ya ma, Kirɛtikae a nun Arabue, [11] won
birin na e xui mɛfe won bari xui yati nan
na. E na Ala xa kaabanako fee falafe won ma
xuie. Na rabaxi di?» [12] E birin dɛ naxa ixara,
e naxa ifu. E nu a fala e bore bɛ, «Munfe yi
ki?» [13] Kɔnɔ ndee naxa e mayele, e nu fa a
fala, «E siisixi nɛ yi ki.»

Piyɛri xa kawandi

[14] Na xanbi Piyɛri nun yi xɛɛra fu nun
kerenyie naxa keli. Piyɛri naxa a masen
ɲama bɛ a xui itexi ra, «Yuwifie, a nun wo
tan naxan birin na Darisalamu, wo xa wo
tuli mati n na. Wo xa a kolon, [15] yi mixie
mu siisixi xɛ de alɔ wo a maɲɔxunxi ki naxɛ,
barima gɛɛsɛgɛ na a ra yi ki.»
[16] «Annabi Yoweli yi masenyi nan ti.
[17] ‹Ala naxɛ,
n fama n Xaxili taxunde mixi birin na lɔxɔɛ
dɔnxɔɛe.
Wo xa di xɛmɛe nun wo xa di ginɛe
wɔyɛnma nɛ n tan Ala xili ra.
Wo xa sɛgɛtalae to tima nɛ fee ra,
wo xa forie fan xiyee sa.
[18] Na waxati,
n fama n Xaxili ragorode n ma konyi xɛmɛe
nun n ma konyi ginɛe ma.
E wɔyɛnma nɛ n tan Ala xili ra.
[19] N kaabanakoee rabama nɛ koore ma,
n tɔnxumae masenma nɛ bɔxi fari,
naxee findima wuli, tɛ, nun tuuri ra.
[20] Soge dimima nɛ,
kike gbeelima nɛ alɔ wuli
beenun Marigi xa lɔxɔɛ xa a li,
na dariyɛ lɔxɔɛ xungbe.
[21] Mixi yo naxan Marigi xili maxandima,
na kanyi kisima nɛ.›»

[22] «Isirayilakae, wo wo tuli mati yi
masenyi ra. Isa Nasarɛtika Ala xa Mixi
Sugandixi nan nu a ra. Ala naxa na
masen kaabanakoee, fe magaaxuxie, nun
tɔnxumae ra, Isa naxan nabaxi wo tagi.
Wo birin na fee kolon. [23] Ala bara a ragiri
kaafirie xa kafu wo ma, alako wo xa yi xɛmɛ
faxa, wo a banban wuri magalanbuxi ma,
alɔ Ala nu a ɲanigexi ki naxɛ. [24] Kɔnɔ na
xanbi, Ala bara a rakeli, a faxɛ luuti ba a
ma, barima faxɛ mu nu nɔma kankande a
ma.»

25 «Dawuda nu Isa xa fe nan falafe yi
masenyi ra.
‹N Marigi toma tɛmui birin n ya i.
A to na n sɛɛti ma, n mu nɔma birade.
26 Na nan a toxi n bɔɲɛ na sɛɛwɛ kui,
n dɛ fan a xa fe masenma ɲɛlɛxinyi ra.
N fate fan malabuma nɛ bɔɲɛsa kui,
27 barima i mu n nii bɛɲinma aligiyama,
i mu i xa sɛniyɛntɔɛ luma gaburi kui, a xa
bɔrɔ.
28 I bara a niya n xa kisi kira kolon.
I sɛɛwɛ fima nɛ n ma i yire.›»

29 Piyɛri man naxa a fala, «N ngaxak-
erenyie, wo a lu n xa won benba Dawuda
xa fe fala wo bɛ. A faxa nɛ, a naxa ragata,
a xa gaburi man na won tagi be han to.
30 Namiɲɔnmɛ to nu a ra, a nu a kolon Ala
bara laayidi tongo a bɛ. Ala naxa a kali
a Dawuda xa mamadi nde dɔxɔma nɛ a xa
mangɛ kibanyi. 31 Na kui, Dawuda nu a kolon
Ala xa Mixi Sugandixi fama nɛ kelide faxɛ
ma. Ala mu nɛɛmuma a ma aligiyama, a
fate mu bɔrɔma gaburi kui. 32 Ala nan Isa
rakelixi faxɛ ma. Won birin findixi seede
ra na fe ma. 33 A to rate Ala yirefanyi ma, a
naxa Ala Xaxili Sɛniyɛnxi sɔtɔ Baba Ala ra,
alɔ Ala laayidi tongoxi ki naxɛ. A man bara
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi ragoro won ma. Wo na
nan tofe, wo na nan mɛfe yi ki.»

34 «Dawuda mu texi koore ma, kɔnɔ a tan
nan a fala,
‹Marigi naxa a fala n Marigi bɛ,
Dɔxɔ n yirefanyi ma,
35 han n xa i sanyi ti i yaxuie fari.›»

36 «Na kui, Isirayilaka birin xa la a ra,
Ala bara Isa findi Marigi ra, nun a xa Mixi
Sugandixi ra. Kɔnɔ wo bara a banban wuri
magalanbuxi ma.»

37 Yi masenyi naxa ɲama bɔɲɛ tɔɔrɔ ki
fanyi ra. E naxa a fala Piyɛri nun xɛɛra
booree bɛ, «N ngaxakerenyie, a lanma
muxu xa munse raba fa?» 38 Piyɛri naxa a
fala e bɛ, «Wo xa tuubi, wo birin xa wo
xunxa ye xɔɔra Isa xili ra, Ala xa Mixi
Sugandixi, alako wo xa yunubie xa xafari,
wo man xa Ala Xaxili Sɛniyɛnxi sɔtɔ. 39 Ala
bara yi laayidi tongo wo bɛ, wo xa die bɛ,
nun mixi birin bɛ a naxee xilima, hali naxee
na yire makuye.» 40 Piyɛri man naxa e rasi,
a naxa e ralimaniya masenyi wuyaxi ra. A
naxa e maxandi, «Wo wo mɛɛni yi waxati
mixi tinxintaree ma.»

41 Naxee tin a xa masenyi ra, e naxa e
xunxa ye xɔɔra. Na lɔxɔɛ mixi wulu saxan
ɲɔndɔn naxa sa Isa fɔxirabirɛe xun ma.
42 E nu e tunnabɛxima xɛɛrae xa xaranyi
ma. E naxa lu ngaxakerenya kui. E
man naxa e tunnabɛxi taami itaxunfe nun
Ala maxandife ma. 43 Gaaxui naxa e birin
suxu. Xɛɛrae naxa kaabanako nun tɔnxuma
gbegbe raba. 44 Danxaniyatɔɛe birin nu
malanxi yire keren. Xa mixi keren se sɔtɔ,
na bara findi e birin gbe ra. 45 E e xa see
matima, e nu e harige itaxun e bore ma,
kankan nu a hayi fan na kui. 46 Lɔxɔ yo lɔxɔ e
nu e malanma hɔrɔmɔbanxi kui, e nu donse
don e xɔnyi sɛɛwɛ nun bɔɲɛsa kui. 47 E nu
Ala matɔxɔma. E naxa rafan birin ma. Lɔxɔ
yo lɔxɔ Marigi nu nde sama danxaniyatɔɛ
ɲama kɔnti xun ma.

3

Namatɛ rayalanfe

1 Lɔxɔ nde Piyɛri nun Yaya nu tefe
hɔrɔmɔbanxi kui, sali tɛmui gɛɛsɛgɛ.
2 Hɔrɔmɔbanxi naadɛ ra naxan xili «Naadɛ
Tofanyi», xɛmɛ nde nu na naxan nu
namataxi kabi a bari lɔxɔɛ. E nu a dɔxɔma
na lɔxɔɛ birin alako a xa nu kɔbiri makula
mixie ma naxee soma hɔrɔmɔbanxi kui. 3 A
to Piyɛri nun Yaya to so ra hɔrɔmɔbanxi
kui, a naxa kɔbiri makula e ma.
4 Piyɛri nun Yaya naxa e ya ti a ra. Piyɛri
naxa a fala a bɛ, «Muxu mato.» 5 Xɛmɛ naxa
e mato, a ɲɔxɔ naxa lu a ma e na kɔbiri nan
fife a ma. 6 Piyɛri fa a fala a bɛ, «Gbeti mu
na n yi, xɛɛma mu na n yi, kɔnɔ naxan na
n yi ra, n a fima i ma. N bara i yaamari
Isa Nasarɛtika xili ra, naxan findixi Ala xa
Mixi Sugandixi ra, keli, i i ɲɛrɛ!» 7 A naxa
a suxu a yirefanyi bɛlɛxɛ ma, a a rakeli.
A sanyie nun a sankɔnyie naxa sɛnbɛ sɔtɔ
keren na. 8 Na ikɔrɛxi ra, a naxa keli, a naxa
so a ɲɛrɛfe. A naxa so Piyɛri nun Yaya fɔxɔ
ra hɔrɔmɔbanxi kui. A ɲɛrɛma, a tuganma,
a Ala tantuma.
9 Birin naxa a to, a a ɲɛrɛma, a Ala
matɔxɔma. 10 E naxa a kolon a tan nan nu
dɔxɔma hɔrɔmɔbanxi «Naadɛ Tofanyi» dɛ
ra kulɛ matide. Birin naxa kaaba, e tɛrɛnna
yi fe ra naxan bara raba a bɛ. 11 A fan naxa
bira Piyɛri nun Yaya fɔxɔ ra. Ɲama birin
naxa kaaba, e naxa e gi sigafe ra e yire
Sulemani xa gbuntunyi ra.
12 Piyɛri to na to, a naxa ɲama maxɔrin,
«Wo tan Isirayilakae, munfe ra wo kaabama

yi fe ma? Munfe ra wo wo yae banbanxi
muxu ra alɔ muxu yi xɛmɛ raɲɛrɛxi muxu
yɛtɛ sɛnbɛ nan na, xa na mu a ra muxu xa
tinxinyi ra? 13 Annabi Iburahima, Annabi
Isiyaga, nun Annabi Yaxuba Marigi Ala,
won benbae Marigi Ala, a bara a xa dariyɛ
fi a xa konyi Isa ma, wo naxan yanfa, wo
fa mɛɛ a ra Pilati ya i, naxan nu wama a
rabɛɲinfe. 14 Wo bara Ala xa sɛniyɛntɔɛ nun
a xa tinxintɔɛ yanfa. Wo man fa maxandi ti
Pilati xa faxɛti nde rabɛɲin wo bɛ. 15 Wo bara
Marakisima faxa, Ala naxa a rakeli faxɛ ma.
Muxu na na fe seede ra. 16 Yi xɛmɛ naxan yi
ki, wo naxan kolon, wo naxan toxi, a bara
sɛnbɛ sɔtɔ danxaniya kui Isa xili saabui ra.
A xa danxaniya Isa ma, na nan a yalanxi wo
birin ya xɔri.»
17 «Yakɔsi, n ngaxakerenyie, n a kolon
wo naxan nabaxi Isa ra, wo bara a raba
a kolontareya ma, wo nun wo xa mangɛɛ.
18 Kɔnɔ Ala nan yi birin nagirixi, alako a
xa wɔyɛnyi xa rakamali, a nu bara naxan
masen waxati dangixi a xa namiɲɔnmɛɛ
dɛ ra, a falafe a a xa Mixi Sugandixi fama
nɛ tɔɔrɔde. 19 Awa, wo tuubi, wo gbilen
Ala ma, alako wo xa yunubie xa xafari,
20 alako Marigi xa fa bɔɲɛsa waxati ra, a man
xa Isa xɛɛ, a bara naxan sugandi wo bɛ.
21 Kɔnɔ Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xa lu koore
ma sinden, han beenun fe birin xa yailan,
alɔ Ala a masen ki naxɛ a xa namiɲɔnmɛ
sɛniyɛnxie kɛrɛ ra kafi a xɔnnakuye ra.»
22 «Annabi Munsa naxa a fala, ‹Wo Marigi
Ala namiɲɔnmɛ nde xɛɛma nɛ wo ma alɔ
n tan. Won ngaxakerenyi nan lanxi a ma.
A naxan birin falama wo bɛ, wo xa a suxu.
23 Naxan yo mu na namiɲɔnmɛ xui suxu, na
kanyi bama nɛ Ala xa ɲama ya ma, a faxa.›»
24 «Namiɲɔnmɛ naxee birin bara wɔyɛn
kabi Annabi Samuweli xa tɛmui, e birin
bara yi lɔxɔɛe xa fe fala. 25 Saatɛ die nun
namiɲɔnmɛ die nan na wo ra. Ala bara
saatɛ tongo won babae bɛ. A a fala nɛ Ibu-
rahima bɛ, ‹Duniɲa birin fama hɛɛri sɔtɔde
i bɔnsɔɛ nan saabui ra.› 26 Ala to bara a xa
konyi rakeli faxɛ ma, a a xɛɛ wo tan nan
singe ma, a xa duba wo bɛ, a xa kankan
nagbilen fe kobie fɔxɔ ra.»

4

Piyɛri nun Yaya makiitife

1 Yaya nun Piyɛri to nu wɔyɛnma
mixie bɛ, sɛrɛxɛdubɛe, hɔrɔmɔbanxi sɔɔri
yarerati, nun Sadusenie naxa fa. 2 E bɔɲɛ
naxa te barima Piyɛri nun Yaya nu ɲama
xaranfe, a falafe mixi faxaxie fama nɛ
rakelide alɔ Isa rakelixi ki naxɛ. 3 E naxa
e suxu, e e sa geeli han na kuye iba, barima
kɔɛ nu bara so. 4 Kɔnɔ mixi wuyaxi naxee na
wɔyɛnyi mɛ, e naxa a suxu. Danxaniyatɔɛe
xun naxa masa, han xɛmɛe kɔnti naxa wulu
suuli ɲɔndɔn li.
5 Na kuye iba, Yuwifi yareratie, forie, nun
sɛriyɛ karamɔxɔe naxa e malan Darisalamu,
6 a nun Anani sɛrɛxɛdubɛ kuntigi, nun
Kayafa, Yaya, Alesandire, a nun naxee birin
na sɛrɛxɛdubɛ kuntigi bɔnsɔɛ. 7 E naxa
Piyɛri nun Yaya ti e tagi, e naxa e maxɔrin,
«Wo nɔxi yi rayalande di? Wo a rayalanxi
saabui mundun na?»
8 Piyɛri naxa a masen e bɛ muxu a ray-
alanxi Ala Xaxili Sɛniyɛnxi nan saabui ra,
9 «Isirayila forie nun kuntigie, wo bara
muxu maxɔrin yi namatɛ xa fe fanyi sɔtɔɛ
ma, a yalanxi ki naxɛ. 10 Wo tan nun Isir-
ayilakae birin xa a kolon yi xɛmɛ yalanxi
Isa Nasarɛtika, Ala xa Mixi Sugandixi, xili
saabui nan na. Wo Isa naxan banban wuri
magalanbuxi ma, Ala naxan nakeli faxɛ ma,
a tan nan xili yi namatɛ rayalanxi. 11 Isa
maniyaxi ‹gɛmɛ nan na naxan tide gbo
dangi gɛmɛ birin na, kɔnɔ wo tan banxitie
bara mɛɛ na gɛmɛ ra.› 12 Kisi mu sɔtɔma
ndende ra fo a tan, barima xili gbɛtɛ yo mu
na duniɲa, won kisima naxan saabui ra.»
13 E naxa kaaba Piyɛri nun Yaya xa li-
maniya ma, barima xarantaree nan nu e ra.
E naxa a kolon e nu bara bira Isa fɔxɔ ra a
nu na duniɲa ma tɛmui naxɛ. 14 Kɔnɔ xɛmɛ
to nu tixi e sɛɛti ma, a yalanxi, e mu nɔ
sese falade. 15 E naxa Piyɛri, Yaya, nun na
xɛmɛ yaamari e xa mini Yuwifi kiitisae ya
ma. E nu fa wɔyɛn e bore tagi. 16 E naxa
e bore maxɔrin, «Won xa munse raba yi
mixie ra? Darisalamukae birin bara a kolon
e kaabanako xungbe nan nabaxi. Won fan
mu nɔma na matandide. 17 Kɔnɔ alako yi fe
naxa yensen yɛ mixie ra, won xa e ratɔn a
xɔrɔxɔɛ ra, e naxa wɔyɛn Isa xili ra sɔnɔn.»
18 E naxa Piyɛri, Yaya, nun na xɛmɛ xili.
E naxa wɔyɛn e bɛ a xɔrɔxɔɛ ra, a e naxa
masenyi yo ti, e naxa mixi yo xaran Isa xili
ra sɔnɔn. 19 Piyɛri nun Yaya naxa e yaabi,
«Wo a mato, a lanma muxu xa bira wo tan
nan fɔxɔ ra ba, ka Ala? 20 Muxu mu nɔma
dundude fe ma muxu bara naxan to, muxu

bara naxan mɛ.» 21 E man naxa xaaɲɛ e ma,
kɔnɔ ɲama birin to nu Ala matɔxɔma fe ma
naxan bara raba, e mu nɔ lande a ma a
lanma e xa e ɲaxankata ki naxɛ. E naxa e
rabɛɲin. 22 Yi xɛmɛ naxan nayalanxi, a xa
simaya nu bara dangi ɲɛ tongo naani ra.

*Togondiyatɔɛ*e Ala maxandife

23 E to e bɛɲin, Piyɛri nun Yaya naxa siga
e booree yire. E naxa fe birin yaba e bɛ
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun forie naxan fala e
bɛ. 24 E to na mɛ, e birin naxa e xui ite Ala
ma ɲanige keren fari. E naxa a maxandi,
«Marigi, i tan naxan koore daa, a nun bɔxi,
a nun baa, a nun se naxan birin na duniɲa,
25 i tan nan a fala Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui
ra, i xa konyi Dawuda dɛ ra, muxu baba,

‹Munfe ra sie bɔɲɛ texi fufafu?
Munfe ra ɲamae matandi tife?
26 Duniɲa mangɛe bara keli,
xunmatie bara ti Marigi
nun a xa Mixi Sugandixi kanke.›»

27 «Nɔndi na a ra, Herode, Ponsi Pi-
lati, xɔɲɛe, a nun Isirayila bɔnsɔɛe bara
ti i xa konyi sɛniyɛnxi Isa kanke, i naxan
sugandixi, 28 alako e xa fe birin naba i singe
nu bara natɛ tongo a nu lan naxan xa raba.
29 Yakɔsi, Marigi, i xa a mato e xaaɲɛxi ki
naxɛ. Sɛnbɛ fi i xa konyie ma, alako e xa nɔ i
xa wɔyɛnyi masende limaniya ra. 30 I bɛlɛxɛ
itala, alako mixi xa rayalan, kaabanakoee
nun tɔnxumae xa raba i xa konyi sɛniyɛnxi
Isa xili ra.»

31 E to gɛ Ala maxandide, e nu malanxi
dɛnnaxɛ, na naxa sɛrɛn. Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi naxa goro e birin ma. E naxa
so Ala xa wɔyɛnyi masenfe limaniya ra.

*Togondiyatɔɛ*e xa lanyi

32 Danxaniyatɔɛ ɲama birin bɔɲɛ ma fe
naxa lu keren. Mixi yo mu a falama a keren
gbe nan na se nde ra, kɔnɔ se birin naxa
findi birin gbe ra. 33 Xɛɛrae naxa Marigi Isa
xa marakeli masen mixie bɛ sɛnbɛ ra. Ala
naxa hinnɛ e ra a fanyi ra. 34 Setare yo mu
nu na e ya ma, barima xɛe nun banxie nu na
naxee birin yi ra, e nu e matima nɛ, 35 e nu a
sare dɛntɛgɛ xɛɛrae bɛ. Nee nu fa a itaxun
kankan hayi bɛrɛ ma.

36 Mixi nde nu na naxan xili Yusufu, Lewi
di naxan barixi Sipiri. Xɛɛrae nu a xili
falama nɛ Baranabasi, na nan falaxi «mixi
ralimaniya». 37 A naxa xɛ mati naxan nu na
a yi, a naxa fa a kɔbiri ra, a a dɛntɛgɛ xɛɛrae
bɛ.

5

Ananiyasi nun Safira

1 Xɛmɛ nde naxan xili Ananiyasi, a nun a
xa ginɛ Safira, nee fan naxa e xa xɛ mati.
2 Ananiyasi nun a xa ginɛ naxa lan a ma e xa
xɛ sare nde ragata e yɛtɛ bɛ. Ananiyasi naxa
kɔbiri dɔnxɔɛ xanin, a a dɛntɛgɛ xɛɛrae
bɛ. 3 Piyɛri naxa a fala a bɛ, «Ananiyasi,
munfe ra Sentanɛ i madaxuxi han i bara
wule fala Ala Xaxili Sɛniyɛnxi bɛ yi xɛ sare
nde nɔxunfe ra? 4 Beenun i xa yi xɛ mati,
i gbe xa mu nu na xɛ ra? I kɔbiri naxan
sɔtɔxi, i gbe xa mu nu na fan na? Munfe ra
i yi fe mɔɔli rabaxi? I mu wule falaxi mixie
xa bɛ, i wule falaxi Ala nan bɛ.»

5 Ananiyasi to na wɔyɛnyi mɛ, a naxa bira
keren na, a faxa. Naxee birin na fe mɛ, e
naxa gaaxu. 6 Sɛgɛtalae to keli, e naxa a
kasange, e a xanin, e sa a ragata.

7 Waxati saxan to dangi, a xa ginɛ naxa so,
a mu nu a kolon fe naxan nabaxi. 8 Piyɛri
naxa a fala a bɛ, «A fala n bɛ, xa wo xɛ matixi
yi xasabi nan na, wo naxan dɛntɛgɛxi yi
ki?» A naxa a yaabi, «Iyo, muxu a matixi yi
kɔbiri nan na.» 9 Awa, Piyɛri naxa a fala a bɛ,
«Munfe ra wo lanxi a ma wo xa Ala Xaxili
madaxu? Naxee i xa mɔri ragataxi, e tan
nan tixi naadɛ ra yi ki, e i fan xaninma ya.»

10 A naxa bira xɛɛra bun ma keren na, a
faxa. Sɛgɛtalae to so, e naxa a li a fan bara
faxa. E naxa a xanin, e sa a fan nagata
a xa mɔri fɛ ma. 11 Gaaxui xungbe naxa
danxaniyatɔɛ ɲama birin suxu, a nun naxee
birin yi fe mɛ.

*T*ɔnxumae nun kaabanakoee

12 Kaabanako wuyaxi nun tɔnxumae nu
rabama ɲama tagi xɛɛrae saabui ra. To-
gondiyatɔɛ birin nu e malanma Sulemani
xa gbuntunyi ra. 13 Mixi gbɛtɛ yo mu nu
suusama sunbude e ra, kɔnɔ mixie nu e
binyama a fanyi ra. 14 Naxee nu danxaniyaxi
Marigi ma, xɛmɛe nun ginɛe, e kɔnti xun
nu masama tɛmui birin. 15 Na fee ma, mixie
nu fama nɛ furemae ra sade nun dagie ma
kira xɔn, alako Piyɛri nɛ dangima tɛmui
naxɛ, a niini xa ti e ma. 16 Nama nu kelima
Darisalamu rabilinyi, e nu fa furemae ra
nun ɲinnɛ fure kanyie. E birin naxa yalan.

Xɛɛrae makankanfe

17 Na tɛmui sɛrɛxɛdubɛ kuntigi, a nun
naxee nu na a fɔxɔ ra, naxee findixi Sadu-
senie ra, e naxa natɛ tongo tɔɔnɛ ma. 18 E naxa
xɛɛrae suxu, e e woli geeli. 19 Kɔnɔ Marigi xa
malekɛ naxa fa kɔɛ ra, a naxa geeli naadɛ
rabi, a fa e ramini. A naxa a fala e bɛ, 20 «Wo
siga, wo sa ti hɔrɔmɔbanxi kui, wo Ala xa
kira nɛɛnɛ xa fe birin tagi raba ɲama bɛ.» 21 E
to na mɛ, e naxa so hɔrɔmɔbanxi kui subaxɛ
ma, e kawandi ti fɔlɔ.

Sɛrɛxɛdubɛ kuntigi nun naxee nu na a
fɔxɔ ra, e to fa, e naxa Yuwifi kiitisae nun
Isirayila fori birin malan. E naxa mixie
rasiga xɛɛrae tongode geeli kui. 22 Sɔrie to
siga, e mu e li geeli kui. E naxa gbilen, e
sa dɛntɛgɛ sa. 23 E naxɛ, «Muxu bara geeli
li a balanxi a fanyi ra, geeli kantamae tixi
naadɛ ra, kɔnɔ muxu to a rabi, muxu mu
mixi yo lixi a kui.»

24 Hɔrɔmɔbanxi sɔɔrie xa mangɛ nun
sɛrɛxɛdubɛ kuntigie to na fe mɛ, e dɛ naxa
ixara. E nu fa e bore maxɔrin, «Munfe yi
ra?» 25 Mixi nde naxa fa a fala e bɛ, «Wo
fa a mato, wo xɛmɛ naxee sa geeli, e na
hɔrɔmɔbanxi kui e mixie xaranfe.» 26 Awa,
sɔɔri xunmati nun a xa sɔɔrie naxa siga, e sa
fa xɛɛrae ra. Kɔnɔ e mu e sɛnbɛ ramini e ma,
barima e nu gaaxuxi ɲama fa e magɔnɔfe
gɛmɛ ra.

27 E to bara e xanin Yuwifi kiitisae
yire, sɛrɛxɛdubɛ kuntigi naxa e maxɔrin,
28 «Muxu bara wo ratɔn a xɔrɔxɔɛ ra, wo
naxa xaranyi raba yi xɛmɛ xili ra, kɔnɔ wo
bara wo xa xaranyi ralantan Darisalamu
birin na. Wo wama a xa faxɛ safe muxu
tan nan xun!» 29 Piyɛri nun xɛɛrae naxa
e yaabi, «A lanma muxu xa Ala xui nan
nabatu dangife mixie xui ra. 30 Won babae
Marigi Ala bara Isa rakeli, wo naxan faxa,
wo naxan banban wuri ma. 31 Ala bara
a rate a yirefanyi ma a xa findi Mangɛ
nun Marakisima ra, alako Isirayila xa nɔ
tuubide, e xa yunubi xa xafari. 32 Muxu nun
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi na yi fe seedee ra. Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi fima mixi nan ma, naxan
na a xui rabatu.»

33 E to yi masenyi mɛ, e naxa xɔnɔ han
e naxa wa xɛɛrae faxafe. 34 Kɔnɔ Farisɛni
nde naxan xili Gamaliyɛli, sɛriyɛ karamɔxɔ
kuntigi naxan nu rafan ɲama birin ma,
na naxa keli Yuwifi kiitisae tagi. A naxa
yaamari fi e xa xɛɛrae ramini sinden. 35 Awa,
a naxa a fala kiitisae bɛ, «Isirayilakae, wo
mɛɛni fe ma wo naxan nabama yi mixie
ra. 36 Waxati dangixi xɛmɛ nde naxan xili
Tudasi naxa a yɛtɛ igbo. Mixi kɛmɛ naani
nan nu biraxi a fɔxɔ ra, kɔnɔ a to faxa e birin
naxa yensen yɛ. A xa fe mu findi fefe ra.»

37 «Na to dangi, Yudasi Galileka naxa mini
xili sɛbɛ tɛmui. A naxa mixi wuyaxi bɛndun
a ma, kɔnɔ a fan naxa faxa, a fɔxirabirɛe
birin naxa yensen yɛ. 38 Yakɔsi n a falama wo
bɛ, wo naxa fefe raba yi mixie ra. Wo gbilen
e fɔxɔ ra. Xa yi fe birin fatanxi mixie nan
na, a mu sɔɔnɛyama. 39 Kɔnɔ, xa a fatanxi
Ala nan na, wo mu nɔma a xun nakanade.
Wo wo ɲɛrɛ ki mato a fanyi ra, wo nun Ala
naxa fa gere.»

40 E to lan fe keren ma, e naxa xɛɛrae xili,
e e bɔnbɔ. E naxa e ratɔn wɔyɛnfe ra Isa xili
ra, e fa e rabɛɲin.

41 Xɛɛrae to mini Yuwifi kiitisae tagi,
e naxa ɲɛlɛxin barima Ala e tan nan
sugandixi, e xa tɔɔrɔ Isa xili xa fe ra. 42 Lɔxɔ
yo lɔxɔ, e nu kawandi tima hɔrɔmɔbanxi
kui, e man mixie xaranma e xɔnyi. E nu
Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi
masenma nɛ tɛmui birin.

6

Xɛɛra malima solofere

1 Na tɛmui, Isa fɔxirabirɛe kɔnti xun to nu
masama, Yuwifie naxee Girɛki xui falama,
e naxa e mawa Yuwifie xɔn naxee Eburu
xui falama, barima lɔxɔ yo lɔxɔ donse itax-
unma tɛmui naxɛ, e nu nɛɛmuma nɛ kaaɲɛ
ginɛe ma naxee Girɛki xui falama. 2 Xɛɛra
fu nun firinyi naxa Isa fɔxirabirɛe malan, e
naxa a fala e bɛ, «A mu lan muxu xa Ala xa
masenyi kawandife rabolo donse itaxun fe
ra. 3 Na nan a ra, n ngaxakerenyie, wo xɛmɛ
solofere sugandi wo ya ma, mixi binyee,
xaxilimaya nun Ala Xaxili Sɛniyɛnxi na
naxee bɛ. Muxu xa yi donse itaxunfe so e
yi ra, 4 alako muxu tan xa nu lu Ala maxandi
ra nun Ala xui kawandi ra.»

5 Na masenyi naxa rafan birin ma. E naxa
Etiyɛn sugandi, xɛmɛ naxan xa danxaniya
nu gbo, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi man nu goroxi
naxan ma. E man naxa Filipu, Pirokoru,
Nikanoro, Timon, nun Paramenasi sugandi,
a nun Nikolasi Antiyɔkika naxan soxi Yuwi-
fie xa diinɛ ya ma. 6 E naxa e dɛntɛgɛ xɛɛrae
bɛ. Xɛɛrae naxa e bɛlɛxɛ sa e xunyie ma, e
naxa Ala maxandi e bɛ.

7 Ala xa masenyi naxa yensen yɛ. Isa
fɔxirabirɛe xun nu masama a gbegbe ra
Darisalamu. Sɛrɛxɛdubɛ wuyaxi fan nu
danxaniyafe.

*Etiy*ɛn suxufe

8 Ala naxa a xa hinnɛ nun sɛnbɛ fi Etiyɛn
ma. A nu tɔnxumae nun kaabanako xung-
bee rabama ɲama tagi. 9 Sirenikae nun
Alesandireka naxee nu salima salide kui,
naxan xili «xɔrɛya mixi xa salide», a nun
Yuwifie naxee kelixi Silisi nun Asi, e naxa
sɔnxɔ Etiyɛn ma. 10 Kɔnɔ e mu nɔ Etiyɛn
xa wɔyɛnyi ra, barima Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
nan nu xaxilimaya fima a ma.
11 Awa, e naxa xɛmɛ ndee sare fi, e xa
a fala, «Muxu bara a xui mɛ a wɔyɛnyi
falama naxan mu daxa Annabi Munsa nun
Ala mabiri.» 12 E naxa ɲama, forie, nun
sɛriyɛ karamɔxɔe kui iso. E naxa bagan
a ma, e a suxu, e a xanin Yuwifi kiitisae
yire. 13 E naxa tɔɔɲɛgɛlae ramini, naxee a
fala, «Yi xɛmɛ mu bama wɔyɛnyi ɲaaxie
falafe hɔrɔmɔbanxi nun Ala xa sɛriyɛ xa fe
ra. 14 Muxu bara a xui mɛ, a a falama Isa
Nasarɛtika fama yi hɔrɔmɔbanxi kanade, a
man naamunyie masarama Annabi Munsa
naxee fixi won ma.» 15 Yuwifi kiitisae birin
naxa e ya banban Etiyɛn na, a yatagi naxa
lu e bɛ alɔ malekɛ.

7

*Etiy*ɛn xa masenyi

1 Sɛrɛxɛdubɛ kuntigi naxa Etiyɛn
maxɔrin, «Naxan falaxi i xun ma, nɔndi
na a ra?» 2 Etiyɛn naxa e yaabi, «N
ngaxakerenyie nun n babae, wo wo tuli
mati n na. Ala dariyɛ kanyi mini nɛ won
baba Iburahima ma a nu na Mesopotamiya
bɔxi ma tɛmui naxɛ, beenun a xa sabati
Xarani. 3 Ala naxa a fala a bɛ, ‹Keli i xa bɔxi
nun i xabilɛ xun, siga bɔxi ma n dɛnnaxɛ
masenma i bɛ.› 4 Awa, a naxa mini Kalidi
bɔxi ra, a sa sabati Xarani. Mɛnni, a baba
faxa xanbi, Ala naxa a radangi yi bɔxi ma
wo sabatixi dɛnnaxɛ yi ki to. 5 A mu lingira
yo fi a ma yi bɔxi kui hali santide. Kɔnɔ a
naxa laayidi tongo a bɛ, a fama yi bɔxi fide a
tan nun a bɔnsɔɛ nan ma, hali a faxa xanbi.
Na waxati di yo mu nu na a bɛ sinden.»
6 «Ala naxa a fala a bɛ, ‹I bɔnsɔɛ sabatima
bɔxi gbɛtɛ nan ma. Mɛnni e findima nɛ
konyie ra. E e ɲaxankata ɲɛ kɛmɛ naani
bun.› 7 Ala man naxa a fala, ‹N fama na si
makiitide naxan e rasoma konyiya kui. Na
dangi xanbi, e kelima nɛ naa, e fa n batu
be.›»
8 «Awa, Ala naxa sunna saatɛ fi Iburahima
ma. Iburahima to Isiyaga bari, a naxa a
sunna a xi solomasaxan nde ma. Isiyaga to
Yaxuba bari, a naxa a fan sunna. Yaxuba fan
naxa won benba fu nun firinyie sunna.»
9 «Won benbae naxa Yusufu tɔɔnɛ, e naxa
a mati, a naxa findi konyi ra Misira bɔxi ma.
10 Kɔnɔ Ala naxa lu a fɔxɔ ra. A naxa a ramini
a xa kɔntɔfili birin kui. A naxa hinnɛ nun
xaxilimaya fi a ma, alako a xa rafan Misira
mangɛ ma, naxan a findi Misira gomina
nun a xa banxi birin xunmati ra.»
11 «Kaamɛ xungbe naxa so Misira bɔxi ma
a nun Kanaan bɔxi. Won babae mu nu baloe
sɔtɔma, tɔɔrɛ naxa gbo. 12 Yaxuba naxa a
mɛ a mɛngi na Misira bɔxi ma. A naxa won
babae xɛɛ naa a singe. 13 E xa sigɛ firin nde,
Yusufu naxa a yɛtɛ masen a fafaxakerenyie
bɛ, Misira mangɛ fan naxa Yusufu xabilɛ
rakolon. 14 Awa, Yusufu naxa e xɛɛ a baba
Yaxuba tongode nun a xa denbaya birin. E
kɔnti nu sigaxi han mixi tongo solofere a
nun suuli. 15 Yaxuba naxa goro Misira, a faxa
dɛnnaxɛ a nun won babae. 16 E furee naxa
ragbilen Sikemi, e e ragata gaburi nan kui,
Iburahima naxan sara kɔbiri ra Xamori xa
die ma.»
17 «Ala xa laayidi rakamali waxati to
makɔrɛ, laayidi naxan tongoxi Iburahima
bɛ, won ma ɲama xun naxa masa Misira
bɔxi ma. 18 Kɔnɔ na xanbi mangɛ gbɛtɛ
naxa ti naxan mu nu Yusufu xa fe kolon.
19 Na mangɛ naxa won ma ɲama yanfa. A
naxa won benbae ɲaxankata, han a naxa e
yaamari e xa e xa diyɔrɛe wɔlɛ, alako e xa
faxa. 20 Na tɛmui Annabi Munsa naxa bari,
Ala hinnɛ naxan na. Kike saxan a rabalofe
a baba xa banxi kui. 21 Na xanbi a naxa a
bɛlɛxɛ ba a ma. Misira mangɛ xa di ginɛ fa a
tongo, a naxa a ramɔ alɔ a xa di. 22 Annabi
Munsa naxa kolon sɔtɔ Misira xa fe birin
ma. A wɔyɛn ki nun a ɲɛrɛ ki naxa sɛnbɛ
sɔtɔ.»
23 «A to ɲɛ tongo naani sɔtɔ, a naxa wa a
ngaxakerenyie kolonfe. A naxa siga a boore
Isirayilakae yire matode. 24 A to Misiraka to
a fe ɲaaxi niyafe Isirayilaka nde ra, Annabi
Munsa naxa a ngaxakerenyi xa gere so, a
naxa Misiraka faxa. 25 A naxa a maɲɔxun a
a ngaxakerenyie a kolonma nɛ Ala xɔrɛya
fima e ma a saabui nan na, kɔnɔ e mu kolon

sɔtɔ na ma. [26] Na kuye iba, Annabi Munsa
naxa Isirayilaka firin to, e na gerefe. A naxa
kata e xa lan e bore ma, a naxa a fala e bɛ,
‹Ngaxakerenmae nan na wo ra. Munfe ra
wo fe ɲaaxi niyama wo bore ra?› [27] Kɔnɔ
naxan nu fe ɲaaxi rabafe a ngaxakerenyi
ra, a naxa Annabi Munsa radin yɛ, a a
fala a bɛ, ‹Nde i tixi mangɛ nun kiitisa ra
muxu xun ma? [28] I waxi n faxafe nɛ alɔ
i Misiraka faxaxi ki naxɛ xoro?› [29] Annabi
Munsa to na wɔyɛnyi mɛ, a naxa a gi. A
naxa sabati Madiyan bɔxi ma, a naxa di firin
bari mɛnni.»

[30] «Ɲɛ tongo naani dangi xanbi, malekɛ
naxa mini a ma tɛ xɔɔra naxan nu sansi
bili ganfe gbengberenyi ma, Sinayi geya
fari. [31] Annabi Munsa to na fe to, a naxa
kaaba. A to a maso a ra, a xa a igbɛ, a naxa
Marigi xui mɛ. [32] ‹I babae Marigi Ala nan n
na, Iburahima, Isiyaga, nun Yaxuba Marigi
Ala.› Annabi Munsa naxa sɛrɛn, a naxa
gaaxu a igbɛfe ma. [33] Marigi naxa a fala a
bɛ, ‹Sankiri ba i sanyi, barima i tixi dɛnnaxɛ,
bɔxi sɛniyɛnxi na a ra. [34] N bara n ma ɲama
xa tɔɔrɛ to Misira, n bara e kutun xui mɛ. N
bara goro n xa xɔrɛya fi e ma. Yakɔsi, n xa i
xɛɛ Misira.› [35] Ala Annabi Munsa xɛɛ nɛ, e a
fala naxan bɛ, ‹Nde i tixi mangɛ nun kiitisa
ra muxu xun ma.› Malekɛ naxan minixi a
ma tɛ xɔɔra a naxa a masen a bɛ a xa findi
mangɛ nun marakisima ra.»

[36] «Annabi Munsa nan Isirayilakae ramini
Misira bɔxi ra. Ɲɛ tongo naani bun ma,
a naxa tɔnxumae nun kaabanakoee raba
Misira, Xulunyumi Baa, nun gbengberenyi
ma. [37] Annabi Munsa tan naxa a fala Isirayila
bɛ, ‹Ala namiɲɔnmɛ raminima wo ngaxak-
erenyie nan ya ma naxan luma alɔ n tan.›
[38] Won benbae ɲama e to nu malanxi gbeng-
berenyi ma, malekɛ naxa wɔyɛn Annabi
Munsa bɛ Sinayi geya fari. A sɛriyɛ naxan
mɛxi, a naxa na radangi won ma.»

[39] «Kɔnɔ won benbae mu tin a xa yaamari
suxude. E naxa a matandi, e e bɔɲɛ ti Misira
ra. [40] E naxa a fala Haruna bɛ, ‹Alae yailan
won bɛ, naxee ɲɛrɛma won ya ra, barima
yi Munsa naxan won naminixi Misira, won
mu a kolon se naxan a sɔtɔxi.› [41] E naxa
kuye yailan ninge misaali ra, e fa sɛrɛxɛ ba
a bɛ. E naxa ɲɛlɛxin na ra, e naxan yailanxi
e bɛlɛxɛe ra.»

[42] «Awa, Ala naxa a kobe so e ra, a naxa
e rabolo, e xa tunbuie batu, alɔ a sɛbɛxi
namiɲɔnmɛ xa Kitaabui kui ki naxɛ.
‹Isirayila bɔnsɔɛ,
wo sɛrɛxɛe ba n tan nan bɛ
ɲɛ tongo naani bun ma gbengberenyi ma?
[43] Wo bara Mɔlɔkɔ kuye batu,
wo bara Remefan tunbui kuye batu,
wo kuye naxee yailanxi wo bɛlɛxɛ ra.
Na nan a toxi n fan wo xaninma Babilɔn
xanbi ra.›»

[44] «Ala xa hɔrɔmɔlingira, a xa
seedeɲɔxɔya sɛbɛli na dɛnnaxɛ, na nu na
won benbae tagi gbengberenyi ma. Ala
nu bara a misaali masen Annabi Munsa
bɛ, a naxa a yaamari a xa a yailan na ki.
[45] Won benbae to hɔrɔmɔlingira sɔtɔ, e naxa
a xanin bɔxi ma Ala si gbɛtɛe keri dɛnnaxɛ,
Yosuwe xa yaamari bun ma. A naxa lu naa
han Dawuda xa waxati.»

[46] «Dawuda naxan nafanxi Ala ma, na
naxa a maxɔrin a xa lingira ti a tan Yaxuba
Marigi Ala bɛ. [47] Kɔnɔ Sulemani nan fa na
lingira ti Ala bɛ. [48] Kɔnɔ Ala Xili Xungbe
Kanyi mu sabatima adama xa banxi tixi kui.
Namiɲɔnmɛ na nan masenxi,
[49] ‹Wo Marigi naxɛ,
koore, n ma kibanyi,
bɔxi, n santide.
Wo banxi mundun tima n bɛ?
Wo yire mundun findima n ma malabude
ra?
[50] N tan xa mu na birin yailanxi?›»

[51] «Wo xaxili nun wo tuli xɔrɔxɔ, wo
sondonyi mu fan. Wo Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
matandima tɛmui birin alɔ wo benbae a
raba ki naxɛ. [52] Wo benbae namiɲɔnmɛɛ
birin ɲaxankata nɛ. E namiɲɔnmɛɛ faxa nɛ,
naxee nu Ala xa Tinxintɔɛ xa fafe falama.
Yakɔsi wo bara na fan faxa. [53] Wo tan naxee
bara Ala xa sɛriyɛ sɔtɔ malekɛe saabui ra,
wo mu a rabatuxi!»

Etiyɛn xa faxɛ

[54] E to yi masenyi mɛ, e naxa xɔnɔ han
e nu e ɲinyie raxin. [55] Kɔnɔ Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi naxa goro Etiyɛn ma. Etiyɛn to
a ya banban koore ma, a naxa Ala xa dariyɛ
to, a man naxa Isa to a tixi Ala yirefanyi ma.
[56] A naxa a masen, «N bara koore rabixi to,
Adama xa Di tixi Ala yirefanyi ma.» [57] Ɲama
naxa sɔnxɔɛ rate, e naxa e tuli dɛsɛ. E birin
naxa bagan a ma. [58] E naxa mini a bubu
ra sigafe ra taa fari ma, e a magɔnɔ han
a naxa faxa. Seedee naxa e xa donmae sa
sɛgɛtala nde san ma, naxan xili Sɔlu. [59] E nu
na a magɔnɔfe tɛmui naxɛ, Etiyɛn naxa Ala
maxandi, «N Marigi Isa, n nii rasɛnɛ.» [60] Na

xanbi a naxa a xinbi sin, a naxa a xui ite, «N Marigi, i naxa e suxu yi yunubi ma!» A gɛ na falade tan mu a ra, a naxa taa masara. Sɔlu fan nu na Etiyɛn faxafe kui.

8

Danxaniyatɔɛe xa tɔɔrɛ

1 Na lɔxɔɛ, ɲaxankatɛ xungbe naxa Darisalamu danxaniyatɔɛ ɲama suxu. E birin naxa yensen Samari nun Yudaya bɔxi ma fo xɛɛrae, nee nan gbansan lu naa. 2 Xɛmɛ tinxinxie naxa Etiyɛn nagata. E naxa wa a xa faxɛ ma. 3 Kɔnɔ Sɔlu tan naxa danxaniyatɔɛ ɲama tɔɔrɔ. A nu soma banxie kui, a nu danxaniyatɔɛ xɛmɛe nun ginɛe ramini, a nu fa e sa geeli. 4 Danxaniyatɔɛ to yensen yɛ, e naxa xibaaru fanyi kawandi ti yire birin.

Xibaaru fanyi kawandife Samari

5 Filipu to goro Samari taa nde kui, a naxa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe masen naakae bɛ. 6 Ɲama to Filipu xa kaabanakoee to, e naxa e tuli mati a ra a fanyi ra. 7 Ninnɛe naxa gbilen furemae fɔxɔ ra, e nu fa gbelegbele. Mabɛnyi nun namatɛ wuyaxi naxa yalan. 8 Naakae naxa sɛɛwa a fanyi ra.

9 Xɛmɛ nde nu na na taa kui naxan xili Simɔn. A nu duureya rabama naxan Samarikae birin nakaabama, a nu fa a yɛtɛ igbo. 10 E birin, dimɛdie nun forie, a xui ramɛxi a fanyi ra. E nu a fala, «Yi xɛmɛ Ala sɛnbɛ na a ra, won naxan xili falama Sɛnbɛ Xungbe.» 11 E nu bara bira a fɔxɔ ra kabi a xɔnnakuye barima a nu e rakaabama a xa duureya ra. 12 Kɔnɔ e to la Filipu ra, naxan Ala xa mangɛya niini nun Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi kawandi rabama, xɛmɛe nun ginɛe naxa e xunxa ye xɔɔra. 13 Simɔn yati naxa danxaniya, a fan naxa a xunxa ye xɔɔra. A naxa bira Filipu fɔxɔ ra. A naxa kaaba a xa tɔnxumae nun kaabanako xungbee ma.

14 Xɛɛrae, naxee nu na Darisalamu, e to a mɛ Samarikae bara tin Ala xa masenyi ra, e naxa Piyɛri nun Yaya xɛɛ naa. 15 E to so naa, e naxa Ala maxandi alako Samarikae xa Ala Xaxili Sɛniyɛnxi sɔtɔ, 16 barima Ala Xaxili Sɛniyɛnxi mu nu goroxi mixi yo ma e ya ma sinden. E nu xunxaxi ye nan gbansan xɔɔra Isa xili xa fe ra. 17 Awa, Piyɛri nun Yaya naxa e bɛlɛxɛ sa e ma, e naxa Ala Xaxili Sɛniyɛnxi sɔtɔ.

18 Simɔn to a to Ala Xaxili Sɛniyɛnxi nu sɔtɔma xɛɛrae bɛlɛxɛe nan saabui ra, a naxa kɔbiri masen e bɛ, a fa a fala, 19 «Wo yi sɛnbɛ fi n fan ma, alako n na n bɛlɛxɛe sa naxan ma, a xa Ala Xaxili Sɛniyɛnxi sɔtɔ.» 20 Piyɛri naxa a yaabi, «I tan nun i xa kɔbiri xun xa rakana, barima i a maɲɔxunxi nɛ Ala xa ki sɔtɔma kɔbiri nan na. 21 I gbe yo mu na yi fe ya ma, barima i sondonyi mu fiixɛxi Ala bɛ. 22 Gbilen yi fe ɲaaxi fɔxɔ ra. I man xa Marigi maxandi alako a xa diɲɛ i ma i xa yi maɲɔxunyi xa fe ra, xa a sa tinma. 23 N a toxi nɛ yi ki, i na fe ɲaaxi gbegbe kui. I bara findi Sentanɛ xa konyi ra.»

24 Simɔn naxa a yaabi, «Wo yɛtɛ xa Marigi maxandi n bɛ alako wo fe naxee birin falaxi a naxa n li.» 25 E to gɛ seedeɲɔxɔya bade Marigi xa masenyi ra, Piyɛri nun Yaya naxa gbilen Darisalamu. Kira fan na, e naxa xibaaru fanyi kawandi ti Samari taa wuyaxi kui.

Etiyopi xunmati nde xunxafe ye xɔɔra

26 Marigi xa malekɛ naxa a fala Filipu bɛ, «Keli, siga yirefanyi biri ra, gbengberen kira xɔn, naxan goroma Gasa, kelife Darisalamu.» 27 A naxa keli, a naxa Etiyopika nde li kira ra. Xɛmɛ nan nu a ra naxan mu nu nɔma ginɛ fe rabade. A findixi Kandasi, Etiyopi mangɛ ginɛ xunmati nan na. A tan nan nu a xa naafuli birin kantama. A nu faxi salide nɛ Darisalamu. 28 A na gbilenfe a xɔnyi, a dɔxɔxi a xa maɲɛrɛse kui, a na Annabi Esayi xa Kitaabui xaranfe.

29 Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa a masen Filipu bɛ, «Siga, i i makɔrɛ na maɲɛrɛse ra.» 30 Filipu naxa siga a gi ra. A naxa Etiyopika xui mɛ, a nu Annabi Esayi xa Kitaabui xaranfe. A naxa a maxɔrin, «I naxan xaranfe yi ki, i a fahaamuxi?» 31 A naxa a yaabi, «N nɔma na ra di, xa mixi yo mu na naxan a tagi rabama n bɛ?» A naxa a fala Filipu bɛ a xa dɔxɔ a sɛɛti ma. 32 A nu na yi sɛbɛli nan xaranfe Kitaabui kui:

«E a xaninxi tɛmui naxɛ a xa faxa
a naxa lu alɔ yɛxɛɛ naxan xaninma faxade.
A mu a xui yo ramini,
alɔ yɛxɛɛ naxan tima a xabe maxabama ya ra.
33 A xa marayaagi kui,
e naxa a makiiti sɛriyɛ xanbi.
Nde nɔma a xa taruxui falade?
A xa simaya bara ɲɔn bɔxi fari.»

34 Na Etiyopika naxa a fala Filipu bɛ,
«Yandi, a masen n bɛ, Annabi Esayi nde xa
fe falama yi ki? A yɛtɛ ba, ka mixi gbɛtɛ?»
35 Awa, Filipu naxa a fɔlɔ na sɛbɛli ma, a naxa
a kawandi Isa xa xibaaru fanyi ra.
36 E na sigafe kira xɔn, e naxa ye li. Na
Etiyopika naxa a fala Filipu bɛ, «Ye nan ya.
Nanse a niyama n mu xunxama ye xɔɔra?»
37 Filipu naxa a yaabi, «Xa i danxaniya i bɔɲɛ
birin na, i nɔma na ra.» Na Etiyopika naxa a
yaabi, «N laxi a ra, Ala xa Di nan lanxi Isa
ma.» 38 A naxa maɲɛrɛse rati, e firin birin
naxa goro ye ma. Filipu naxa na Etiyopika
xunxa ye xɔɔra. 39 E to te ye xɔɔra, Marigi
Xaxili naxa Filipu tongo, a a xanin. Na
Etiyopika mu fa a to sɔnɔn. A naxa siga
sɛɛwɛ kui.
40 Filipu naxa mini Asotu taa kui. A
man naxa siga Sesare. A naxa xibaaru
fanyi kawandi ti taa birin kui a nu dangima
dɛnnaxɛ.

9

Sɔlu xunxafe ye xɔɔra

1 Na tɛmui birin, Sɔlu nu kɔnkɔxi Marigi
fɔxirabirɛe ma, a xa e faxa. A naxa siga
sɛrɛxɛdubɛ kuntigi xɔn 2 kɛɛdi maxɔrinde
katarabi Damasi salide yareratie ma, alako
xa a naxee li naa, e biraxi Isa xa kira fɔxɔ
ra, xɛmɛe nun ginɛe, a xa fa e xirixi ra
Darisalamu. 3 A na makɔrɛfe Damasi ra,
yanbɛ naxa mini a ma keli koore ma, a a
rabilin. 4 A naxa bira bɔxi ma, a naxa xui
nde mɛ, «Sɔlu, Sɔlu, i na n ɲaxankatafe
munfe ra?» 5 Sɔlu naxa a yaabi, «Marigi,
nde i ra?» A naxa a yaabi, «Isa nan n na,
i naxan ɲaxankatafe. 6 Keli, so taa kui, e
fama a falade i bɛ a lanma i xa naxan naba.»
7 Xɛmɛe naxee nu a fɔxɔ ra, nee dɛ naxa
bobo a ra gaaxui bɛ. E nu xui mɛma, kɔnɔ
e mu nu mixi yo toma. 8 Sɔlu naxa keli bɔxi
ma, a ya rabixi, kɔnɔ a ya mu se toma. E
naxa a bɛlɛxɛ suxu, e a mati Damasi.
9 A naxa lu xi saxan a mu sese to, a mu
sese don, a mu sese min. 10 Isa fɔxirabirɛ nde
nu na Damasi, naxan xili Ananiyasi. Marigi
naxa a xili laamatunyi kui, «Ananiyasi!»
Ananiyasi naxa a ratin, «Marigi, n tan
nan ya.» 11 Marigi naxa a fala a bɛ, «Keli,
siga kira ra naxan xili ‹Kira Tinxinxi›, i xa
xɛmɛ fen Yudasi xa banxi kui, naxan xili
Sɔlu Tariseka. A na Ala maxandife. 12 A
bara mixi nde to laamatunyi kui, naxan
xili Ananiyasi, a na a bɛlɛxɛ safe a ma
alako a man xa se to.» 13 Ananiyasi naxa
a yaabi, «Marigi, n bara yi xɛmɛ xa fe
mɛ mixi wuyaxi ra, a bara fe kobi naxan
naba i xa mixi sɛniyɛnxie ra Darisalamu.
14 Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie bara nɔɛ so a yi ra, a
xa birin suxu naxee i xili maxandima.»
15 Kɔnɔ Marigi naxa Ananiyasi yaabi,
«Siga, barima n bara yi xɛmɛ sugandi xɛɛra
ra, a xa n xili masen si birin bɛ, e xa mangɛe
bɛ, a nun Isirayila die birin bɛ. 16 N a
masenma nɛ a bɛ, a fama tɔɔrɔde ki naxɛ
n xili xa fe ra.» 17 Ananiyasi naxa siga na
banxi. A to so, a naxa a bɛlɛxɛ sa Sɔlu ma.
A naxa a fala a bɛ, «N ngaxakerenyi Sɔlu,
Marigi Isa naxan mini i ma kira ra, a tan nan
n xɛɛxi i ma, alako i xa se to, i man xa Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi sɔtɔ.» 18 Se nde naxa ba a
ya ma keren na alɔ xalee, a ya naxa se to. A
naxa keli, a fa a xunxa ye xɔɔra. 19 Na xanbi
a naxa a dɛge, a fa sɛnbɛ sɔtɔ.

Sɔlu kawandi rabafe Damasi

Sɔlu naxa saxanyi raba Damasi a nun Isa
fɔxirabirɛe. 20 A naxa bɔnbɔ kawandi tife ra
keren na salidee kui a nu a masen a Ala xa Di
nan lanxi Isa ma. 21 Naxee birin a xui mɛ, e
dɛ naxa ixara. E naxa a fala, «Yi xɛmɛ xa mu
nu mixie ɲaxankatama Darisalamu, naxee
nu maxandi tima Isa xili ra? A mu faxi xɛ be,
a xa e xanin e xirixi ra sɛrɛxɛdubɛ kuntigie
xɔn?» 22 Sɔlu naxa sɛnbɛ sɔtɔ. A xa masenyi
naxa Damasi Yuwifie ifu, a falafe a Isa nan
lanxi Ala xa Mixi Sugandixi ma.
23 Tɛmui nde to dangi, Yuwifie naxa lan a
ma e xa Sɔlu faxa. 24 Sɔlu naxa e xa gundo
kolon. E nu taa sode dɛ kantama kɔɛ nun
yanyi alako e xa a faxa. 25 Kɔnɔ kɔɛ nde ra,
Isa fɔxirabirɛe naxa a ragoro tɛtɛ fari ma
saga kui.

Sɔlu sigafe Darisalamu

26 Sɔlu to siga Darisalamu, a naxa wa
bonife Isa fɔxirabirɛe ra, kɔnɔ e birin nu
gaaxuxi a ya ra. E mu nu laxi a ra xa Isa
fɔxirabirɛ nan yati a ra. 27 Awa, Baranabasi
naxa a xanin xɛɛrae xɔn. A naxa a tagi
raba e bɛ Sɔlu Marigi toxi ki naxɛ, a man
a xui mɛxi kira ra ki naxɛ. A naxa a
masen e bɛ Sɔlu bara kawandi naxan naba
Isa xili ra Damasi taa kui. 28 E birin naxa
dɔxɔ yire keren Darisalamu. Sɔlu nu Marigi
xili kawandima sɛnbɛ ra. 29 E nun Yuwifie
fan naxa wɔyɛn e nu xɔrɔxɔ, Yuwifi naxee
Girɛki xui falama, kɔnɔ nee nu katafe e xa
Sɔlu faxa. 30 A ngaxakerenyi Isayankae to

na fe mɛ, e naxa a xanin Sesare, e fa a
rasiga Tarise. [31] Danxaniyatɔɛ ɲama naxa lu
bɔŋɛsa kui Yudaya, Galile, nun Samari bɔxi
birin ma. E nu luma e bore ralimaniya ra, e
nu e ɲɛrɛ Marigi xa yaragaaxui kui. E xun
nu masama Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra.

Piyɛri sigafe Lida nun Yafa

[32] Piyɛri to nu bɔxi iɲɛrɛma, a naxa goro
sɛniyɛntɔɛe yire Lida. [33] A naxa xɛmɛ na-
mataxi nde li naa, naxan xili Ene, a nu saxi
sade ma kabi ɲɛ solomasaxan. [34] Piyɛri naxa
a fala a bɛ, «Ene, Isa Ala xa Mixi Sugandixi
bara i rayalan. Keli, i i xa sade yailan.» A
naxa keli keren na. [35] Lidakae nun Sarɔnka
birin to yi fe to, e naxa tuubi Marigi ma.
[36] Ginɛ nde nu na Yafa Isa fɔxirabirɛe
ya ma. A nu xili Tabita, naxan falaxi
Dɔrakasi. A nu fe fanyi gbegbe rabama, a
nu tɔɔrɔmixie ki. [37] Na tɛmui, fure naxa a
suxu, a naxa faxa. E to a maxa, e naxa a sa
koore banxi dɛki firin nde. [38] Isa fɔxirabirɛe
naxee nu na Yafa, e naxa a mɛ a Piyɛri na
Lida. Lida mu makuya Yafa ra. Awa, e naxa
xɛmɛ firin xɛɛ Piyɛri ma, e xa a mayandi a
xa fa e xɔnyi mafuren. [39] Piyɛri naxa keli,
e nun na xɛmɛe naxa siga. E to so, e naxa
a xanin koore banxi kɔn na. Kaaɲɛ ginɛe
naxa a rabilin, e wama. E naxa dugie nun
sosee masen a bɛ Dɔrakasi naxee yailan a
nu na e ya ma tɛmui naxɛ. [40] Piyɛri naxa e
birin namini tande. A naxa a xinbi sin, a
Ala maxandi. Na xanbi, a naxa a mafindi
fure mabiri ra. A naxa a fala, «Tabita, keli.»
Tabita naxa a ya rabi. A to Piyɛri to, a naxa
keli. [41] Piyɛri naxa a bɛlɛxɛ suxu, a a rakeli.
A naxa sɛniyɛntɔɛe nun kaaɲɛ ginɛe xili. A
naxa a ɲiɲɛ dɛntɛgɛ e bɛ. [42] Yafakae birin
naxa na fe mɛ. Mixi wuyaxi naxa danxaniya
Marigi ma. [43] Piyɛri naxa xi wuyaxi raba
Yafa, Simɔn garange xɔnyi.

10

Koroneliyo xunxafe ye xɔɔra

[1] Xɛmɛ nde nu na Sesare naxan nu xili
Koroneliyo. Sɔɔri kɛmɛ xunmati nan nu a
ra Itali sɔɔri gali ya ma. [2] Diinɛla nan nu a
ra. A tan nun a xa mixi birin nu gaaxuxi
Ala ya ra. A nu setaree malima a gbegbe ra,
a man nu Ala maxandima tɛmui birin.
[3] Nunmare ra, a naxa Ala xa malekɛ nde to
laamatunyi ra, a sofe a xɔnyi. Malekɛ naxa
a xili, «Koroneliyo.» [4] Koroneliyo to a to, a
naxa gaaxu. A naxa a fala, «Marigi, munse
niyaxi?» Malekɛ naxa a fala a bɛ, «Ala bara
i xa maxandi suxu. A bara ratu i ma, i bara
naxan naba setaree bɛ. [5] Yakɔsi, i xa mixi
ndee xɛɛ Yafa e xa fa Simɔn na, naxan xili
falama Piyɛri. [6] A yigiyaxi Simɔn garange
xɔnyi baa dɛ ra.»
[7] Malekɛ to gɛ wɔyɛnde, a naxa siga.
Koroneliyo naxa konyi firin xili, a nun a xa
sɔɔri diinɛla, naxan nu walima a bɛ. [8] A naxa
yi fe birin yaba e bɛ, a fa e xɛɛ Yafa. [9] Na
kuye iba yanyi tagi ɲɔndɔn, e nu na kira
xɔn ma tɛmui naxɛ, e makɔrɛ taa ra, Piyɛri
naxa te koore banxi fari a xa Ala maxandi.
[10] Na tɛmui kaamɛ naxa a suxu, a nu wama
a dɛgefe. Beenun donse xa gɛ yailande, a
naxa laamatunyi to.
[11] A naxa koore to a rabixi, se nde naxa
goro bɔxi alɔ dugi, a xirixi a tunxun naanie
ma. [12] Subee, bubusee, nun xɔni birin nu na
na dugi kui. [13] Xui nde naxa a fala, «Piyɛri,
keli, i sube nde faxa, i xa a don.» [14] Kɔnɔ
Piyɛri naxa a yaabi, «Ade, Marigi. N mu nu
se raharamuxi don sinden, xa na mu a ra se
sɛniyɛntare.» [15] Xui naxa wɔyɛn a bɛ a firin
nde, «Ala bara se naxan nasɛniyɛn i naxa
a fala a sɛniyɛntare.» [16] Na naxa raba sanya
saxan. Na xanbi, na dugi man naxa te koore
ma.
[17] Piyɛri to nu a maɲɔxunfe na laa-
matunyi ma, a wama naxan masenfe, Ko-
roneliyo xa xɛɛrae nu bara Simɔn xɔnyi
maxɔrin. E naxa ti naadɛ ra. [18] E naxa
maxɔrinyi ti xa Simɔn yigiyaxi naa nɛ, e
naxan xili falama Piyɛri. [19] Piyɛri nu a
maɲɔxunfe laamatunyi ma tɛmui naxɛ, Ala
Xaxili naxa a masen a bɛ, «Xɛmɛ saxan na
i maxɔrinfe. [20] Keli, i xa goro, wo birin xa
siga. I naxa siikɛ, barima n tan nan e xɛɛxi.»
[21] Awa, Piyɛri naxa goro, a naxa a fala na
xɛmɛe bɛ, «N tan nan yi ki wo naxan fenfe.
Wo faxi munfe ma?» [22] E naxa dɛntɛgɛ sa,
«Koroneliyo, sɔɔri mixi kɛmɛ xunmati, nan
muxu xɛɛxi. Xɛmɛ tinxinxi na a ra, naxan
gaaxuxi Ala ya ra. Yuwifie birin a xili fanyi
falama. Ala xa malekɛ sɛniyɛnxi bara a
masen a bɛ a xa i rafa a xɔnyi alako a xa i xa
masenyi ramɛ.» [23] Awa, Piyɛri naxa e yigiya.
Na kuye iba, a naxa keli, e birin naxa siga.
Yafaka danxaniyatɔɛ ndee fan naxa e mati.
[24] Na kuye iba, e naxa so Sesare, Ko-
roneliyo nu e mamɛfe dɛnnaxɛ. A nu bara a
xa mixie nun a boore fanyie malan. [25] Piyɛri
to so, Koroneliyo naxa a ralan, a naxa a yɛtɛ
magoro a bɛ. [26] Kɔnɔ Piyɛri naxa a rakeli, a

naxa a fala, «Keli, mixi nan na n fan na.» [27] E naxa so banxi e wɔyɛnma e bore ra. Piyɛri naxa mixi gbegbe malanxi li naa. [28] A naxa a fala e bɛ, «Wo a kolon tɔnyi dɔxɔxi Yuwifie ma e nun si gbɛtɛ bɔnsɔɛ naxa lu yire keren, xa na mu a ra sofe ra e xɔnyi. Kɔnɔ Ala bara a masen n bɛ a n naxa mixi yo maɲɔxun sɛniyɛntare ra. [29] Na na a ra, wo to n xili, n mu tondi fade. Awa, wo n xilixi munfe ma?» [30] Koroneliyo naxa a masen a bɛ, «Na xi naani nan yi ki, n nu salife n ma banxi kui nunmare tɛmui. Xɛmɛ nde naxa mini n ma, a xa sosee yanbama. [31] A naxa a masen n bɛ, ‹Koroneliyo, Ala bara i xa maxandi suxu. A bara ratu a ma i bara naxan naba setaree bɛ. [32] Awa, mixie xɛɛ Yafa, e xa fa Simɔn Piyɛri ra be. A yigiyaxi Simɔn garange xa banxi kui, baa dɛ ra.› [33] N naxa mixie xɛɛ keren na. Muxu bara ɲɛlɛxin ki fanyi i fafe ra. Awa, yakɔsi muxu birin na Ala ya i. I xa masenyi ti muxu bɛ, Marigi bara i yamari naxan birin na.»

[34] Awa, wɔyɛnyi to so Piyɛri yi, a naxa a masen, «Yakɔsi n bara a kolon nɔndi nan yati a ra, Ala mu mixi yo rafisaxi a boore bɛ. [35] A wama mixi birin xɔn, sie birin ya ma, naxee gaaxuma a ya ra, naxee tinxin. [36] Ala bara xibaaru fanyi masen Isirayila ɲama bɛ. A bara a masen e bɛ a bɔɲɛsa sɔtɔma duniɲa Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi nan na. [37] Wo a kolon naxan nabaxi fɔlɔfe Galile bɔxi ma, dɔxɔfe Yudaya birin na. Yaya nu bara kawandi ti mixie xa e xunxa ye xɔɔra. [38] Na tɛmui Ala naxa Isa Nasarɛtika sugandi, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi nun sɛnbɛ naxa goro a ma. Isa naxa siga yire birin, a nu fe fanyi raba, a nu mixi birin nayalan naxee nu na Ibulisa xa konyiya bun. Ala nu na a fɔxɔ ra.»

[39] «Yi fe birin seede nan muxu ra a naxan naba Yuwifie xa bɔxi ma nun Darisalamu. E naxa a banban wuri ma, a faxa. [40] Kɔnɔ Ala naxa a rakeli faxɛ ma xi saxan lɔxɔɛ, duniɲa xa a to. [41] A mu tin a makɛnɛnde birin bɛ, kɔnɔ a naxa a yɛtɛ masen muxu bɛ, Ala naxee sugandixi e xa findi seedee ra. Muxu nun Isa bara donse don, muxu bara ye min a keli xanbi faxɛ ma. [42] Isa naxa muxu yamari, muxu xa kawandi ti mixie bɛ, e xa a kolon Ala nan Isa tixi kiitisa ra mixi baloxie nun mixi faxaxie xun ma. [43] Namiɲɔnmɛ birin nu bara a xa fe fala, naxan na danxaniya a ma na kanyi xa yunubi xafarima nɛ a xili saabui ra.»

[44] Piyɛri to nu wɔyɛnma, naxee birin nu yi masenyi ramɛfe, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa goro e ma. [45] Danxaniyatɔɛ sunnaxie naxee Piyɛri mati naa, e naxa kaaba yi fe ma, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi gorofe sunnataree fan ma, [46] barima e naxa e xui mɛ e na Ala matɔxɔfe xui gbɛtɛe ra. [47] Awa, Piyɛri naxa maxɔrinyi ti, «Mixi nde nɔma tondide yi mixie xa xunxa ye xɔɔra? E fan bara Ala Xaxili Sɛniyɛnxi sɔtɔ alɔ won fan a sɔtɔxi ki naxɛ.» [48] A naxa yaamari fi fa e xa e xunxa ye xɔɔra Isa xili ra. Na xanbi e naxa Piyɛri mayandi a xa lu e xɔnyi na saxanyi.

11

Piyɛri xunmafalafe

[1] Xɛɛrae nun ngaxakerenyie naxee nu na Yudaya, e naxa a mɛ a si gbɛtɛe fan bara tin Ala xa masenyi ra. [2] Piyɛri to te Darisalamu, Yuwifi danxaniyatɔɛe naxa a kalamu, «I bara so sunnataree xɔnyi, [3] wo birin bara wo dɛge!»

[4] Awa Piyɛri naxa fe birin tagi raba e bɛ a dangixi ki naxɛ. [5] A naxa a masen, «N nu na Yafa taa nan kui. N na Ala maxandife tɛmui naxɛ, n naxa laamatunyi to. Se nde naxan maniyaxi dugi xungbe ra, a xirixi a tunxun naanie ma, na naxa goro keli koore ma han n yire. [6] N naxa a igbɛ a fanyi ra. N naxa xurusee, wula subee, bubusee, nun xɔni birin to a kui. [7] Xui nde naxa a fala, ‹Piyɛri, keli, i sube nde faxa, i xa a don.› [8] Kɔnɔ n naxa a fala, ‹Ade, Marigi. N mu nu se raharamuxi don sinden, xa na mu a ra se sɛniyɛntare.› [9] Xui naxa wɔyɛn n bɛ a firin nde, ‹Ala bara naxan nasɛniyɛn i naxa a fala a sɛniyɛntare.› [10] Na naxa raba sanya saxan. Na xanbi, a birin man naxa te koore ma.»

[11] «Na tɛmui mixi saxan, naxee nu xɛɛxi n yire kelife Sesare, e naxa ti muxu xa banxi naadɛ ra. [12] Ala Xaxili naxa a masen n bɛ a muxu birin xa siga, a hali n mu siikɛ. Yi xɛmɛ senni naxee yi ki, e fan naxa n mati naa. Muxu to so Koroneliyo xɔnyi, [13] a naxa a yaba muxu bɛ a malekɛ toxi a xa banxi kui ki naxɛ. Malekɛ naxa a masen a bɛ, ‹Mixi xɛɛ Yafa, a xa fa Simɔn na, e naxan xili falama Piyɛri. [14] A fama masenyi tide i bɛ, i tan nun i xa mixi birin kisima naxan saabui ra.›»

[15] «N to so wɔyɛnfe, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa goro e ma alɔ a goro won ma ki naxɛ a fɔlɛ. [16] N fa ratu Marigi xa masenyi

ma, ‹Yaya bara mixi xunxa ye xɔɔra, kɔnɔ
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi fama gorode wo ma.›
17 Ala to bara e ki alɔ a won kixi ki naxɛ,
won tan naxee danxaniyaxi Isa Ala xa Mixi
Sugandixi ma, a nu lan n xa Ala matandi?»
18 E to na mɛ, e naxa dundu, e naxa Ala
matɔxɔ, «Ala bara tuubi ragiri si gbɛtɛe fan
bɛ, alako e fan xa kisi.»

*Baranabasi nun S*ɔlu sigafe Antiyɔki

19 Isa fɔxirabirɛ naxee yensen Etiyɛn faxa
xanbi ɲaxankatɛ saabui ra, e naxa siga han
Fenisiya, Sipiri, nun Antiyɔki. E nu Ala xa
masenyi kawandima Yuwifie nan bɛ. 20 Kɔnɔ
Sipirikae nun Sirenikae naxee nu na e ya
ma, e to siga Antiyɔki, e naxa Marigi Isa
xa xibaaru fanyi masen Girɛkikae fan bɛ.
21 Marigi xɔnyɛ nu na e ma. Mixi gbegbe
naxa danxaniya, e naxa tuubi Marigi ma.
22 Darisalamu danxaniyatɔɛ ɲama to na fe
mɛ, e naxa Baranabasi xɛɛ Antiyɔki. 23 A
to so naa, a naxa ɲɛlɛxin Ala xa hinnɛ tofe
ra. A naxa e ralimaniya, e xa danxaniya
Marigi ma. 24 Baranabasi, mixi fanyi nan nu
a ra. A nu rafexi danxaniya nun Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi ra. Ɲama gbegbe naxa danxaniya
Marigi ma.
25 Na xanbi, Baranabasi naxa siga Tarise
Sɔlu fende. 26 A to a to, a naxa fa a ra
Antiyɔki. E nun danxaniyatɔɛe nan nu e
malanma naa ɲɛ keren birin bun ma. E naxa
mixi gbegbe xaran. Isa fɔxirabirɛ naxee nu
na Antiyɔki, nee nan singe «Isayanka» xili
sɔtɔ.
27 Na tɛmui, namiɲɔnmɛ ndee naxa goro
Antiyɔki, kelife Darisalamu. 28 Naxan nu xili
Agabu, na naxa ti, a fa a fala Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi saabui ra, a kaamɛ xungbe fama
sinde duniɲa birin ma. Na fe raba mangɛ
Kilɔdi xa waxati nɛ. 29 Isa fɔxirabirɛe naxa
lan a ma e xa Yudaya ngaxakerenyie mali
harige ra, kankan nɔma naxan na. 30 E naxa
a so Baranabasi nun Sɔlu yi ra katarabi
kuntigie ma.

12

*T*ɔɔrɛ man xɛɛrae life

1 Na tɛmui mangɛ Herode naxa so danx-
aniyatɔɛ ɲama mixi ndee tɔɔrɔfe. 2 A naxa
Yaki, Yaya taara, faxa santidɛgɛma ra. 3 A
to a to na nu rafan Yuwifie ma, a man naxa
Piyɛri suxu Taami Lɛbinitare Sali. 4 A to a
suxu, a naxa a sa geeli kui. A naxa sɔɔri
naani naani tongo xundɛ naani kui, a nee
yamari, e xa a kanta. Herode nu waxi Piyɛri
xa makiiti ɲama ya xɔri Sayamalekɛ Dangi
Sali na ba a ra. 5 Piyɛri nu na geeli kui, kɔnɔ
danxaniyatɔɛ ɲama nu na Ala maxandife a
bɛ.

6 Kɔɛ ra, beenun Herode xa Piyɛri makiiti,
a nu xife sɔɔri firin tagi, yɔlɔnxɔnyi balanxi
a ma. Sɔɔri gbɛtɛe fan nu geeli naadɛ
kantafe. 7 Marigi xa malekɛ nde naxa mini
a ma tɛrɛnna ra. Yanbɛ naxa geeli kui
iyalan. Malekɛ naxa Piyɛri sɛɛti mabɔnbɔ,
a xa xunu, a fa a fala a bɛ, «Keli, i xulun!»
Yɔlɔnxɔnyie naxa yolon a bɛlɛxɛ ra keren
na. 8 Malekɛ naxa a fala a bɛ, «I maxiri, i xa
sankirie so.» A to na raba, malekɛ man naxa
a fala a bɛ, «Donma felen i ma, bira n fɔxɔ
ra.» 9 Piyɛri naxa mini, a bira malekɛ fɔxɔ
ra, kɔnɔ a mu a kolon xa na fe findixi nɔndi
nan na. A nu bara a maɲɔxun, tɛmunde a
findixi laamatunyi nan na. 10 E to bara dangi
sɔɔrie singe e nun a firin ndee ra, e naxa
wure naadɛ li naxan dɛ rabixi taa ma, na
naxa rabi a yɛtɛ ra. E naxa mini. E mu nu a
ikuyaxi kira xɔn ma, malekɛ naxa keli Piyɛri
xun.

11 Piyɛri to xaxili sɔtɔ na fe ma, a naxa a
fala, «Yakɔsi, n bara a kolon Marigi nan a xa
malekɛ xɛɛxi, a xa n ba Herode yi ra. A bara
n natanga Yuwifie bɛlɛxɛ.» 12 A to kolon sɔtɔ
yi fe ma, a naxa siga Yaya nga Mariyama
xɔnyi, Yaya naxan man xili Maraki. Mixi
wuyaxi nu malanxi naa, e na Ala maxandife.
13 A to naadɛ kɔnkɔn, konyi ginɛ nde, naxan
xili Roda, a naxa fa naadɛ rabide. 14 A to
Piyɛri xui mɛ, a naxa ɲɛlɛxin han a naxa
nɛɛmu naadɛ rabife ma. A naxa a gi a xa
sa a fala booree bɛ Piyɛri na naadɛ ra. 15 E
naxa a fala a bɛ, «I bara daxu.» Kɔnɔ a to
e karaxan, e naxa a fala, «A xa malekɛ na
a ra.» 16 Na tɛmui birin Piyɛri nu na naadɛ
kɔnkɔnfe. E to naadɛ rabi, e naxa kaaba a
tofe ma. 17 Piyɛri to e masabari a bɛlɛxɛ ra, a
naxa a yaba e bɛ Marigi a raminixi geeli kui
ki naxɛ. A naxa a fala, «Wo yi fe ragbilen
Yaki nun ngaxakerenyie ma.» Na xanbi, a
naxa mini, a xa siga yire gbɛtɛ.

18 Kuye to iba, sɔɔrie naxa lu maimaxɛ
xungbe kui, a kolonfe ra Piyɛri xa fe niyaxi
ki naxɛ. 19 Herode naxa a fen, kɔnɔ a mu a
to. A naxa sɔɔrie makiiti, a naxa yaamari
fi a e birin xa faxa. Na xanbi, a naxa keli

Yudaya, a naxa goro Sesare, a xa saxanyi radangi mɛnni.

Herode xa faxɛ

20 Tirekae nun Sidɔnkae nu na lantareya kui e nun Herode ra na tɛmui. E naxa lan e bore ma, e xa siga Herode yire, e xa wɔyɛn. E to bara Bilasitu masɔtɔ, mangɛ xa batula kuntigi, e naxa Herode mayandi lanyi xirife ra e tagi, barima e xa bɔxi xaxili nu tixi Herode xa bɔxi baloe nan na. 21 Malan lɔxɔɛ, Herode nu maxirixi a xa mangɛ sosee kui, a naxa masenyi ti ɲama bɛ, a dɔxɔxi mangɛ kibanyi kui. 22 Mixie naxa sɔnxɔɛ rate, «Ala xui nan yi ki, adama xui mu a ra.» 23 Marigi xa malekɛ nde naxa a rafura keren na, barima a mu Ala matɔxɔ. Kulie naxa a don, a naxa faxa.

24 Na waxati mixi gbegbe naxa Ala xa wɔyɛnyi ramɛ, danxaniyatɔɛe kɔnti xun naxa masa. 25 Baranabasi nun Sɔlu to gɛ xɛɛra ibade Darisalamu, e naxa gbilen Yaya xanin na e xun ma, e naxan xili falama Maraki.

13

*Baranabasi nun S*ɔlu sugandife

1 Namiɲɔnmɛe nun karamɔxɔe nu na Antiyɔki danxaniyatɔɛ ɲama tagi: Baranabasi, Simeyɔn naxan xili sa Nigeri, Lususi Sirenika, Manahɛn, nun Sɔlu. Manahɛn nun mangɛ Herode nan xuru yire keren. 2 E to nu Marigi batufe, e man nu sunfe, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa a fala e bɛ, «Wo Baranabasi nun Sɔlu ti n bɛ e xati ma, wali xa fe ma n e xilixi naxan ma.» 3 Awa, e to gɛ sunde, nun Ala maxandide, e naxa e bɛlɛxɛ sa Baranabasi nun Sɔlu ma, e xa e taxu Ala ra. Na xanbi, e naxa e bɛɲin, e siga.

E sigafe Sipiri

4 Ala Xaxili Sɛniyɛnxi to Baranabasi nun Sɔlu xɛɛ, e naxa goro Selusiya, e fa baki kunkui kui sigafe ra Sipiri suri ma. 5 E to so Salamin, e naxa so Ala xa masenyi kawandife Yuwifie xa salide kui. Yaya nan nu e malima ra. 6 E to bara suri igiri han Pafosi, e naxa duure nde li naa, Yuwifi naxan nu a yɛtɛ findixi namiɲɔnmɛ wule falɛ ra, naxan nu xili Bari Yesu xa di. 7 A nu na mangɛ Sɛrigu Pɔlu sɛɛti ma, naxan xaxili nu fan. Na tan naxa Baranabasi nun Sɔlu xili, barima a nu wama Ala xa masenyi ramɛfe.

8 Kɔnɔ na duure e naxan ma Elimasi, a xili wama a masenfe a duure nan a ra, a naxa e matandi. A nu katafe nɛ alako a xa mangɛ xa ba danxaniya kira xɔn ma. 9 Awa Sɔlu, naxan man xili Pɔlu, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi to goro a ma, a naxa a ya banban a ra, 10 a naxa a fala a bɛ, «Kalabante nun yanfante nan i ra. Ibulisa xa di, tinxintare, i mu bama Marigi xa kira tinxinxi dalinfe? 11 Awa yakɔsi, Marigi bara a bɛlɛxɛ sa i ma. I fama nɛ dɔnxude. Waxati nde bun ma, i mu soge toma.» Dimi naxa dusu a xun na keren na. A naxa so milimalafe na ma, a nu mixie fen naxee a yi rasuxuma. 12 Awa, mangɛ Sɛrigu Pɔlu to na to, a naxa danxaniya Marigi xa sɛriyɛ ma.

*E sigafe Pisidiya b*ɔxi ma

13 Pɔlu nun a booree to baki kunkui kui Pafosi, e naxa siga Pɛriga naxan na Panfiliya bɔxi ma. Yaya naxa a ba e ma, a naxa gbilen Darisalamu. 14 Mɛnni e naxa ti kira xɔn. E naxa so Antiyɔki naxan na Pisidiya bɔxi ma. E to so salide kui malabu lɔxɔɛ, e naxa e magoro. 15 Tawureta Munsa nun namiɲɔnmɛe xa Kitaabui xaranyi to ba a ra, salide xunmatie naxa xɛɛra ti e ma, e nu a fala, «Won ngaxakerenyie, xa marasi nde na wo yi ra ɲama bɛ, wo a fala.» 16 Pɔlu to keli, a naxa e masabari, a fa a fala, «Isirayilakae nun wo tan naxee gaaxuxi Ala ya ra, wo wo tuli mati. 17 Isirayila ɲama Marigi Ala bara won babae sugandi. A naxa e rawuya Misira bɔxi ma. Na xanbi a naxa e ramini naa a sɛnbɛ ra. 18 A naxa e rabalo ɲɛ tongo naani ɲɔndɔn gbengberenyi ma. 19 A to si solofere halaki Kanaan bɔxi ma, a naxa na bɔxie fi Isirayilakae ma. 20 Ɲɛ kɛmɛ naani ɲɛ tongo suuli bun ma, a naxa mangɛe ti e xun ma han Annabi Samuweli xa tɛmui. 21 Awa, e to wa mangɛ belebele xɔn ma, Ala naxa Kisu xa di, Sɔlu, naxan fatan Bunyamin bɔnsɔɛ ra, a naxa na ti e xun ma. A xa mangɛya naxa bu ɲɛ tongo naani. 22 A to Sɔlu ba mangɛya ra, a naxa Dawuda findi mangɛ ra e xun. A yi seedeya masen na nan ma, ‹N bara Dawuda to, Yisayi xa di, naxan kɛɲa rafan n ma. A tan nan n sago birin nakamalima.›»

23 «Ala Isirayila Rakisima raminixi Dawuda bɔnsɔɛ nan ya ma, naxan lanxi Isa ma, alɔ a laayidi tongoxi ki naxɛ. 24 Beenun Isa xa fa, Yaya nu bara mixie kawandi e xa tuubi, e xa e xunxa ye xɔɔra. 25 A xa wali

raɲɔn tɛmui, a naxa a fala, ‹N mu findixi
mixi xa ra, wo naxan maɲɔxunxi. Na kanyi
fama n xanbi ra. Na binyɛ mu na n yi ra n
xa a xa sankiri mafulun.›»
26 «N ngaxakerenyie, Iburahima bɔnsɔɛ
xa die nun wo tan naxee gaaxuma Ala ya ra,
yi kisi masenyi rasanbaxi won tan nan ma.
27 Darisalamukae nun e xunmatie mu tin Isa
ra. E mu fahaamui sɔtɔ namiɲɔnmɛɛ xa
masenyi ma, naxan xaranma malabu lɔxɔɛ
birin. Kɔnɔ e naxa na masenyi yati rakamali
Isa tɔɔɲɛgɛfe ra. 28 Hali e to mu sese to a
lanma a xa faxa naxan ma, e naxa Pilati
maxandi a xa a faxa. 29 Na kui, e naxa fe birin
nakamali naxee sɛbɛxi a xun. E man naxa
a ragoro wuri magalanbuxi ma, e a fure sa
gaburi kui. 30 Kɔnɔ Ala naxa a rakeli faxɛ ma.
31 Mixi gbegbe naxee Isa mati kelife Galile
sigafe Darisalamu, nee naxa a to xi wuyaxi
bun ma. Yakɔsi e bara findi a xa seedee ra
ɲama tagi.»
32 «Awa, muxu tan fan yi xibaaru fanyi
masenma nɛ wo bɛ, Ala laayidi naxan tongo
won benbae bɛ. 33 Ala bara a rakamali won
tan bɛ, e xa die. A bara Isa rakeli faxɛ ma
alɔ a sɛbɛxi Yabura sora firin nde kui ki
naxɛ. A naxɛ, ‹N ma di nan i ra. N bara
findi i baba ra to.› 34 A bara a rakeli faxɛ ma,
alako a naxa bɔrɔ. A na nan masenxi yi ki,
‹Laayidi sɛniyɛnxie, naxee mu kanama, n
naxee tongoxi Dawuda bɛ, n nee tongoma
nɛ wo fan bɛ.› 35 Na na a ra, a man na
masenyi falaxi yire gbɛtɛ. A naxɛ, ‹I mu i
xanuntenyi luma gaburi kui.› 36 Dawuda to
gɛ Ala sago rabade a xa waxati, a faxa nɛ, a a
benbae li gaburi kui, a man bɔrɔ naa. 37 Kɔnɔ
Ala mixi naxan nakelixi faxɛ ma, na tan mu
bɔrɔ.»
38 «N ngaxakerenyie, naxan kawandixi wo
bɛ, wo xa a kolon yunubi xafarima a tan
nan saabui ra. 39 Naxan yo danxaniya, na
kanyi bara kisi yunubie ma, Annabi Munsa
xa sɛriyɛ mu nɔ wo rakiside naxee ma. 40 Na
kui, wo wo mɛɛni naxan falaxi namiɲɔnmɛɛ
xa Kitaabuie kui, a naxa fa wo li. E naxɛ,
41 ‹Wo a mato, wo tan mixi mayelee, wo dɛ
xa ixara, wo bara lɔɛ, barima n fama kɛwali
rabade wo xa lɔxɔɛe nan ma, wo mu lama
naxan na hali e a yaba wo bɛ.››
42 Sɔlu nun Baranabasi to mini, mixie
naxa e maxandi e man xa yi masenyi ti
malabu lɔxɔɛ naxan man fama kɔrɛ. 43 Awa,
ɲama to yensen, Yuwifi wuyaxi nun mixi
naxee nu soxi Yuwifi xa diinɛ kui, nee naxa
bira Pɔlu nun Baranabasi fɔxɔ ra. Pɔlu
nun Baranabasi naxa e rasi e xa lu Ala xa
hinnɛ kui. 44 Na malabu lɔxɔɛ xungbilenyi,
taakae birin naxa e malan Ala xa masenyi
ramɛde. 45 Yuwifie to ɲama to, tɔɔnɛ naxa
e suxu. E naxa ti Pɔlu kanke, e nu a xa
wɔyɛnyi matandi, e nu a konbi. 46 Pɔlu nun
Baranabasi naxa a fala e bɛ ɲama tagi, «A
lanma Ala xa masenyi xa masen wo tan nan
singe bɛ, kɔnɔ wo bara tondi a ra. Na kui, wo
yɛtɛ bara a fala a mu daxa wo xa kisi sɔtɔ.
Yakɔsi muxu muxu ya rafindima si gbɛtɛe
nan ma, 47 alɔ Marigi muxu yamarixi ki naxɛ.
A naxɛ,
‹N bara i ti i xa findi naiyalanyi ra sie bɛ,
kisi xaninfe ra han duniɲa danyi.››
48 Mixi naxee mu findixi Yuwifi ra, nee to
na mɛ, e naxa sɛɛwa. E naxa e Marigi xa
wɔyɛnyi matɔxɔ. Naxee birin nu sugandixi
kisi fe ra, nee naxa danxaniya.
49 Marigi xa masenyi naxa yensen bɔxi
birin kui. 50 Kɔnɔ Yuwifie naxa ginɛ hagigɛe,
naxee nu soxi Yuwifie xa diinɛ kui, nun na
taa kuntigie, e naxa nee bɔɲɛe rate. E naxa
tɔɔrɛ dɔxɔ Pɔlu nun Baranabasi ma han e
naxa e keri e xa bɔxi ma. 51 Pɔlu nun Baran-
abasi naxa e sanyi rakonkon, na xa findi
seede ra a lantareya na e tagi. Na xanbi e
naxa siga Ikoniyon. 52 Isa fɔxirabirɛe naxa
sɛɛwa, e man nu fa Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
sɔtɔ.

14

E sigafe Ikoniyon

1 Pɔlu nun Baranabasi naxa so Yuwifie xa
salide kui Ikoniyon. E naxa wɔyɛn a fanyi
ra han Yuwifie nun Girɛkika gbegbe naxa
danxaniya. 2 Kɔnɔ Yuwifie naxee mu danx-
aniya, nee naxa Girɛkikae kui iso, alako e
bɔɲɛ xa te danxaniyatɔɛe xili ma. 3 Pɔlu
nun Baranabasi naxa tɛmui xɔnkuye raba
Ikoniyon, e nu wɔyɛn lanlanteya kui. Ma-
rigi naxa tɔnxumae nun kaabanakoe raba
e saabui ra, e tan naxee findixi seede ra
Ala xa masenyi bɛ, a xa hinnɛ xa fe ra.
4 Taakae naxa itaxun dɔxɔ firin. Ndee naxa
lu Yuwifie xa sɛɛti, ndee fan naxa lu xɛɛrae
xa sɛɛti. 5 Girɛkikae nun Yuwifie nun e xa
mangɛe naxa lan e xa fe ɲaaxi dɔxɔ e ma, e
man xa e magɔnɔ han e xa faxa. 6 Pɔlu nun
Baranabasi to na kolon, e naxa e gi, e siga
Likayoni taae kui, Lisitire nun Deribe, a nun
na rabilinyi. 7 E naxa xibaaru fanyi kawandi
ti naa.

E Sigafe Lisitire

8 Mixi nde nu dɔxɔxi Lisitire, namatɛ nan
nu a ra, a bari na ki nɛ lanyuru kui. A mu
nu nɔma a ɲɛrɛde hali keren. 9 A nu a tuli
matima Pɔlu xa masenyi nan na. Pɔlu naxa
a ya ti a ra. A naxa a to a danxaniyaxi a
yalan fe ma. 10 A naxa a fala a xui itexi ra,
«Keli, i ti i sanyie xun na. A naxa keli keren
na, a ɲɛrɛ.» 11 Ɲama to na to, Pɔlu naxan
nabaxi, e naxa a fala Likayoni xui, «Alae
bara e falin mixie, e goro won tagi.» 12 E naxa
xili nde xabu e xun, e Baranabasi xili naxa
sa Seyusi, Pɔlu fan Heremɛsi, barima a tan
nan nu wɔyɛnma. 13 Seyusi xa sɛrɛxɛdubɛ,
naxan xa salide nu na taa sode dɛ ra, na
naxa fa turae nun fugee ra naadɛe biri ra.
A tan nun ɲama naxa wa sɛrɛxɛ bafe e bɛ.

14 Xɛɛrae Baranabasi nun Pɔlu to na
kolon, e naxa e xa sosee ibɔɔ, e man fa
gbelegbele ɲama ra. 15 E naxa a fala, «Wo
tan, munfe ra wo yi fe mɔɔli rabama? Mixi
nan muxu ra, alɔ wo tan. Muxu faxi xibaaru
fanyi nan na wo bɛ. Muxu wo rasima wo
xa ba yi fufafu fee ma alako wo xa bira Ala
xa kira fɔxɔ ra, naxan koore nun bɔxi, baa
nun se birin daa. 16 Tɛmui dangixi Ala a lu
nɛ si birin xa bira e yɛtɛ kan xa kirae fɔxɔ
ra. 17 Hali na birin kui, a nu fe fanyi rabama
naxan findi seede ra a xa fe ra. Tunɛ ye
nu fama keli koore ma. Sansie nu fanma a
tɛmui alako wo xa balo, wo man xa sɛɛwa
wo bɔɲɛ kui.» 18 Pɔlu nun Baranabasi naxa
kata ki fanyi ra alako e naxa sɛrɛxɛ ba e bɛ.

19 Awa, Yuwifie naxa fa keli Antiyɔki nun
Ikoniyon. E naxa ɲama kui iso han e naxa
Pɔlu magɔnɔ a xa faxa. E naxa mini a bubu
ra taa fari ma barima e tan bɛ a bara gɛ
faxade. 20 Kɔnɔ Isa fɔxirabirɛe to a rabilin,
a naxa keli, a man naxa gbilen taa kui.

*E gbilenfe Antiy*ɔki Siriya bɔxi ma

21 Kuye to iba, Pɔlu nun Baranabasi naxa
siga Deribe. E to gɛ kawandi tide taa kui,
mixi gbegbe naxa findi Isa fɔxirabirɛe ra.
Na xanbi e naxa gbilen Lisitire, Ikoniyon,
nun Antiyɔki. 22 E nu Isa fɔxirabirɛe rali-
maniya. E man nu e rasi e xa sabati danx-
aniya kui. E nu a fala, «Won mu soma Ala xa
mangɛya niini bun ma fo won xa tɔɔrɔ.» 23 E
naxa kuntigie sugandi danxaniyatɔe ɲama
keren keren ma bɛ. E to gɛ salide nun
sunde, e naxa e taxu Marigi ra, e nu danx-
aniyaxi naxan ma. 24 Awa, e to Pisidiya igiri,
e naxa fa Panfiliya. 25 E naxa kawandi ti
Pɛriga, e naxa goro Ataleya.

26 E to keli mɛnni, e naxa baki kunkui
kui sigafe ra Antiyɔki, e nu taxuxi Ala xa
hinnɛ ra dɛnnaxɛ. E nu bara gɛ na wali
birin nabade. 27 E to so, e naxa danxaniyatɔe
ɲama malan. E naxa fe birin dɛntɛgɛ sa e
bɛ Ala naxan nabaxi e saabui ra, nun Ala
danxaniya naadɛ rabixi si gbɛtɛe bɛ ki naxɛ.
28 E nun Isa fɔxirabirɛe naxa bu e bore ra.

15

Darisalamu malanyi

1 Mixi ndee naxee keli Yudaya, e naxa
a fala Isa fɔxirabirɛe bɛ, «Xa wo mu
wo sunna Annabi Munsa xa naamunyi
ki ma, wo mu nɔma kiside.» 2 Pɔlu nun
Baranabasi naxa wɔyɛnyi xɔrɔxɔe fala e
bɛ. E naxa natɛ tongo Pɔlu nun Baran-
abasi nun mixi ndee xa te Darisalamu
xɛɛrae nun kuntigie maxɔrinde yi fe ma.
3 Danxaniyatɔe ɲama naxa e xɛɛ. E dangixi
Fenisiya nun Samari ra tɛmui naxɛ, e naxa
a masen mɛnnikae bɛ, mixi naxee kelixi si
gbɛtɛe ma, nee danxaniyaxi ki naxɛ. Yi
masenyi naxa Isa fɔxirabirɛe raɲɛlɛxin. 4 E
to so Darisalamu, danxaniyatɔe ɲama nun
xɛɛrae, nun kuntigie naxa e rasɛnɛ. Ala
naxan birin naba e saabui ra, e naxa na
yaba e bɛ. 5 Awa, Farisɛni nde naxee nu
bara danxaniya, e naxa keli, e nu fa a fala, a
lanma nɛ si gbɛtɛ mixie xa sunna, e xa bira
Annabi Munsa xa sɛriyɛ fɔxɔ ra.

6 Xɛɛrae nun kuntigie naxa e malan e xa
na fe mato. 7 E to na fe isɔnxɔ sɔnxɔ, Piyɛri
naxa keli, a a fala e bɛ, «N ŋgaxakerenyie,
wo a kolon kafi tɛmui xɔnkuye Ala bara n
sugandi wo tagi, alako si gbɛtɛ mixie xa
xibaaru fanyi mɛ n dɛ ra, e xa danxaniya.
8 Awa, Ala naxan mixi sondonyi kolon, na
bara seedeya raba e bɛ, a a Xaxili Sɛniyɛnxi
fi e ma alɔ won tan. 9 A mu mixi yo rafisa
a boore bɛ e tan nun won tan tagi, barima
a bara e sondonyi rasɛniyɛn danxaniya ra.
10 Yakɔsi, munfe ra wo Ala matoma? Wo
na kote dɔxɔfe Isa fɔxirabirɛe xun, won
benbae nun won tan mu naxan nɔma. 11 Wo
xa a kolon a won nakisixi Marigi Isa xa
hinnɛ nan na alɔ e tan fan.»

12 Ɲama birin naxa dundu, e naxa e tuli
mati Pɔlu nun Baranabasi ra. Pɔlu nun
Baranabasi naxa a tagi raba booree bɛ
Ala kaabanakoe nun tɔnxumae naxee birin
naba e saabui ra si gbɛtɛe tagi. 13 E to gɛ

wɔyɛnde, Yaki naxa wɔyɛnyi tongo, a naxɛ,
14 «N ngaxakerenyie, wo wo tuli mati n na.
Simɔn bara a yaba Ala mixie sugandima ki
naxɛ sie ya ma, a xili sama naxee xun ma.
15 Namiɲɔnmɛe birin xa masenyi lanxi na
nan ma. A sɛbɛxi,
16 ‹Na xanbi n fama nɛ
Dawuda xa banxi biraxi rakelide.
N na yire kanaxie rafalama nɛ,
n na rakelima nɛ,
17 alako mixi naxee luxi e xa nɔ Marigi fende,
si gbɛtɛ naxee birin findima n gbe ra.
18 Marigi xa masenyi nan na ki,
naxan yi fe kolon kabi a fɔlɛ,
naxan yi fe birin nagirima.›»

19 «Na na a ra, a mu lanma a xa findi fe
xɔrɔxɔɛ ra si gbɛtɛe bɛ naxee wama birafe
Ala fɔxɔ ra. 20 Kɔnɔ won xa bataaxɛ sɛbɛ
e ma, e naxa see don naxee baxi sɛrɛxɛ ra
kuyee bɛ. E man xa ba yɛnɛ ma, a nun e
naxa sube yufaxi don, e man naxa wuli min.
21 Barima kabi won benbae xa waxati, mixie
na taa birin kui, naxee Annabi Munsa xa
sɛriyɛ xaranma salidee kui malabu lɔxɔɛ.»

22 Awa, xɛɛrae nun kuntigie nun danx-
aniyatɔɛ ɲama birin naxa lan a ma e xa mixi
ndee xɛɛ Antiyɔki, naxee Pɔlu nun Baran-
abasi matima. E naxa Yudasi naxan xili
Barasaba, nun Silasi sugandi, xɛmɛ binyee
ngaxakerenyie ya ma. 23 E naxa bataaxɛ
keren so e yi ra naxan sɛbɛxi, «Xɛɛrae nun
kuntigie, naxee lanxi wo ngaxakerenyie
ma, katarabi won ngaxakerenyie ma si
gbɛtɛe ya ma, naxee na Antiyɔki, Siriya,
nun Silisi, muxu bara wo xɛɛbu. 24 Muxu
bara a mɛ a mixi ndee naxee kelixi muxu ya
ma, muxu mu ɲungui saxi naxee ma, a nee
bara wo rakɔntɔfili e xa wɔyɛnyi ra. E bara
wo bɔɲɛ ifu.»

25 «Na na a ra, muxu bara lan a ma muxu
xa xɛɛrae xɛɛ wo ma, sa Pɔlu nun Baran-
abasi fari, muxu xanuntenyie, 26 naxee bara
mɛɛ e nii ra won Marigi Isa xa fe ra, Ala xa
Mixi Sugandixi. 27 Muxu bara Yudasi nun
Silasi fan xɛɛ, naxee yi fee tagi rabama wo
bɛ. 28 Ala Xaxili Sɛniyɛnxi nun muxu tan
bara lan a ma muxu naxa kote gbɛtɛ dɔxɔ
wo xun fo naxan daxa. 29 A tan nan yi ki: Wo
naxa sube don naxan baxi sɛrɛxɛ ra kuyee
bɛ, nun sube yufaxie, wo naxa wuli fan min.
Wo man naxa yɛnɛ fan naba. Wo lan wo xa
gbilen yi fe birin fɔxɔ ra. Wo salamu.»

30 Awa, e to bara e ɲungu ɲama ma, e
naxa siga Antiyɔki, e naxa sa bataaxɛ so
danxaniyatɔɛ ɲama yi ra. 31 Ngaxakerenyie
to a xaran, e naxa ɲɛlɛxin, e naxa limaniya.
32 Yudasi nun Silasi, naxee yati nu findixi
namiɲɔnmɛe ra, e naxa e kawandi, e nu
e ralimaniya wɔyɛn wuyaxi ra. 33 Waxati
nde to dangi, e ngaxakerenyie naxa e bɛɲin
bɔɲɛsa kui gbilenfe e xɛɛmae ma. 34 Kɔnɔ
Silasi tan naxa lu naa. 35 Pɔlu nun Baran-
abasi naxa lu Antiyɔki, e nun e boore
wuyaxi e nu fa mixie xaran, e man nu
Marigi xa xibaaru fanyi kawandi ti.

*P*ɔlu nun Baranabasi fatanfe

36 Lɔxɔɛ ndee to dangi, Pɔlu naxa a fala
Baranabasi bɛ, «Won xa gbilen taa birin kui
won Marigi xa masenyi kawandixi dɛnnaxɛ,
won xa a mato won ngaxakerenyie danx-
aniyatɔɛe na ki naxɛ naa.» 37 Baranabasi nu
wama Yaya fan xaninfe, naxan xili Maraki.
38 Kɔnɔ Pɔlu naxa a fala a mu lan e xa
mixi xanin e xun ma naxan keli e xun ma
Panfiliya, a mu tin birade e fɔxɔ ra e xa
wali kui. 39 Na lantareya naxa xɔrɔxɔ han
a naxa findi fatanyi ra. Baranabasi naxa
Maraki tongo, e naxa baki kunkui kui sigafe
ra Sipiri suri ma. 40 E ngaxakerenyie to e
taxu Marigi xa hinnɛ ra, Pɔlu naxa Silasi
tongo, e naxa siga 41 Siriya nun Silisi bɔxie
ma, e danxaniyatɔɛ ɲamae ralimaniya.

16

*Timote birafe P*ɔlu nun Silasi fɔxɔ ra

1 Pɔlu naxa siga Deribe nun Lisitire. Isa
fɔxirabirɛ nde nu na, a xili Timote. Yuwifi
ginɛ danxaniyatɔɛ nde xa di nan nu a ra.
A baba Girɛkika nan nu a ra. 2 Lisitire
nun Ikoniyon ngaxakerenyie nu a xili fanyi
falama. 3 Pɔlu to wa a xaninfe a xun, a naxa
a sunna Yuwifie xa fe ra naxee nu na mɛnni,
barima birin nu a kolon a baba Girɛkika na
a ra.

4 E naxa xɛɛrae nun Isa fɔxirabirɛe
kuntigi naxee nu na Darisalamu, e naxa
nee xa natɛ masen danxaniyatɔɛe bɛ na
taae kui, e xa a rabatu. 5 Danxaniyatɔɛ
ɲamae xa danxaniya sɛnbɛ xun nu masama,
danxaniyatɔɛ kɔnti fan xun nu masa lɔxɔ yo
lɔxɔ.

*P*ɔlu laamatunyi tofe Tiroyasi

6 Ala Xaxili Sɛniyɛnxi to mu tin e xa
kawandi ti Asi bɔxi ma, e naxa Firigiya nun

Galati bɔxi igiri. 7 E to makɔrɛ Misi bɔxi ra,
e naxa wa sofe Bitiniya, kɔnɔ Isa Xaxili mu
tin e xa siga naa. 8 Awa, e naxa Misi igiri,
e naxa goro Tiroyasi. 9 Kɔɛ ra, Pɔlu naxa
laamatunyi to. Masedonka nde naxa keli,
a fa a maxandi, «Fa Masedon bɔxi ma, i xa
fa muxu mali.» 10 Pɔlu laamatunyi to xanbi,
muxu naxa la a ra a Marigi bara muxu xili
xibaaru fanyi kawandife ra naa. Muxu naxa
kata sigafe ra Masedon keren na.

Lidi xunxafe ye xɔɔra

11 Muxu to keli Tiroyasi, muxu naxa baki
kunkui kui, muxu naxa muxu ya rafindi
Samotirasi ma keren na. Na kuye iba, muxu
naxa ti Neyapoli. 12 Muxu to keli naa, muxu
naxa siga Filipi, Masedon taa singe. E nu na
Rɔmakae xa mangɛya nan bun ma. Muxu
naxa saxanyi radangi na taa kui.
13 Malabu lɔxɔɛ, muxu naxa siga taa fari
ma xure dɛ ra, muxu dɛnnaxɛ maɲɔxun
salide ra. Muxu to dɔxɔ, muxu naxa wɔyɛn
ginɛe ra naxee nu malanxi naa. 14 Ginɛ nde
nu na e ya ma naxan xili Lidi, garɛ dugi
mati. Tiyatireka nan nu a ra. A gaaxu Ala ya
ra. A to a tuli mati, Marigi naxa a bɔɲɛ rabi
alako Pɔlu naxan falama a xa so a xaxili ma.
15 A to a xunxa ye xɔɔra, a nun a xa denbaya,
a naxa muxu mayandi, «Xa wo sa laxi a ra
n bara danxaniya Marigi ma, wo fa lu n ma
banxi kui yi saxanyi.» A naxa muxu karaxan
mayandi ra.

E na geeli kui Filipi

16 Muxu to nu sigama salide, konyi ginɛ
nde naxa fa muxu ya ra. Ɲinnɛ kanyi nan
nu a ra, ɲinnɛ naxan xili Tinɛ, naxan se
matoma. Na ginɛ nu naafuli xungbe rasoma
a kanyie ma. 17 A naxa so birafe muxu fɔxɔ
ra, Pɔlu nun muxu tan. A nu sɔnxɔɛ rate,
«Yi mixie Ala Xili Xungbe Kanyi xa konyie
nan e ra. E wo tife kisi kira nan xɔn ma.» 18 A
naxa na raba xi wuyaxi. Pɔlu to xɔnɔ, a naxa
a ya rafindi, a naxa a fala ɲinnɛ bɛ, «N bara
i yamari Isa xili ra, Ala xa Mixi Sugandixi,
gbilen yi ginɛ fɔxɔ ra.» Ɲinnɛ naxa gbilen a
fɔxɔ ra keren na.
19 Na konyi ginɛ kanyie to a to e xa geeni
bara kana, e naxa Pɔlu nun Silasi suxu.
E naxa e xanin kiitisae yire. 20 E naxa e
dɛntɛgɛ kiitisae bɛ, e naxɛ, «Yi mixie nan
won ma taa ya isofe. 21 Yuwifi nan e ra
naxee naamunyie xa fe masenma won mu
tinxi naxee ra, won tan Rɔmakae.» 22 Ɲama
fan naxa keli e ra, nun kiitisae. E naxa e
makoyɛn, e naxa yaamari fi e xa e bɔnbɔ
luxusinyi ra. 23 E to gɛ e bɔnbɔde, e naxa
e woli geeli kui. E naxa kɔsibili yamari a
xa e kanta a fanyi ra. 24 Na kɔsibili to na
yaamari sɔtɔ, a naxa Pɔlu nun Silasi sa geeli
kui, a yɔlɔnxɔnyie sa e ma. 25 Kɔɛ tagi to
a li, Pɔlu nun Silasi nu Ala maxandife, e
nu Ala matɔxɔfe bɛɛti ra. Geelimanie nu e
xui mɛxi. 26 Bɔxi naxa sɛrɛn keren na, geeli
sanbunyi naxa a ramaxa. Na tɛmui kerenyi
kui, naadɛ birin naxa rabi. Geelimanie birin
xa yɔlɔnxɔnyie naxa mabolon. 27 Kɔsibili
naxa xunu. A to geeli naadɛe to e rabixi, a
naxa a xa santidɛgɛma bɛndun a tɛɛ a xa a
yɛtɛ faxa, a ɲɔxɔ a ma a geelimanie nu bara
e gi.

28 Kɔnɔ Pɔlu naxa sɔnxɔ a xui itexi ra, «I
naxa fe xɔnɛ niya i yɛtɛ ra, muxu birin na
be.» 29 Awa, kɔsibili to tɛ maxili, a naxa so
mafuren. A naxa a xinbi sin Pɔlu nun Silasi
bun ma, a sɛrɛnma. 30 A naxa e ramini, a
e maxɔrin, «Marigie, a lanma n xa munse
raba alako n xa kisi?» 31 Pɔlu nun Silasi naxa
a yaabi, «I xa danxaniya Marigi Isa ma. Na
nan a toma i kisima, i tan nun i xa denbaya.»
32 E naxa Marigi xa wɔyɛnyi masen a bɛ a
nun a xa mixie. 33 A naxa e xanin a xun ma
keren na kɔɛ kui, a naxa e xa fie yae xa. Na
waxati yati a naxa xunxa ye xɔɔra, a tan nun
a xa mixi birin. 34 A naxa e yigiya a xa banxi
kui, a man fa donse fi e ma. A naxa ɲɛlɛxin
a fanyi ra, a nun a xa denbaya birin barima
e bara danxaniya Ala ma.

35 Kuye to iba, kiitisae naxa sɔɔrie xɛɛ e
xa sa a fala kɔsibili bɛ a xa na mixie rabolo.
36 Kɔsibili naxa a fala Pɔlu bɛ, «Kiitisae bara
xɛɛra ti a wo xa rabɛɲin. Awa, yakɔsi wo
mini, wo xa siga bɔɲɛsa kui.» 37 Kɔnɔ Pɔlu
naxa a fala sɔɔrie bɛ, «Muxu tan naxee
findixi Rɔmakae ra, e bara muxu sa geeli e
mu muxu makiiti. E naxa muxu sa geeli,
yakɔsi e wama muxu raminife gundo ra?
Na mu lanma feo! E yɛtɛ yati nan fama
muxu rabolode.» 38 Sɔɔrie naxa yi wɔyɛnyie
ragbilen kiitisae ma. E to a mɛ a Rɔmakae
nan e ra, e naxa gaaxu. 39 E naxa fa e
mayandi, e e rabolo. E fan naxa e maxandi
a e xa keli na taa.

40 E to mini geeli kui, e naxa so Lidi xɔnyi.
E to bara gɛ e ngaxakerenyie ralimaniyade,
e naxa siga.

17

E sigafe Tɛsaloniki

1 Pɔlu nun Silasi to dangi Anfipoli nun
Apoloniya ra, e naxa so Tɛsaloniki taa kui,
Yuwifie xa salide nde nu na dɛnnaxɛ. 2 Pɔlu
naxa so naa alɔ a darixi naxan na. Malabu
lɔxɔɛ xi saxan bun ma, e nun Pɔlu naxa
Kitaabui xa fe fala. 3 A nu a tagi raba e bɛ
a a lanma Ala xa Mixi Sugandixi xa tɔɔrɔ
ki naxɛ, a man xa keli faxɛ ma. A naxa a
fala, «Isa, n naxan ma fe falafe wo bɛ yi ki,
a tan nan Ala xa Mixi Sugandixi ra.» 4 Ndee
naxa la a ra e ya ma. E naxa bira Pɔlu nun
Silasi fɔxɔ ra. Girɛkika gbegbe fan naxee nu
gaaxuxi Ala ya ra, nee fan naxa la a ra, e nun
ginɛ hagigɛ gbegbe. 5 Kɔnɔ Yuwifi tɔɔnɛxi
ndee naxa mixi ɲaaxi ndee tongo e xa ɲama
ya iso taa kui. E naxa siga Yason xɔnyi
Pɔlu nun Silasi fende alako e xa e xanin
kiitisae xɔn ma. 6 E to mu e to, e naxa Yason
nun a ngaxakerenyie ndee mabɛndun na
taa kiitisae yire. E nu sɔnxɔɛ rate, e naxɛ,
«Yi mixie naxee duniɲa ifuma, e bara fa be
fan. Yason bara e yigiya. 7 E birin Rɔmaka
mangɛ xa wɔyɛnyi nan gbesen bama, e man
a falama a mangɛ gbɛtɛ nde na naxan xili
Isa.» 8 E naxa ɲama nun kiitisae bɔŋɛ rate
na wɔyɛnyie ra. 9 Beenun e xa Yason nun a
booree bɛŋin, fo e to kɔbiri ba.

E sigafe Beere taa

10 Na kɔɛ ra, e ngaxakerenyie naxa Pɔlu
nun Silasi rasiga Beere taa. E to so naa, e
naxa so Yuwifie xa salide kui. 11 Na Yuwifie
xaxili nu matinse dangi Tɛsalonikikae ra. E
ɲan gbata nɛ na masenyi kolonde, e man
Kitaabui kui mato lɔxɔ yo lɔxɔ alako e xa
a kolon e naxan falama e bɛ xa nɔndi yati
nan a ra. 12 Yuwifi wuyaxi naxa danxaniya e
ya ma, nun Girɛkika ginɛ gorobonɛ wuyaxi,
nun xɛmɛ wuyaxi.
13 Kɔnɔ Yuwifie Tɛsalonikikae to a kolon a
Pɔlu na Ala xa wɔyɛnyi kawandife Beere taa
fan, e naxa fa naa, e fa ɲama ya iso. 14 Awa,
danxaniyatɔɛe naxa Pɔlu tongo keren na, e
naxa siga a ra baa fɛ ma, kɔnɔ Silasi nun
Timote naxa lu Beere taa. 15 Naxee Pɔlu
mati, e naxa siga a ra han Atɛn. Na xanbi
e naxa gbilen e ɲungui ra Silasi nun Timote
xɔn ma, e xa Pɔlu li sinnanyi ma Atɛn.

Pɔlu kawandi tife Atɛn

16 Pɔlu nu Silasi nun Timote mamɛfe Atɛn.
A bɔŋɛ naxa maŋaaxu a ra na taa xa kuyee
xa fe ra. 17 Na kui, a naxa dɛ masara e
nun Yuwifie ra, a nun mixie naxee gaaxuxi
Ala ya ra salide kui. A man naxa wɔyɛn
mixie ra a naralanma naxee ra malan yire
taa kui lɔxɔ yo lɔxɔ. 18 Epikuri nun Sitoyisi
karamɔxɔe naxa so wɔyɛnfe Pɔlu ra, e nu
a fala, «Yi wɔyɛnla munse falafe?» Ndee to
Pɔlu xui mɛ a Isa xa xibaaru masenma, a
man nu fa marakeli fee falafe, e naxɛ, «A
luxi nɛ alɔ a ala gbɛtɛe nan ma fee falama.»
19 Awa, e naxa a tongo, e naxa siga a ra
Areyopago malan yire, e naxa a maxɔrin,
«Yi lɔnni nɛɛnɛ i naxan masenma, muxu
nɔma a kolonde di? 20 Barima muxu fe
nɛɛnɛ nan mɛfe yi ki, muxu wama na fasari
nan kolonfe.» 21 Atɛnkae nun xɔŋɛe naxee
sabatixi Atɛn, e nu darixi e tuli matife ra
wɔyɛn nɛɛnɛ ra naxee masenma.
22 Pɔlu naxa ti Areyopago tagi, a naxa a
fala, «Atɛnkae, n bara a to diinɛlae yati
yati nan wo ra. 23 N bara see to wo naxee
batuma. N man bara sɛrɛxɛbade nde to, a
sɛbɛxi naxan ma, ‹Ala naxan mu kolonxi!›
Wo naxan batuma, a fa lu wo mu a kolon, n
na nan ma fe masenfe wo bɛ. 24 Ala naxan
duniɲa daaxi, a nun se naxan birin na a
kui, a tan naxan koore nun bɔxi Marigi ra,
a mu sabatixi banxi kui mixi bɛlɛxɛ naxan
nafalaxi. 25 A hayi mu na see ma adama
naxan xaninma a xɔn ma. A tan nan baloe
nun ɲɛngi nun se birin fima mixi ma. 26 A
tan nan a niya mixi birin xa mini benba
keren fate. A naxa e rasabati bɔxi birin
ma. A man naxa e xa waxati nun e lude
naaninyie sa, 27 alako e xa Ala fen, e xa kata
a kolonde, hali a to mu makuya won na.
28 Wo xa lɔnnilae yati fan bara a fala, ‹Won
baloxi a tan nɛ, won fe birin nabama a tan
nan saabui ra, nun won minixi a tan nɛ. A
bɔnsɔɛ nan won na.› 29 Awa xa won kelixi a
bɔnsɔɛ nɛ, a mu lanma won xa a maŋɔxun
a Ala maniyaxi xɛɛma, gbeti, xa na mu
gɛmɛ nan na, mixi bɛlɛxɛ naxan solixi e
xaxili ra. 30 Ala mu nu na fe kolontareya
tɛmui matoxi, kɔnɔ yakɔsi a bara a fala mixi
birin bɛ, yire birin, e xa tuubi, 31 barima a
bara lɔxɔɛ keren sugandi, a fama duniɲa
makiitide naxan ma tinxinyi ra, mixi nde
saabui ra a bara a ragiri naxan ma. A bara
na kanyi matɔnxumaxi rakeli faxamixie ya
ma.» 32 E to yi fe mɛ, fa a fala mixi kelima
faxɛ ma, ndee naxa so a mayelefe. Ndee
naxa a fala, «Muxu fama muxu tuli matide
i ra lɔxɔɛ gbɛtɛ.» 33 Awa, Pɔlu naxa mini

e ya ma. [34] Ndee naxa lu a mabiri ra, e
naxa danxaniya, alɔ Denisiyo, naxan nu
na Areyopago mixie ya ma, nun ginɛ nde
naxan xili Damarisi, e nun mixi gbɛtɛe ra.

18

E sigafe Korinti

[1] Na xanbi, Pɔlu naxa keli Atɛn, a naxa
siga Korinti. [2] A naxa Yuwifi keren li naa,
a xili Akila, Pontuka nan a ra. A nu baxi
fade keli Itali a nun a xa ginɛ Pirisila, barima
Kilɔdi nu bara Yuwifi birin yaamari e xa
mini Rɔma. Pɔlu naxa kafu e ma, [3] barima
e nu wali keren nan nabama, kiri banxi
rafalafe. A naxa lu e xɔnyi, e nu wali
naa. [4] Pɔlu nu wɔyɛnma salide kui malabu
lɔxɔe birin. A nu Yuwifie nun Girɛkikae
radanxaniya. [5] Silasi nun Timote to so, keli
Masedon, Pɔlu naxa a yɛtɛ fi kawandi rabafe
gbansan ma. A nu a fala Yuwifie bɛ a Isa nan
Ala xa Mixi Sugandixi ra. [6] Kɔnɔ Yuwifie to
na matandi konbi ra, Pɔlu naxa a xa donma
ikonkon tɔnxuma ra, a naxa a fala e bɛ, «Xa
wo lɔɛ, wo tan nan fɔxi na na ra. N tan bara
na kote ba n xun. Yakɔsi n sigama nɛ si
gbɛtɛe ma.»

[7] A to keli naa, a naxa so mixi nde xɔnyi,
a kanyi xili Titi Yusutu, a gaaxu Ala ya
ra. A xa banxi nu na salide fɛ ma. [8] Na
tɛmui, Kirisipu salide xunmati naxa danx-
aniya Marigi ma a nun a xa denbaya birin.
Korintikae wuyaxi naxee nu Pɔlu xui mɛxi,
e fan naxa danxaniya, e naxa e xunxa ye
xɔɔra.

[9] Marigi naxa a fala Pɔlu bɛ laamatunyi
ra kɔɛ kui, «I naxa gaaxu muku! Wɔyɛn! I
naxa dundu, [10] barima n na i fɔxɔ ra. Mixi
yo bɛlɛxɛ mu i lima a xa fe ɲaaxi raba i
ra, barima mixi gbegbe na n bɛ yi taa kui.»
[11] Pɔlu naxa lu naa ɲɛ keren kike senni. A nu
Korintikae xaran Ala xa masenyi ra.

[12] Galiyon to nu na Akayi mangɛ ra, Yuwi-
fie naxa yanfanteya xiri Pɔlu xun, e naxa a
xanin kiitisae yire. [13] E naxa a fala, «Yi di
nan mixie kui isoma e xa Ala batu ki gbɛtɛ
naxan mu sɛriyɛ ki ra.» [14] Pɔlu to wɔyɛn fɔlɔ,
Galiyon naxa a fala Yuwifie bɛ, «Xa a sa li
tinxintareya na a ra, xa na mu a ra wali kobi
nde, n n tuli matima nɛ wo ra nu, [15] kɔnɔ xa
a sa li boore matandi na a ra wɔyɛnyi ma, xa
na mu a ra xilie ma, a nun wo xa sɛriyɛ ma,
na na wo tan nan ma. N mu wama findife
na fe makiitima ra.» [16] Na kui, a naxa e keri
kiiti banxi kui. [17] Nama naxa salide xunmati
Sositene suxu, e a bɔnbɔ kiiti banxi tande
ma, kɔnɔ Galiyon mu e hansa.

E gbilenfe Antiyɔki

[18] Pɔlu to bu Korinti ki fanyi ra, a naxa
keli a ngaxakerenyie xun ma. A naxa baki
kunkui kui a nun Pirisila nun Akila, e siga
Siriya. A naxa a xunyi bi Senxereya, barima
a nu bara laayidi tongo Ala bɛ. [19] E to
so Efɛsɛ, Pɔlu naxa a ɲɛrɛbooree lu naa.
A naxa so salide kui, e nun Yuwifie naxa
sumun. [20] E naxa a mayandi a xa bu naa,
[21] kɔnɔ na mu a xunyi suxu. A naxa a ɲungu
e ma. A naxɛ, «Fo n xa sa sali Darisalamu
nɛ. Xa Ala tin, n man fama wo xɔnyi.»
[22] Awa, a naxa baki kunkui kui, a keli Efɛsɛ,
a siga Sesare. A to gɛ danxaniyatɔɛ ɲama
xɛɛbude, a naxa goro Antiyɔki.

*P*ɔlu xa biyaasi saxan nde

[23] Pɔlu to bara saxanyi radangi Antiyɔki,
a naxa kira tongo, a naxa Galati nun Fi-
rigiya bɔxi birin isa, a nu Isa fɔxirabirɛe
ralimaniya.

[24] Apolosi, Yuwifi nde naxan barixi Ale-
sandire, a naxa Efɛsɛ li. A nu fata wɔyɛnde,
a Kitaabui fan kolon. [25] A nu xaranxi Marigi
xa kiraya ra. A naxa Isa xa fe masen a
fanyi ra, kɔnɔ a nu Yaya xa xaranyi nan
gbansan kolon xunxa tife ye xɔɔra. [26] A
naxa so wɔyɛnfe a rawasaxi ra salide kui.
Akila nun Pirisila to a xui mɛ, e naxa kafu
a ma alako e xa Ala xa kiraya masen a bɛ
a ki ma. [27] Na xanbi a to nu wama dangife
Akayi, a ngaxakerenyie naxa a ralimaniya.
E naxa bataaxɛ sɛbɛ Isa fɔxirabirɛe ma a e
xa a rasɛnɛ. A xa sigɛ naxa findi fe fanyi
ra danxaniyatɔɛe bɛ Akayi bɔxi ma, naxee
danxaniya Ala xa hinnɛ saabui ra. [28] Apolosi
naxa Yuwifie matandi sɛnbɛ ra kɛnɛ ma, a
naxa a masen Kitaabui ra a Isa nan Ala xa
Mixi Sugandixi ra.

19

*P*ɔlu sigafe Efɛsɛ

[1] Apolosi nu na Korinti. Pɔlu to bara
gɛ Asi fuge biri isade, a naxa fa Efɛsɛ. A
to naralan Isa fɔxirabirɛ ndee ra, [2] a naxa
e maxɔrin, «Wo bara Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
sɔtɔ wo to danxaniya?» E naxa a yaabi,
«Muxu ɲan mu nu na mɛ sinden xa Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi na na.» [3] A naxa e maxɔrin,
«Wo wo xunxa ye xɔɔra munfe ma?» E naxa

a yaabi, «Muxu bara muxu xunxa ye xɔɔra alɔ Yaya a masenxi ki naxɛ.» 4 Awa, Pɔlu naxa a fala, «Yaya nu mixi xunxama ye xɔɔra nɛ tuubi xa fe ra. A nu a fala mixie bɛ, e xa danxaniya mixi nde ma naxan fama a tan xanbi ra. Na nan lanxi Isa ma.» 5 Na masenyi ma e naxa e xunxa ye xɔɔra Marigi Isa xili ra. 6 Pɔlu to a bɛlɛxɛ sa e ma, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa fa e ma. E naxa so xui gbɛtɛe falafe, e man nu Ala xa masenyi fala. 7 E birin nalanxi, xɛmɛ fu nun firin nan nu e ra.

8 Na dangi xanbi, Pɔlu naxa so salide kui, a kawandi ti. A nu fe tagi raba e bɛ Ala xa mangɛya niini xa fe ra kike saxan bun ma. A nu kata a xa mixie nɔ naxee tuli nu matixi a ra. 9 Kɔnɔ ndee xaxili nu xɔrɔxɔ, e mu la a ra. E naxa Marigi xa kira bɛxu ɲama ya i. Pɔlu naxa mini e ya ma, a naxa Isa fɔxirabirɛe tongo a xun, alako a xa e xaran lɔxɔ yo lɔxɔ Tiranusi xa xarande kui. 10 Na naxa siga han ɲɛ firin. Yuwifie nun Girɛkika naxee birin nu sabatixi Asi, e Marigi xa masenyi ramɛ na nan kui. 11 Ala nu kaabanako xungbee rabama Pɔlu bɛlɛxɛe ra 12 han e nu dugi nun xunxurie sa furemae ma, Pɔlu nu bara din naxee ra. Fure nu ba nɛ e ma, ɲinnɛ nu mini mixie i.

Seba xa Die

13 Yuwifie ndee naxee ɲinnɛ raminima mixie yire birin, e naxa kata Marigi Isa xili rawalide ɲinnɛ kanyie bɛ. E a fala, «N bara wo yaamari Isa xili ra Pɔlu naxan xa fe kawandima.» 14 Seba, Yuwifie sɛrɛxɛdubɛ kuntigi nde, xa di solofere nan nu na fe rabama. 15 Ɲinnɛ naxa e yaabi, «N Isa nun Pɔlu kolon, kɔnɔ n mu wo tan kolon feo!» 16 Na ɲinnɛ kanyi naxa bagan e ma, a naxa e bɔnbɔ han e naxa e gi banxi kui e rageli nun e maxɔnɔxi ra.

17 Yuwifi nun Girɛkika naxee birin nu sabatixi Efɛsɛ, e naxa na fe kolon. Gaaxui naxa e birin suxu. Marigi Isa xili dariyɛ naxa mate. 18 Danxaniyatɔɛ wuyaxi naxa fa, e naxa e ti e xa yunubie ra, e naxa e xa fe ɲaaxi birin fala kɛnɛ ma. 19 Duuree fan naxa fa e xa bukie ra, e naxa e gan birin ya xɔri. E naxa bukie sare kɔnti, kɔbiri kole wulu tongo suuli nan nu a ra. 20 Marigi xa masenyi nu yiriwama na ki nɛ sɛnbɛ ra.

Girinbanyi birafe Efɛsɛ

21 Yi fee to dangi, Pɔlu naxa natɛ tongo a xa siga Darisalamu. Na biyaasi kui fo a xa Masedon nun Akayi bɔxi ibolon. A naxa a fala, «N na siga Darisalamu, fo n xa Rɔma fan li.» 22 A naxa a malima firin xɛɛ Masedon, Timote nun Erasito, kɔnɔ a tan naxa lu Asi sinden.

23 Na tɛmui sɔnxɔɛ xungbe naxa raba naa Marigi xa kira xa fe ma. 24 Xabui nde, naxan xili Demetiri, a nu ala Aritemi xa salide misaali lanmadi yailanma gbeti ra. Na xabui mɔɔlie nu kɔbiri gbegbe sɔtɔma na wali kui. 25 A naxa a waliboore malan, a a fala e bɛ, «Wo a kolon, won baloxi yi wali nan kui. 26 Wo bara a to, wo bara a mɛ, yi Pɔlu bara mixi gbegbe madaxu Asi bɔxi birin ma, Efɛsɛ gbansan xa mu a ra. A naxɛ a alae naxee rafalaxi mixie bɛlɛxɛ ra, a ala mu e ra. 27 Na kui won ma wali fama nɛ xili ɲaaxi sɔtɔde. Won ma ala Aritemi xa salide fan xun nakanama nɛ. Nde bama nɛ Aritemi xa binyɛ ra Asi bɔxi nun duniɲa ma.»

28 A to na fala, e naxa xɔnɔ, e naxa so sɔnxɔɛ ratefe, «Efɛsɛkae xa ala Aritemi nan gbo.» 29 Taa birin ya naxa iso. E naxa Gayu nun Arisitaraki, Pɔlu ɲɛrɛboore Masedonkae, xanin malande xungbe kui. 30 Pɔlu naxa wa sigafe naa, kɔnɔ Isa fɔxirabirɛe mu tin. 31 A booree Asikae xunmatie fan naxa xɛɛra ti Pɔlu ma, e a mayandi a naxa siga malan yire. 32 Ndee nu sɔnxɔma e gbe ki ma. Booree fan sɔnxɔma e gbe ki. Lantareya nu na malanyi ya ma. Mixi wuyaxi mu nu a kolon e malanxi fe naxan ma.

33 Awa, Yuwifie naxa Alesandire tutun yare a xa wɔyɛn. A naxa ɲama masabari a bɛlɛxɛ ra alako a xa masenyi ti. 34 Kɔnɔ, e to a kolon a Yuwifi nan a ra, e birin nalanxi naxa sɔnxɔɛ rate lɛɛri firin bun ma. E naxɛ, «Efɛsɛkae xa ala Aritemi nan gbo.» 35 Na xanbi, taa kuntigi nde naxa ɲama masabari, a naxa a fala, «Efɛsɛkae, duniɲa birin a kolon a Efɛsɛ taa nan Aritemi xa salide kantama a nun Aritemi maniyɛ, naxan goroxi keli koore ma. 36 Mixi yo mu na matandima. A lanma wo xa dundu. Wo naxa gbata fefe rabade. 37 Wo bara fa yi mixie ra be, kɔnɔ e mu Aritemi muɲa, e mu a konbi. 38 Xa Demetiri nun a waliboore wama mixi nde kalamufe, e xa na masen kiitisae bɛ kiiti lɔxɔɛe. 39 Xa wo wama fe gbɛtɛ nan xɔn, na fan ya ibama won ma malan lɔxɔɛ. 40 E nɔma won suxude won ma bɔɲɛte ma naxan dangixi to, barima nɔndi yo mu na won bɛ yi malanyi rabafe ma.» A to gɛ, a naxa malanyi rayensen.

20

A sigafe Masedon nun Girɛki bɔxie ma

1 Sɔnxɔɛ to bara ɲɔn, Pɔlu naxa Isa
fɔxirabirɛe malan e rasife ma. A to a ɲungu
e ma, a naxa siga Masedon. 2 A naxa na bɔxi
isa, a nu Isa fɔxirabirɛe rasi marasi wuyaxi
ra. Na dangi xanbi, a naxa siga Girɛki bɔxi
ma. 3 A to lu naa kike saxan, a naxa wa
sigafe Siriya kunkui kui, kɔnɔ Yuwifie nu
bara yanfanteya yailan a xili ma. Na kui, a
naxa natɛ tongo a xa gbilen Masedon kira
ra. 4 Naxee a mati han Asi nee nan yi ki:
Sopateri, Beereka Pirusi xa di, Arisitaraki
nun Sekondu Tɛsalonikikae, Gayu Deribeka
nun Timote, Tikike nun Tirofimo Asikae.
5 Nee naxa ti yare, e naxa sa muxu mamɛ
Tiroyasi. 6 Taami Lɛbinitare Sali lɔxɔɛ dangi
xanbi, muxu naxa baki kunkui kui Filipi.
Beenun xi suuli, muxu naxa e li Tiroyasi.
Muxu naxa lu naa xi solofere.

*P*ɔlu Eyutiki rakelife faxɛ ma

7 Sande lɔxɔɛ muxu naxa malan taami igi-
rafe ra. Pɔlu naxa kawandi ti Isa fɔxirabirɛe
bɛ han kɔɛ tagi. A lan nɛ a xa siga kuye na
iba. 8 Lanpui gbegbe nu na na koore banxi
kui, muxu nu malanxi dɛnnaxɛ. 9 Sɛgɛtala
nde naxan xili Eyutiki nu dɔxɔxi wundɛri
ra. Pɔlu xa kawandi xɔn to kuya, xi xɔli
naxa a suxu a fanyi ra, a bira bɔxi ma kelife
banxi dɛki saxan nde. E naxa a li, a bara
faxa. 10 Pɔlu to goro, a naxa a felen a xun.
A naxa a tongo, a a fala e bɛ, «Wo naxa
kɔntɔfili, barima a mu faxaxi.» 11 Pɔlu to te, a
naxa taami igira, a naxa a don. A man naxa
wɔyɛn han gɛɛsɛgɛ. Na gɛɛsɛgɛ, a naxa siga.
12 Danxaniyatɔɛe naxa sɛgɛtala xanin a ɲiɲɛ
ra bɔɲɛsa kui.

*P*ɔlu a ɲungufe Efɛsɛkae ma

13 Muxu naxa kunkui bɛla rakeli sigafe ra
Asosi Pɔlu ya ra alɔ muxu lanxi a ma ki naxɛ.
A naxa wa sigafe a sanyi ra. 14 A to muxu li
Asosi, muxu naxa a baki kunkui kui sigafe
Mitilɛni. 15 Keli mɛnni, muxu naxa siga baa
kira ra. Na fan kuye iba, muxu naxa Kiyo li.
Na xanbi, muxu naxa siga han Samosi. Na
lɔxɔɛ kuye iba, muxu naxa Mileto li. 16 Pɔlu
nu bara natɛ tongo a xa dangi Efɛsɛ mabiri
alako a naxa bu Asi bɔxi ma. A nu gbataxi a
xa so Darisalamu Xɛ Xabɛ Sali lɔxɔɛ xa a sa
sɔɔnɛyama a bɛ.

17 Pɔlu to Mileto li, a naxa xɛɛra ti a Efɛsɛ
danxaniyatɔɛ ɲama kuntigie xa fa. 18 E to
fa a yire, a naxa a fala e bɛ, «Wo a kolon
n ɲɛrɛxi wo tagi ki naxɛ. Kabi n so Asi,
19 n Marigi xa wali raba yɛtɛ magoroe nan
kui. N yaye bara mini, n bara tɔɔrɔ Yuwifie
xa wali ɲaaxi saabui ra. 20 Wo a kolon a n
mu wo munafan se yo nɔxun wo ma. N
bara kawandi ti wo bɛ kɛnɛ ma nun wo xa
banxie kui. 21 N nu a falama nɛ Yuwifie
nun Girɛkikae bɛ e xa togondiya Ala ma, e
xa danxaniya won Marigi Isa, Ala xa Mixi
Sugandixi ma.»

22 «Yakɔsi Ala Xaxili Sɛniyɛnxi wama nɛ
n xa siga Darisalamu, kɔnɔ n mu a kolon
naxan sigama n sɔtɔde naa. 23 Taa birin kui
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi bara n nakolon a geeli
nun tɔɔrɛ fama nɛ n lide naa. 24 Kɔnɔ n nii
tide yo mu na n bɛ. N xa n ma xɛɛraya
rakamali, n Marigi Isa naxan taxuxi n na.
N xa findi Ala xa hinnɛ seedeɲɔxɔya ba ra,
naxan findixi xibaaru fanyi ra.»

25 «Yakɔsi n a kolon wo mu n yatagi toma
sɔnɔn, wo tan naxee birin wo tuli matixi
n ma kawandi ra, Ala xa mangɛya niini xa
fe ra. 26 Na na a ra, n a falama wo bɛ to,
wo xa kote yo mu na n xun, 27 barima n
bara Ala sago birin masen wo bɛ, n mu sese
nɔxun wo ma. 28 Awa, wo xa mɛɛni wo yɛtɛ
ma a nun danxaniyatɔɛ birin, Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi wo findixi naxee xa xunmati ra,
alako wo xa mɛɛni Marigi xa danxaniyatɔɛ
ɲama ma, a naxan sɔtɔxi a yɛtɛ wuli ra.
Wo xa e kanta alɔ xurusee dɛmadonyi gɔɔrɛ
kantama ki naxɛ. 29 N na kolon, n na siga,
mixi ɲaaxie fama nɛ sode wo tagi, alɔ wula
baree soma gɔɔrɛ ya ma ki naxɛ. 30 Mixi ndee
soma wo tagi, e xa xaranyi ɲaaxi ti alako e
xa Isa fɔxirabirɛe bɛndun e ma. 31 Wo xa wo
mɛɛni. Wo xa ratu yi ɲɛ saxanyi bun ma n
mu wo kawandife iti kɔɛ nun yanyi. N na
birin nabaxi yaye nan kui.»

32 «Awa yakɔsi, n wo taxuma Ala ra nun
a xa hinnɛ masenyi ra, naxan nɔma sɛnbɛ
nun kɛ fanyi fide sɛniyɛntɔɛ birin ma. 33 N
mu nu wama wo xa kɔbiri xa xɔn, xa na mu
a ra wo xa xɛɛma, wo xa sosee. 34 Wo yɛtɛ
yati a kolon a n wali yi bɛlɛxɛe nan na alako
n xa balo n nun n ɲɛrɛbooree. 35 N bara a
masen wo bɛ mɔɔli birin na, a won lan nɛ
won xa wali alako won xa setaree mali. Wo
xa ratu Marigi Isa xa wɔyɛnyi ma, a naxɛ,
‹Ɲɛlɛxinyi na ki nan kui, dangife a sɔtɔfe
ra.›»

[36] A to gɛ wɔyɛnde, a naxa a xinbi sin, e
birin naxa Ala maxandi. [37] E birin naxa so
wafe. E naxa findigilin Pɔlu kɔnyi ma, e a
masunbu. [38] E sunnun nɛ barima a bara a
fala e mu nɔma a tode sɔnɔn. E naxa a mati
han kunkui dɛ ra.

21

*P*ɔlu sigafe Darisalamu

[1] Muxu to fatan, muxu naxa siga keren na
Kosi kunkui kui. Na kuye iba, muxu naxa
siga Rodi. Muxu to keli Rodi, muxu naxa
siga Patara. [2] Muxu to kunkui to naa, naxan
nu baa igirife sigafe Fenisiya biri ra, muxu
naxa baki na kui. [3] Muxu to bara Sipiri suri
to, muxu naxa dangi na ra kɔɔla ma, sigafe
Siriya biri ra. Muxu naxa ti Tire alako kote
xa ragoro. [4] Muxu naxa Isa fɔxirabirɛe ndee
li naa. Muxu naxa xi solofere radangi e
xɔnyi. Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa goro Isa
fɔxirabirɛe ma, e xa a fala Pɔlu bɛ a naxa te
Darisalamu.
[5] Kɔnɔ xi solofere kamali lɔxɔɛ, muxu
naxa kira tongo sigafe ra. E birin naxa
muxu mati, a nun e xa ginɛe nun e xa die
ra, han taa fari ma. Muxu naxa muxu xinbi
sin baa dɛ ra Ala maxandife ra. [6] Ɲungui to
ɲɔn, muxu naxa baki kunkui kui. Booree
tan naxa gbilen e xɔnyi. [7] Muxu naxa keli
Tire sigafe ra Pitolomayi. Muxu naxa ngax-
akerenyie xɛɛbu mɛnni, muxu naxa fɛɛɲɛn
naa.
[8] Na kuye iba, muxu naxa siga Sesare, Fil-
ipu xibaaru fanyi kawandila xɔnyi, naxan
nu na mixi sugandixi solofere ya ma. [9] A
xa di ginɛ naani nu na naxee mu nu dɔxɔ
xɛmɛ taa. E nu namiɲɔnmɛ wali rabama.
[10] Muxu to bara xi wuyaxi raba naa, Ala
xa namiɲɔnmɛ naxan xili Agabu, naxa fa
muxu xɔnyi kelife Yudaya. [11] A naxa Pɔlu
xa bɛlɛti tongo, a naxa a yɛtɛ kan sanyie
nun a bɛlɛxɛe xiri. A naxa a fala, «Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi yi nan masenxi. Xɛmɛ naxan gbe
yi bɛlɛti ra, Yuwifie a xirima yi mɔɔli nan na
Darisalamu, e a so mixie yi ra naxee findi si
gbɛtɛe ra.»
[12] Muxu to na mɛ, muxu nun naakae naxa
Pɔlu maxandi a naxa te Darisalamu. [13] A
naxa muxu yaabi, «Munfe ra wo wama n
bɔɲɛ maɲaaxufe wo yaye ra? N bara tin e
xa n xiri Darisalamu, e xa n faxa, Marigi Isa
xili xa fe ra.» [14] A to mu tin muxu xui suxude,
muxu mu tin a karaxande. Muxu naxa a
fala, «Marigi sago xa raba.»
[15] Na lɔxɔɛe to dangi, muxu naxa muxu
yailan, muxu naxa te Darisalamu. [16] Isa
fɔxirabirɛe ndee Sesarekae naxa muxu
mati. E naxa muxu xanin Menason Sipirika
xɔnyi, naxan findixi Isa fɔxirabirɛ ra a
rakuya. A naxa muxu yigiya.

*P*ɔlu Yaki xɛɛbufe

[17] Muxu to so Darisalamu, Isa fɔxirabirɛe
naxa muxu rasɛnɛ ɲɛlɛxinyi ra. [18] Na kuye
iba, muxu nun Pɔlu naxa siga Yaki xɔnyi.
Danxaniyatɔɛ ɲama kuntigi birin naxa e
malan naa. [19] A to gɛ e xɛɛbude, Pɔlu naxa
a xa wali dɛntɛgɛ sa Ala naxan nabaxi si
gbɛtɛe tagi a saabui ra. [20] E to na mɛ, e
naxa Ala matɔxɔ. E naxɛ, «Muxu ngaxak-
erenyi, i bara a to Yuwifi wulu wuyaxi bara
danxaniya, kɔnɔ e man e tunnabɛxixi birafe
Annabi Munsa xa sɛriyɛ fɔxɔ ra. [21] Mixi ndee
bara a fala e bɛ a i Yuwifie xaranma, naxee
na si gbɛtɛe ya ma, a e xa gbilen Annabi
Munsa xa sɛriyɛe fɔxɔ ra, a e naxa e xa die
sunna, a e naxa bira Yuwifie xa naamunyie
fɔxɔ ra.»
[22] «Won na ma di? Siikɛ yo mu na, ɲama
a kolonma nɛ a i bara fa. [23] Na na a ra, muxu
naxan falama i bɛ i xa a raba. Mixi naani
na muxu ya ma, naxee bara laayidi tongo
Ala bɛ. [24] I xa kafu e ma, wo birin xa wo yɛtɛ
rasɛniyɛn, i man xa e sare fi, e xa e xunyi bi.
Na na a ra birin a kolonma a mixie naxan
falaxi i xun ma, wule na a ra. E xa a kolon i
fan biraxi Annabi Munsa xa sɛriyɛ nan fɔxɔ
ra. [25] Muxu naxa natɛ tongo, muxu man fa
na sɛbɛ. Danxaniyatɔɛe naxee keli si gbɛtɛe
ma, e naxa sube don naxan baxi sɛrɛxɛ ra
kuyee bɛ, nun sube yufaxie. E naxa wuli fan
min. E man naxa yɛnɛ fan naba.»
[26] Awa na kuye iba, Pɔlu naxa na mixie
tongo, e naxa e yɛtɛ rasɛniyɛn. Na xanbi
a naxa so hɔrɔmɔbanxi kui, a xa a masen,
marasɛniyɛnyi rakamalima lɔxɔɛ naxan
ma, a nun sɛrɛxɛ naxan bama kankan bɛ.

*P*ɔlu safe geeli kui

[27] Na xi solofere raɲɔnyi, Yuwifie Asikae
to Pɔlu to hɔrɔmɔbanxi kui, e naxa ɲama
birin ya iso, e man naxa Pɔlu suxu. [28] E
nu sɔnxɔɛ rate, «Isirayilakae, wo muxu
mali! Na xɛmɛ nan yi ki naxan kawandi
ɲaaxi rabama yire birin mixi birin bɛ, Yuwi-
fie, nun Annabi Munsa xa sɛriyɛ, nun yi
hɔrɔmɔbanxi xa fe ra. A man bara Girɛkikae
raso hɔrɔmɔbanxi kui. Na bara yi yire

sɛniyɛnxi findi yire sɛniyɛntare ra.» [29] E na
fala nɛ barima e nu bara Pɔlu nun Tirofimo
Efɛseka to e boore fɔxɔ ra taa kui. E naxa a
maɲɔxun a Pɔlu a raso nɛ hɔrɔmɔbanxi kui.
[30] Taa kui birin ya naxa iso. Mixie naxa
fa e gi ra keli yire birin. E naxa Pɔlu
suxu, e naxa mini a bubu ra tande ma. E
naxa naadɛe ragali keren na. [31] E nu wama
Pɔlu faxafe nɛ. Sɔɔri mangɛ naxa a kolon
Darisalamu birin ya isoxi. [32] Sɔɔri mangɛ
naxa sɔɔrie nun e xa xunmatie tongo, e siga
Pɔlu fɔxɔ ra keren na. Ɲama to sɔɔrie to, e
naxa ba Pɔlu bɔnbɔfe. [33] Awa, sɔɔri mangɛ
naxa yaamari fi e xa a xiri yɔlɔnxɔnyi firin
na. A naxa maxɔrinyi ti fa nde a ra, nun a
munfe rabaxi. [34] Ɲama sɛɛti nde sɔnxɔma e
gbe ki, booree fan sɔnxɔma e gbe ki. A to
mu nɔ fe fiixɛ sɔtɔde e ra sɔnxɔɛ xa fe ra, a
naxa a fala e xa Pɔlu xanin sɔɔri banxi kui.
[35] Pɔlu to ti banxi dɛ ra, sɔɔrie naxa a tongo
ɲama xa ɲaaxui ma, [36] barima mixi gali nan
nu biraxi e fɔxɔ ra, e nu fa a fala e xui itexi
ra, «A xa faxa!»

Pɔlu a yɛtɛ xun mafalafe

[37] E wama a rasofe sɔɔri banxi kui tɛmui
naxɛ, Pɔlu naxa sɔɔri mangɛ maxɔrin, «I
nɔma n sago sade n xa fe nde fala i bɛ?»
Sɔɔri mangɛ naxa a yaabi, «I Girɛki xui
mɛma? [38] I tan xa mu na Misiraka ra, naxan
mixie ya iso yi dɔnxɔɛ ra, a naxa suute wulu
naani xanin wula kui?» [39] Pɔlu naxa a yaabi,
«Yuwifi nan n na, Tariseka. Na taa xungbe
a munafanyi gbo Silisi bɔxi ma. N sago sa n
xa wɔyɛn yi gali bɛ.»
[40] Sɔɔri mangɛ to a sago sa, Pɔlu tixi banxi
tede dɛ ra, a naxa mixie masabari a bɛlɛxɛ
ra. Kuye naxa bolon yen! Pɔlu naxa wɔyɛn
Eburu xui.

22

[1] «N ngaxakerenyie, n babae, wo xa wo
tuli mati n na, n xa n yɛtɛ kan xun mafala.»
[2] E to a mɛ a Eburu xui falama, e naxa dundu
dangi singe ra. Pɔlu naxa a fala, [3] «Yuwifi
nan n na, n barixi Tarise nɛ, Silisi bɔxi ma,
kɔnɔ n mɔxi be nɛ. Gamaliyɛli naxa n xaran
alako n xa bira won babae xa sɛriyɛ fɔxɔ ra.
Ala xa fe nu n bɔɲɛ suxuma alɔ a wo fan
suxuma ki naxɛ to. [4] N mixie tɔɔrɔ nɛ han n
naxa e faxa, naxee nu biraxi Isa xa kira fɔxɔ
ra. N naxa ginɛe nun xɛmɛe suxu, n naxa e
sa geeli kui. [5] Sɛrɛxɛdubɛ kuntigi nun diinɛ
forie birin na n seedee ra. E naxa kɛɛdie so
n yi ra katarabi e ngaxakerenyie ma Damasi
alako n na danxaniyatɔɛe to, n xa e xiri, n xa
fa e ra Darisalamu, n xa e ɲaxankata.»
[6] «N to makɔrɛ Damasi ra yanyi tagi,
yanbɛ xungbe naxa goro n ma kelife koore
ma. [7] N naxa bira bɔxi. N naxa xui mɛ naxan
nu a falama n bɛ, ‹Sɔlu, Sɔlu, munfe ra i
n ɲaxankatama?› [8] N naxa a yaabi, ‹Nde i
ra, Marigi?› A naxa n yaabi, ‹Isa Nasarɛtika
nan n na, i naxan ɲaxankatafe.› [9] Naxee nu
na n fɔxɔ ra, e naxa yanbɛ to, kɔnɔ naxan nu
wɔyɛnfe, e mu na tan xui mɛ. Awa, n naxa
a fala, [10] ‹N xa munse raba, Marigi?› Marigi
naxa a fala n bɛ, ‹Keli, i siga Damasi. Mɛnni
a fama falade i bɛ i lan i xa naxan naba.›
[11] N mu nu se toma na yanbɛ xa naiyalanyi
saabui ra. Naxee nu na n fɔxɔ ra, e naxa n
bɛlɛxɛ rasuxu han Damasi.»
[12] «Awa, xɛmɛ nde naxan xili Ananiyasi,
mixi tinxinxi na a ra Ala xa sɛriyɛ ki ma,
naxan nafanxi Damasi Yuwifie ma, [13] a naxa
fa n yire. A naxa a fala, ‹N ngaxakerenyi
Sɔlu, to ti.› N ya naxa rabi keren na, n naxa
se birin to. [14] A naxa a fala, ‹Won babae
Marigi Ala bara i sugandi i xa a sago kolon,
i xa Tinxintɔɛ to, nun i xa a wɔyɛnyi mɛ a
tan yati dɛ ra, [15] barima i findima a xa seede
nan na mixi birin ya i, i fee naxee toxi nun
i naxee mɛxi. [16] Yakɔsi, i munse mamɛfe?
Keli, i xa i xunxa ye xɔɔra, i xa yunubi xa
ba i ma, i xa Marigi xili maxandi.›»
[17] «N naxa gbilen Darisalamu. N to nu
na Ala maxandife hɔrɔmɔbanxi kui, n naxa
laamatunyi to. [18] Marigi naxa a fala n bɛ, ‹I
xa mini mafuren Darisalamu, barima e mu
tinma i xa seedeya ra n ma fe ra.› [19] N naxa
a fala, ‹Marigi, e yati a kolon a n nu sigama
salidee kui danxaniyatɔɛe fende alako n xa
e sa geeli, n man xa e bɔnbɔ. [20] E to nu i xa
seede Etiyɛn faxama, n tan yati nu na, n nu
ɲɛlɛxinxi na ra. N tan nan man nu booree
xa dugie suxuxi.› [21] Awa, Marigi naxa a fala
n bɛ, ‹Siga, n i xɛɛma yire makuye si gbɛtɛe
ma.›»
[22] E naxa e tuli mati a xa masenyi birin
na, han a yi wɔyɛnyi falaxi tɛmui naxɛ. E
fa gbelegbele, «Wo yi xɛmɛ faxa. A mu lan
a xa balo.» [23] E naxa sɔnxɔɛ rate, e nu e xa
donmae rate e ma, e nu xube ite kuye i.
[24] Sɔɔri mangɛ naxa a fala a e xa Pɔlu raso
sɔɔri banxi kui, e man xa a bɔnbɔ luxusinyi
ra alako e xa a kolon ɲama sɔnxɔma fe
naxan ma.
[25] E to nu a xirife alako e xa a bɔnbɔ, Pɔlu
naxa sɔɔri mixi kɛmɛ xunmati maxɔrin

naxan nu tixi naa, «Sɛriyɛ na wo yi ra
naxan a masenxi a wo xa Rɔmaka bɔnbɔ
luxusinyi ra hali a mu makiitixi?» [26] Sɔɔri
kɛmɛ xunmati to na mɛ, a naxa sa sɔɔri
mangɛ rakolon. A naxɛ, «Yi xɛmɛ Rɔmaka
lasiri na a ra. Won na ma di?» [27] Sɔɔri mangɛ
naxa fa, a naxa Pɔlu maxɔrin, «A fala n bɛ
xa Rɔmaka na i ra?» Pɔlu naxa a yaabi, «Iyo
xɛ.» [28] Sɔɔri mangɛ man naxa a fala, «N tan
naafuli gbegbe nan baxi, n fa findi Rɔmaka
lasiri ra.» Pɔlu naxa a fala a bɛ, «N tan barixi
lasiriya nan kui nɛ.» [29] Kabi na raba, naxee
nu wama a bɔnbɔfe alako a xa wɔyɛn, e birin
naxa e magbilen. Sɔɔri mangɛ yɛtɛ naxa
gaaxu a kolonfe ra Pɔlu Rɔmaka na a ra, a
naxan xiri yɔlɔnxɔnyi ra.

*Yuwifie P*ɔlu makiitife

[30] Na kuye iba, sɔɔri mangɛ to wa a
kolonfe a fiixɛ ra Yuwifie Pɔlu kalamuxi fe
naxan ma, a naxa a fulun. A naxa yaamari
fi, sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun Yuwifi kiitisae
birin xa malan. A naxa Pɔlu ragoro, a ti e
tagi.

23

[1] Pɔlu naxa a ya ti Yuwifi kiitisae ra. A
naxa a masen, «N ngaxakerenyie, n naxan
nabaxi han to, n a rabaxi n bɔɲɛ fiixɛ nan na
Ala ya xɔri» [2] Sɛrɛxɛdubɛ kuntigi, Ananiyasi
naxa mixie yaamari, naxee nu na a fɛ ma,
e xa a dɛ ragarin. [3] Awa, Pɔlu naxa a fala
a bɛ, «Ala nan fama i tan bɔnbɔde. I luxi
nɛ alɔ banxi naxan fari fiixɛ kɔnɔ a kui
nɔxɔxi. I bara wa n makiitife kiiti sɛriyɛ
ra, kɔnɔ i to yaamari fixi e xa n bɔnbɔ, i
bara sɛriyɛ matandi.» [4] Naxee nu na a fɛ
ma, e naxa a fala a bɛ, «I Ala xa sɛrɛxɛdubɛ
kuntigi nan konbima yi ki!» [5] Pɔlu naxa a
fala, «N ngaxakerenyie, n mu nu a kolon xa
sɛrɛxɛdubɛ kuntigi na a ra, barima a sɛbɛxi,
‹I naxa wɔyɛn kobi fala ɲama mangɛ bɛ.›»

[6] Pɔlu to a kolon Sadusenie nun Farisɛnie
nu na Yuwifi kiitisae xa malanyi kui, a naxa
a fala a xui itexi ra, «N ngaxakerenyie,
Farisɛni nan n na. N baba fan Farisɛni nan
nu a ra. To n na kiiti banxi barima n laxi
a ra Ala fama won nakelide faxɛ ma kiiti
lɔxɔɛ.» [7] A to na fala, boore matandi naxa lu
Farisɛnie nun Sadusenie tagi. Ɲama naxa
itaxun. [8] Sadusenie tan bɛ, mixi mu kelima
faxɛ ma. E man mu laxi malekɛe nun ɲinnɛe
xa fe ra. Kɔnɔ Farisɛnie tan la nee birin xa
fe ra. [9] Sɔnxɔɛ xungbe naxa mini. Sɛriyɛ
karamɔxɔ ndee Farisɛnie tagi e naxa wɔyɛn
xɔrɔxɔɛ fala. E naxɛ, «Muxu mu fefe ɲaaxi
yo rakɔrɔsixi yi xɛmɛ ma. Tɛmunde ɲinnɛ
nde, xa na mu a ra malekɛ nde, nan wɔyɛnxi
a ra.» [10] Sɔnxɔɛ to nu sigama gbo ra, sɔɔri
mangɛ naxa gaaxu e fa Pɔlu faxafe. A naxa
sɔɔrie ragoro e xa Pɔlu tongo e tagi, e xa a
xanin sɔɔri banxi kui.

[11] Na kɔɛ ra, Marigi naxa mini Pɔlu ma.
A naxa a fala a bɛ, «I xa limaniya barima
i findima n ma seede nan na Rɔma alɔ i a
rabaxi Darisalamu ki naxɛ.»

*E lanyi xirife P*ɔlu faxafe ra

[12] Kuye to iba, Yuwifie naxa lanyi xiri kali
ra, e naxa e dɛge, e naxa e min sinden, a
fo e xa Pɔlu faxa. [13] Naxee na lanyi xiri,
e nu dangi mixi tongo naani ra. [14] E naxa
a masen sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun forie bɛ,
«Muxu bara muxu kali Ala ra, muxu mu
sese donma sinden fo muxu xa Pɔlu faxa.
[15] Awa, yakɔsi, wo tan nun Yuwifi kiitisae xa
mangɛ mayandi a xa fa a ra alako wo xa a
xa fe mato a fanyi ra. Na kui, muxu tan a
faxama kira ra.»

[16] Pɔlu maaginɛ xa di naxa na yanfɛ kolon.
A naxa siga sɔɔri banxi kui, a naxa na birin
masen Pɔlu bɛ. [17] Pɔlu naxa sɔɔri mixi kɛmɛ
xunmati nde xili, a naxɛ, «Yi sɛgɛtala xanin
sɔɔri mangɛ xɔn ma, alako a xa fe nde fala
a bɛ.» [18] Sɔɔri kɛmɛ xunmati naxa sɛgɛtala
tongo, a naxa a xanin sɔɔri mangɛ xɔn ma.
A naxɛ, «Pɔlu, geelimani nan n xilixi, a naxa
n mayandi a n xa fa yi sɛgɛtala ra i xɔn ma,
a xa fe nde masen i bɛ.» [19] Sɔɔri mangɛ naxa
sɛgɛtala tongo, e naxa e mamini. Mangɛ
naxɛ, «I wama munse falafe n bɛ?» [20] A naxa
a yaabi, «Yuwifie bara lan a ma, e xa i
maxandi i xa Pɔlu xanin Yuwifi kiitisae yire,
alako e man xa maxɔrinyi nde ti a ma. [21] I
naxa i tuli mati e ra, barima mixi tongo
naani nun nde bara yanfɛ xiri a xun e ya
ma. E bara e kali a e mu sese donma, e
mu sese minma a fo e na Pɔlu faxa tɛmui
naxɛ. Yakɔsi e bara gɛ e yailande, e fa i sago
nan mamɛfe.» [22] Sɔɔri mangɛ naxa sɛgɛtala
rabolo, a naxa tɔnyi dɔxɔ a ma, fa fala, a fe
naxan falaxi a bɛ, a naxa na fala mixi yo bɛ.

*E P*ɔlu xɛɛfe Mangɛ Felisi xɔn

[23] A naxa sɔɔri mixi kɛmɛ xunmati firin
xili, a naxa a fala e bɛ, «Wo sɔɔri kɛmɛ firin
yailan, sɔɔri soe ragie tongo solofere, nun
xali woli kɛmɛ firin. Wo xa e yailan sigafe

ra Sesare to kɔɛ ra. [24] Wo xa soe nde yailan
Pɔlu bɛ, alako a xa mangɛ Felisi li hɛɛri kui.»
[25] Sɔɔri mangɛ naxa yi fe sɛbɛ bataaxɛ ra.
[26] «N tan Kilɔdi Lisiya, i tan Mangɛ Felisi
mafanxi, n bara i xɛɛbu. [27] Yi xɛmɛ Yuwifie
nan a suxuxi. E naxa wa a faxafe. N to a
kolon a Rɔmaka na a ra, n nun sɔɔrie naxa
fa, muxu naxa a ba e yi. [28] N to wa a kolonfe
e a suxuxi naxan ma, n naxa siga a ra e xa
kiitisae yire. [29] N naxa a li e a kalamuxi e xa
sɛriyɛ xa fe nan ma, kɔnɔ a mu fe kobi yo
rabaxi a lanma a xa faxa naxan ma, xa na
mu a ra a xa sa geeli kui. [30] N to bara a mɛ
a Yuwifie bara gali malan a xili ma, n naxa
a rasanba i ma keren na. N a kalamumae
rakolonma e yɛtɛ kan xa sa a kalamu i xɔn
a xa fe ra. Wo salamu.»
[31] Sɔɔrie naxa Pɔlu tongo alɔ e yamarixi
ki naxɛ. E naxa a xanin kɔɛ ra han An-
tipatiri. [32] Na kuye iba, sɔɔrie naxa gbilen
sɔɔri banxi. Soe ragie naxa Pɔlu tongo.
[33] E to so Sesare, soe ragie naxa bataaxɛ
nun Pɔlu so mangɛ yi ra. [34] Mangɛ to gɛ
bataaxɛ xarande, a naxa Pɔlu maxɔrin a
keli dɛnnaxɛ. A to bara a mɛ a Silisika
na a ra, a naxa a fala, [35] «N fama nɛ i
makiitide i tɔɔɲɛgɛlae na fa tɛmui naxɛ.» A
naxa yaamari fi e xa Pɔlu xanin geeli banxi
Herode naxan tixi.

24

*Felisi kiiti safe P*ɔlu xa fe ra

[1] Xi suuli dangi xanbi, Ananiyasi, naxan
findixi sɛrɛxɛdubɛ kuntigi ra, nun forie
naxa fa e nun xunmafalɛ nde, naxan xili
Teritulo. E naxa Pɔlu kalamu mangɛ xɔn
ma. [2] E to Pɔlu xili, Teritulo naxa so a
tɔɔɲɛgɛfe yi masenyi ra.
«Felisi mangɛ fanyi, yi bɔxi birin dɔxɔxi
bɔɲɛsa kui i xa fe kolonyi nun i xa xaxili
fanyi nan saabui ra. [3] I bara muxu rasɛɛwa
hɛɛri xungbe ra. [4] N mu wama i rabufe, kɔnɔ
n bara i maxandi i xa i tuli mati muxu xa
masenyi ra dondoronti. [5] Muxu bara a to
yi xɛmɛ mixi ɲaaxi na a ra. A Yuwifie tagi
isoma naxee na dunijna birin. A tan nan na
Isa Nasarɛtika xa ɲama xunyi ra. [6] A man
naxa wa hɔrɔmɔbanxi maberefe. Muxu
naxa a suxu. Muxu naxa wa a makiitife
muxu xa sɛriyɛ ki ma, [7] kɔnɔ sɔɔri mangɛ
Lisiya naxa fa, a naxa a ba muxu yi sɛnbɛ
xungbe ra. [8] A naxa a kalamulae yaamari
e xa fa i xɔn ma. Xa i fan Pɔlu maxɔrin,
i fama a kolonde muxu a suxuxi fe naxan
ma.» [9] Yuwifie naxa tin na masenyi ra, e fan
naxa a fala a na na ki nɛ.
[10] Mangɛ naxa Pɔlu yaamari a fan xa
wɔyɛn. Pɔlu naxa a masen a bɛ, «N a kolon,
yi bɔxi makiitima nan i ra kabi ɲɛ wuyaxi.
Na kui, n nan ma fe xunmafalama nɛ i bɛ
lanlanteya kui. [11] Xi fu nun firin mu dangi
kabi n naxa siga Darisalamu salide. [12] E mu
nu muxu nun mixi li sɔnxɔ ra hɔrɔmɔbanxi
kui, xa na mu a ra salide xunxurie kui. N
mu sɔnxɔɛ ratexi taa kui, n mu gali kui isoxi.
[13] E mu nɔma sese masende, e n kalamuma
naxan ma. [14] N naxan masenma i bɛ na
nan ya. N nan n benbae Marigi Ala nan
batuma alɔ Isa xa kira a masenxi ki naxɛ, e
a falama kira naxan bɛ a wule kira. Naxan
sɛbɛxi Tawureta Munsa nun namijɔnmɛe
xa Kitaabui kui, n la na birin na. [15] N laxi Ala
xa masenyi ra naxan masenxi a tinxintɔɛe
nun tinxintare birin fama nɛ kelide faxɛ ma.
Yuwifie fan laxi na ra. [16] Na nan a toxi n nan
n yɛtɛ karaxanma alako n xa n ma simaya
radangi bɔɲɛ fiixɛ kui Ala nun mixie tagi.
[17] N mu nu na be ɲɛ wuyaxi bun ma, kɔnɔ
yakɔsi n faxi harige nde ra n bɔnsɔɛ bɛ. N
fan faxi sɛrɛxɛ bade Ala bɛ. [18] E n lixi na
tɛmui nɛ hɔrɔmɔbanxi kui, n sɛniyɛnxi, gali
mu na n fɔxɔ ra, sɔnxɔɛ yo fan mu keli n
saabui ra. [19] Kɔnɔ Yuwifi nde naxee keli Asi
bɔxi ma, e mu tin n ma fe ra. E tan xa e yɛtɛ
masen i bɛ, xa fe nde na e bɛ n ma fe ra. [20] Xa
na mu a ra naxee na be, e xa a masen i bɛ e
n toxi fe ɲaaxi naxan xun, n to siga Yuwifi
kiitisae yire. [21] N wɔyɛnyi naxan falaxi e tagi
na nan ya: ‹Wo n makiitima nɛ to barima n
laxi a ra Ala fama nɛ mixi faxaxie rakelide.›»
[22] Felisi naxan nu Isa xa kira kolon a fanyi
ra, a naxa e xa fe sa sinden. A naxɛ, «Mangɛ
Lisiya na fa, n wo xa fe matoma.» [23] A naxa
sɔɔri mixi kɛmɛ xunmati yamari a xa Pɔlu
kanta, a naxa a tɔɔrɔ, a man naxa a xa mixi
yo ratɔn fe fanyi rabafe ra a bɛ.
[24] Xi ndee to dangi, Felisi nun a xa ginɛ
Dirusila, naxan na Yuwifi ra, e naxa fa.
Felisi naxa Pɔlu xili kawandi rabade Isa Ala
xa Mixi Sugandixi xa fe ra. Pɔlu naxa
danxaniya xa fe fala e bɛ Isa ma, [25] kɔnɔ a
xa masenyi to nu binyaxi tinxinyi ma, nun
yɛtɛ xurufe ma, nun Ala xa kiiti naxan fama,
Felisi naxa gaaxu. A naxɛ, «Siga sinden.
N na n yɛtɛ masɔtɔ tɛmui naxɛ, n man i
xilima.» [26] A man nu waxi nɛ Pɔlu xa kɔbiri fi
a ma. A nu a xilima na nan ma tɛmui birin,
e xa sa e bore to.

[27] Ɲɛ firin to dangi, Felisi masarama naxa fa, Pɔrusu Fɛsitu. Felisi to wa a yɛtɛ mafanfe Yuwifie bɛ, a naxa Pɔlu lu geeli kui.

25

*F*ɛsitu Pɔlu makiitife

[1] Fɛsitu naxa xi saxan naba Sesare. Na xanbi, a naxa te Darisalamu. [2] Sɛrɛxɛdubɛ kuntigi nun Yuwifi kuntigie naxa Pɔlu kalamu Fɛsitu bɛ. [3] E naxa Fɛsitu mayandi a xa fa a ra Darisalamu. E nu wama nɛ e xa a faxa kira ra. [4] Fɛsitu naxa e yaabi, «Pɔlu makantaxi Sesare. A gbegbe mu luxi n tan fan xa siga naa. [5] Wo xa yarerati ndee xa n mati, wo xa Pɔlu kalamu naa xa a bara sa fe ɲaaxi nde raba.»

[6] Fɛsitu mu se sa xi solomasaxan fari, xa na mu a ra xi fu Darisalamu, a naxa goro Sesare. Na kuye iba, a naxa dɔxɔ a xa kiiti kibanyi ma. A naxa yaamari fi e xa fa Pɔlu ra. [7] A to fa, Yuwifie naxee fa keli Darisalamu, e naxa a rabilin. E naxa tɔɔɲɛgɛ gbegbe sa a xun, e mu nu nɔma naxan masende nɔndi ra. [8] Pɔlu naxa so a yɛtɛ xunmafalafe, a nu a fala, «N mu fe ɲaaxi yo rabaxi Yuwifie xa sɛriyɛ ra, xa na mu hɔrɔmɔbanxi ra, xa na mu a ra Rɔma mangɛ ra.» [9] Fɛsitu to wa a yɛtɛ mafanfe Yuwifie xɔn, a naxa Pɔlu maxɔrin, «I wama tefe Darisalamu i xa sa makiiti yi fee ma n ya xɔri?» [10] Pɔlu naxa a yaabi, «N lanma n xa makiiti mangasanyi xa kiiti banxi nan kui, n tixi dɛnnaxɛ yi ki. N mu fe kobi yo rabaxi Yuwifie ra. I fan na kolon a fanyi ra. [11] Xa n bara fe ɲaaxi raba a lanma n xa faxa naxan ma, n mu tondima n xa faxa, kɔnɔ xa e naxan falama wule na a ra, a mu lan mixi yo xa n so e yi ra. Mangɛ xungbe xa sa n makiiti Rɔma.» [12] Fɛsitu to wɔyɛn a rasimae ra, a naxa a fala Pɔlu bɛ, «I bara wa sigafe mangɛ xungbe xɔn. Awa, i sigama nɛ.»

*P*ɔlu masenfe Agiripa nun Berinisi bɛ

[13] Xi nde to dangi, mangɛ Agiripa nun Berinisi naxa so Sesare Fɛsitu xɛɛbude. [14] E to bara xi wuyaxi radangi naa, Fɛsitu naxa Pɔlu xa fe fala mangɛ Agiripa bɛ. A naxɛ, «Felisi bara geelimani nde lu be. [15] N nu na Darisalamu tɛmui naxɛ, sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun Yuwifie forie naxa a kalamu, e man naxa wa a xa faxa. [16] N naxa e yaabi a Rɔmakae xa sɛriyɛ mu mixi faxama, fo a xa a gbe fala kalamusae bɛ kiitisa ya xɔri. [17] Na fe nan e rafaxi be. N fan mu dugundi. Na kuye iba, n naxa dɔxɔ n ma kiiti banxi. N naxa yaamari fi e xa fa na xɛmɛ ra. [18] Kalamusae to e dɛntɛgɛ, e mu fe ɲaaxi yo fala a xun ma, n nu naxee maɲɔxunxi. [19] E nu xɔrɔxɔma e xa diinɛ nan ma fe ra, a nun Isa xa fe ra. E naxɛ a bara faxa, kɔnɔ Pɔlu naxɛ a baloxi. [20] Awa, n to mu a kolon a lan n xa naxan naba, n naxa a maxɔrin xa a wama sigafe Darisalamu, a xa makiiti naa. [21] Kɔnɔ Pɔlu naxa wa a xa fe xaninfe mangɛ xungbe xɔn ma. Na tɛmui n naxa yaamari fi e xa a kanta han n a rasanbama mangɛ xungbe ma tɛmui naxɛ.»

[22] Agiripa naxa a fala Fɛsitu bɛ, «N fan wama n tuli matife na xɛmɛ ra.» Fɛsitu naxa a yaabi, «Tina, i a xui mɛma.» [23] Awa, na kuye iba, Agiripa nun Berinisi naxa so malan yire e nun taa kuntigie. E nu maxirixi a fanyi ra. Fɛsitu xa yaamari ma, e naxa fa Pɔlu ra. [24] Fɛsitu naxa a fala, «Mangɛ Agiripa nun wo tan naxee birin na be, wo bara yi xɛmɛ to Yuwifi naxan birin kalamuxi n xɔn Darisalamu nun be. E naxɛ a a xa faxa. [25] N tan bɛ, a mu fefe rabaxi a lan a xa faxa naxan ma, kɔnɔ a tan yati bara mayandi ti sigafe ra mangɛ xungbe xɔnyi Rɔma. Awa, n fan bara tin na ra. [26] N mu fe xɔri yo sɔtɔxi naxan sɛbɛma mangɛ xungbe ma a xa fe ra. Na na a ra, n a raminixi wo ya i, a gbengbenyi i tan mangɛ Agiripa, alako won na gɛ a maxɔrinde n xa a kolon a lanma n xa naxan sɛbɛ. [27] N mu nɔma geelimani rasanbade mangɛ ma, n mu a masen a naxan nabaxi.»

26

*P*ɔlu a yɛtɛ xun mafalafe

[1] Agiripa naxa a fala Pɔlu bɛ, «I xa i yɛtɛ xun mafala.» Pɔlu to a bɛlɛxɛ ite, a naxa a yɛtɛ rafiixɛ yi masenyi ra. [2] «Mangɛ Agiripa, to n ɲɛlɛxinxi n ma fe rafiixɛfe ra Yuwifie n kalamuxi naxan ma. [3] I e xa diinɛ nun e xa sɛriyɛ kolon ki fanyi ra. Awa yandi, i xa i tuli mati n na. [4] Kabi n dimɛdi tɛmui, n nu na Darisalamu n bɔnsɔɛ ya ma. Yuwifi birin n ɲɛrɛ ki kolon [5] a rakuya. E man a kolon Farisɛni nan nu n na diinɛla tagi naxee xa fe maxɔrɔxɔ. E nɔma na seedeɲɔxɔya bade. [6] Yakɔsi, e n nakiitife barima n laxi Ala xa laayidi ra a naxan tongoxi muxu benbae bɛ, [7] muxu bɔnsɔɛ fu nun firinyi naxan mamɛfe. E Ala batuma tɛmui birin, kɔɛ nun yanyi. N laxi na laayidi nan na. Mangɛ, Yuwifie n

kalamuxi na nan ma. [8] Wo nɔma lade a ra
a Ala mixi faxaxie rakelima?»
[9] «N tan kata nɛ kira mɔɔli birin na n xa
Isa Nasarɛtika xili kana. [10] N na nan naba
Darisalamu. Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie naxa tin
n xa sɛniyɛntɔɛ wuyaxi sa geeli kui. N man
naxa tin e xa faxa. [11] N nu sigama salide
banxie kui alako n xa e tɔɔrɔ, e xa gbilen e
xa danxaniya fɔxɔ ra. N ma xɔnɛ kui, n nu
e tɔɔrɔ hali taa gbɛtɛe kui.»
[12] «Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie naxa tin n xa siga
Damasi na fe ma. [13] Mangɛ, yanyi tagi n naxa
yanbɛ to kira xɔn ma kelife koore, n tan
nun n booree rabilinyi. A yanbɛ nu dangi
soge ra. [14] Muxu naxa bira bɔxi ma. N naxa
xui nde mɛ naxan nu a falama n bɛ Eburu
xui, ‹Sɔlu, Sɔlu, munfe ra i n ɲaxankatama?
Na fe xɔrɔxɔma nɛ i bɛ.› [15] N naxa a yaabi,
‹Marigi, nde i ra?› Marigi naxa n yaabi, ‹Isa
nan n na, i naxan ɲaxankatafe. [16] Keli, ti i
sanyie xun na. N minixi nɛ i ma alako n xa
i findi walikɛ nun seede ra fee ma i naxee
toxi nun i fama naxee tode. [17] N i ratangama
nɛ Yuwifie ma nun si gbɛtɛe ma, n i xɛɛma
naxee ma, alako i xa e yae rabi, [18] e xa mini
dimi kui, e xa so naiyalanyi kui. E xa keli
Sentanɛ xa nɔɛ bun, e xa so Ala xa mangɛya
niini bun ma. Na kui, e xa yunubi xafarima
nɛ, e man fama nɛ kɛ sɔtɔde sɛniyɛntɔɛe ya
ma naxee danxaniyaxi n ma.›»
[19] «Na kui, mangɛ Agiripa, n mu tondi na
xɛɛraya ra naxan keli koore ma. [20] N naxa
na kawandi ti Damasi, Darisalamu, Yudaya,
nun si gbɛtɛe tagi. N naxa a masen e bɛ
e xa tuubi, e xa danxaniya Ala ma, nun e
xa wali fanyi raba naxan e xa togondiya
masenma.»
[21] «Yuwifie naxa n suxu hɔrɔmɔbanxi kui,
e waxi n faxafe na nan ma. [22] Kɔnɔ, Ala
tantu, n baloxi a tan nan saabui ra han
to. N naxa na seedeɲɔxɔya ba dimɛe nun
forie birin bɛ. N mu fefe gbɛtɛ falaxi fo
namiɲɔnmɛe nun Annabi Munsa nu naxee
falama a e fama nɛ rabade. [23] E naxa a
masen Ala xa Mixi Sugandixi tɔɔrɔma nɛ, a
singe nan kelima faxamixie ya ma, a nun a
Yuwifie nun si gbɛtɛe kawandima kisi ra.»
[24] A to nu wɔyɛnfe a yɛtɛ rafiixɛfe ra,
Fɛsitu naxa a fala a xui itexi ra, «Pɔlu,
i daxu! I xa fe gbegbe kolonyi bara i
findi daxui ra.» [25] Pɔlu naxa a yaabi, «Fɛsitu
mafanxi, daxui mu na n na. N nɔndi nun
lɔnni nan masenfe. [26] Mangɛ Agiripa tan yi
fee kolon. N yi birin falama a tan nan bɛ,
barima a ɲan a kolon, a a mu raba gundo xa
kui.» [27] Pɔlu naxa a fala Agiripa bɛ, «Mangɛ
Agiripa, i laxi namiɲɔnmɛe ra? I la e ra, n
na kolon.»
[28] Agiripa naxa a fala Pɔlu bɛ, «A gbe mu
luxi i xa n fan findi Isayanka ra!» [29] Pɔlu naxa
a yaabi, «A fa findi yakɔsi ra, xa na mu tɛmui
gbɛtɛ, n Marigi maxandima nɛ alako i tan
yo, a nun naxan birin n xui ramɛfe be to,
wo fan xa lu alɔ n tan, ba yi yɔlɔnxɔnyi ra
naxan na n ma.»
[30] Mangɛ Agiripa, mangɛ Fɛsitu, Berinisi,
nun naxee birin nu dɔxɔxi e sɛɛti ma, e naxa
keli. [31] E to nu sigama, e naxa a fala e bore
bɛ, «Yi xɛmɛ mu fefe rabaxi a lanma a xa
faxa naxan ma, xa na mu a ra a lanma a
xa sa geeli kui naxan ma.» [32] Agiripa naxa
a fala Fɛsitu bɛ, «Yi xɛmɛ nu lan a xa bɛɲin,
kɔnɔ a bara maxandi ti Mangɛ Xungbe xa a
makiiti.»

27

*P*ɔlu sigafe Rɔma

[1] E to natɛ tongo muxu xa baki kunkui
kui sigafe ra Itali, e naxa Pɔlu nun gee-
limani ndee so sɔɔri mixi kɛmɛ xunmati
yi ra naxan xili Yuliyusi, naxan na mangɛ
xungbe xa sɔɔrie ya ma. [2] Muxu nun
Arisitaraki, naxan keli Tɛsaloniki Masedon
bɔxi ma, naxa baki kunkui kui naxan keli
Adiramiti. A nu lan a xa dangi Asi sɛɛti
ma. [3] Na kuye iba, muxu naxa kilɔn Sidɔn.
Yuliyusi, naxan nu a ɲɔxɔ saxi Pɔlu xɔn
ma a fanyi ra, a naxa a sago sa a xa siga a
booree xɔnyi biyaasi fandɛ fende. [4] Muxu
to keli naa, muxu naxa dangi Sipiri suri ma,
barima foye mu nu tinxi muxu bɛ. [5] Muxu
to Silisi nun Panfiliya baa igiri, muxu naxa
so Mira, Lisi bɔxi ma. [6] Mɛnni, sɔɔri mixi
kɛmɛ xunmati naxa kunkui to naxan keli
Alesandire, a sigafe Itali. Muxu naxa baki
na kui.
[7] Xi wuyaxi bun ma kunkui nu tɔɔrɔma
ɲɛrɛde. Kata nun kata muxu fa Sinidi li
kɔnɔ foye mu tin muxu xa kilɔn naa. Na
nan a to muxu naxa dangi Kirɛti suri laabe
ra, Salemone sɛɛti ma. [8] Naa iɲɛrɛfe nu
xɔrɔxɔ. Muxu naxa yire nde li, naxan xili
Wafu Tofanyi, Laseya fɛ ma.
[9] Muxu naxa bu naa. Ɲɛrɛ man nu xɔrɔxɔ
barima sunyi tɛmui nu bara dangi. [10] Na
na a ra, Pɔlu naxa a fala, «N biyaasibooree,

n bara a kolon won ma ɲɛrɛ fama nɛ
xɔrɔxɔde. Kotee, kunkui, nun mixie fama
nɛ tɔɔrɔde.» 11 Sɔɔri kɛmɛ xunmati naxa
a tuli mati kɛpini nun kunkui kanyi xa
wɔyɛnyi ra, a tondi Pɔlu xa marasi ra. 12 Mixi
gbegbe naxa wa Feniki life, barima e nu
na wafu dɛnnaxɛ, mɛnni mu nu fan ɲɛmɛ
radangide ra. Feniki, Kirɛti suri wafu nan a
ra, naxan ya rafindixi sogegorode biri ma.
E naxa wa e xa ɲɛmɛ radangi naa.

13 Foye di nde naxa mini keli kɔɔla ma.
E naxa a maɲɔxun a biyaasi bara fan. E
naxa hanga bɛndun, e kunkui radangi Kirɛti
suri fɛ ma. 14 Kɔnɔ na tɛmui foye xungbe,
naxan xili Yurakilɔn, a naxa fa keli suri ma.
15 Foye naxa kunkui tutun, han kunkui mu
nu nɔma matinxinde. Muxu naxa muxu
raxara foye yi ra. 16 Muxu naxa dangi suri
lanmadi laabe ra, naxan xili Kiloda. Muxu
naxa tɔɔrɔ kunkui lanma masɔtɔfe ra. 17 E to
gɛ a ratede, e naxa luuti mafilin kunkui ma.
E to nu gaaxuxi dɔxɔfe ra Sirite bɛnki ma,
e naxa bɛla ragoro, foye nu fa siga muxu ra.
18 Foye naxa muxu bɔnbɔ a fanyi ra. Na kuye
iba, muxu naxa kote nde woli baa ma. 19 Xi
saxan to dangi, muxu yati naxa kunkui isee
birin nagoro ye ma. 20 Xi wuyaxi naxa dangi,
soge mu na, tunbuie mu na, foye sɛnbɛ nu
gboma nan tui. Muxu mu nu laxi muxu
kisife ra sɔnɔn.

21 Kabi xi wuyaxi muxu mu nu donse
donma. Awa Pɔlu naxa ti mixie tagi, a naxa
a fala e bɛ, «N booree, xa wo wo tuli mati n
na nu, won mu kelima Kirɛti nu, won mu yi
kasarɛ nun lɔsi sɔtɔma nu. 22 Kɔnɔ yakɔsi,
n wo rasima nɛ, wo xa limaniya, barima
mixi yo mu faxama wo ya ma, kunkui nan
gbansan kasarama. 23 N Marigi Ala, n wal-
ima naxan bɛ, a xa malekɛ nde bara mini
n ma yi kɔɛ ra. 24 A naxa a fala n bɛ, ‹Pɔlu,
i naxa gaaxu, fo i xa ti nɛ mangɛ xungbe
ya i. Ala bara tin i biyaasiboore birin
natangade.› 25 Na na a ra, wo xa limaniya
barima n laxi Ala xa masenyi ra. 26 Won
fama suri nde lide.»

27 Kɔɛ fu nun naani nde, muxu naxa
Adiriyatike baa li. Na kɔɛ tagi kunkui raɲɛrɛ
naxa sogi a muxu bara makɔrɛ bɔxi nde
ra. 28 E to ye tilinyi maniyase ragoro, e
naxa kanke ya mɔxɔɲɛn sɔtɔ. E to makuya
dondoronti, e man naxa a ragoro, e naxa
kanke ya fu nun suuli sɔtɔ. 29 E to gaaxu
garinde fanye nde ra, e naxa hanga naani
woli kunkui xanbi ra. E naxa gbata kuye
ibafe ra. 30 Kɔnɔ kunkui raɲɛrɛe nu wama
kelife kunkui xun. E naxa kunkui lanma
ragoro baa ma alɔ e na hangae nan nagorofe
kunkui ya ra. 31 Pɔlu naxa a fala sɔɔri
mixi kɛmɛ xunmati nun sɔɔrie bɛ, «Xa
yi mixie mu lu kunkui kui, wo mu nɔma
kiside.» 32 Awa, sɔɔrie naxa kunkui lanma
luuti bolon, e naxa a rabɛɲin a xa siga.

33 Beenun kuye xa iba, Pɔlu naxa e birin
nasi e xa donse don. A naxa a fala e bɛ, «A
xi fu nun naani nan to wo mamɛ tife, wo
mu tinxi wo dɛgede. 34 N bara wo rasi wo
xa donse don, barima na nan fan wo fate
bɛ. Mixi yo mu halakima, hali wo xunsɛxɛ
keren mu lɔɛma.» 35 A to na fala, a naxa
taami tongo, a Ala nuwali sa e birin ya xɔri,
a taami igira, a naxa a don fɔlɔ. 36 Na tɛmui
e birin naxa limaniya, e fan naxa so taami
donfe. 37 Muxu mixi kɛmɛ firin mixi tongo
solofere a nun senni nan nu na kunkui kui.
38 E to wasa donse ra, e naxa farin woli baa
ma alako kunkui xa yelebu.

39 Kuye to iba, e mu a kolon e na dɛnnaxɛ,
kɔnɔ e naxa bɔxi nde to. E naxa natɛ tongo
e xa kata kunkui rasigade naa. 40 E naxa
hangae fulun, e xa sin baa ma. E naxa fɛya
luutie fan bolon. E naxa yare bɛla rate, e
xa e xun sa xare ma. 41 Kɔnɔ e naxa bɛnki
li, kunkui naxa kankan. Kunkui xunyi to
kankan, mɔrɔnyi naxa a xɔrɛ kana sɛnbɛ
ra. 42 Sɔɔrie naxa lan geelimanie faxafe
ma, alako e naxa ye masa, e e gi. 43 Kɔnɔ
sɔɔrie kɛmɛ xunmati, naxan nu wama Pɔlu
rakisife, a naxa e ratɔn. A naxa yaamari fi e
ma a naxee fata ye masade, e singe xa bagan
ye ma alako e xa xare masɔtɔ. 44 Booree xa
gbaku xebenyie ra, xa na mu a ra kunkui
xuntunyie ra. E birin naxa xare masɔtɔ
hɛɛri kui.

28

Pɔlu Malita suri life

1 Muxu to xare masɔtɔ, muxu naxa a
kolon a na suri xili Malita. 2 Malitakae naxa
sɛɛwa muxu ra ki fanyi ra. E naxa muxu
birin malan tɛ xungbe fɛ ma, e nu naxan
xuruxi, barima tunɛ nu fafe nun xinbeli
gbegbe ra. 3 Pɔlu to bolee matongo safe tɛ i,
bɔximase naxa mini na tɛ wuyenyi xa fe ra,
a naxa a bɛlɛxɛ xin. 4 Malitakae to bɔximase
to, a bara a bɛlɛxɛ xin a singanxi a ra, e naxa
a fala e bore bɛ, «Nɔndi ra, niba nan yi mixi
ra, barima haakɛ mu tinxi a xa balo, hali

a to tangaxi baa ma.» [5] Pɔlu naxa bɔximase
ralisan tɛ, sese mu a to. [6] Na mixie nu mamɛ
tife nɛ a xinde xa funtu, xa na mu a ra a xa
faxa keren na, kɔnɔ sese mu a to. E to mamɛ
ti, e naxa e xa maɲɔxunyi masara. E naxa a
fala ala nde nan a ra.

[7] Suri kuntigi xungbe, naxan xili Pubiliyu,
naxa muxu yigiya a fanyi ra a xɔnyi xi saxan
bun ma. [8] Pubiliyu baba nu saxi, a furaxi,
mangafaxɛ nu na a ma. Pɔlu to a makɔrɛ a
ra, a naxa a bɛlɛxɛ sa a ma, a Ala maxandi,
a naxa a rayalan. [9] Na xanbi, suri furema
gbɛtɛe naxa fa, Pɔlu naxa e fan nayalan. [10] E
naxa muxu binya a fanyi ra. Muxu to keli
sigade, e naxa fandɛ fi muxu ma.

*P*ɔlu Sigafe Rɔma

[11] Muxu to kike saxan nadangi naa, muxu
naxa baki kunkui kui, naxan keli Ale-
sandire. A nu bara ɲɛmɛ radangi suri ma.
Tɔnxuma nu a ma naxan findixi kuye ma-
solixi firinyi ra. [12] Muxu to so kilɔn Sirakusi,
muxu naxa lu naa xi saxan. [13] Muxu to keli
naa, muxu naxa siga Regiyo baa dɛ ra. Foye
to keli yirefanyi ma na kuye iba, muxu naxa
xi firin ɲɛrɛ raba han Pusoli. [14] Muxu naxa
ngaxakerenyie li naa naxee muxu mayandi
xi solofere radangife ra e xɔnyi. Na tɛmui
muxu siga nɛ han Rɔma. [15] Muxu ngax-
akerenyi Rɔmakae, naxee muxu xa fe mɛ,
e naxa fa muxu ralande, keli Rɔma han
Apiyusi malan yire nun taa naxan xili Banxi
Saxanyie. Pɔlu to e to a naxa Ala nuwali sa,
a naxa limaniya.

[16] Muxu to so Rɔma, sɔɔri mixi kɛmɛ xun-
mati naxa geelimanie so mangɛ yi ra, kɔnɔ
a naxa Pɔlu lu a kerenyi ma, a nun sɔɔri
keren naxan a kantama. [17] Xi saxan to dangi,
Pɔlu naxa Yuwifi kuntigie xili. E to malan, a
naxa yi wɔyɛnyi ti e bɛ, «N ngaxakerenyie,
hali n to mu fefe rabaxi won ma mixie ra,
nun won benbae xa naamunyie ra, Yuwifie
bara n sa geeli kui Darisalamu, na xanbi
e man fa n so Rɔmakae yi ra. [18] E to gɛ
n maxɔrinde, e nu wama n nabolofe nɛ,
barima e mu sese toxi n faxama naxan ma.
[19] Kɔnɔ Yuwifie mu tin. Na ma, n naxa
mangɛ xungbe xa kiiti maxandi, kɔnɔ n mu
wa n bɔnsɔɛ nan kalamufe. [20] Na na a ra, n
naxa wa wo tofe alako n xa wɔyɛn wo ra,
barima Isirayilakae xaxili tixi xɛɛra naxan
na, na xa fe nan a toxi e yi yɔlɔnxɔnyi saxi
n ma.»

[21] E naxa a yaabi, «Muxu mu bataaxɛ yo
sɔtɔxi i xa fe ra keli Yudaya. Won ngaxak-
erenyi yo mu faxi fe ɲaaxi falade i xa fe ra.
[22] Kɔnɔ, muxu wama a kolonfe nɛ i naxan
maɲɔxunxi, barima muxu a kolon e yi diinɛ
xa fe ibaxantinma yire birin.»

[23] Pɔlu naxa lɔxɔɛ keren so e yi. Mixi
wuyaxi to fa a xɔnyi, Pɔlu naxa Ala xa
mangɛya seedeɲɔxɔya ba. A naxa Isa
xa fe masen e bɛ Tawureta Munsa nun
namiɲɔnmɛe xa Kitaabui saabui ra keli
gɛɛsɛgɛ han nunmare. [24] Ndee naxa la a ra,
kɔnɔ booree mu danxaniya. [25] E to nu fa-
tanma lantareya kui, Pɔlu naxa yi masenyi
sa a fari, «Ala Xaxili Sɛniyɛnxi a fala nɛ wo
benbae bɛ nɔndi ki ma Annabi Esayi saabui
ra. A naxɛ,
[26] ‹Siga yi mixie xɔn ma, i xa a fala e bɛ:
“Wo a mɛma wo tulie ra, kɔnɔ wo mu a
fahaamuma.
Wo a toma wo yae ra, kɔnɔ wo mu a
igbɛma.”
[27] Barima yi mixie sondonyi bara xɔrɔxɔ.
E bara e tulie dɛsɛ.
E bara e yae raxi,
alako e naxa a to e yae ra,
e naxa a mɛ e tulie ra,
e naxa a fahaamu e xaxili ra.
Xa na mu a ra e e sondonyi mafindima nɛ,
alako Ala xa e rayalan.›»

[28] «Awa, wo xa a kolon a Ala xa kisi bara
rasanba si gbɛtɛe ma. E fama e tuli matide a
ra.» [29] A to na fala, Yuwifie naxa siga xɔrɔxɔɛ
kui e booree tagi.

[30] Pɔlu naxa lu banxi nde kui ɲɛ firin, a nu
a sare fi. Naxee birin nu fama a tode, a nu
e birin nasɛnɛma. [31] A nu Ala xa mangɛya
niini xa fe nan kawandima a nun Marigi Isa
xa fe, Ala xa Mixi Sugandixi. A naxa na birin
naba limaniya ra, mixi yo mu a tɔɔrɔ.

Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Rɔma danxaniyatɔɛ ɲama ma
Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Isa xa fe fɔlɔ Isirayila bɔxi nɛ, kɔnɔ a mu bu na xibaaru fa rayensen yire makuye. Mixi naxee kawandi mɛxi Isa xa fe ra Darisalamu, e naxa siga yire birin na masenyi ra. Mixi gbegbe naxa danxaniya Isa ma na mixi mɔolie saabui ra. Annabi Pɔlu fan nu biyaasi raminima alako a xa kawandi ti, si birin xa Isa xa fe kolon. A xa wali nu bara sɔɔnɛya ki fanyi ra, han Isayankae nu toma bɔxi birin ma naxee nu na Rɔma xa mangɛya bun ma. A xa biyaasi saxan nde kui, a naxa bataaxɛ sɛbɛ Isayankae ma naxee nu na Rɔma mangataa. A nu wama sigafe e xɛɛbude, e fan xa a mali a xa kawandi ti yire makuye.

Na bataaxɛ findixi yi Kitaabui nan na. Pɔlu nu wama Ala xa kisi xa masenyi xaranfe Rɔmakae ra yi sɛbɛli saabui ra. A bara na kisi xa fe tagi raba a fanyi ra, a xa fiixɛ mixie bɛ naxee nu Yuwifie xa diinɛ kolon, a nun mixi naxee mu gɛxi a kolonde. Na masenyi fɔlɔma yunubi xa fe xaranyi nan ma. Beenun mixi xa kisi kolon, fo a xa a kolon a findixi yunubitɔɛ nan na naxan lanma a xa ɲaxankata yahannama a xa yunubie xa fe ra. Diinɛla yo, diinɛtare yo, e birin na yunubi xa nɔɛ nan bun ma.

Na nan a toxi, Pɔlu a masenma won bɛ a a lanma won xa won xaxili ti Ala ra alako won xa kisi sɔtɔ. Mixi mu nɔma a yɛtɛ rakiside a xa yunubie ma. A hayi na Marakisima ma naxan nɔma na rabade a bɛ. Yi Kitaabui na tagi rabama a fanyi ra. A naxɛ a Isa xa sɛrɛxɛ nan gbansan nɔma findide adamadie xunsare ra, e xa yunubie xa xafari. A lanma mixie xa na fe kolon, e xa la a ra.

Na dangi xanbi, Pɔlu masenyi gbɛtɛ tima naxan danxaniyatɔɛ ɲɛrɛ ki tagi rabama. Mixi na danxaniya Isa ma, Alatala a Xaxili Sɛniyɛnxi ragoroma nɛ a bɔɲɛ ma, a fa bira Alatala waxɔnfe fɔxɔ ra. Na kanyi gbilenma nɛ fe ɲaaxi fɔxɔ ra, a ti kira fanyi xɔn, a findi misaali ra birin bɛ. Ala na fɔlɔ Isirayila bɔnsɔɛ nɛ, kɔnɔ a wama si birin fan xa so a xa niini bun ma.

Ala xa won mali yi Kitaabui saabui ra alako won fan xa yigiyade sɔtɔ Alatala xɔnyi. Amina.

Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Rɔma danxaniyatɔɛ ɲama ma

*P*ɔlu, Isa xa Xibaaru Fanyi kawandila

1 N tan Pɔlu nan yi ki, Ala xa Mixi
Sugandixi Isa xa konyi di. Ala bara n xili n
xa findi a xa xɛɛra ra, a n sugandi n xa a xa
xibaaru fanyi rayensen yɛ.
2 Tɛmui dangixi, Ala nu bara a xa yi
xibaaru fanyi laayidi a xa namiɲɔnmɛɛ xui
ra Kitaabui sɛniyɛnxi kui. 3 Yi xibaaru fanyi
findixi a xa Di nan xa fe ra, naxan bari
Dawuda bɔnsɔɛ kui a adama ki ma. 4 Xaxili
Sɛniyɛnxi fan bara a masen sɛnbɛ ra a Ala
xa Di na a ra. A na masen a xa marakeli
nan saabui ra faxɛ ma. Won Marigi nan na
Isa ra, Ala xa Mixi Sugandixi. 5 A tan nan
saabui a niyaxi Ala hinnɛxi muxu ra muxu
xa findi xɛɛrae ra a xili xa fe ra, alako si
birin xa danxaniya a ma, e xa bira a fɔxɔ ra.
6 Wo fan na na ya ma, Ala xa Mixi Sugandixi
Isa wo tan naxee xilixi. 7 N yi sɛbɛfe wo tan
Rɔmakae nan ma Ala naxee xanuxi, a naxee
xilixi wo xa findi a xa sɛniyɛntɔɛe ra. Won
Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa
xa hinnɛ nun bɔɲɛsa fi wo ma.
8 A fɔlɛ ra, n nan n Marigi Ala tantuma
nɛ wo birin xa fe ra a xa Mixi Sugandixi
Isa saabui ra, barima wo xa danxaniya xili
bara din duniɲa birin na. 9 N Marigi Ala, n
naxan batuma n nii birin na n to a xa Di xa
xibaaru fanyi rayensenma, a tan a kolon a
n na nɔndi nan falafe wo bɛ. A tan nan n
seede ra, fa a fala, n a maxandima wo bɛ
tɛmui birin. 10 N man Ala maxandima, xa
a sago na a ra, a xa a niya n xa nɔ sigade
wo xɔnyi fa. 11 Barima wo to xɔli na n ma
ki fanyi, alako n xa nɔ wo sɛnbɛ sode Ala
xa ki ndee ra. 12 A xɔli n ma won xa won
bore ralimaniya won ma danxaniya saabui
ra, won birin xa sɛnbɛ sɔtɔ won bore ra.
13 N ngaxakerenyie, n wama wo xa a kolon
a sanmaya wuyaxi nan yi ki n bara natɛ
tongo n xa siga wo xɔnyi n xa sa n ma
wali tide nde to wo tagi alɔ n a toxi ki
naxɛ ɲamanɛ gbɛtɛe tagi, kɔnɔ han to a mu
sɔɔnɛya n bɛ. 14 Fo n xa wɔyɛn mixi birin bɛ,
taa idɔxɔɛe nun daaxa idɔxɔɛe, xaran mixie
nun xarantaree. 15 Na na a ra a xɔli n ma

ki fanyi n xa xibaaru fanyi kawandi wo tan
Rɔmakae fan bɛ.
16 N mu yaagima Marigi xa xibaaru fanyi
masende mixi yo bɛ, barima a tan nan
saabui a niyama Ala danxaniyatɔɛ birin
nakisima. Yi kisi fixi Yuwifie nan singe ma,
a fa fi si gbɛtɛe fan ma. 17 Yi xibaaru fanyi
bara a makɛnɛn a tinxinyi naxan kelima Ala
ma a sɔtɔma danxaniya nan tun saabui ra,
alɔ a sɛbɛxi Kitaabui kui ki naxɛ:
«Mixi tinxinxi kisima danxaniya nan saabui
ra.»

*Adamadie tondife Ala xa n*ɔndi ra

18 Ala xa xɔnɛ goroma keli koore tinx-
intaree nun kaafirie xili ma. Yi mixie
nɔndi nɔxunma e xa tinxintareya saabui
ra. 19 Anun mixi nɔma naxan kolonde Ala
xa fe kui, a fiixɛxi e bɛ fɔɛn, barima Ala
bara a makɛnɛn e bɛ. 20 Kabi dunijna daa
tɛmui, Ala naxan mu toma, a naxa a yɛtɛ
masen. Adamadi birin nɔma a kolonde a
Ala na na yati, naxan sɛnbɛ mu danma,
barima yi bara makɛnɛn e bɛ a fiixɛ ra a
xa wali fɔxi saabui ra. Na kui, tinxintaree
mu nɔma sese falade naxan kiiti fanma e bɛ,
21 barima hali e to Ala kolonxi, e bara tondi
a tantude, e tondi a binyade a xa mangɛya
kui. E xaxili bara bira fe fufafu fɔxɔ ra, e
bɔjɛ bara lu dimi kui. 22 E e yɛtɛ matɔxɔma
e xa xaxilimaya ra, kɔnɔ e bara findi daxuie
ra. 23 E bara tondi Ala batude naxan na
na abadan, e kuye masolixie batu naxee
misaalixi adamadi ra naxan faxama, a nun
naxee misaalixi xɔni, sube, nun bubuse ra.
24 Na nan a niya Ala naxa e rabolo e xa
yunubi fee kui, e bɔjɛ kɛnɛnyi ma. Na kui, e
naxa fe mayaagixie raba e bore ra. 25 E naxa
Ala xa nɔndi masara wule ra, e man fa daali
batu, beenun e xa Daali Mangɛ nan batu, a
tan naxan lan a xa batu abadan. Amina.
26 Na na a ra Ala naxa e rabolo e xa bira
e waxɔnfe mayaagixie fɔxɔ ra. E xa ginɛe
naxa e nun xɛmɛ xa kafuŋɔxɔya masara
ginɛ firin xa kafuŋɔxɔya ra. 27 Xɛmɛe fan
naxa mɛɛ ginɛe xa kafuŋɔxɔya ra, e fa bira e
boore xɛmɛe kafuŋɔxɔya fɔxɔ ra. E naxa fe
mayaagixie raba e bore ra, e e xa wali kobi
sare sɔtɔ naxan daxa.
28 E to tondi Ala kolonde Ala ra, a naxa
e rabolo e yɛtɛ kan xaxili kobie yi, e
nu fee raba naxee mu radaxa. 29 E bɔjɛ
rafexi tinxintareya mɔɔli birin na: wali
kobi rabafe, wasatareya, jaaxuŋa. Mi-
lanteya, mixi faxafe, mixi tagi isofe, mixi
mayendenfe, nun ya ixareya mu jɔnma e
tagi. 30 Naafixie, mixi mafalɛe, Ala yaxuie,
konbitie, yɛtɛ igboee nun dɛ igboee nan e
ra. E fe kobie xabuma naxee singe mu nu
kolon, e jan mu e barimixie danxunma.
31 Xaxilitare, dugutɛgɛ yanfɛ, kinikinitare,
nun hinnɛtare nan na e ra. 32 Ala xa sɛriyɛ
a masenxi nɛ, a naxee na fee rabama, faxɛ
nan daxaxi e bɛ. Hali e to na kolon, e
na fe haramuxie nan yati rabama, e man
mixi ralimaniyama naxee fan na fe mɔɔli
rabama.

2

Ala xa kiiti

1 Na kui, xa i mixi yuge makiitima, dijnɛ
yo mu na i bɛ, i findi mixi yo ra. I nɛ i boore
yuge makiitima, i na i yɛtɛ nan safe geeli,
barima i tan naxan mixi yuge makiitima,
wo birin wali kobi keren nan xun ma. 2 Won
birin a kolon a Ala xa kiiti tinxin a na yi mixi
mɔɔlie xa wali kobie sare fi. 3 I tan naxan
mixi yuge makiitima, a man fa li wo birin
na wali kobi keren nan xun ma, i jɔxɔ a
ma a i fama tangade Ala xa kiiti ma? 4 Ka
i yoxi nɛ Ala ma ba, a xa fanyi nun a xa dijnɛ
nun a xa bɔjɛ bɛxi to gboxi? I mu a kolon
a Ala a xa fanyi nan masenma i bɛ alako i
xa tuubi? 5 Kɔnɔ i to i tuli xɔrɔxɔxi, i tondi
tuubide, i na Ala xa xɔnɛ nan nagbofe i yɛtɛ
xili ma kiiti sa lɔxɔɛ, Ala xa kiiti tinxinxi
makɛnɛnma tɛmui naxɛ. 6 Ala kankan xa
wali sare fima nɛ. 7 Naxee e tunnabɛxi wali
fanyi rabafe ma, e xunnakeli, yigi, nun kisi
fen Ala ra, Ala kisi fima nɛ e ma. 8 Kɔnɔ
naxee e yɛtɛ kɛnɛnfe tun nabama, e tondi
nɔndi nun tinxinyi ra, e bira fe kobi fɔxɔ ra,
Ala xa xɔnɛ nun gbaloe nan tun nagataxi
e bɛ. 9 Naxankatɛ nun bɔjɛkanɛ nan luma
adamadi birin bɛ naxee fe kobi rabama, a
fɔlɔ Yuwifie ma, a sa dɔxɔ si gbɛtɛe ra.
10 Kɔnɔ xunnakeli, binyɛ, nun bɔjɛsa luma
mixi birin bɛ naxee fe fanyi rabama, a fɔlɔ
Yuwifie ma, a sa dɔxɔ si gbɛtɛe ra, 11 barima
Ala tan mu mixi yo rafisa a boore bɛ.
12 Yunubitɔɛe naxee birin mu Ala xa
sɛriyɛ kolon Annabi Munsa naxan fixi, e
bɔnɔma nɛ, kɔnɔ e mu makiitima na sɛriyɛ
ra. Yunubitɔɛe naxee sɛriyɛ kolon Annabi
Munsa naxan fixi, e tan nan makiitima na
sɛriyɛ ra. 13 Naxee e tuli matima Ala xa
sɛriyɛ ra, nee xa mu findixi tinxintɔɛe ra
Ala ya i. Naxee Ala xa sɛriyɛ rabatuma, nee

nan findima tinxintɔɛe ra. [14] Annabi Munsa
mu Ala xa sɛriyɛ so si gbɛtɛe yi, naxee mu
findi Yuwifie ra. Kɔnɔ e na Ala xa sɛriyɛ
rabatu tɛmui naxɛ e yɛtɛ ɲanige ma, e bara
a kolon a lanma e xa naxan naba, hali e to
mu Ala xa sɛriyɛ sɔtɔ. [15] E bara a masen a Ala
xa sɛriyɛ sɛbɛxi e bɔɲɛ ma. Won a kolon a
nɔndi na a ra barima e xaxili e rasima, «Yi
ɲanige mu fan,» xa na mu, «Yi ɲanige nan
fan.» [16] A rabama na ki nɛ, Ala nɛ kiiti sama
lɔxɔ naxɛ a xa Mixi Sugandixi Isa saabui
ra, a mixie gundo birin makiiti. N xibaaru
fanyi naxan kawandima, a na nan masenxi.

Yuwifie nun Munsa xa sɛriyɛ

[17] Kɔnɔ i tan naxɛ a Yuwifi nan na i ra.
I xaxili tixi Munsa xa Sɛriyɛ nan na. I a
maɲɔxunxi a i kisima na nan saabui ra. I
to bara Ala kolon, na na a ra i i yɛtɛ igboma.
[18] I Ala sago kolon. I fata fe fanyi sugandide
barima i Ala xa sɛriyɛ xaranxi. [19] I laxi a ra
a i tan nan findixi dɔnxuie raɲɛrɛma ra, a i
tan nan findixi tɛ radɛxɛ ra mixie bɛ naxee
na dimi kui. [20] I laxi a ra a i tan nan findixi
xaxilitaree rasima nun dimɛe karamɔxɔe
ra, barima lɔnni nun nɔndi birin na i yi ra i
to diinɛ sɛriyɛ kolonxi. [21] I tan naxan boore
xaranma, i mu i yɛtɛ xaranma! I tan naxan
mixie tuli ibama muɲɛ tife ra, i muɲɛ tima!
[22] I tan naxan a falama a mixie naxa yɛnɛ
raba, i yɛnɛ rabama! I tan naxan yele na
kuye batufe ra, i kuye batude see muɲama!
[23] I tan naxan i yɛtɛ igboma i to Ala xa sɛriyɛ
kolonxi, i na Ala yelebufe nɛ na ki, i na a
xa sɛriyɛ matandife! [24] Na na a ra, a sɛbɛxi
Kitaabui kui, «Si gbɛtɛe Ala bɛxuma wo tan
Isirayilakae xa fe ra.»

[25] Sunnɛ tide na na nɛ xa i sa Ala xa
sɛriyɛ rabatuxi. Kɔnɔ xa i sa a xa sɛriyɛ
matandima, i xa sunnɛ bara findi i bɛ sun-
natareya ra. [26] Na kui, xa a sa li sunnatare
sa ɲɛrɛ Ala xa sɛriyɛ ma, a a rabatu, a xa
sunnatareya mu findima a bɛ sunnɛ xa ra?
[27] Naxee mu sunnaxi e fate bɛndɛ ma, kɔnɔ
e Ala xa sɛriyɛ rabatuxi, nee wali ki nan
fama i makiitide. Mixi sunnaxi nan i ra,
Ala xa sɛriyɛ sɛbɛxi na i yi, kɔnɔ i Ala xa
sɛriyɛ matandima. [28] I naxan masenma kɛnɛ
ma mixie ya i, na xa mu i findixi Yuwifi ra.
Tɔnxuma naxan toma i fate ma, na xa mu
a masenxi a i sunnaxi yati. [29] Mixi findife
Yuwifi ra, na kolonma bɔɲɛ nan ma. Sunnɛ
yɛtɛ yɛtɛ fan, sunnɛ na a ra naxan sɔtɔma
bɔɲɛ ma, Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra. A mu
kelima diinɛ sɛriyɛ sɛbɛxi xa ma. Sunnɛ
na mixi naxan bɔɲɛ ma, a xa matɔxɔɛ mu
kelima mixi xa ma, a kelima Ala nan ma.

3

[1] Tide mundun fa na findife Yuwifi ra?
Sunnɛ tide na na yire? [2] Iyo, yi fee tide
gbo ki fanyi. A fɔlɛ ra, Ala a xa masenyi
taxu Yuwifie nan na. [3] Kɔnɔ xa a sa li go,
ndee na e ya ma e kobe rasoxi Ala ra, na
nɔma a niyade Ala fan xa a kobe raso e ra?
[4] Astɔfulahi. Adamadi birin findixi wule falɛ
nan na, kɔnɔ a xa kolon a Ala nɔndi kanyi
mu nɔma wule falade. A sɛbɛxi Kitaabui
kui:
«Na kui, i xa wɔyɛnyi findima nɔndi nan na.
Kiiti luma i tan nan bɛ tɛmui birin.»

[5] Kɔnɔ xa won ma tinxintareya fa a
masenma nɛ mixie bɛ a Ala tinxin, won fa
na ma di? Ala na xɔnɔ won ma, won xa a
fala a mu tinxin? (N wɔyɛnfe nɛ alɔ mixie
wɔyɛnma ki naxɛ.) [6] Astɔfulahi! Xa Ala mu
tinxin, a duniɲa makiitima di?

[7] Nde nɔma a falade, «Xa n ma wule Ala
xa nɔndi makɛnɛnma duniɲa bɛ alako Ala
xa tantui sɔtɔ, munfe ra a fa n findima
yunubitɔɛ ra?» [8] Won ɲan xa a fala, «Won xa
fe ɲaaxi raba alako a xa sa findi fe fanyi ra.»
Muxu xili kanɛe na nan falama muxu xun
ma, a muxu xa masenyi nan na ki. Kɔnɔ Ala
na e makiiti, e fan e sare sɔtɔma nɛ.

Adamadie xa tinxintareya

[9] Won munse falama fa? Won xa a fala a
won tan Yuwifie tinxin dangi si gbɛtɛe ra?
Ade, na mu a ra feo, barima alɔ won ɲan
bara a to, Yuwifie ba, si gbɛtɛe ba, birin na
yunubi nan xa nɔɛ bun ma. [10] A sɛbɛxi:
«Mixi yo mu tinxin,
hali mixi keren.
[11] Fe kolonyi yo mu na,
mixi yo mu Ala fenfe.
[12] Birin bara kira fanyi bɛɲin,
e birin xun bara rakana.
Mixi yo mu na naxan fe fanyi rabama,
hali mixi keren, a mu na.
[13] E dɛ findixi gaburi dɛ ibixi nan na,
e nɛnyi findixi mixi mayenden se nan
na.
Bɔximase xɔnɛ nan minima e dɛ kiri ra,
[14] dankɛ nun wɔyɛn xɔnɛ nan e dɛ
rafexi.
[15] E sanyi xulun wuli raminife ra,
[16] e dangi dɛdɛ, e kanari nun nimisɛ nan
luma e xanbi ra.

17 E mu bɔɲɛsa kira kolon,
18 e mu Ala yaragaaxui kolon.»

19 Won a kolon Ala xa sɛriyɛ naxan birin masenxi, a a masenxi mixie nan bɛ naxee na a xa sɛriyɛ nɔɛ bun ma, alako dɛ birin xa balan, sɛriyɛ xa birin suxu Ala ya i. 20 Na kui, adamadi yo mu findima tinxintɔɛ ra Ala ya i sɛriyɛ rabatufe saabui ra, barima sɛriyɛ tan yunubi nan tun makɛnɛnma, adamadi xa a kolon a yunubitɔɛ na a ra.

Tinxinyi naxan kelima Ala ma,

naxan sɔtɔma danxaniya saabui ra

21 Kɔnɔ yakɔsi, tinxinyi bara makɛnɛn naxan mu kelima sɛriyɛ rabatufe ma. A kelima Ala yɛtɛ nan ma, alɔ a sɛbɛxi sɛriyɛ nun namiɲɔnmɛɛ xa Kitaabuie kui ki naxɛ. 22 Yi tinxinyi naxan kelima Ala ma a sɔtɔma danxaniya nan saabui ra, birin a sɔtɔ naxee danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma. Ala mu mixi yo rafisaxi a boore bɛ, 23 barima birin findixi yunubitɔɛ nan na, birin bara gan Ala xa nɔrɛ ra, 24 birin tinxinyi sɔtɔma Ala xa hinnɛ nan tun saabui ra. Ala adama kima yi tinxinyi ra won xunsarama Isa nan saabui ra, a xa Mixi Sugandixi. 25 Ala a tan nan findi sɛrɛxɛ ra, a wuli raminixi nɛ alako naxee na danxaniya a ma, e xa yunubie xa xafari. Yi a masenxi nɛ a Ala tinxin, barima a xa diɲɛ kui, a nu bara adamadie xa yunubie lu na e mu makiiti, e naxee rabaxi waxati dangixi. 26 Kɔnɔ yi waxati Ala bara a xa tinxinyi masen alako birin xa a kolon a a tinxin, e man xa a kolon a a tan nan tinxinyi fima mixi ma naxan danxaniyaxi Isa ma.

27 Na kui, mixi fa a yɛtɛ igboma munse xa fe ra? Fefe! Munfe ra? Mixi nɔma a yɛtɛ matɔxɔde a to diinɛ sɛriyɛ rabatuxi? Ade, barima tinxinyi sɔtɔma danxaniya nan tun saabui ra. 28 Won a kolon a danxaniya nan mixi matinxinma Ala ya i, sɛriyɛ xa kɛwalie xa mu a ra. 29 Ka Ala findixi Yuwifie gbansan nan Marigi Ala ra? Si gbɛtɛe fan Marigi Ala xa mu a ra? Iyo, si gbɛtɛe fan Marigi Ala nan yati a ra, 30 barima Ala keren peti na a ra. A tan nan mixi sunnaxie matinxinma a ya i danxaniya saabui ra, a man tinxinyi fima sunnataree fan ma na danxaniya kerenyi nan saabui ra. 31 Won fa na ma di? Won xa a fala a Ala xa sɛriyɛ tide mu na won to danxaniyaxi Isa ma? Astɔfulahi! Won ɲan bara Ala xa sɛriyɛ tide ramini.

4

Iburahima findife tinxintɔɛ ra Ala ya i danxaniya saabui ra

1 Won xa misaali tongo Iburahima ma, won tan Yuwifie benba. A munse kolon yi xa fe ra? 2 Xa a sa li nu Iburahima findi tinxintɔɛ ra a xa wali nan saabui ra, a nu nɔma a yɛtɛ matɔxɔde, kɔnɔ Ala tan ya i mu a ra. 3 Kitaabui munse falaxi na xa fe ra? «Iburahima naxa danxaniya Ala ma, Ala naxa na findi tinxinyi ra a bɛ.» 4 Walikɛ na a sare sɔtɔ, na mu findima a bɛ ki xa ra, barima a xa wali sare na a ra a lanma a xa naxan sɔtɔ. 5 Kɔnɔ mixi naxan xaxili mu tixi a xa wali ra, naxan danxaniyaxi Marigi ma naxan mixi kobi findima tinxintɔɛ ra, Ala na kanyi xa danxaniya findima a bɛ tinxinyi nan na. 6 Dawuda fan a masen nɛ a hɛɛri na mixi bɛ Ala bara naxan findi tinxintɔɛ ra a ya i, bafe a xa walie ra:

7 «Hɛɛri na mixie bɛ,
Ala bara diɲɛ naxee xa wali kobie ma,
naxee xa yunubie bara xafari.
8 Hɛɛri na mixi bɛ,
Ala mu naxan xa yunubi rabaxi maxɔrinma.»

9 Na kui, yi hɛɛri naxan ma fe falaxi, mixi sunnaxie gbansan nan a sɔtɔma, ka mixi sunnataree fan nɔma a sɔtɔde? Won ɲan bara a fala a Iburahima to danxaniya Ala ma, Ala a xa danxaniya nan findi tinxinyi ra a bɛ. 10 Na rabaxi a bɛ mun tɛmui? A to nu sunnaxi ba, ka a to mu nu sunnaxi? Ala na rabaxi a bɛ tɛmui naxɛ, Iburahima mu nu sunnaxi. 11 Na xanbi, a naxa sunna alako a xa findi tɔnxuma ra naxan a masenma a Ala bara a xa danxaniya findi tinxinyi ra a bɛ beenun a xa sunna. Na kui, a naxa findi danxaniyatɔɛ birin benba ra naxee mu sunnaxi, Ala bara naxee xa danxaniya findi tinxinyi ra e bɛ. 12 A tan nan findixi mixi sunnaxie fan benba ra naxee mu e xaxili tima e xa sunnɛ ra, kɔnɔ naxee man ɲɛrɛma danxaniya kui alɔ won benba Iburahima ɲɛrɛ ki naxɛ beenun a xa sunna.

13 Ala laayidi tongo nɛ Iburahima nun a bɔnsɔɛ bɛ, a e fama dunjna sɔtɔde kɛ ra. Kɔnɔ na laayidi mu keli a xa diinɛ sɛriyɛ rabatufe xa ma. A kelixi tinxinyi nan ma a naxan sɔtɔ danxaniya saabui ra. 14 Xa a sa li nu sɛriyɛ rabatufe nan a niyama mixie xa findi kɛtongoe ra, danxaniya tide yo mu luma na fa, Ala xa laayidi fan bara kana na tɛmui. 15 Barima sɛriyɛ fama Ala xa xɔnɛ

nan na, kɔnɔ sɛriyɛ mu na dɛnnaxɛ, sɛriyɛ
matandi fan mu na.
16 Na kui, Ala xa laayidi sɔtɔma danxaniya
nan saabui ra, alako a xa findi Ala xa hinnɛ
ra Iburahima xa die birin bɛ, birin xa a sɔtɔ.
A mu findima sɛriyɛ rabatumae gbansan
xa gbe ra, kɔnɔ birin gbe na a ra naxee
danxaniyaxi alɔ Iburahima. A bara findi
won birin benba ra 17 alɔ a sɛbɛxi ki naxɛ, «N
bara i findi si gbegbe benba ra.» A findixi
won benba ra Ala nan ya i, a danxaniya
naxan ma, naxan nii rasoma faxamixie fate,
naxan se birin daaxi.
18 Iburahima to danxaniya, a naxa la a ra
a Ala fama a xa laayidi rakamalide alɔ a
falaxi a bɛ ki naxɛ, «I bɔnsɔɛ wuyama yi
ki nɛ.» A naxa a xaxili ti na ra hali a ya
to mu nu tixi sese ra naxan a masenma a
bɛ a na fe fama nɛ rakamalide. Na kui, a
naxa findi si gbegbe benba ra. 19 Iburahima
nu bara simaya ɲɛ kɛmɛ ɲɔndɔn sɔtɔ, a
xa simaya nu bara xurun, a xa ginɛ Sara
fan mu nu nɔma di baride sɔnɔn. Kɔnɔ
hali a to na birin fahaamu, sese mu ba
Iburahima xa danxaniya ra. 20 A mu siikɛ
Ala xa laayidi ma, a xa danxaniya ɲan naxa
sɛnbɛ sɔtɔ, a nu Ala batu. 21 A nu laxi a
ra feo, a Ala nɔma a xa laayidi rakamalide.
22 Na na a ra «Ala naxa na findi tinxinyi
ra a bɛ.» 23 Kɔnɔ Kitaabui naxan masenxi a
falafe ra, «Ala naxa na findi tinxinyi ra a
bɛ,» na mu sɛbɛ Iburahima gbansan xa bɛ.
24 A sɛbɛxi won tan nan fan yati bɛ, won
tan naxee danxaniyaxi Ala ma naxan won
Marigi Isa rakeli faxɛ ma. Ala won fan ma
danxaniya findima nɛ tinxinyi ra won bɛ.
25 Won Marigi faxa won ma yunubie nan ma
fe ra, a man naxa keli faxɛ ma, alako won xa
findi tinxintɔɛe ra Ala ya i.

5

Lanyi luxi won nun Ala tagi Isa nan saabui ra

1 Na kui won to bara findi tinxintɔɛe ra
Ala ya i danxaniya saabui ra, lanyi nun
bɔɲɛsa bara lu won nun Ala tagi won Marigi
Isa saabui ra, Ala xa Mixi Sugandixi. 2 Won
ma danxaniya Marigi Isa ma, na bara won
naso Ala xa hinnɛ kui won fa sabatixi naxan
ma. Won sɛɛwaxi nan fa a ra won xaxili to
tixi Ala xa nɔrɛ ra. 3 Dangi na fan na, won
man sɛɛwama won ma tɔɔrɛ kui, barima
won a kolon a tɔɔrɛ duluxɔtɔya nan namin-
ima. 4 Won ma tunnabɛxi fan a niyama nɛ
won xa yuge fanyi sɔtɔ naxan Ala kɛnɛnma.
Na yuge mɔɔli fan a niyama nɛ won xa won
xaxili ti Ala ra. 5 Won man mu yaagima
won xaxili to tixi Ala ra, barima Ala bara
a xa xanunteya xɛlɛ won bɔɲɛ kui a Xaxili
Sɛniyɛnxi saabui ra a bara naxan fi won ma.
6 Waxati to kamali, won sɛnbɛ yo mu nu
na tɛmui naxɛ, Ala xa Mixi Sugandixi naxa
faxa yunubitɔɛe bɛ. 7 A xɔrɔxɔ ki fanyi mixi
diɲɛfe a nii ma tinxin mixi xa fe ra. Kɔnɔ
tɛmunde, mixi nde fan nɔma limaniyade a
xa faxamixi fanyi nde bɛ. 8 Kɔnɔ Ala a xa
xanunteya masenxi won bɛ yi nan na: Won
nu findixi yunubitɔɛe ra tɛmui naxɛ, Ala xa
Mixi Sugandixi naxa diɲɛ a nii ma won ma
fe ra.
9 Na kui, won to bara findi tinxintɔɛe ra
Ala ya i Isa xa sɛrɛxɛ saabui ra, won xa
a kolon a man mu taganma won nakiside
Ala xa gbaloe ma. 10 Barima won nu findixi
Ala yaxuie ra tɛmui naxɛ, a xa Di xa faxɛ
saabui naxa won tagi yailan, yakɔsi won
nun Ala tagi to bara yailan, won a kolon a
won nakisima nɛ a xa Di xa kisi saabui ra.
11 Na man fari, won sɛɛwaxi nɛ Ala ra a xa
Mixi Sugandixi Marigi Isa saabui ra, naxan
bara won nun Ala tagi yailan.

Adama fafe faxɛ ra,

Isa fafe kisi ra

12 Na kui, yunubi naxa so duniɲa mixi
keren saabui ra. Faxɛ fan naxa so duniɲa
yunubi xa fe ra, a din mixi birin na barima
adamadie birin bara yunubi raba. 13 Yunubi
nu na duniɲa ma beenun Ala xa a xa
sɛriyɛ fi Annabi Munsa ma, kɔnɔ xa sɛriyɛ
mu na, yunubi fan mu na mixi yo ma.
14 Kɔnɔ faxɛ tan nu na duniɲa ma, keli
won benba Adama ma han Annabi Munsa,
hali na mixie xa yunubi to mu nu luxi alɔ
won benba Adama gbe naxan Ala xui yati
matandi.
Adama nu misaalixi mixi nan na naxan
nu fafe. 15 Kɔnɔ Ala won kixi naxan na, na
nun Benba Adama xa yunubi keren mu a ra.
Iyo, adamadi gbegbe faxaxi yi mixi keren
xa yunubi nan saabui ra, kɔnɔ Ala xa hinnɛ
dangi na ra ki fanyi, barima a adamadie kixi
a xa Mixi Sugandixi Isa naxan na, na bara
mixi gbegbe rakisi a xa hinnɛ saabui ra.
16 Adama xa yunubi nun Ala adamadie kixi
naxan na, e fɔxi tagi ikuya. Mixi keren xa
yunubi to makiiti, gbaloe nan fa. Kɔnɔ Ala

adamadie kixi naxan na, a fa mixi gbegbe
xa yunubi raba xanbi nɛ, a fa fɛɛrɛ ra mixi
matinxinma ki naxɛ Ala ya i. 17 Mixi keren xa
yunubi raba naxa a niya faxɛ xa nɔ dunijna
ra, kɔnɔ Ala xa Mixi Sugandixi Isa wali fɔxi
dangi na ra pon! Adamadie naxee bara Ala
xa hinnɛ sɔtɔ naxan dande mu na, a nun a
xa tinxinyi a won kixi naxan na, nee nɔɛ
sɔtɔma kisi kui mixi keren nan saabui ra,
naxan findi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ra.
18 Na kui, mixi keren xa yunubi naxa a
niya adamadie birin xa lu yunubi xa gbaloe
bun ma, kɔnɔ mixi keren xa wali tinxinxi
nan man tinxinyi nun kisi fima adamadie
birin ma. 19 Alɔ mixi keren to Ala xa yaa-
mari matandi, adamadi birin naxa findi
yunubitɔɛe ra na mixi kerenyi saabui ra,
adamadi gbegbe man findima tinxintɔɛe ra
Ala ya i mixi keren nan fan saabui ra a to Ala
xa yaamari rabatu.
20 Sɛriyɛ fi nɛ yunubi xa gbo. Kɔnɔ yunubi
to gbo, Ala xa hinnɛ naxa gbo ki fanyi dangi
na ra! 21 Na kui, yunubi xa nɔɛ findixi faxɛ
nan na, kɔnɔ Ala xa hinnɛ xa nɔɛ findima
tinxinyi nan na alako mixi xa kisi abadan.
Na birin nabama won Marigi Isa nan saabui
ra, Ala xa Mixi Sugandixi.

6

Konyiya naxan mixi xaninma faxɛ ma,

nun konyiya naxan mixi xaninma kisi ma

1 Won fa munse falama fa? Won man xa
nu lu yunubi raba ra, alako Ala xa hinnɛ
xun xa masa? 2 Astɔfulahi! Won bara won
kobe so yunubi ra alɔ faxamixi a kobe soma
dunijna ra ki naxɛ. Won man fa nɔma ɲɛrɛde
yunubi kui di? 3 Won tan birin naxee bara
won xunxa ye xɔɔra, won nun Ala xa Mixi
Sugandixi Isa nan fa a ra fa. Wo mu a kolon
a won xunxafe ye xɔɔra na bara misaali Isa
xa faxɛ ra? 4 Won xunxafe ye xɔɔra saabui
ra, won nun Marigi Isa bara faxa, won man
bara sa gaburi a sɛɛti ma. Yi rabaxi nɛ alako
won fan xa dunijnɛigiri nɛɛnɛ tongo, alɔ
Ala xa Mixi Sugandixi keli faxamixie tagi ki
naxɛ Baba Ala sɛnbɛ makaabaxi saabui ra.
5 Na kui, xa won nun Marigi Isa bara findi
keren na won won xunxaxi ye xɔɔra tɛmui
naxɛ a xa faxɛ ma misaali ra, won man
fama nɛ rakelide faxɛ ma alɔ a tan. 6 Won
xa a kolon a won ma fe fori bara banban
wuri magalanbuxi ma a nun Marigi Isa ra,
alako won yuge fori xa masara naxan nu
yunubi rabama, won naxa findi yunubi xa
konyie ra sɔnɔn. 7 Barima xa mixi bara faxa,
a kanyi bara gbilen yunubi rabafe fɔxɔ ra.
8 Yakɔsi, xa won bara faxa won nun Ala xa
Mixi Sugandixi, won man laxi a ra a won
kisima nɛ won nun a tan, 9 barima won a
kolon a Ala xa Mixi Sugandixi to bara rakeli
faxɛ ma na ki a mu faxama sɔnɔn. Faxɛ
xa nɔɛ yo mu na a fari sɔnɔn. 10 A to faxa,
yunubi mu sese nɔma a ra sɔnɔn. A to bara
rakeli faxɛ ma, a fa kisixi Ala nan bɛ. 11 Na
kui, wo xa wo yɛtɛ to faxamixi ra yunubi tan
mabiri. Wo man to kisixi, wo bara findi Ala
nan xa kisi mixi ra a xa Mixi Sugandixi Isa
saabui ra.
12 Na nan a toxi a mu lan yunubi xa nɔ
wo nii ra sɔnɔn, alako wo naxa bira wo nii
waxɔnfe kobie fɔxɔ ra. 13 Wo naxa wo fate
rabolo yunubi yi, a xa findi fe kobi rabase
ra. Wo xa wo yɛtɛ birin sa Ala sagoe alɔ mixi
naxee kelixi faxɛ ma, e kisi. Wo fate birin xa
findi tinxinyi rabase nan na Ala bɛ 14 Na kui,
wo naxa a lu yunubi xa nɔ wo ra, barima
sɛriyɛ xa nɔɛ mu wo fari sɔnɔn. Wo fa na
Ala xa hinnɛ nan kui.
15 Won fa na ma di? Sɛriyɛ xa nɔɛ to
mu won fari sɔnɔn won to fa na Ala xa
hinnɛ nan kui, won xa yunubi raba yire?
Astɔfulahi! 16 Wo mu a kolon a wo na wo
yɛtɛ findi mixi nde xa konyi ra, fo wo xa a
xa yaamari birin nabatu? Wo mu a kolon
a wo na naxan xa yaamari rabatu, na nan
findixi wo marigi ra, a na fa findi yunubi
ra naxan wo xaninma faxɛ ma, xa na mu
a findi Ala ra naxan wo xaninma kisi ma?
17 Kɔnɔ Ala tantu! Wo tan naxee nu findixi
yunubi xa konyie ra, nɔndi to kawandi wo
bɛ, wo na nan nabatufe fa wo bɔɲɛ birin na.
18 Wo bara xɔrɛya yunubi xa konyiya ma, wo
fa findixi Ala xa konyie nan na, alako wo
xa bira tinxinyi fɔxɔ ra. 19 N wɔyɛnfe nɛ wo
bɛ alɔ mixie wɔyɛnma ki naxɛ, alako wo xa
fahaamui sɔtɔ. Singe ra nu, wo nu wo yɛtɛ
findixi yunubi xa konyie nan na, wo xa wali
kobie nu siga xun masa ra tun. Kɔnɔ yakɔsi,
wo xa findi tinxinyi nan xa konyie ra, wo lu
sɛniyɛnyi kira xɔn.
20 Wo to nu na yunubi xa konyiya kui,
tinxinyi xa nɔɛ yo mu nu na wo fari. 21 Wo
nu ɲɛrɛma fe kobi naxee kui, wo fa yaagixi
naxee ra to, nee munse fanxi wo ma? Faxɛ
gbansan nan fama na fe mɔɔlie xanbi ra.
22 Kɔnɔ yakɔsi, wo to bara mini yunubi xa

konyiya kui, wo findi Ala xa konyie ra, wo
sɛniyɛnyi nan sɔtɔfe yi ki naxan a niyama
wo xa kisi abadan. [23] Barima yunubi sare
findixi faxɛ nan na, kɔnɔ Ala xa ki findixi
a xa hinnɛ nan na: Won xa kisi abadan won
Marigi Isa saabui ra, Ala xa Mixi Sugandixi.

7

Danxaniyatɔɛ xa yɛtɛ sɔtɔɛ sɛriyɛ yi

[1] N ngaxakerenyie, wo to sɛriyɛ kolon, wo
mu a kolon a sɛriyɛ xa nɔɛ na mixi fari han a
xa simaya dande gbansan nɛ? [2] Na kui, ginɛ
naxan xa futi bara xiri, a na futi sɛriyɛ bun
ma han a xa mɔri xa simaya dan tɛmui nɛ.
Kɔnɔ xa a xa mɔri xa simaya dan, na futi
sɛriyɛ fan bara dan. [3] Xa a sa li a xa mɔri na
dunijna ma, a tan fa dɔxɔ xɛmɛ gbɛtɛ xɔn, a
bara findi yɛnɛla ra. Kɔnɔ xa a xa mɔri faxa,
a fan bara fulun na futi sɛriyɛ ma. Hali a
dɔxɔ xɛmɛ gbɛtɛ xɔn ma kɔrɛ, yɛnɛla mu a
ra.

[4] N ngaxakerenyie, a na na ki nɛ wo fan
bɛ. Wo fan bara lu alɔ faxamixie sɛriyɛ
tan mabiri, Ala xa Mixi Sugandixi xa faxɛ
saabui ra. Wo fa findixi gbɛtɛ nan gbe ra, a
tan naxan kelixi faxamixie tagi, alako won
xa wali fanyi raba Ala bɛ. [5] Barima, won
to nu ɲɛrɛma won yɛtɛ waxɔnfe kobie ma,
sɛriyɛ nu won bɔɲɛ ratema yunubi rabafe
ma. Won to nu biraxi na waxɔnfe kobie
fɔxɔ ra, nee nu won xun tixi faxɛ nan na.
[6] Kɔnɔ yakɔsi fa, won bara xɔrɛya sɔtɔ sɛriyɛ
xa konyiya ma, won lu alɔ faxamixie sɛriyɛ
tan mabiri. Na kui, won mu fa walima Ala
bɛ a kɛɲa fori xa ma sɔnɔn, alɔ won to nu
na sɛriyɛ sɛbɛxi xa nɔɛ bun ma tɛmui naxɛ.
Won fa walima Ala bɛ a kɛɲa nɛɛnɛ nan na,
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra.

Sɛriyɛ nun yunubi

[7] Won fa na ma di? Sɛriyɛ findixi yunubi
nan na? Astɔfulahi! Sɛriyɛ nan a niya n
xa yunubi kolon, barima n mu milanteya
kolonma nu xa sɛriyɛ xa mu a fala n bɛ nu,
«I naxa mila.» [8] Kɔnɔ yunubi naxa fɛɛrɛ sɔtɔ
yaamari ra, a milanteya mɔɔli birin naso
n bɔɲɛ ma, barima sɛriyɛ mu na dɛnnaxɛ,
yunubi fan mu luma naa. [9] Singe ra n nu
baloxi sɛriyɛtareya nan kui, kɔnɔ sɛriyɛ to
fa, yunubi naxa balo n bɔɲɛ kui fa, a n findi
faxamixi ra. [10] Yaamari naxan nu lan a xa
findi kisi ra, na naxa findi n bɛ faxɛ ra,
[11] barima yunubi to fɛɛrɛ sɔtɔ yaamari ra, a
naxa n mayenden, a n faxa yaamari saabui
ra.

[12] Na kui, sɛriyɛ sɛniyɛn, yaamari fan
sɛniyɛn, a tinxin, a man fan. [13] Won xa a
fala fa, a fe fanyi bara findi faxɛ ra n bɛ?
Astɔfulahi! Yunubi nan findixi faxɛ ra n bɛ
fe fanyi saabui ra, alako yunubi xa makɛnɛn
yunubi ra, a xa mini a yunubi ki yati ma
yaamari saabui ra.

[14] Won a kolon a sɛriyɛ kelixi Ala nan ma,
kɔnɔ n tan findixi adamadi nan na, yunubi
xa konyi. [15] N naxan nabama, n mu a ya yo
kolon, barima n wama n xa naxan naba, n
mu na xa rabama. N fe naxan xɔnxi, n na
nan yati rabama. [16] Xa a sa li n fe rabama n
mu wama n xa naxan naba, na a masenma
nɛ a n bara la a ra a sɛriyɛ fan. [17] Na kui, n tan
yɛtɛ yati xa mu yi fe rabafe. Yunubi naxan
na n bɔɲɛ ma, na nan a rabafe, [18] barima n a
kolon, a fe fanyi yo mu na n bɔɲɛ ma n yɛtɛ
fate bɛndɛ tan kɛɲa ma. Natɛ na n bɛ n xa fe
fanyi raba, kɔnɔ nɔɛ mu na n bɛ n xa a raba.
[19] N wama fe fanyi naxan nabafe, n mu na xa
rabama. N mu wama fe kobi naxan nabafe,
n na nan yati rabama. [20] Na kui, xa a sa li n
fe rabama n mu wama naxan nabafe, n tan
yɛtɛ yati xa mu a rabafe. Yunubi naxan na
n bɔɲɛ ma, na nan na a rabafe.

[21] Na kui, n yi fe nan toxi n ma dunijɛigiri
kui: N na wa fe fanyi rabafe, n mu nɔma
fefe ra fo fe kobi. [22] N bɔɲɛ tan kui, Ala xa
sɛriyɛ rafan n ma, [23] kɔnɔ n fe gbɛtɛ nan
toma n ma, naxan a niyama n xa yunubi
raba. Yi fe naxan n xaninma yunubi ma, a
sɛriyɛ gerema naxan nafan n xaxili ma, a n
findi a xa konyi ra. [24] N ɲaxankataxi mato!
Nde nɔma n nakiside yi fate bɛndɛ xa nɔɛ
ma naxan na n xaninfe faxɛ ma? [25] Tantui
xa rasiga Ala ma naxan won nakisima won
Marigi Isa saabui ra, a xa Mixi Sugandixi!

Na kui, n xaxili tan ma, n bara findi Ala
xa sɛriyɛ xa konyi ra, kɔnɔ n fate bɛndɛ tan
ma, n findixi sɛriyɛ xa konyi nan na naxan
n natutunma yunubi ma.

8

Isayankae xa kalamutareɲa

[1] Na kui, kiiti mu kanama mixie ra sɔnɔn
naxee danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi
Isa ma, naxee na Isa i, [2] barima Ala Xax-
ili Sɛniyɛnxi xa sɛriyɛ naxan kisi fima,
a bara won namini yunubi nun faxɛ xa
sɛriyɛ xa nɔɛ bun ma Marigi Isa saabui ra.

3 Diinɛ sɛriyɛ mu nɔ naxan na, barima mixi
waxɔnfe kobi nu bara a rahalaki, Ala tan na
nan nabaxi. A naxa mixi xa yunubi sɛnbɛ
xun nakana a to a xa Di xɛɛ yunubitɔɛ fate
bɛndɛ maniyɛ ra a xa findi yunubi sɛrɛxɛ
ra. 4 Na rabaxi nɛ, alako sɛriyɛ tinxinyi
naxan masenxi, a xa nɔ rakamalide won bɛ,
won tan naxee mu ɲɛrɛfe adama waxɔnfe
kobi ma, won tan naxee na ɲɛrɛfe Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi ma.

5 Naxee ɲɛrɛma adama waxɔnfe ma, e
xaxili rafexi adama waxɔnfe nan na. Kɔnɔ
naxee ɲɛrɛma Ala Xaxili Sɛniyɛnxi ma, e
tan nafexi Ala Xaxili Sɛniyɛnxi waxɔnfe
nan na. 6 Naxee e xaxili luxi fe kobi rabafe
ma, e xun tixi faxɛ nan na. Kɔnɔ naxee e
xaxili luxi Ala Xaxili Sɛniyɛnxi xa fe ma, e
kisi nun bɔɲɛsa nan sɔtɔma. 7 Naxee e xaxili
luxi e yɛtɛ waxɔnfe yi, e findixi Ala yaxuie
nan na. E mu Ala xa sɛriyɛ rabatuma, e
ɲan mu nɔma a rabatude. 8 Naxee biraxi e
yɛtɛ waxɔnfe fɔxɔ ra, e xa fe mu nɔma Ala
kɛnɛnde.

9 Kɔnɔ wo tan mu na wo yɛtɛ sagoe sɔnɔn.
Xa Ala Xaxili Sɛniyɛnxi sabatixi wo i, wo fa
na Ala Xaxili Sɛniyɛnxi nan sagoe. Ala xa
Mixi Sugandixi Xaxili mu na naxan yo yi
ra, na kanyi mu findixi Isa gbe ra. 10 Xa wo
nun Ala xa Mixi Sugandixi bara findi keren
na, wo fate bɛndɛ tan faxama yunubi nan
ma fe ra, kɔnɔ Ala Xaxili Sɛniyɛnxi tan wo
rakisima nɛ barima wo bara matinxin Ala
ya i. 11 Ala nan Isa rakeli faxamixie tagi.
Xa a tan Ala Xaxili nan sabatixi wo i, a tan
naxan a xa Mixi Sugandixi rakeli faxɛ ma, a
man fama nɛ wo fate bɛndɛ rakiside a Xaxili
saabui ra naxan sabatixi wo i.

12 Na kui, n ngaxakerenyie, doni nde na
won ma, kɔnɔ a mu na won ma won yɛtɛ
fate bɛndɛ xa sɛɛti xɛ. A mu lan won man
xa lu a sagoe sɔnɔn won man xa a waxɔnfe
kobi raba. 13 Xa wo ɲɛrɛ fate bɛndɛ waxɔnfe
kobie ma, wo faxama nɛ, kɔnɔ xa wo gbilen
e fɔxɔ ra Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra,
wo kisima nɛ, 14 barima Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
mixi naxee birin naɲɛrɛma, e tan findixi
Ala xa die nan na. 15 Ala mu xaxili fixi
wo ma naxan man wo findima gaaxui xa
konyie ra. A a yɛtɛ Xaxili Sɛniyɛnxi nan
fixi wo ma naxan wo findixi a xa die ra,
naxan a niyama won xa nɔ won xui itede
Ala ma, won na a xili, «N Ba, n Ba!» 16 Na kui,
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi nun won yɛtɛ xaxili a
masenma a won findixi Ala xa die nan na.
17 Anun, won to findixi a xa die ra, won bara
findi Ala xa kɛtongoe ra, won nun a xa Mixi
Sugandixi. Barima, xa won tɔɔrɔ a xa tɔɔrɛ,
won man fama nɛ xunnakeli sɔtɔde alɔ a
tan.

*Danxaniyatɔɛ*e xaxili tide

18 N laxi a ra won tɔɔrɛ naxan tima yi
duniɲa ma yi ki, a nun won fama xunnakeli
naxan sɔtɔde, e tagi ikuya ki fanyi! E
ɲan mu nɔma sade e boore ma. 19 Daali
birin mamɛ tife waxati ra, Ala a xa die
makɛnɛnma tɛmui naxɛ, 20 barima duniɲa
birin na Sentanɛ xa nɔɛ bun ma, tide yo mu
naxan ma. Na mu kelixi duniɲa yɛtɛ xa ma,
a kelixi Ala nan ma. Kɔnɔ na birin kui xaxili
tide luxi birin bɛ. 21 Waxati fama fade daali
fulunma tɛmui naxɛ kanari xa konyiya bun,
a fan xɔrɛya nun xunnakeli sɔtɔ a nun Ala
xa die ra. 22 Won a kolon, a kabi a fɔlɛ han
to, daali birin na a kui iwafe nɛ tɔɔrɛ kui,
alɔ ginɛ di furi na keli a ra. 23 Kɔnɔ daali
gbansan xa mu a ra. Hali won tan naxee
bara Ala Xaxili Sɛniyɛnxi sɔtɔ a xa ki singe
ra, won tan yati na won kui iwafe, han Ala
won findima a xa die ra tɛmui naxɛ, a won
fate nɔrɔ. 24 Won xaxili to ti a ra, na nan a
ra won bara kisi, kɔnɔ won xaxili man tixi
a ra. Kɔnɔ xa mixi ya fe to a xaxili nu tixi
naxan na, na kanyi mu a xaxili tima na ra
sɔnɔn. Mixi nɔma a xaxili tide fe nde ra a
ɲan bara naxan sɔtɔ? 25 Kɔnɔ xa won xaxili
tixi fe nde ra won mu naxan toxi sinden,
won na mamɛma tunnabɛxi nan kui.

26 Ala Xaxili Sɛniyɛnxi fan fama nɛ won
malide won ma sɛnbɛtareya kui. Won
mu a kolon a lan won xa maxandi naxan
naba, kɔnɔ Ala Xaxili Sɛniyɛnxi nan Ala
maxandima won bɛ mayandi xui ra naxan
mu nɔma masarade wɔyɛnyi ra. 27 Anun,
Ala, naxan won bɔɲɛ ma fe kolon, a a Xaxili
Sɛniyɛnxi xa maxandie kolon, barima Xax-
ili Sɛniyɛnxi maxandi tima sɛniyɛntɔɛe bɛ
Ala sagoe nan ma.

28 Won man a kolon a Ala walima fe birin
kui a xanuntenyie xa munafanyi nan bɛ, a
bara naxee xili a yɛtɛ sagoe ma. 29 Barima
Ala bara mixi naxee sugandi, a nu e kolon
kabi fe fɔlɔ fɔlɛ, a naxa a ragiri e ma e xa
findi a xa Di maniyɛe ra, alako a xa Di tan
xa findi di singe ra a ngaxakerenyi gbegbe
tagi. 30 A bara na ragiri naxee ma, a man
bara e xili. A bara naxee xili, a man bara e

findi tinxintɔɛe ra a ya i. A bara naxee findi
tinxintɔɛe ra, a man bara xunnakeli fi e ma.

Ala xa xanunteya a xa die bɛ

31 Won munse falama na kui fa? Ala to
na won bɛ, nde fa nɔma tide won kanke?
32 A tan naxan mu tondi a xa Di yati ma, a
a ba sɛrɛxɛ ra won birin bɛ, a mu fama xɛ
won kide se birin na safe ra a xa Di xun
ma? 33 Nde nɔma Ala xa mixi sugandixie
kalamude? Ala yɛtɛ nan e findixi tinxintɔɛe
ra a ya i. 34 Nde fa kiiti rakanama e ra sɔnɔn?
Ala xa Mixi Sugandixi Isa naxan faxa, Ala
naxan man nakeli faxɛ ma, a magoroxi
Ala yirefanyi ma, a nu a maxandi won bɛ.
35 Nde fa won bama Ala xa Mixi Sugandixi xa
xanunteya yi? Munse nɔma na ra? Tɔɔrɛ,
ka xɔrɔxɔɛ, ka ɲaxankatɛ, ka kaamɛ, ka lufe
xɛŋɛ ra, ka fitinɛ, ka santidɛgɛma? 36 Alɔ a
sɛbɛxi ki naxɛ,
«Fɛɛŋɛn, e muxu faxama i tan nan ma fe ra.
E muxu findixi yɛxɛɛe nan na e naxee kɔn
naxabama.»
37 Kɔnɔ na birin kui, won bara nɔɛ sɔtɔ na
fe birin xun ma won xanuntenyi saabui
ra. 38 Barima n laxi a ra, a sese mu nɔma
won bade Ala xa xanunteya yi. A findi
faxɛ ra ba, gbaloe ba, malekɛ ba, ɲinnɛe
ba, yi waxati ba, waxati naxan sa fama ba,
sɛnbɛma naxee kuye ma ba, 39 naxan birin
na dunijna xun ma, naxan birin na bɔxi bun
ma, a findi daali yo ra, e sese mu nɔma won
nun Ala xa xanunteya rafatande, a bara
naxan masen won bɛ won Marigi Isa saabui
ra, a xa Mixi Sugandixi!

9

Ala xa sugandi

1 N xa nɔndi fala wo bɛ. N mu wule falama
barima n findixi Ala xa Mixi Sugandixi
gbe nan na. N sondonyi nun Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi fan findixi seedee nan na, a nɔndi
nan a ra 2 n bɔŋɛ sunnunxi ki fanyi, danyi
mu naxan ma, 3 n ngaxakerenyie xa fe ra.
Xa a sa e malima nɛ nu, n tinxi a ra n tan
yɛtɛ yati xa dankɛ sɔtɔ, muxu nun Ala xa
Mixi Sugandixi xa fatan e tan ma fe ra, n
barenyie muxu nun naxee si keren a ra.
4 Yuwifie nan na e ra, Ala naxee sugandi e xa
findi a xa die ra, a naxa a xa nɔrɛ masen e
bɛ. Ala saatɛe nun laayidie tongo e tan nan
bɛ, a a xa sɛriyɛ nun a batu ki fi e ma. 5 E tan
nan bɔnsɔɛ benbae na Kitaabuie kui, Ala xa
Mixi Sugandixi fan kelixi e tan nan bɔnsɔɛ
tagi a fate bɛndɛ ki ma. Tantui nun batui xa
rasiga Ala ma abadan, a tan naxan na birin
xun ma. Amina.

6 Kɔnɔ a mu luxi xɛ alɔ Ala xa laayidi
kanaxi nɛ. Barima naxee keli Isirayila
bɔnsɔɛ, e birin xa mu findi Isirayila die yati
ra. 7 E to barixi Iburahima bɔnsɔɛ, na mu
a falaxi xɛ de a e birin nan findixi a xa die
yati ra, barima Ala a masen nɛ Iburahima
bɛ, «Isiyaga nan fama findide i bɔnsɔɛ ra
n naxan laayidi i bɛ.» 8 Yi a masenxi nɛ,
a di naxee bari Iburahima bɛ a fate bɛndɛ
ki ma, nee xa mu findixi Ala xa die ra.
Kɔnɔ di naxee bari Ala xa laayidi saabui ra,
nee nan findi Iburahima bɔnsɔɛ ra Ala ya i.
9 Barima Ala yi nan laayidi Iburahima bɛ, «N
gbilenma tamuna yi tɛmui ɲɔndɔn, n a lima
Sara bara di xɛmɛ sɔtɔ.»

10 Na gbansan fan mu a ra. Won benba
Isiyaga nan findixi Rebeka xa di firin birin
baba ra. 11 Kɔnɔ beenun gulie xa bari e xa fe
fanyi xa na mu fe ɲaaxi nde raba, Ala naxa
di keren sugandi e firin tagi alako a sagoe
xa raba. 12 Yi di mu sugandi kɛwalie yo xa fe
ra. Na sugandi findixi Ala xa xili nan na. Na
kui, Ala naxa a masen Rebeka bɛ, «Fori nan
luma a xunya xa nɔɛ bun ma.» 13 Alɔ a sɛbɛxi
Kitaabui kui ki naxɛ, «N bara Yaxuba xanu,
kɔnɔ n bara mɛɛ Esayu tan na.»

14 Won fa na ma di? Won xa a fala a
Ala mu tinxin? Astɔfulahi! 15 Ala a masen
nɛ Munsa bɛ, «N hinnɛma mixi nan na n
na wa hinnɛfe naxan na. N kinikinima
mixi nan ma n na wa kinikinife naxan ma.»
16 Na kui, Ala xa sugandi mu kelima mixi
waxɔnfe xa ma, xa na mu mixi xa katɛ
ma. A kelima Ala xa hinnɛ nɛ. 17 A sɛbɛxi
Kitaabui kui, Ala naxa a fala Firawuna bɛ,
«N i rakelixi nɛ, n mangɛya fi i ma, alako n
xa n sɛnbɛ masen i saabui ra, dunijna birin
xa n xili kolon.» 18 Na kui, a hinnɛma mixi
ra a na wa hinnɛfe naxan yo ra, a man
mixi sondonyi raxɔrɔxɔma a na wa naxan
sondonyi raxɔrɔxɔfe.

19 Nde nɔma a falade n bɛ, «Ala fa kote
sama mixi xun ma munfe ra? Mixi nɔma
tondide a xa maragiri ra yire?» 20 Kɔnɔ
i tan adamadi findixi nde ra i to fa Ala
matandima? Fɛŋɛ yailanxi xa a fala a
yailanma bɛ, «Munfe ra i n yailanxi yi ki?»
21 A di, fɛŋɛ yailanyi na fɛŋɛ firin yailan
bɛndɛ keren na, a mu nɔma fɛŋɛ keren
yailande wali nde xa fe ra naxan tide gbo,
a boore fan yailan wali nde xa fe ra naxan

tide mu gbo? 22 Xa a sa li Ala wama a xa
xɔnɛ nun a sɛnbɛ masenfe, a mu nɔma na
rabade xɛ? Kɔnɔ a xa sabari xungbe kui, Ala
dijɲɛxi mixie ma a xɔnɔxi naxee ma, gbaloe
ragataxi naxee bɛ. 23 A yi rabaxi nɛ alako a
xa a xa nɔrɛ makaabaxi masen a to hinnɛma
mixie ra, a nu bara naxee sugandi kabi a
fɔlɛ, e xa nɔrɛ sɔtɔ. 24 Won tan nan findixi
na mixie ra a bara naxee xili keli si birin
kui. Yuwifie gbansan mu a ra. 25 A a masenxi
Annabi Hose xa Kitaabui kui,
«Naxee mu findixi n ma mixie ra,
n e xili falama ‹n ma mixie.›
Naxan mu findixi n ma ɲama xanuxi ra,
n a xili falama ‹n ma ɲama xanuxi.›»
26 «Ala man a fala e bɛ dɛnnaxɛ, ‹N ma ɲama
mu wo ra,›
a e xili falama nɛ naa, ‹Ala xa die, Ala naxan
na na.›»
27 Annabi Esayi fan a xui ite nɛ a to nu
kawandi tima Isirayila xa fe ra,
«Hali Isirayila mixie wuya alɔ mɛyɛn xɔri
naxan na baa dɛ,
a dɔnxɔɛ di nan tun kisima,
28 barima Ala naxan masenxi,
a a rabama nɛ dunijna ma,
a a rakamali kerenyi ra.»
29 Annabi Esayi man a masen nɛ,
«Xa Ala Sɛnbɛ Birin Kanyi mu bɔnsɔɛ nde lu
won bɛ nu,
won luma nɛ nu alɔ Sodoma,
won maniyama Gomora nan na nu.»
30 Won fa na ma di? Si gbɛtɛ naxee mu
nu katama e xa tinxinyi sɔtɔ Ala ya i, e tan
bara fa a sɔtɔ danxaniya saabui ra, 31 kɔnɔ
Isirayila ɲama naxan nu katama e xa sɛriyɛ
rabatu alako e xa tinxinyi sɔtɔ Ala ya i, e
tan mu nɔ na sɛriyɛ rabatude. 32 Munfe ra?
Barima e mu bira tinxinyi fɔxɔ ra danxaniya
saabui ra, e ɲɔxɔ a ma a e nɔma a sɔtɔde e xa
kɛwalie saabui ra. E bara e sanyi radin gɛmɛ
ra naxan xili falama, «mixi rabira gɛmɛ».
33 Alɔ a sɛbɛxi Kitaabui kui ki naxɛ,
«Wo a mato, n bara gɛmɛ dɔxɔ Siyoni,
mixie e san nadinma naxan na,
gɛmɛ naxan mixie rabirama.
Kɔnɔ naxan yo danxaniya a ma, na kanyi
mu yaagima.»

10

Isirayila tinxinyi naxan sɔtɔma danxaniya saabui ra

1 N ngaxakerenyie, n bɔɲɛ waxɔnfe birin
na naxan na, Yuwifie xa kisi sɔtɔ. N ma Ala
maxandi nan na ki e bɛ. 2 N na e seede ra,
a e sɛnbɛ saxi Ala xa fee kui, kɔnɔ na mu
kelixi lɔnni xa ma. 3 E to mu a kolon Ala mixi
matinxinma a ya i ki naxɛ, e naxa kata e xa
e yɛtɛ kan matinxin. Na kui, e mu e yɛtɛ
magoro Ala bɛ a tan xa tinxinyi fi e ma. 4 Ala
xa Mixi Sugandixi bara gɛ Munsa xa sɛriyɛ
rakamalide, alako naxan yo na danxaniya a
ma, na kanyi xa tinxinyi sɔtɔ.
5 Annabi Munsa to nu tinxinyi xa fe
masenfe naxan sɔtɔma sɛriyɛ rabatufe ma,
a yi nan sɛbɛ Kitaabui kui, «Mixi naxan
yi sɛriyɛ rabatuma a simaya sɔtɔma nɛ a
saabui ra.» 6 Kɔnɔ a to nu tinxinyi xa fe
masenfe naxan sɔtɔma danxaniya saabui
ra, a yi nan sɛbɛ,
«I naxa i yɛtɛ maxɔrin,
‹Nde tema koore?›»
Ala xa Mixi Sugandixi mu goroxi xɛ keli
koore ma?
7 «Xa na mu a ra i i yɛtɛ maxɔrin,
‹Nde goroma bɔxi bun?›»
Ala xa Mixi Sugandixi mu kelixi faxamixie
xa tagi?
8 Kitaabui munse masenxi?
«Ala xa masenyi makɔrɛ i ra.
A na i dɛ kiri ma,
a na i bɔɲɛ fan ma.»
Na masenyi findixi danxaniya masenyi nan
na muxu naxan kawandife: 9 A i na a fala i dɛ
ra a Marigi nan na Isa ra, i man naxa la a ra
i bɔɲɛ kui a Ala bara a rakeli faxamixie tagi,
i kisima nɛ. 10 Mixi danxaniyama yi masenyi
ma a bɔɲɛ nan kui, a tinxinyi sɔtɔ Ala ya i. A
na la a ra, a a falama a dɛ nan na, a kisi sɔtɔ.
11 Kitaabui a masenxi, «Mixi yo danxaniya a
ma, a kanyi mu yaagima.» 12 Tagi rasa yo mu
na Yuwifie nun si gbɛtɛe tagi. Marigi keren
nan na e birin bɛ, a man mixi birin kima
ki fanyi ra naxee na a xili. 13 Alɔ Kitaabui a
masenxi ki naxɛ, «Naxan yo na Alatala xili,
na kanyi kisima nɛ.»
14 Kɔnɔ na kui, e nɔma a xilide di xa e
mu danxaniyaxi a ma? E fa danxaniyama
a ma di xa e mu nu a xa fe mɛ? E fa a xa fe
mɛma di xa mixi yo mu e kawandima? 15 Na
kawandi fan tima e bɛ di xa mixie mu xɛɛxi
na fe ma? A sɛbɛxi, «Xɛɛrae, naxee fama
xibaaru fanyi ra, e fafe fan ki fanyi!»
16 Kɔnɔ birin xa mu yi xibaaru fanyi sux-
uxi, barima Annabi Esayi a masen nɛ, «Ma-
rigi, nde laxi muxu xa masenyi ra?» 17 Na
kui, mixie danxaniyama nɛ e to bara Ala xa

masenyi ramɛ. E Ala xa masenyi ramɛma
a xa Mixi Sugandixi xa masenyi nan saabui
ra. [18] Kɔnɔ n xa maxɔrinyi ti, e mu yi
masenyi ramɛxi xɛ? Iyo xɛ, barima Kitaabui
naxɛ,
«E xui bara mini duniɲa birin ma,
e xa masenyi bara siga han duniɲa dande.»
[19] N man xa maxɔrinyi ti, Isirayila ɲama mu
masenyi fahaamuxi xɛ? Yaabi fɔlɛ ra, Ala yi
nan masen Annabi Munsa saabui ra,
«N a niyama nɛ wo mixie tɔɔnɛ
naxee ɲan mu findixi si yati ra.
N a niyama nɛ wo bɔɲɛ xa te si fahaamutare
ma.»
[20] Annabi Esayi fan naxa xɛɛra iba limaniya
ra Ala to yi masenyi fi a ma,
«Mixie bara n to naxee mu nu n fenma.
N bara n yɛtɛ masen mixie bɛ naxee mu nu
n maxɔrinma sese ma.»
[21] Kɔnɔ Isirayila xa fe ra, a naxɛ,
«Keli sogetede ma han sogegorode,
n bɛlɛxɛe italaxi yi ɲama bɛ,
naxan n xui matandima,
naxan tondima n bɛ.»

11

Ala mu mɛɛxi Isirayila ra

[1] Na kui, n xa maxɔrinyi ti, Ala mɛɛxi nɛ a
xa ɲama ra? Astɔfulahi! N tan yɛtɛ findixi
Isirayilaka nan na, Iburahima xa mamadi,
kelife Bunyamin bɔnsɔɛ. [2] Ala mu mɛɛxi a xa
ɲama ra a bara naxan sugandi nu. Wo mu a
kolon Kitaabui naxan masenxi Annabi Eliya
xa fe ra, a to a xui rasiga Ala ma Isirayila
xili ma? [3] A naxɛ, «Marigi, e bara i xa
namiɲɔnmɛe faxa, e bara i xa sɛrɛxɛbadee
rabira. N keren peti nan fa luxi, e katafe e
xa n tan fan faxa.» [4] Ala fa a yaabi di? A naxɛ,
«N bara mixi wulu solofere ragata n yɛtɛ bɛ
naxee mu nu e xinbi sin Baali kuye bɛ.» [5] A
man na na ki nɛ yakɔsi. Ala xa ɲama dɔnxɔɛ
luxi, a bara naxee sugandi a xa hinnɛ saabui
ra. [6] Kɔnɔ xa a bara e sugandi hinnɛ saabui
ra, kɛwali saabui xa mu a ra sɔnɔn, xa na mu
Ala xa hinnɛ mu findima hinnɛ yati yati ra
nu.

[7] Won fa na ma di? Isirayila nu naxan
fenfe a mu a sɔtɔ, kɔnɔ Ala nu bara naxee
sugandi, nee tan bara a sɔtɔ. A dɔnxɔɛe tan
bɔɲɛe naxa balan. [8] A sɛbɛxi,
«Ala naxa e xaxili dɔnxu,
a a niya e yae mu se to,
e tulie mu fe mɛ,
han yi to lɔxɔɛ.»
[9] Annabi Dawuda fan naxa a masen,
«E xa xulunyie xa findi gantanyi ra e bɛ,
yɛlɛ naxan e suxuma,
gɛmɛ naxan e rabirama.
Na xa findi e xa wali sare ra.
[10] E ya xa rafɔɔrɔ, e xa dɔnxu.
E xa kunkurun e xa tɔɔrɛ bun ma waxati
birin.»

[11] Na kui, n man xa maxɔrinyi ti, Isiray-
ilakae to bara tantan, e bira, e mu nɔma
rakelide sɔnɔn? Astɔfulahi! Kɔnɔ e xa tan-
tanyi bara a niya si gbɛtɛe birin xa nɔ kisi
sɔtɔde, alako na kisi xɔli xa Isirayilakae fan
suxu. [12] A di, xa e xa tantanyi findixi hɛɛri
xungbe nan na duniɲa bɛ, a findi barakɛ ra
si gbɛtɛe fan bɛ, e xa fe na rakamali, hɛɛri
nun barakɛ xun mu masama xɛ ki fanyi?

[13] N xa fa wɔyɛn wo bɛ, wo tan naxee mu
findixi Isirayilakae ra. N to findixi xɛɛra ra
wo tan si gbɛtɛe bɛ, n sɛɛwama nɛ n ma wali
ra, n a matɔxɔ, [14] alako tɛmunde na xa a niya
n boore Yuwifie xa mila n ma masenyi ma,
ndee xa nɔ kiside e ya ma. [15] Ala a kobe sofe
e ra, xa na bara a niya lanyi xa so Ala nun
duniɲa tagi, a di, Ala e ragbilenfe a yɛtɛ ma,
na mu luma xɛ alɔ mixi na rakeli faxamixie
ya ma? [16] Xa sansi xɔri xun singe bara fi Ala
ma, a dɔnxɔɛ birin bara findi a gbe ra. Xa
wuri bili sanke bara fi Ala ma, a salonyie fan
bara findi a gbe ra.

[17] A luxi nɛ alɔ oliwi bili salonyi ndee na
xaba a bili ma alako wula oliwi salonyie xa
dafu na xabade ra. I tan misaalixi na wula
oliwi salonyi nan na, naxan baloma na oliwi
bili saabui ra, i dafuxi naxan na. [18] Na kui,
i naxa i yɛtɛ igbo na salonyi xabaxie ma.
Beenun i xa i yɛtɛ igbo, i maɲɔxun sinden,
a i tan xa mu wuri bili sanke rabaloxi. Wuri
bili sanke nan i tan nabaloxi. [19] Kɔnɔ i fama
nɛ a falade, «Wuri salonyie xabaxi nɛ alako
n tan xa dafu e xabade ra.» [20] Nɔndi na a
ra. E xaba e xa danxaniyatareɲa nan ma,
i fan dafuxi naa i xa danxaniya nan ma fe
ra. Kɔnɔ i naxa i yɛtɛ igbo. I ɲan xa gaaxu,
[21] barima xa Ala mu oliwi bili fanyi salon
singee lu na, a mu i fan luma na de! [22] Na kui,
i ɲɔxɔ sa a xɔn ma a Ala xa fanyi gbo, kɔnɔ
a xa fe man maxɔrɔxɔ. A xa fe maxɔrɔxɔ
mixie nan ma naxee bara a xa kira bɛɲin,
kɔnɔ a xa fanyi gbo i tan bɛ xa i luma a xa
fanyi kira xɔn ma. Xa na mu a ra a i fan
ma fe rabama nɛ alɔ a na oliwi salonyi xa
fe raba ki naxɛ. [23] Yuwifie fan, xa e e xa

danxaniyatareɲa bɛɲin, e man fama dafude
wuri bili ra, e xaba naxan ma, barima Ala
sɛnbɛ gbo. A tan nɔma e ragbilende e lude
fori. [24] I tan nu findixi wula oliwi salonyi
nan na, naxan xabaxi a dafu oliwi bili gbɛtɛ
ma, wo nun naxan keren mu a ra. Xa Ala
bara na raba i bɛ, a mu taganma oliwi bili
fanyi salonyi ragbilende a lude fori, a a dafu
na oliwi bili fanyi ma, e nun naxan keren a
ra.
[25] N ngaxakerenyie, n waxi nɛ wo xa
yi gundo kolon, alako wo naxa wo yɛtɛ
maɲɔxun lɔnnilae ra. Isirayilakae bɔɲɛ
balanxi nɛ sinden, han beenun si gbɛtɛ
danxaniyatɔɛe kɔnti xa kamali. [26] Na kui,
Isirayila birin fama nɛ rakiside, alɔ a sɛbɛxi
ki naxɛ:
«Mixi xunsarama fama nɛ keli Siyoni,
a Yaxuba bɔnsɔɛ ba Ala kolontareya fɔxɔ ra.
[27] Saatɛ nan na ki n naxan tongoma e bɛ,
n na e xa yunubie xafari lɔxɔ naxɛ.»
[28] Yuwifie to tondixi Ala xa Xibaaru Fanyi
ra, e findixi Ala yaxuie ra wo tan nan ma
munafanyi xa fe ra. Kɔnɔ Ala to e sugandi
a yɛtɛ bɛ, a e xanuxi e benbae nan ma fe ra,
[29] barima xa Ala bara a ɲanige a xa mixi ndee
xili, a xa e baraka, na fe mu kanama feo!
[30] Singe ra nu wo nu findixi Ala matandilae
nan na, kɔnɔ yakɔsi wo hinnɛ sɔtɔxi Yuwifie
nan ma Ala matandi saabui ra. [31] E tan bara
fa findi Ala matandilae ra alako wo tan xa
hinnɛ sɔtɔ Ala yi, na xanbi, a man xa hinnɛ
e fan na. [32] Na kui, Ala bara adama birin lu
tinxintareya xa nɔɛ bun ma alako a xa hinnɛ
e birin na.

Ala batui

[33] Ee! Danyi mu na Ala xa munafanyi ma!
A xaxili nun a xa fahaamui tilinyi dan mu
na!
A xa natɛ tongoxi kui mu kolonma,
a ɲɛrɛ ki mu fahaamuma!
[34] Nde Marigi xa maɲɔxunyi kolon?
Nde nɔma a raside?
[35] Nde bara a doni,
a naxan xa doni ragbilenma a ma?
[36] Se birin kelixi a tan nan ma,
se birin baloxi a tan nan saabui ra,
a se birin daaxi a yɛtɛ nan bɛ.
Tantui na a bɛ abadan! Amina.

12

Ala xa ɲama ɲɛrɛ ki

[1] Na kui, n ngaxakerenyie, Ala to bara
hinnɛ wo ra, n bara wo maxandi wo xa wo
yɛtɛ ba sɛrɛxɛ ra Ala bɛ, sɛrɛxɛ sɛniyɛnxi
naxan bama a ɲiɲɛ ra, naxan nafanxi Ala
ma. Na nan findima wo xa batui xɔri ra.
[2] Wo naxa wo ɲɛrɛ yi duniɲa mixie ɲɛrɛ
ki ma. Wo xa a lu Ala xa wo ɲɛrɛ ki fori
masara, a bɔɲɛ nɛɛnɛ nun xaxili nɛɛnɛ fi wo
ma. Na kui, wo nɔma nɛ Ala waxɔnfe fanyi
kolonde, naxan a kɛnɛnxi, naxan kamalixi.
[3] Ala to hinnɛ n na, a n findi a xa xɛɛra
ra, n xa wo rasi: Wo naxa wo yɛtɛ sa yire,
wo xa fe mu dɛnnaxande lixi. Wo naxa wo
yɛtɛ igbo, wo xa wo yɛtɛ mato danxaniya
xasabi nan ma, Ala bara naxan fi kankan
ma. [4] Fate keren nan na kankan bɛ, kɔnɔ na
fate salonsee wuya. Fate salonse birin nun a
gbe wali. [5] Won fan na na ki nɛ. Hali won to
wuyaxi, won birin bara findi fate keren na
Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra. Won luxi
nɛ alɔ fate salonsee naxee fatuxi Isa fate ra
won man fatu won bore ra, won birin findi
fate keren na.
[6] Ala won kima kie ra naxee dɔxɔ wuya. A
na rabama a xa hinnɛ bɛrɛ nan ma a bara
naxan ɲanige kankan bɛ. Xa a mixi nde
kixi a xa nɔ wɔyɛnde Ala xili ra, na kanyi
xa wɔyɛn Ala xili ra a xa danxaniya xasabi
ma. [7] Xa a nde kixi mixi mali wali nan na,
na kanyi xa mixie mali. Xa a nde kixi mixi
kawandife nan na, na kanyi xa kawandi ti.
[8] Xa a nde kixi mixi ralimaniyafe nan na, na
kanyi xa mixie ralimaniya. Xa a nde findi
mixi ra naxan ki tima, na kanyi xa mixie
ki a fanyi ra. Xa a nde findi yarerati ra, a
kanyi xa na raba a ki ma. Xa a nde findi
tɔɔrɔmixie malima ra, a kanyi xa na raba
sɛɛwɛ ra.
[9] Wo xa mixie xanu bɔɲɛ fiixɛ ra. Wo xa fe
kobi xɔn, wo xa fe fanyi suxu wo sɛnbɛ birin
na. [10] Wo xa wo bore xanu ngaxakerenya
xanunteya nan na. Wo xa wo bore binya
dangife wo yɛtɛ ra. [11] Wo tun naxa raxɔnɔ,
wo xa wo tunnabɛxi. Wo xa wakili wo bɔɲɛ
birin na. Wo xa wali wo Marigi bɛ. [12] Wo xa
sɛɛwa fe ma wo xaxili tixi naxan na. Wo xa
duluxɔtɔ wo xa tɔɔrɛ kui. Wo naxa tagan
Ala maxandide. [13] Wo xa sɛniyɛntɔɛe mali e
xa tɔɔrɛ kui. Wo xa xɔɲɛe rasɛnɛ.
[14] Wo xa Ala maxandi mixie bɛ naxee wo
ɲaxankatama. Wo xa duba e bɛ, wo naxa e
danka. [15] Wo xa sɛɛwa booree xa sɛɛwɛ, wo
xa sunnun boore xa sunnunyi. [16] Wo xa lan
wo bore ma. Wo naxa wo yɛtɛ igbo, yɛtɛ

magore nan xa rafan wo ma. Wo naxa wo
yɛtɛ maɲɔxun lɔnnilae ra.
17 Wo naxa fe kobi ɲɔxɔ fe kobi ra. Wo
xa kata mixie xa wo kolon fe fanyi rabae
nan na. 18 Wo xa wo nɔ fe birin naba alako
lanyi xa lu wo nun mixi birin tagi. 19 N
xanuntenyie, wo naxa wo gbeɲɔxɔ wo yɛtɛ
ra, wo xa na lu Ala ma, barima a sɛbɛxi
Kitaabui kui,
«Ala naxɛ, n tan nan wo gbeɲɔxɔma,
n tan nan fe kobi ragbilenma a rabama ma.»
20 A man sɛbɛxi,
«Xa kaamɛ na i yaxui ma, i xa a ki donse ra.
Xa ye xɔli na a ma, i xa a ki ye ra.
Na kui a luxi nɛ alɔ i na tɛ wolee ibaganfe a
xunyi ma.»
21 Wo naxa tin fe kobi xa nɔ wo ra, wo tan
nan xa fe kobi nɔ, fe fanyi raba ra.

13

Ala waxɔnfe

1 Birin xa a yɛtɛ magoro a xa mangɛe bɛ,
barima mangɛya birin kelima Ala nan ma,
a na a ragiri naxan ma. 2 Na nan a ra, mixi
naxan na mangɛ matandi, na kanyi Ala nan
xa yaamari matandixi. A fama nɛ a xa na
wali kobi sare sɔtɔde. 3 Wali fanyi rabae mu
gaaxuma mangɛe ya ra, wali kobi rabae nan
gaaxuma e ya ra. Xa i mu wama i xa gaaxu
mangɛ ya ra, i xa lu kira fanyi nan xɔn ma.
Na kui, mangɛ fama nɛ i matɔxɔde, 4 barima
mangɛ walima Ala nan bɛ wo xa munafanyi
xa fe ra. Kɔnɔ xa i fe kobi raba, a lanma i xa
gaaxu, barima santidɛgɛma mu na mangɛ yi
fufafu xa ra. A to na Ala xa wali nan na, a Ala
xa xɔnɛ nan masenma fe kobi rabae xili ma.
5 Na nan a toxi, fo wo xa wo yɛtɛ magoro nɛ
mangɛe bɛ. Wo na rabama na ɲaxankatɛ xa
fe gaaxui ma, a nun man wo bɔɲɛ nan yati
wama wo xa a raba na ki.
6 Wo lan wo xa duuti fi na nan ma, barima
duuti maxilie fan na Ala xa yaamari nan
na. 7 Wo kankan gbe so a yi, a lan a xa
naxan sɔtɔ. Wo duuti so duuti maxilie yi,
wo wo magoro mixie bɛ wo lanma wo xa wo
magoro naxee bɛ, wo mixie binya wo lan wo
xa naxee binya.
8 Mixi yo xa doni naxa lu wo ma, wo
xa xanunteya nan lan a xa lu wo bore bɛ,
barima naxan na a boore maxanu, a bara
sɛriyɛ rakamali. 9 Ala xa yaamarie alɔ, «I
naxa yɛnɛ raba, i naxa mixi faxa, i naxa
muɲɛ ti, i naxa mila,» a nun yaamari gbɛtɛe
birin, nee malanxi findixi masenyi keren
nan na: I xa i boore xanu alɔ i yɛtɛ yati.
10 I na i boore xanu, i mu fefe kobi niyama
a ra. Na na a ra, i boore xanufe findixi Ala
xa sɛriyɛ birin nabatufe nan na.
11 Na fe birin kui, wo a kolon won na
waxati naxɛ. Xunu tɛmui bara a li xi
xɔli ma, kisi bara makɔrɛ won na dangi
waxati ra won danxaniyaxi tɛmui naxɛ.
12 Kɔɛ bara masiga, a gbe mu luxi kuye xa
iba. Won xa Sentanɛ xa dimi walie bɛɲin,
won fa Ala xa naiyalanyi ma, won xa a xa
geresosee tongo. 13 Won xa ɲɛrɛ tinxinyi
kui alɔ a lanma won xa ɲɛrɛ ki naxɛ Ala
xa naiyalanyi kui. Won naxa siga xulun
ɲaaxi, won naxa siisi, won naxa yɛnɛ nun
langoeɲa raba, won xa gere nun tɔɔnɛ lu na.
14 Wo xa Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa fe nan
suxu, wo naxa bira wo fate bɛndɛ waxɔnfe
fɔxɔ ra.

14

1 Wo xa danxaniyatɔɛ rasɛnɛ hali a xa
danxaniya mu tilin. Wo naxa a rakiiti a
xa maɲɔxunyi birin xa fe ra. 2 Mixi nde
nɔma lade a ra, a donse birin radaxaxi a
bɛ, kɔnɔ mixi gbɛtɛ naxan xa danxaniya mu
tilin, a nɔma lade a ra a sansi bogi gbansan
nan nadaxaxi a bɛ. 3 Mixi naxan donse
mɔɔli birin donma, na mu lan a xa a boore
raɲaaxu naxan tondima donse nde donfe
ra. Mixi naxan mu sube donma, na kanyi
fan mu lan a xa a boore makiiti naxan sube
donma, barima Ala na kanyi fan nasɛnɛma
nɛ. 4 Nde i findixi kiitisa ra mixi gbɛtɛ xa
konyi xun ma? A na ti a marigi ya i a xa
wali xa fe ra, a xan ba, a mu xan ba, na na a
tan nun a marigi nan tagi. Anun, a xanma
nɛ, barima Marigi Ala nɔma a raxande.
5 Mixi nde nɔma lade a ra a lɔxɔɛe tide
gbo e boore bɛ, kɔnɔ mixi gbɛtɛ tan bɛ, lɔxɔɛ
birin lan. Kankan laxi naxan na, a xa la a ra
a bɔɲɛ nan yati ma. 6 Naxan laxi a ra a lɔxɔɛe
tide gbo e boore bɛ, na kanyi laxi a ra Marigi
nan bɛ. Naxan donse mɔɔli birin donma,
a kanyi a rabama Marigi nan bɛ, barima a
tantui rasigama Ala ma a xa baloe xa fe ra.
Mixi naxan mu donse nde donma, na kanyi
fan na rabama Marigi nan bɛ, barima a fan
tantui rasigama Ala ma.
7 Mixi yo gbe mu a yɛtɛ ra, keli yi duniɲa,
han laaxira. 8 Xa won balo, xa won faxa, na
birin nabama Marigi nan bɛ. Xa won baloxi,
xa won faxaxi, won findixi Marigi gbe nan

na, [9] barima Ala xa Mixi Sugandixi faxa nɛ,
a man keli faxɛ ma, alako a xa findi mixi
faxaxie nun a baloxie Marigi ra. [10] Munfe
ra i tan fa i boore makiitima? Munfe ra i
a raɲaaxuma? Won birin mu fama tide xɛ
Ala ya i kiiti lɔxɔɛ? [11] A sɛbɛxi Kitaabui kui,
Marigi naxɛ, «N xa nɔndi masen wo bɛ.
Birin fama nɛ e xinbi sinde n bɛ.
Adamadi dɛ birin fama a masende, a n tan
nan na Ala ra.»
[12] Kankan fama nɛ a xa wali dɛntɛgɛde Ala
bɛ.

[13] Na kui, won naxa won bore makiiti.
Won xa fe birin nan naba alako won naxa
won ngaxakerenyi ratantan. [14] N to danx-
aniyaxi Marigi Isa ma, n a kolon, n man
laxi a ra, a donse yo mu na naxan findixi
donse sɛniyɛntare ra. Kɔnɔ xa i xaxili bara
siikɛ donse nde xa sɛniyɛntareɲa ma, na
bara findi i bɛ se sɛniyɛntare ra. [15] Xa a sa
li i donse nde donma naxan i ngaxakerenyi
tɔɔrɔma, i mu ɲɛrɛfe xanunteya xa ma. I
xa donse xa fe naxa a niya i ngaxakerenyi
xa gan kisi ra, Ala xa Mixi Sugandixi faxa
naxan ma fe ra. [16] Na kui, a mu lan mixie
xa fe kobi fala se nde xa fe ra, naxan findixi
a fanyi ra wo bɛ. [17] Ala xa mangɛya niini
mu findixi donse nun minse fe xa ra. A
findixi tinxinyi nun sɛɛwɛ fe nan na, Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra. [18] Mixi naxan
walima Ala xa Mixi Sugandixi bɛ yi mɔɔli ra,
a rafanma nɛ Ala ma, a rafan mixie fan ma.

[19] Na kui, won xa fe birin naba alako
lanyi xa lu won tagi, won xa won bore xa
danxaniya sɛnbɛ so. [20] I naxa Ala xa wali
xun nakana donse nde xa fe ra. A nɔndi ki
ma, donse birin daxa, kɔnɔ a mu lan mixi
yo xa donse nde don naxan a ngaxakerenyi
ratantanma. [21] Hali mixi mu sube yo don, a
mu wɛni yo min, a mu fefe yo raba naxan a
ngaxakerenyi ratantanma, na nan fan.

[22] Maɲɔxunyi yo na i bɛ yi xa fe ra, i xa a lu
i nun Ala tagi. Sɛɛwɛ na mixi bɛ naxan mu
a yɛtɛ ratɔnma a xa maɲɔxunyi saabui ra.
[23] Kɔnɔ xa mixi donse nde donma a siikɛxi
naxan ma fe ra, na kanyi bara kiiti kana
a yɛtɛ bɛ, barima a bara fe raba a mu laxi
naxan na. Mixi mu laxi fe naxan na, na tan
bara findi yunubi fe ra a bɛ.

15

*Danxaniyatɔɛ*e malife

[1] Won tan naxee xa danxaniya tilin, a
lanma won xa diɲɛ mixie bɛ naxee xa danx-
aniya mu tilin. Won naxa won yɛtɛ waxɔnfe
gbansan xa fen. [2] Kankan xa a boore nan
xa hɛɛri fen, naxan nɔma a malide a xa
danxaniya xun xa masa. [3] Ala xa Mixi
Sugandixi mu a yɛtɛ waxɔnfe xa fen. A a
fala nɛ alɔ a sɛbɛxi Kitaabui kui ki naxɛ,
«Konbie naxee ilanxi i ra,
nee n tan nan lixi.»
[4] Fe naxan birin sɛbɛxi Kitaabui kui waxati
dangixi, e sɛbɛxi nɛ alako won xa fahaa-
mui sɔtɔ, won xa won tunnabɛxi, won xa
limaniya, alako xaxili tide xa lu won bɛ.
[5] Ala, a tan naxan tunnabɛxiya nun limaniya
fima, a xa lanyi raso wo tagi alɔ a xa Mixi
Sugandixi Isa a masenxi wo bɛ ki naxɛ,
[6] alako wo xa Ala matɔxɔ xaxili nun xui
keren na, a tan naxan findixi a xa Mixi
Sugandixi nun won Marigi Isa Baba ra.

[7] Na kui, wo xa wo bore rasɛnɛ alɔ Ala xa
Mixi Sugandixi wo rasɛnɛ ki naxɛ, alako Ala
xa matɔxɔɛ sɔtɔ. [8] N xa a fala wo bɛ, Ala xa
Mixi Sugandixi wali nɛ Yuwifie bɛ alako a xa
a masen a Ala na a xui xanbi ra a to bara a xa
laayidie rakamali a naxee tongo e benbae
bɛ. [9] Si gbɛtɛe fan Ala matɔxɔma a xa hinnɛ
xa fe ra, alɔ a sɛbɛxi Kitaabui kui ki naxɛ,
«Na nan a ra n i matɔxɔma si birin tagi,
n bɛɛti bama nɛ i xili xa binyɛ bun ma.»
[10] A man sɛbɛxi,
«Si gbɛtɛe, wo nun Ala xa ɲama xa sɛɛwa.»
[11] A man sɛbɛxi,
«Wo tan ɲamanɛe birin,
wo Marigi matɔxɔ,
si birin xa a tantu.»
[12] Annabi Esayi man naxa a masen,
«Yisayi xa di fama nɛ.
A findima nɛ mangɛ ra si birin xun ma,
e fan e xaxili tima nɛ a ra.»
[13] Ala, a tan naxan xaxili tide fima, a xa wo
rafe sɛɛwɛ nun bɔɲɛsa ra danxaniya kui a
mɔɔli birin na. Na kui, xaxili tide luma nɛ
wo bɛ tɛmui birin, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi xa
sɛnbɛ saabui ra.

*P*ɔlu xa wali

[14] N ngaxakerenyie, n tan a kolon wo bɔɲɛ
fan, wo bara lɔnni sɔtɔ a fanyi ra, wo fata
wo bore raside. [15] Kɔnɔ n to sɛbɛli tixi wo
ma, n ma masenyi ndee findixi masenyi
xɔrɔxɔɛe nan na alako n xa wo ratu, barima
Ala to hinnɛxi n na, [16] a bara n findi a
xa Mixi Sugandixi Isa xa walikɛ ra sigafe
ra si gbɛtɛe ma. Na kui, n sɛrɛxɛdubɛ

wali nan nabama n to Ala xa xibaaru fanyi
kawandima si gbɛtɛe bɛ, alako Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi xa e findi sɛrɛxɛ sɛniyɛnxi ra
naxan Ala kɛnɛnma.
17 Na birin kui, n nun Ala xa Mixi
Sugandixi Isa to a ra, n nɔma sɛɛwade n
ma wali ra Ala bɛ, 18 barima n mu suusama
fefe xa fe falade fo Ala xa Mixi Sugandixi
bara naxan naba n saabui ra, alako si
gbɛtɛe xa Ala xui rabatu. A bara na raba
n ma masenyie nun n ma kɛwalie saabui
ra, 19 kaabanakoe nun tɔnxumae xa sɛnbɛ
saabui ra, a nun Ala Xaxili Sɛniyɛnxi sɛnbɛ
saabui ra. Na kui, kelife Darisalamu han a sa
dɔxɔ Iliri ra, n bara Ala xa Mixi Sugandixi xa
xibaaru fanyi rayensen yɛ. 20 Na birin kui, n
kataxi nɛ n xa mixie kawandi Isa xa xibaaru
fanyi ra naxee mu Ala xa Mixi Sugandixi
kolon. N mu wa na rabafe kawandila gbɛtɛ
dangi fɔxi. 21 Alɔ a sɛbɛxi Kitaabui kui ki
naxɛ,
«A xa fe singe mu nu fala naxee bɛ,
e fama nɛ a kolonde.
Mixi naxee singe mu nu a xa fe mɛ,
e fama nɛ a fahaamude.»
22 Yi wali nan a niyaxi n mu nɔxi sigade wo
yire.
23 Yakɔsi n ma wali bara ɲɔn yi bɔxie ma.
N nu bara wa sigafe wo yire kabi ɲɛ wuyaxi.
24 A xɔli n ma n xa dangi wo yire n na kira
suxu sigafe ra Sipanyi bɔxi ma. Won xa lu
yire keren waxati nde ma alako n xa ɲɛlɛxin
wo tofe ra, a xɔli n ma wo xa n mali sigafe
ra Sipanyi. 25 Yakɔsi n na sigafe Darisalamu
sɛniyɛntɔɛe malide, 26 barima danxaniyatɔɛ
ɲamae naxee na Masedon nun Akayi bɔxi
ma, e a ɲanige nɛ e xa e harige nde malan,
e xa a rasanba Darisalamu misikiinɛe ma
naxee na na sɛniyɛntɔɛe ya ma. 27 E tan nan
a ɲanigexi. Anun, a lanma e xa na natɛ
tongo barima Yuwifie to findi saabui ra e
tan si gbɛtɛe bɛ Ala xa fee kui, a lan nɛ e fan
xa Yuwifie mali baloe fe ra. 28 Na kui, n na gɛ
na wali ra, n yi kɔbiri so e yi danxaniyatɔɛe
bara naxan nasanba, n dangima wo yire
sigafe ra Sipanyi bɔxi ma. 29 N a kolon n
to sigafe wo yire, na findima Ala xa Mixi
Sugandixi xa barakɛ nan na wo bɛ.
30 N ngaxakerenyie, n bara wo mayandi
won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe
ra, a nun xanunteya xa fe ra naxan kelima
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi ma, wo xa n mali,
wo xa wakili n bɛ Ala maxandi kui. 31 Wo
Ala maxandi n bɛ a xa n natanga Yudaya
danxaniyataree ma, a nun man, Darisalamu
sɛniyɛntɔɛe xa ɲɛlɛxin e malise ra n sigafe
naxan na e xɔn. 32 Na kui, xa Ala tin, n wo
yire lima sɛɛwɛ kui, won nɔ won bore sɛnbɛ
sode. 33 Ala, a tan naxan bɔɲɛsa fima, a xa lu
wo birin sɛɛti ma. Amina.

16

Xɛɛbui

1 N bara wa won ngaxakerenyi ginɛma
Fowebe masenfe wo bɛ, naxan danx-
aniyatɔɛ ɲama malima Senxereya taa kui.
2 Wo xa a rasɛnɛ Isayanka ki ma, alɔ a lanma
sɛniyɛntɔɛe xa a raba ki naxɛ. Xa a hayi na
se nde ma, wo xa a mali, barima a fan bara
n tan nun mixi gbegbe mali.
3 Wo xa Pirisila nun Akila xɛɛbu n bɛ, n
waliboore Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa fe
kui. 4 E fe birin naba nɛ e xa n nii ratanga
beenun e xa e yɛtɛ ratanga. Bafe n tan na,
si gbɛtɛe danxaniyatɔɛ ɲamae birin e tan-
tuma na fe ma. 5 Wo man xa danxaniyatɔɛ
ɲama xɛɛbu naxan e malanma e xɔnyi.
Wo xa n xanuntenyi Epeneto xɛɛbu n
bɛ. A tan nan singe danxaniya Ala xa
Mixi Sugandixi ma Asi bɔxi ma. 6 Wo xa
Mariyama xɛɛbu n bɛ, naxan bara wali wo
ya ma ki fanyi. 7 Wo xa n boore Yuwifie
Andironiku nun Yuniya xɛɛbu, muxu nun
naxee bara sa geeli. Ala xa xɛɛrae nan e
ra, naxee bara kolon a fanyi ra, naxee singe
danxaniya n bɛ Ala xa Mixi Sugandixi ma.
8 Wo xa Anpiliyatu xɛɛbu n bɛ, n xanuntenyi
Marigi fɔxɔ ra. 9 Wo xa muxu waliboore
Urubano nun n xanuntenyi Sitaxusi xɛɛbu.
10 Wo xa Apɛlɛsi xɛɛbu, naxan bara a xa
danxaniya masen Ala xa Mixi Sugandixi
ma. Wo xa Arisitobulo xa mixie xɛɛbu n
bɛ. 11 Wo xa n boore Yuwifi Herodiyon xɛɛbu
n bɛ. Wo xa Narisiso xa mixie xɛɛbu n bɛ,
naxee danxaniyaxi Marigi ma.
12 Wo xa Tirifena nun Tirifosa xɛɛbu n bɛ.
Ginɛe naxee e ra, e walima Marigi bɛ. Wo
xa n xanuntenyi Peresidi xɛɛbu. A fan bara
wali Marigi bɛ ki fanyi. 13 Wo Rufu xɛɛbu,
naxan sugandixi Marigi xa fe kui. Wo a nga
fan xɛɛbu n bɛ, naxan bara lu n bɛ alɔ n fan
nga. 14 Wo xa Asinkirito, Felegon, Heremɛsi,
Patiroba, nun Heremasi xɛɛbu n bɛ, a nun
ngaxakerenyie birin naxee na e xɔnyi. 15 Wo
xa Filologo, Yuli, Nerewu nun a maaginɛ
xɛɛbu, a nun Olimipa nun sɛniyɛntɔɛ birin

naxee na e xɔnyi. [16] Wo xa wo bore xɛɛbu
sunbui sɛniyɛnxi ra. Ala xa Mixi Sugandixi
xa danxaniyatɔɛ ɲamae birin wo xɛɛbu.
[17] N ngaxakerenyie, n xa wo rasi, wo xa wo
yɛtɛ ratanga mixie ma, naxee lanyi kanama
wo tagi, e nu fa mixi ratantan xaranyi ma
wo bara naxan sɔtɔ. Wo xa wo makuya e
ra. [18] Na mixi mɔɔlie mu walima won Marigi
Ala xa Mixi Sugandixi xa bɛ. E birama e
yɛtɛ furi nan fɔxɔ ra, e nu fa lɔnnitaree
madaxu wɔyɛn ɲɔxunmɛe nun matɔxɔɛ ra.
[19] Mixi birin a kolon a wo Ala xui rabatuma.
N ɲɛlɛxinxi wo ra, kɔnɔ a xɔli n ma wo
xa fahaamui sɔtɔ fe fanyi ma, wo naxa wo
manɔxɔ fe kobi ra. [20] Ala, a tan naxan bɔɲɛsa
fima, a gbe mu luxi a xa Sentanɛ ibutuxun
wo sanyi bun. Won Marigi Isa xa hinnɛ wo
ra.
[21] N waliboore Timote wo xɛɛbu, a nun
Lususi, Yason, nun Sosipateri, n boore
Yuwifie. [22] N tan Teritiyo naxan bara yi
bataaxɛ sɛbɛ, n fan bara wo xɛɛbu Marigi
xili ra. [23-24] Gayu fan wo xɛɛbu, naxan
findixi n tan nun danxaniyatɔɛ ɲama birin
yatigi ra. Erasito, naxan findixi taa naafuli
ragatama ra, a fan wo xɛɛbu, a nun won
ngaxakerenyi Karatusi.
[25] Matɔxɔɛ na Ala bɛ, naxan nɔma wo
sɛnbɛ sode danxaniya kui, alɔ n Marigi
Isa xa xibaaru fanyi naxan kawandima a
masenxi ki naxɛ. Na xibaaru fanyi gundo fe
nan masenma naxan nu ragataxi kabi tɛmui
xɔnnakuye, [26] kɔnɔ naxan bara fa makɛnɛn
alako si birin xa a kolon namiɲɔnmɛe xa
sɛbɛlie saabui ra, Ala naxee yamarixi. Na
kui, birin xa danxaniya Ala ma, Ala naxan
na na, e a xui rabatu. [27] Ala, a tan keren
naxan fe birin kolon, matɔxɔɛ na a bɛ a
xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra abadan.
Amina!

Ala xa masenyi singe Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Korinti danxaniyatɔɛ ɲama ma Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi Annabi Pɔlu xa bataaxɛ singe nan na danxaniyatɔɛ ɲama bɛ, naxan nu na Korinti taa kui Girɛki bɔxi ma. A nu bara kawandi ti naa a xa biyaasi firin nde kui. Mixi gbegbe naxa danxaniya Isa ma, kɔnɔ e ɲɛrɛ ki mu nu gɛxi fande. Ndee mu nu lanxi e bore ma, ndee nu fe ɲaaxie rabama ginɛe ra, ndee nu wama e yɛtɛ igbofe boore danxaniyatɔɛe ya ma. Na birin findixi yaagi nan na diinɛlae tagi.

Kɔnɔ Annabi Pɔlu bara a kolon a adamadi birin nɔma suxude Sentanɛ xa gantanyi ra. Na nan a toxi a mu tondi Korintikae mafurukude alako e xa danxaniya xa sabati Ala xa kira xɔn. A bara bataaxɛ sɛbɛ e ma, naxan findixi marasi fanyi ra e bɛ. Ala Xaxili Sɛniyɛnxi nu bara na masenyi so a yi ra.

Na na a ra, Annabi Pɔlu xa masenyi findixi Kitaabui yati yati nan na danxaniyatɔɛ birin bɛ. Won nɔma lɔnni gbegbe sɔtɔde na sɛbɛli saabui ra, naxan nɔma won malide Ala xa kira kolonde a fiixɛ ra. Ala xa won mali alako won xa so na xaranyi kui, a fa findi won ma ɲɛrɛ ki ra. Amina.

Ala xa masenyi singe Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Korinti danxaniyatɔɛ ɲama ma

*Danxaniyatɔɛ*e xa lanyi

1 N tan Pɔlu, Ala naxan ɲanigexi a xa findi
a xa Mixi Sugandixi Isa xa xɛɛra ra, a nun
Sositene, muxu yi bataaxɛ sɛbɛxi wo tan
nan ma, 2 Ala xa danxaniyatɔɛ ɲama, naxan
na Korinti. Ala xa Mixi Sugandixi Isa bara
wo xili wo xa findi Ala gbe ra, wo xa findi
sɛniyɛntɔɛe ra. Muxu bara yi sɛbɛ wo ma,
a nun mixi birin ma naxee e xaxili tima Ala
xa Mixi Sugandixi Isa ra, naxan findixi e tan
nun won tan Marigi ra. 3 Won Baba Ala nun
a xa Mixi Sugandixi Isa, naxan findixi won
Marigi ra, e xa hinnɛ nun bɔɲɛsa fi wo ma.

4 N Ala tantuma tɛmui birin wo xa fe ra,
a to hinnɛ wo ra a xa Mixi Sugandixi Isa
saabui ra. 5 A bara wo xa fe birin nakamali
masenyi nun fahaamui kamalixi ra. 6 Ala xa
Mixi Sugandixi xa nɔndi to sabatixi wo ya
ma, 7 wo bara Ala xa ki birin sɔtɔ, wo hayi
mu na fe gbɛtɛ ma sɔnɔn, beemanu won
Marigi Isa fa waxati wo naxan mamɛfe. 8 A
sɛnbɛ fima nɛ wo ma han duniɲa raɲɔnyi,
alako yunubi yo naxa lu wo ma Ala xa Mixi
Sugandixi won Marigi Isa fa tɛmui. 9 Ala na
a xui xanbi ra, a tan naxan wo xilixi alako
lanyi xa lu wo nun a xa Di tagi, won Marigi
Isa, Ala xa Mixi Sugandixi.

10 N ngaxakerenyie, n bara wo rasi won
Marigi Isa xili ra, Ala xa Mixi Sugandixi,
lanyi xa lu wo tagi. Wo naxa mɛɛ wo bore ra,
wo xa lan xaxili nun ɲanige keren ma. 11 N
ngaxakerenyie, Xolowe xa mixie bara a fala
n bɛ, a lantareya na wo tagi. 12 N bara a mɛ
a nde a falama, «N tan biraxi Pɔlu nan fɔxɔ
ra,» nde fan a falama, «N tan biraxi Apolosi
nan fɔxɔ ra,» nde a falama, «N tan biraxi
Kefasi nan fɔxɔ ra,» a nde fan a falama, «N
tan biraxi Ala xa Mixi Sugandixi nan fɔxɔ
ra.» 13 Ala xa Mixi Sugandixi keren xa mu
a ra? Pɔlu nan banban wuri magalanbuxi
ma wo bɛ? Wo wo xunxaxi ye xɔɔra Pɔlu
xili nan na? 14 N bara Ala tantu n mu
mixi yo xunxaxi ye xɔɔra wo ya ma, bafe
Kirisipu nun Gayu ra. 15 Na kui, mixi yo
mu nɔma a falade a xunxa ye xɔɔra n xili
nan na. 16 N bara Sitefana xa denbaya fan
xunxa ye xɔɔra, kɔnɔ na dɔnxɔɛ, n mu laxi
a ra xa n bara mixi gbɛtɛ xunxa ye xɔɔra
fa. 17 Ala xa Mixi Sugandixi mu n xɛɛ mixi
xunxade ye xɔɔra. A n xɛɛxi nɛ n xa a xa
xibaaru fanyi kawandi ti. Na mu rabama
adamadi xa lɔnni ra de, xa na mu a ra Ala xa
Mixi Sugandixi xa wuri magalanbuxi tide
yelebuma nɛ.

18 Isa faxafe wuri magalanbuxi ma, na
masenyi findixi xaxilitareɲa nan na mixi
lɔɛxie bɛ, kɔnɔ a findixi Ala xa sɛnbɛ nan na
muxu tan kisi mixie bɛ. 19 A sɛbɛxi Kitaabui
kui, «N lɔnnilae xa lɔnni xun nakanama
nɛ, n xaxilimae xaxili findi fuyan na.»
20 Lɔnnila go? Sɛriyɛ karamɔxɔ go? To
xaxilima go? Ala bara yi duniɲa xa lɔnni
mafindi xaxilitareɲa ra. 21 Duniɲa mixie
to mu nɔ Ala xa lɔnni kolonde e yɛtɛ xa
lɔnni saabui ra, Ala naxa tin danxaniyatɔɛe
rakiside a xa kawandi saabui ra, duniɲa
mixie naxan maɲɔxunma xaxilitareɲa ra.
22 Yuwifie wama tɔnxumae tofe, Girɛkikae

na lɔnni fenfe, [23] kɔnɔ muxu tan Ala xa Mixi
Sugandixi xa faxɛ nan kawandima. Yuwifie
birama nɛ barima e mu lama na ra, si gbɛtɛe
fan ɲɔxɔ a ma a daxuŋa na a ra. [24] Kɔnɔ
Ala naxee xilixi Yuwifie nun si gbɛtɛe ya
ma, e lama nɛ a ra a Ala xa Mixi Sugandixi
Ala sɛnbɛ nun Ala xa lɔnni nan masenma
nɛ. [25] Adamadie e maɲɔxunxi a Ala xa lɔnni
findixi xaxilitareŋa nan na, kɔnɔ a nɔndi
ki ma a dangi adamadie xa lɔnni ra. E
maɲɔxunxi a Ala sɛnbɛ mu gbo, kɔnɔ a
sɛnbɛ dangi e gbe ra pon!

[26] N ngaxakerenyie, wo xa a mato Ala mixi
mɔɔli mundun xilixi wo ya ma. Lɔnnila
gbegbe mu na, adamadi ki ma. Sɛnbɛmae
fan mu gbo. Bannamixie fan mu wuya.
[27] Kɔnɔ Ala bara duniŋa lɔnnilae rayaagi. A
na raba mixie nan saabui ra, e naxee findixi
lɔnnitaree ra. Ala bara duniŋa sɛnbɛmae
rayaagi. A na raba mixie nan saabui ra,
naxee luxi e bɛ alɔ sɛnbɛtaree. [28] Ala bara
mixi sugandi, naxan tide mu gbo duniŋa
mixie bɛ, naxee mu xili xungbe sɔtɔ, naxee
mu kolonxi sese ra, alako na xa findi yaagi
ra booree bɛ. [29] Na kui, mixi yo mu nɔma a
yɛtɛ matɔxɔde Ala ya i. [30] Ala nan a niyaxi
wo xa lu a xa Mixi Sugandixi Isa i. Ala bara
Isa findi won ma lɔnni, won ma tinxinyi,
won ma marasɛniyɛnyi, nun won xunsare
ra. [31] Na nan na ki, won xa a raba alɔ a sɛbɛxi
Kitaabui kui ki naxɛ, «Xa mixi wama a yɛtɛ
matɔxɔfe fe nde ma, a xa a yɛtɛ matɔxɔ a
Marigi xa fe nan na.»

2

Ala xa lɔnni

[1] N ngaxakerenyie, n to fa wo yire, n mu
Ala xa seedeɲɔxɔya masenxi wo bɛ wɔyɛnyi
xungbee xa ra, xa na mu a ra adamadi xa
lɔnni ra. [2] N nu bara natɛ tongo n xa Ala xa
Mixi Sugandixi Isa xa fe nun a xa faxɛ xa fe
gbansan nan masen wo bɛ. [3] N naxa ti wo ya
i sɛnbɛtareya ra. Na tɛmui n nu na sɛrɛnfe
gaaxui ra.

[4] N ma masenyi nun n ma kawandi mu
nu fatanxi adamadi xa lɔnni ra. N mu
kawandi tixi wɔyɛnyi xungbee ra. N na ti
Ala Xaxili sɛnbɛ nan na, [5] alako wo naxa
danxaniya adamadi xa lɔnni saabui ra, wo
xa danxaniya Ala sɛnbɛ nan saabui ra.

[6] Muxu lɔnni masenma mixi kamalixie
bɛ, kɔnɔ lɔnni naxan mu fatanxi to mixie
nun to mangɛe ra. E tan xa fe xun fama
nɛ rakanade. [7] Muxu Ala xa lɔnni nan
masenma, Ala lɔnni naxan findima won bɛ nɔrɛ
ra. [8] To mangɛe mu nu fahaamui sɔtɔ na
xa fe ma, xa na mu a ra e mu Marigi Nɔrɛ
Kanyi mabanbanma wuri magalanbuxi ma
nu. [9] Na fe luxi alɔ Kitaabui a masenxi ki
naxɛ,

«Ala naxan yailanxi a xanuntenyie bɛ,
adama ya mu a toma,
adama tuli mu a mɛma,
adama xaxili mu a kolonma.»

[10] Ala bara na masen won bɛ a yɛtɛ Xaxili
saabui ra. Ala Xaxili fe birin kolon, hali Ala
yati xa fe tilinxie. A nee birin kolon. [11] Nde
adama xa fe kolon, xa a yɛtɛ xaxili mu a ra?
Ala xa fe fan, mixi yo mu a kolon. Ala Xaxili
gbansan nan na fe mɔɔli kolon.

[12] Won mu nɔma Ala xa hinnɛ fahaa-
mude adamadi xaxili saabui ra. Ala, a
Xaxili naxan fixi won ma, na nan nɔma na
masende won bɛ. [13] Won mu na fe masenma
adamadi xa lɔnni ra, won na masenma
Ala Xaxili nan ma lɔnni ra. Ala xa fe
nan masenma Ala Xaxili saabui ra. [14] Kɔnɔ
adama naxan mu Ala Xaxili sɔtɔ, a mu nɔma
Ala Xaxili xa fe fahaamude. Na luma nɛ a
bɛ alɔ daxuŋa, barima a mu nɔma sode a
kui Ala Xaxili xanbi. [15] Adama naxan Ala
Xaxili sɔtɔxi, na kanyi nan nɔma fe birin
fahaamude. A booree mu nɔma a makiitide
na fee kui. [16] Na nan a toxi a sɛbɛxi Kitaabui
kui, «Nde Marigi Xaxili kolon, a xa marasi
nde fi a ma?» Kɔnɔ Ala xa Mixi Sugandixi
Xaxili na won tan bɔŋɛ i.

3

Ala xa walikɛe

[1] N mu nu nɔma wɔyɛnde wo bɛ alɔ n
nu wama a xɔn ma ki naxɛ, barima wo mu
luxi alɔ Ala Xaxili kanyie. Wo luxi nɛ alɔ
duniŋa mixie, naxee xa danxaniya mu gɛxi
kamalide sinden. [2] N nu bara wo xaran fe
singee ra, alɔ dingɛ xiŋɛ fima a xa diyɔrɛ
ma ki naxɛ. N mu wo xaran fe xɔrɔxɔɛ
ra, barima wo mu nu nɔma na fahaamude.
Dingɛ fan mu sube fima diyɔrɛ ma. Han
ya wo mu nɔma xaranyi xɔrɔxɔɛ kolonde,
barima wo na birafe duniŋa fee nan fɔxɔ ra.
[3] Tɔɔnɛ nun lantareya to gbo wo ya ma, na
mu a masenma xɛ a duniŋa mixie nan wo
ra, naxee na birafe adamadi waxɔnfe fɔxɔ
ra? [4] Mixi nde to a falama wo ya ma, «N
biraxi Pɔlu nan fɔxɔ ra,» mixi gbɛtɛ fan a

fala, «N tan biraxi Apolosi nan fɔxɔ ra,» na
mu a masenma xɛ a wo luxi nɛ alɔ dunijna
mixie? 5 Nde na Apolosi ra? Nde na Pɔlu
ra? Muxu findixi Ala xa walikɛe nan tun na
Ala naxee xɛɛxi alako wo xa danxaniya. Ala
wali naxan soxi muxu yi ra, muxu bara na
raba.
6 N tan bara sansi xɔri si, Apolosi bara ye
sa a ma, kɔnɔ Ala nan a niya a xa bula, a xa
mɔ. 7 Mixi naxan sansi xɔri sima, a nun mixi
naxan ye sama a ma, e tide mu gbo. Ala nan
tide gbo, barima a tan nan a niya sansi xa
mɔ. 8 Naxan sansi xɔri sima, nun naxan ye
sama a ma, e birin lan, e birin fama nɛ e xa
wali sare sɔtɔde. 9 Muxu tan findixi Ala xa
walikɛe nan na. Wo tan luxi nɛ alɔ Ala xa
xɛ, xa na mu a ra a xa banxi. 10 Ala bara a
jnanige a xa hinnɛ kui, n xa wali suxu a bɛ.
Na misaalixi banxi ti wali nan na. N bara
lu alɔ banxiti. N tan nan banxi kɔɔrinma,
boore biriki dɔxɔ. Kɔnɔ kankan xa mɛɛni
a wali ki ma. 11 Mixi yo mu nɔma fe gbɛtɛ
findide na banxi bunyi ra, bafe Ala xa Mixi
Sugandixi Isa ra. 12 Mixi naxee banxi tima
na bunyi fari xɛɛma ra, xa na mu a ra gbeti,
xa na mu a ra gɛmɛ tofanyi, xa na mu a ra
wuri, xa na mu a ra sɛxɛ fanyi, xa na mu a
ra sɛxɛ fori ra. Kankan xa wali matoma nɛ.
13 Kiiti lɔxɔɛ na wali birin makɛnɛnma nɛ.
Na kiiti luma nɛ alɔ tɛ naxan fama kankan
xa wali makɛnɛnde. 14 Xa banxiti xa wali
sa na tɛ imini, a fama nɛ wali sare sɔtɔde.
15 Kɔnɔ xa a sa li a xa wali naxa gan na tɛ
ra, a tɔɔrɔma nɛ. A fama nɛ kiside alɔ mixi
naxan natangaxi tɛ ma.
16 Wo mu a kolon wo findixi Ala
xa hɔrɔmɔbanxi nan na? Ala Xaxili
sabatixi wo bɔjnɛ i. 17 Xa mixi nde Ala
xa hɔrɔmɔbanxi kana, Ala na kanyi fan
kanama nɛ, barima a xa hɔrɔmɔbanxi
sɛniyɛn. Wo tan nan findixi na
hɔrɔmɔbanxi ra.
18 Wo naxa wo yɛtɛ madaxu. Xa mixi nde
a yɛtɛ findixi lɔnnila ra dunijna ki ma, a xa
a yɛtɛ magoro alako a xa lɔnni yati kolon.
19 Yi dunijna mixie xa lɔnni findixi daxujna
nan na Ala bɛ. A sɛbɛxi Kitaabui kui, «Ala
gantanyi tema nɛ lɔnnilae bɛ e yɛtɛ xa lɔnni
nan na.» 20 A man sɛbɛxi, «Marigi a kolon
dunijna mixie xa lɔnni findixi fe fufafu nan
na.»
21 Wo naxa wo xaxili ti mixi yo ra, barima
e findixi wo malima nan na. 22 Pɔlu yo,
Apolosi yo, Kefasi yo, e birin findixi wo
malima nan na. Fe naxan birin na dunijna,
fe naxan birin na wo xa dunijnɛigiri kui, fe
naxan birin na na, a nun fe naxan birin sa
fama, hali faxɛ, na birin na na wo tan nan
malife ra. 23 Wo tan na Ala xa Mixi Sugandixi
nan bɛ, Ala xa Mixi Sugandixi fan na Ala
nan bɛ.

4

Ala xa kiiti

1 Na na a ra, wo xa a kolon muxu tan
findixi Ala xa Mixi Sugandixi xa walikɛe
nan na, Ala xa gundoe taxuxi naxee ra. 2 Xa
fe nde taxuxi mixi ra, a lanma a xa na rawali
a rawali ki ma. 3 Xa wo wama n makiitife, xa
na mu a ra kiitisa gbɛtɛ wama n makiitife,
fefe mu a ra. N mu n yɛtɛ yati makiitima.
4 N tan bɛ, n mu fe jnaaxi yo rabaxi, kɔnɔ
n yɛtɛ makiitife tan mu findixi tinxinyi ra
n bɛ. N Marigi nan findixi n ma kiitisa ra.
5 Na kui, wo naxa kiiti yo sa beenun Marigi
xa kiiti waxati. A tan nan fe makɛnɛnma
naxan nɔxunxi dimi kui. A tan nan jnanige
makɛnɛnma naxan na mixi bɔjnɛ ma. Na
waxati, Ala mixie matɔxɔma e xa wali bɛrɛ
nan na.
6 N ngaxakerenyie, n bara misaali nde
masen wo bɛ n tan nun Apolosi xa fe ra,
alako wo xa yi sɛbɛli fahaamu, «Wo naxa
yaamari sɛbɛxi matandi.» Na kui, wo naxa
wo yɛtɛ igbo lufe ra mixi nde xanbi ra. 7 Nde
i findixi fisamante ra? Munse na i yi ra, i
mu naxan sɔtɔxi Ala saabui ra? Xa wo na
sɔtɔxi Ala nan saabui ra, munfe ra wo wo
yɛtɛ igboma alɔ a fatanxi wo tan nan na?
8 A luxi alɔ wo bara wo waxɔnfe birin sɔtɔ
muxu xanbi, wo bara banna, wo bara findi
mangɛe ra. Xa a sa na na ki nɛ, na birin
xa sɔɔnɛya wo bɛ, alako muxu fan xa lu wo
sɛɛti ma mangɛya kui. 9 A luxi n bɛ alɔ Ala
bara a ragiri muxu tan xɛɛrae ma, muxu
xa findi xanbiratie ra, alɔ mixie e naxee
faxama dunijna birin ya tode ra, malekɛe
nun adamadie ya xɔri. 10 A luxi alɔ muxu
bara daxu Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra,
kɔnɔ wo tan bara findi xaxilimae ra a xa
fe ra. Muxu sɛnbɛ bara jnɔn, kɔnɔ wo tan
gbe xun bara masa. Muxu bara mayele sɔtɔ,
kɔnɔ wo tan bara binyɛ sɔtɔ.
11 Han ya muxu tɔɔrɔma kaamɛ nun ye
xɔli ma. Dugi mu na muxu yi ra. Mixie
muxu bɔnbɔma, e bara muxu findi mixi
rabɛjninxie ra. 12 Muxu baloxi muxu yɛtɛ xa
wali nan na. Mixie na muxu konbi, muxu
dubama nɛ e bɛ. Mixie na muxu jnaxankata,

muxu diɲɛma nɛ e ma. [13] Mixie na muxu
xili kana, muxu wɔyɛn fanyi falama nɛ e bɛ.
Han ya muxu tide mu na duniɲa mixie bɛ,
muxu bara lu e bɛ alɔ mixi fufafu.
[14] N mu wama wo ifufe nɛ, kɔnɔ n wama
wo rasife nɛ alɔ n ma di maxanuxie. [15] Wo
nɔma karamɔxɔ gbegbe sɔtɔde Ala xa Mixi
Sugandixi xa fe ra, kɔnɔ n keren peti nan
findixi wo baba ra, naxan bara Inyila Isa
masen wo bɛ, wo xa danxaniya Ala xa Mixi
Sugandixi ma. [16] N ma marasi nan ya wo bɛ:
Wo xa bira n ma misaali nan fɔxɔ ra. [17] Na
na a ra, n bara Timote xɛɛ wo yire, alako a
xa wo ratu n naɲɛrɛ ki ma Isa xa fe kui, n
danxaniyatɔɛ ɲamae birin xaranma naxan
na yire birin. N ma di maxanuxi Timote
danxaniyaxi Marigi keren nan ma.
[18] Ndee bara e yɛtɛ igbo wo ya ma. E ɲɔxɔ
a ma n mu sigama wo yire, [19] kɔnɔ, xa Ala tin,
a gbe mu luxi n xa wo xɔnyi li. Na tɛmui n
fama a kolonde xa na yɛtɛ igboe xa wɔyɛnyi
fama findide nɔndi ra. [20] Ala xa mangɛya
mu findixi wɔyɛnyi gbansan xa ra, a findixi
sɛnbɛ yati nan na. [21] Wo wama munse xɔn?
N xa siga wo xɔnyi luxusinyi ra, ka n xa siga
xanunteya nun diɲɛ ra?

5

Yunubi ɲaaxi bafe

[1] N bara a mɛ a fe ɲaaxi mɔɔli nde na wo
ya ma, naxan mu toma hali kaafirie ya ma.
A xɛmɛ nde luma a baba xa ginɛ kolon na
ginɛ ra. [2] A nu lan nɛ yi fe xa wo bɔɲɛ tɔɔrɔ,
wo fa na kanyi ramini wo tagi, kɔnɔ wo na
wo yɛtɛ igbofe tun. [3] Hali n tan mu na wo
yire, n xaxili tan na wo tagi. N ɲan bara na
kanyi makiiti [4] Marigi Isa xili nun a sɛnbɛ
ra. N na wo xanbi ra. [5] Yi mixi mɔɔli xa
so Sentanɛ yi ra, na fe ɲaaxi xun xa rakana
yakɔsi, alako na kanyi nii xa kisi Marigi xa
lɔxɔɛ.
[6] Yɛtɛ igbofe mu fan. Wo mu a kolon
lɛbini siyadi farin gbegbe ratema nɛ? [7] Wo
lɛbini fori ba wo ya ma, alako wo xa lu
alɔ farin nɛɛnɛ lɛbini mu saxi naxɛ i. A
nɔndi ki ma wo na na ki nɛ. Ala xa Mixi
Sugandixi bara findi won ma sɛrɛxɛ ra,
naxan misaalixi yɛxɛɛ ra naxan kɔn nax-
abama Sayamalekɛ Dangi Sali. [8] Won xa na
sali raba sɛniyɛnyi kui. Won xa fe kobi nun
fe ɲaaxi ba won ya ma, alɔ lɛbini fori bama
won ma banxie kui ki naxɛ na sali. Nɔndi
nun bɔɲɛ fiixɛ xa lu won yi ra. Na kui won
misaalima taami lɛbinitare nan na.
[9] N bara a sɛbɛ wo ma bataaxɛ kui, wo nun
yɛnɛlae naxa lu dɛfanbooreya kui. [10] Kɔnɔ
n mu wama a falafe xɛ wo bɛ a wo nun
yɛnɛla birin naxee na duniɲa, a nun mi-
lantee, muɲɛtie, nun kuye batuie, wo nun
nee naxa dɛ masara. Xa a sa na na ki nɛ, a
lima na fan fo wo keli duniɲa ma de! [11] N
waxi a sɛbɛfe nɛ wo ma, dɛfanɲa naxa lu
wo nun mixi tagi, naxan a yɛtɛ findima
wo boore danxaniyatɔɛ ra, kɔnɔ a fa findi
yɛnɛla ra, xa na mu a ra milante, kuye
batui, konbiti, siisila, xa na mu a ra muɲɛti.
Wo nun na mixi mɔɔli, wo naxa wo dɛge
yati yire keren. [12] N tan mu nɔma mixie
makiitide naxee mu na danxaniyatɔɛ ɲama
ya ma, kɔnɔ a lanma won xa won boore
danxaniyatɔɛe nan makiiti. [13] Naxee mu
na danxaniyatɔɛ ɲama ya ma, Ala nan nee
makiitima, kɔnɔ a lanma wo tan xa «mixi
ɲaaxi keri wo tagi.»

6

Danxaniyatɔɛ xa kiiti

[1] Fe nde na mini wo tan danxaniyatɔɛe
tagi, wo nɔma sigade di na kalamui sade
kaafirie xa kiiti banxi kui? Wo mu sigama
sɛniyɛntɔɛe xa yire? [2] Wo mu a kolon
sɛniyɛntɔɛe nan fama duniɲa birin maki-
itide? Xa wo tan nan duniɲa makiitima, wo
fa taganxi yi kiiti xunxurie sade di? [3] Wo
mu a kolon a won fama nɛ malekɛe yati
makiitide? Na kui, won fa taganxi yi duniɲa
fee makiitide munfe ra? [4] Xa yi duniɲa fe
nde bara mini wo tagi gere ra, hali wo mixi
xuri nde tongo danxaniyatɔɛ ɲama ya ma,
na nɔma nɛ na kiiti sade wo bɛ.
[5] Wo mu yaagima na ra? Lɔnnila yo
mu na wo ya ma naxan nɔma kiiti sade
danxaniyatɔɛe tagi? [6] Kɔnɔ danxaniyatɔɛe
e boore kalamuma kaafiri xa kiiti banxi kui.
[7] Gere to na wo tagi, na bara a masen a wo
xun bara rakana. Munfe ra wo mu diɲɛma
wo bore haakɛ ma, hali na findixi kasarɛ
nan na wo bɛ? [8] Kɔnɔ wo tan harige bama
wo boore danxaniyatɔɛe yi ra tinxintareya
ra.
[9] Wo mu a kolon a mixi ɲaaxi mu ariyanna
sɔtɔma kɛ ra? Wo naxa wo yɛtɛ madaxu.
Langoe ginɛ yo, kuye batui yo, yɛnɛla yo,
langoe xɛmɛ yo, xɛmɛ naxan nun xɛmɛ
kafuma, [10] muɲɛti, milante, siisila, konbiti,

nun mixi madaxui, e sese mu ariyanna
sɔtɔma kɛ ra. 11 Ndee na wo ya ma naxee
nu na na fe mɔɔli kui, kɔnɔ wo bara rafiixɛ,
wo bara rasɛniyɛn, wo bara matinxin, won
Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xili ra, a
nun Ala Xaxili saabui ra.
12 Fe birin nadaxaxi n bɛ, kɔnɔ a birin
xa mu fan n bɛ. Fe birin nadaxaxi n bɛ,
kɔnɔ n mu tinma na fe mɔɔli nde xa nɔ n
na. 13 Ala nan donse daaxi adama xa baloe
ra, a adama daaxi nɛ a xa na donse don,
kɔnɔ Ala na birin ɲɔnma nɛ. Ala mu adama
fate daaxi a xa yɛnɛ raba. A adama daaxi
a Marigi nan bɛ. Marigi man mɛɛnima nɛ
adama fate ma. 14 Ala naxan won Marigi
rakelixi faxɛ ma, a fama nɛ won tan fan
nakelide faxɛ ma a sɛnbɛ ra.
15 Wo mu a kolon wo fatuxi Ala xa Mixi
Sugandixi nan ma, alɔ wo fate salonyie
fatuxi e bore ra ki naxɛ? Xa mixi fatuxi Ala
xa Mixi Sugandixi ma, a mu lan na kanyi
nun langoe xa kafu. 16 Astɔfulahi! Wo mu
a kolon mixi naxan nun langoe kafuma, a
tan nun na langoe findima fate keren nan
na? A sɛbɛxi Kitaabui kui, «Xɛmɛ nun ginɛ
findima fate keren nan na.» 17 Kɔnɔ mixi
naxan bara fatu Marigi ma, e xaxili findima
keren nan na.
18 Wo wo gi langoeɲa ma. Yunubi gbɛtɛ
mu findixi haakɛ ra mixi fate ma, kɔnɔ
langoeɲa tan haakɛ sɔtɔma mixi fate nan
na. 19 Wo mu a kolon wo fate findixi Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi xa hɔrɔmɔbanxi nan na?
Ala bara a Xaxili raso wo bɔɲɛ i. Wo mu
findixi wo yɛtɛ gbe xa ra sɔnɔn. 20 Ala nan
wo xunsaraxi xunsare xɔrɔxɔɛ ra. Na nan a
toxi wo xa Ala matɔxɔ wo fate nun wo xaxili
ra, naxee findixi Ala gbe ra.

7

Futi sɛriyɛ

1 N wama wo xa sɛbɛli yaabife. A fan xɛmɛ
bɛ a lufe a mu ginɛ dɔxɔ, 2 kɔnɔ yɛnɛ to bara
gbo, a lanma xɛmɛ tan, kankan xa a gbe ginɛ
sɔtɔ. Ginɛ fan, kankan xa a gbe mɔri sɔtɔ.
3 Xɛmɛ lanma a xa ginɛ waxɔnfe raba futi ki
ma. Ginɛ fan lanma a xa a xa mɔri waxɔnfe
raba futi ki ma. 4 Ginɛ fate luma a xa mɔri xa
yaamari nan bun ma, xɛmɛ fan fate luma a
xa ginɛ xa yaamari nan bun ma. 5 Wo naxa
tondi wo bore bɛ, fo wo firin nalan a ma
wo xa Ala maxandi tɛmui naxɛ waxatidi nde
bun ma. Na dangi xanbi, wo man xa lu yire
keren, xa na mu a ra, xa wo mu fata wo yɛtɛ
suxude, Sentanɛ fama nɛ wo ratantande. 6 N
xa marasi nde fi wo ma, kɔnɔ yaamari mu a
ra. 7 A xɔli n ma mixi birin xa lu alɔ n tan,
kɔnɔ Ala mu mixi birin kima kɛɲa keren. A
a ragirixi nde xa nɔ fe nde rabade, boore fan
xa nɔ fe gbɛtɛ rabade.
8 N xa a fala xɛmɛɛ bɛ, naxee mu nu ginɛ
dɔxɔ sinden, xa na mu a ra ginɛ naxee mu
na xɛmɛ taa sinden, xa na mu a ra kaaɲɛ
ginɛɛ, xa na mu a ra xɛmɛ naxan xa ginɛ
laaxirayaxi, e fan xa bira n ma misaali fɔxɔ
ra. 9 Kɔnɔ xa wo mu nɔma wo yɛtɛ suxude,
wo xa futi xiri. Futi xirife fisa fate waxɔnfe
bɛ.
10 N bara xɛmɛ nun a xa ginɛ yamari, ginɛ
naxa mɛɛ a xa mɔri ra. Na yaamari mu
fatanxi n tan na, a fatanxi Marigi nan na.
11 Xa a sa li ginɛ naxa mɛɛ a xa mɔri ra, a xa
lu xɛmɛtareɲa kui, xa na mu a ra a xa gbilen
a xa mɔri xɔn ma. Xɛmɛ fan naxa mɛɛ a xa
ginɛ ra.
12 Wo tan naxee luxi, n bara wo fan nasi,
Marigi xa yaamari mu a ra. Xa a sa li danx-
aniyatɔɛ bara ginɛ danxaniyatare dɔxɔ, na
ginɛ fa tin lude a yi ra, na xɛmɛ naxa mɛɛ
a ra. 13 Xa na mu a ra, xa a sa li ginɛ bara
dɔxɔ xɛmɛ danxaniyatare xɔn, na xɛmɛ fa
tin na ginɛ ra, na ginɛ naxa mɛɛ a xa mɔri
ra. 14 N a falama fe naxan ma, na ginɛ xa
mɔri danxaniyatare nɔma sɛniyɛnde a xa
ginɛ danxaniyatɔɛ saabui ra, xa na mu a
ra na ginɛ danxaniyatare nɔma sɛniyɛnde
a xa mɔri danxaniyatɔɛ saabui ra. Xa danx-
aniyatɔɛ mɛɛma a xa denbaya ra, a xa die
mu sɛniyɛnma nu, kɔnɔ xa a lu a xa denbaya
xun ma, e sɛniyɛnma nɛ. 15 Xa danxaniy-
atare bara mɛɛ a xa ginɛ ra, xa na mu a ra
a xa mɔri ra, a xa siga. Xɛmɛ danxaniyatɔɛ,
xa na mu a ra ginɛ danxaniyatɔɛ, a mu xirixi
mixi danxaniyatare ma. Ala wama nɛ won
xa lu bɔɲɛsa kui. 16 Ginɛ, i a kolon xa i nɔma
a niyade i xa mɔri xa kisi? Xɛmɛ, i a kolon
xa i nɔma a niyade i xa ginɛ xa kisi?
17 Kankan xa ɲɛrɛ kira xɔn ma Marigi a
tixi naxan xɔn. Kankan xa wali raba Marigi
bɛ a naxan soxi a yi ra. N na yaamari
nan masenma danxaniyatɔɛ ɲama birin bɛ.
18 Xa Ala bara mixi sunnaxi xili danxaniya
ma, na kanyi xa tin a xa sunnɛ ra. Xa Ala
bara sunnatare xili danxaniya ma, na kanyi
xa lu a sunnatareya kui. 19 Sunnafe nun
sunnatareya, fefe mu a ra. Ala xa yaamari
rabatufe, na nan tide gbo. 20 Kankan xa lu

a kɛɲa, alɔ Ala a xilixi tɛmui naxɛ. [21] Konyi
nan nu na i ra, Ala i xilixi tɛmui naxɛ? I
naxa kɔntɔfili. Xa i nɔma xɔrɛya sɔtɔde,
na fan. [22] Hali i Marigi Ala i xilixi konyiya
nan kui, lasiri nan i ra i Marigi Ala mabiri.
Hali i Marigi Ala i xilixi lasiriya nan kui,
konyi nan i ra Ala xa Mixi Sugandixi mabiri.
[23] Wo xunsaraxi sare xɔrɔxɔɛ nan na. Wo
naxa findi adama xa konyie ra. [24] N ngaxak-
erenyie, kankan xa lu a kɛɲa, alɔ Ala a xilixi
tɛmui naxɛ.

[25] Marigi mu n yamarixi ginɛdimɛdie xa
fe ra, kɔnɔ n wama marasi nde fife wo ma,
n tan, Ala kinikinixi naxan ma, a naxan
matinxinxi. [26] N tan bɛ, a fisa xa ginɛdimɛdi
mu dɔxɔ xɛmɛ taa sinden, barima yi waxati
a xɔrɔxɔ. [27] Xa ginɛ kanyi nan i ra, i naxa a
bɛɲin. Xa ginɛtare nan i ra, i naxa ginɛ fen.
[28] Xa i ginɛ fenma, na mu findima yunubi
ra. Xa ginɛdimɛdi dɔxɔ xɛmɛ taa, na fan
mu findima yunubi ra. Kɔnɔ mixi naxee na
mɔɔli rabama, e fama tɔɔrɔde yi duniɲɛigiri
kui. N wama e ratangafe na tɔɔrɛ nan ma.

[29] N ngaxakerenyie, n wama naxan
masenfe wo bɛ, waxati gbegbe mu luxi
sɔnɔn. Keli yakɔsi ma, ginɛ na naxan yi,
a xa lu alɔ ginɛtare. [30] Naxan na wafe, a xa
lu alɔ a mu wafe. Naxan sɛɛwaxi, a xa lu
alɔ a mu sɛɛwaxi. Naxan na se sarafe, a
xa lu alɔ se mu a yi. [31] Naxan na duniɲa fe
rawalife, a xa lu alɔ a tide mu na, barima yi
duniɲa na ɲɔnfe nɛ yi ki. [32] A xɔli n ma wo xa
kɔntɔfili birin bɛɲin. Naxan mu futi xirixi,
a xa bira Ala xa fee nan fɔxɔ ra, alako Marigi
xa ɲɛlɛxin a xa wali ra. [33] Kɔnɔ naxan futi
xirixi, a tan nan birama duniɲa fee fɔxɔ ra,
alako a xa ginɛ xa ɲɛlɛxin a xa wali ra. [34] Na
tɛmui a na fe firin nan kui na ki. Ginɛ fan,
naxan mu na xɛmɛ taa, a findi ginɛdimɛdi
ra, a birama Marigi xa fee nan fɔxɔ ra, alako
a fate nun a xaxili xa sɛniyɛn. Kɔnɔ naxan
dɔxɔxi xɛmɛ taa, a tan nan birama duniɲa
fee nan fɔxɔ ra, alako a xa mɔri xa ɲɛlɛxin a
xa wali ra. [35] N yi fe falama wo xa munafanyi
nan xa fe ra. N mu a falama yanfanteya xa
ma. A xɔli n ma wo xa lu fe fanyi nan kui,
wo xa gbaku Marigi ma, kɔntɔfili gbɛtɛ yo
naxa lu wo ma.

[36] Mixi naxan bara ginɛ fen fɔlɔ, a fa
a kolon a mu nɔma a yɛtɛ suxude, a a
maɲɔxunxi nɛ a a lanma a xa na ginɛ dɔxɔ, a
lanma a xa na raba. A mu findixi yunubi ra.
Ginɛfenyie xa futi xiri e nun a xa ginɛ tagi.
[37] Kɔnɔ ginɛfenyi naxan nɔma a yɛtɛ suxude,
naxan bara natɛ tongo a yɛtɛ ra a naxa ginɛ
dɔxɔ, na kanyi bara fe fanyi raba. [38] Na kui,
naxan ginɛdimɛdi fenxi dɔxɔma, na bara fe
fanyi raba, kɔnɔ naxan mu a dɔxɔma, na
bara fe fanyi raba dangife boore ra.

[39] Ginɛ nun a xa mɔri luma a ra han a xa
simaya danyi nɛ. Kɔnɔ xa a xa mɔri faxa, a
nɔma dɔxɔde xɛmɛ gbɛtɛ xɔn ma. A nɔma
dɔxɔde xɛmɛ xɔn a nu wa naxan yo xɔn,
kɔnɔ a xa findi Ala xa mixi nan na. [40] Kɔnɔ n
tan bɛ, a xa sɛɛwɛ xun masama nɛ xa a sa lu
kaaɲɛ kui. N laxi a ra a Ala Xaxili na n bɔɲɛ
i.

8

Sɛrɛxɛ donfe naxan baxi kuye bɛ

[1] Won birin bara fahaamui sɔtɔ sɛrɛxɛ
sube xa fe ma naxan baxi kuyee bɛ. Fa-
haamui nɔma findide yɛtɛ igboɲa ra, kɔnɔ
xanunteya nan mixie ralimaniyama. [2] Mixi
naxan ɲɔxɔ a ma a bara gɛ fahaamui sɔtɔde,
nde luxi a xa fahaamui ra. [3] Kɔnɔ mixi
naxan Ala xanuma, Ala bara na kanyi kolon.

[4] N xa fe nde masen wo bɛ sɛrɛxɛ sube
donfe ma naxan baxi kuyee bɛ. Won a kolon
kuye yo mu na duniɲa naxan findixi Ala
ra. Ala keren peti nan na. [5] Duniɲa mixie
fe gbegbe findima alae ra koore nun bɔxi
ma. E e xilima «alae,» e e xilima «marigie.»
[6] Kɔnɔ won tan bɛ Ala keren peti nan na,
Baba Ala naxan se birin daaxi, won findixi
naxan gbe ra. Marigi keren peti nan na,
naxan findixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa ra,
se birin daaxi naxan saabui ra, won fan
ɲɛngima naxan saabui ra.

[7] Kɔnɔ mixi birin mu gɛxi fahaamui
sɔtɔde na fe ma. Mixi naxee nu bara dari
kuye fee ra, han yakɔsi e nɛ sɛrɛxɛ sube
donma, e tan bɛ a baxi kuye nan bɛ. E xaxili
to mu gɛxi fee fahaamude sinden, e yunubi
sɔtɔma na sube donfe kui. [8] Donse mu mixi
makɔrɛma Ala ra. Xa won bara a don, xa
won bara a lu na, a birin keren. [9] Wo xa a
mato a fanyi ra, alako wo xa xɔrɛya naxa a
niya fahaamutare xa yunubi sɔtɔ. [10] Xa fa-
haamutare nde bara wo tan fahaamui kanyi
to, wo dɔxɔxi teebili ra kuyee banxi kui,
na nɔma a niyade fahaamutare fan xa kuye
sɛrɛxɛ sube don. [11] Na kui, fahaamutare, Ala
xa Mixi Sugandixi faxa naxan bɛ, a fama
lɔɛde i tan nan ma fahaamui saabui ra. [12] Na
kui, wo bara yunubi raba wo ngaxakerenyi
fahaamutaree ra, wo man bara yunubi raba

Ala xa Mixi Sugandixi ra. 13 Na nan a toxi,
xa donse nde a niyama n ngaxakerenyi xa
yunubi tongo, n tan bara diɲɛ na donse ma,
alako n naxa n ngaxakerenyi rabira.

9

Kawanditi xa wali

1 Lasiri xa mu na n na? Xɛɛra xa mu
na n na? N mu won Marigi Isa toxi xɛ?
Marigi mu n xɛɛxi wo yire xɛ, alako wo xa
danxaniya? 2 Tɛmunde booree mu n kolon
xɛɛra ra, kɔnɔ wo tan n kolon, barima wo
xa danxaniya findixi n ma xɛɛraya tɔnxuma
nan na Marigi xa fe ra. 3 N ma xunmafalɛ
nan na ki mixie bɛ naxee wama n makiitife.
4 A mu daxa muxu xa muxu dɛge, muxu
xa muxu min? 5 A mu daxa muxu xa ginɛ
danxaniyaxi dɔxɔ, naxan luma muxu sɛɛti
ma muxu xa ɲɛrɛ kui, alɔ xɛɛra booree
a rabama ki naxɛ, a nun Marigi ngaxak-
erenyie nun Kefasi? 6 Ka n tan nun Baran-
abasi gbansan nan lan muxu xa wali muxu
xa baloe xa fe ra? 7 Sɔɔri mundun a yɛtɛ ra-
baloma? Bɔxi rawali mundun mu a xa sansi
bogi donma? Xuruse dɛmadonyi mundun
mu a xa xuruse xiɲɛ minma? 8 Adama xaxili
gbansan nan na ki? Ala xa sɛriyɛ fan mu na
mɔɔli masenma xɛ?
9 A sɛbɛxi Tawureta Munsa kui, «Ninge
nɛ mɛngi luxutama, wo mu lan wo xa a dɛ
xiri.» Na kui, Ala wama mɛɛnife ningee nan
gbansan ma, 10 ka a na fala won tan nan fan
ma fe ra? Iyo, a na sɛbɛ won tan nan ma
fe ra. Walikɛ walima fe nde nan ma. Mixi
maale boronma nɛ alako a xa baloe sɔtɔ.
11 Xa muxu bara wakili wo bɛ alako wo xa Ala
kolon, a mu lanma xɛ muxu xa se sɔtɔ wo
yi ra? 12 Xa mixi gbɛtɛe na mɔɔli sɔtɔma wo
ra, a mu lanma xɛ muxu singe xa na sɔtɔ?
Kɔnɔ muxu mu na findixi teku ra wo mabiri.
Muxu bara diɲɛ na birin ma, alako Ala xa
Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi kawandife
naxa matɔɔrɔ.
13 Wo mu a kolon sɛrɛxɛdubɛe fan
baloma sɛrɛxɛe nan na naxee baxi Ala
xa hɔrɔmɔbanxi bɛ? Sɛrɛxɛdubɛ naxee
sɛrɛxɛ sama sɛrɛxɛbade, e xa baloe minima
na sɛrɛxɛe nan kui. 14 Na ki Marigi bara
yaamari fi a Ala xa xibaaru fanyi kawanditie
xa balo e xa kawandi ti kui.
15 N tan mu na findixi teku ra fefe ma. N
man mu yi bataaxɛ sɛbɛxi xɛ alako wo xa
n ki. Kawandi tife kɔbiri xanbi a bara findi
ɲɛlɛxinyi ra n bɛ. N mu tin mixi yo xa na
ɲɛlɛxinyi ba n yi ra, hali na findi faxɛ nan
na n bɛ. 16 N mu nɔma n yɛtɛ igbode n ma
kawandi wali xa fe ra. Kawandi tife findixi
Ala xa yaamari nan na n bɛ. Ɲaxankatɛ na
n bɛ, xa n mu Ala xa xibaaru fanyi kawandi.
17 Xa n keren nan a ɲanigexi nu, a lanma n
xa sare sɔtɔ. Kɔnɔ xa a mu fatanxi n yɛtɛ
ɲanige xa ra, n na xɛɛraya nan nabafe tun,
naxan taxuxi n na. 18 Na kui, n sare findima
munse ra? N sare findima na ɲɛlɛxinyi
nan na, naxan fatanxi Ala xa xibaaru fanyi
kawandife ra sare xanbi n nu nɔma naxan
maxɔrinde.
19 Hali lasiri nan n na, n nan n yɛtɛ find-
ima mixi birin xa konyi nan na alako n xa
mixi gbegbe sɔtɔ Ala bɛ. 20 N nan ɲɛrɛma
Yuwifi ki nan ma Yuwifie ya ma alako n xa e
sɔtɔ Ala bɛ. N nan ɲɛrɛma Munsa xa sɛriyɛ
ki nan ma, hali n mu na na yaamari bun ma,
alako n xa mixie sɔtɔ Ala bɛ naxee na na
sɛriyɛ bun ma. 21 Xa n na mixie ya ma naxee
mu na Munsa xa sɛriyɛ bun ma, n fan luma
e gbe ki nɛ, alako n xa na mixi mɔɔli sɔtɔ
Ala bɛ. N nan ɲɛrɛma na ki nɛ hali n tan
to na Ala xa sɛriyɛ bun ma. N na a xa Mixi
Sugandixi xa yaamari nan bun ma. 22 N bara
ɲɛrɛ fahaamutareɲa ki ma fahaamutaree ya
ma, alako n xa e fan sɔtɔ Ala bɛ. N bara
fe mɔɔli birin naba, n bara ɲɛrɛ mixi mɔɔli
birin gbe ki ma, alako n xa mixi ndee sɔtɔ
Ala bɛ. 23 N fe birin nabama alako Ala xa
xibaaru fanyi xa kawandi, n fan xa lu na
nɛmɛ kui.
24 Wo mu a kolon gi mixi naxee gbatama
ɲama ya xɔri, mixi keren gbansan nan
geenima, a sare sɔtɔ? Wo fan xa ɲɛrɛ a fanyi
ra wo xa duniɲɛigiri kui, alako wo xa sare
sɔtɔ Ala ra. 25 Gi mixi naxee gbata rabama,
e fe xɔrɔxɔɛ mɔɔli birin nabama, alako e xa
geeni, hali na sare mu bu. Won tan nan sare
nde sɔtɔma naxan buma abadan. 26 Na nan
a toxi n luma n ɲɛrɛ ki mato ra a fanyi ra,
n mu bɔnbɔma fe fufafu ra. 27 N nan n yɛtɛ
suxuma nɛ sɛnbɛ ra, alako n tan kawanditi
fan naxa fa Ala xa masenyi matandi, n xa
lɔɛ.

10

Isirayila xa misaali

1 N ngaxakerenyie, n mu wama wo xa
nɛɛmu a ma won babae naxan nabaxi. E
naxa ɲɛrɛ nuxui bun ma, e naxa baa igiri.
2 E nun Annabi Munsa, e birin naxa fe keren

idangi nuxui kui a nun baa igiri kui. 3 E
birin naxa donse don naxan fatanxi Ala ra.
4 E birin naxa minse min, Ala naxan namini
fanye ma. Na fanye, Ala xa Mixi Sugandixi
nan a ra, naxan nu biraxi e fɔxɔ ra. 5 Kɔnɔ
mixi gbegbe nu na e ya ma, naxee mu nu
gɛxi rafande Ala ma, na nan a to e naxa faxa
gbengberenyi ma.

6 E xa ɲɛrɛ birin findixi misaali nan na
won bɛ, alako won naxa bira fe ɲaaxi fɔxɔ
ra alɔ e a rabaxi ki naxɛ. 7 Wo naxa kuyee
batu, alɔ ndee a raba ki naxɛ e tagi. A sɛbɛxi
Kitaabui kui, «Ɲama naxa dɔxɔ e dɛgede, e
naxa e min, e fa keli yɛnɛ rabade.» 8 Won
naxa bira yɛnɛ fɔxɔ ra alɔ ndee a raba ki
naxɛ e ya ma. Na kui, mixi wulu mɔxɔŋɛn
mixi wulu saxan naxa sɔntɔ lɔxɔɛ keren kui.
9 Won naxa Marigi mato alɔ ndee a mato ki
naxɛ e ya ma, bɔximasee naxee faxa. 10 Wo
naxa wo mawa, alɔ ndee e mawa ki naxɛ e
ya ma, sayamalekɛ fa e faxa. 11 Na fe mɔɔli e
lixi nɛ, a xa findi misaali ra won tan mixie
bɛ naxee na waxati dɔnxɔɛ. A birin sɛbɛxi
na nan ma.

12 Na kui, naxan laxi a ra a tixi, a xa mɛɛni
a yɛtɛ ma alako a naxa bira. 13 Maratantanyi
yo mu wo lixi, adamadi mu nɔma naxan
na. Ala na a xui xanbi ra. A mu a luma
maratantanyi yo xa wo li, naxan nɔma wo
ra. Maratantanyi na wo li, Ala fɛɛrɛ nde
fima nɛ wo ma, alako wo xa nɔ minide a kui,
wo xa nɔ a ra.

14 Na kui, n xanuntenyie, wo xa gbilen
kuye batufe fɔxɔ ra. 15 N na wɔyɛnfe xax-
ilimae nan bɛ, wo xa wo tuli mati n ma
masenyi ra. 16 Won Ala tantuma minse
naxan ma, na minse mu a masenma xɛ won
nun Ala xa Mixi Sugandixi wuli na a ra?
Won taami naxan itaxunma won bore ma,
na taami mu a masenma xɛ won nun Ala xa
Mixi Sugandixi fate na a ra? 17 Taami keren
nan a ra. Won fan, hali won wuya, won
bara boni won bore ra, won bara findi mixi
keren na, barima won birin taami keren
nan donma.

18 Wo Isirayilakae yati mato. Naxee sɛrɛxɛ
sube donma, e mu lama xɛ na wali ra naxan
nabama sɛrɛxɛbade? 19 N wama munse
masenfe na kui? Sɛrɛxɛ sube naxan fixi
kuye ma a tide gbo? Xa na mu a ra na
kuye tide gbo? Astɔfulahi. 20 N xa a fala wo
bɛ, kuye batuie sɛrɛxɛ bama ɲinnɛe nan bɛ,
e mu a bama Ala xa bɛ. N tan mu tinma
wo nun ɲinnɛe xa lu fe keren. 21 Wo mu
nɔma minse minde Marigi xili ra, wo man
xa minse min ɲinnɛe xili fan na. Wo mu
nɔma taami donde Marigi xili ra, wo man
xa taami don ɲinnɛe xili ra. 22 Wo wama
Marigi raxɔnɔfe nɛ, naxan mu wama a firin
nde xɔn? Wo ɲɔxɔ a ma won sɛnbɛ dangi a
gbe ra?

23 A birin daxa, kɔnɔ a birin mu fe fanyi
raminima. A birin daxa, kɔnɔ a birin
mu findima munafanyi ra. 24 Mixi naxa a
yɛtɛ kan xa munafanyi gbansan xa fen, a
xa a boore xa munafanyi fan fen. 25 Wo
nɔma sube mɔɔli birin donde naxan ma-
tima makiiti. Hali wo mu gaaxu, na sese mu
findixi yunubi ra, 26 barima «Alatala nan gbe
na bɔxi nun a ise birin na.»

27 Xa danxaniyatare nde wo xili wo xa wo
dɛge yire keren, xa wo wama sigafe, wo xa
siga, wo xa donse mɔɔli birin don a naxan
fima wo ma. Na sese mu findima yunubi ra.
28 Kɔnɔ xa a sa li mixi nde fa a fala wo bɛ,
«Yi donse baxi sɛrɛxɛ nan na,» wo naxa na
don na kanyi xa fe ra, barima yunubi nan
a ra a bɛ a xaxili ki ma. 29 Yunubi fe mu a
ra i tan bɛ i xaxili ki ma, kɔnɔ a mu lanma i
naxan nabama i xa yɛtɛralu kui, i boore xa
na maɲɔxun i bɛ yunubi ra. 30 A mu lanma
mixi xa fe ɲaaxi maɲɔxun n ma donse xa fe
ra, n Ala tantuma naxan ma fe ra.

31 Na nan na ki, wo naxan yo donma, wo
naxan yo minma, wo naxan yo rabama,
wo xa na birin naba alako Ala xa matɔxɔɛ
sɔtɔ. 32 Wo naxa mixi yo ratantan, Girɛki yo,
Yuwifi yo, Ala xa danxaniyatɔɛ yo. 33 N fan
ɲɛrɛma na ki nɛ, alako n ma fe birin xa rafan
mixi birin ma. N mu na n yɛtɛ xa munafanyi
xa fenfe. N na mixi gbegbe xa munafanyi
nan fenfe, alako e xa kisi.

11

Danxaniyatɔɛe xa malanyi raba ki

1 Wo xa bira n ma misaali fɔxɔ ra, alɔ n
fan biraxi Ala xa Mixi Sugandixi xa misaali
fɔxɔ ra ki naxɛ. 2 N bara wo matɔxɔ barima
wo ratuma n ma fe ma tɛmui birin, wo man
n ma yaamarie rabatuma.

3 A xɔli n ma wo xa a kolon xɛmɛ birin na
Ala xa Mixi Sugandixi xa yaamari nan bun
ma, ginɛ birin na xɛmɛ xa yaamari nan bun
ma, a nun Ala xa Mixi Sugandixi fan na Ala
xa yaamari nan bun ma. 4 Xɛmɛ naxan birin
salima, xa na mu a ra a wɔyɛnma Ala xili ra,
a xunyi makotoxi, a bara a Marigi yelebu.

5 Ginɛ naxan birin salima, xa na mu a ra a
wɔyɛnma Ala xili ra, a xunyi mu makotoxi,
a bara a xa mangɛ yelebu. A luxi nɛ alɔ a
xunyi bara bi.

6 Ginɛ naxan mu a xunyi makotoma, hali
a xunyi bi. Ginɛ xunyi bife to findixi yaagi
ra, xa na mu a ra a xunsɛxɛ maxabafe, a
lanma nɛ a xa a xunyi makoto. 7 Xɛmɛ tan
mu lanma a xa a xunyi makoto, barima a
findixi Ala misaali nun a nɔrɛ nan na, kɔnɔ
ginɛ tan findixi xɛmɛ xa nɔrɛ nan na. 8 Xɛmɛ
xa mu minixi ginɛ i. Ginɛ nan minixi xɛmɛ i.
9 Xɛmɛ xa mu daaxi ginɛ xa fe ra. Ginɛ nan
daaxi xɛmɛ xa fe ra. 10 Na nan a toxi ginɛ
lanma a xa a xunyi makoto malekɛe xa fe
ra. A xunyi makotofe findixi tɔnxuma nan
na a a na xɛmɛ xa yaamari nan bun ma.

11 Kɔnɔ Marigi xa fe kui, ginɛ hayi na xɛmɛ
ma, xɛmɛ fan hayi na ginɛ ma. 12 Ginɛ minixi
xɛmɛ i ki naxɛ, xɛmɛ fan barima ginɛ nan
saabui ra. Na birin kelixi Ala nan ma. 13 Wo
xa na kiiti sa wo yɛtɛ ra. A daxa ginɛ xa
sali a xunyi mu makotoxi? 14 Wo daa ki yɛtɛ
yati a masenxi wo bɛ a xɛmɛ xunsɛxɛ na
kuya a findixi yaagi nan na a bɛ, 15 kɔnɔ ginɛ
tan xunsɛxɛ na kuya, na findixi a bɛ nɔrɛ
nan na. Xunsɛxɛ kuye fixi ginɛ ma a xunyi
makotose nan na. 16 Xa mixi nde wama na
fe matandife, a xa a kolon muxu nun Ala xa
danxaniyatɔɛ ɲamae birama na sɛriyɛ nan
fɔxɔ ra.

17 Kɔnɔ fe nde na na wo naxan nabama
wo xa malanyie kui, n mu nɔma naxan
matɔxɔde. Na nde bama wo xa fe fanyi nan
na, a findi fe ɲaaxi ra wo bɛ. 18 A fɔlɛ, n bara
a mɛ a wo mu lanma wo bore ma wo wo
malanma tɛmui naxɛ. N laxi a ra nɔndi nde
na na kui. 19 Lantareya na mini wo tagi, na
nɔma nɛ a masende nɔndi na naxee bɛ wo
ya ma.

20 Wo na wo malan, wo naxan donma a
mu findixi Marigi xa sɛrɛxɛ tɔnxuma xa ra,
21 barima ndee e dɛgema e booree xanbi.
Donse nun minse luma ndee yi ra, kɔnɔ e
booree tan luma kaamɛ ra. 22 Banxie mu
na wo yi ra wo wo dɛgema a nun wo wo
minma dɛnnaxɛ? Munfe ra wo yoma Ala
xa danxaniyatɔɛ ɲama ma, wo fa setaree
rayaagi? N xa munse fala wo bɛ? N xa wo
matɔxɔ? N mu wo matɔxɔma na xa fe ra.

23 Marigi naxan masenxi n bɛ, n bara na
dɛntɛgɛ wo bɛ. E Marigi Isa yanfa kɔɛ naxan
na, a naxa taami tongo, 24 a naxa tantui
rasiga Ala ma, a fa taami igira, a a so a
fɔxirabirɛe yi ra a falafe ra, «Wo n ko, wo
a don. Yi findixi n fate nan na, naxan fixi
wo bɛ. Wo xa ratu n ma yi saabui ra.» 25 E
to gɛ e dɛgede, Isa man naxa tɔnbili tongo,
a a fala, «N wuli nan ya, saatɛ wuli naxan
baxi mixi gbegbe bɛ. Wo na a min tɛmui yo
tɛmui, wo xa ratu n ma yi saabui ra. 26 Tɛmui
yo tɛmui, wo nɛ na taami donma, wo nɛ na
minse minma, wo luma Marigi xa faxɛ nan
masen na han a gbilen waxati.»

27 Na na a ra, mixi yo naxan na taami
don, a na minse min binyɛtareɲa kui, a
bara yunubi sɔtɔ Marigi fate nun a wuli
ra. 28 Beenun mixi xa na taami don, beenun
mixi xa na minse min, a lanma a xa a yɛtɛ
mato, 29 barima naxan na taami don, a na
minse min, a mu a kolon Marigi fate nan a
ra, a bara kiiti ɲaaxi sɔtɔ.

30 Na nan a toxi furemae nun sɛnbɛtaree
wuyaxi wo ya ma. Ndee ɲan bara bɛlɛ.
31 Xa won luma won yɛtɛ mato ra, won
mu fama kiiti ɲaaxi sɔtɔde. 32 Marigi won
makiitima nɛ, alako a xa won matinxin,
won naxa kiiti ɲaaxi sɔtɔ alɔ dunijna mixie.
33 N ngaxakerenyie, na kui, wo xa wo bore
mamɛ, wo wo malanma tɛmui naxɛ Marigi
xa sɛrɛxɛ tɔnxuma donde. 34 Xa kaamɛ na
mixi ma, a xa a dɛge a xɔnyi, alako a naxa
findi kiiti ɲaaxi ra wo xa malanyi kui. N
na fa, n fama na fe gbɛtɛe yailande naxee
kanaxi wo tagi.

12

Ala Xaxili danxaniyatɔɛe malife

1 N ngaxakerenyie, a xɔli n ma wo xa fa-
haamui sɔtɔ fee ra Ala Xaxili Sɛniyɛnxi wo
kima naxee ra. 2 Wo to nu na kaafirijna kui,
fe nde naxa a niya wo xa bira kuye dunduxie
fɔxɔ ra. 3 Na na a ra, n xa a fala wo bɛ, mixi
naxan wɔyɛnma Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui
ra, a mu nɔma a falade, «Isa dankaxi.» Mixi
yo fan mu nɔma a falade, «Isa findixi Marigi
nan na,» xa Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui xa
mu a ra.

4 Ala xa ki dɔxɔɛ wuya, kɔnɔ a birin fa-
tanxi Ala Xaxili keren nan na. 5 Ala xa wali
dɔxɔɛ wuya, kɔnɔ a birin fatanxi Marigi
keren nan na. 6 Ala xa fe rabaxi dɔxɔɛ
wuya, kɔnɔ a birin fatanxi Ala keren nan na.
Ala keren nan a ragirima wo xa nɔ na fee
rabade.

7 Ala Xaxili a yɛtɛ masenma kankan bɛ
ɲama xa munafanyi xa fe ra. 8 Ala Xaxili
ndee kima xaxilimaya masenyi ra, a ndee
kima fe kolonyi masenyi ra, 9 a ndee kima
sɛnbɛ ra naxan fatanxi danxaniya ra, a ndee
kima sɛnbɛ ra naxan a niyama e xa nɔ mixi
rayalande, 10 a ndee kima sɛnbɛ ra naxan
findima kaabanakoe rabafe ra, a ndee kima
masenyi ra e xa wɔyɛn Ala xili ra, a ndee
kima kolonyi ra alako e xa fata Ala xa fe nun
Sentanɛ xa fe tagi rasade, a ndee kima sɛnbɛ
ra e xa nɔ xui gbɛtɛe falade, a ndee kima na
xuie madangife ra. 11 Ala Xaxili keren nan
na wali mɔɔli birin nabama. A kankan kima
alɔ a a ɲanigexi ki naxɛ.

12 Mixi salonsee wuya, kɔnɔ e findixi fate
gundi keren nan na. E birin nadɔxɔxi e
bore ra, e findi keren na. Won nun Ala
xa Mixi Sugandixi na na ki nɛ. 13 Won tan
danxaniyatɔɛ birin bara Ala Xaxili kerenyi
sɔtɔ. Won birin bara findi fate keren na.
Yuwifi yo, Girɛki yo, konyi yo, lasiri yo, won
birin baloma Xaxili keren nan saabui ra.

14 Fate mu findixi salonse keren gbansan
xa ra, e wuya. 15 Xa a sa li i sanyi a fala, «N
mu na i fate ma, barima n mu findixi bɛlɛxɛ
ra,» na mu a niyama a xa ba i fate ma. 16 Xa a
sa li i tuli a fala, «N mu na i fate ma, barima
n mu findixi ya ra,» na mu a niyama a xa ba i
fate ma. 17 Xa fate birin sa findixi ya nan na,
mixi fe mɛma di? Xa fate birin sa findixi tuli
nan na, mixi se xiri mɛma di?

18 Ala bara salonse birin dɔxɔ mixi fate
ma, alɔ a wama a xɔn ma ki naxɛ. 19 Xa na
birin findi salonse keren na, fate fa findima
a ra di? 20 Salonsee wuya, kɔnɔ fate gundi
keren na a ra. 21 I ya mu nɔma a falade i
bɛlɛxɛ bɛ, «N hayi mu na i ma.» I xunyi mu
nɔma a falade i sanyi bɛ, «N hayi mu na i
ma.»

22 Na mu nɔma rabade feo! Hali fate
salonse naxee sɛnbɛ mu gbo, fate hayi
na e ma. 23 Won won fate salonse naxee
maɲɔxunxi a e tide xurun, won mɛɛnixi nee
ma dangi booree ra. Won won fate salonse
naxee suturaxi, won mɛɛnixi nee ma dangi
booree ra. 24 Salonse naxee mu suturaxi,
e hayi mu na a ma mixi xa mɛnni e ma
a gbe ra. Ala naxa mixi fate yailan alako
salonse naxee maɲɔxunxi a e tide xurun,
e tide xa dangi booree ra. 25 A mu wama
won xa fate salonse nde rafisa a boore bɛ.
A wama nɛ won xa mɛɛni e birin ma. 26 Xa a
sa li salonse keren tɔɔrɔ, salonse booree fan
tɔɔrɔma nɛ. Xa a sa li salonse keren bara
tide sɔtɔ, salonse birin sɛɛwama nɛ na kui.

27 Wo findixi Ala xa Mixi Sugandixi fate
nan na. Wo birin bara findi salonsee ra
na fate kerenyi ma. Kankan xa wali na na.
28 A fɔlɛ, Ala bara ndee ti Isa xa xɛɛrae ra
danxaniyatɔɛ ɲama ya ma. Na dangi xanbi,
a bara ndee ti namiɲɔnmɛe ra. A saxan nde,
a bara ndee ti karamɔxɔe ra. A man bara
a niya ndee xa nɔ kaabanako rabade, ndee
xa nɔ mixi rayalande, ndee xa nɔ e booree
malide ki gbɛtɛ. A bara ndee ti yareratie
ra, a bara ndee ki alako e xa nɔ xui gbɛtɛe
falade. 29 Nee birin findixi xɛɛrae nan na?
Nee birin findixi namiɲɔnmɛe nan na? Nee
birin findixi karamɔxɔe nan na? Nee birin
nɔma kaabanako rabade? 30 Nee birin fata
mixi rayalande? Nee birin nɔma xui gbɛtɛe
falade? Nee birin nɔma na xuie madangide
e booree bɛ? 31 Wo xa fe birin naba alako
Ala xa wo ki fee ra naxee dangi fe birin na.
Yakɔsi n xa kira fisamante masen wo bɛ.

13

Xanunteya

1 Hali n nɔma adamae nun malekɛe xui
falade, xa xanunteya mu na n bɔɲɛ kui, n
xui luma nɛ alɔ paani nun tɔlɔnyi bɔnbɔ xui.
2 Hali n masenyi ti Ala xili ra, n gundo birin
kolon, n man fe tilinxi birin fahaamu, xa
xanunteya mu na n bɔɲɛ kui, mixi fufafu
nan n na. Hali n ma danxaniya gbo han n
fa nɔ geya tongode a tide, xa xanunteya mu
na n bɔɲɛ kui, n tide yo mu na. 3 Hali n nan
n harige birin itaxun setaree balofe ra, hali
n faxa tɛ xɔɔra Ala xa fe ra, xa xanunteya
mu na n bɔɲɛ kui, na mu findima geeni yo
ra n bɛ.

4 Xanunteya a niyama nɛ mixi xa findi
mixi diɲɛxi ra, a findi mixi malima ra. A
mu milama, a mu a yɛtɛ matɔxɔma, a mu
a yɛtɛ igboma, 5 a mu xurutareɲa rabama,
a mu a yɛtɛ xa geeni fenma, a mu xɔnɔma.
Gbɛsɛnxɔnnɛya mu luma a bɔɲɛ kui, 6 a mu
ɲɛlɛxinma wule ra, a ɲɛlɛxinma nɔndi nan
na. 7 Xanunteya na naxan bɛ, a diɲɛma fe
birin ma, a mu tɛgɛ fefe, a a xaxili tima fe
fanyi ra tɛmui birin, a tunnabɛxi fe birin
ma.

8 Xanunteya mu ɲɔnma abadan. Wɔyɛnfe
Ala xili ra a ɲɔnma nɛ, xui gbɛtɛe falafe
danma nɛ, kolonyi fan ɲɔnma nɛ. 9 Won mu
fe birin kolon, won mu gɛma namiɲɔnmɛ

masenyi birin falade, [10] kɔnɔ fe kamalixi na
a li, fe kamalitare ɲɔnma nɛ. [11] N dimɛdi
tɛmui, n ma wɔyɛnyi yo, n ma maɲɔxunyi
yo, n xaxili yo, a birin nu findixi dimɛdiɲa
nan na. Kɔnɔ n to mɔ, n bara dimɛdi fee lu
na. [12] To won mu fee igbɛma a fanyi ra. A
luxi alɔ won na won yɛtɛ matofe kike ma
naxan mu igbɛma a fanyi ra. Kɔnɔ waxati
na fafe, won fee igbɛma nɛ a fanyi ra, a luma
nɛ alɔ won nun na fee na ti yire keren. To
n mu fe birin kolon, kɔnɔ waxati na fafe, n
ma fahaamui fama kamalide, n fa fe kolon
alɔ Ala n kolonxi ki naxɛ.
[13] Fe saxan nan buma: danxaniya, xaxili
tide, nun xanunteya. Kɔnɔ xanunteya nan
dangi nee birin na.

14

Xui gbɛtɛe falafe nun wɔyɛnfe Ala xili ra

[1] Xanunteya xa lu wo bɔɲɛ kui. Wo kata
wo xa Ala xa kie sɔtɔ a Xaxili Sɛniyɛnxi
saabui ra. Wɔyɛnfe Ala xili ra, wo xa na nan
singe fen. [2] Mixi naxan xui gbɛtɛe falama, a
mu wɔyɛnfe adama xa bɛ, a wɔyɛnma Ala
nan bɛ, barima adamadi mu na xui mɔɔli
mɛma. Na xui naxan findima gundo ra,
Ala Xaxili na nan falama. [3] Mixi naxan
wɔyɛnma Ala xili ra, a tan fe nan falama
adamadie bɛ naxan nɔma e xa danxaniya
rasabatide, a e ralimaniya, a sunnunyi ba e
ma. [4] Kɔnɔ mixi naxan wɔyɛnma xui gbɛtɛe
ra, a a yɛtɛ gbansan nan malima. Naxan
wɔyɛnma Ala xili ra, a danxaniyatɔɛ ɲama
nan malima.
[5] A xɔli n ma wo birin xa xui gbɛtɛe fala,
kɔnɔ n wama naxan xɔn dangife na ra, wo
xa nɔ wɔyɛnde Ala xili ra. Na nan tide
gbo dangife xui gbɛtɛe falafe ra, fo na xui
gbɛtɛe xa madangi danxaniyatɔɛ ɲama bɛ,
alako e xa danxaniya xa sabati. [6] Yakɔsi,
n ngaxakerenyie, xa a sa li n naxa fa wo
yire n xui gbɛtɛe falafe ra wo mu naxee
mɛma, na wo malima di? Kɔnɔ xa n fa
laamatunyi, kolonyi, Ala xa masenyi, nun
xaranyi masende wo bɛ, na nan findima
munafanyi ra wo bɛ.
[7] Hali xule nun kɔra, se naxee mu
ɲɛngima, xa e sigi sa xui mu fiixɛ, mixi mu
nɔma a kolonde. [8] Xa sara xui mu fiixɛ, sɔɔri
gali mu nɔma a kolonde gere waxati bara
a li. [9] Wo tan fan, xa wo xui fala mixie mu
naxan kolon, e fa fahaamui sɔtɔma na ma
di? Wo wɔyɛnma fufafu.
[10] Xui wuyaxi nan na duniɲa, kɔnɔ e birin
masenyi nde nan tima. [11] Xa mixi wɔyɛn n
bɛ xui nde ra n mu naxan kolon, muxu birin
bara findi xɔɲɛ ra muxu bore bɛ. [12] Na kui,
wo tan naxee wama Ala xa wo ki, wo xa kata
a xa wo ki ki ra naxan danxaniyatɔɛ ɲama
rasabatima. [13] Naxan xui gbɛtɛe falama, a
xa Ala maxandi alako a man xa fata na xui
madangide a booree bɛ. [14] Xa n salima xui
gbɛtɛe ra, n bɔɲɛ salima, kɔnɔ n salima
fahaamutareɲa nan kui. [15] A lanma n xa
munse raba? A lanma n xa sali n bɔɲɛ
ra, n man xa sali fahaamui ra. N xa bɛɛti
ba n bɔɲɛ ra, n man xa bɛɛti ba fahaamui
ra. [16] Xa na mu a ra, i na Ala tantu i bɔɲɛ
ra, mixi naxan dɔxɔxi i sɛɛti ma, a mu
nɔma «Amina» ratinde, barima a mu i xa
xui fahaamuma. [17] I tantui fanyi rasigama
Ala nan ma, kɔnɔ boore xa danxaniya mu
nɔma sabatide na saabui ra. [18] N bara Ala
tantu, barima n xui gbɛtɛe falama dangife
wo birin na, [19] kɔnɔ mixi wɔyɛn suuli naxan
fahaamuma, e tide gbo xaranyi ki ma dan-
gife wɔyɛn wulu ra, naxee falaxi xui gbɛtɛe
danxaniyatɔɛ ɲama mu naxee kolon.
[20] N ngaxakerenyie, wo naxa wali alɔ
dimɛdie, wo xa wali nɛ alɔ kuntigie. Fe
ɲaaxi ma, wo xa lu alɔ diyɔrɛ gbeeli. Kɔnɔ
xaxili ma, wo xa lu alɔ mixi mɔxi. [21] A sɛbɛxi
Kitaabui kui,

«Marigi naxa a masen,

‹N fama wɔyɛnde yi ɲama bɛ

xui gbɛtɛ ra naxan fatanxi xɔɲɛe ra,

kɔnɔ hali n wɔyɛn na ki,

e mu n xui suxuma.›»

[22] Na nan a toxi, xui gbɛtɛe falafe findixi
tɔnxuma ra danxaniyataree nan bɛ, danx-
aniyatɔɛe xa mu a ra. Kɔnɔ wɔyɛnfe Ala
xili ra, na nan findixi tɔnxuma ra danx-
aniyatɔɛe bɛ, danxaniyataree xa mu a ra.
[23] Xa a sa li danxaniyatɔɛ ɲama birin na yire
keren xui gbɛtɛe falafe ra, danxaniyatare
ndee na so, xa na mu a ra mixi gbɛtɛ naxee
wama wo xa fe ramɛfe, e mu a falama xɛ
a wo bara daxu? [24] Kɔnɔ xa wo birin na
wɔyɛnfe Ala xili ra, danxaniyatare nde na
so, xa na mu a ra mixi gbɛtɛ naxan wama wo
xa fe ramɛfe, a a yɛtɛ kolonma nɛ yunubitɔɛ
ra, a wo xa masenyi kolon nɔndi ra, [25] a
gundo birin makɛnɛn. Na kui, a a yɛtɛ igoro
bɔxi, a Ala batu, a a fala, «Ala yati na wo ya
ma.»

26 N ngaxakerenyie, a lanma won xa
munse raba? Wo na wo malan, ndee xa
bɛɛti ba, ndee xa mixie xaran, ndee xa laa-
matunyi masen, ndee xa wɔyɛn xui gbɛtɛ
ra, ndee xa na xui gbɛtɛ madangi. Na birin
xa raba alako danxaniyatɔɛ ɲama xa sabati.
27 Xa mixie xui gbɛtɛe falama, e naxa dangi
mixi firin na, xa na mu a ra mixi saxan.
Kankan xa wɔyɛn a wɔyɛn tɛmui, kankan xa
mixi sɔtɔ naxan na xui madangima booree
bɛ. 28 Xa mixi mu na naxan na xui madan-
gima, na kanyi xa a sabari malanyi kui, a xa
wɔyɛnyi xa lu a tan nun Ala gbansan tagi.
29 Xa mixie wɔyɛnma Ala xili ra, e fan
naxa dangi mixi firin na, xa na mu a ra
mixi saxan. Booree xa na masenyie mato a
fanyi ra. 30 Xa Ala masenyi fi mixi nde ma a
xili ra, boore na wɔyɛnfe tɛmui naxɛ, naxan
na wɔyɛnfe a lanma a xa dundu sinden.
31 Kankan nɔma wɔyɛnde Ala xili ra a xa
waxati, alako birin xa xaranyi nun limaniya
sɔtɔ. 32 Namiɲɔnmɛ tan, a masenyi tima a
ɲanige nan na. 33 Ala mu wama xurutareɲa
xɔn, a wama nɛ fe birin xa raba a raba ki ma
bɔɲɛsa kui.
Sɛniyɛntɔɛ ɲama birin bara lan a ma, 34 a
ginɛe xa e sabari malanyie kui. E mu lan
e xa wɔyɛn, e xa lu magore kui alɔ Ala xa
sɛriyɛ a masenxi ki naxɛ. 35 Xa e wama
maxɔrinyi tife, e xa e xa mɔri maxɔrin
banxi, barima a mu daxa ginɛ xa wɔyɛn
malanyi kui.
36 Ala xa masenyi fatanxi wo tan nan na?
A masenxi wo tan nan gbansan bɛ? 37 Xa
mixi nde a maɲɔxun a namiɲɔnmɛ na a ra,
xa mixi nde a maɲɔxun a Ala bara a ki, a xa
n ma sɛbɛli kolon Marigi xa yaamari ra. 38 Xa
a mu na kolon nɔndi ra, Ala fan mu na kanyi
kolonma a xa mixi ra.
39 Na kui, n ngaxakerenyie, wɔyɛnfe Ala
xili ra a xa rafan wo ma. Wo naxa tɔnyi dɔxɔ
xui gbɛtɛe falafe ra, 40 kɔnɔ wo xa na raba a
raba ki ma sɛriyɛ ra.

15

Marakeli

1 N ngaxakerenyie, n bara wo ratu Ala xa
xibaaru fanyi ra, n naxan masenxi wo bɛ,
wo danxaniyaxi naxan ma, wo biraxi naxan
fɔxɔ ra. 2 Xa wo lu na fɔxɔ ra alɔ n a masenxi
wo bɛ ki naxɛ, wo fama nɛ kiside na saabui
ra. Xa wo mu lu na fɔxɔ ra, wo xa danxaniya
bara findi fe fufafu ra wo bɛ.
3 N nu bara masenyi hagigɛ ti wo bɛ, n
naxan sɔtɔ. A tan nan ya. Ala xa Mixi
Sugandixi naxa faxa won ma yunubie xafari
fe ra, alɔ a nu sɛbɛxi ki naxɛ. 4 A naxa
ragata gaburi kui, a man naxa keli faxɛ ma
a xi saxan nde, alɔ a nu sɛbɛxi ki naxɛ.
5 A naxa mini Kefasi nun Isa xa xɛɛra fu
nun firinyie ma. 6 Na dangi xanbi, a naxa
mini danxaniyatɔɛ kɛmɛ suuli ma tɛmui
keren. Han ya na danxaniyatɔɛ gbegbe
baloxi, kɔnɔ ndee bara laaxira. 7 Na dangi
xanbi, a naxa mini Yaki ma, a man naxa
mini a xa xɛɛra birin ma.
8 A dɔnxɔɛ ra, a naxa mini n fan ma. N mu
nu findixi a xa xɛɛra ra, a booree sugandixi
tɛmui naxɛ. 9 N tide mu nu gbo alɔ xɛɛra
booree. Xɛɛra xili mu lanma a xa fala n xun,
barima n nu bara Ala xa danxaniyatɔɛ ɲama
ɲaxankata. 10 Kɔnɔ n bara findi Isa xa xɛɛra
ra Ala xa hinnɛ saabui ra. Na hinnɛ mu
findixi fe fufafu ra n bɛ. N bara wali dangife
xɛɛra birin na, kɔnɔ n tan mu a ra. Ala xa
hinnɛ nan walixi n bɛ n ma dunijɛigiri kui.
11 Xa n tan nan na kawandi tixi ba, xa e tan
nan na kawandi tixi ba, na nan kawandixi
wo bɛ. Wo bara gɛ danxaniyade na nan ma.
12 Xa kawandi sa tife a Ala xa Mixi
Sugandixi bara keli faxɛ ma, munfe ra ndee
a falama wo ya ma a mixi mu kelima faxɛ
ma? 13 Xa mixi mu kelima faxɛ ma nu,
Ala xa Mixi Sugandixi fan mu kelixi faxɛ
ma. 14 Xa Ala xa Mixi Sugandixi mu kelixi
faxɛ ma nu, muxu xa kawandi nun wo xa
danxaniya findixi fe fufafu nan na. 15 Na
kui, muxu bara findi seede wule falɛe ra
Ala bɛ, barima muxu bara seedeɲɔxɔya raba
a Ala bara a xa Mixi Sugandixi rakeli faxɛ
ma. Kɔnɔ xa nɔndi na a ra mixie mu kelima
faxɛ ma nu, Ala fan mu a rakelima nu. 16 Xa
mixie mu kelima faxɛ ma nu, Ala xa Mixi
Sugandixi fan mu kelixi faxɛ ma. 17 Xa Ala
xa Mixi Sugandixi mu kelixi faxɛ ma nu, wo
xa danxaniya findixi fe fufafu nan na, wo
xa yunubie man na wo ma, 18 a nun Isa xa
danxaniyatɔɛ laaxiraxie fan bara lɔɛ. 19 Xa
won won xaxili tima Ala xa Mixi Sugandixi
ra yi dunijɛigiri gbansan nan ma fe ra, a
lima nu won ma fe bara makinikini dangi
adamadi birin na.
20 Kɔnɔ n xa a fala wo bɛ, Ala xa Mixi
Sugandixi nan kelixi faxɛ ma. A bara findi
mixi singe ra naxan kelixi faxamixie ya
ma. 21 Faxɛ to so dunijɛa adama saabui ra,
marakeli fan soxi adama nde nan saabui ra.

22 Mixi birin faxama Benba Adama nan xa fe
ra. Mixi birin man kelima faxɛ ma Ala xa
Mixi Sugandixi nan ma fe saabui ra. 23 Kɔnɔ
kankan kelima a waxati nɛ. Ala xa Mixi
Sugandixi singe nan keli. A na fa tɛmui
naxɛ, a xa mixie fan kelima nɛ. 24 A na
mangɛya ragbilen Baba Ala ma, a na gɛ nɔde
mangɛya nun sɛnbɛ birin na, dunijna ɲɔnma
nɛ na waxati. 25 Ala xa Mixi Sugandixi xa ti
mangɛ ra, han Ala xa a sanyi ti a yaxui birin
ma. 26 A yaxui dɔnxɔɛ a ɲaxan ibutuxunma,
na findixi faxɛ nan na. 27 Ala nan na birin
saxi a xa yaamari bun ma. A to a fala a
birin saxi a xa yaamari bun ma, a kolonxi a
Ala naxan birin saxi a xa Mixi Sugandixi xa
yaamari bun ma, Ala tan mu na na yaamari
bun ma. 28 Ala xa Mixi Sugandixi na na birin
nagbilen Ala ma, a tan fan fama lude Ala xa
yaamari nan bun ma, naxan singe nu bara
yaamari so a yi ra. Ala fama yaamari rabade
na tɛmui fe birin xun ma.

29 Xa marakeli mu na nu, munfe ra ndee
fa e xunxama ye xɔɔra faxamixie bɛ? Xa
faxamixie mu kelima faxɛ ma nu, munfe ra
ndee e xunxama ye xɔɔra e bɛ? 30 Munfe ra
muxu tan bara tin lude fe xɔrɔxɔɛ kui tɛmui
birin? 31 N ngaxakerenyie, n xa a fala wo bɛ
a nɔndi ki ma, lɔxɔ yo lɔxɔ n na faxɛ nan dɛ
ma. N a falama wo tan bɛ, n sɛɛwaxi wo tan
naxee xa fe ra, barima wo danxaniyaxi Ala
xa Mixi Sugandixi Isa nan ma, naxan findixi
won Marigi ra. 32 Munafanyi mundun na n
bɛ adama ki ma, xa n bara sube xaaɲɛxie
gere Efɛsɛ? Xa faxamixie mu kelima faxɛ
ma nu, «won xa won dɛge, won xa won min,
barima tina won faxama nɛ.»

33 Wo naxa tantan. Ɲɛrɛboore kobie nan
yuge fanyi masarama. 34 Wo xa sɔɔbɛ suxu,
wo xa yunubi lu na. Ndee wo ya ma e mu
Ala kolon. N xa a fala wo bɛ, na bara findi
yaagi ra wo bɛ.

35 Nde nɔma a yɛtɛ maxɔrinde, a naxɛ,
«Mixi faxaxie kelima di? Fate mɔɔli
mundun luma e ma?» 36 Xaxilitaree, wo mu
a kolon sansi xɔri mu nɔma findide sansi ra,
fo a faxa sinden? 37 Sansi xɔri naxan sima
bɔxi, a nun a soli naxan tema, e keren mu
a ra. Sansi xɔri tan, a xɔri gbansan na a ra,
tɛmunde maale xɛɛta, xa na mu a ra sansi
xɔri gbɛtɛ. 38 Ala sansi xɔri birin findima
sansi ra alɔ a wama a xɔn ma ki naxɛ. Sansi
xɔri mɔɔli birin a soli nan naminima.

39 Nimase fate birin mu luma ki keren.
Mixi fate na ki keren. Sube fate na ki gbɛtɛ.
Xɔni fate nun yɛxɛ fate fan na e xati ma.
40 Se naxee na bɔxi ma, a nun se gbɛtɛ naxee
na koore ma, e tagi rasa. E birin daaxi e gbe
ki nɛ. 41 Soge yanbama ki naxɛ, a nun kike
yanbama ki naxɛ, a nun tunbuie yanbama
ki naxɛ, e birin keren mu a ra. Hali tunbuie
na a ra e mu yanbama ki keren.

42 Faxamixi rakelixie luma na ki nɛ. Mixi
na dunijna tɛmui naxɛ, a fate nɔma kanade,
kɔnɔ a na keli faxɛ ma, a fate mu nɔma
kanade sɔnɔn. 43 Mixi ragataxi gaburi kui
tɛmui naxɛ, a bɔrɔma nɛ, a sɛnbɛ ɲɔn, kɔnɔ
a kelima faxɛ ma sɛnbɛ nun nɔrɛ nan na.
44 Mixi na ragata a fate na dunijna ki nan ma,
kɔnɔ a kelima a laaxira ki nan ma. Dunijna
fate na na, laaxira fate fan na.

45 Na nan a toxi a sɛbɛxi, «Adama singe
findixi nimase nan na.» Adama dɔnxɔɛ
findixi xaxili nan na naxan mixi rakisima.
46 Adama singe findixi dunijna mixi nan
na, koore ma daaxi mu a ra. Koore ma
daaxi nan fama dunijna ma daaxi xanbi ra.
47 Adama singe fatanxi dunijna bɛndɛ fuɲi
nan na. Adama firin nde fatanxi koore
nan na. 48 Adamadie maniyaxi won benba
Adama nan na, naxan daaxi bɛndɛ ra. Mixi
naxee tema koore, e masarama nɛ, e fa lu
alɔ na Adama naxan kelixi koore. 49 Won
to maniya won benba Adama ra dunijna,
won man fama maniyade na Adama nan na
naxan kelixi koore ma.

50 N ngaxakerenyie, n xa a fala wo bɛ,
dunijna fate mu nɔma Ala xa ariyanna
sɔtɔde kɛ ra. Nimasee fate mu nɔma
ariyanna sɔtɔde kɛ ra. E fate bɔrɔma nɛ,
kɔnɔ fate bɔrɔxi mu nɔma sode ariyanna.
51 N xa gundo fala wo bɛ. Won birin
mu faxama, kɔnɔ won birin masarama nɛ
52 mafuren mafuren sara dɔnxɔɛ xui ma. Na
sara na fe, faxamixie kelima nɛ faxɛ ma fate
nɛɛnɛɛ ra e ma naxee mu bɔrɔma sɔnɔn.
Won fama nɛ masarade. 53 Naxan lan a xa
bɔrɔ, na mu bɔrɔma sɔnɔn. Naxan lan a xa
faxa, na mu faxama sɔnɔn.

54 Fate bɔrɔxi na findi fate bɔrɔtare ra,
fate faxaxi na findi fate faxatare ra, yi sɛbɛli
fama kamalide na tɛmui nɛ:
«Wo bara xunnakeli sɔtɔ faxɛ ma.
55 Faxɛ xa xunnakeli na minden?
Faxɛ xa tɔɔrɛ na minden?»
56 Yunubi findixi tɔɔrɛ nan na naxan bara
mixi faxa. Yaamari findixi yunubi xa sɛnbɛ
nan na. 57 Ala tantu, naxan bara won xun
nakeli won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi
saabui ra. 58 Na kui, n ngaxakerenyie, wo xa

danxaniya xa sabati. Wo naxa a lu limaniya
xa ba wo yi ra. Wo xa wakili Marigi bɛ
tɛmui birin, barima wo a kolon a wo naxan
nabama a bɛ fe fufafu xa mu a ra.

16

*P*ɔlu xa ɲungui

1 Wo xa kɔbiri malan sɛniyɛntɔɛe bɛ, alɔ
n Galati bɔxi danxaniyatɔɛ ɲamae yamarixi
ki naxɛ. 2 Kankan xa kɔbiri nde sa a xati
ma a harige bɛrɛ ra sande lɔxɔɛ birin, alako
kɔbiri xa gɛ malande beenun n fa tɛmui. 3 N
na fa, n bataaxɛ soma mixie yi ra wo naxee
sugandima kɔbiri xaninfe ra Darisalamu.
4 Xa a lanma n fan xa siga, muxu birin na
a ra.
5 N na dangi Masedon bɔxi ra, alɔ n wama
a xɔn ma ki naxɛ, n fama nɛ wo yire.
6 Tɛmunde n saxanyi raba wo xɔnyi, xa na
mu a ra n ɲɛmɛ radangi naa, alako wo xa
nɔ n malide n ma biyaasi kui. 7 Xa Ala tin, n
mu findima dangimixi tun na. A xɔli n ma n
xa lu wo yire dondoronti. 8 Kɔnɔ n xa lu be
Efɛsɛ han Xɛ Xabɛ Sali xa ba a ra, 9 barima
n ma wali na sɔɔnɛyafe, hali n yaxuie to
wuyaxi n bɛ.
10 Xa Timote fa wo yire, wo a rasɛnɛ alako
a naxa fa gaaxu wo ya ra, barima a walima
Marigi nan bɛ alɔ n tan. 11 Mixi yo naxa yo a
ma. Wo xa a mali a xa biyaasi kui alako a xa
n li bɔɲɛsa kui. N tan nun n ngaxakerenyie
na a mamɛfe.
12 Wo xa a kolon n bara won ngaxakerenyi
Apolosi karaxan a xa siga wo yire a nun
danxaniyatɔɛ ndee. A singe a mu nu tinxi,
kɔnɔ yakɔsi a bara natɛ tongo a xa siga a na
fɛɛrɛ sɔtɔ tɛmui naxɛ.
13 Wo xa wo yɛtɛ mato, wo xa wo xa danx-
aniya rasabati, wo xa limaniya, wo xa wo
sɛnbɛ so. 14 Wo xa fe birin naba xanunteya
ra. 15 N ngaxakerenyie, n xa marasi nde
sa na xun ma. Wo a kolon a Sitefana xa
denbaya nan singe danxaniya Akayi bɔxi
ma. E bara wali sɛniyɛntɔɛe bɛ ki fanyi ra.
16 Wo xa lu na mixi mɔɔli xa yaamari bun ma,
a nun mixi naxan birin Ala xa wali rabama.
17 N bara ɲɛlɛxin Sitefana, Forotunatu,
nun Axayikusu fafe ra, barima e bara n mali
wo xanbi. 18 E bara limaniya fi won birin ma.
Wo xa na kolon e bɛ.
19 Danxaniyatɔɛ ɲama naxee na Asi bɔxi
ma e bara wo xɛɛbu. Akila, Pirisila, nun
danxaniyatɔɛ ɲama naxan e malanma e
xɔnyi, e fan bara wo xɛɛbu Marigi xili ra.
20 Ngaxakerenyi naxee na be, e birin wo
xɛɛbu. Wo xa wo bore xɛɛbu danxaniyatɔɛe
xa xanunteya kui.
21 N tan Pɔlu bara yi xɛɛbui sɛbɛ n yɛtɛ
bɛlɛxɛ ra. 22 Naxankatɛ xa lu mixi bɛ naxan
mu Marigi xanuma. Won Marigi xa fa.
23 Marigi Isa xa hinnɛ wo ra. 24 N bara
wo xanu Ala xa Mixi Sugandixi Isa xili ra.
Amina.

Ala xa masenyi firin nde Annabi Pəlu naxan sɛbɛ Korinti danxaniyatəɛ ɲama ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi Annabi Pəlu xa bataaxɛ firin nde nan na danxaniyatəɛ ɲama bɛ, naxan nu na Korinti taa kui Girɛki bəxi ma. A nu bara kawandi ti naa a xa biyaasi firin nde kui. Mixi gbegbe naxa danxaniya Isa ma, kənə e ɲɛrɛ ki mu nu gɛxi fande. Ndee mu nu lanxi e booree ma, ndee nu fe ɲaaxie rabama ginɛe ra, ndee nu wama e yɛtɛ igbofe danxaniyatəɛ booree ya ma. Na birin findixi yaagi nan na diinɛlae tagi. Na nan a toxi Annabi Pəlu naxa a xa bataaxɛ singe sɛbɛ e ma.

Korintikae to na bataaxɛ singe xaran, ndee naxa Annabi Pəlu xui suxu, e fa gbilen yunubie fəxə ra. Ndee mu tin na ra. E naxa findi Pəlu yaxuie ra, e fe birin naba a xili kanafe ra. E naxa e yɛtɛ findi xɛɛra fisamantee ra, kənə yɛtɛ igboe nan tun nu e ra. Na kui, Annabi Pəlu naxa a xa bataaxɛ firin nde sɛbɛ Korinti danxaniyatəɛ ɲama ma.

Yi bataaxɛ a masenxi nɛ a Annabi Pəlu nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa xɛɛra ra. A naxa fe gbegbe masen danxaniyatəɛe bɛ, alako na wule falɛe naxa e madaxu a falafe ra e naxa e tuli mati Pəlu ra sənən.

Bafe na ra, yi bataaxɛ marasi fanyi fima Korintikae ma wali ndee xa fe ra e nu bara naxan fələ Darisalamukae bɛ. Danxaniyatəɛ ndee nu na təərɛ kui kaamɛ xa fe ra Isirayila bəxi ma. Na kui, danxaniyatəɛ ɲama naxee nu na yire gbɛtɛe, e naxa kəbiri malan e ngaxakerenyie malife ra. Korintikae singe nan na fələ, kənə Pəlu e rasima yi bataaxɛ ra e xa na wali raɲən.

Yi bataaxɛ findixi Kitaabui nan na naxan sɛriyɛ fanyi masenma to danxaniyatəɛe bɛ. A lanma won xa won tuli mati Ala xa xɛɛrae ra naxee nəndi masenma. Xa a sa li mixi nde fa a fala a Ala xa mixi na a ra, kənə a xa masenyi mu lanxi Isa xa xɛɛrae xa masenyi singee ma, a mu lanma mixi xa bira na kanyi fəxə ra. Ala xa won natanga na saabui ɲaaxi məəli ma. A man lanma won xa fe birin naba danxaniyatəɛ booree malife ra e xa təərɛ kui. Ala xa xanunteya məəli xa lu won bəɲɛ kui.

Ala xa won mali alako won xa lu a waxənki. Amina.

Ala xa masenyi firin nde Annabi Pəlu naxan sɛbɛ Korinti danxaniyatəɛ ɲama ma

Danxaniyatəɛ xa limaniya

1 N tan Pəlu, Ala bara tin naxan xa findi a
xa xɛɛra ra, n nun n ngaxakerenyi Timote,
muxu bara wo xɛɛbu, wo tan Ala xa danx-
aniyatəɛ naxee na Korinti, a nun sɛniyɛntəɛ
birin naxee na Akayi. 2 Won Baba Ala nun
won Marigi, Ala xa Mixi Sugandixi Isa, e xa
hinnɛ nun bəɲɛsa fi wo ma.

3 Tantui na Ala bɛ, naxan findixi won
Marigi Isa Baba ra, a xa Mixi Sugandixi.
Baba kinikininte na a ra, naxan mixie ral-
imaniyama e xa fe birin kui. 4 Ala won
nalimaniyama won ma təərɛ kui, alako won
fan xa nə təərəmixi gbɛtɛe ralimaniyade na
ki. 5 Won ma təərɛ xun masama Ala xa Mixi
Sugandixi xa fe ra ki naxɛ, won ma limaniya
fan xun masama a saabui ra na ki nɛ.

6 Muxu na təərəfe alako wo tan xa li-
maniya nun kisi sətə. Muxu xa limaniya
a niyama nɛ wo fan xa limaniya sətə alako
wo fan xa nə wo xa təərɛ ra. Won birin na
təərəfe ki keren. 7 Muxu a kolon a fanyi ra
wo xa danxaniya səənɛyama nɛ, barima wo
limaniya sətəma wo xa təərɛ nan kui.

8 N ngaxakerenyie, muxu wama wo xa
a kolon muxu ɲaxankatɛ naxan sətə Asi.
A nu gbo dangi muxu sɛnbɛ ra, muxu
fa a maɲəxun muxu na faxafe nɛ. 9 Na
maɲəxunyi bara lu muxu xunyi alako muxu
naxa muxu xaxili ti muxu yɛtɛ ra, muxu
xa muxu xaxili ti Ala nan na naxan faxam-
ixie rakelima. 10 A tan nan gbansan muxu
ratangaxi na faxɛ ɲaaxi ma. A man fama na
rabade muxu bɛ. Muxu bara la a ra a man
fama nɛ muxu ratangade. 11 Wo fan nəma
muxu malide na kui wo xa Ala maxandi ra.
Mixi gbegbe na Ala maxandi muxu bɛ, mixi
gbegbe fama nɛ Ala tantude a xa hinnɛ xa
fe ra a naxan fima muxu ma.

12 Muxu sɛɛwaxi yi nan ma. Muxu a kolon
muxu bəɲɛ kui a muxu bara ɲɛrɛ dunijna
kui wo ya ma sɛniyɛnyi nun bəɲɛ fiixɛ kui,
naxan fatanxi Ala ra. Muxu ɲɛrɛxi na ki nɛ

wo ya ma dangife yire birin na. Na ɲɛrɛ
məəli mu kelixi adamadi xa lənni xa ma.
A kelixi Ala xa hinnɛ nan ma. 13 Muxu mu
sese sɛbɛ wo ma wo mu nəma naxan tode
nun a kolonde a fiixɛ ra. A xəli n ma wo xa
fahaamui xa kamali na xa fe ra. 14 Wo ɲan
bara nde kolon, kənə wo xa fahaamui fama
nɛ kamalide a kolonfe ra a won birin binyɛ
sətəma nɛ won Marigi Isa fa tɛmui won bore
xa fe ra.
15 N to na kolon, n naxa wa sigafe wo
yire alako wo man xa hinnɛ sətə. 16 N
naxa wa dangife wo yire n sigama Masedon
tɛmui naxɛ, n man xa dangi wo yire n
kelima Masedon tɛmui naxɛ. Na ki wo
nəma n malide n ma biyaasi kui sigafe ra
Yudaya. 17 Wo ɲəxə a ma natɛ tongoxi na
a ra adamadi ki ma, naxan wəyɛn firin
falama? 18 N bara a fala wo bɛ Ala tinxinxi
xili ra, n mu wule falama n ma masenyi kui.
19 Ala xa Mixi Sugandixi Isa, naxan findixi
Ala xa Di ra, muxu naxan masenxi wo bɛ,
a fan mu a yɛtɛ matandima. N tan, Silasi,
nun Timote, muxu naxan kawandixi wo bɛ,
na birin findixi nəndi nan na.
20 Ala fama a xa laayidi birin nakamalide
Isa saabui ra. Na nan a ra won «Amina»
ratinma Isa xili ra Ala xa nərɛ xa fe ra. 21 Ala
nan won birin ma danxaniya rasabatixi a
xa Mixi Sugandixi saabui ra. A bara won
sugandi, 22 a fa a xa tənxuma sa won ma,
naxan a masenxi a won findixi a gbe nan na.
A bara a yɛtɛ Xaxili raso won bəɲɛ i naxan a
masenma a fama nɛ won kide ariyanna ra.
23 Ala na n seede ra. N mu gbilenxi
Korinti, alako a naxa findi təərɛ ra wo bɛ.
24 Muxu mu wama danxaniyatəɛ yamarife,
kənə muxu wama kafufe nɛ wo ma alako wo
xa sɛɛwa barima wo sabatixi danxaniya kui.

2

*P*əlu xa biyaasie

1 Na kui, n nu bara natɛ tongo a mu lanma
n xa siga wo yire sunnunyi kui. 2 Xa n
bara wo tan təərə, nde nəma n nasɛɛwade
sənən? N wo tan naxee rasunnunxi, wo tan
nan fa nəma na ra? 3 N nu bara na bataaxɛ
sɛbɛ alako wo ɲɛrɛ ki, n naxan lima wo yi ra,
a naxa findi sunnunyi ra n bɛ. A lanma wo
xa findi sɛɛwɛ nan na n bɛ. N a kolon naxan
na findi sɛɛwɛ ra n bɛ, a findima nɛ sɛɛwɛ ra
wo fan bɛ. 4 N to na bataaxɛ sɛbɛ wo ma, n
bəɲɛ nu n təərəxi, n yaye nu minima. N mu
na sɛbɛxi xɛ alako n xa wo təərə. N a sɛbɛxi
nɛ alako wo xa a kolon n wo xanuxi nɛ yati.
5 N xa a fala wo bɛ, mixi naxan findixi yi
təərɛ saabui ra, a mu n tan xa təərəxi. A
wo tan nan təərəxi, xa na mu a ra a bara
ndee təərə wo ya ma. 6 Mixi gbegbe wo ya
ma e ɲan bara na kanyi ɲaxankata. Na bara
wasakɛ. 7 Wo diɲɛ a ma, wo xa a ralimaniya,
alako na təərɛ naxa gbo yɛ, a fa nə a ra. 8 Wo
naxan nabama, wo xa xanunteya masen a
bɛ.
9 N bara na bataaxɛ sɛbɛ wo ma, alako n
xa a kolon xa wo tinma n ma yaamari birin
suxude. 10 Xa wo bara diɲɛ mixi nde ma, n
fan bara diɲɛ na kanyi ma. Xa fe nde bara
lu wo tagi, n bara diɲɛ na birin ma wo xa
fe ra Ala xa Mixi Sugandixi ya xəri 11 alako
Sentanɛ naxa nə won na. Won bara a wali
ki kolon.
12 N to siga Tiroyasi Ala xa Mixi Sugandixi
xa xibaaru fanyi kawandide, n naxa a to
Marigi nu bara səənɛya raba n bɛ. 13 Kənə
n bəɲɛ mu nu saxi, barima n mu n ngaxak-
erenyi Tito lixi naa. Na nan a toxi n naxa
ɲungu rabira e ma, n fa siga Masedon.
14 Tantui na Ala bɛ, naxan won xun nake-
lima a xa Mixi Sugandixi saabui ra. Isa
kolonfe fan alə labundɛ xiri fanyi. Ala won
tan nan xɛɛxi alako yire birin xa rakolon na
masenyi ra. 15 Won luxi nɛ alə labundɛ xiri
fanyi Ala naxan nayensenma kisi mixie nun
kisitaree tagi. 16 Won findixi mixi xiri ɲaaxi
nan na kisitaree bɛ naxee na yahannama
kira xən ma. Won findixi mixi xiri ɲəxunmɛ
nan na kisi mixie bɛ naxee na ariyanna kira
xən ma. Kənə adamadi mundun nəma na
wali məəli rabade? 17 Muxu tan mu Ala
xa masenyi masenma kəbiri xa fe ra alə
kawanditi ndee. Muxu kawandi tima bəɲɛ
fiixɛ nan na Ala ya xəri naxan muxu xɛɛxi.
Muxu na rabama Ala xa Mixi Sugandixi nan
saabui ra.

3

Ala xa walikɛe

1 A lanma muxu man xa muxu yɛtɛ xun-
mafala? Ade. Muxu hayi na bataaxɛe nan
ma naxee muxu xunmafalama wo bɛ? Ade.
Muxu hayi na wo xa bataaxɛe nan ma naxee
muxu xunmafalama mixi gbɛtɛe bɛ? Ade.
2 Wo naxan nabama wo xa dunijɛigiri kui

a luxi nɛ alɔ bataaxɛ naxan muxu xun-
mafalama mixi birin bɛ. Na masenyi ra-
gataxi muxu bɔɲɛ kui, alɔ masenyi sɛbɛxi
bataaxɛ kui ki naxɛ alako mixi birin xa
a kolon. 3 Wo tan findixi Ala xa Mixi
Sugandixi xa bataaxɛ nan na. Muxu xa wali
bara a niya na bataaxɛ xa sɛbɛ wo bɔɲɛ ma.
A mu sɛbɛxi dubɛ xa ra, a sɛbɛxi Ala Xaxili
nan na, naxan na na. A mu sɛbɛxi gɛmɛ
walaxɛ xa ma, a sɛbɛxi wo bɔɲɛ nan ma.

4 Lanlanteya na muxu bɛ Ala ya i, a xa
Mixi Sugandixi saabui ra. 5 Won mu fata fefe
ra won yɛtɛ sɛnbɛ ra. Won ma fatɛ fatanxi
Ala nan na. 6 Ala nan a niyaxi won xa nɔ
a xa saatɛ nɛɛnɛ kawandide. Na saatɛ mu
fatanxi Ala xa yaamarie xa ra naxee sɛbɛxi.
A fatanxi Ala Xaxili nan na, naxan mixi
rakisima. Ala xa yaamari sɛbɛxie mu mixi
rakisima.

7 Ala xa yaamarie to sɛbɛ gɛmɛ walaxɛe
ma, Annabi Munsa yatagi naxa nɔrɔ han
Isirayilakae mu nɔ e ya tide a ra. Hali na
yaamarie to fa findixi faxɛ nan na mixie bɛ,
e xa nɔrɛ nu gbo. Kɔnɔ nde nu luma ba ra
na nɔrɛ ra. 8 Ala Xaxili naxan nabaxi, na
wali nɔrɔma dangife na nɔrɛ singe ra naxan
fatanxi na yaamari sɛbɛxie ra. 9 Na yaa-
marie sɛbɛxi gɛmɛ walaxɛe nan ma, naxee
nu nɔrɔxi, kɔnɔ e findi faxɛ nan na mixie bɛ.
Ala Xaxili naxan nabaxi, naxan a niyama
mixie xa tinxinyi sɔtɔ, na nɔrɛ gbo na nɔrɛ
singe bɛ. 10 Naxan singe nu nɔrɔxi, a xa nɔrɛ
bara ɲɔn nɔrɛ fisamante sɛɛti ma. 11 Na fe
singe nu nɔrɔxi, kɔnɔ a mu bu. Ala Xaxili
naxan nabaxi, na buma nɛ abadan. Na nɔrɛ
gbo na nɔrɛ singe bɛ pon!

12 Won to won xaxili tixi na ra, won bara
limaniya sɔtɔ a fanyi ra. 13 Won mu luxi
alɔ Annabi Munsa naxan a yatagi makoto
mafelenyi ra alako Isirayilakae naxa e ya ti
na nɔrɛ ra, naxan nu luma ba ra. 14 Kɔnɔ e
xaxili xɔrɔxɔ. Han to e mu fe fahaamuma a
fanyi ra, e saatɛ fori xaranma tɛmui naxɛ. A
luxi nɛ alɔ na mafelenyi, naxan nu Annabi
Munsa yatagi makotoxi, a man na e yatagi
ma, e mu fefe igbɛma. Na fahaamutareɲa
mu nɔma bade, fo mixi na la Ala xa Mixi
Sugandixi ra. 15 Han to e luxi alɔ na mafe-
lenyi na e yatagi makotofe, e mu fahaamui
sɔtɔ e bɔɲɛ kui, e Tawureta Munsa xaranma
tɛmui naxɛ.

16 Kɔnɔ mixi na a ya rafindi Marigi ma, na
luxi nɛ alɔ na mafelenyi bara ba na kanyi
yatagi ma, a fa fahaamui sɔtɔ. 17 Won Marigi
findixi Ala Xaxili Sɛniyɛnxi nan na. Marigi
Xaxili nan xɔrɛya fima mixi ma. 18 Xa na
mafelenyi baxi won yatagi ma, Marigi xa
nɔrɛ naxan yanbama won ma, won fama
nɛ na nɔrɛ masende mixi gbɛtɛe bɛ. Won
Marigi Xaxili won masarama nɛ a misaali
ra, won ma nɔrɛ xun nu masa.

4

Kawandila wali ki

1 Ala to a xa wali soxi muxu yi ra a xa
hinnɛ saabui ra, limaniya mu bama muxu yi
ra. 2 Muxu wali ki mu nɔxunxi, yaagi yo mu
na a kui. Muxu mu mixi madaxuma, muxu
mu Ala xa masenyi mafindima. Muxu nɔndi
nan masenma mixi birin bɛ, alako e xa la
muxu ra Ala ya i. 3 Muxu xa xibaaru fanyi
fiixɛ mixi birin bɛ, fo kisitaree, 4 barima e
mu danxaniyaxi. Yi waxati mixie marigi
bara a ragiri e xaxili naxa fahaamui sɔtɔ
xibaaru fanyi ma Ala xa Mixi Sugandixi
nɔrɔxi xa fe ra, naxan findixi Ala misaali ra.
5 Muxu mu muxu yɛtɛ kan xa fe xa
kawandima. Muxu xa kawandi a masenma
nɛ a Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan findixi
muxu Marigi ra, a nun muxu fan findixi wo
xa konyie nan na Isa xa fe ra. 6 Ala naxan
a masenxi, «Naiyalanyi xa yanba dimi kui,»
a tan bara a xa nɔrɛ masen muxu bɛ a xa
Mixi Sugandixi saabui ra. 7 Kɔnɔ na nɔrɛ
hagigɛ saxi muxu bɔɲɛ ma, bɔɲɛ naxan
sɛnbɛ xurun alɔ fɛɲɛ, alako mixie xa a kolon
na sɛnbɛ xungbe fatanxi Ala nan na, a mu
fatanxi muxu tan xa ra.

8 Kɔntɔfili bara muxu xɛtɛn, kɔnɔ muxu
mu butuxunxi. A bara muxu xaxili ifu,
kɔnɔ limaniya mu baxi muxu yi ra. 9 Muxu
bara ɲaxankatɛ sɔtɔ, kɔnɔ Ala mu muxu
raboloxi. Fe xɔrɔxɔɛ bara muxu rabira,
kɔnɔ a mu nɔxi muxu ra. 10 Muxu xa tɔɔrɛ
muxu xa dunijɛigiri kui, a maniyaxi Isa
gbe nan na naxan faxa wuri magalanbuxi
ma. Muxu na tɔɔrɛ sɔtɔxi nɛ alako muxu
xa Isa xa xunnakeli fan masen muxu xa
dunijɛigiri kui. 11 Muxu na tɔɔrɔfe Isa xa fe
nan na muxu xa dunijɛigiri kui, alako Isa xa
xunnakeli fan xa makɛnɛn muxu xa simaya
kui.

12 Na nan na ki muxu na saya kira nan xɔn
ma, alako wo tan xa kisi sɔtɔ. 13 A sɛbɛxi
Kitaabui kui, «N to danxaniya, na nan a to
n naxa wɔyɛn.» Muxu fan to danxaniyaxi,
muxu wɔyɛnxi na nan ma. 14 Muxu na

rabaxi nɛ, barima muxu bara a kolon naxan
Marigi Isa rakelixi faxɛ ma, a fama nɛ muxu
fan nakelide faxɛ ma Isa xa fe ra, a won birin
xanin a yire. 15 Muxu tinxi na tɔɔrɛ birin na
wo xa fe ra. Muxu tɔɔrɔma nɛ alako mixi
gbegbe xa Ala xa hinnɛ kolon, e fa tantui
nun matɔxɔɛ rasiga a ma.
16 Na kui, limaniya mu bama muxu yi ra.
Hali muxu fate to na kanafe, muxu bɔɲɛ na
fanfe lɔxɔ yo lɔxɔ, 17 barima muxu xa tɔɔrɛ
xunxuri naxan mu buma, a na xunnakeli
xungbe raminife muxu bɛ, xunnakeli naxan
maniyɛ mu na, naxan mu ɲɔnma abadan.
18 Muxu xaxili mu tixi fe toxi xa ra. Muxu
xaxili tixi fe nan na naxan mu toma. Fe toxi
mu buma, kɔnɔ fe naxan mu toma na tan
buma nɛ abadan.

5

Ariyanna kira

1 Won a kolon, won fate luxi nɛ alɔ bage,
won nii sabatixi dɛnnaxɛ. Na bage na kana,
won banxi gbɛtɛ sɔtɔma nɛ ariyanna, won
luma dɛnnaxɛ abadan. Ala nan na banxi
yailanxi won bɛ, adamadi mu naxan tixi.
2 Won wa xui minima yi bage kui, barima
won sabatide naxan na koore, na xɔli na
won ma, taa fanyi naxan na ariyanna. 3 Na
banxi nɛɛnɛ misaalixi donma nan na. Won
wama donma nɛɛnɛ ragorofe won ma, alako
won naxa lu won mageli ra. 4 Danmi won na
yi bage kui, won wa xui raminima, barima
won mu wama donma xa ba won ma. Won
wama nɛ donma nɛɛnɛ xa ragoro won ma,
alako kisi xa nɔ faxɛ ra. 5 Ala won daaxi na
kisi nan ma fe ra. A bara a yɛtɛ Xaxili ragoro
won ma naxan a masenma a fama nɛ won
kide ariyanna ra.
6 Na nan a toxi won limaniyaxi. Won
a kolon, danmi won nii sabatixi yi fate i,
won makuya Marigi ra. 7 Won ma ɲɛrɛ kui
won xaxili tixi fe nan na won mu naxan
toxi sinden. 8 Won ma limaniya xa fe ra,
won wama kelife yi fate kui, won xa sabati
Marigi xɔnyi. 9 Na kui, xa won nii na won
fate kui, xa na mu a ra won nii bara keli
won fate kui, won fe birin nabama Ala sago
rakamalife nan na. 10 Won na rabama nɛ
barima Ala xa Mixi Sugandixi fama nɛ won
birin makiitide, alako kankan xa a sare sɔtɔ
a xa fe fanyie nun a xa fe ɲaaxie ma, a naxee
rabaxi a xa duniɲɛigiri kui.
11 Muxu to Marigi xa yaragaaxui kolon,
muxu katama mixie nan nafade Ala ma. Ala
muxu ɲɛrɛ ki kolon. N wama lafe a ra, wo
fan muxu ɲɛrɛ ki kolon wo bɔɲɛ kui. 12 Muxu
mu wama gbilenfe muxu xunmafalafe ra
wo bɛ. Muxu wama nɛ tun wo xa ɲɛlɛxin
muxu xa fe ra, alako wo xa nɔ mixie yaabide
naxee e yɛtɛ igboma fee fufafu ra, naxee
mu kelima e bɔɲɛ kui. 13 Xa muxu bara so
fe ndee kui naxan luxi alɔ daxuɲa duniɲa
mixie bɛ, muxu na rabaxi Ala nan bɛ. Kɔnɔ
xa muxu bara ɲɛrɛ xaxili fanyi bɛrɛ ra,
muxu na rabaxi wo tan nan bɛ.
14 Ala xa Mixi Sugandixi xa xanunteya
nan muxu tutunma. Muxu bara a kolon
mixi keren bara faxa adama birin bɛ. Na
kui, mixi birin bara faxa. 15 A bara faxamixi
birin bɛ, alako naxee ɲiɲɛ a ra e xa e yɛtɛ
waxɔnfe lu na, e xa wali Isa bɛ naxan faxa e
bɛ, naxan man keli faxɛ ma e bɛ. 16 Na nan
a toxi, kelife yakɔsi, won mu mixi toma alɔ
duniɲa mixie e toma ki naxɛ. Singe won nu
Ala xa Mixi Sugandixi toma nɛ alɔ duniɲa
mixie a toxi ki naxɛ, kɔnɔ yakɔsi won mu a
kolonxi na ki sɔnɔn.
17 Mixi nun Ala xa Mixi Sugandixi na lu
fe keren kui, a findima mixi nɛɛnɛ nan
na. A xa fe fori bara masara fe nɛɛnɛ ra.
18 Na birin fatanxi Ala nan na, naxan won
nagbilenxi a yɛtɛ ma a xa Mixi Sugandixi
saabui ra. A man bara wali taxu won na
adamadie ragbilenfe ra a ma. 19 Ala bara
duniɲa ragbilen a ma a xa Mixi Sugandixi
saabui ra, a diɲɛ adamadie xa yunubie ma.
A man bara na masenyi so won yi ra naxan a
niyama mixie xa gbilen a ma. 20 Na kui, won
bara findi Ala xa Mixi Sugandixi xa xɛɛrae
ra. A luxi nɛ alɔ Ala na kawandi tife won
tan nan saabui ra. Muxu bara wo mayandi
Ala xa Mixi Sugandixi xili ra, wo xa gbilen
Ala ma. 21 Isa naxan mu yunubi yo rabaxi,
Ala bara a findi won ma yunubi sare ra. Na
nan a toxi won findixi tinxin mixie ra Ala
ya tode ra Isa saabui ra.

6

*Ala xa walik*ɛɛ xa marasi

1 Muxu tan, Ala xa walikɛɛ, muxu bara wo
rasi wo naxa Ala xa hinnɛ sɔtɔ fu ra. 2 Ala
bara a masen Kitaabui kui, «N bara wo xa
duba suxu n ma hinnɛ waxati, n bara wo
mali wo xa kisi lɔxɔɛ.» Wo xa a kolon Ala xa
hinnɛ waxati bara a li. To nan findixi kisi
lɔxɔɛ ra wo bɛ.
3 Muxu tan mu sese rabama naxan nɔma
mixi ratantande, mixie fa a fala a muxu wali

kobi nan nabaxi. [4] Muxu bara fe birin naba
xili fanyi sətəfe ra Ala xa walikɛ lanma a
xa naxan naba. Muxu bara tunnabɛxiya
raba ɲaxankatɛ, setareɲa, nun kɔntəfili kui.
[5] E bara muxu bɔnbɔ, e muxu raso geeli
kui, e gali bɔɲɛ rate muxu xili ma. Muxu
bara wali xərəxəɛ raba, muxu mu xi, muxu
bara kaamɛ. [6] Muxu bara muxu tunnabɛxi
sɛniyɛnyi, fahaamui, diɲɛ, fe fanyi, xaxili
sɛniyɛnxi, nun xanunteya fiixɛ kui. [7] Muxu
mu ba nəndi falafe, muxu fe birin nabama
Ala sɛnbɛ saabui nan na. Muxu bara Ala xa
gere fanyi suxu tinxinyi kui muxu bɛlɛxɛ
firin na. [8] Muxu walima binyɛ nun yelebui
sətəɛ nan kui. Muxu bara xili fanyi nun xili
kanɛ sətə. Ndee bara muxu findi wule falɛe
ra, kɔnə muxu nəndi gbansan nan falama.
[9] Hali e muxu kolon, e fe rabama muxu ra alə
e mu mixi naxan kolon. Muxu maniyama
mixi ra naxan na saya kira xɔn ma, kɔnə
muxu mu faxaxi. Muxu bara ɲaxankata,
kɔnə muxu mu faxaxi. [10] Sunnun mixie
nan muxu ra, kɔnə sɛɛwɛ na muxu bɔɲɛ
kui. Setaree nan muxu ra, kɔnə bannaya na
muxu yi ra. Misikiinɛe nan muxu ra, kɔnə
fe birin na muxu yi ra.

[11] Muxu mu masenyi yo nɔxunxi wo ma.
Wo xa fe bara lu muxu sondonyi ma.
[12] Muxu bɔɲɛ mu balanxi wo ma, kɔnə wo
tan bara wo bɔɲɛ balan muxu mabiri. [13] N
ma die, yandi, wo fan xa xanunteya xun xa
masa muxu mabiri.

[14] Lanyi naxa lu wo nun danxaniyataree
tagi. Munse na tinxinyi nun tinxintareya
tagi? Naiyalanyi nun dimi nɔma lude yire
keren? [15] Ala xa Mixi Sugandixi nun Sentanɛ
lanma fe keren ma? Danxaniyatɔɛ nun
danxaniyatare lanma munse ma? [16] Kuye
toma Ala xa hərəməbanxi kui? Won tan
nan findixi Ala Ɲiɲɛ xa hərəməbanxi ra. Ala
yati a fala nɛ, «N ɲɛrɛma nɛ wo ya ma. Wo
Marigi Ala nan n na, wo fan findima nɛ n
ma ɲama ra.» [17] Na nan a toxi Marigi naxa a
fala, «Wo xa mini e ya ma, wo xa lu wo xati
ma. Wo naxa din fe sɛniyɛntare ra, alako n
xa wo rasɛnɛ.» [18] Ala Xili Xungbe Kanyi xa
masenyi nan ya, «N findima wo baba nan
na, wo tan fan findi n ma die ra.»

7

*P*ɔlu xa xanunteya Korintikae bɛ

[1] N xanuntenyie, Ala to na laayidi məɔlie
tongo won bɛ, won fate nun won bɔɲɛ xa lu
sɛniyɛnyi kui. Won ma sɛniyɛnyi xa kamali
Ala xa yaragaaxui kui.

[2] Wo xa tin muxu xa fe ra. Muxu mu fe
ɲaaxi yo rabaxi wo ra, muxu mu wo xun
nakana, muxu mu wo rawali. [3] N mu wama
kiiti ɲaaxi safe wo ma. N ɲan bara a fala wo
bɛ xanunteya na won tagi han muxu bara
tin fe birin nabade wo bɛ, hali na findima
faxɛ nan na. [4] Lanlanteya fanyi na won tagi.
N bara ɲɛlɛxin wo xa fe ra, na fan bara findi
limaniya ra n bɛ. Hali n na tɔərɛ kui, wo
bara a niya n ma sɛɛwɛ xa kamali.

[5] Muxu to fa Masedon, muxu mu mal-
abui sətə, muxu tɔərɛ məəli birin nan li
naa: Gere na muxu rabilinyi, gaaxui fan
na muxu bɔɲɛ ma. [6] Kɔnə Ala, naxan mixi
limaniyatare ralimaniyama, a bara muxu
fan nalimaniya Tito fafe saabui ra. [7] A fafe
gbansan xa mu a ra. Wo mɛɛnixi a ma ki
naxɛ, na fan bara findi limaniya ra muxu
bɛ. A bara a fala muxu bɛ n xəli bara wo
suxu, han na bara findi yaye ra wo bɛ. A
bara wo xa marafanyi xa fe fala muxu bɛ n
tan mabiri. Na bara n nasɛɛwa a fanyi ra.

[8] N a kolon n ma bataaxɛ bara wo rasun-
nun, kɔnə a mu ɲaaxu n bɛ. Hali n to mu
nu wama n ma bataaxɛ xa wo rasunnun, n a
kolon na sunnunyi xɔn mu kuya fa. [9] Yakɔsi
n bara ɲɛlɛxin na xa fe ra. N mu ɲɛlɛxin
wo xa sunnunyi xa ra, kɔnə n ɲɛlɛxinxi
nɛ barima na sunnunyi bara a niya wo
xa tuubi. Na kui, n a kolon na sunnunyi
fatanxi Ala nan na, a mu fatanxi muxu tan
xa ra. [10] Ala mixie rasunnunma nɛ alako
e xa tuubi, e fa kisi. Na sunnunyi məəli
mu findima mənɛ ra, kɔnə sunnunyi naxan
fatanxi dunijna ra, na findima faxɛ nan na.

[11] Ala bara na sunnunyi rawali wo xa fe
ra, alako wo xa wo tunnabɛxi, wo xa wo
yɛtɛ xunmafala, wo xa xɔnə fe ɲaaxi ma,
wo xa gaaxu Ala ya ra, wo xa fe fanyi suxu
sɛnbɛ ra, wo xa fe ɲaaxi makiiti. Wo bara a
masen wo bɔɲɛ fiixɛ ra fe dangixi kui. [12] N
to bataaxɛ sɛbɛ wo ma, n mu a sɛbɛxi na
fe ɲaaxi rabae xa fe xa ra, n mu a sɛbɛ na
mixi xa fe ra naxan bara fe ɲaaxi sətə. N a
sɛbɛ nɛ alako muxu xa marafanyi naxan na
wo bɛ a xa mini kɛnɛ ma Ala bɛ. [13] Na birin
bara muxu ralimaniya. Muxu man bara
ɲɛlɛxin Tito xa sɛɛwɛ xa fe ra, wo naxan
bɔɲɛ ralimaniyaxi a fanyi ra. [14] N nu bara
fe fanyi fala a bɛ wo xa fe ra. Wo mu n
nayaagixi na kui. Muxu naxan falaxi wo bɛ,

a birin findixi nɔndi nan na. Muxu naxan
falaxi Tito bɛ wo xa fe ra, na fan birin findixi
nɔndi nan na. [15] Wo xa marafanyi a bɛ, a xun
bara masa, barima wo to a rasɛnɛ, a bara wo
xa batui nun wo xa yaragaaxui to. [16] N bara
ɲɛlɛxin na lanlanteya ra naxan na won tagi,
a mu kanama fefe ma.

8

Danxaniyatɔɛ ɲama xa mali

[1] N ngaxakerenyie, n xa a fala wo bɛ Ala
hinnɛxi Masedon danxaniyatɔɛ ɲamae ra ki
naxɛ. [2] Hali e to nu na ɲaxankatɛ xɔrɔxɔɛ
kui, e xa sɛɛwɛ xungbe nun e xa setareɲa
xɔrɔxɔɛ a niyaxi nɛ e xa ki ti a fanyi ra. [3] N
bara findi e xa seede ra. E bara mixi ki alɔ
e nu nɔma naxan na, e man dangi na ra. [4] E
naxa muxu mayandi e yɛtɛ ɲanige ra, a e
fan xa sɛniyɛntɔɛe mali alɔ booree a rabama
ki naxɛ. [5] Na bara dangi muxu waxɔnfe ra.
A singe e naxa e yɛtɛ fi Marigi ma. Na dangi
xanbi, e man naxa e yɛtɛ fi muxu ma alɔ Ala
nu wama a xɔn ma ki naxɛ.

[6] Muxu bara Tito rasi, a xa na wali fanyi
rakamali wo bɛ a naxan fɔlɔxi. [7] Wo bara
xunnakeli sɔtɔ fe birin kui, alɔ wo xa danx-
aniya, wo xa masenyie, wo xa lɔnni, wo xa
tunnabɛxi, nun wo xa xanunteya muxu xa
fe ra. Wo xa xunnakeli sɔtɔ yi wali fanyi fan
xa fe ra. [8] N mu wo yamarife xɛ. N wama
a kolonfe nɛ xa wo xa xanunteya fiixɛ alɔ
booree gbe fiixɛxi ki naxɛ.

[9] Wo a kolon won Marigi Isa, Ala xa Mixi
Sugandixi, a hinnɛxi won na ki naxɛ. Fe
birin nu na a yi ra, kɔnɔ a naxa diɲɛ na
birin ma wo tan bɛ, alako wo xa banna a
xa setareɲa saabui ra. [10] N bara wo rasi na
ma alako a xa findi fe fanyi ra wo bɛ. Yaala
wo tan nan singe na natɛ tongo, wo tan nan
singe kɔbiri malan fɔlɔ. [11] Yakɔsi fa, wo xa na
raɲɔn, alako wo ɲanige fanyi xa kamali wo
xa fɛɛrɛ bɛrɛ ra. [12] Xa wo mixie kima ɲanige
fanyi ra, wo e mali wo nɔma naxan na, na
findima fe fanyi ra. Xa na fɛɛrɛ mu na wo yi
ra, fefe mu a ra.

[13] Muxu mu wama wo tan xa tɔɔrɔ alako
booree xa se sɔtɔ. Wo birin xa lan. [14] Yi
waxati, wo harige fanyi nɔma nɛ e malide
e xa setareɲa kui. Waxati gbɛtɛ, e tan fan
harige fanyi nɔma nɛ wo fan malide wo xa
setareɲa kui. Na kui, wo birin bara lan,
[15] alɔ a sɛbɛxi Kitaabui kui ki naxɛ, «Naxan
a gbegbe malanxi, a mu dangi a i. Naxan
dondoronti malanxi, a a hayi lixi nɛ.»

[16] Ala tantu, barima Ala bara a niya wo xa
fe xa lu Tito bɔɲɛ kui, alɔ muxu tan. [17] A
bara muxu xa marasi suxu. A man bara natɛ
tongo a yɛtɛ ra ɲɛlɛxinyi kui, a xa siga wo
yire. [18] Muxu na muxu ngaxakerenyi nde
xɛɛfe a matide, danxaniyatɔɛ ɲama naxan
birin matɔxɔma a xa kawandi xa fe ra.
[19] Danxaniyatɔɛ ɲamae bara a sugandi a xa
muxu fan mati na kɔbiri xaninde. Muxu na
birin nabama nɛ alako Ala xa matɔxɔɛ sɔtɔ,
a nun man muxu xa ɲanige fanyi xa raba.
[20] Muxu mu wama mixi yo xa fe ɲaaxi to
muxu wali ki ma, muxu na kɔbiri ya rafanyi
rawalima ki naxɛ. [21] Muxu fe fanyi nan tun
fenma na wali kui Marigi nun adamadie ya
xɔri.

[22] Muxu na won ngaxakerenyi gbɛtɛ fan
xɛɛfe booree matide. Muxu bara a to sanya
wuyaxi, muxu xa fe na a bɔɲɛ ma sɛnbɛ ra.
Yakɔsi, nde bara sa na sɛnbɛ fari, barima
a man bara la wo tan na. [23] N waliboore
Tito findixi n tan nan ma xɛɛra ra wo bɛ.
A matimae findixi danxaniyatɔɛ ɲamae nan
ma xɛɛrae ra Ala xa Mixi Sugandixi xa binyɛ
xa fe ra. [24] Na kui, wo xa wo xa xanunteya
masen yi mixie bɛ alako danxaniyatɔɛ ɲama
birin xa a kolon muxu fe fanyi naxee falaxi
wo xa fe ra, a nɔndi na a ra.

9

Danxaniyatɔɛe mixi malima ki naxɛ

[1] Hali n mu bataaxɛ sɛbɛ wo ma
sɛniyɛntɔɛe malife xa fe ra. [2] N ɲan bara
wo ɲanige fanyi kolon. N bara wo matɔxɔ
Masedonkae bɛ, a falafe ra wo tan Akayikae
rɛdixi na kɔbiri malanfe ra kabi yaala. Wo
to na natɛ suxu sɛnbɛ ra, e fan bara wa sofe
na kui. [3] Yakɔsi n na n ngaxakerenyie xɛɛfe
wo yire, alako n matɔxɔɛ naxan nabaxi wo
xa fe ra, a naxa findi wule ra. Wo xa kɔbiri
malan sinnanyi ma, alako e xa a li naa alɔ
n wo xa fe fala e bɛ ki naxɛ. [4] Xa a sa li n
nun Masedonkae mu wo xa laayidi tongoxi
rakamalixi lima naa, na findima yaagi nan
na n bɛ, a findima yaagi belebele nan na wo
fan bɛ. [5] Na kui, n bara n ngaxakerenyie xɛɛ
wo yire sinnanyi ma, alako wo xa laayidi
xa kamali. Na ki wo nɔma na rabade wo
waxɔnki, alako a naxa findi fe xɔrɔxɔɛ ra
wo bɛ.

[6] Wo xa ratu a ma, a naxan sansi xɔri xuri
rawalima, a fan sansi xuri di nan sɔtɔma.

Naxan sansi xɔri gbegbe rawalima, a fan
sansi gbegbe sɔtɔma nɛ. 7 Kankan xa mixi
ki a yɛtɛ ɲanige ra. Teku mu a ra. A naxa
mixi ki nimisɛ kui. Naxan mixi kima sɛɛwɛ
kui, na nan nafan Ala ma. 8 Ala nɔma barakɛ
mɔɔli birin nagorode wo ma. Nee wo hayi
lima nɛ, e man dangi a ra, alako wo xa nɔ
wali fanyi mɔɔli birin nabade. 9 A sɛbɛxi
Kitaabui kui, «A bara setaree ki a fanyi ra.
A xa tinxinyi buma abadan.» 10 Ala naxan
sansi xɔri fima sansisi ma, a a rabalo taami
ra, a man wo tan ma fɛɛrɛ rawuyama nɛ,
alako wo xa wali tinxinxie fan xa wuya.
11 Ala wo kima fɛɛrɛ gbegbe nan na, alako
wo fan xa mixie ki a fanyi ra. Mixie fama
nɛ Ala tantude wo xa mali xa fe ra, muxu
naxan soma e yi ra wo xili ra. 12 Wo naxan
fima sɛniyɛntɔɛe ma, a e hayi lima nɛ, a
man findi tantui gbegbe ra Ala bɛ. 13 Mixie
na wo xa wali to, e Ala tantuma nɛ, barima
wo xa danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma,
a bara findi batui ra. E Ala tantuma nɛ wo
xa mali xa fe ra, wo hinnɛxi e ra naxan na, a
nun mixi birin. 14 E fama nɛ Ala maxandide
wo bɛ xanunteya ra, barima e a kolon Ala
bara hinnɛ wo ra a fanyi ra. 15 Ala tantu a xa
hinnɛ xa fe ra naxan dangi fe birin na.

10

*P*ɔlu wɔyɛn ki

1 N tan Pɔlu, n wama wo rasife Ala xa Mixi
Sugandixi xa diɲɛ nun a xa fanyi nan saabui
ra. Wo naxɛ a n sɛnbɛ mu gbo n na wo ya
ma tɛmui naxɛ, fo n na makuya wo ra, n
fa wɔyɛn xɔrɔxɔɛ fala wo bɛ. 2 N bara wo
mayandi, wo naxa a niya n ma wɔyɛnyi xa
xɔrɔxɔ n fa tɛmui wo yire. Ndee ɲɔxɔ a ma
muxu na ɲɛrɛfe adama ki nan tun ma. N
wɔyɛnma a xɔrɔxɔɛ ra na mixie nan bɛ.
3 Adamadi nan muxu ra, kɔnɔ muxu mu
gere soma adama ki xa ma. 4 Muxu mu
gere soma adamadi xa geresosee xa ra.
Muxu gere soma Ala xa geresosee nan na
naxee nɔma Sentanɛ sɛnbɛe kanade. Muxu
maɲɔxunyi birin xun nakanama nɛ 5 naxan
Ala xa fe kolonyi matandima yɛtɛ igboɲa
kui. Maɲɔxunyi birin xa lu Ala xa Mixi
Sugandixi xa yaamari bun ma. 6 Wo na wo
xa batui rakamali, naxan na tondi na ra,
muxu fama nɛ na kanyi ɲaxankatade.
7 Wo xa na fe mato a fanyi ra. Xa mixi la
a ra a findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan gbe
ra, a xa a kolon muxu tan fan na na ki nɛ. 8 N
mu yaagima wɔyɛnyi xungbe falafe ra wo
bɛ Marigi xa yaamari xa fe ra, a naxan fixi n
ma alako n xa wo mali sɛnbɛ sɔtɔde. A mu
n xɛɛxi wo xun nakanade xɛ. 9 N mu findixi
mixi xa ra naxan nɔma wo magaaxude n
ma sɛbɛli ra, alɔ wo a maɲɔxunxi ki naxɛ.
10 Ndee a falama, «A xa bataaxɛe sɛnbɛ gbo,
e xɔrɔxɔ, kɔnɔ a gundi yati na fa, a sɛnbɛ
mu gbo, a xa masenyi yusi yo mu na.»
11 Na kanyie xa a kolon muxu naxan falama
muxu xa bataaxɛe kui, muxu fama nɛ na
birin nakamalide muxu fa tɛmui.
12 Muxu mu suusama muxu yɛtɛ mis-
aalide yɛtɛ igboe ra. Muxu mu wama muxu
yɛtɛ maniyafe e ra. E na e yɛtɛ igbo e yɛtɛ
xa maɲɔxunyi ra, e bara gɛ e xa lɔnnitareɲa
masende. 13 Muxu mu wama muxu yɛtɛ xa
fe falafe han pon! Ala yaamari naxan fixi
muxu ma mixie bɛ muxu naxee xaranma,
muxu na nan falama wo bɛ. 14 A mu luxi alɔ
muxu mu siga wo yire. Muxu singe nan wo
lixi Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi
ra. 15 Muxu mu matɔxɔɛ fenma han a dangi a
i mixi gbɛtɛe xa walie xa fe ra, fo wali naxan
soxi muxu tan yi ra. Muxu wama naxan
xɔn, wo xa danxaniya xun xa masa, muxu
xa wali xa gbo wo ya ma. 16 Na ki muxu nɔma
nɛ Ala xa xibaaru fanyi masende yire gbɛtɛ
naxee dangi wo ra. Muxu mu matɔxɔɛ
fenma mixi gbɛtɛe xa wali fɔxie ra. 17 Xa
mixi wa a yɛtɛ matɔxɔfe, Marigi wali naxan
nabaxi a xa duniɲɛigiri kui, a xa a yɛtɛ
matɔxɔ Marigi xa fe nɛ i. 18 Barima yɛtɛ
matɔxɔɛ xa mu rafan Marigi ma, fo Marigi
yɛtɛ naxan matɔxɔma.

11

*P*ɔlu xa wali

1 Wo xa wo haakɛ to n bɛ, alɔ wo ɲan na
a rabafe ki naxɛ, n xa n ma daxuɲa nde fala
wo bɛ. 2 Wo rafan n ma Ala xa xanunteya ra,
naxan mu wama a firin nde xɔn. N wo soxi
Ala xa Mixi Sugandixi gbansan nan yi ra, alɔ
ginɛ naxan fixi xɛmɛ ma a dimɛdi. 3 Kɔnɔ
n gaaxuxi nɛ mixi ndee fa wo madaxufe, e
fa wo xaxili makuya Ala xa Mixi Sugandixi
xa fe ra, wo biraxi naxan fɔxɔ ra bɔɲɛ fiixɛ
ra. Na kui, wo luma nɛ alɔ Nɛɛnɛ Mahawa
bɔximase naxan madaxu yunubi xa fe ra. 4 N
a falama na fe nan ma, wo wo tuli matima
mixi nan na, naxan Isa xa fe masenma wo
bɛ ki gbɛtɛ, bafe muxu gbe ki ra. Wo man
tinma xaxili gbɛtɛ suxude, bafe Ala Xaxili

Sɛniyɛnxi ra wo naxan sɔtɔxi. Wo masenyi
nde rabatuma naxan mu lanxi muxu xa
masenyi ma, wo laxi naxan singe ra.
5 Kɔnɔ n a kolon n mu xurun na mixie bɛ,
naxee e yɛtɛ findixi wo bɛ xɛɛra fisamantee
ra. 6 Hali n wɔyɛn ki mu tofan a gbe ra,
kɔnɔ n xaxili tan gbo. Muxu bara na masen
wo bɛ a fanyi ra. 7 N to n yɛtɛ magoro
Ala xa xibaaru fanyi masenfe ra wo bɛ
sare xanbi, alako wo tan xa fe xa mate, na
findixi tantanyi nan na wo bɛ? 8 N bara
danxaniyatɔɛ ɲama gbɛtɛe makula, alako n
xa nɔ walide wo bɛ sare xanbi. N mu n ma
kɔntɔfili dɔxɔxi mixi yo xun ma wo ya ma.
9 Masedon danxaniyatɔɛe nan fa n malide n
ma tɔɔrɛ kui. N na birin naba nɛ alako n
naxa findi kote ra wo bɛ. Han ya na xaxili
na n yi ra. 10 N xa nɔndi fala wo bɛ Ala xa
Mixi Sugandixi xili ra, n walixi wo bɛ sare
xanbi ki naxɛ, n man walima na ki nɛ Akayi
bɔxi birin ma, barima na findixi xunnakeli
nan na n bɛ. 11 Munfe ra? N mu na rabaxi
wo tan bɛ xanunteya xa ra? Ala a kolon. 12 N
naxan nabaxi, n man gbilenma nɛ na raba
ra, alako mixi yo naxa nɔ e misaalide muxu
ra. Ndee wama na binyɛ nan xɔn. 13 Na
mixie e yɛtɛ findixi wo bɛ xɛɛra fisamantee
ra, kɔnɔ wule falɛe nan e ra, naxee mixi
madaxuma, a falafe ra e tan nan findixi Ala
xa Mixi Sugandixi xa xɛɛrae ra. 14 Kɔnɔ na
mu findima dɛ ixarɛ ra, barima hali Sentanɛ
a mixi madaxuma, a a yɛtɛ kan misaali
malekɛ nɔrɔxi ra. 15 Sentanɛ xa walikɛe fan
birama na misaali nan fɔxɔ ra, e fa e yɛtɛ
masen walikɛ tinxinxie ra. E fama nɛ e sare
sɔtɔde.
16 Wo xa wo haakɛ to n bɛ, n fan xa n
yɛtɛ matɔxɔ dondoronti, kɔnɔ wo naxa a
maɲɔxun daxuɲa ra de! Hali wo a maɲɔxun
daxui na n na, wo xa diɲɛ alako n xa n gbe
fala wo bɛ. 17 Na kui, n mu wɔyɛnma Marigi
waxɔnki ma. N wɔyɛnma daxui ki nan ma
naxan wama a yɛtɛ matɔxɔfe. 18 Mixi gbegbe
to so yɛtɛ igboɲa kui adamadi ki ma, n fan
xa n kan matɔxɔ. 19 Wo tan xaxilimae, wo
tinma xaxilitaree ra tɛmui birin. 20 Wo tan
tinma wo xa findi konyie ra, mixie xa wo
rawali a ɲaaxi ra, e xa se birin ba wo yi ra,
e xa e ya ragoro wo ma, e man xa wo dɛ
ragarin.
21 N bara a fala wo bɛ yaagi ra, muxu tan
mu na sɛnbɛ mɔɔli masenxi wo bɛ. Kɔnɔ e
suusaxi e yɛtɛ kan matɔxɔɛ naxan na, fo n
fan xa suusa na ra, hali a findi xaxilitareɲa
ra n bɛ. 22 Eburu mixie nan e ra? N tan
fan findixi Eburu mixi nan na. Isirayilakae
nan e ra? N tan fan findixi Isirayilaka nan
na. Iburahima bɔnsɔɛ nan e ra? N tan
fan Iburahima bɔnsɔɛ nan n na. 23 Ala xa
Mixi Sugandixi xa walikɛe nan e ra? Wo wo
haakɛ to n bɛ de, n tan dangi e ra. N bara
wali dangi e ra, n bara sa geeli dangife e
ra, n bara bɔnbɔɛ sɔtɔ dangife e ra, n bara
makɔrɛ faxɛ dɛ ra dangife e ra.
24 Sanmaya suuli Yuwifie n bɔnbɔma
sɛbɛrɛ ya tongo saxan nun solomanaani ra.
25 Sanmaya saxan e n bɔnbɔma gbengbeta
ra. Sanmaya keren e bara n magɔnɔ gɛmɛe
ra. Sanmaya saxan n ma kunkui dulama baa
ma. Sanmaya keren n bara xi keren nun
kɔɛ keren nadangi ye xɔɔra baa ma. 26 N
ma biyaasi wuyaxi kui, n bara tɔɔrɔ xure
igirife ra, n bara tɔɔrɔ muɲɛtie xa fe ra, n
yɛtɛ kan bɔnsɔɛ mixie bara n tɔɔrɔ, kaafirie
fan nu bara n tɔɔrɔ. N bara tɔɔrɔ taae,
gbengberenyi, nun baa ma. Danxaniyatɔɛ
wule falɛe fan bara n tɔɔrɔ. 27 N bara tɔɔrɔ
wali xɔrɔxɔɛe xa fe ra. Sanmaya wuyaxi n
mu xi, n mu baloe sɔtɔ, n mu ye min, n lu
kaamɛ ra, n mu sose sɔtɔ ɲɛmɛ ra. 28 Naxan
saxi na birin fari, lɔxɔ yo lɔxɔ n kɔntɔfilima
danxaniyatɔɛ ɲamae xa fe ra. 29 Sɛnbɛ na ba
mixi nde, a bara ba n fan na. Danxaniyatɔɛ
na yunubi fe raba, a n sondonyi tɔɔrɔma nɛ
alɔ tɛ na sa a ma.
30 Iyo, xa a lanma n xa n yɛtɛ matɔxɔ
fe nde ra, n nan n yɛtɛ matɔxɔma n ma
sɛnbɛtareya nan na. 31 Ala, naxan find-
ixi Marigi Isa baba ra, naxan matɔxɔma
abadan, a a kolon n mu wule falama.
32 Damasi gomina, naxan nu na Mangɛ
Aretasi xa yaamari bun ma, a naxa taa
naadɛe balan alako a xa n suxu, 33 kɔnɔ
danxaniyatɔɛe naxa n nagoro taa tɛtɛ
wundɛri ra debe kui, n fa n ba a yi ra.

12

*P*ɔlu xa matɔxɔɛ

1 N lanma n xa nde sa na matɔxɔɛ fari?
Na yusi mu na, kɔnɔ n man xa laamatunyie
nun masenyie xa fe fala wo bɛ Marigi naxee
fixi n ma. 2 Isayanka nde nu na, naxan xanin
koore walaxɛ saxan nde. Na ɲɛ fu nun naani
nan yi ki. N mu a kolon xa a fate yati
nan siga, xa na mu a xaxili gbansan. Ala a
kolon. 3 Hali Ala gbansan nan to a kolon, xa
a fate yati nan siga, xa na mu a ra a xaxili

gbansan, n fe keren nan kolon, [4] na xɛmɛ
xaninxi nɛ ariyanna. Mɛnni a naxa fee mɛ,
naxee mu daxa adama xa e masen a boore
bɛ. [5] N bara na xɛmɛ matɔxɔ. N tan nan
lanxi na xɛmɛ ma, kɔnɔ n mu wama n yɛtɛ
matɔxɔfe. N nan n ma sɛnbɛtareya gbansan
nan matɔxɔma.
[6] Kɔnɔ xa n bara wa n yɛtɛ matɔxɔfe, na
mu findima xaxilitareɲa ra, barima n naxan
birin falama a findixi nɔndi nan na. N
mu na birin falama xɛ, alako mixie naxa
n ma fe ite dangife e naxan toma a nun e
naxan mɛma n xun ma. [7] Na laamatunyie to
magaaxu, n naxa dundu.
Ala naxa tɔɔrɛ nde dɔxɔ n ma, naxan
fatanxi Sentanɛ xa malekɛ ra, alako n naxa
n yɛtɛ igbo na laamatunyi magaaxuxie xa fe
ra. [8] N naxa Ala maxandi sanmaya saxan a
xa na tɔɔrɛ ba n ma, [9] kɔnɔ a naxa a masen n
bɛ, «N ma hinnɛ bara i rali. I n ma sɛnbɛ
kamalixi kolonma i xa sɛnbɛtareya nan
kui.» Na nan a toxi n nan n ma sɛnbɛtareya
matɔxɔma, alako Ala xa Mixi Sugandixi
sɛnbɛ xa lu n bɛ. [10] Na nan a toxi sɛnbɛtareya
rafanxi n ma. Hali na findi konbi ra, hali na
findi fe xɔrɔxɔɛ ra, hali na findi ɲaxankatɛ
nun tɔɔrɛ ra n bɛ Ala xa Mixi Sugandixi xa
fe ra, na birin nafan n ma, barima n a kolon
n sɛnbɛ sɔtɔma n ma sɛnbɛtareya nan kui.
[11] Wo bara a niya n xa wɔyɛn alɔ daxui. A
nu lanma nɛ wo tan yati xa fe fanyi fala n
ma fe ra. Hali n ma fe to goroxi, n mu xurun
na xɛɛra fisamantee ya i. [12] N bara n ma
xɛɛraya fɔxie masen wo bɛ, n to tɔnxumae,
fe magaaxuxie, nun kaabanakoe raba wo
tagi duluxɔtɔɛ xungbe kui. [13] Fe keren
gbansan nan na, n mu naxan nabaxi wo ra
alɔ n a raba danxaniyatɔɛ ɲama gbɛtɛe ra ki
naxɛ. N mu tin findide kote ra wo tan bɛ. Xa
na mu rafan wo ma, wo xa diɲɛ.
[14] N rɛdixi n ma biyaasi saxan nde rabafe
ra wo xɔnyi. N mu findima kote ra wo bɛ
de, barima n mu wama wo harige xɔn ma. N
wama wo tan yati nan xɔn ma. A mu lanma
die xa fɛɛrɛ fen e barimixie bɛ. A lanma
barimixie nan xa fɛɛrɛ fen e xa die bɛ. [15] N
tan bara tin fɛɛrɛ fende wo bɛ. N bara tin n
yɛtɛ fide wo bɛ. N to wo xanuxi a gbe ra, wo
tan nde bama na xanunteya nan na n tan
bɛ?
[16] Awa yire, kɔnɔ n mu findixi kote ra wo
bɛ. Nde a falama a kɔɔta mixi nan n na, a n
bara wo masɔtɔ kɔɔta wali ra. [17] Kɔnɔ n xa
wo maxɔrin, n bara wo rawali n ma xɛɛrae
saabui ra? [18] N naxa Tito mayandi a xa siga
wo yire. N man naxa n ngaxakerenyi gbɛtɛ
xɛɛ naxan a matima. Tito wo rawali nɛ? N
nun Tito mu ɲɛrɛ xaxili keren xa fari? A mu
n tan xa fɔxi raba? [19] N xanuntenyie, kabi
tɛmui xɔnnakuye wo ɲɔxɔ a ma muxu na
muxu yɛtɛ nan xunmafalafe, kɔnɔ muxu na
Ala xa Mixi Sugandixi xa masenyi nan tife
wo bɛ Ala ya xɔri alako wo xa danxaniya xa
sabati.
[20] Kɔnɔ n bara gaaxu n wo ɲɛrɛ ki nde
life naa naxan mu rafan n ma. Tɛmunde
n fan ɲɛrɛ ki mu fama rafande wo ma. N
bara gaaxu n na siga wo xɔnyi n yi fee nan
lima naa: lantareya, tɔɔnɛ, xɔnnanteya,
boore matandi, wɔyɛn ɲaaxi, naafixiya,
yɛtɛ igboɲa, nun ɲaxasi. [21] Yi biyaasi n bara
gaaxu Ala fama nɛ n ma fe ragorode wo
saabui ra, n fa nimisa wo xa yunubie xa fe
ra, mixi ndee mu gbilen naxee fɔxɔ ra, alɔ
sɛniyɛntareɲa, yɛnɛ, nun langoeɲa.

13

*P*ɔlu xa biyaasi saxan nde

[1] N ma biyaasi saxan nde nan yi ki wo
xɔnyi. «Fe birin makiitima seede firin, xa
na mu, seede saxan nan xui ma.» [2] N to
n ma biyaasi firin nde raba wo xɔnyi, n
naxa a fala wo bɛ, «N na fa, n mu diɲɛma
mixi yo ma.» Yakɔsi, hali n na yire makuye,
n man bara gbilen na wɔyɛnyi ma mixie
bɛ, naxee nu bara yunubi raba, a nun mixi
gbɛtɛe. [3] Wo wama a kolonfe xa Ala xa Mixi
Sugandixi na wɔyɛnfe n saabui nan na. Wo
fama na kolonde, barima a sɛnbɛ mu xurun
wo bɛ. A sɛnbɛ gbo wo ya ma. [4] Mixie
naxa a mabanban wuri magalanbuxi ma a
xa sɛnbɛtareya kui, kɔnɔ Ala naxa a rakeli
faxɛ ma sɛnbɛ ra. Muxu tan fan, muxu
sɛnbɛ mu gbo, kɔnɔ muxu fama nɛ lude a
sɛɛti ma wo malife ra Ala sɛnbɛ saabui ra.
[5] Wo xa wo yɛtɛ mato a kolonfe ra xa
wo danxaniyaxi. Wo xa na mato a fanyi
ra. Wo mu a kolon Ala xa Mixi Sugandixi
Isa na wo bɔɲɛ i? Kɔnɔ xa wo bara a to
wo mu danxaniyaxi, Isa mu na wo bɔɲɛ i
de! [6] Wo xa a kolon muxu tan danxaniyaxi.
[7] Muxu Ala maxandima wo bɛ alako wo naxa
fe ɲaaxi yo raba. Muxu mu wama wo xa lu
tinxinyi kui alako muxu xa xili fanyi sɔtɔ.
Muxu wama na nan xɔn wo tan bɛ, alako
wo xa lu kira fanyi xɔn, hali mixi nde kiiti
ɲaaxi dɔxɔma muxu ma. [8] Muxu tan mu

nɔma nɔndi matandide, fo muxu xa bira a
fɔxɔ ra. [9] Xa muxu sɛnbɛ xurun, kɔnɔ wo
gbe naxa gbo, muxu bara ɲɛlɛxin. Muxu
Ala maxandima nɛ alako wo xa danxaniya
xa kamali. [10] N na bataaxɛ sɛbɛfe wo ma
yire makuye barima n mu wama fe xɔrɔxɔɛ
falafe wo bɛ wo ya xɔri. Marigi bara n xɛɛ a
xili ra alako n xa wo mali, wo xun nakanafe
mu na naxan na.
[11] N ngaxakerenyie, a dɔnxɔɛ ra, Ala, xa-
nunteya nun bɔɲɛsa kanyi xa lu wo sɛɛti
ma, wo xa sɛɛwa, wo xa kamali, wo xa wo
bore ralimaniya, wo xa lan wo bore ma, wo
xa lu bɔɲɛsa kui. [12] Wo xa wo bore xɛɛbu
sunbui sɛniyɛnxi ra. Sɛniyɛntɔɛ birin bara
wo xɛɛbu. [13] Ala xa Mixi Sugandixi Marigi
Isa xa hinnɛ wo ra, Ala xa wo xanu, Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi xa lu wo bɔɲɛ i.

Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Galati danxaniyatɔɛ ɲama ma
Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxɛ nan na Ala xa xɛɛra Pɔlu naxan sɛbɛ danxaniyatɔɛ ɲama ma, naxee nu sabatixi Galati bɔxi ma. Tɛmui dangixi, Pɔlu nu bara kawandi ti naa, alako mixie xa danxaniya Isa ma. Na birin sɛbɛxi Isa xa Xɛɛrae xa Taruxui kui, Sora 13 nun 14.

Isa xa wali to fɔlɔ Isirayila bɔxi ma, danxaniyatɔɛ singee Yuwifie nan nu gbo e ya ma. (Yuwifi xili ba, Isirayila xili ba, bɔnsɔɛ keren nan xili a ra.) E naxa la a ra a Isa nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, e xa namiɲɔnmɛe naxan xa fe masen e xa Kitaabui kui. E mu Isa xa sɛriyɛ tongoxi alɔ diinɛ nɛɛnɛ, barima e a toxi ki naxɛ, Isa xa sɛriyɛ bara Yuwifie xa diinɛ rakamali, alɔ Ala nu bara a masen ki naxɛ. Na kui, e to findi Isayankae ra, e mu e xa diinɛ sɛriyɛ rabɛɲin naxan nu sɛbɛxi Tawureta Munsa nun Yabura Dawuda kui. E naxa Isa xa sɛriyɛ sa sɛriyɛ boore fari.

Na sese mu nu findixi fe xɔrɔxɔɛ ra na kawandi nu tima tɛmui naxɛ Yuwifie nan gbansan bɛ, kɔnɔ Isa xa xɛɛrae to na masenyi kawandi si gbɛtɛe bɛ, fe ndee naxa mini. Si gbɛtɛe tan to findi Isayankae ra, e tan mu nu tinxi Yuwifie xa naamunyie xa sa Isa xa sɛriyɛ fari, barima Isa xa sɛriyɛ nu bara e wasa.

Na kui, Yuwifi Isayanka ndee naxa si gbɛtɛ Isayankae xili kana e xa sunnatareya xa fe ra. E naxa a fala a Isayanka naxan mu sunnaxi, a mu gɛxi kisi sɔtɔde. Pɔlu to na xaxili mɛ, a naxa na fe matandi, a falafe ra xa kisi sɔtɔma Isa xa sɛrɛxɛ saabui nan na, mixi hayi mu na sunnɛ ma kisi xa fe ra. A mu a fala sunnɛ mu fan. A a fala nɛ sunnɛ, xa na mu a ra yaamari gbɛtɛ, a mu nɔma mixi rakiside. Isa xa sɛrɛxɛ nan gbansan nɔma na rabade.

Na galanbui naxan so Yuwifi Isayankae nun si gbɛtɛe Isayankae tagi, a nɔma xaxili gbegbe fide won fan ma. Diinɛ fee na na, a lanma won xa naxee raba, kɔnɔ e mu won nakisima. Naamunyi ndee na na, won nɔma naxee rabade, kɔnɔ a mu lanma won xa e findi teku ra kisi xa fe ra. Na birin tagi rasafe ndedi xɔrɔxɔ, kɔnɔ Ala xa Kitaabuie nɔma lɔnni fide won ma nee xa fe ra.

Bafe na fe ra, Annabi Pɔlu xa Kitaabui Galati danxaniyatɔɛe bɛ, a man danxaniyatɔɛ ɲɛrɛ ki masenma won bɛ. Xanunteya nan findixi Isayankae xa yaamari singe ra. Ala Xaxili Sɛniyɛnxi, naxan sabatixi danxaniyatɔɛ bɔɲɛ kui, na nan a raɲɛrɛma Ala xa kira xɔn ma. Na tide gbo, barima xa na mu a ra Sentanɛ fe birin nabama nɛ alako a xa a raɲɛrɛ kira gbɛtɛ xɔn ma, naxan findixi yunubi kira ra. Ala xa won natanga na ma. Amina.

Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Galati danxaniyatɔɛ ɲama ma

Xɛɛbui

1-2 N tan Pɔlu nun n ngaxakerenyie, muxu
bara danxaniyatɔɛ ɲamae xɛɛbu naxee na
Galati bɔxi ma. Mixi yo mu n xɛɛxi. Ala
xa Mixi Sugandixi Isa nun Baba Ala naxan
a rakelixi faxɛ ma, e tan nan n xɛɛxi. 3 Won
Baba Ala nun won Marigi Isa, Ala xa Mixi
Sugandixi, e xa hinnɛ nun bɔɲɛsa fi wo ma.
4 Isa a yɛtɛ baxi sɛrɛxɛ ra won ma yunubie
xafarife nan na, a xa won natanga yi waxati
ɲaaxi ma, alɔ won Baba Ala wama a xɔn ma
ki naxɛ. 5 Tantui na Ala bɛ abadan. Amina.

Galatikae gbilenfe Ala xa kira fɔxɔ ra

6 N dɛ bara ixara wo to gbilenfe wo xilima
fɔxɔ ra yi ikɔrɛxi ra, naxan bara wo xili
a xa Mixi Sugandixi xa hinnɛ saabui ra.
Wo na birafe masenyi gbɛtɛ nan fɔxɔ ra,
7 naxan mu findixi masenyi fanyi ra. Mixi
ndee wama wo xaxili ifufe, e xa Ala xa Mixi
Sugandixi xa xibaaru fanyi mafindi.
8 Kɔnɔ xa a sa li muxu tan, xa na mu a
ra Ala xa malekɛ nde naxa masenyi ti wo
bɛ, naxan mu lanxi na masenyi fanyi ma
naxan masenxi wo bɛ a singe ra, dankari
na na kanyi bɛ. 9 N xa gbilen na ma a firin
nde. Xa mixi yo fa masenyi nde tide wo bɛ,
naxan mu lanxi na masenyi fanyi ma naxan
masenxi wo bɛ a singe ra, dankari na na
kanyi bɛ.

Pɔlu xa xɛɛraya

10 Na kui, n na nde sago rabafe,
ibunadama ba ka Ala? Wo ɲɔxɔ a ma a n

wama adamadi sago nan nabafe? Xa na na
a ra nu, n mu findima Ala xa Mixi Sugandixi
xa konyi ra. 11 N ngaxakerenyie, n xa a fala
wo bɛ a n xibaaru fanyi naxan ibama a mu
fatanxi adama xaxili xa ra. 12 N mu a sɔtɔ
mixi xa ra. Mixi yo mu n xaranxi a ra. Ala
xa Mixi Sugandixi Isa yati nan a masenxi n
bɛ.
13 Wo bara a mɛ a singe n nu biraxi Yuwi-
fie xa diinɛ fɔxɔ ra sɛnbɛ ra ki naxɛ. N nu
Ala xa danxaniyatɔɛ ɲamae ɲaxankatama
nɛ a ɲaaxi ra alako n xa e sɔntɔ. 14 N xaranyi
naxan nabaxi Yuwifie xa diinɛ kui, a dangi n
booree xa xaranyi ra. N nu birama n benbae
xa naamunyie fɔxɔ ra sɛnbɛ nan na.
15 Kɔnɔ Ala nu bara n sugandi kafi n bari
tɛmui. A naxa n xili a xa hinnɛ ra, 16 a fa a xa
Di masen n bɛ, alako n xa a xa fe kawandi ti
si gbɛtɛɛ tagi. A to n xili na ma, n mu marasi
fen mixi yo ra, 17 n mu siga Darisalamu mixie
yire naxee singe findi Isa xa xɛɛrae ra n tan
bɛ. N naxa siga keren na Arabu bɔxi ma. Na
dangi xanbi n naxa gbilen Damasi taa kui.
18 Ɲɛ saxan to dangi, n naxa siga
Darisalamu, alako n xa Piyɛri kolon. N naxa
lu a xɔnyi xi fu nun suuli. 19 N mu Isa xa
xɛɛra gbɛtɛ to na tɛmui, fo Isa xunya Yaki.
20 N xa a fala wo bɛ Ala ya xɔri, n naxan
sɛbɛfe wo ma, wule yo mu na a kui.
21 Na ɲɛrɛ dangi xanbi, n naxa siga Siriya
nun Silisi bɔxi ma. 22 Isayanka ɲamae naxee
nu na Yudaya, nee mu nu n kolonxi na
tɛmui, 23 kɔnɔ e nu bara a mɛ a mixi naxan
nu e tɔɔrɔma, a a bara findi danxaniya
kawandila ra. «Singe a nu wama na danx-
aniya xun nakanafe, kɔnɔ yakɔsi a na a
kawandife.» 24 Na kui, e naxa Ala matɔxɔ n
ma fe ra.

2

Pɔlu nun Isa xa xɛɛrae

1 Ɲɛ fu nun naani to dangi kelife na
biyaasi singe ma, n man naxa gbilen
Darisalamu. Baranabasi nun Tito nu na n
fɔxɔ ra. 2 Ala nu bara a masen n bɛ n xa
siga naa alako n xa dɛntɛgɛ sa e bɛ n xibaaru
fanyi naxan ibama si gbɛtɛɛ tagi. N mu na
dɛntɛgɛ sa e birin xa bɛ, fo danxaniyatɔɛ
kuntigie, barima n mu nu wama n ma wali
xun xa rakana.
3 Kɔnɔ hali Tito Girɛkika naxan nu na n
fɔxɔ ra, e mu a karaxan a xa sunna. 4 Mixi
sunnafe nu bara findi ɲɔxɔnsɔsɔɛ ra muxu
tagi, barima mixi nde naxee mu findixi
danxaniyatɔɛɛ ra, nee naxa so muxu ya ma
gundo kui. E nu wama won ma xɔrɛya nan
nabɛnfe, Ala xa Mixi Sugandixi Isa naxan
fixi won ma, alako won man xa gbilen
konyiya kui. 5 Kɔnɔ muxu mu tin na xaxili
ra fefe ma, alako wo naxa ba Isa xa nɔndi
kira xɔn ma.
6 N mu n xaxili tixi mixie ra ɲama bi-
raxi naxee fɔxɔ ra, barima Ala mu mixi yo
rafisama a boore bɛ. E tan mu sese sa n
ma masenyi fari. 7 E naxa a to Ala nan na
xɛɛraya taxuxi n na, n xa Isa xa xibaaru
fanyi iba si gbɛtɛɛ bɛ, alɔ Piyɛri a rabama
Yuwifie bɛ ki naxɛ. 8 Ala naxan Piyɛri xɛɛ
a xa wali rabade Yuwifie tagi, a tan nan
n fan xɛɛ a xa wali rabade si gbɛtɛɛ tagi.
9 Yaki, Piyɛri, nun Yaya naxee findixi kuntigi
xungbee ra danxaniyatɔɛɛ tagi, e naxa n
nun Baranabasi rasɛnɛ a ngaxakeren ki ma
e to a kolon Ala hinnɛxi n na ki naxɛ. E naxa
lan a ma a muxu xa xɛɛraya raba si gbɛtɛɛ
tagi, e tan fan xa a raba Yuwifie tagi. 10 E
man naxa muxu mayandi muxu xa setaree
mali muxu xa wali kui. Fe nan na ki n nu
wama naxan nabafe a fanyi ra.

Yuwifie nun si gbɛtɛɛ

11 Piyɛri to fa Antiyɔki, n naxa a matandi,
barima a nu bara tantan. 12 Beenun Yaki xa
mixi ndee xa siga a yire, a nu a dɛgema a
nun si gbɛtɛɛ. Kɔnɔ e to a xɔnyi li, a naxa
gbilen mixie fɔxɔ ra naxee findixi si gbɛtɛɛ
ra. A nu bara gaaxu Yaki xa mixie ya ra,
barima e nu laxi a ra a danxaniyatɔɛɛ lanxi
nɛ e xa sunna. 13 Yuwifi gbɛtɛɛ naxa bira a xa
filankafuiɲa fɔxɔ ra, han e naxa Baranabasi
fan natantan.
14 N to e xa tinxintareya to, naxan mu
lanxi Ala xa nɔndi ma, n naxa a fala Piyɛri
bɛ e birin ya xɔri, «Hali i to findixi Yuwifi
ra, i na ɲɛrɛfe si gbɛtɛɛ xa naamunyi ki nan
ma, naxan mu findi Yuwifi xa naamunyi ra.
Munfe ra i a falama si gbɛtɛɛ bɛ e xa ɲɛrɛ
Yuwifie ɲɛrɛ ki ma?»
15 Won tan naxee barixi Yuwifiya kui,
naxee mu findixi yunubitɔɛɛ ra si gbɛtɛɛ
tagi, 16 won a kolon mixi yo mu nɔma Ala xa
sɛriyɛ birin nabatude, a fa lu a mu tantan na
xa a findi tinxintɔɛ ra. A findima tinxintɔɛ
ra a to danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi
Isa ma. Na kui, won bara danxaniya Ala xa
Mixi Sugandixi Isa ma, alako won xa tinxin

na danxaniya saabui ra. Won mu nɔma
Ala xa sɛriyɛ birin natinmɛde, han won xa
findi tinxintɔɛe ra. Mixi yo mu nɔma Ala
xa sɛriyɛ birin natinmɛde, han a fa findi
tinxintɔɛ ra.
17 Xa won na tinxinyi fenfe Ala xa Mixi
Sugandixi saabui ra, won fa yunubi nde
raba, na a masenma yunubi rafan Ala xa
Mixi Sugandixi ma? Astɔfulahi. 18 N mu
lama a ra sɔnɔn n nɔma Ala xa yaamari
birin natinmɛde, han n xa findi tinxintɔɛ
ra. Xa a sa li n bara gbilen na xaxili ma,
na mu findi Ala xa sɛriyɛ ra. 19 N to a to
n mu nɔma Ala xa sɛriyɛ birin natinmɛde,
n naxa na xaxili lu na, alako n ma ɲɛrɛ ki
fanyi xa findi tantui ra Ala bɛ. 20 Ala xa Mixi
Sugandixi faxa ki naxɛ wuri magalanbuxi
ma, n waxɔnfe fan bara faxa na ki. Yakɔsi
n mu birama n waxɔnfe fɔxɔ ra. Ala xa Mixi
Sugandixi nan n ma duniɲɛigiri raɲɛrɛma.
N n ma duniɲɛigiri raɲɛrɛma danxaniya
nan saabui ra. N bara danxaniya Ala xa
Di ma naxan a yɛtɛ baxi sɛrɛxɛ ra n bɛ
a xa xanunteya xa fe ra. 21 N mu tinma
Ala xa hinnɛ rabolode. Xa a sa li n nɔma
Ala xa yaamarie ratinmɛde han n xa findi
tinxintɔɛ ra, a lima Ala xa Mixi Sugandixi
xa faxɛ tide yo mu na won ma kisi xa fe ra.

3

Danxaniyatɔɛe findixi Iburahima xa die
nan na
1 Wo tan Galatika xaxilitaree, nde wo
madaxuxi? A masenxi nɛ wo bɛ a fiixɛ ra
a Ala xa Mixi Sugandixi banban nɛ wuri
magalanbuxi ma. 2 Wo a fala n bɛ munse a
niyaxi wo xa Ala Xaxili Sɛniyɛnxi sɔtɔ. Wo
a sɔtɔxi Ala xa sɛriyɛ ratinmɛfe nan saabui
ra, ka wo a sɔtɔxi nɛ barima wo danxaniyaxi
Ala xa masenyi ma wo naxan mɛxi? 3 Wo
xaxili mu na? Singe wo xaxili nu tixi Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi nan na, kɔnɔ yakɔsi wo laxi
wo yɛtɛ kan sɛnbɛ nan na. Munfe ra? 4 Wo
bara tɔɔrɔ Ala Xaxili sɔtɔfe ra, yakɔsi munfe
ra wo wama na bɛɲinfe? Na bara findi fe
fufafu ra wo bɛ? 5 Ala a Xaxili Sɛniyɛnxi fima
wo ma, a man kaabanakoe rabama wo tagi.
A wo kima nɛ, barima wo bara a xa sɛriyɛe
rabatu, ka a wo kima nɛ barima wo bara
danxaniya Ala xa masenyi ma wo naxan
mɛxi?
6 Wo xa Iburahima xa fe mato. A to
danxaniya Ala ma, a naxa tinxinyi sɔtɔ
Ala mabiri. 7 Na nan na ki, mixi naxan
danxaniya Ala ma, na bara findi Iburahima
xa di ra. 8 Kitaabui na nan yati fala beenun
a xa raba, a falafe ra Ala fama si gbɛtɛe
ratinxinde e xa danxaniya saabui ra. A
naxa na masenyi fanyi masen singe nu,
a to a fala Iburahima bɛ, «Si birin fama
nɛ duba sɔtɔde i tan saabui ra.» 9 Na kui,
danxaniyatɔɛ birin duba sɔtɔma nɛ alɔ Ibu-
rahima danxaniyatɔɛ. 10 Mixi naxan katama
Ala xa yaamarie ratinmɛde alako a xa kisi
sɔtɔ, na findixi mixi dankaxi nan na, barima
a sɛbɛxi Kitaabui kui, «Mixi naxan mu yaa-
mari birin nabama, naxee sɛbɛxi Ala xa
sɛriyɛ Kitaabui kui, a dankaxi.» 11 Mixi yo
mu nɔma Ala xa yaamarie birin nabatude,
na xa a findi tinxintɔɛ ra. A sɛbɛxi Kitaabui
kui, «Tinxintɔɛ kisima a xa danxaniya nan
saabui ra.»
12 A man sɛbɛxi, «Mixi naxan Ala xa yaa-
marie birin nabatuma, a kisima nee nan
saabui ra.» Xaxili firin nan a ra. Naxan
a xaxili tima danxaniya ra, a mu nɔma a
xaxili tide yaamarie ratinmɛfe ra. 13 Ala
xa Mixi Sugandixi bara won xunsara dankɛ
ma, won naxan sɔtɔ barima won mu a xa
yaamari birin natinmɛxi. A won xunsara
nɛ, a to won ma dankɛ tongo a xa kote
ra. A findi mixi dankaxi ra a faxa ki nan
ma, barima a sɛbɛxi Kitaabui kui, «Dankɛ
na mixi bɛ naxan gbakuma wuri ma.» 14 A
bara won xunsara alako Ala hɛɛri naxan fixi
Iburahima ma, a xa dangi si gbɛtɛe ma Ala
xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. Na kui,
won ma danxaniya saabui ra, won nɔma
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi sɔtɔde naxan laayidixi
won bɛ.

Ala xa saatɛ nun ibunadama xa wali
15 N ngaxakerenyie, n xa misaali nde
masen wo bɛ. Mixi mu nɔma saatɛ masa-
rade, xa na mu a ra a kanade, saatɛ naxan
tongoxi ibunadama xa sɛriyɛ ki ma. Annabi
Iburahima xa saatɛ luma na ki nɛ. 16 Ala
naxa laayidi ndee tongo Iburahima nun a xa
di bɛ. Kitaabui mu a falama «die,» wɔyɛnyi
naxan wama a falafe «mixi wuyaxi.» Ki-
taabui a falama «a nun a xa di.» Wɔyɛnyi
na a ra naxan wama a falafe «mixi keren.»
Na mixi keren findixi Ala xa Mixi Sugandixi
nan na. 17 N wama naxan falafe wo bɛ, a Ala
xa sɛriyɛ, naxan sɛbɛxi ɲɛ kɛmɛ naani ɲɛ
tongo saxan dangi xanbi Ala xa saatɛtongoe
Iburahima bɛ, na sɛriyɛ mu nɔma na laayidi

singe kanade. [18] Xa won kisi sɔtɔma kɛ ra,
barima won Ala xa yaamarie ratinmɛma,
won mu a sɔtɔma sɔnɔn Ala xa laayidi
saabui ra. Ala a fi Iburahima ma laayidi nan
na a yɛtɛ xa hinnɛ xa fe ra.
[19] Xa na nan a ra, munfe ra Ala a niya a
xa yaamarie xa sɛbɛ Kitaabui kui? A a xa
yaamarie sɛbɛ nɛ yunubie xa fe ra, beenun
a xa Di laayidixi xa fa. Malekɛe naxa fa na
sɛriyɛ ra, e na so saabui nde yi ra. [20] Saabui
tan luma mixi firin nan tagi, kɔnɔ Ala tan,
keren nan a ra.
[21] Ala xa sɛriyɛ nun Ala xa laayidie e boore
matandima? Ade de! Xa won nu nɔma
kisi sɔtɔde Ala xa yaamarie rabatui nan na
nu, na nu nɔma nɛ won findide tinxintɔɛe
ra. [22] Kɔnɔ Ala xa Kitaabui a masenxi nɛ
won bɛ a dunijna mixi birin Ala xa yaamarie
matandima, e findi yunubitɔɛe ra. Na kui,
Ala naxan laayidixi mixie bɛ, naxee lama a
ra, e fa danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi Isa
ma, e nɔma na sɔtɔde.
[23] Beenun mixi xa nɔ kisi sɔtɔde danx-
aniya saabui ra, won nu na katafe Ala xa
yaamarie ratinmɛde, alako won xa kisi,
kɔnɔ won mu nɔ. [24] Na kui, sɛriyɛ bara won
xuru han beenun Ala xa Mixi Sugandixi
xa fa alako won xa tinxinyi sɔtɔ danxaniya
saabui ra. [25] Kɔnɔ danxaniya to bara fa,
won mu na sɛriyɛ xa xurui bun ma sɔnɔn,
[26] barima wo birin bara findi Ala xa die ra,
wo to danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi
Isa ma. [27] Wo tan naxee bara wo xunxa ye
xɔɔra Ala xa Mixi Sugandixi xili ra, wo nun
Ala xa Mixi Sugandixi nan fa a ra. [28] Yuwifi
nun Girɛki, konyi nun xɔrɛ, xɛmɛ nun ginɛ,
wo birin keren Ala xa Mixi Sugandixi Isa i.
[29] Xa wo bara findi Isa Ala xa Mixi Sugandixi
gbe ra, wo bara findi Iburahima xa die nun
kɛtongoe ra alɔ Ala a laayidixi ki naxɛ.

4

Konyi nun di

[1] N wama naxan falafe, kɛ tongoma, a
dimɛdi tɛmui, hali a baba kɛ to findixi a
gbe ra, a luxi alɔ konyi naxan mu gɛxi a
yɛtɛ sɔtɔde. [2] A luma yatigie nun karamɔxɔe
xa yaamari nan bun ma, han a baba na tin
tɛmui naxɛ a xa a yɛtɛ sɔtɔ. [3] Won tan fan to
mu nu Ala xa Mixi Sugandixi Isa kolon, won
nu luxi nɛ alɔ dimɛdie. Won nu na dunijna
fe kobie xa konyiya nan bun ma. [4] Waxati
to kamali, Ala naxa a xa Di xɛɛ dunijna ma
ginɛ nde saabui ra. A naxa bari Ala xa sɛriyɛ
bun ma, [5] alako a xa mixie xunsara naxee
nu na Ala xa sɛriyɛ xa kiiti bun ma. A naxa
won xunsara alako won xa findi Ala xa die
ra. [6] Wo to findi a xa die ra, Ala naxa a xa
Di Xaxili raso wo bɔjnɛ i, xaxili naxan xili
tima, «n Ba.» [7] Na nan a ra wo bara mini
konyiya kui, wo bara findi Ala xa die ra. Wo
to findixi a xa die ra, Ala man bara wo findi
a kɛtongoe ra.
[8] Singe wo mu nu Ala kolon. Dunijna fe
kobie nan nu findixi wo marigi ra, a fa li
nee nun Ala tagi ikuya. [9] Yakɔsi wo bara Ala
kolon. Ala bara wo fan kolon. Munse fa a
niyaxi sɔnɔn wo man gbilenma na dunijna
fee ma naxee sɛnbɛ nun tide mu gbo? Wo
man wama lufe e xa konyiya bun ma? [10] Wo
man bara bira yaamarie fɔxɔ ra, naxee a
falama lɔxɔɛ ndee nun kike ndee tide gbo
e boore bɛ. Wo waxati ndee nun jnɛ ndee
rafisa e boore bɛ. [11] N gaaxu nɛ wo naxa n
ma xaranyi rabolo, n ma wali xa lu n ma fu.
[12] N ngaxakerenyie, n bara wo mayandi,
wo lu alɔ n tan, barima n fan luxi nɛ alɔ wo
tan. Wo mu fe kobi yo raba n na. [13] Wo a
kolon a n ma fure nan a niya, a singe singe
n xa wo kawandi Isa xa masenyi fanyi ra.
[14] Na nu xɔrɔxɔ wo bɛ, kɔnɔ n ma fe mu wo
bɔjnɛ rajnaaxu wo ma, wo mu wo makuya n
na. Wo n nasɛnɛ nɛ alɔ Ala xa malekɛ nde,
xa na mu a ra Ala xa Mixi Sugandixi Isa.
[15] Wo xa na sɛɛwɛ fori na minden? Singe
n ma fe nu rafan wo ma han wo nu nɔma
tinde wo yae yati bade n bɛ. [16] N nɔndi falafe
wo bɛ, na bara a niya n xa findi wo yaxui
ra? [17] Na mixie wama wo xa bira e fɔxɔ ra,
kɔnɔ na mu findima fe fanyi ra wo bɛ. E
wama won tagi isofe, alako wo xa lu e tan
mabiri. [18] Xa wo gbata fe fanyi rabafe ra, na
mu jnaaxu. Wo xa na mɔɔli raba tɛmui birin,
hali n mu na wo yire. [19] N ma die, n man
na tɔɔrɔfe wo bɛ alɔ ginɛ xa tɔɔrɛ ditinyi ra,
han Ala xa Mixi Sugandixi jnɛrɛ ki sabatima
wo i tɛmui naxɛ. [20] A xɔli n ma won birin
xa lu yire keren, alako won xa won bore
fahaamu, barima yakɔsi n bara hanmɛ wo
xa fe ra.

Hagara nun Sara xa misaali

[21] Wo tan naxee wama kisi sɔtɔfe Ala xa
yaamarie ratinmɛfe saabui ra, wo mu a
kolon Ala xa sɛriyɛ naxan falaxi? [22] A sɛbɛxi
Kitaabui kui a di firin nan nu na Iburahima
yi ra. Konyi ginɛ naxa keren bari a bɛ,

xɔrɛ ginɛ fan naxa di gbɛtɛ bari a bɛ. [23] A naxan sɔtɔ konyi ginɛ saabui ra, na barixi nɛ alɔ ibunadama birin barixi ki naxɛ, kɔnɔ a naxan sɔtɔ xɔrɛ ginɛ saabui ra, a barixi laayidi nan kui. [24] Na ginɛ firinyi misaalixi saatɛ firin nan na. Saatɛ naxan xirixi Sinayi geya fari nan a niyama mixi xa lu konyiya kui. Hagara misaalixi na saatɛ nan na, [25] naxan xirixi Sinayi geya fari Arabu bɔxi ma. A misaalixi Darisalamu fan na, naxan na konyiya kui a nun a xa die. [26] Kɔnɔ Darisalamu naxan na ariyanna, xɔrɛ taa nan a ra. Won nga nan na ki. [27] A sɛbɛxi Kitaabui kui,

«I tan naxan mu di barima, i xa ɲɛlɛxin.
I tan naxan mu di bari tɔɔrɛ kolon,
i xui ramini, a ite ɲɛlɛxinyi kui,
barima ginɛ naxan xa xɛmɛ bara mɛɛ a ra,
a xa di wuyama nɛ,
dangi xɛmɛ taa idɔxɔɛ ra.»

[28] Wo tan ngaxakerenyie, wo bara findi laayidi die ra alɔ Isiyaga. [29] Na waxati, di naxan barixi ibunadama ki ma, a naxa di boore tɔɔrɔ, naxan barixi Ala Xaxili sɛnbɛ saabui ra. Han ya a na na ki nɛ. [30] Munse sɛbɛxi Kitaabui kui? A sɛbɛxi, «I xa konyi ginɛ nun a xa di keri, barima konyi ginɛ xa di nun xɔrɛ ginɛ xa di mu kɛ itaxunma.» [31] N ngaxakerenyie, na nan a ra won mu findixi konyi ginɛ xa die xa ra. Won findixi xɔrɛ ginɛ xa die nan na.

5

Danxaniyatɔɛ xa xɔrɛya

[1] Ala xa Mixi Sugandixi bara won xunsara, alako won xa xɔrɛya sɔtɔ. Na kui, wo xa ti a fanyi ra. Wo naxa tin konyiya nde yo xa dɔxɔ wo fari sɔnɔn.

[2] N tan Pɔlu, n xa nɔndi fala wo bɛ, xa wo tin na mixie xa wo sunna, Ala xa Mixi Sugandixi xa wali tide yo mu na wo bɛ sɔnɔn. [3] N man xa a fala wo bɛ, xɛmɛ naxan tinma e xa a sunna, a lanma a xa Ala xa yaamari birin natinmɛ. [4] Wo tan naxee wama tinxinyi sɔtɔfe yaamarie ratinmɛfe saabui ra, wo nun Ala xa Mixi Sugandixi tagi bara ikuya. Ala mu hinnɛma wo ra sɔnɔn. [5] Won won xaxili tima Ala Xaxili ra won ma danxaniya kui, alako won xa tinxinyi sɔtɔ won xaxili tima naxan na. [6] Xa mixi biraxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa fɔxɔ ra, sunnɛ nun sunnatareya tide yo mu na a bɛ. Fe keren nan tide gbo: Mixi xa danxaniya Ala ma, a xa mixi xanu.

[7] Wo nu na ɲɛrɛfe a fanyi ra. Pe, nde a niyaxi wo xa nɔndi rabolo? [8] Naxan wo bɛndunxi na ki, na mu findixi Ala ra naxan wo xili. [9] Lɛbini dondoronti nɔma farin gbegbe ratede. [10] N bara la wo ra Ala saabui ra, mixi yo fa a xa fa wo ya iso, wo mu tinma na xaxili mɔɔli ra. Na kanyi fama nɛ a sare sɔtɔde. [11] N ngaxakerenyie, xa a li nu han ya n na kawandi tife mixie xa sunna, munfe ra Yuwifie luma n ɲaxankata ra? Xa a sa li nu n na kawandi mɔɔli tima, Isa xa sɛrɛxɛ wuri magalanbuxi ma, a mu findima wɔyɛn xɔrɔxɔɛ ra mixie bɛ nu. [12] N wama nɛ naxee na wo ya isofe, hali e mu a dan sunnɛ fe gbansan ma. E xa e xɛmɛya birin ba na.

Danxaniyatɔɛ ɲɛrɛ ki

[13] N ngaxakerenyie, Ala wama wo xa lu xɔrɛya kui, kɔnɔ wo naxa na xɔrɛya mafindi yunubi ra. Wo wo bore mali xanunteya kui. [14] Ala xa sɛriyɛ birin na yi yaamari kerenyi nan kui: Wo xa wo boore adamadi xanu alɔ wo yɛtɛ. [15] Xa wo luma wo bore tɔɔrɔ ra, wo nu wo bore ɲaxankata, wo a niya dɔyin, xa na mu a ra wo wo bore xa fe xun nakanama nɛ.

[16] N wama naxan falafe wo bɛ, wo xa a lu Ala Xaxili xa wo raɲɛrɛ. Wo naxa bira wo yɛtɛ waxɔnfe ɲaaxie fɔxɔ ra. [17] Adama waxɔnfe ɲaaxi nun Ala Xaxili sɛniyɛnxi, a keren mu a ra. Na firinyi na e bore gerefe, alako wo naxa wo waxɔnfe raba. [18] Xa Ala Xaxili na wo raɲɛrɛfe, wo xaxili mu tima wo xa yaamari ratinmɛxie ra sɔnɔn.

[19] Yunubitɔɛ waxɔnfee nan ya: langoeɲa, sɛniyɛntareɲa, sɔn kobi, [20] kuye batufe, duureya, xɔnnanteya, lantareya, tɔɔnɛ, bɔɲɛ tefe, geeni fenfe i yɛtɛ bɛ, sɔnxɔfe, boore rafisafe a boore bɛ, [21] milanteya, siisife, xulunyi ɲaaxie, nun na maniyɛe. N man xa a fala wo bɛ, mixi naxee ɲɛrɛma na ki, e mu ariyanna sɔtɔma kɛ ra muku.

[22] Kɔnɔ Ala Xaxili Sɛniyɛnxi xa kɛwalie nan ya: xanunteya, sɛɛwɛ, bɔɲɛsa, diɲɛ, yarawasɛ, fanyi, lanlanteya, [23] bɔɲɛ bɛxiya, nun yɛtɛ suxui. Tɔnyi yo mu na na fe mɔɔlie ma. [24] Ala xa Mixi Sugandixi Isa fɔxirabirɛe bara yunubitɔɛ waxɔnfe rabɛɲin a nun fe ɲaaxi birin. [25] Won to kisi sɔtɔ Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra, won xa bira a fɔxɔ ra.

26 Won naxa won yɛtɛ igbo, won naxa won
bore raxɔnɔ, won naxa mila won bore ma.

6

Danxaniyatɔɛe xa mali

1 N ngaxakerenyie, xa wo bara mixi nde
suxu yunubi kui, wo tan naxee xa danx-
aniya tilinxi, wo xa a mafuruku alako a xa
gbilen Ala ma. Kɔnɔ wo xa wo ɲɛngi sa
wo yɛtɛ xɔn ma, alako wo fan naxa bira na
yunubi kui. 2 Wo wo bore mali wo xa kote
xaninde. Na kui, wo Ala xa Mixi Sugandixi
xa sɛriyɛ nan natinmɛma. 3 Xa mixi a yɛtɛ
igboma, a na a yɛtɛ madaxufe. 4 Kankan xa
a yɛtɛ ɲɛrɛ ki mato, xa a fan, xa a mu fan. A
naxa a boore ɲɛrɛ ki mato, a fa a fala, «N fan
boore bɛ.» Na kui, a xa a yɛtɛ keren gbansan
mato, 5 alako kankan xa a yɛtɛ xa kote xanin.

6 Mixi naxan xaranyi sɔtɔma Ala xa
masenyi xa fe ra, a lanma a xa a karamɔxɔ
ki fe fanyi mɔɔli birin na.

7 Mixi yo naxa wo madaxu. Adamadi
mu nɔma Ala madaxude. Kankan fama a
yɛtɛ xa wali sare sɔtɔde nɛ. 8 Mixi naxan
birama a yɛtɛ waxɔnfe ɲaaxi fɔxɔ ra, a fama
nɛ sɔntɔde na xaxili kobi xa fe ra. Kɔnɔ
mixi naxan birama Ala Xaxili waxɔnfe fɔxɔ
ra, a fama kiside Ala Xaxili nan saabui ra.
9 Won naxa tagan fe fanyi rabafe ra. Xa won
mu tagan, won fama nɛ sare fanyi sɔtɔde a
waxati. 10 Xa won nɔma fe fanyi nde rabade,
won xa a raba mixi birin bɛ. A gbengbenyi
won xa a raba won ngaxakerenyi danx-
aniyatɔɛe bɛ dangife mixi birin na.

Ɲungui

11 Wo yi sɛbɛli mato, a xɔri xungbo,
barima n na a sɛbɛfe n yɛtɛ bɛlɛxɛ nan na.

12 Mixi naxee na wo karaxanfe wo xa
sunna, e wama nɛ ɲama xa e matɔxɔ. E
na na rabafe nɛ alako e naxa ɲaxankatɛ
sɔtɔ kawandi xa fe ra, naxan Ala xa
Mixi Sugandixi xa sɛrɛxɛ masenma.
13 Sunnamixie yati mu Ala xa yaamari birin
natinmɛma, kɔnɔ e wama wo tan xa sunna,
alako e xa xili fanyi sɔtɔ na xa fe ra. 14 Kɔnɔ
n tan, n wama xili fanyi sɔtɔfe won Marigi
Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa sɛrɛxɛ nan
ma fe ra, naxan bara a niya n ɲɛrɛ ki nun
duniɲa ɲɛrɛ ki, e tagi xa ikuya. 15 Sunnɛ nun
sunnatareya tide yo mu na na. Findife mixi
nɛɛnɛ ra, na nan tide gbo. 16 Ala xa bɔɲɛsa
nun hinnɛ fi mixi birin ma naxee birama na
sɛriyɛ fɔxɔ ra, a nun a xa ɲama Isirayila.

17 A dɔnxɔɛ ra, mixi yo naxa n tɔɔrɔ,
barima Isa xa tɔɔrɛ fɔxi na n fate ma. 18 N
ngaxakerenyie, won Marigi Isa, Ala xa Mixi
Sugandixi xa hinnɛ wo xaxili ra. Amina.

Ala xa masenyi Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Efɛsɛ danxaniyatɔɛ ɲama ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxɛ nan na Ala xa xɛɛra Pɔlu naxan sɛbɛ danxaniyatɔɛ ɲama ma naxee nu sabatixi Efɛsɛ taa kui nun a rabilinyi. Tɛmui dangixi, Pɔlu nu bara kawandi ti naa alako mixie xa danxaniya Isa ma. A lu nɛ na taa kui han ɲɛ firin. Fe naxee dangi Efɛsɛ na waxati bun ma, e sɛbɛxi Isa xa Xɛɛrae xa Taruxui kui, Sora 19.

Pɔlu yi Kitaabui sɛbɛ tɛmui naxɛ, a nu saxi geeli Ala xa masenyi kawandife ma. Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa masenyi fi a ma naxan findi yi Kitaabui ra.

Alɔ a to Efɛsɛ danxaniyatɔɛe ralimaniya, a lɔnni fi e ma, yi Kitaabui nɔma fe gbegbe masende won fan bɛ. A Ala sago makɛnɛnma won bɛ a naxan nakamali a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. A sago na a ra mixi birin xa nɔ kisi sɔtɔde Isa xa sɛrɛxɛ saabui ra. Yi Kitaabui a masenma won bɛ a mixi yo mu na naxan xa wali fanyie nɔma a rakiside. Mixi kisima Ala xa hinnɛ nan tun saabui ra. Yi Kitaabui man a masenma won bɛ a danxaniyatɔɛ ɲama tide gbo Ala bɛ. A bara wali so e yi ra, e xa nu na raba han beenun a man fama e fɔxɔ ra lɔxɔ naxɛ. A bara fe fanyie masen, a lanma danxaniyatɔɛe xa ɲɛrɛ naxee ma. A man bara fɛɛrɛ fi e ma e xa nɔ tide Sentanɛ kanke alɔ geresoe tima a gerefa kanke ki naxɛ.

Yi Kitaabui xa masenyi sɛnbɛ gbo ki fanyi. Ala xa a rasabati won sondonyi kui. Ala xa a Xaxili ragoro won ma naxan lɔnni fima, naxan fee makɛnɛnma, alako won ma Ala kolonyi xun xa masa. Ala xa sɛnbɛ fi won ma won xa lɔnni sɔtɔ a xa Mixi Sugandixi xa xanunteya ma naxan dangi lɔnni birin na. Ala xa won nakamali a xa fe kamalixi birin na. Amina.

Ala xa masenyi Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Efɛsɛ danxaniyatɔɛ ɲama ma

Xɛɛbui

1 N tan Pɔlu nan yi ki, Ala bara a ragiri naxan xa findi a xa Mixi Sugandixi Isa xa xɛɛra ra. N bara wo tan Efɛsɛ sɛniyɛntɔɛe xɛɛbu, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa danxaniyatɔɛe. 2 Won Baba Ala nun won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa hinnɛ nun bɔɲɛsa fi wo ma.

Ala matɔxɔɛ

3 Tantui nan Ala bɛ, naxan findixi won Marigi Isa Baba ra. Isa saabui ra, a bara barakɛ birin nagoro won ma, naxan mɔɔli mu kelima yi duniɲa ma, naxan mɔɔli mu toma, naxan won malima ariyanna kira xɔn. 4 Beenun duniɲa gɛmɛ singe ɲan xa dɔxɔ, Ala nu bara won sugandi Isa saabui ra alako won xa sɛniyɛn, won xa tinxin a ya i. A xa xanunteya kui, 5 a naxa ɲanige tongo won xa findi a xa die ra a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra, Ala sago fanyi ma. 6 Na birin nabaxi nɛ alako won xa a xa hinnɛ xungbe matɔxɔ, a naxan masenxi won bɛ a xanuntenyi Isa saabui ra.

7 A tan Isa bara won xunsare fi a yɛtɛ wuli ra. Won ma yunubie xafarixi a tan nan saabui ra. Na birin nabaxi Ala xa hinnɛ makaabaxi nan kui, 8 a bara naxan fi won ma a yiriwaxi ra, lɔnni nun fahaamui ra. 9 A bara a sago gundo makɛnɛn won bɛ, a to wa a xɔn a sago xa raba a xa Mixi Sugandixi saabui ra 10 waxati kamali tɛmui. Ala sago findixi yi nan na: A xa se birin malan, naxee na koore a nun naxee na bɔxi, a xa a xa Mixi Sugandixi findi a birin xunyi ra. 11 Won fan findixi kɛtongoe ra a tan nan saabui ra, alɔ Ala a ɲanige tongoxi ki naxɛ, naxan fe birin nagirima a yɛtɛ sagoe nun a xa natɛ ma. 12 Na birin nabaxi nɛ alako won tan naxee findi mixi singee ra naxee e xaxili ti Ala xa Mixi Sugandixi ra, won xa Ala Nɔrɛ Kanyi matɔxɔ.

13 Wo fan to nɔndi masenyi ramɛ Isa xa fe ra, xibaaru fanyi naxan kisi fi wo ma, wo naxa danxaniya a ma. Isa saabui ra, Ala naxa wo matɔnxuma a Xaxili Sɛniyɛnxi ra alɔ a laayidi ki naxɛ. 14 A bara a Xaxili Sɛniyɛnxi fi won ma won kɛ fɔlɛ ra. A fama won kɛ dɔnxɔɛ birin fide won ma a na fa a xa mixie fɔxɔ ra tɛmui naxɛ. Yi birin nabaxi nɛ alako Ala Nɔrɛ Kanyi xa matɔxɔɛ sɔtɔ.

Pɔlu xa Ala maxandi Efɛsɛkae bɛ

15 Na kui, kafi n a mɛ wo danxaniyaxi Marigi Isa ma ki naxɛ, wo man sɛniyɛntɔɛe

birin xanuxi ki naxɛ, [16] danyi yo mu na
n ma tantui ma wo xa fe ra n nɛ Ala
maxandima wo bɛ. [17] N ma maxandi sigama
Baba Ala Nɔrɛ Kanyi nan ma, won Marigi
Isa naxan batuma, a xa a Xaxili ragoro
wo ma naxan fahaamui fima, naxan fee
makɛnɛnma, alako wo xa Ala kolonyi xun
xa masa. [18] N a maxandima wo bɔɲɛ xa fe
to a fiixɛ ra alako wo xa kolon sɔtɔ a ma
a Ala bara wo xili, fe xa lu wo bɛ wo wo
xaxili tima naxan na, alako wo xa kolon
sɔtɔ Ala xa kɛ makaabaxi ma naxan findixi
a xa sɛniyɛntɔɛ birin gbe ra, [19] alako wo
man xa kolon sɔtɔ Ala xa sɛnbɛ xungbe
ma naxan na won tan danxaniyatɔɛe bɛ.
Yi sɛnbɛ findixi Ala xa sɛnbɛ magaaxuxi
nan na, [20] a naxan namini a to a xa Mixi
Sugandixi rakeli faxɛ ma, a a magoro a yire-
fanyi ma ariyanna. [21] Ala bara mangɛya fi a
ma naxan dangi mangɛya, nɔɛ, nun sɛnbɛ
birin na. A bara xili fi a ma naxan dangi
xili birin na naxan falama yi dunijna ma a
nun aligiyama. [22] Ala bara fe birin sa a xa
yaamari bun, a man fa a findi fe birin xunyi
ra danxaniyatɔɛ ɲama bɛ. [23] Danxaniyatɔɛ
ɲama fan luxi nɛ alɔ Ala xa Mixi Sugandixi
fate. Naxan fe birin nakamalima a mɔɔli
birin na, a xa fe kamalixi birin na danx-
aniyatɔɛ ɲama tagi.

2

Kisi sɔtɔma Ala xa hinnɛ nan saabui ra

[1] Wo fan nu findixi mixi faxaxie nan na
wo xa fe kobie nun wo xa yunubie xa fe ra
[2] wo nu ɲɛrɛma naxee ma. Wo nu biraxi
yi dunijna fe kobie nan fɔxɔ ra. Wo nu bi-
raxi Sentanɛ nan fɔxɔ ra, ɲinnɛe xa mangɛ
naxan na kuye ma. Wo nu biraxi a xaxili
nan fɔxɔ ra naxan na walife Ala yaxuie tagi.
[3] Singe, won birin nu ɲɛrɛma na mɔɔli nan
na, won bira won fate waxɔnfe nun won
yɛtɛ xaxili fɔxɔ ra. Na kui, a nu lanma won
xa Ala xa xɔnɛ nan tun sɔtɔ alɔ booree.

[4] Kɔnɔ Ala xa kinikini gbo. A won xanuxi
xanunteya tilinxi nan na. [5] Na kui, hali
faxamixie nan to nu won na won ma fe kobi
rabaxie xa fe ra, Ala naxa won nakeli na faxɛ
ma, won nun a xa Mixi Sugandixi. Wo kisixi
Ala xa hinnɛ nan saabui ra. [6] Ala to bara won
nakeli faxɛ ma won nun a xa Mixi Sugandixi
ra, a bara won naso ariyanna, a won dɔxɔ
a fɛ ma. [7] A xa fonisireya kui, Ala kisi fixi
won ma a xa Mixi Sugandixi Isa nan saabui
ra, alako birin xa a xa hinnɛ makaabaxi to
waxati birin naxan sa fama.

[8] Wo kisixi Ala xa hinnɛ nan saabui ra, wo
xa danxaniya xa fe ra. Kisi mu kelima wo
tan xa ma, Ala nan a fima mixi ma. [9] A mu
kelima mixi xa wali fanyie xa ma. Na kui,
mixi yo mu nɔma a yɛtɛ matɔxɔde. [10] Ala xa
wali fɔxi nan na won na. Yakɔsi, a bara won
daa a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra, alako
won xa nu wali fanyie raba, a bara naxee ti
won ya i won xa nu ɲɛrɛ e ma.

Danxaniyatɔɛ ɲama findife Ala xa mixie
nun Ala Xaxili sabatide ra Isa xa sɛrɛxɛ
saabui ra

[11] Na kui, wo xa ratu a Yuwifie mu wo
ra bari kɛɲa ma. Naxee xili falama «sun-
namixie», e wo fan xili falama «sunnata-
ree». Wo xa a kolon a sunnɛ findixi adama
xa wali nan na, naxan nabama mixi fate ra.
[12] Wo xa ratu a singe ra wo mu nu Ala xa Mixi
Sugandixi xa fe yo kolon. Xɔɲɛe nan nu wo
ra Isirayilakae ya ma. Laayidi nun saatɛ yo
mu nu xirixi wo nun Ala tagi. Xaxili tide yo
mu nu na wo yi ra, Ala kolontaree nan nu
wo ra dunijna ma.

[13] Kɔnɔ yakɔsi, wo tan naxee danxaniyaxi
Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma, wo tan naxee
nu makuyaxi, Ala bara wo maso a ra a xa
Mixi Sugandixi wuli saabui ra. [14] A tan nan
lanyi rasoxi won tagi, ɲama firin xa findi
keren na. A to a yɛtɛ fate ba sɛrɛxɛ ra, a bara
yaxuya tɛtɛ rabira naxan nu tixi won tagi.
[15] A bara Yuwifie xa sɛriyɛ, e xa yaamarie,
nun e xa tɔnyie sɛnbɛ kana. A bara na ɲama
firin tongo, a lanyi xiri e tagi, a e findi ɲama
nɛɛnɛ keren na a xa yaamari bun ma. [16] A xa
faxɛ saabui ra wuri magalanbuxi ma, a bara
e xa yaxuya kana, a e firin birin findi keren
na, a lanyi nun bɔɲɛsa lu e tan nun Ala
tagi. [17] A to fa, a naxa wo kawandi lanyi nun
bɔɲɛsa ra, wo tan naxee nu makuya. Naxee
fan nu makɔrɛ, a naxa nee kawandi lanyi
nun bɔɲɛsa ra. [18] A tan nan naadɛ rabixi won
firin birin bɛ, won nun Baba Ala xa lu yire
keren, a Xaxili Sɛniyɛnxi kerenyi saabui ra.

[19] Na kui, wo tan naxee mu nu na Ala
xa mixie ya ma, yakɔsi wo fan bara findi
sɛniyɛntɔɛe ra, wo bara so Ala xa mixie ya
ma. [20] Wo bara lu alɔ banxi tixi naxan bunyi
findi xɛɛrae nun namijnɔnmɛe ra. Ala xa
Mixi Sugandixi Isa nan findi na banxi gɛmɛ
hagigɛ ra naxan tide gbo a birin bɛ. [21] Banxi
yire birin a boore suxuxi a tan nan saabui

ra, a ite, a findi hərəməbanxi sɛniyɛnxi ra
Marigi bɛ. [22] Isa bara a niya wo fan xa nu
malan alə banxi biriki dəxəma a boore ra
ki naxɛ. Ala na wo tife alə banxi a Xaxili
sabatima dɛnnaxɛ.

3

Ala xa gundo makɛnɛnfe

[1] Na nan a toxi, n Ala maxandima wo bɛ, n
tan Pəlu, naxan bara findi geelimani ra Ala
xa Mixi Sugandixi Isa bɛ wo xa fe ra, wo tan
naxee mu findixi Isirayilakae ra. [2] N laxi a
ra, wo bara a mɛ Ala naxa a xa hinnɛ taxu n
na n xa a masen wo bɛ. [3] N ɲan bara a nde
tagi raba, Ala bara a xa gundo masen n bɛ
naxan singe nu nəxunxi. [4] Wo na n ma sɛbɛli
xaran, wo nəma nɛ a kolonde a fahaamui
bara fi n ma Ala xa Mixi Sugandixi gundo
xa fe ra. [5] Yi gundo mu nu makɛnɛnxi a
singe ra nu adamadie bɛ alə a fa makɛnɛnxi
Ala xa xɛɛra sɛniyɛnxie nun namiɲənmɛe
bɛ ki naxɛ to Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui
ra. [6] A bara makɛnɛn fa, a si gbɛtɛe nun
Isirayilakae bara findi ɲama keren na. E
bara findi kɛ keren tongomae ra. Ala laayidi
keren nan tongoxi e birin nalanxi bɛ, Ala xa
Mixi Sugandixi Isa xa xibaaru fanyi saabui
ra.
[7] Ala to hinnɛxi n na a sɛnbɛ birin na, n
fan bara findi yi xibaaru fanyi xa walikɛ ra.
[8] Hali n to xurunxi dangi sɛniyɛntəɛ birin
na, Ala bara hinnɛ n na. A xa hinnɛ findixi
n bɛ yi nan na: N tan xa si birin kawandi
Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi
makaabaxi ra, [9] n xa Ala gundo makɛnɛn
adamadie birin bɛ, naxan nu nəxunxi Ala
Daali Mangɛ yi ra. Kafi fe fələ fəlɛ yi gundo
nu nəxunxi Ala yi, [10] kənə yakəsi, a sago
na a ra danxaniyatəɛ ɲama xa a xa lənni
birin makɛnɛn mangɛe nun nəlae bɛ naxee
na kuye ma. [11] Yi birin findixi Ala xa natɛ
nan na naxan nu na a yi ra abadan. A a
birin nakamalixi won Marigi Isa nan saabui
ra, a xa Mixi Sugandixi. [12] A tan saabui ra,
won to danxaniyaxi a ma, won nəma won
makərɛde Ala ra limaniya kui, siikɛ xanbi.
[13] Na kui, n bara wo maxandi limaniya naxa
ba wo yi n ma təərɛ kui wo xa fe ra, barima
a findima wo bɛ xunnakeli nan na.
[14] Na nan a toxi, n nan n xinbi sinma Baba
Ala ya i, [15] bənsəɛ birin fatanxi naxan na,
naxee na koore nun bəxi. [16] N a maxandima
a xa wo mali a xa nərɛ makaabaxi saabui ra,
a xa wo bəɲɛ sɛnbɛ so a Xaxili saabui ra. [17] N
a maxandima a xa Mixi Sugandixi xa sabati
wo bəɲɛ i danxaniya saabui ra, wo man xa
sabati xanunteya kui. Wo xa xanunteya
suxu alə wuri bili sanke bəxi suxuxi ki naxɛ.
[18] N a maxandima a xa sɛnbɛ fi wo ma, alako
wo nun sɛniyɛntəɛ birin xa nə Ala xa Mixi
Sugandixi xa xanunteya gboya, a kuyɛya, a
iteya, nun a tilinyi kolonde wo mabiri. [19] Wo
xa kolon sətə a ma Ala xa Mixi Sugandixi wo
xanuxi ki naxɛ, xanunteya naxan mu nəma
fahaamude a gboya xa fe ra, alako Ala xa wo
rakamali a xa fe kamalixi birin na.
[20] Matəxəɛ na Ala bɛ naxan nəma fe birin
na a sɛnbɛ saabui ra a naxan fixi wo ma,
naxan nəma fe birin na, dangi won ma
maxandi nun maɲəxunyi ra [21] Matəxəɛ na
a tan nan bɛ danxaniyatəɛ ɲama nun a xa
Mixi Sugandixi Isa saabui ra waxati birin,
abadan. Amina.

4

Danxaniyatəɛe ɲɛrɛ ki:

Ɲɛrɛfe lanyi kui

[1] Na kui, n tan naxan bara findi geelimani
ra Marigi xa fe ra, n bara wo mayandi wo
ɲɛrɛ ki xa a masen a Ala nan yati wo xilixi.
[2] Wo xa ɲɛrɛ yɛtɛ magore nun bəɲɛ bɛxi
kui, wo nu diɲɛ wo bore bɛ, wo ti wo bore
san na xanunteya kui. [3] Wo xa fe birin
naba alako lanyi naxa kana wo tagi, Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi naxan fixi wo ma bəɲɛsa
ra. [4] Won findixi fate keren nan na. Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi keren nan a ra. Ala wo fan
xilixi nɛ wo xa wo xaxili ti fe keren nan na.
[5] Marigi keren, danxaniya keren, nun xunxa
keren nan na won bɛ. [6] Ala keren nan na
won bɛ naxan findixi birin Baba ra, naxan
na birin xun ma, naxan walima birin saabui
ra, naxan na birin i.
[7] Kənə hinnɛ fixi kankan ma won ya ma
alə Ala xa Mixi Sugandixi a xasabixi ki naxɛ.
[8] Na nan a toxi a sɛbɛxi,
«A to te koore,
a naxa a yaxuie suxu,
a naxa adamadie ki.»
[9] A to sɛbɛxi, «A bara te,» na nan na ki
a bara goro han bəxi ma sinden, beenun
a man xa te. [10] Naxan goro, na nan man
texi koore birin xun ma, alako a xa fe birin
nakamali. [11] A adamadie ki naxan na, a
findi yi nan na: ndee xa findi xɛɛrae ra,
ndee xa findi namiɲənmɛe ra, ndee xa findi

xibaaru fanyi kawandilae ra, ndee xa findi
danxaniyatɔɛe xunmatie nun karamɔxɔe
ra. [12] A won kixi nɛ na birin na alako won
xa sɛniyɛntɔɛe mali e xa fata Ala xa Mixi
Sugandixi xa danxaniyatɔɛ ɲama raɲɛrɛde
yare. [13] Won xa bira na fɔxɔ ra han won birin
xa lu lanyi kui naxan kelima danxaniya nun
Ala xa Di kolonfe ma, han won birin xa
kamali alɔ Ala xa Mixi Sugandixi kamalixi
ki naxɛ. [14] Na tɛmui won mu luma sɔnɔn
alɔ diyɔrɛe. Won mu lintanma sɔnɔn alɔ
wuri naxan saxi ye fari, mɔrɔnyi nun foye
naxan tutunma, e a xanin yire birin. Na
kui, mixie mu nɔma won natantande sɔnɔn
e xa wule kawandi ra, e xa kɔɔta, nun e
xa yanfanteya ra. [15] Won xa nɔndi nan
fala xanunteya kui. Fe birin kui, won xa
danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma, naxan
findixi danxaniyatɔɛ ɲama xunyi ra. Won
xa mɔ na danxaniya kui. [16] Xunyi nan fate
salonse birin naɲɛrɛma. Kankan xirixi a
boore ra, kankan a xa wali rabama, alako
fate birin xa mɔ, a xa sɛnbɛ sɔtɔ xanunteya
kui.

*Ɲ*ɛrɛfe lahalɛ nɛɛnɛ ma, tinxinyi nun
sɛniyɛnyi kui

[17] Na kui, n yi nan falama wo bɛ, n man
xa a mabanban Marigi xili ra: Wo naxa ɲɛrɛ
sɔnɔn alɔ danxaniyataree ɲɛrɛma ki naxɛ.
E xaxilie birama fe fufafu nan tun fɔxɔ ra.
[18] E xaxilie ifɔɔrɔxi. E xa fe kolontareya nun
e xa sondon xɔrɔxɔya bara a niya e xa gan
Ala xa kisi ra. [19] E mu yaagima fefe ma sɔnɔn.
E bara e yɛtɛ rabolo langoeɲa xili ma. E mu
wasama fe kobi mɔɔli birin nabafe ra.

[20] Kɔnɔ Ala xa Mixi Sugandixi mu wo tixi
na kira xa xɔn! [21] Wo a xa fe mɛxi nɛ, wo
man bara xaran a xa fe ra. Wo a kolon yati
a nɔndi na Isa nan yi. [22] Wo tinkanxi nɛ wo
xa wo yi ba wo ɲɛrɛ ki fori ra, naxan wo xun
nakanama wo waxɔnfe kobi saabui ra. [23] Wo
bɔɲɛ nun wo xaxili xa mafindi bɔɲɛ nɛɛnɛ
nun xaxili nɛɛnɛ ra. [24] Wo xa wo lahalɛ fori
masara a nɛɛnɛ ra. Wo luma nɛ alɔ wo bara
findi mixi nɛɛnɛ ra Ala naxan daaxi a xa
ɲɛrɛ a xa tinxinyi nun sɛniyɛnyi yati kui.

[25] Na kui, won xa wule lu, won xa nɔndi
nan fala won bore bɛ, barima won findixi
fate keren salonyie nan na. [26] Xa wo xɔnɔ,
wo naxa yunubi raba. Wo naxa a lu soge xa
dula xɔnɛ na wo bɔɲɛ kui, [27] alako wo naxa
santide lu Ibulisa bɛ. [28] Muɲɛti xa muɲɛ lu.
A xa wali tinxinyi kui alako a xa munafanyi
sɔtɔ a naxan fima setaree ma. [29] Wo naxa
a lu wɔyɛn kobi yo xa mini wo dɛ i. Wo
xa wɔyɛn fanyi nan fala naxan nɔma mixi
malide a hayi ki ma, alako wo xa wɔyɛnyi
xa findi hinnɛ ra e bɛ. [30] Wo naxa Ala Xax-
ili Sɛniyɛnxi tɔɔrɔ, Ala wo matɔnxumaxi
naxan na han a fama won fɔxɔ ra lɔxɔ naxɛ.
[31] Wo xa wo yi ba yi fe mɔɔli birin na: xɔnɛ,
bɔɲɛte, ɲaaxuɲa, ɲɔxɔnsɔsɔɛ, konbi, a nun
fe kobi mɔɔli birin. [32] Wo xa marafanyi nun
bɔɲɛ fanyi masen wo bore bɛ. Wo xa diɲɛ
wo bore ma alɔ Ala diɲɛxi wo fan ma ki naxɛ
a xa Mixi Sugandixi saabui ra.

5

*Ɲ*ɛrɛfe naiyalanyi kui

[1] Na kui, wo to bara findi Ala xa di xanuxie
ra, wo xa a fɔxi nan naba. [2] Wo xa ɲɛrɛ
xanunteya kui alɔ Ala xa Mixi Sugandixi
won xanuxi ki naxɛ, a a yɛtɛ fi won ma fe
ra, a findi won ma sɛrɛxɛ ra naxan labundɛ
xiri rafan Ala ma.

[3] Kɔnɔ langoeɲa, milɛ, nun sɛniyɛntareɲa
mɔɔli yo naxa lu wo yi ra. E xa fe ɲan naxa
fala wo tagi, barima na mu lan sɛniyɛntɔɛe
ya ma. [4] Wɔyɛnyi masuturatare, daxuɲa
wɔyɛnyi, wɔyɛn ɲaaxi, e sese naxa mɛ wo
tagi. Na mu lan. Wo xa nu tantu wɔyɛnyi
nan fala wo bore tagi. [5] Wo xa a kolon a fanyi
ra, a langoe, sɛniyɛntare, a nun milante
(naxan maniya kuye batui ra), e sese mu
findixi kɛ tongoma ra Ala nun a xa Mixi
Sugandixi xa mangɛya niini bun ma. [6] Wo
naxa a lu mixi yo xa wo madaxu wɔyɛnyi
fufafu ra. Yi yunubi mɔɔlie xa fe ra, Ala xa
xɔnɛ goroma nɛ mixie ma naxee mu a xui
suxuma. [7] Na kui, wo naxa gbaku e ra.

[8] Singe, dimi nan nu wo ra, kɔnɔ yakɔsi,
wo bara findi naiyalanyi ra Marigi saabui ra.
Wo xa wo ɲɛrɛ alɔ a lan naiyalanyi xa die xa
e ɲɛrɛ ki naxɛ. [9] Naiyalanyi xa wali toma fe
fanyi birin, tinxinyi birin, nun nɔndi birin
kui. [10] Wo xa kata wo xa kolon sɔtɔ fee ma
naxee Ala kɛnɛnxi. [11] Wo naxa wo gbe raso
dimi xa wali kobi ya ma feo! Wo xa na fe
mɔɔli ramini kɛnɛ ma. [12] Barima na mixi
mɔɔlie fe naxee rabama nɔxunyi kui, hali a
ifalafe yɛtɛ mayaagi. [13] Kɔnɔ naiyalanyi fe
naxan birin makɛnɛnma, a toma nɛ ya ra.
[14] Fe naxan birin toma ya ra, a fan bara findi
naiyalanyi ra. A falaxi na nan ma,
«I tan naxan xife, xunu.
Keli faxamixie ya ma,

Ala xa Mixi Sugandixi xa yanbɛ xa ti i ma.»
15 Na kui, wo mɛɛni wo ɲɛrɛ ki ma. Wo
naxa wo ɲɛrɛ alɔ xaxilitaree. Wo xa wo ɲɛrɛ
nɛ alɔ xaxilimae. 16 Wo mɛɛni yi tɛmui ma,
barima yi tɛmui mu fan. 17 Na na a ra, a
mu lan wo xa wo ɲɛrɛ alɔ xaxilitare. Wo
xa kolon sɔtɔ Marigi waxɔnfe ma. 18 Wɛni
naxa wo rasiisi, barima xaxilitareɲa nan na
ki. Wo xa kamali Ala Xaxili Sɛniyɛnxi nan
na. 19 Wo xa wɔyɛn wo bore bɛ suuki nun
bɛɛti ra. Wo xa suukie nun bɛɛtie ba Marigi
bɛ naxee kelima wo bɔŋɛ yati yati ma. 20 Wo
xa tantui rasiga Baba Ala ma fe birin xa fe
ra, tɛmui birin. Wo xa na raba Ala xa Mixi
Sugandixi Marigi Isa xili saabui ra.

Ɲɛrɛfe yɛtɛ magore kui

21 Wo xa wo yɛtɛ magoro wo bore bɛ Ala
xa Mixi Sugandixi xa yaragaaxui kui.
22 Ginɛe, wo xa wo yɛtɛ magoro wo xa
mɔrie bɛ, alɔ wo wo yɛtɛ magoroma Marigi
bɛ ki naxɛ. 23 Xɛmɛ findixi a xa ginɛ xunyi
nan na, alɔ Ala xa Mixi Sugandixi findixi
danxaniyatɔɛ ɲama xunyi ra ki naxɛ. Danx-
aniyatɔɛ ɲama fan findixi a fate nan na, a
bara naxan nakisi. 24 Danxaniyatɔɛ ɲama a
yɛtɛ magoroma Ala xa Mixi Sugandixi bɛ ki
naxɛ, ginɛe fan lanma e xa e yɛtɛ magoro e
xa mɔrie bɛ na ki nɛ fe birin kui.
25 Xɛmɛe, wo xa wo xa ginɛe xanu alɔ
Ala xa Mixi Sugandixi danxaniyatɔɛ ɲama
xanuxi ki naxɛ. A a yɛtɛ fi danxaniyatɔɛ
ɲama xa fe ra 26 alako a xa a rasɛniyɛn,
a xa a rafiixɛ ye ra masenyi saabui ra,
27 a xa a dɛntɛgɛ a yɛtɛ bɛ nɔrɛ kui. Na
kui, danxaniyatɔɛ ɲama luma nɛ alɔ dugi
tofanyi, xɔsi yo mu na naxan ma, naxan mu
matɔrɔŋɔxi. A xa sɛniyɛn, tantanyi yo naxa
lu a ma. 28 Xɛmɛe lanma e xa e xa ginɛe xanu
na mɔɔli nan na. E xa e xanu alɔ e e yɛtɛ fate
xanuxi ki naxɛ. Naxan a xa ginɛ xanuma, a
a yɛtɛ nan xanuxi. 29 Mixi yo mu na naxan
a yɛtɛ fate xɔnma, barima mixi birin a yɛtɛ
rabaloma, a mɛɛni a yɛtɛ fate ma. Ala xa
Mixi Sugandixi fan mɛɛnima danxaniyatɔɛ
ɲama ma na ki nɛ, 30 barima won findixi a
fate salonyie nan na. 31 «Na kui, xɛmɛ fama
nɛ kelide a baba nun a nga xun ma, a a maso
a xa ginɛ ra, e findi fate keren na.» 32 Gundo
belebele nan na ki, kɔnɔ n na Ala xa Mixi
Sugandixi nun danxaniyatɔɛ ɲama nan ma
fe falafe. 33 Kɔnɔ kankan xa a xa ginɛ xanu
alɔ a yɛtɛ yati. Ginɛ fan lanma a xa a xa mɔri
binya.

6

1 Die, wo xa wo nga nun wo baba binya
Marigi xa fe ra, barima na nan findi fe
tinxinxi ra. 2 Yaamari singe nan ya, barakɛ
laayidixi naxan xanbi ra: «I xa i nga nun i
baba binya, 3 alako fee xa sɔɔnɛya i bɛ, i xa
simaya sɔtɔ dunijna bɛndɛ fuɲi fari.»
4 Babae, wo fan naxa wo xa die raxɔnɔ.
Wo xa e xuru, wo e rasi alɔ Marigi wama a
xɔn ma ki naxɛ.
5 Konyie, wo xa wo marigie sago raba,
naxee na wo xun ma yi dunijna ma. Wo xa
e binya, wo gaaxu e ya ra. Wo xa e sago
raba wo nii ra, alɔ wo Ala xa Mixi Sugandixi
sago rabama ki naxɛ. 6 Wo naxa a raba e ya
tode gbansan xa ra, alɔ naxee katama e yɛtɛ
rafande mixi ma. Wo xa a raba nɛ alɔ Ala
xa Mixi Sugandixi xa konyie naxee Ala sago
rabama e bɔŋɛ birin na. 7 Wo a raba wo tinxi
ra. Wo naxa wali e bɛ alɔ wo na walife e tan
gbansan nan ma fe ra. Wo xa wali nɛ alɔ
wo na walife Marigi nan bɛ, 8 barima wo a
kolon, mixi fe fanyi yo raba, xa a findi konyi
ra, xa a findi xɔrɛ ra, Marigi a sare fima nɛ.
9 Konyi marigie, wo fan xa a raba na ki nɛ
wo xa konyie bɛ. Wo xa ba xaaɲɛfe e ma,
barima wo a kolon Marigi keren nan na wo
birin bɛ koore ma, naxan mu mixi yo rafisa
a boore bɛ.

*Ala geresose naxee fima danxaniyatɔɛ*e ma

10 A dɔnxɔɛ ra, wo xa wo sɛnbɛ so Marigi
saabui ra nun a xa sɛnbɛ magaaxuxi saabui
ra. 11 Wo xa Ala xa geresose birin tongo,
alako wo xa nɔ tide Ibulisa xa kɔɔta birin
kanke. 12 Barima won mu na ibunadama xa
gerefe. Mangɛe, nɔlae, yi dunijna sɛnbɛma
ɲaaxie, ɲinnɛ naxee na kuye ma, gere na
won nun nee nan birin tagi. 13 Na nan
a ra, wo xa Ala xa geresose birin tongo
alako na lɔxɔɛ kobi na a li, wo xa nɔ tide.
Na gere raɲɔnyi xa wo li wo tixi. 14 Na
kui, wo xa ti nɛ. Wo wo tagi ixiri nɔndi
ra. Wo tinxinyi findi wo kanke makantase
ra. 15 Wakilife xibaaru fanyi masende naxan
bɔŋɛsa fima mixi ma, wo xa na findi sankiri
ra wo sanyie bɛ. 16 Safe na birin xun ma, wo
xa danxaniya suxu wo yi ra alɔ wure lefa.
Na nan nɔma Sentanɛ xa tanbɛ radɛxɛxie
ratide, a e raxuben. 17 Wo man xa kisi suxu
naxan findixi wo xun makantase ra. Wo Ala

Xaxili Sɛniyɛnxi xa santidɛgɛma fan suxu
naxan findixi Ala xa masenyi ra. [18] Wo xa
Ala maxandi tɛmui birin a Xaxili Sɛniyɛnxi
saabui ra, duba nun maxandi məəli birin na.
Na kui, wo naxa yanfa. Wo xa wo tunnabɛxi
nɛ Ala maxandife ra sɛniyɛntəɛ birin bɛ.
[19] Wo xa Ala maxandi n fan bɛ, alako n na
n dɛ ibi, Ala xa n mali a xa xibaaru fanyi
gundo makɛnɛnde birin bɛ limaniya ra. [20] N
findixi Ala xa santigi nan na yɔlənxənyi
bara balan naxan ma na xibaaru fanyi xa fe
ra. Wo xa Ala maxandi n bɛ alako n xa a
masen limaniya ra alə n lan n xa a masen ki
naxɛ.

Wəyɛn dənxəɛ

[21] Tikike n ma fe nun n ma wali xa fe
birin masenma nɛ wo bɛ. Won ngax-
akerenyi xanuxi nan a ra danxaniya kui.
Tunnabɛxila nan a ra Marigi xa wali kui. [22] N
a xɛɛxi wo ma na nan ma, alako a xa muxu
xa fe tagi raba wo bɛ, a man xa wo bɔɲɛ
ralimaniya.
[23] Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Ma-
rigi Isa xa bɔɲɛsa, xanunteya, nun danx-
aniya fi ngaxakerenyie ma. [24] Ala xa hinnɛ
fi birin ma Marigi Isa xa xanunteya mu
ɲɔnma mixi naxee bɛ.

Ala xa masenyi Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Filipi danxaniyatɔɛ ɲama ma Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxɛ nan na Isa xa xɛɛra Pɔlu naxan sɛbɛ Isayankae ma naxee nu sabatixi Filipi taa kui. Singe Pɔlu nu bara kawandi ti mɛnni alako mixie xa danxaniya Isa ma. E xa danxaniya naxa sabati a fanyi ra, han e Pɔlu mali a xa wali kui yire gbɛtɛ. Na taruxui sɛbɛxi Isa xa Xɛɛrae xa Taruxui kui, sora 16.

Pɔlu to balan geeli Rɔma a xa danxaniya xa fe ra, Ala naxa a niya a xa bataaxɛɛ sɛbɛ danxaniyatɔɛ ɲama ndee ma. Pɔlu naxa bataaxɛ keren sɛbɛ Filipi danxaniyatɔɛe ma. A naxa e ralimaniya alako e xa lu Ala sagoe, e man xa findi misaali fanyi ra naxan nɔma a niyade mixi gbɛtɛe xa bira Isa fɔxɔ ra. Pɔlu naxa e ratu a e mu nɔma e yɛtɛ rakiside e xa fe fanyi saabui ra, fo Isa saabui ra naxan a yɛtɛ baxi sɛrɛxɛ ra duniɲa birin bɛ.

To Isayankae man nɔma limaniya sɔtɔde yi Kitaabui saabui ra. Ala xa masenyi xaxili fanyi nun sɛnbɛ fima mixie ma e na e bɔɲɛ rabi a bɛ. Ala xa won mali alako won xa sɛɛwɛ kolon naxan fatanxi Alatala ra. Amina.

Ala xa masenyi Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Filipi danxaniyatɔɛ ɲama ma

Xɛɛbui

1 N tan Pɔlu nun Timote, naxee findixi Ala
xa Mixi Sugandixi Isa xa konyie ra, muxu
bara wo xɛɛbu, Ala xa Mixi Sugandixi xa
sɛniyɛntɔɛ naxee na Filipi, a nun wo xa
yareratie nun wo malimae. 2 Won Baba Ala
nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa hinnɛ
nun bɔɲɛsa fi wo ma.

3 Tɛmui birin n na ratu wo ma, n Ala
tantuma nɛ. 4 N Ala maxandima wo bɛ
sɛɛwɛ ra tɛmui birin, 5 barima wo bara n
mali Ala xa masenyi kawandife ra kabi a fɔlɛ
han yakɔsi. 6 N a kolon, Ala, naxan wali fanyi
fɔlɔxi wo tagi, a fama nɛ a rakamalide a xa
Mixi Sugandixi Isa fa lɔxɔɛ. 7 A lan nɛ yi
xaxili xa lu n bɛ barima wo rafan n ma. Xa
n na geeli kui, xa n na Ala xa xibaaru fanyi
xunmageresofe kawandi ra, Ala hinnɛma
nɛ won birin na. 8 Ala a kolon n wo xanuxi
alɔ a xa Mixi Sugandixi Isa wo xanuxi ki
naxɛ.

9 N Ala maxandima nɛ wo bɛ alako wo
xa xanunteya xun xa masa fe kolonyi nun
fahaamui tilinxi ra, 10 alako wo xa nɔ a
kolonde fe naxan tide gbo. Na kui, wo bɔɲɛ
xa fiixɛ, marakɔrɔsi yo naxa lu wo ma Ala xa
Mixi Sugandixi fa lɔxɔɛ. 11 Na lɔxɔɛ Isa fama
nɛ wo matinxinde alako Ala xa matɔxɔ, a
sɛnbɛ xa kolon.

*P*ɔlu nun kawanditie

12 N ngaxakerenyie, wo xa a kolon, tɔɔrɛ
naxan n lixi, na bara Inyila Isa masenyi
wali rasɔɔnɛya, 13 barima mangɛ xa sɔɔrie
nun mixie birin bara a kolon n na geeli kui
Ala xa Mixi Sugandixi xa fe nan ma. 14 N
ngaxakerenyie bara limaniya Marigi xa fe
ma n ma ɲaxankatɛ saabui ra. Yakɔsi e
mu gaaxuma fefe ya ra, e Ala xa masenyi
kawandima sɛnbɛ ra.

15 Nɔndi nan a ra, ndee na Ala xa Mixi
Sugandixi xa fe kawandife milɛ nun tɔɔnɛ
nan ma, kɔnɔ ndee fan na kawandi tife bɔɲɛ
fanyi nan na. 16 Nee a rabafe xanunteya nan
na, barima e a kolon a n findixi Xibaaru
Fanyi xunmagereso nan na. 17 Booree Ala xa
Mixi Sugandixi xa fe kawandima e xa yɛtɛ
igboɲa nan na. E bɔɲɛ mu fiixɛ. E ɲɔxɔ a ma
a e nɔma n ma geeli ɲaxankatɛ xun masade
e xa kawandi ra. 18 Fefe mu a ra. Xa e bɔɲɛ
fiixɛ, xa e bɔɲɛ mu fiixɛ, e na Ala xa Mixi
Sugandixi xa fe masenfe. Yi findima sɛɛwɛ
nan na n bɛ to nun tina, 19 barima n a kolon
fe naxee bara n li, e findima kisi nan na n bɛ
wo xa Ala maxandi saabui ra nun a xa Mixi
Sugandixi Isa Xaxili xa mali saabui ra.

20 N a kolon n fe birin nabama alako n
naxa yaagi fefe ra. N xa limaniya yakɔsi alɔ
tɛmui dangixi alako Ala xa Mixi Sugandixi
xa matɔxɔɛ sɔtɔ n ma simaya xa na mu n
ma faxɛ saabui ra. 21 N ma duniɲɛigiri kui, n
birama nɛ Ala xa Mixi Sugandixi fɔxɔ ra. N
ma faxɛ findima fe fanyi nan na n bɛ, 22 kɔnɔ
xa n lu duniɲa, n nɔma nɛ wali gbegbe
rabade Ala bɛ. Awa, n munse rabama? N
mu a kolon. 23 Na fe na n bɛndunfe yire firin.
A xɔli n ma n xa keli be, n xa siga Ala xa
Mixi Sugandixi yire. Na fan dangi fe birin
na. 24 Kɔnɔ a lanma n xa lu duniɲa wo tan

ma fe ra. [25] N bara a kolon n luma nɛ wo ya
ma alako wo xa siga yare, wo man xa sɛɛwa
danxaniya kui. [26] N na gbilen wo yire, wo
xa matɔxɔɛ Ala xa Mixi Sugandixi Isa bɛ, na
xun fama masade n ma fe ra.
[27] Wo ɲɛrɛ ki xa lan Ala xa Mixi Sugandixi
xa Xibaaru Fanyi ma tun, alako xa n na wo
ya ma ba, xa n mu na ba, n nɔma a kolonde
xaxili keren nan na wo bɛ, wo birin walife
danxaniya keren nan na, danxaniya naxan
fatanxi Ala xa Xibaaru Fanyi ra. [28] Wo naxa
gaaxu wo gerefae ya ra. Wo xa limaniya
findixi tɔnxuma nan na e bɛ e lɔɛfe ra, wo
fan xa a kolon wo kisima nɛ. [29] Na kisi
kelixi Ala nan ma, barima a bara hinnɛ wo
ra dɔxɔ firin: Wo danxaniyafe Ala xa Mixi
Sugandixi ma, a nun wo man tɔɔrɔfe a bɛ,
[30] alɔ wo n fan to tɔɔrɔ ra ki naxɛ. Alɔ wo
man bara a mɛ ki naxɛ, han ya n na na tɔɔrɛ
nan kui.

2

Isa xa misaali

[1] Ala xa Mixi Sugandixi to madundui nde
fima wo ma, a xa xanunteya to limaniya nde
fima wo ma, lanyi to na wo nun Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi tagi, xanunteya nun kinikini nde
to na wo yi ra, [2] wo xa n ma ɲɛlɛxinyi
rakamali. Wo lu lanyi kui. Xaxili keren,
xanunteya keren, nun ɲɛrɛ ki keren nan xa
lu wo tagi. [3] Wo naxa fefe raba tɔɔnɛ kui.
Wo naxa wo yɛtɛ rafisa wo booree bɛ. Wo
nde ba wo xa fe ra, wo a sa wo boore gbe
xun yɛtɛ magore kui. [4] Wo naxa wo yɛtɛ
xa munafanyi fen. Wo wo booree nan ma
munafanyi fen.
[5] Wo yuge xa lu alɔ Ala xa Mixi Sugandixi
Isa.
[6] Kabi abadan, a nu na Ala kɛɲa nɛ,
kɔnɔ a mu tin a xa a yɛtɛ tide sa Ala ilanyi.
[7] A naxa diɲɛ a yɛtɛ birin ma,
a tin lude konyi kɛɲa ma,
a bari duniɲa ma alɔ adamadi,
mixie fan naxa a kolon adamadi ra.
[8] A naxa a yɛtɛ magoro,
a xa Ala sago raba,
han a naxa tin faxɛ ra wuri magalanbuxi
ma.
[9] Na nan a toxi Ala naxa a binya,
a a xili gbo dangi xili birin na,
[10] alako naxee na koore,
naxee na bɔxi,
naxee na bɔxi bun ma,
e na Isa xili mɛ tɛmui naxɛ,
e birin xa e xinbi sin a bun,
[11] e xa a fala,
«Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan na Marigi
ra.»
Na xa findi matɔxɔɛ ra Baba Ala bɛ.

[12] N xanuntenyie, wo bara n xui suxu n nu
na wo tagi tɛmui naxɛ. Yakɔsi fan, wo xa Ala
xa yaamarie rabatu n xanbi dangife a singe
ra. Wo xa gaaxu Ala ya ra, wo xa wakili wo
xa kisi xa fe ra. [13] Ala nan fe ragirima wo
ma alako wo ɲanige xa lan a gbe ma, wo
xa a waxɔnfe raba. [14] Wo nɛ fefe rabama
wo naxa wo yaxaseri masa, wo naxa sɔnxɔ,
[15] alako nɔndi nun sɛniyɛnyi xa lu wo bɛ, wo
tan Ala xa die naxee yanbama alɔ tɛ dɛxɛ yi
duniɲa mixi ɲaaxi tinxintaree ya ma, [16] wo
nɛ kisi masenyi tima tɛmui naxɛ. Na kui,
n matɔxɔɛ sɔtɔma Ala xa Mixi Sugandixi
fa lɔxɔɛ, barima n mu duniɲa igirixi tɔɔrɛ
kui fufafu ra. [17] Hali n faxa wo bɛ, n ma
duniɲɛigiri fama findide wo bɛ sɛrɛxɛ nan
na naxan sama wo xa danxaniya sɛrɛxɛ xun
ma. Na n nasɛɛwama nɛ. [18] Wo fan xa sɛɛwa,
won birin xa sɛɛwa.

Timote nun Epaforodite

[19] N bara n xaxili ti Marigi Isa ra a xa n
mali alako n xa Timote xɛɛ wo ma, alako a
xa n nalimaniya wo xa xibaaru ra. [20] Mixi yo
mu na n yi ra, wo xa fe rafan naxan ma alɔ
a tan. [21] Birin wama e yɛtɛ kan xa geeni nan
xɔn ma, e mu na Ala xa Mixi Sugandixi Isa
xa geeni xa fenfe. [22] Wo a kolon Timote bara
a tunnabɛxi tɔɔrɛ kui Ala xa Xibaaru Fanyi
xa fe ra. Kabi a naxa wali fɔlɔ n sɛɛti ma
tɛmui naxɛ, a bara lu alɔ di naxan birama a
baba fɔxɔ ra. [23] Na kui, a xɔli n ma n xa a xɛɛ
wo yire, n ma fe makɛnɛnma tɛmui naxɛ.
[24] N a kolon a gbe mu luxi, Ala xa a ragiri n
xa fa wo yire.

[25] Kɔnɔ n ma maɲɔxunyi ma, fo n xa n
ngaxakerenyi Epaforodite xɛɛ wo yire. A
bara n mali ki fanyi ra Ala xa fe geremaso
kui, alɔ wo a xɛɛxi n ma fe naxan ma. [26] Wo
to xɔli bara a suxu ki fanyi. A bara kɔntɔfili
barima wo bara a xa fure fe mɛ. [27] A fura nɛ
a ɲaaxi ra. A gbe mu nu luxi a xa faxa, kɔnɔ
Ala naxa kinikini a ma. Ala naxa kinikini
n fan ma, alako na sunnunyi naxa sa n ma
tɔɔrɛ xun. [28] Na na a ra n bara gbata a xɛɛfe
ra wo ma alako wo xa ɲɛlɛxin a tofe ra, n fan
bɔɲɛ ndedi xa sa. [29] Wo xa a rasɛnɛ Marigi
xili ra sɛɛwɛ kui. Wo xa yi mixi mɔɔli binya,

30 barima a mu tondi fefe yo ra Ala xa Mixi
Sugandixi xa wali kui, hali a findi a bɛ faxɛ
ra. A bara n mali wo tan mu nu nɔma n
malide naxee ra.

3

Kisi sɔtɔfe

1 Yakɔsi, n ngaxakerenyie, wo xa sɛɛwa
wo Marigi ra. N mu taganma gbilende fee
tagi rabade wo bɛ, n naxee sɛbɛxi wo ma
tɛmui dangixi, alako na xa wo ratanga. 2 Wo
xa wo yɛtɛ ratanga mixi ɲaaxie ma, wali
kobi rabae naxee wama finɛ rawalife tun
mixi sunnafe ma. 3 Won tan nan na mixi
sunnaxie ra a nɔndi ki ma, won tan naxee
Ala batuma a Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra,
naxee sɛɛwama Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa
fe ra, naxee mu e xaxili tima e yɛtɛ ra.
4 Xa n wa, n fan nɔma n xaxili tide n
yɛtɛ ra. Xa mixi nde a maɲɔxunxi nɛ a
a nɔma a xaxili tide a yɛtɛ ra, n dangi na
kanyi ra pon! 5 N sunnaxi a xi solomasaxan
lɔxɔɛ nɛ, Isirayilaka nan n na, naxan kelixi
Bunyamin bɔnsɔɛ, Eburu yati yati nan lanxi
n ma n bari ki ma. 6 N nu biraxi Ala xa
sɛriyɛ fɔxɔ ra a Farisɛni ki nɛ, n nu fa Isa
xa danxaniyatɔɛe ɲaxankata. Marakɔrɔsi
ɲaaxi yo mu nu na n ma.
7 Kɔnɔ yakɔsi, n to bara danxaniya Ala
xa Mixi Sugandixi ma, n nu se naxan birin
maɲɔxunxi fe fanyie ra, e tide yo mu na n
bɛ sɔnɔn. 8 Marigi Isa kolonfe nan tide gbo
nee birin bɛ. Ala xa Mixi Sugandixi sɔtɔfe
dangi na fe birin na, n bara naxee lu a xa fe
ra. Na fee bara lu n bɛ alɔ fee fufafu alako
n xa Isa xa munafanyi sɔtɔ. 9 N xa lu a tan
nan ma fe, barima n yɛtɛ sɛnbɛ mu nɔma
n findide mixi tinxinxi ra. N mu nɔma Ala
xa sɛriyɛ birin nabatude. Kɔnɔ xa n bara
danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma, Ala
tan nɔma nɛ n matinxinde. Ala nan mixi
matinxinma danxaniya saabui ra. 10 Na kui,
n wama naxan xɔn, n xa Isa kolon. N xa a
xa marakeli sɛnbɛ kolon, n man xa tɔɔrɔ alɔ
a tɔɔrɔxi ki naxɛ. N wama lufe nɛ alɔ Isa nu
na ki naxɛ a faxa tɛmui, 11 alako n fan xa keli
faxɛ ma.
12 N a kolon n mu nu gɛ na birin sɔtɔde
sinden, n ma fe mu gɛxi kamalide. Kɔnɔ n
xa siga yare alako Isa n sugandixi fe naxan
ma, n fan xa a xa fe suxu. 13 N ngaxak-
erenyie, n a kolon n mu gɛxi a suxude
sinden, kɔnɔ n fe keren nan nabama: N mu
n kobe ratoma, n sigama yare nan tun ma.
14 N birama nɛ n ma wali fɔxɔ ra, alako n xa
sare sɔtɔ Koore Mangɛ Ala won xilixi naxan
ma a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra.
15 Won tan naxee xa danxaniya bara tilin,
a lanma na maɲɔxunyi nan xa lu won birin
yi ra. Kɔnɔ xa a sa li mixi nde mu lanxi na
fe ma, Ala fama na fan fiixɛde na kanyi bɛ.
16 Won xa siga yare alɔ won darixi a ra ki
naxɛ.
17 N ngaxakerenyie, wo xa n fɔxi raba.
Mixi naxee ɲɛrɛ ki luxi alɔ muxu gbe, nee
nan xa findi misaali ra wo bɛ. 18 Ala xa
Mixi Sugandixi yaxuie bara wuya, naxee
mu lama a xa sɛrɛxɛ ra wuri magalanbuxi
ma. N ɲan bara na fala wo bɛ sanya wuyaxi,
kɔnɔ yakɔsi n a masenma nɛ wo bɛ n yaye
ra. 19 E bara lɔɛ. E yɛtɛ waxɔnfe bara findi
e xa ala ra. E naxan itema, na nan fama
e ragorode. E birama yi duniɲa gbansan
nan fɔxɔ ra. 20 Kɔnɔ won tan xɔnyi na
ariyanna nan na, won nakisima Marigi Isa
kelima dɛnnaxɛ fafe ra won fɔxɔ ra. Won
na na nan mamɛfe. 21 A fama nɛ won fate
makinikinixie masarade, e xa lu nɔrɛ kui alɔ
a gbe. A na rabama a sɛnbɛ nan na, naxan
dangi sɛnbɛ birin nalanxi ra.

4

Marasi dɔnxɔɛe

1 N ngaxakerenyie, a xɔli n ma n xa siga
wo xɛɛbude. N bara ɲɛlɛxin wo xa fe ra,
naxan bara a niya n xa binyɛ sɔtɔ. N
xanuntenyie, wo bira Marigi fɔxɔ ra alɔ wo
darixi a ra ki naxɛ.
2 Ewodiye nun Sintike, yandi wo xa lan wo
bore ma Marigi xa fe kui. 3 N malima fanyi,
n bara i maxandi, i xa e mali, barima e fan
bara n mali n ma kawandi tife geremaso kui.
Kilementi fan bara n mali, alɔ n waliboore
naxee xilie sɛbɛxi kisi buki kui.
4 Wo sɛɛwa Marigi ra tɛmui birin. N man
xa a fala wo bɛ, wo xa sɛɛwa. 5 Wo xa bɔɲɛ
bɛxi xa makɛnɛn birin bɛ. Marigi mu buma
fafe ra sɔnɔn. 6 Wo naxa kɔntɔfili fefe ra,
wo xa Ala maxandi fe birin kui, wo xa a
mayandi, wo xa a tantu. 7 Na kui, Ala bɔɲɛsa
nun xaxilisa fima nɛ wo ma naxan mɔɔli mu
toma yi duniɲa fari. A na rabama a xa Mixi
Sugandixi Isa nan saabui ra.
8 Dɔnxɔɛ ra, wo xa wo xaxili dɔxɔ yi fee
nan xɔn ma: fe naxan yo findi nɔndi ra,
naxan yo findi sɔɔbɛ ra, naxan yo tinxin,
naxan yo sɛniyɛn, naxan yo fan, naxan yo

findi sɛriyɛ ra, naxan yo rafan Ala ma. Wo
xa wo xaxili dɔxɔ yi fee nan xɔn binyɛ nun
tantui na naxee kui. 9 N naxan masenxi wo
bɛ, wo naxan toxi n ma misaali kui, wo bira
na fɔxɔ ra. Na kui, Bɔɲɛsa Mangɛ luma nɛ
wo sɛɛti ma.

Xɛɛbui

10 N bara Marigi tantu wo xa fe ra barima
wo man bara wo ɲɔxɔ sa n xɔn. Singe wo
nu bara wa n malife, kɔnɔ Ala mu a ragiri.
11 N mu yi falaxi xɛ barima n hayi to na se
nde ma. N bara n matinkan n xa wasa so se
naxan na n yi ra. 12 Xa sese yo mu na n yi
ra, xa se gbegbe na n yi ra, a birin fan. Xa
kaamɛ n suxuxi, xa n lugaxi, n bara wasa
a birin na. Xa n bannaxi, xa n tɔɔrɔxi, n
bara sɛɛwa a birin na. 13 N nɔma fe birin
na n Marigi saabui ra, naxan sɛnbɛ fima n
ma. 14 Kɔnɔ wo fan fe fanyi nan nabaxi n bɛ
n malife ra n ma tɔɔrɛ kui.
15 Filipikae, wo a kolon, kabi n naxa keli
Masedon bɔxi Inyila Isa kawandi tife ra,
danxaniyatɔɛ ɲama yo mu n mali fe nde ra
fo wo tan. 16 Wo tan nan na rabaxi. Wo naxa
n mali sanya firin n nu na Tɛsaloniki tɛmui
naxɛ. 17 N mu na sese fenfe n yɛtɛ bɛ. A xɔli
n ma wo tan nan xa fe fanyi sɔtɔ a kui. 18 N
hayi na naxan birin ma, n bara a sɔtɔ. Wo
naxan nasanbaxi n ma Epaforodite saabui
ra, a bara n wasa han a bara dangi a i. Na
sɛrɛxɛ bara rafan Ala ma, a a kɛnɛn. 19 N
Marigi Ala fama fe birin fide wo ma wo hayi
na naxan ma. Fɛɛrɛ birin na a tan nan yi ra,
a na birin nabama a xa Mixi Sugandixi Isa
nan saabui ra. 20 Ala tantu, Ala tantu. Ala
naxan findi won Baba ra, won a tantuma nɛ
han dunijna raŋɔnyi.
21 Wo xa Isa xa sɛniyɛntɔɛ birin xɛɛbu.
22 Sɛniyɛntɔɛ birin naxee na n sɛɛti ma,
a gbengbenyi naxee walife Mangɛ Sesare
xɔnyi, e bara wo xɛɛbu. 23 Marigi Isa, Ala xa
Mixi Sugandixi, xa hinnɛ wo birin na.

Ala xa masenyi Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Kɔlɔsi danxaniyatɔɛ ɲama ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxɛ nan na Isa xa xɛɛra Pɔlu naxan sɛbɛ Isayankae ma naxee nu sabatixi Kɔlɔsi taa kui. Pɔlu mu nu findixi kawandila singe xa ra naxan Isa xa fe masen e bɛ, kɔnɔ a e kolon Rɔma nɛ, a nu na geeli dɛnnaxɛ. Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa masenyi nde fi Pɔlu ma Kɔlɔsikae bɛ, a nun Isayankae birin bɛ naxee nu sa fama lude dunijna bɛndɛ fuɲi fari. Yi Kitaabui kui, mixi nɔma lɔnni gbegbe sɔtɔde Isa xa fe ma a nun Isayankae ɲɛrɛ ki xa fe ma.

Ala xa won mali a xa masenyi saabui ra alako won xa sɛɛwɛ sɔtɔ dunijna ma, won man xa sɛɛwɛ sɔtɔ aligiyama. Amina.

Ala xa masenyi Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Kɔlɔsi danxaniyatɔɛ ɲama ma

Xɛɛbui

1 N tan Pɔlu nan yi ki, Ala a ragirixi naxan
xa findi Isa xa xɛɛra ra. Muxu nun Timote
nan yi bataaxɛ sɛbɛfe 2 wo tan ma, Kɔlɔsikae
sɛniyɛntɔɛe. Wo bara findi n ngaxakerenyi
danxaniyatɔɛ ra barima wo laxi Ala xa Mixi
Sugandixi ra. Won Baba Ala xa hinnɛ nun
bɔɲɛsa fi wo ma.

Pɔlu Kɔlɔsikae tantufe

3 Muxu bara Ala tantu, won Marigi Isa
Baba. Muxu Ala maxandima wo bɛ tɛmui
birin. 4 Muxu yi nan mɛxi, wo bara danx-
aniya Ala xa Mixi Sugandixi Isa ma, wo man
bara Ala xa sɛniyɛntɔɛ birin xanu. 5 Wo
xaxili tixi fe ra Ala naxan nagataxi wo ya
ra koore ma. Wo xa danxaniya nun wo
xa xanunteya kelima na nan ma. Wo bara
na birin mɛ Ala xa nɔndi kui naxan findixi
xibaaru fanyi ra. 6 Na xibaaru fanyi bara
findi geeni ra dunijna birin bɛ. A man bara
findi geeni ra wo bɛ wo Ala xa hinnɛ yati
kolonxi tɛmui naxɛ. 7 Won ngaxakerenyi,
muxu waliboore Epafirasi nan wo xaranxi
na nɔndi ra. A bara findi Ala xa Mixi
Sugandixi xa walikɛ tinxinxi ra wo bɛ. 8 A
bara a masen muxu bɛ a wo mixi xanuma
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra.

Pɔlu Kɔlɔsikae ralimaniyafe

9 Na nan a toxi, muxu fan, kafi muxu naxa
na kolon, muxu Ala maxandife nɛ wo bɛ
tɛmui birin, a xa fahaamui nun xaxili fanyi
fi wo ma alako wo xa Ala sago kolon a fanyi
ra. 10 Wo xa wo ɲɛrɛ alɔ won Marigi wama a
xɔn ma ki naxɛ. Wo xa fe fanyi mɔɔli birin
naba. Wo xa Ala kolon a fanyi ra. 11 Wo
xa sɛnbɛ sɔtɔ a xa sɛnbɛ magaaxuxi saabui
ra, alako wo xa wo tunnabɛxi, wo man xa
dijnɛ, 12 wo man xa Baba Ala tantu sɛɛwɛ
kui. A bara a ragiri wo xa nɔ sɛniyɛntɔɛe kɛ
sɔtɔde naiyalanyi kui. 13 A bara won namini
Sentanɛ xa nɔɛ bun ma, naxan findixi dimi
ra, a won naso a xa Di xanuxi xa mangɛya
niini bun ma. 14 Na di bara won xunsara, a
bara won ma yunubie xafari.

Ala xa Mixi Sugandixi

15 Ala mu toma, kɔnɔ a xa Di findixi a
misaali nan na. Daali birin fisamante nan a
ra. 16 A tan nan se birin daa, naxan na koore
ma, naxan na bɔxi ma, naxan toma, naxan
mu toma, mangɛe, yaamaritɔɛe, nɔlae,
sɛnbɛmae. Na birin daaxi a saabui nan na,
na birin daaxi a yɛtɛ nan bɛ. 17 Beenun se
keren xa daa, a tan nu na. A birin na na
a tan nan saabui ra. 18 Danxaniyatɔɛ ɲama
xunyi na a tan nan na. Na luma nɛ alɔ a
fate yati yati. A tan nan na fe birin fɔlɛ ra.
A tan nan singe rakeli faxɛ ma, alako a xa
findi dunijna fisamante ra. 19 A naxa rafan
Ala ma a xa Isa rakamali Ala xa fe birin na.
20 A man bara tin fe birin masode a ra a xa
Di xa faxɛ saabui ra. Bɔɲɛsa xa lu Ala nun
dunijna birin tagi, naxan na koore nun bɔxi
ma. Na lanyi bara lu e tagi Ala xa Di wuli
saabui ra, naxan banban wuri magalanbuxi
ma.

21 Singe ra, wo tan nun Ala, wo tagi nu
ikuya. A yaxuie yati yati nan nu na wo
ra, barima wo nu fe ɲaaxie maɲɔxunma,
wo man nu e rabama. 22 Kɔnɔ yakɔsi, lanyi
bara lu wo tagi Ala xa Di xa faxɛ saabui
ra, alako wo xa sɛniyɛn, wo xa ti Ala ya i,
tantanyi nun marakɔrɔsi yo mu na wo ma
sɔnɔn. 23 Kɔnɔ a lanma nɛ wo xa danxaniya
xa sabati, a xa sɛnbɛ sɔtɔ, alako wo naxa
makuya fe fanyi ra naxan nagataxi wo bɛ
Ala xa xibaaru fanyi saabui ra. Na xibaaru
fanyi wo naxan mɛxi, a masenxi nɛ dunijna
birin bɛ. N tan yati walima na nan ma.

Pəlu xa wali

24 Yakəsi, n bara ɲɛlɛxin n təərəfe ma wo
xa fe ra. N yɛtɛ yati fama Ala xa Mixi
Sugandixi Isa xa təərɛ rakamalide danx-
aniyatəɛ ɲama xa fe ra, naxan luxi alə a
fate. 25 N bara findi danxaniyatəɛe ɲama
xa walikɛ ra. Ala bara n xɛɛ n xa a xa
masenyi birin tagi raba wo bɛ. 26 Na gundo
nu nəxunxi nɛ mixi birin ma, kabi tɛmui
xənnakuye. Kənə yakəsi, Ala bara na masen
a fiixɛ ra a xa sɛniyɛntəɛe birin bɛ. 27 A waxi
nɛ na gundo xa masen e bɛ si birin tagi, e
xa a xa nərɛ tofanyi to. Na gundo nan yi
ki, Ala xa Mixi Sugandixi na wo i, a tan nan
nəxi a niyade wo xa a xa nərɛ sətə. 28 Muxu
Ala xa Mixi Sugandixi nan ma fe masenma
adamadi birin bɛ. Muxu e birin xaranma nɛ
lənni ra, alako mixi birin xa kamali Ala xa
Mixi Sugandixi saabui ra. 29 Na nan a toxi,
n na walife Isa sɛnbɛ ra, naxan n malima a
fanyi ra.

2

1 Wo xa a kolon n na gere masofe wo
bɛ, n na gere masofe Layodiseyakae nun
danxaniyatəɛ birin bɛ, naxee n kolon kənə e
mu n toxi sinden. 2 N na gere maso kui alako
wo bəɲɛ xa limaniya, wo xa boni wo bore ra
xanunteya kui, wo man xa xaxili fanyi sətə.
Na kui, wo nəma nɛ Ala xa gundo kolonde.
Na gundo findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan
na. 3 Lənni fanyi nun fe kolonyi nəxunxi Isa
nan ma fe kui.

4 N na falaxi nɛ, alako mixi yo naxa nə wo
madaxude wəyɛnyi tofanyie ra. 5 N makuya
wo ra, kənə n bəɲɛ na wo sɛɛti ma. N
bara ɲɛlɛxin, barima wo na ɲɛrɛfe a fanyi
ra wo xa danxaniya kui. Wo mu Ala xa Mixi
Sugandixi bɛɲinma fefe ma.

Pəlu Kələsikae ralimaniyafe a firin nde

6 Wo to bara tin wo Marigi Isa xa fe ra, Ala
xa Mixi Sugandixi, wo lan nɛ wo xa bira a
fəxə ra. 7 Isa xa lu wo bɛ alə sanke na sansi
bɛ ki naxɛ. A xa lu wo bɛ alə fanye, banxi
tima naxan fari. Wo xa danxaniya xa sabati
alə muxu wo xaranxi ki naxɛ. Wo xa Ala
tantu tɛmui birin. 8 Wo naxa a lu mixi yo xa
wo madaxu wəyɛnyi ɲəxunmɛ ra. Na wulee
findixi adamadi xa maɲəxunyi nan na. Na
fatanxi dunijna fe nan na. A mu kelixi Ala xa
Mixi Sugandixi xa ma feo!

Isa Marakisima

9 Ala xa fe kɛɲa birin na Isa yi ra. 10 Wo
fan bara kamali Isa saabui ra, naxan findixi
mangɛ ra. Mangɛya birin nun sɛnbɛ məəli
birin na a bun ma.

11 Isa bara wo sunna, kənə a mu a rabaxi
a adama ki xa ma. A mu sese ba wo fate
ma. A wo sunna ki naxɛ, a wo sondonyi
nan kui ixaxi. 12 Wo bara wo xunxa ye xəəra.
Na bara maniya alə wo nun Isa bara ragata
gaburi keren kui. Na xanbi wo fan bara keli
ye xəəra alə Isa kelixi gaburi kui ki naxɛ.
Na birin nabaxi nɛ barima wo bara la Ala
sɛnbɛ ra, naxan Isa rakelixi faxɛ ma. 13 Wo
nu luxi nɛ alə faxamixie, wo xa yunubie xa
fe ra nun wo xa sunnatareya xa fe ra, kənə
Ala bara wo rakisi Isa saabui ra. A bara dijnɛ
won ma yunubi birin ma. 14 Kalamui naxan
nu sɛbɛxi won xili ma, naxan nu nəma won
ma fe kanade, a bara na ba na a mabanbanfe
wuri magalanbuxi ma. 15 Na kui, Ala bara nə
mangɛya nun sɛnbɛ məəli birin na dunijna
birin ya xəri, naxee fatanxi Sentanɛ ra, a
naxa xunnakeli sətə na wuri magalanbuxi
saabui ra.

Xaranyi naxan findixi wule ra

16 Awa, wo naxa tin mixi yo xa kiiti ɲaaxi
sa wo ma wo xa donse nun minse xa fe ra,
sali xungbee xa fe ra, kike nɛɛnɛ sali xa fe ra,
xa na mu malabu ləxəɛ xa fe ra. 17 Na birin
findixi fe fanyi tənxuma nan na. A nu wama
Ala xa Mixi Sugandixi xa fe nan masenfe
won bɛ, naxan findixi nəndi yati ra. 18 Wo
naxa tin mixi yo xa wo xa xunnakeli ba wo
yi ra. Mixi ndee katama nɛ na rabade. A
luma alə e e yɛtɛ nan magoroma, kənə wule
na a ra. A luma alə e tan nun malekɛe Ala
nan batuma, kənə na fan wule nan a ra. E
birama laamatunyie fəxə ra, kənə e e yɛtɛ
igboma fe fufafu ma. 19 E mu fatuxi Isa ma,
naxan na xunyi ra. Fate xunyi salonse birin
naɲɛrɛma. Kankan xirixi e boore ra, Ala
sɛnbɛ fima e birin ma alə a wama a xən ma
ki naxɛ.

20 Xa wo bara fatan dunijna fee ma Isa
saabui ra, munfe ra wo wo yɛtɛ luma dunijna
fee xa yaamari bun ma? 21 Na yaamari naxɛ,
«A mu lan wo xa yi tongo! A mu lan wo xa yi
don! Wo man mu lan wo xa a masuxu!» 22 Na
fe birin fama ɲənde. Na sɛriyɛ məəli fatanxi
adamadi nan na. 23 Na fe məəli maniya
lənni ra, barima batui, yɛtɛ magore, nun

fate təərəfe na a kui, kənə e tide yo mu na, barima e mu nəma yunubi fee bade mixi bəɲɛ ma.

3

Ala xa kira

1 Xa nəndi na a ra, wo nun Ala xa Mixi Sugandixi nan birin nakelixi faxɛ ma, wo xa ariyanna fen, Ala xa Mixi Sugandixi magoroxi Ala yirefanyi ma dɛnnaxɛ. 2 Wo xa ariyanna fe fen, dunijna fe mu a ra. 3 Barima wo bara faxa, wo xa simaya fa nəxunxi Ala xa Mixi Sugandixi xa fe i Ala xa fonisireya kui. 4 Wo Rakisima Ala xa Mixi Sugandixi na fa, wo fan luma a xa nərɛ nan kui.

5 Na nan a toxi wo lanma wo xa adamadi xa fe kobi birin nabɛɲin: yɛnɛ fe, langoe fe, fe sɛniyɛntare, korinteɲa naxan maniyaxi kuye batufe ra. 6 Ala xənəma nɛ na fe məəli ma, nun naxee e rabama. 7 Singe ra nu, wo yati nu ɲɛrɛma na ki nɛ.

8 Kənə yakəsi, wo xa yi fe birin bɛɲin: bəɲɛte, geresofe, fe ɲaaxi, mixi xili kanafe, nun konbi. 9 Wo naxa wule fala wo bore bɛ. Wo bara na ɲɛrɛ ki fori bɛɲin, 10 alako wo xa ɲɛrɛ ki nɛɛnɛ suxu, naxan lanma Ala ɲɛrɛ ki ma. Na kui, wo fama Ala kolonde a fanyi ra. Na birin luma alə mixi naxan dugi fori bama a ma, a dugi nɛɛnɛ ragoro a ma. 11 Na kui, Girɛki nun Yuwifi e birin keren. Mixi sunnaxi nun mixi sunnatare e birin keren. Xununtaree, mixi xununxi, konyi, nun lasiri, e birin keren. Isa nan findixi a birin na, a man na a birin i.

12 Ala wo tan nan sugandixi, wo bara findi sɛniyɛntəɛe ra, Ala xanuntenyie. Wo lan nɛ wo xa kinikini mixi ma, wo bəɲɛ xa fan, wo xa wo yɛtɛ magoro, wo bəɲɛ xa bɛxi, wo xa dijnɛ. 13 Wo xa wo bore sutura, wo man xa hinnɛ wo bore ra. Xa mixi nde bara fe ɲaaxi raba a bore ra, na kanyi xa dijnɛ alə Ala xa Mixi Sugandixi dijnɛxi wo ma ki naxɛ. 14 Naxan dangi a birin na, wo xa wo bore xanu barima na findima lanyi fanyi ra. 15 Ala xa Mixi Sugandixi nu wama lanyi naxan xən won bɛ, won bəɲɛ xa bira na lanyi fəxə ra. Ala bara wo xili wo xa findi fate keren na, lanyi xa lu wo tagi. Wo xa Ala tantu na ma.

16 Ala xa Mixi Sugandixi xa masenyi fanyi xa lu wo bəɲɛ kui. Wo xa wo bore xaran, wo man xa marasi nun lənni fi wo bore ma. Wo xa na raba suuki nun bɛɛti ra naxan fatanxi Ala Xaxili Sɛniyɛnxi ra. Wo xa Ala tantu na bɛɛtie ra, e xa keli wo bəɲɛ yati yati nan kui. 17 Wo fe naxan birin falama, wo fe naxan birin nabama, wo xa na birin naba wo Marigi Isa xili ra. Wo xa Baba Ala tantu Isa saabui ra.

Denbaya sɛriyɛ

18 Ginɛɛ, wo xa lu wo xa mərie xa yaamari bun ma, alə Marigi wama a xən ma ki naxɛ. 19 Xɛmɛɛ, wo xa wo xa ginɛɛ xanu, wo naxa ɲaaxu e ra. 20 Dimɛdie, wo xa wo barimixie xui ratinmɛ fe birin kui, barima na rafan Marigi ma. 21 Barimixie, wo naxa wo xa die bəɲɛ raɲaaxu e ma, alako limaniya naxa ba e yi. 22 Konyie, wo xa wo marigie xui birin natinmɛ. Wo naxa wali e ya tode xa gbansan na, alako wo xa rafan mixie ma. Wo xa wali e bɛ wo bəɲɛ fiixɛxi ra, barima wo gaaxuxi wo Marigi Ala ya ra. 23 Wo fe naxan birin nabama, wo xa a raba wo bəɲɛ fiixɛxi nan na, alə wo a rabama Marigi bɛ ki naxɛ. Wo mu a rabama mixie xa bɛ. 24 Na kui, wo xa a kolon Marigi na sare ragbilenma nɛ wo ma, naxan findima wo kɛ ra. Wo na walife Ala xa Mixi Sugandixi nan bɛ, wo Marigi yati yati. 25 Naxan fe kobi rabama, Marigi na fan sare ragbilenma nɛ a ma. Mixi birin a gbe sətəma nɛ, Ala mu mixi yo rafisa a boore bɛ.

4

1 Konyi marigie, wo xa wo xa konyie masuxu tinxinyi ra, barima konyi nan wo fan na. Wo Marigi na koore ma.

Marasi dənxəɛ

2 Wo xa Ala maxandi tɛmui birin. Wo xa wo yɛtɛ mato, wo xa Ala tantu. 3 Wo Ala maxandi muxu fan bɛ. Ala xa səənɛya raba won ma kawandi kui, alako n xa Ala xa Mixi Sugandixi xa gundo masen birin bɛ. N saxi geeli na fe nan ma. 4 Wo Ala maxandi n bɛ alako n xa na fala a fanyi ra, a xa fiixɛ fəɛn, alə a lanma n xa a raba ki naxɛ.

5 Wo xa wo ɲɛrɛ xaxilimaya ra danxaniyataree ya tode ra. Wo xa na raba sinnanyi ma a raba waxati. 6 Wo xa masenyi fanyi ti mixie bɛ, naxan fan. Kuri so tɛmui, fəxɛ sama nɛ bande, alako a xa ɲəxun. Wo fan xa fata mixi birin yaabide wəyɛnyi ra naxan fan.

Xɛɛbui dənxəɛ

7 N ngaxakerenyi Tikike findixi n xanun-
tenyi nan na naxan bara n mali a fanyi
ra Marigi xa wali xa fe ra. A fama n ma
fe birin tagi rabade wo bɛ. 8 N a xɛɛxi nɛ
wo ma alako a xa muxu xa fe tagi raba
wo bɛ, a man xa wo ralimaniya. 9 N man
bara n ngaxakerenyi tinxinxi, n xanuntenyi
Onesimo Kɔlɔsika xɛɛ a xa Tikike mati. E
firinyi fama n ma fe birin dɛntɛgɛ sade wo
bɛ.
10 Arisitaraki, muxu nun naxan na geeli,
a wo xɛɛbu. Baranabasi dɛɛxɔ Maraki fan
wo xɛɛbu. Wo bara marasi sɔtɔ Maraki xa
fe ma. Xa a fa wo xɔnyi, wo xa a rasɛnɛ a
fanyi ra. 11 Yesu, naxan xili falama Yusutu,
a fan wo xɛɛbu. Yuwifi danxaniyatɔɛ ɲama
birin ya ma, yi mixi saxanyi gbansan nan n
malixi Ala xa mangɛya niini wali rabade. E
bara limaniya fi n ma.
12 Epafirasi, naxan findixi wo xɔnyika ra,
a wo xɛɛbu. Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa
walikɛ nan a ra. A Ala maxandima wo
bɛ tɛmui birin alako wo xa danxaniya xa
sabati, wo xa Ala waxɔnfe kolon, wo man
xa a raba. 13 A wali gbegbe rabama wo
bɛ, wo tan danxaniyatɔɛ naxee na Kɔlɔsi,
Layodiseya, nun Hiyerapoli. N na a seede
ra. 14 Luki seriba, muxu xanuntenyi wo
xɛɛbu, a nun Demasi.
15 Wo xa won ngaxakerenyi Layodiseya
danxaniyatɔɛe xɛɛbu, nun Nimifa, a nun
danxaniyatɔɛ ɲama naxan e malanma a xa
banxi kui. 16 Wo na gɛ yi bataaxɛ xarande wo
xɔnyi, wo xa a so Layodiseya danxaniyatɔɛe
fan yi ra, e xa a xaran. Wo tan fan, wo
xa bataaxɛ xaran n naxan nasanbaxi Lay-
odiseyakae ma. 17 Wo xa a fala Arikipe bɛ,
«Fɛntɛn i xa wali ma, Marigi naxan soxi i yi
ra alako i xa na raba a fanyi ra.»
18 Xɛɛbui nan yi ki, n tan Pɔlu naxan
sɛbɛxi wo ma n yɛtɛ bɛlɛxɛ ra. Wo xa ratu a
ma n na geeli nan kui yi ki. Ala xa hinnɛ wo
birin na.

Ala xa masenyi singe Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Tɛsaloniki danxaniyatɔɛ ɲama ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxɛ singe nan na Ala xa xɛɛra Pɔlu nun a waliboore naxan sɛbɛ danxaniyatɔɛ ɲama ma naxee nu sabatixi Tɛsaloniki.

Beenun e xa yi bataaxɛ sɛbɛ, Pɔlu nun Silifanu nu bara kawandi ti Tɛsaloniki. Ala to e xa wali baraka, naa mixi wuyaxi naxa gbilen kuye batufe fɔxɔ ra, e danxaniya Ala ma naxan a xa Mixi Sugandixi xɛɛxi duniɲa rakiside. Kɔnɔ Pɔlu nun Silifanu mu nɔ bude Tɛsaloniki taa kui, e gi kɔɛ nan na barima mixi kobi ndee nu bara ɲama bɔɲɛ rate e xili ma. Yi fe birin tagi rabaxi Isa xa Xɛɛrae xa Taruxui Kitaabui kui, Sora 17.

Pɔlu nun Silifanu to Atɛn li, e naxa kɔntɔfili Tɛsaloniki danxaniyatɔɛe bɛ barima e mu nu a kolon xa e xa danxaniya sabatixi. Na kui, e naxa Timote xɛɛ alako a xa Tɛsaloniki danxaniyatɔɛe ɲanige kolon, a xa e ralimaniya e xa danxaniya kui. Timote to gbilen, a naxa dɛntɛgɛ sa Pɔlu nun Silifanu bɛ. Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa masenyi fi e ma Tɛsalonikikae bɛ, e naxa yi bataaxɛ sɛbɛ.

Yi Kitaabui tide to bara mini Tɛsaloniki danxaniyatɔɛe bɛ, a lɔnni fi e ma, a e ralimaniya, a tide na won fan bɛ. A a masenma won bɛ a Ala won xilixi nɛ won xa won ɲɛrɛ sɛniyɛnyi kui, won xa gbilen sɛniyɛntareɲa fɔxɔ ra. A man a masenma a wali tide gbo danxaniyatɔɛ bɛ. A lanma won xa balo won yilenfure nan na. Yi Kitaabui man limaniya fima won ma barima a a masenma won bɛ a Ala xa Mixi Sugandixi Isa fama nɛ a xa danxaniyatɔɛe fɔxɔ ra, e ɲiɲɛ nun a laaxiraxi, a e xanin Ala xɔnyi e sa luma dɛnnaxɛ abadan.

Tɛsaloniki danxaniyatɔɛe findixi misaali nan na won bɛ barima hali e to ɲaxankatɛ gbegbe sɔtɔ, e xan nɛ danxaniya kui, e e xaxili ti Ala ra. Ala xa won mali won ma danxaniya xa tilin, won xa won tunnabɛxi Ala xa kira fanyi xɔn ma. Ala xa won natanga sɛniyɛntareɲa ma, won naxa fa yaagi Marigi gbilen lɔxɔɛ. Ala xa won mali ariyanna kira xɔn ma. Amina.

Ala xa masenyi singe Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Tɛsaloniki danxaniyatɔɛ ɲama ma

Xɛɛbui

1 Pɔlu, Silifanu, nun Timote nan yi ki,
katarabi Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi
Marigi Isa xa danxaniyatɔɛ ɲama ma naxee
na Tɛsaloniki.

Ala xa hinnɛ nun bɔɲɛsa fi wo ma.

Ala tantufe Tɛsalonikikae xa fe ra

2 Waxati birin muxu Ala tantuma wo xa fe
ra, muxu man a maxandima wo bɛ. Tɛmui
birin 3 muxu wo xa fe falama won Baba Ala
bɛ. Muxu a tantuma nɛ wo xa wali ma
naxan kelixi wo xa danxaniya nun wo xa
xanunteya ma. Muxu a tantuma nɛ barima
wo wo tunnabɛxixi wo xaxili tife ra Ala xa
Mixi Sugandixi Marigi Isa ra.

4 N ngaxakerenyie, wo tan Ala xanun-
tenyie, muxu a kolon a Ala bara wo sugandi.
5 Muxu to xibaaru fanyi masen wo bɛ, a
mu findi muxu dɛ wɔyɛnyi gbansan xa ra.
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa sɛnbɛ fi muxu xa
xibaaru fanyi kawandife ma, muxu danx-
aniyaxi a ma. Wo a kolon yati muxu nu
ɲɛrɛma ki naxɛ wo xa fe ra, muxu nu na
wo ya ma tɛmui naxɛ. 6 Wo bara findi
muxu nun Marigi fɔxi rabae ra. Hali wo to
ɲaxankatɛ gbegbe sɔtɔ, wo Ala xa masenyi
suxu nɛ ɲɛlɛxinyi ra, ɲɛlɛxinyi naxan fatan
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi ra.

7 Na kui, wo bara findi misaali ra danx-
aniyatɔɛ birin bɛ naxee na Masedon nun
Akayi. 8 Ala xa masenyi bara rayensen yɛ
wo saabui ra. A mu rayensenxi Masedon
nun Akayi gbansan xa ma. Yire birin bara
a kolon wo danxaniyaxi Ala ma ki naxɛ. Na
kui, muxu mu sese falama sɔnɔn na xa fe ra.
9 Na mixi naxee bara wo xa fe mɛ, e tan nan
fama wo xa fe falade, wo muxu rasɛnɛ ki
naxɛ, wo man gbilen kuyee fɔxɔ ra ki naxɛ,
wo fa bira Ala Ɲiɲɛ fɔxɔ ra naxan findixi
nɔndi ra. 10 E man wo xa fe falama, wo Ala xa
Di mamɛxi ki naxɛ kelife koore ma. Na nan
findixi Isa ra, Ala naxan nakeli faxɛ ma, Isa
naxan won natangama xɔnɛ ma naxan na
fafe.

2

*P*ɔlu nun Tɛsaloniki danxaniyatɔɛ ɲama

1 N ngaxakerenyie, wo tan yati a kolon a
muxu fafe wo yire na mu findixi fe fufafu ra.
2 Wo a kolon, muxu nu bara ɲaxankatɛ nun
tɔɔrɛ sɔtɔ Filipi. Kɔnɔ muxu naxa muxu
xaxili ti won Marigi Ala ra, muxu limaniya
alako muxu xa wo kawandi Ala xa xibaaru
fanyi ra, hali geremasoe gbegbe to nu naa.
3 Muxu xa kawandi mu fatanxi wule xa ra, a
mu fatanxi ɲanige sɛniyɛntare xa ra, a mu
fatanxi yanfanteya xa ra. 4 Ala to bara muxu
mato, a bara a xa xibaaru fanyi taxu muxu
ra. Na kui, muxu mu wɔyɛnma xɛ de alako
muxu xa rafan mixie ma. Muxu wɔyɛnma
nɛ alako muxu xa Ala nan kɛnɛn naxan won
sondonyie matoma. 5 Wo a kolon yati, Ala
fan a kolon, muxu mu dɛiɲɔxunyi wɔyɛnyi
yo falaxi wo bɛ. Muxu mu kawandi tixi xɛ
alako muxu xa se nde sɔtɔ. 6 Muxu hayi mu
na mixie xa matɔxɔɛ ma, a na findi wo tan
na, a na findi mixi gbɛtɛe ra.
7 Ala xa Mixi Sugandixi xa xɛɛrae to
na muxu ra, muxu nu nɔma muxu xa fe
kote dɔxɔde wo xun ma, kɔnɔ muxu mu
tin. Muxu naxa mɛɛni wo ma, alɔ dingɛ
mɛɛnima a xa die ma ki naxɛ. 8 Muxu wo
xanuxi nɛ han muxu naxa muxu yɛtɛ yati
fi wo ma safe Ala xa xibaaru fanyi xun
ma muxu wo kawandi naxan na. Wo xa
fe nu bara xɔrɔxɔ muxu ma ki fanyi. 9 N
ngaxakerenyie, wo xa wo maɲɔxun muxu
xa wali nun muxu xa tɔɔrɛ ma. Muxu wakili
nɛ kɔɛ nun yanyi alako muxu xa kɔntɔfili
naxa lu wo sese ma, muxu nu Ala xa xibaaru
fanyi kawandife wo bɛ tɛmui naxɛ. 10 Muxu
ɲɛrɛxi sɛniyɛnyi nun tinxinyi nan na wo xa
fe ra, marakɔrɔsi yo mu na muxu ma. Wo
bara findi na fe seedee ra, wo nun Ala. 11 Wo
a kolon yati, a muxu na wo birin bɛ, alɔ
babɛ nun a xa die na ki naxɛ. 12 Muxu bara
wo ralimaniya, muxu bara wo mafuruku,
muxu bara wo mayandi alako wo ɲɛrɛ ki
xa Ala kɛnɛn, naxan wo xilixi wo xa lu a
xa mangɛya niini bun ma, wo xa a xa nɔrɛ
kolon.
13 Na nan a toxi muxu Ala nuwali sama
tɛmui birin barima muxu to wo kawandi
Ala xa masenyi ra, wo mu a suxuxi xɛ alɔ
mixi wɔyɛn xui. Wo a kolon nɛ a a findixi
Ala xa masenyi nan yati ra naxan sɛnbɛ
na walife wo tan danxaniyatɔɛe ya ma.
14 N ngaxakerenyie, wo bara maniya Ala xa
danxaniyatɔɛ ɲamae ra naxee danxaniyaxi
a xa Mixi Sugandixi Isa ma Yudaya bɔxi ma.
Wo baribooree wo tɔɔrɔ ki naxɛ, Yuwifie
fan Yudaya danxaniyatɔɛ ɲamae tɔɔrɔ na
ki nɛ. 15 E tan Yuwifie nan Marigi Isa nun
namiɲɔnmɛe faxa, e muxu fan ɲaxankata.
E xa fe mu Ala kɛnɛnxi. E to muxu tɔɔrɔma
muxu xa kawandi wali kui, e ɲaaxuma mixi
birin na. 16 E mu wama muxu xa si gbɛtɛe
kawandi alako nee xa kisi. Na kui, e na e
xa yunubi nan tun xun masafe. Kɔnɔ Ala xa
xɔnɛ bara e suxu.
17 N ngaxakerenyie, muxu bara makuya
wo ya tode ra waxati nde bun, kɔnɔ muxu
bɔŋɛ tan mu makuyaxi wo ra. Wo xɔli muxu
suxuma ki fanyi ra. Muxu bara fe birin
naba alako muxu man xa wo to. 18 Muxu nu
bara wa gbilenfe wo yire. N tan Pɔlu wa
nɛ n xa wo yire li sanmaya wuyaxi, kɔnɔ
Sentanɛ nan muxu matɔɔrɔ. 19 Marigi Isa
gbilen lɔxɔɛ, muxu ɲɔxɔ tima Ala ra nde xa
fe ra? Muxu ɲɛlɛxinma nde xa fe ra? Muxu
matɔxɔɛ sɔtɔma nde xa fe ra? Wo tan xa
mu a ra? 20 Iyo, wo tan nan findixi muxu xa
xunnakeli nun muxu xa sɛɛwɛ ra.

3

*P*ɔlu Timote xɛɛfe Tɛsaloniki

1 Na kui, muxu bɔŋɛ to mu nɔxi sade,
muxu bara a ɲanige muxu tan xa lu Atɛn,
2 muxu xa won ngaxakerenyi Timote xɛɛ
wo ma. Muxu waliboore na a ra Ala xa
wali kui naxan findi Ala xa Mixi Sugandixi
xa xibaaru fanyi kawandila ra. Muxu a
xɛɛxi nɛ alako a xa wo sɛnbɛ so, a xa wo
ralimaniya wo xa danxaniya kui, 3 alako wo
xa ɲaxankatɛ naxa wo hanmɛ. Wo fan yati
a kolon, na ɲaxankatɛ nan nagirixi won ma.
4 Hali muxu nu na wo ya ma tɛmui naxɛ,
muxu nu a falama nɛ wo bɛ, a mixie fama
won ɲaxankatade. Wo bara a to fa, na nan
fa rabaxi.
5 Na nan a ra, n bɔŋɛ to mu nu saxi
sɔnɔn, n naxa Timote xɛɛ naa alako a xa a
kolon wo xa danxaniya na ki naxɛ. N nu
gaaxuxi nɛ wo bɛ Sentanɛ mixi ratantanyi
fa wo ratantanfe, muxu xa wali fa findi wali
fufafu ra. 6 Kɔnɔ Timote to baxi gbilende
muxu yire keli wo xɔnyi, a bara xibaaru
fanyi fala muxu bɛ wo xa danxaniya nun
wo xa xanunteya xa fe ra. A naxɛ, a wo
ratuxi muxu xa fe ra sɛɛwɛ kui, a muxu to
xɔli na wo ma, alɔ wo fan to xɔli to na muxu

fan ma. 7 Na kui, n ngaxakerenyie, hali
muxu to na tɔɔrɛ nun ɲaxankatɛ kui, muxu
bara ralimaniya wo xa danxaniya xa fe ra.
8 Yakɔsi muxu bɔŋɛ bara sa sɔnɔn, barima
muxu bara a kolon a wo xa danxaniya xanxi
Marigi. 9 Muxu mu a kolon sɔnɔn muxu
nɔma Ala tantude ki naxɛ wo xa fe ra. Danyi
yo mu na muxu xa sɛɛwɛ ma wo xa fe ra
Ala xa fe ra. 10 Kɔɛ nun yanyi muxu na a
maxandife muxu nii birin na, muxu xa nɔ
wo tode, alako naxan luxi wo xa danxaniya
ra, muxu xa na rakamali.
11 Ala yɛtɛ yati, won Baba, a nun won
Marigi Isa xa kira bɔɔ muxu bɛ alako muxu
xa wo yire masɔtɔ. 12 Xanunteya naxan na
wo bɛ wo doro tagi, a nun wo nun mixi birin
tagi, Ala xa na xun masa ki fanyi ra, alɔ
muxu fan wo xanuxi ki naxɛ. 13 Ala xa wo
sondonyie sɛnbɛ so alako won Marigi Isa na
gbilen lɔxɔ naxɛ a nun a xa sɛniyɛntɔɛe ra,
wo xa nɔ tide won Baba Ala ya i sɛniyɛnyi
nun tinxinyi kui.

4

Ɲɛrɛfe sɛniyɛnyi kui

1 N ngaxakerenyie, muxu bara wo tinkan
wo lan wo xa wo ɲɛrɛ ki naxɛ Ala waxɔnyi
ma. Han ya wo na na nan xun ma. Yakɔsi,
muxu wo maxandima, muxu wo mayandi
Marigi Isa xili ra, wo xa nu na xun masa.
2 Wo a kolon yati muxu wo xaranxi naxan
na Marigi Isa xili ra. 3 Ala sago na a ra wo xa
sɛniyɛn. Wo naxa langoeɲa raba. 4 Kankan
xa a yɛtɛ suxu sɛniyɛnyi nun tinxinyi kui.
5 Wo naxa bira langoeɲa fɔxɔ ra, alɔ Ala
kolontaree a rabama ki naxɛ. 6 Mixi yo
naxa yunubi raba a ngaxakerenyi ra, a fu
a ma na fe kui, barima Marigi na fe mɔɔli
birin makiitima nɛ. Muxu bara na fala
wo bɛ, muxu man gbilen nɛ a fala ra wo
bɛ. 7 Ala won xilixi nɛ won xa won ɲɛrɛ
sɛniyɛnyi kui, won xa gbilen sɛniyɛntareɲa
fɔxɔ ra. 8 Na kui, mixi naxan tondima yi fee
rabatude, a mu tondixi ibunadama xa bɛ, a
tondixi Ala nan bɛ naxan a Xaxili Sɛniyɛnxi
fixi wo ma.
9 Hali muxu mu wo rasi ngaxakerenyie
xanufe ma, barima Ala nan bara wo tinkan
wo xa wo bore xanu. 10 Wo na nan yati
rabafe ngaxakerenyie ra naxee na Masedon
bɔxi birin kui. Kɔnɔ muxu a falama nɛ wo
bɛ, n ngaxakerenyie, wo man xa nu na xun
masa. 11 Wo xa fe birin naba alako wo xa lu
bɔŋɛsa kui. Wo xa mɛɛni wo yɛtɛ ma. Wo
xa nu wali wo bɛlɛxɛ ra alɔ muxu a masen
wo bɛ ki naxɛ. 12 Na kui, wo ɲɛrɛ ki findima a
fanyi nan na danxaniyataree tagi, wo man
mu wo xa fe kote dɔxɔma mixi gbɛtɛ yo xun
ma.

Danxaniyatɔɛe xa taa masarɛ

13 N ngaxakerenyie, muxu mu wama wo
xa lu fahaamutareɲa kui mixie xa fe ra
naxee bara laaxira. A mu lan wo xa sunnun
alɔ mixi naxee mu e xaxili tixi Ala ra. 14 Won
laxi a ra a Isa bara faxa, a man fa keli
faxɛ ma. Na kui, won man laxi a ra a
Ala fama faxamixie fan nakelide naxee nu
danxaniyaxi Isa ma, a e rate e nun Isa.
15 Marigi xa masenyi nan ya, muxu naxan
falama wo bɛ: Won tan naxee ɲiŋɛ a ra,
Marigi fa tɛmui naxee lima duniŋa ma, won
singe xa mu tema mixi faxaxie bɛ. 16 Marigi
yɛtɛ yati nan fama gorode keli koore ma.
Yaamari fima nɛ xui itexi ra. Malekɛ kuntigi
fama nɛ a xui itede. Ala xa sara xui minima
nɛ. Isa xa danxaniyatɔɛ naxee bara faxa,
nee nan singe kelima. 17 Na dangi xanbi,
won tan naxee ɲiŋɛ luxi duniŋa, won fan
tema nɛ, won nee li nuxui kui, won birin sa
naralan Marigi yire kuye ma. Won luma nɛ
Marigi sɛɛti ma sɔnɔn abadan. 18 Na kui, wo
xa wo bore ralimaniya na masenyi ra.

5

Marigi fa lɔxɔɛ

1 N ngaxakerenyie, hali n mu sese fala
wo bɛ waxati nun lɔxɔɛe xa fe ra yi fee sa
rabama tɛmui naxɛ. 2 Wo fan yati a kolon
a fanyi ra, a Marigi xa lɔxɔɛ fama nɛ alɔ
muŋɛti fama kɔɛ ra ki naxɛ. 3 Mixie nɛ lanyi
nun bɔŋɛsa xa fe falama tɛmui naxɛ, gbaloe
dusuma e xun ma na tɛmui nɛ, alɔ furuginɛ
difuri na keli a ra. E mu tangama a ma
muku.
4 Kɔnɔ wo tan, ngaxakerenyie, wo mu
na dimi xa kui. Na lɔxɔɛ mu lanma a xa
wo tɛrɛnna alɔ muŋɛti. 5 Wo birin findixi
naiyalanyi nun yanyi die nan na. Kɔɛ nun
dimi die xa mu won na. 6 Na kui, won naxa
xi alɔ booree. Won xa fee rasaxa a fanyi ra,
won naxa yanfa. 7 Naxee xima, e xima kɔɛ
nan na. Naxee siisima, e siisima kɔɛ nan na.
8 Won tan naxee findixi yanyi mixie ra, won
xa mɛɛni won yɛtɛ ma. Won xa danxaniya
nun xanunteya rasabati, won xa won xaxili
ti kisi ra. Nee tide luma nɛ won bɛ alɔ kanke

makantase nun xun makantase tide luma
geresoe bɛ ki naxɛ. 9 Ala mu a ragirixi won
ma, a xa xɔnɛ xa won li. A a ragirixi nɛ
won tan xa kisi nan sɔtɔ Marigi Isa saabui
ra, Ala xa Mixi Sugandixi 10 naxan faxa won
ma fe ra. Na nan a toxi, xa muxu ɲiɲɛ nan
a ra, xa muxu faxaxi nan a ra, muxu fama
nɛ sabatide a i. 11 Na kui, wo xa wo bore
ralimaniya, wo xa wo bore sɛnbɛ so alɔ wo
darixi a raba ra ki naxɛ.

Marasi nun xɛɛbui dɔnxɔɛ

12 N ngaxakerenyie, muxu bara wo
mayandi wo xa mixie binya naxee na walife
wo tagi, wo rasife nun wo raɲɛrɛfe ra
Marigi xa fe kui. 13 Wo xa e binya a fanyi
ra xanunteya kui e xa wali xa fe ra.

Lanyi nan xa lu wo xa danxaniyatɔɛ
ɲama tagi.

14 N ngaxakerenyie, muxu man bara wo
maxandi, wo xa tunnaxɔnɛe rasi, wo xa li-
maniyataree ralimaniya, wo xa sɛnbɛtaree
mali, wo diɲɛ mixi birin bɛ.

15 Wo xa a mato a fanyi ra mixi yo naxa fe
kobi ɲɔxɔ fe kobi ra. Wo xa nu fe fanyi nan
tun naba wo bore bɛ, a nun mixi birin bɛ.
16 Wo xa sɛɛwa tɛmui birin.
17 Wo xa Ala maxandi waxati birin.
18 Wo xa Ala tantu fe birin kui. Na findixi
Ala sago nan na wo bɛ, wo tan naxee
danxaniyaxi a xa Mixi Sugandixi Isa
ma.
19 Wo naxa Ala Xaxili Sɛniyɛnxi xɔlɔn
nagoro.
20 Wo naxa wo tuli xɔrɔxɔ namiɲɔnmɛe xa
masenyie ma,
21 kɔnɔ wo xa fe birin mato a fanyi ra.
Xa fefe fan, wo xa na suxu gben.
22 Xa fefe kobi, wo xa wo makuya na ra pon!

23 Ala xa wo rasɛniyɛn a ki nun a kɛɲa
ma, a tan Ala naxan bɔɲɛsa fima. Ala xa
wo xaxili nun wo nii nun wo fate ratanga,
marakɔrɔsi yo naxa lu wo ma won Marigi
Isa fa tɛmui. 24 Naxan wo xilixi, a na a xui
xanbi ra, a fama nɛ a rabade.

25 N ngaxakerenyie, wo Ala maxandi
muxu bɛ. 26 Wo xa ngaxakerenyie birin
xɛɛbu sunbui sɛniyɛnxi ra. 27 N bara wo
yamari Marigi xili ra wo xa yi bataaxɛ xaran
ngaxakerenyie birin bɛ.

28 Ala xa hinnɛ fi wo ma won Marigi Isa
saabui ra, a xa Mixi Sugandixi.

Ala xa masenyi firin nde Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Tɛsaloniki danxaniyatɔɛ ɲama ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxɛ firin nde nan na Ala xa xɛɛra Pɔlu nun a waliboore naxan sɛbɛ danxaniyatɔɛ ɲama ma naxee nu sabatixi Tɛsaloniki. Fe naxee nu dangife Tɛsaloniki Pɔlu bataaxɛ singe sɛbɛ tɛmui, nee to mu nu gɛxi ya ibade, Pɔlu naxa gbilen bataaxɛ firin nde sɛbɛ ra.

Mixi kobi naxee nu na Tɛsaloniki danxaniyatɔɛe ɲaxankatafe, e mu nu ɲaxankatɛ itixi. Na kui, Pɔlu naxa gbilen danxaniyatɔɛ ɲama ralimaniya ra a xa yi bataaxɛ firin nde kui. A naxa e rasi e xa e tunnabɛxi danxaniya kira xɔn ma, e naxa tagan wali fanyi rabade, e xa bira Ala xa nɔndi fɔxɔ ra alɔ Pɔlu e kawandi ki naxɛ. Pɔlu nu bara a mɛ, a mixi ndee nu na e ya ma naxee mu nu tinma walide alako e xa e yɛtɛ baloe sɔtɔ. Na kui, a naxa na kanyie rasi a xɔrɔxɔɛ ra e xa ba na ma, e naxa e xa kɔntɔfili dɔxɔ mixi gbɛtɛ yo xun ma. Pɔlu man nu bara a mɛ a Tɛsaloniki danxaniyatɔɛe nu bara xibaaru sɔtɔ mixi nde ra, a Marigi fa lɔxɔɛ ɲan nu bara a li. Na kui, a naxa nɔndi makɛnɛn e bɛ na fe ma, a Marigi xa lɔxɔɛ mu a lima fo fe ndee raba sinden Ala naxee ragirixi.

Yi Kitaabui findixi masenyi nan na Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxan fi Pɔlu ma Tɛsaloniki danxaniyatɔɛe nun danxaniyatɔɛe birin bɛ. Ala xa won mali yi masenyi xa so won xaxili kui, won xa a rasabati won bɔɲɛ kui. Ala xa sɛnbɛ fi won ma, won ma wali nun wɔyɛnyi birin xa findi a fanyi nan na. Ala xa won sondonyie xun ti kira fanyi xɔn, won xa won ɲɛrɛ Ala xa xanunteya ma nun a xa Mixi Sugandixi xa tunnabɛxiya ma. Ala xa won mali won sanyie xa xan danxaniya kui. Amina.

Ala xa masenyi firin nde Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Tɛsaloniki danxaniyatɔɛ ɲama ma

Xɛɛbui

1 Pɔlu, Silifanu, nun Timote nan yi ki, katarabi won Baba Ala nun Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa danxaniyatɔɛ ɲama ma naxee na Tɛsaloniki.

2 Won Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa hinnɛ nun bɔɲɛsa fi wo ma.

Ala duniɲa birin makiitife tinxinyi kui

3 N ngaxakerenyie, muxu lanma muxu xa Ala tantu wo xa fe ra tɛmui birin. Muxu xa tantui lanxi barima wo xa danxaniya xun masafe ki fanyi, a nun wo xa xanunteya wo bore bɛ. 4 Na kui, muxu wo matɔxɔma Ala xa danxaniyatɔɛ ɲamae bɛ wo xa tunnabɛxiya nun danxaniya xa fe ra wo naxee masenfe wo xa ɲaxankatɛ nun tɔɔrɛ birin kui.

5 Na bara Ala xa kiiti tinxinxi masen, barima wo na naxan iminife, na nan a masenma a wo daxa wo xa lu Ala xa mangɛya niini bun ma, wo tɔɔrɔfe naxan xa fe ra. 6 Ala tinxin. Mixi naxee wo ɲaxankatama, a e sare fima ɲaxankatɛ nan na. 7 Wo tan naxee bara ɲaxankata, a malabui fima nɛ won birin ma Marigi Isa a nun a xa malekɛ sɛnbɛmae fama tɛmui naxɛ kelife koore ma. 8 E nun tɛ wolenxi nan goroma. Ala kolontaree, naxee mu won Marigi Isa xa masenyi rabatuma, e sare fima ɲaxankatɛ nan na. 9 Na mixie xa kiiti findima gbaloe nan na dande yo mu naxan ma. Marigi e makuyama nɛ a yɛtɛ ra nun a sɛnbɛ nɔrɔxi ra 10 a na fa tɛmui naxɛ. Na lɔxɔɛ a xa sɛniyɛntɔɛe nun a mantonyie birin a toma nɛ, e kaaba, e a matɔxɔ. Wo fan luma nɛ nee ya ma, barima wo danxaniya nɛ muxu xa seedeɲɔxɔya ma.

11 Na kui, muxu Ala maxandima wo bɛ tɛmui birin, alako won Marigi Ala xa wo lu alɔ a mixi naxan xilixi na daxa ki naxɛ. Muxu man a maxandima a xa wo xa ɲanige fanyi birin nakamali a nun wo xa wali fanyi naxee kelima wo xa danxaniya ma. Na rabama a sɛnbɛ nan saabui ra. 12 Muxu na maxandi tima alako Marigi Isa xa matɔxɔɛ sɔtɔ wo saabui ra, wo fan xa matɔxɔɛ sɔtɔ Isa ra. Yi birin nabama Ala nun a xa Mixi Sugandixi Marigi Isa xa hinnɛ saabui nan na.

2

Xɛmɛ sɛriyɛtare

1 N ngaxakerenyie, muxu bara wo mayandi wo bɔɲɛ naxa mini wo to fee mɛma won Marigi Isa fa lɔxɔɛ xa fe ra, a nun won fama a ralande ki naxɛ. 2 Xa mixi nde a fala wo bɛ a Marigi xa lɔxɔɛ ɲan bara

fa, wo xaxili naxa ifu de! Wo naxa la a ra hali
na kanyi wɔyɛn wo bɛ alɔ namiɲɔnmɛ na a
ra, xa na mu a kawandi ti wo bɛ, xa na mu
a fa bataaxɛ ra alɔ a fatanxi muxu tan nan
na. 3 Wo naxa a lu mixi yo xa wo madaxu.
Na lɔxɔɛ mu a lima fo adamadi gbegbe mɛɛ
Ala ra sinden, a nun, Sɛriyɛtare Xungbe, a
naxa makɛnɛn, gbaloe ragataxi naxan bɛ.
4 A fama nɛ a yɛtɛ itede dangi adamadie xa
batuse birin na. Adamadie sese xili falama
«ala», a tan tima nɛ na kanke. Na kui, a
fama nɛ dɔxɔde Ala xa hɔrɔmɔbanxi kui, a
a yɛtɛ findi ala ra. 5 N to yi fee fala wo bɛ
n nu na wo yire tɛmui naxɛ, wo nɛɛmuxi
nɛ? 6 Yakɔsi wo a kolon naxan makankanxi
Sɛriyɛtare Xungbe ma, alako a naxa mini
beenun a xa waxati xa a li. 7 Sɛriyɛtareya
ɲan na walife nɔxunyi kui. A luma na ki
nɛ han naxan a makankanxi a a bama naa
tɛmui naxɛ. 8 Na tɛmui, Sɛriyɛtare Xungbe
makɛnɛnma nɛ. Marigi na fa tɛmui naxɛ,
a yi xɛmɛ halakima nɛ a dɛ foye ra, a xa fa
nɔrɛ a sɔntɔma nɛ. 9 Yi Sɛriyɛtare Xungbe
minima Sentanɛ sɛnbɛ nan saabui ra, a fa
kaabanakoe, tɔnxumae, nun fe magaaxuxie
raba naxee mu findixi nɔndi ra. 10 A fama nɛ
mixi kisitaree mayendende fe ɲaaxi mɔɔli
birin na, barima nɔndi mu rafan nee ma.
Na na a ra e mu kisima. 11 Na kui, Ala e
xaxili ifuma nɛ sɛnbɛ ra, alako e xa la wule
ra. 12 A rabama na ki nɛ alako mixi birin xa
gbaloe sɔtɔ naxee mu danxaniyaxi nɔndi
ma, tinxintareya rafanxi naxee ma.

Ala xa xanunteya nun a xa kisi danxaniyatɔɛe bɛ

13 Kɔnɔ n ngaxakerenyie, fo muxu xa Ala
tantu wo xa fe ra tɛmui birin. Marigi wo
xanuxi nɛ. Kabi fe fɔlɔ fɔlɛ, Ala bara wo
sugandi alako wo xa kisi. A wo rakisima
a Xaxili Sɛniyɛnxi xa wali nan saabui ra
naxan wo rasɛniyɛnma, a nun wo xa danxaniya saabui ra wo to danxaniyaxi nɔndi
ma. 14 A wo xilixi na nan ma. A wo
xilixi muxu xa xibaaru fanyi xa kawandi
nan saabui ra alako wo xa xunnakeli sɔtɔ
naxan kelima Ala xa Mixi Sugandixi ma,
won Marigi Isa. 15 Na kui, n ngaxakerenyie,
wo sanyie xa xan danxaniya kui. Muxu
wo xaran naxan na muxu xa kawandi nun
bataaxɛ saabui ra, wo xa na suxu gben.

16 Won Marigi Isa yɛtɛ yati, naxan findixi
Ala xa Mixi Sugandixi ra, nun won Baba
Ala, naxan bara won xanu, naxan hinnɛma
won na alako limaniya nun xaxili tide naxa
ba won yi ra abadan, 17 e xa wo sondonyie
ralimaniya. E man xa sɛnbɛ fi wo ma, wo xa
wali nun wɔyɛnyi birin xa findi a fanyi ra.

3

Ala maxandife

1 N ngaxakerenyie, a dɔnxɔɛ ra, wo Ala
maxandi muxu bɛ alako Marigi xa masenyi
xa yensen yɛ mafuren na, a man xa binya
yire birin alɔ a binyaxi wo xɔnyi ki naxɛ.
2 Wo Ala maxandi muxu man xa ba mixi
kobie nun mixi ɲaaxie bɛlɛxɛ, barima mixi
birin xa mu danxaniyaxi. 3 Kɔnɔ Ala na a
xui xanbi ra. A sɛnbɛ fima nɛ wo ma, a wo
ratanga Sentanɛ ma. 4 Muxu laxi a ra Marigi
saabui ra, a muxu yaamari naxee fixi wo
ma, wo e rabatuma nɛ alɔ wo ɲan na rabafe
ki naxɛ. 5 Marigi xa wo sondonyie xun ti kira
fanyi xɔn alako wo xa Ala xanu, wo man xa
wo tunnabɛxi alɔ Ala xa Mixi Sugandixi a
rabaxi ki naxɛ.

*Tunnax*ɔnɛe rasife

6 N ngaxakerenyie, muxu bara wo yamari
won Marigi Isa Ala xa Mixi Sugandixi xili ra
wo xa wo makuya danxaniyatɔɛe ra naxee
findixi tunnaxɔnɛe ra. Na kui, e mu ɲɛrɛfe
muxu xa masenyi ma muxu fa naxan na
wo xɔn. 7 Wo a kolon yati wo lanma wo
xa muxu fɔxi raba ki naxɛ. Muxu to nu na
wo ya ma muxu mu findi tunnaxɔnɛe xa ra,
8 muxu man mu mixi yo xa bande don a fa
lu muxu mu a sare fi. Muxu wakili nɛ kɔɛ
nun yanyi ra, alako muxu xa fe naxa findi
kote ra wo sese bɛ. 9 Muxu nu nɔma muxu
xa kɔntɔfili sade wo ya i, kɔnɔ muxu mu
tin na ra alako muxu xa findi misaali ra wo
bɛ, wo fan xa muxu fɔxi raba. 10 Muxu nu
na wo ya ma tɛmui naxɛ, muxu yi yaamari
nan fi wo ma: «Naxan yo mu tinma walide,
hali wo mu na kanyi ki bande.» 11 Muxu bara
a mɛ a mixi ndee wo ya ma e bara e yɛtɛ
findi tunnaxɔnɛe ra. E mu wali yo suxuma
bafe naafixiya ra. 12 Muxu bara na mixie
yamari, muxu e rasi Ala xa Mixi Sugandixi
won Marigi Isa xili ra, e xa wali bɔɲɛsa kui
alako e xa nɔ e yɛtɛ balode.

13 N ngaxakerenyie, wo naxa tagan fe
fanyi rabafe ma. 14 Wo a mato a fanyi ra, xa
mixi nde mu tin muxu xa masenyi danxunde muxu naxan sɛbɛxi yi bataaxɛ kui,
dɛfanyi naxa lu wo nun na kanyi tagi alako

a xa yaagi. [15] Wo naxa a findi wo yaxui ra de,
kɔnɔ wo xa a rasi alɔ wo ngaxakerenyi.

Xɛɛbui dɔnxɔɛ

[16] N bara Marigi maxandi naxan findixi
bɔɲɛsa kanyi ra, a tan yɛtɛ yati xa bɔɲɛsa
fi wo ma tɛmui birin nun a mɔɔli birin na.
Marigi xa lu wo birin sɛɛti ma.
[17] N tan Pɔlu nan yi xɛɛbui sɛbɛfe n yɛtɛ
bɛlɛxɛ ra. N ma bataaxɛ birin matɔnxumaxi
yi ki nɛ. N bɛlɛxɛ fɔxi nan ya.
[18] Won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi,
a xa hinnɛ xa lu wo birin bɛ.

Ala xa masenyi singe Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Timote ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Pɔlu to Lisitire li, a naxa danxaniyatɔɛ nde to naxan nu xili Timote. Hali Timote to mu nu findixi fori ra, Annabi Pɔlu naxa a xanin a xun ma a xa biyaasi kui alako a xa a mali Ala xa masenyi kawandide. Timote naxa na wali suxu a fanyi ra. A naxa bira a karamɔxɔ fɔxɔ ra yire birin, alako a xa danxaniya xa sabati, a man xa fata kawandi tide. Annabi Pɔlu naxa la a ra, a a xɛɛ a xa sa wali nde raba a yɛtɛ ra. Ala nu bara na masen Pɔlu bɛ namiɲɔnmɛ xa masenyi nde ra.

Timote to siga Efɛsɛ danxaniyatɔɛ ɲama malide, Annabi Pɔlu naxa bataaxɛ sɛbɛ a ma, naxan findixi yi Kitaabui ra. Na kui, Pɔlu naxa marasi gbegbe fi Timote ma alako a xa masenyi hagigɛ ti Efɛsɛkae bɛ Ala xa sɛriyɛ xa fe ra. Mixi ɲaaxi ndee nu na mɛnni naxee nu wama Ala xa wali xun nakanafe. Pɔlu naxa e xa fe birin makɛnɛn Timote bɛ, alako a xa nɔndi masen e bɛ sɛnbɛ ra. Pɔlu man naxa marasi nde fi Timote ma danxaniyatɔɛ ɲama ɲɛrɛ ki xa fe ra.

Sɛriyɛ gbegbe na yi Kitaabui kui naxee nɔma to danxaniyatɔɛe fan malide. Annabi Pɔlu nu wama Timote nun Efɛsɛkae malife alako e xa lu Ala xa kira xɔn ma. Won fan na mɛnni nɛ. Ala xa won mali alako yi Kitaabui xa findi lɔnni fanyi ra won bɛ won naxan nabatuma won ma duniɲɛigiri kui. Won ma danxaniyatɔɛ ɲamae xa lu alɔ Ala nu a masenxi Timote bɛ ki naxɛ Annabi Pɔlu saabui ra. Amina.

Ala xa masenyi singe Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Timote ma

Timote xa xɛɛraya

1 Won Nakisima Ala nun Isa, won xaxili
tima naxan na, e n tan Pɔlu tixi Ala xa
Mixi Sugandixi Isa xa xɛɛra nan na. 2 N na
yi bataaxɛ sɛbɛfe Timote nan ma, naxan
findixi n ma di yati ra a danxaniya ki ma.
Baba Ala nun won Marigi Isa, Ala xa Mixi
Sugandixi, e xa hinnɛ nun bɔŋɛsa fi i ma, e
xa kinikini i ma.
3 N to keli sigade Masedon, n naxa i rasi
i xa lu Efɛsɛ alako i xa mixi ndee yamari
e naxa xaranyi gbɛtɛe masen mixie bɛ, 4 e
naxa kiinie madɔxɔ, e man naxa bu e ben-
bae xilie matɛngɛfe ra. Na fe mɔɔli wɔyɛnyi
rawuyama nɛ, a mu Ala xa wali rasigama
yare ma danxaniya kui.
5 N na yaamari fi nɛ alako xanunteya
xa gbo, xanunteya naxan fatanxi bɔŋɛ
sɛniyɛnxi ra, a nun ɲanige tinxinxi, nun
danxaniya fiixɛ ra. 6 Mixi ndee bara gbilen
danxaniya fɔxɔ ra, e fa lɔɛ, na wɔyɛnyi
fufafu saabui ra. 7 E wama findife sɛriyɛ
karamɔxɔe nan na, kɔnɔ e wɔyɛnma fahaa-
mutareɲa nan kui. E mu soxi fee kui e naxee
masenma sɛnbɛ ra. 8 Won a kolon Ala xa
sɛriyɛ fan, xa a rawalima a sɛriyɛ ki ma.
9 Won man a kolon Ala mu a xa sɛriyɛ fixi
tinxintɔɛe xa fe xa ra. A a fixi tinxintaree
nan ma fe ra, a nun Ala matandilae. A
a fixi kaafirie, yunubitɔɛe, diinɛtaree, Ala
maberelae nan ma fe ra. A a fixi mixie nan
ma fe ra naxee e baba nun e ngae faxama.
Faxatie, 10 yɛnɛlae, xɛmɛ naxee nun xɛmɛe
kafuma, mixi suxuie, wule falɛe, mixi naxee
kali tima wule xun, a nun mixi birin naxee
Ala xa sɛriyɛ matandima, a a fixi nee nan
ma fe ra. 11 Ala Xili Xungbe Kanyi xa sɛriyɛ
lanxi a xa xibaaru fanyi nɔrɔxi nan ma, a
naxan taxuxi n na.
12 N bara won Marigi Isa tantu, Ala xa
Mixi Sugandixi naxan bara sɛnbɛ fi n ma,
a bara la n na han a naxa n naso a xa
wali kui. 13 Singe n nu a rasɔtɔma nɛ, n a
tɔɔrɔ, n a konbi. Kɔnɔ a naxa kinikini n
ma, barima a a kolon n nu na birin nabama
kolontareya nun danxaniyatareɲa nan kui.
14 Marigi xa hinnɛ bara gbo yɛ. A danxaniya
nun xanunteya fixi n ma Isa nan saabui
ra, a xa Mixi Sugandixi. 15 Nɔndi masenyi
nan ya won birin lan won xa la naxan
na: Ala xa Mixi Sugandixi Isa faxi duniɲa
ma yunubitɔɛe nan nakiside. N tan Pɔlu
nu findixi yunubitɔɛ nan na naxan dangi
mixi birin na, 16 kɔnɔ Ala naxa kinikini n
ma hali n findixi yunubitɔɛ ra naxan dangi
birin na, alako Ala xa Mixi Sugandixi Isa
xa diɲɛ gbegbe xa findi misaali ra mixie bɛ
naxee danxaniyama a ma alako e xa kisi
sɔtɔ naxan mu ɲɔnma abadan. 17 Mangɛ
Ala Kerenyi, naxan mu faxama, naxan mu
toma, binyɛ nun nɔrɛ xa lu a bɛ abadan.
Amina.

18 N ma di Timote, n bara yi marasi fi i ma,
naxan lanxi na namiɲɔnmɛ masenyie ma
naxee nu falaxi i xa fe ra. I xa na masenyi
rakamali, i xa gere fanyi so 19 danxaniya nun
ɲanige tinxinxi ra. Ndee bara na rabolo,
e xa danxaniya fa kana. 20 Humeneyo nun
Alesandire na na mixie nan ya ma. N nee
soxi nɛ Sentanɛ yi ra, alako e xa a tinkan a
mu lan e xa Ala rasɔtɔ.

2

Sali sɛriyɛ

1 N ma marasi singe na yi nan na: Wo
xa Ala makula, wo xa Ala maxandi, wo xa
mixie xa kɔntɔfili masen Ala bɛ, wo xa Ala
tantu mixi birin xa fe ra. 2 Wo xa na raba
mangɛ nun yarerati birin bɛ, alako won
xa lu bɔɲɛsa kui, won ma duniɲɛigiri xa
raxara, won xa lu Ala xa kira xɔn ma, won
xa xili fanyi sɔtɔ. 3 Na nan fan, na nan lanxi
won Nakisima Ala waxɔnfe ma.
4 Ala wama adamadie birin xa kisi, e xa
nɔndi kolon. 5 Ala keren na a ra. Xarisa
fan keren nan a ra, Ala nun adamadie tagi.
Na xarisa findixi Ala xa Mixi Sugandixi Isa
nan na, naxan findi adamadi ra, 6 a fa a yɛtɛ
fi xunsare ra mixi birin bɛ. Na nu findixi
seedeɲɔxɔya nan na Ala nu wama a xɔn ma
tɛmui naxɛ. 7 A n tan nan tixi kawandila,
xɛɛra, nun karamɔxɔ ra si gbɛtɛe bɛ danx-
aniya nun nɔndi xa fe ra. N na na nɔndi nan
falafe, wule mu a ra.
8 Na nan a toxi, a xɔli n ma adamadie xa
e bɛlɛxɛ sɛniyɛnxie itala Ala maxandi kui
yire birin xɔnɛ nun sɔnxɔ mu naxan na. 9 N
man wama nɛ ginɛe xa dugie nan so naxee e
suturama. E naxa e yɛtɛ raxunma xunsɛxɛ
dɛnbɛxi ra, xɛɛma ra, gɛmɛ tofanyie ra, xa
na mu a ra dugie ra, naxee sare xɔrɔxɔ. 10 A
lanma e xa e yɛtɛ raxunma kɛwali fanyi nan
na, naxan lanma ginɛe ma naxee birama Ala
fɔxɔ ra. 11 Ginɛe xa nu fe xaran sabari nun
magore kui. 12 N mu a luma ginɛ xa xɛmɛe
xaran, xa na mu a ra e xa e yamari. Ginɛe
xa lu sabari kui, 13 barima Adama nan singe
daa, beenun Mahawa xa daa. 14 Adama xa
mu madaxu. Ginɛ nan madaxu, a fa findi
yunubitɔe ra. 15 Kɔnɔ Ala ginɛ rakisima a
xa di bari nan kui, xa a luma danxaniya,
xanunteya, nun sɛniyɛnyi kui, alɔ a lanma
ki naxɛ.

3

Danxaniyatɔe ɲamae xa yareratie

1 Nɔndi nan ya: Mixi naxan wama findife
danxaniyatɔe ɲama xunmati ra, a wama
wali fanyi xɔn. 2 A lanma danxaniyatɔe
ɲama xunmati xa findi mixi ra mixie mu
nɔma fe ɲaaxi nde yo falade naxan xun
ma. A xa a li a ginɛ keren gbansan nan
dɔxɔxi, a findi taxasi mixi ra, naxan a yɛtɛ
xaninma xaxilimaya ra, binyɛ na naxan ma,
naxan fata xɔŋɛ masuxude, naxan fata mixi
xarande. 3 A mu lanma a xa findi siisila ra,
a mu lanma a xa mawolen. A lanma nɛ a
xa findi mixi ra naxan lanyi fenma, naxan
bɔŋɛ xinbeli, naxan mu mila. 4 A xa fata a
yɛtɛ xa denbaya raɲɛrɛde, a xa die xa lu a
xa yaamari bun ma xurui kui, 5 barima xa
mixi mu fata a yɛtɛ xa denbaya raɲɛrɛde, a
fa mɛɛnima Ala xa danxaniyatɔe ɲama ma
di? 6 A naxa findi danxaniyatɔe nɛɛnɛ ra
de, alako a naxa a yɛtɛ igbo, a fa ɲaxankatɛ
sɔtɔ alɔ Ibulisa a sɔtɔxi ki naxɛ. 7 A man xa
findi xili fanyi kanyi nan na danxaniyataree
tagi, alako mixie naxa yo a ma, a naxa suxu
Ibulisa xa gantanyi ra.
8 Mixi naxee findixi danxaniyatɔe ɲama
malie ra, e fan xa findi xili fanyi kanyie nan
na. E xa e makuya filankafuiɲa ra, e naxa
siisi, e naxa bira kɔbiri fɔxɔ ra yaagitareya
kui. 9 E xa Ala xa danxaniya masenyi ragata
e xaxili fanyi kui. 10 E xa mato sinden. Xa e
tinxin, e nɔma findide danxaniyatɔe ɲama
malie ra.
11 Ginɛe fan xa findi xili fanyi kanyie ra. E
naxa findi naafixie ra, e xa findi taxasi mixi
ra, e xa tinxin fe birin kui. 12 Danxaniyatɔe
ɲama malie xa ginɛ keren gbansan nan
dɔxɔ, e xa e xa die nun e xa fɔxɔe raɲɛrɛ a
fanyi ra. 13 Mixi naxee danxaniyatɔe ɲama
malima a fanyi ra, e binyɛ nun limaniya
nan sɔtɔma e xa danxaniya kui Ala xa Mixi
Sugandixi Isa ma.
14 N na yi bataaxɛ sɛbɛfe nɛ i ma, hali n to
laxi a ra a gbe mu luxi n xa i yire li. 15 Xa
a sa li n naxa dugundi, i xa Ala xa mixie
ɲɛrɛ ki fanyi kolon. Ala naxan na na, a xa
mixie lanxi a xa danxaniyatɔe ɲama nan
ma, naxan na nɔndi xa kinki ra.
16 Fo won xa a kolon nɛ a Ala ɲɛrɛ ki sɛnbɛ
gbo. A gundo makɛnɛnxi nan ya:
Ala xa Mixi Sugandixi masenxi adama fate
nan na,
a xaxili nan tinxin.
A mini nɛ malekɛe ma,
a kawandixi ɲamanɛe nan tagi.

Dunijna danxaniyaxi a tan nan ma,
a texi nɔrɛ nan kui.

4

*N*ɔndi kanafe

1 Ala Xaxili a masenma nɛ won bɛ a fiixɛ
ra, a ndee fama nɛ danxaniya rabolode
waxati dɔnxɔɛ kui, e fa bira ɲinnɛ wule
falɛe nun e xa xaranyie fɔxɔ ra. 2 Wule
falɛ filankafuie mixie madaxuma. E xaxili
balanxi gben. 3 E tɔnyi dɔxɔma futi xirife ra,
a nun donse ndee donfe ra, Ala naxee daaxi
alako danxaniyatɔɛe nun nɔndi falɛe xa e
don tantui ra. 4 Ala se naxan birin daaxi,
a fan. A mu raharamuxi mixie bɛ naxee a
donma tantui ra, 5 barima Ala xa masenyi
nun Ala maxandi na rasɛniyɛnma.
6 Xa i na nɔndi masen i ngaxakerenyie bɛ,
i bara findi Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa
walikɛ fanyi ra, naxan i baloma danxaniya
masenyi nun xaranyi fanyi ra, i birama
naxan fɔxɔ ra. 7 I naxa fe fufafu madɔxɔ
kiini ra danxaniya mu naxan kui. I xa Ala
fe suxu sɔɔbɛ ra. 8 Mixie mɛɛnife e fate ma,
na tide mu gbo alɔ e na e xaxili yaka ba.
Na xaxili yaka ba nan fama findide mixie
bɛ munafanyi ra dunijna nun aligiyama.
9 Nɔndi masenyi nan ya won birin lan won
xa la naxan na: 10 Won walima tunnabɛxi
nan na, barima won xaxili tixi Ala Ɲiɲɛ ra,
naxan findixi adamadi birin Nakisima ra, a
gbengbenyi danxaniyatɔɛe. 11 Na nan na ki,
i xa na yaamari birin masen mixie bɛ, i xa e
xaran na sɛriyɛe ra.
12 Mixi yo naxa yo i xa fonikeya ma. I
naxan nabama, i xa findi misaali ra danx-
aniyatɔɛe bɛ a lanma e xa wɔyɛn ki naxɛ, e
xa ɲɛrɛ ki naxɛ, e xa e bore xanu ki naxɛ,
e xa danxaniya nun e xa sɛniyɛnyi xa lu
ki naxɛ. 13 Han n sa fama tɛmui naxɛ, i xa
Kitaabui xaran mixie bɛ, i xa e ralimaniya, i
xa e xaran. 14 I naxa wali bɛɲin naxan soxi i
yi ra, masenyi tixi Ala xili ra i xa fe ra naxan
ma, forie to e bɛlɛxɛ sa i xunyi ma. 15 I xa na
rabatu sɛnbɛ ra, alako mixi birin xa i ɲɛrɛ ki
to i sigama yare ki naxɛ. 16 Mɛɛni i yɛtɛ ma,
nun na xaranyi ma i naxan tima tunnabɛxi
ra. Xa i na raba i kisima nɛ, i tan nun naxee
i xui ramɛma.

5

Danxaniyatɔɛ ɲɛrɛ ki

1 I naxa wɔyɛn xɔrɔxɔɛ fala forie bɛ. I
xa e ralimaniya alɔ i baba. I xa xɛmɛ
fonikee ralimaniya alɔ i xunya xɛmɛmae.
2 I xa ɲɛlɛxɛforie ralimaniya alɔ i nga. I xa
fonike ginɛmae ralimaniya alɔ i maaginɛe
sɛniyɛnyi kui.
3 I xa kaaɲɛ ginɛe binya, naxee na e
kerenyi ma. 4 Xa kaaɲɛ ginɛ xa die na na,
xa na mu a ra a xa mamadie, e tan xa Ala
waxɔnfe matinkan e xa denbaya bɛ. Die
barimixie naxan nabaxi e bɛ, e xa na sare
ragbilen e ma. Ala wama na nan xɔn.
5 Kaaɲɛ ginɛ yati yati, naxan luxi a keren,
a a xaxili tima Ala nan na. A salima, a Ala
maxandima tɛmui birin. 6 Kɔnɔ kaaɲɛ ginɛ
naxan birama a yɛtɛ waxɔnfe fɔxɔ ra, a tan
bara faxa hali a ɲijnɛ to a ra.
7 I xa yi yaamarie masen mixie bɛ, alako e
xa lu tinxinyi kui. 8 Mixi naxan mu mɛɛnima
a xa mixie ma, a gbengbenyi a xa denbaya
ma, na kanyi bara danxaniya bɛɲin. A
ɲaaxu dangife kaafiri ra.
9 Kaaɲɛ ginɛ naxan xili lanma a xa sɛbɛ
kaaɲɛ ginɛe xilie ya ma, a lanma a xa simaya
xa dangi ɲɛ tongo senni ra. A xa a li a nu
dɔxɔxi xɛmɛ keren gbansan nan xɔn ma, 10 a
nun man a kolonxi tinxintɔɛ ra a xa wali
fanyie xa fe ra, alɔ di xurufe, xɔɲɛ rasɛnɛfe,
sɛniyɛntɔɛe sanyi maxafe, tɔɔrɔmixie mal-
ife, a nun birafe fe fanyi mɔɔli birin fɔxɔ ra.
11 Kɔnɔ kaaɲɛ ginɛ naxee findixi sung-
butunyie ra, e xili naxa sɛbɛ, barima xa a
sa li e waxɔnfee e ragbilenma nɛ Ala xa
Mixi Sugandixi fɔxɔ ra, e fa dɔxɔ xɛmɛ taa,
12 na tɛmui e bara yunubi sɔtɔ, barima e
bara e xa laayidi singe kana. 13 Bafe na
ra, e man findima tunnaxɔnɛe nan na, e
nu fa lu e maɲɛrɛ ra naafixiya rabade, e
mixi mafalama, e fe fala naxan mu lanma
a xa fala. 14 Na kui, a xɔli n ma kaaɲɛ ginɛ
sungbutunyie xa dɔxɔ xɛmɛ taa, e fa die
bari, e mɛɛni e xa denbaya ma, alako won
yaxuie naxa nɔ fe ɲaaxi falade e xun ma.
15 Ndee ɲan bara e kobe raso, e bira Sentanɛ
fɔxɔ ra.
16 Xa danxaniyatɔɛ ginɛ bara kaaɲɛ ginɛ
ndee sɔtɔ a xa mixie ya ma, a xa a yigiya
alako a naxa findi kote ra danxaniyatɔɛ
ɲama bɛ. Na kui, danxaniyatɔɛ ɲama nɔma
nɛ kaaɲɛ ginɛe malide naxee na e kerenyi
ma.
17 Danxaniyatɔɛ ɲama xa forie, naxee fee
raɲɛrɛma a fanyi ra, e xa binyɛ xungbe sɔtɔ,
a gbengbenyi naxee kawandi nun xaranyi
tima. 18 A sɛbɛxi Kitaabui kui, «Ninge nɛ

mɛngi turuxunma, wo mu lan wo xa a dɛ
xiri.» A man sɛbɛxi, «Walikɛ xa a wali sare
sɔtɔ.» [19] I naxa kalamui ramɛ danxaniyatɔɛ
ɲama xa fori nde xa fe ra, xa seede firin, xa
na mu a ra saxan, mu na fe toxi. [20] Naxee
bara yunubi raba, i xa i yaxaseri masa e xa fe
ra, birin ya xɔri, alako booree fan xa gaaxu.
[21] N bara yi yaamarie fi i ma, Ala, a xa
Mixi Sugandixi Isa, nun malekɛ sugandixie
ya xɔri. I xa yi yaamarie rabatu tinxinyi kui.
I naxa mixi yo rafisa a boore bɛ. [22] I naxa
gbata mixie sugandide, i fa i bɛlɛxɛ sa e ma,
xa na mu a ra i fan luma nɛ e xa yunubie kui.
I xa lu sɛniyɛnyi kui. [23] I naxa ye gbansan xa
min. I xa wɛni nde min seri ra i furi xa fe
ra, barima i luma fura ra. [24] Mixi ndee xa
yunubie makɛnɛnxi beenun e xa makiitide
li, kɔnɔ boore gbee mu toma fo yare. [25] Wali
fanyi fan makɛnɛnma na ki nɛ, wali ɲaaxi
mu nɔxunma.

6

Ala xa sɛriyɛ danxaniyatɔɛe bɛ

[1] Danxaniyatɔɛ naxee na konyiya kui, e
xa e marigie binya, alako binyɛ yo naxa ba
Ala xili ra, a nun a xa sɛriyɛ ra. [2] Konyi
naxee marigi findixi danxaniyatɔɛe ra, na
konyie naxa yo e marigi ma, a falafe ra a e
ngaxakerenyie nan e ra. A lanma e xa e xa
yaamari rabatu a fanyi ra dangife a singe ra,
barima e na walife e ngaxakerenyi xanuxie
nan bɛ.
I xa mixie xaran yi yaamarie ra. [3] Xa a
sa li mixi nde xaranyi gbɛtɛ nan tima, a mu
bira won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi
xa masenyi tinxinxi fɔxɔ ra, nun xaranyi
naxan findixi Ala gbe ra, [4] na kanyi bara a
yɛtɛ igbo, a mu sese kolon. A xaxili mu
fan. A xa wɔyɛnyi gbo, sɔnxɔɛ rafan a ma.
Na findima tɔɔnɛ, lantareya, tɔɔɲɛgɛ, siikɛ,
[5] tinxintaree xa sɔnxɔ sɔnxɔɛ, nun nɔndi
kolontareya. E diinɛ rawalima kɔbiri fe
nan na. [6] Diinɛ nan findima geeni ra mixie
bɛ, naxee e wasasoma e sɔtɔse. [7] Won faxi
duniɲa ma won bɛlɛxɛe igeli nan na, won
man sigama na ki nɛ. [8] Xa baloe nun sose
na won yi ra, won xa won wasaso na ra.
[9] Kɔnɔ mixi naxan wama bannafe, na kanyi
tantanma nɛ, a suxu gantanyi ra, a fa mila
a waxɔnfe ɲaaxie ma. Na waxɔnfe ɲaaxie
nan mixie xun nakanama, e fa lɔɛ. [10] Kɔbiri
xɔli findixi fe kobi birin sanke nan na. Ndee
to mila kɔbiri ma, e naxa danxaniya bɛɲin,
e fa tɔɔrɔ a ɲaaxi ra.
[11] Kɔnɔ i tan naxan findixi Ala xa mixi
ra, i xa gbilen na fe mɔɔlie fɔxɔ ra. I xa
bira tinxinyi, Ala fe, danxaniya, xanunteya,
diɲɛ, nun bɔɲɛ bɛxiya fɔxɔ ra. [12] Danxaniya
gere fanyi so. Kisi suxu, i xilixi naxan ma,
i seedeɲɔxɔya tixi naxan ma fe ra seede
wuyaxi ya xɔri. [13] N bara i yamari Ala
ya xɔri, naxan nimase birin nabaloma, n
bara i yamari Ala xa Mixi Sugandixi Isa ya
xɔri, naxan bara seedeɲɔxɔya fanyi ti Ponsi
Pilati bɛ, [14] i xa Ala xa sɛriyɛ rabatu tinxinyi
sɛniyɛnxi ra han won Marigi Isa, Ala xa
Mixi Sugandixi fa tɛmui. [15] Ala nan fama Isa
raminide a wama a xɔn ma waxati naxɛ.
Tantui Kanyi,
Mangɛ Sɛnbɛma,
firin mu kafuxi naxan ma,
Mangɛe xa Mangɛ,
Marigie Marigi Ala,
[16] naxan keren mu faxɛ kolon,
naxan xɔnyi na naiyalanyi ra,
adamadie mu naxan toxi,
adama mu nɔma naxan tode.
Binyɛ nun sɛnbɛ na a bɛ abadan.
Amina.
[17] I xa to bannamixie yamari a e naxa e
yɛtɛ igbo, e man naxa e xaxili ti naafuli ra,
barima naafuli mu buma. E xa e xaxili ti Ala
nan na, naxan won kima se birin na alako
won xa sɛɛwa. [18] E xa fe fanyi raba. E xa
kɛwali fanyi nan xa findi e xa bannaya ra.
E xa mixi ki e harige ra e xa fonisireya xa fe
ra. [19] Na birin kui e harige sɔtɔma nɛ yare
naxan findima kisi yati yati ra e bɛ.
[20] Timote, i xa mɛɛni fe ma naxan taxuxi i
ra. I xa wɔyɛnyi fufafu nun wule matanga.
[21] Mixi ndee na falama a lɔnni, kɔnɔ lɔnni
mu a ra. Na bara a niya e xa e kobe so
danxaniya ra.
Ala xa hinnɛ wo ra.

Ala xa masenyi firin nde Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Timote ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Pɔlu to nu na geeli kui Rɔma, a naxa bataaxɛ nde fan sɛbɛ a malima Timote ma. A ɲan nu bara keren sɛbɛ a ma nu, kɔnɔ a man naxa a firin nde sɛbɛ, alako a xa gbilen sɛriyɛ ndee ma. Annabi Pɔlu nu bara tɔɔrɔ a gbe ra geeli kui, mixi yo mu nu na a fɛ ma naxan nu a malima. A na birin masenma yi bataaxɛ kui, barima Timote nu luxi nɛ alɔ Pɔlu xa di.

Annabi Pɔlu naxa sɛriyɛ fala Timote bɛ na bataaxɛ singe kui naxan nu nɔma a malide danxaniyatɔɛ ɲama xa wali kui. Yi bataaxɛ kui, a luxi alɔ Pɔlu wama Timote ralimaniyafe a yɛtɛ xa danxaniya xa fe ra. Pɔlu a yɛtɛ xa tɔɔrɛe nun a ɲɛrɛ ki masenma a bɛ, alako e xa findi misaali ra Timote bɛ.

Annabi Pɔlu xa bataaxɛ firin nde kui, a Timote ratuma Timote danxaniyaxi ki naxɛ, a nun a Ala xa wali suxuxi ki naxɛ. Timote Kitaabui kolon a mama nun a nga nan saabui ra. Na xaranyi tide nu gbo Timote bɛ alako a xa findi Ala xa walikɛ ra a xa duniɲɛigiri kui.

Na Kitaabui tide nu gbo Timote bɛ, a tide man nu gbo mixie bɛ a naxee kawandi. Ala xa masenyi naxan sɛbɛxi Kitaabui kui a findixi lɔnni belebele nan na, adamadi hayi na naxan ma. Xa mixie mu bira na fɔxɔ ra, e xa duniɲɛigiri nun e xa aligiyama mu sɔɔnɛyama e bɛ.

Annabi Pɔlu na fan masenma yi Kitaabui kui. A waxati dɔnxɔɛ xa fee falama Timote bɛ alako a xa kawandi ti sɛnbɛ ra, xa na mu a ra mixie luma tantanyi nan kui naxee fama e ralɔɛde abadan. Ala xa won natanga na ma. Ala xa lɔnni fanyi fi won fan ma alako yare xa sɔɔnɛya won bɛ. Amina.

Ala xa masenyi firin nde Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Timote ma

Limaniya

1 N tan Pɔlu nan yi ki, naxan findixi Ala xa
Mixi Sugandixi Isa xa xɛɛra ra Ala waxɔnki.
Laayidi tongoxi won bɛ kisi xa fe ra Ala xa
Mixi Sugandixi Isa saabui nan na. 2 N na
yi bataaxɛ sɛbɛfe Timote nan ma, naxan
findixi n ma di maxanuxi ra. Baba Ala nun
won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, e xa
hinnɛ, kinikini, nun bɔɲɛsa fi i ma.
3 N bara Ala tantu, n naxan batuma
ɲanige fiixɛ ra alɔ n benbae a rabaxi ki
naxɛ. N Ala maxandima nɛ i bɛ kɔɛ nun
yanyi ra, 4 barima n nan n natuxi i yaye
nan ma. N man nu wama i tofe han, alako
n xa sɛɛwa a fanyi ra. 5 N man n natuxi i
xa danxaniya nan ma, filankafuiɲa mu na
naxan kui, naxan nu na i mama Lowisi fan
yi ra, a nun i nga Ewunise. N a kolon i fan
danxaniyaxi na ki nɛ.
6 Na kui, n bara i ralimaniya i xa Ala sɛnbɛ
rawali, a naxan fixi i ma n to n bɛlɛxɛ sa
i xunyi ma. 7 Ala mu gaaxu xaxili xa soxi
won yi ra. A bara xaxili fi won ma naxan
findixi sɛnbɛ, xanunteya, nun yɛtɛ suxui ra.
8 I naxa yaagi won Marigi xa seedeɲɔxɔya
bade. I man naxa yaagi n na, n tan naxan
na geeli kui won Marigi xa fe ra. A lanma
won birin xa tɔɔrɔ Isa xa xibaaru fanyi xa
fe ra Ala sɛnbɛ saabui ra. 9 A tan nan won
nakisixi, a tan nan won xilixi a xa sɛniyɛnyi
ma. A mu na rabaxi won ma kɛwali saabui
xa ra, a na ɲanigexi a yɛtɛ nan na. A hinnɛxi
won na a xa Mixi Sugandixi Isa xa fe nan na
kafi duniɲa fɔlɛ.
10 Yakɔsi won bara na hinnɛ to won
Nakisima Isa xa fa kui, Ala xa Mixi
Sugandixi. A bara faxɛ sɛnbɛ kana, a kisi fe
ramini a xa xibaaru fanyi saabui ra, alako
adama naxa faxa sɔnɔn. 11 Ala n findixi
kawandila, xɛɛra, nun karamɔxɔ nan na
na xibaaru fanyi xa fe ra. 12 N na tɔɔrɔfe na
wali nan xa fe ra, kɔnɔ n mu yaagima na ra,
barima n a kolon n danxaniyaxi naxan ma.
N bara la a ra a nɔma n ma kisi ragatade han
na lɔxɔɛ. 13 N nɔndi naxan masenxi i bɛ, na
xa findi i xa misaali ra, i birama naxan fɔxɔ
ra danxaniya nun xanunteya ra, alɔ Ala xa
Mixi Sugandixi Isa wama a xɔn ma ki naxɛ.
14 Ala naxan taxuxi i ra, i xa mɛɛni na ma Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra, naxan sabatixi
won i.
15 I a kolon Asikae birin bara n nabolo, alɔ
Figelo nun Heremogene. 16 Ala xa kinikini
Onesiforo nun a xa denbaya ma, barima a
nu luma n nalimaniya ra. A mu yaagi n na
n to na geeli kui. 17 A to fa Rɔma, a naxa n
fen han a naxa n to. 18 Marigi xa kinikini a
ma na kiiti lɔxɔɛ. I a kolon dangi birin na a
n malixi ki naxɛ Efɛsɛ.

2

Tɔɔrɛ

1 N ma di, i xa i sɛnbɛ so Ala xa Mixi
Sugandixi Isa xa hinnɛ xa fe ra. 2 I naxan
mɛxi n na seede gbegbe ya xɔri, i xa na
masenyi taxu i dugutɛgɛɛ ra, naxee fan
nɔma mixi gbɛtɛe raxarande na ra. 3 Won
birin xa wakili tɔɔrɛ kui, barima Ala xa
Mixi Sugandixi Isa xa sɔɔri fanyie nan won
na. 4 Sɔɔri naxan na gere kui, a mu birama
dunijna fe fɔxɔ ra, a birama a xa mangɛ
waxɔnfe nan fɔxɔ ra. 5 Mixi naxan sigaxi gi
gbata rabade, xa a mu a gi a sɛriyɛ ki ma,
a mu geenima. 6 Mixi naxan xɛ rawalima,
a tan nan lanma a xa bogi singee sɔtɔ. 7 I
ɲɔxɔ sa n ma masenyi birin xɔn ma, Marigi
fahaamui fima nɛ i ma na fee ma.

8 I xa ratu Ala xa Mixi Sugandixi Isa
ma, naxan kelixi faxɛ ma, naxan fatanxi
Dawuda bɔnsɔɛ ra, alɔ Isa xa xibaaru fanyi
a masenxi ki naxɛ, n naxan kawandife. 9 Na
xibaaru fanyi nan ma fe a niyaxi, n na
tɔɔrɔfe geeli kui alɔ fe kobi rabama, kɔnɔ
Ala xa masenyi tan mu balanxi. 10 Na nan
a ra n tɔɔrɛ mɔɔli birin xaninma, alako
mixi sugandixie xa kisi sɔtɔ Ala xa Mixi
Sugandixi Isa saabui ra, e lu a xa nɔrɛ kui
abadan.

11 Masenyi hagigɛ nan ya:
Xa won nun Isa bara faxa,
won nun Isa man kelima nɛ faxɛ ma.
12 Xa won tunnabɛxi,
won luma nɛ Isa xa mangɛya kui.
Xa won na a rabolo,
a fan won naboloma nɛ.
13 Xa won mu lu won xui xanbi ra,
a tan luma nɛ a xui xanbi ra,
barima a mu nɔma a yɛtɛ rabolode.

14 I xa mixi birin natu Ala ya i, a a lanma
e xa gere lu na masenyi ndee xa fe ra.
Na wɔyɛnyi mɔɔli tide yo mu na. A a
ramɛmae nan xun nakanama tun. 15 I xa i
yɛtɛ masen Ala bɛ, alɔ mixi naxan wali fɔxi
mu mayaagi, a fata nɔndi masende mixie
bɛ a masen ki ma. 16 Wɔyɛn ɲaaxi fufafu
lu na, barima naxee na mɔɔli falama, e
xa kaafiriɲa xun nan tun masama. 17 E xa
wɔyɛnyi gboma nɛ alɔ fure ɲaaxi, naxan
mixi faxama. Humeneyo nun Fileto na nee
nan ya ma. 18 E bara makuya nɔndi ra, e fa a
fala mixie ɲan bara keli faxɛ ma. E bara mixi
ndee xa danxaniya kana na wɔyɛnyi mɔɔli
ra.

19 Kɔnɔ Ala xa banxi tixi yi masenyi nan
fari: «Ala a kolon, mixi naxan findixi a
gbe ra.» A man a masenxi: «Adamadi
naxan Marigi xili falama, a xa tinxintareya
rabɛɲin.» 20 Se sase mɔɔli gbegbe nan na
banxi xungbe kui. Nde fan yailanxi xɛɛma
nan na, xa na mu a ra gbeti. Nde yailanxi
wuri nan na, xa na mu a ra bɛndɛ. Nde
binyɛ wali rabama, nde fan binyɛtare wali
rabama. 21 Mixi naxan a yɛtɛ rasɛniyɛnma,
a luma nɛ alɔ wali binyɛ rabama se sase
naxan kui. A to sɛniyɛn, a marigi nɔma a
rawalide wali fanyi birin kui.

22 Fonike waxɔnfe lu na. Wo nun mixi
naxee Marigi xilima bɔɲɛ sɛniyɛnxi ra, wo
xa nu tinxinyi, danxaniya, xanunteya, nun
bɔɲɛsa fen. 23 Wɔyɛnyi tidetare fufafu lu na,
barima i a kolon na mɔɔli findima gere nan
na. 24 A mu lanma Marigi xa walikɛ xa sɔnxɔ.
A lanma a xa findi mixi dijɛxi ra naxan fata
mixi xarande, a man wakili tɔɔrɛ ra. 25 A
lanma a xa matandilae matinxin wɔyɛnyi
ɲɔxunmɛ ra, alako Ala xa a niya e xa tuubi,
e xa nɔndi kolon, 26 e xa xaxili sɔtɔ, e xa e ba
Ibulisa xa gantanyi ra. Ibulisa bara e suxu
gantanyi ra, alako e xa lu a xa yaamari bun
ma.

3

Waxati dɔnxɔɛ

1 I xa a kolon, fe xɔrɔxɔɛe fama nɛ dunijna
lide waxati dɔnxɔɛ, 2 barima adamadie bi-
rama e yɛtɛ waxɔnfe nan fɔxɔ ra, kɔbiri
rafanma nɛ e ma, e e yɛtɛ igboma, e lama
e yɛtɛ ra, e Ala rasɔtɔma, e e barimae
matandima, e finsiriwaliya rabama, e mu
Ala xa fe binyama, 3 e mu kinikinima, e
mu dijɛma, e mixi mafalama, e xurutareɲa
rabama, e e boore tɔɔrɔma, e mixi fanyi
xɔnma, 4 e mixi yanfama, e bogonma fee ma,
e bɔɲɛ gbo, e waxɔnfe rafan e ma dangi Ala
xa fe ra. 5 A luxi nɛ alɔ e diinɛ nan nabatuma,
kɔnɔ e bara e kobe raso a sɛnbɛ ra. I xa i
makuya na mixi mɔɔlie ra.

6 E soma denbayae kui, e fa ginɛ
sɛnbɛtaree mabɛndun, naxee findixi
yunubitɔɛe ra, naxee birama fe ɲaaxi mɔɔli
birin fɔxɔ ra. 7 Na ginɛ mɔɔli xaranma tɛmui
birin, kɔnɔ e mu fahaamui sɔtɔma nɔndi
ma. 8 Na mixi naxee soma denbayae kui, e
luma nɛ alɔ Yannɛsi nun Yanbɛrɛsi naxee
Annabi Munsa matandi. Na mixie nɔndi
fan matandima nɛ, e xaxili bara kana. E
xa danxaniya xɔn mu kuyama. 9 Kɔnɔ e mu

sigama yare sɔnɔn, barima mixi birin fama
nɛ e xa daxuɲa kolonde, alɔ Yannɛsi nun
Yanbɛrɛsi xa fe nu kolonxi ki naxɛ.
10 Kɔnɔ i tan, i bara n ma xaranyi kolon,
n ɲɛrɛ ki, n ɲanige, n ma danxaniya, n ma
diɲɛ, n ma xanunteya, n ma tunnabɛxi, 11 n
ma ɲaxankatɛ, a nun n ma tɔɔrɛ. Tɔɔrɛ
mɔɔli mundun na, n mu naxan sɔtɔ An-
tiyɔki, Ikoniyon, nun Lisitire? Ɲaxankatɛ
mundun mu n lixi naa? Marigi bara n nakisi
na birin kui. 12 Nɔndi na a ra a mixi naxan
birin wama birafe Ala xa Mixi Sugandixi Isa
xa sɛriyɛ fɔxɔ ra, a na kanyi tɔɔrɛ sɔtɔma
nɛ. 13 Kɔnɔ mixi ɲaaxie nun filankafuie xa fe
kobie xun nan tun luma masa ra, e fa booree
madaxu, e e yɛtɛ madaxu.
14 I xa i xiri sɛriyɛ ra i naxan xaranxi, i
danxaniyaxi naxan ma. I a kolon i na sɔtɔxi
naxan na. 15 Kabi i dimɛdi tɛmui, i Kitaabui
sɛniyɛnxie kolon, naxee nɔma lɔnni fide i
ma. Na lɔnni findima kisi nan na mixie bɛ,
naxee danxaniyaxi Ala xa Mixi Sugandixi
Isa ma. 16 Kitaabui sɛniyɛnxi birin fatanxi
Ala nan na. A fan xaranyi ra, a fan yaabi ra,
a fan matinxinse ra, a fan tinxinyi masenfe
ra, 17 alako Ala xa mixi xa nɔ wali fanyi birin
nabade.

4

Kawandi tife

1 N bara i yamari Ala ya xɔri, n bara i
yamari Ala xa Mixi Sugandixi Isa ya xɔri,
naxan fama mixi ɲiɲɛe nun mixi faxaxie
makiitide, naxan fama a xa mangɛya niini
raminide, 2 i xa Ala xa masenyi kawandi, i
xa wakili tɛmui birin, i xa mixie matinxin,
i xa mixie xa yunubie masen e bɛ, i xa e
ralimaniya, i xa e xaran. I xa na birin naba
diɲɛ kui. 3 Waxati na fafe mixie mu tinma
xaranyi tinxinxi ra tɛmui naxɛ. E karamɔxɔ
wuyaxi fenma nɛ, naxee masenyi mɔɔli nde
tima naxan nafan e tuli ma. 4 E gbilenma
nɛ nɔndi fɔxɔ ra, e fa e tuli mati kiinie ra.
5 Kɔnɔ i tan, i xa i yɛtɛ mataxasi fe birin kui,
i xa i tunnabɛxi tɔɔrɛ kui, i xa Ala xa xibaaru
fanyi rayensen, i xa i xa wali rakamali.
6 N tan ɲan bara findi sɛrɛxɛ ra Ala bɛ.
A gbe mu luxi n xa taa masara. 7 N bara n
ma gere fanyi so, n bara n ma ɲɛrɛ raɲɔn,
n bara lu danxaniya kui. 8 Xunnakeli sare
ragataxi n bɛ, naxan findixi tinxinyi ra
Marigi kiitisa tinxinxi naxan fima n ma na
lɔxɔɛ. N keren xa mu a ra, a na fima mixi
birin nan ma, a fafe rafan naxee ma.
9 I xa kata fafe ra n yire mafuren mafuren,
10 barima Demasi bara n nabɛɲin duniɲa fe
xa fe ra, a siga Tɛsaloniki. Kiresen bara siga
Galati, Tito bara siga Dalamatiya. 11 Luki
gbansan nan na n sɛɛti ma. I xa fa Maraki
ra, barima a nɔma n malide n ma wali kui
a fanyi ra. 12 N bara Tikike xɛɛ Efɛsɛ. 13 I
nɛ fama, i xa fa na xinbeli donma ra, n
naxan luxi Tiroyasi, Karapo xɔnyi, a nun n
ma bukie. Na sɛbɛli naxee tixi xuruse kiri
ma, e tide gbo dangi birin na, i xa fa e fan
na. 14 Alesandire xabui bara fe ɲaaxi gbegbe
raba n na. Marigi fama a sare ragbilende
a ma. 15 I xa i yɛtɛ ratanga a ma, barima a
muxu xa kawandi matandi nɛ a ɲaaxi ra.
16 N to n yɛtɛ xunmafala kiiti banxi kui
a singe, n malima yo mu nu na. Birin n
nabolo nɛ. Ala xa diɲɛ e ma e fe naxan
nabaxi. 17 Ala nan n malixi, a sɛnbɛ so n yi
ra, alako n xa kawandi ti a fanyi ra si birin
bɛ. Ala naxa n natanga yɛtɛ magaaxuxi ma.
18 Marigi man fama n natangade mixie xa
wali kobi birin ma, a fa n nakisi, n xa so a xa
mangɛya niini bun ma ariyanna. Matɔxɔɛ
na Ala bɛ abadan.
19 Pirisila nun Akila xɛɛbu n bɛ, a nun One-
siforo xa denbaya. 20 Erasito bara lu Korinti.
N bara Tirofimo lu Mileto, barima a mu nu
yalanxi. 21 I xa kata fafe ra beenun ɲɛmɛ
xa so. Ewubulo, Pudɛn, Linosi, Kelodiya,
nun won ngaxakerenyi birin bara i xɛɛbu.
22 Marigi xa sabati i bɔɲɛ i, Ala xa hinnɛ wo
birin na.

Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Tito ma
Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxɛ nan na Ala xa xɛɛra Pɔlu naxan sɛbɛ danxaniyatɔɛ nde ma naxan nu xili Tito. Girɛkika nan nu a ra naxan nu kafuxi Pɔlu ma Ala xa wali kui.

Pɔlu yi bataaxɛ sɛbɛ a ma tɛmui naxɛ, Tito nu na Kirɛti. Kirɛti findixi suri nan na naxan na Miditerane baa tagi. Pɔlu nun Tito nu bara siga Kirɛti kawandi tide, Pɔlu fa Tito lu naa a xa na danxaniyatɔɛ ɲamae mali e xa sɛnbɛ sɔtɔ. Pɔlu yi bataaxɛ sɛbɛ nɛ Tito ma a xa marasi nun limaniya fi a ma alako a fan xa Kirɛti danxaniyatɔɛe rasi, a e ralimaniya, a nɔndi makɛnɛn e bɛ.

Yi Kitaabui fe gbegbe masenma won bɛ danxaniya nun danxaniyatɔɛ ɲama xa fe ra. A a masenma a won sese mu nɔma kiside won ma wali fanyie saabui ra. Kisi sɔtɔma Ala xa hinnɛ nan tun saabui ra. Xa won bara danxaniya, won bara kisi, won fe birin nabama nɛ fa alako won ɲɛrɛ ki xa tinxin, won xa wali fanyie suxu.

Ala xa yi Kitaabui xa masenyi rasabati won bɔɲɛ kui. Ala xa won mali won ma danxaniya xa tilin, won ma wali fanyie xun xa masa. Amina.

Ala xa masenyi
Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Tito ma

Xɛɛbui

1 N tan Pɔlu nan yi ki, Ala xa konyi nun a
xa Mixi Sugandixi Isa xa xɛɛra. N na walife
alako Ala xa ɲama sugandixi xa danxaniya,
e man xa nɔndi kolon naxan e raɲɛrɛma
Ala xa fe kui. 2 Yi danxaniya nun yi nɔndi
a niyama nɛ mixi xa a xaxili ti Ala xa kisi
ra. Ala, naxan xa laayidi mu kanama, a tan
nan yi abadan kisi laayidi won bɛ beenun
dunijna xa daa. 3 Waxati to kamali, a naxa a
xa xibaaru fanyi makɛnɛn kawandi saabui
ra, naxan bara taxu n na Ala won Nakisima
xa yaamari ma.
4 N bara i tan Tito xɛɛbu, naxan bara findi
n ma di yati yati ra won ma danxaniya kui.
Baba Ala nun a xa Mixi Sugandixi Isa, won
Nakisima xa hinnɛ nun bɔɲɛsa fi i ma.

Tito xa wali Kirɛti danxaniyatɔɛ ɲamae tagi

5 N bara i lu Kirɛti alako i xa fee yailan
naxee yailan daaxi luxi na, i xa mixie
sugandi taae birin kui, e xa findi na danx-
aniyatɔɛ ɲamae xa kuntigie ra. Alɔ n i ya-
mari ki naxɛ, 6 danxaniyatɔɛ ɲama kuntigi
lanma nɛ a xa findi tinxintɔɛ ra xili fanyi
na naxan xun, ginɛ keren kanyi, naxan
xa die danxaniyaxi, mixie mu naxee kolon
kalabante xurutaree ra. 7 Fo yi xunmatie xa
findi xɛmɛ tinxinxie nan na barima Ala xa
wali nan taxuxi e ra. E naxa findi mixie
ra naxee e yɛtɛ igboma, naxee bɔɲɛ tema
mafuren, naxee siisima, naxee mawolen,
naxee biraxi geeni tinxintare fɔxɔ ra. 8 Fo e
xa findi xɛmɛe ra naxee fata xɔɲɛ rasɛnɛde,
fe fanyi rafan naxee ma, naxee e yɛtɛ xan-
inma xaxilimaya ra, naxee tinxin, naxee
sɛniyɛn, naxee nɔxi e yɛtɛ ra. 9 Fo nɔndi
masenyi xa lu e yi ra alɔ e xaranxi a ra ki
naxɛ. Na nan a toma e fan nɔma kawandi
tide a nɔndi ki ma, e man nɔ na nɔndi
matandie ra.
10 Na matanditi mɔɔli gbegbe na na, a
gbengbenyi sunna mixie ya ma. E dɛ wuya,
mixi yanfafe rafan e ma. 11 Fo won xa e dɛ
balan. E bara denbaya ndee kana, barima e
na e xaranfe fee nan na naxee mu daxa. E na
birin nabama e yɛtɛ xa geeni tinxintareya
nan ma fe ra. 12 E xa namiɲɔnmɛ nde nan
yati a fala, «Kirɛtikae wule nun e furi nan
tun kolon. E tunnaxɔnɔ, e man ɲaaxu
alɔ bɔximase.» 13 Nɔndi nan yati na a ra.
N na a falafe na nan ma, i xa wɔyɛn e
ma a xɔrɔxɔɛ ra alako e xa danxaniya a
fiixɛ ra, 14 e xa ba Yuwifi xa kuye taalie
danxunfe. E xa ba mixie xa yaamarie
danxunfe naxee bara mɛɛ nɔndi ra. 15 Se
birin sɛniyɛn sɛniyɛntɔɛe bɛ, kɔnɔ sese mu
sɛniyɛn sɛniyɛntaree nun danxaniyataree
tan bɛ. E xaxili nun e sondonyi birin bara
manɔxɔ. 16 E Ala kolonfe falama e dɛ ra, kɔnɔ
e xa wali a masenma a e mu a kolon feo! E
xa fefe mu fan. Sɛriyɛ matandie nan e ra,
naxee mu nɔma wali fanyi yo rabade.

2

Danxaniyatɔɛe xaranfe nɔndi ra naxan ɲɛrɛ ki masenma e bɛ

1 Kɔnɔ i tan xa nu danxaniyatɔɛe xaran
nɔndi masenyi nan na.

2 I xa a masen xɛməxie bɛ e xa taxasi, e
xa ɲɛrɛ a binyamixi ki ma, e xa e yɛtɛ xanin
xaxilimaya ra, e xa bira nɔndi nan fɔxɔ ra
e xa danxaniya kui, xanunteya kui, a nun
tunnabɛxiya kui.
3 Na kui, i man xa a masen ginɛ məxie bɛ,
e xa ɲɛrɛ sɛniyɛnyi kui, e naxa findi mixi
mafalɛe ra, e naxa siisi. E xa nu marasi fanyi
fi 4 sungbutunyie ma alako e xa e xa mərie
nun e xa die xanu. 5 E man xa e rasi e xa e
yɛtɛ xanin xaxilimaya ra, e xa sɛniyɛn, e xa
banxi walie suxu, e yuge xa fan, e xa e yɛtɛ
magoro e xa mərie bɛ, alako Ala xa masenyi
naxa bɛxu.
6 I man xa sɛgɛtalae fan nasi e xa e yɛtɛ
xanin xaxilimaya ra 7 fe birin kui. I tan
yɛtɛ xa findi misaali ra e bɛ i xa wali fanyie
saabui ra. I xa kawandi xa findi nɔndi nun
sɔɔbɛ ra. 8 I xa masenyi xa tinxin, alako
i matandimae xa yaagi, barima e mu fefe
kobi kolon e naxan falama won ma fe ra.
9 I xa a masen konyie bɛ, e xa e yɛtɛ
magoro e marigie bɛ fe birin kui. E xa e
rajɛlɛxin, e naxa e matandi, 10 e naxa sese
muɲa, e xa a masen a e marigie nɔma lade
e ra ki fanyi. Na konyi məɔli binyɛ fima nɛ
won Nakisima Ala xa masenyi ma fe birin
kui.
11 A lanma won xa ɲɛrɛ yi məɔli ra barima
Ala xa hinnɛ bara makɛnɛn, naxan nɔma
findide kisi ra mixi birin bɛ. 12 A xa hinnɛ
won xaranma alako won xa gbilen tinx-
intareya nun duniɲa fee fɔxɔ ra, won xa
won yɛtɛ xanin xaxilimaya ra, won xa
won ma duniɲɛigiri rajɛrɛ tinxinyi nun Ala
yaragaaxui kui. 13 Won to na yi duniɲa ma,
won na fe fanyi nan mamɛfe won xaxili tixi
naxan na. Won na Ala xa Mixi Sugandixi Isa
xa nɔrɛ nan mamɛfe, won Nakisima Marigi
Ala. 14 A tan nan a yɛtɛ fi won bɛ, alako a xa
won xunsara won ma yunubie xa fe ra, a xa
ɲama nde rasɛniyɛn e xa findi a yɛtɛ gbe ra,
naxee sɛnbɛ soxi wali fanyie rabafe ma.
15 I xa mixie kawandi yi fee ra. I xa mixie
ralimaniya. I xa e rasi. I xa nɔndi makɛnɛn
e bɛ i sɛnbɛ birin na. Mixi yo naxa yo i ma.

3

Isayanka ɲɛrɛ ki

1 I xa e ratu, e xa e yɛtɛ magoro mangɛe
nun mangasanyi bɛ, e xa e xa yaamarie
suxu. E xa gbata wali fanyi məɔli birin
nabafe ra, 2 e naxa mixi yo mafala, e naxa
gere so, e xa marafanyi nun bɔɲɛ fanyi
masen birin bɛ.
3 A singe won fan nu daxuɲa nan nabama.
Yaamari matandimae nan nu won na. Won
nu bara lɔɛ kira xɔn. Won nu bara bira won
yɛtɛ waxɔnfe fɔxɔ ra a nun duniɲa fe məɔli
birin fɔxɔ ra, han na nu bara won findi
konyie ra. Won nu won ma duniɲa xan-
inma ɲaaxuɲa, tɔɔnɛ, gbɛsɛnxɔnnanteya,
nun marajaaxuɲa nan kui. Won fan mu nu
rafan mixie ma.
4 Kɔnɔ won Nakisima Ala to a xa bɔɲɛ
fanyi nun a xa xanunteya makɛnɛn, a naxa
kisi fi won ma. 5 A mu won nakisixi won ma
wali fanyie xa fe xa ma, a won nakisixi a
xa kinikini nan ma, won xunxafe ye xɔɔra
a nun a Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra. Na bara
a niya won xa bari a nɛɛnɛ ra, won ma
duniɲɛigiri birin xa masara. 6 Ala bara won
ki! A bara a Xaxili Sɛniyɛnxi ragoro won ma
won Nakisima Isa saabui ra.
7 Na kui, won ma yunubie to bara xafari
a xa hinnɛ saabui ra, won bara nɔ findide
kɛtongoe ra, won bara won xaxili ti abadan
kisi ra. 8 Nɔndi masenxi nan na ki. A xɔli n
ma i xa na fee masen a fanyi ra, alako naxee
bara danxaniya Ala ma, e xa fe birin naba
alako e xa bira fe fanyi raba fɔxɔ ra. Na fee
findixi fe hagigɛ fanyie nan na mixi birin
bɛ.
9 Kɔnɔ i naxa i gbe raso mixie xa wɔyɛn
fufafu ya ma. E naxan falama benbae xa fe
ra, e xa gbɛsɛnxɔnnɛya, e xa gere wɔyɛnyi
Ala xa sɛriyɛ xa fe ra, e sese tide mu na.
10 Naxan yo mixie tagi isoma, i xa a rasi
keren, i xa a rasi firin. Xa na birin kui a mu
i xui mɛ, i xa a rabolo, 11 barima i a kolon a
na mixi məɔli mu fan. A bara a yɛtɛ danka
a xa tinxintareya ra.

Masenyi dɔnxɔɛ

12 N na Aritema xa na mu Tikike xɛɛ i ma,
i xa fe birin naba alako i xa n li Nikopoli,
barima n bara a ɲanige n xa ɲɛmɛ radangi
naa. 13 Fe birin naba alako i xa sɛriyɛ
karamɔxɔ Senasi nun Apolosi mali e xa
biyaasi kui. E mali, e hayi na se naxan birin
ma, e xa a sɔtɔ. 14 A lanma danxaniyatɔɛ
naxee na won ma kɔnti ma, e xa e matinkan
tunnabɛxi ra wali fanyie ma, alako e xa
mixie hayi xɔrɔxɔɛe fan, e naxa fa lu na ki
fufafu.
15 Naxee na n fɛ ma be, e birin i xɛɛbu.
I xa won xanuntenyie danxaniyatɔɛe birin
xɛɛbu muxu bɛ.

Ala xa hinnɛ wo birin na.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Filemon ma

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxɛ nan na Ala xa xɛɛra Pɔlu naxan sɛbɛ danxaniyatɔɛ nde ma naxan nu xili Filemon. Kɔlɔsika nan nu a ra, naxan nu bara danxaniya Pɔlu saabui ra waxati dangixi.

A yi bataaxɛ sɛbɛ Filemon ma tɛmui naxɛ, Pɔlu nu bara sa geeli Ala xa masenyi kawandife ma. A xa geelimaniya kui, a naxa yi bataaxɛ sɛbɛ Filemon ma a xa konyi Onesimo xa fe ra. Onesimo nu bara a gi a marigi Filemon ma, kɔnɔ na kui, Ala naxa a ragiri Onesimo nun Pɔlu xa naralan, Onesimo xa danxaniya Pɔlu saabui ra. Onesimo xa fe birin to bara masara sɔnɔn, a naxa tin a xa gbilen a marigi Filemon xɔnyi. Kɔnɔ na waxati sɛriyɛ ki ma, Filemon nu nɔma Onesimo faxade a xa yanfanteya xa fe ra. Na kui, Pɔlu naxa yi bataaxɛ sɛbɛ, Onesimo xa gbilen a ra Filemon xɔn ma, alako a xa a rakolon Onesimo bara masara ki naxɛ. A naxa a masen Filemon bɛ, a Onesimo to bara danxaniya Isa ma alɔ a tan Filemon fan danxaniyaxi ki naxɛ, a e birin bara findi ngaxakerenyie ra.

Yi Kitaabui a masenma won bɛ, a ngaxakerenya naxan kelima danxaniya ma, a sɛnbɛ gbo ki fanyi. Xa won bara danxaniya, a fa li won mu won boore danxaniyatɔɛ kolon won ngaxakerenyi ra, won mu gɛxi sode fe fanyi birin kui naxan na won yi ra Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra.

Ala xa won mali won ma danxaniya xa tilin, won ma ngaxakerenya xun xa masa. Amina.

Ala xa masenyi

Annabi Pɔlu naxan sɛbɛ Filemon ma

*P*ɔlu xa bataaxɛ Filemon ma Onesimo xa fe ra

1 N tan Pɔlu nan yi ki, naxan bara findi
geelimani ra Ala xa Mixi Sugandixi bɛ.
Muxu nun won ngaxakerenyi Timote nan
yi bataaxɛ sɛbɛfe, katarabi Filemon ma
muxu xanuntenyi nun muxu waliboore, 2 a
nun Apiya muxu maaginɛ, a nun Arikipe
muxu gereso boore Ala xa gere xa fe ra, a
nun danxaniyatɔɛ ɲama naxan e malanma
i tan Filemon xɔnyi. 3 Won Baba Ala nun a
xa Mixi Sugandixi, won Marigi Isa xa hinnɛ
nun bɔŋɛsa fi wo ma.

4 Tɛmui birin, n nɛ n Marigi Ala
maxandima i bɛ, n a tantuma nɛ i xa fe ra,
5 barima n bara a mɛ i danxaniyaxi Marigi
Isa ma ki naxɛ, i man sɛniyɛntɔɛe birin
xanuxi ki naxɛ. 6 N Ala maxandife i bɛ alako
ngaxakerenya naxan kelima i xa danxaniya
ma, a xa a niya i xa fahaamui xa gbo, i xa
nɔ fe fanyi birin kolonde naxan na won
yi ra Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra. 7 N
ngaxakerenyi Filemon, i xa xanunteya bara
n nasɛɛwa ki fanyi, a man bara limaniya
fi n ma, barima sɛniyɛntɔɛe bɔŋɛ fan bara
sɛɛwa i saabui ra.

8 Na kui, hali n to nɔma i yamaride Ala xa
Mixi Sugandixi xili ra, i xa fe raba i lanma
i xa naxan naba, n mu na rabama. 9 N i
mayandima won ma xanunteya nan ma fe
ra. N tan Pɔlu nan wɔyɛnfe i bɛ yi ki, xɛmɔxi
naxan na geeli Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa
fe ra. 10 N i mayandife n ma di Onesimo nan
ma fe ra, n bara findi naxan baba ra n ma
geelimaniya kui. 11 Singe, a tide yo mu nu
na i bɛ, kɔnɔ yakɔsi, a tide bara gbo i bɛ ki
fanyi, alɔ a gboxi n fan bɛ ki naxɛ. 12 Hali a to
rafan n ma alɔ n ya firinyi, n na a ragbilenfe
i ma. 13 N bara wa a xɔn a xa lu n yi ra, alako
a xa n mali i tan ɲɔxɔɛ ra n ma geelimaniya
kui, n bara naxan sɔtɔ Ala xa xibaaru fanyi
xa fe ra. 14 Kɔnɔ n mu waxi fefe rabafe n mu i
maxɔrin. Na kui, i xa fe fanyi raba kelima nɛ
i ɲanige nan ma, beenun n tan xa i yamari.
15 Tɛmunde, Onesimo bara ba i yi ra waxati
nde bun ma, alako a man xa gbilen i ma
abadan. 16 I tan bɛ yakɔsi, a tide bara dangi
konyi ra. A bara findi i ngaxakerenyi yɛtɛ
yati ra. N tan bara a xanu ki fanyi, kɔnɔ a lan
i tan nan xa a xanu dangi n na a xa mixiŋa
nun a xa danxaniya xa fe ra.

17 Na kui, xa i n kolonxi i ngaxakerenyi ra,
i xa a fan nasɛnɛ alɔ n tan yɛtɛ nan faxi i
ma. 18 Xa a fefe ɲaaxi niyaxi i ra, xa i xa doni
yo a ma, na kote birin xa findi n tan gbe ra.
19 N tan Pɔlu nan yi sɛbɛfe n yɛtɛ bɛlɛxɛ ra,
i xa a kolon n a birin nagbilenma nɛ i ma.
Kɔnɔ hali n mu i ratu, i danxaniyaxi n tan
nan saabui ra. 20 N ngaxakerenyi, i fan xa yi
fe raba n bɛ Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra. I

fan xa n bɔɲɛ rasɛɛwa, Marigi xa fe ra. [21] N to
yi sɛbɛfe, n a kolon i mu tondima n waxɔnfe
rabade, i ɲan nde sama nɛ a xun.
[22] Fe keren luxi: I xa nu n yigiyade yailan,
barima n laxi a ra, n fama nɛ gbilende wo
yire wo xa Ala maxandi saabui ra.
[23] Epafirasi i xɛɛbu, muxu nun naxan bara
findi geelimani ra Ala xa Mixi Sugandixi xa
fe ra. [24] N waliboore Maraki, Arisitaraki,
Demasi, nun Luki, e fan i xɛɛbu. [25] Marigi Isa,
Ala xa Mixi Sugandixi, xa hinnɛ wo birin na.

Ala xa masenyi
Eburu bɔnsɔɛ bɛ
Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Kabi duniɲa sa daa, Alatala na a xa sɛriyɛ masenfe adamadie bɛ. Namiɲɔnmɛ xungbee naxa Ala xui mɛ, e fa na dɛntɛgɛ sa mixie bɛ. Iburahima, Isiyaga, Yaxuba, Yusufu, Munsa, Yosuwe, Dawuda, Sulemani, Esayi, nun Esidirasi, nee birin findixi mixi binyee nan na Ala naxee rawalixi alako a xa sɛriyɛ xa kolon, a xa sɛbɛ Kitaabui kui. A dɔnxɔɛ ra Ala naxa a xa masenyi nde so Annabi Isa yi ra, naxan findixi a xa Mixi Sugandixi ra duniɲa birin bɛ.

Isa fatanxi Eburu bɔnsɔɛ nan na alɔ namiɲɔnmɛ dangixie. A naxa na sɛriyɛ birin natinmɛ alɔ Ala nu wama a xɔn ma ki naxɛ. Kɔnɔ Ala nu bara masenyi nɛɛnɛ nde so Isa yi ra, Eburu bɔnsɔɛ mu nu naxan kolon sinden. Na masenyi mu Ala xa sɛriyɛ singe matandixi de, a a rakamalixi nɛ.

Singe ra Ala nu bara saatɛ xiri a tan nun adamadie tagi, kɔnɔ yunubi keren gbansan nu nɔma na saatɛ kanade, mixi fa lɔɛ. Isa to fa duniɲa ma, Alatala naxa saatɛ nɛɛnɛ xiri a tan nun adamadie tagi, naxan nɔma yunubie xafaride, mixi fa nɔ kiside.

Singe ra Ala nu bara sɛrɛxɛdubɛe ti a tan nun adamadie tagi, e xa findi mixie xa saabui ra. Kɔnɔ e to nu findixi adamadie ra, e fan naxa yunubie raba alɔ booree, e naxa faxa. Na kui, e mu findi saabui fanyie ra. Isa to fa duniɲa ma, Alatala naxa a ti a tan nun adamadie tagi, a naxa findi duniɲa saabui fanyi ra. Yunubi yo mu nu na a ma. Faxɛ mu nu nɔma a makankande. Na kui, Ala naxa a xa fe ite, a xa duniɲa yamari sa keli Ala yirefanyi ma, a magoroxi dɛnnaxɛ.

Singe ra Ala nu bara a masen mixie bɛ a e xa xurusee ba sɛrɛxɛ ra e xa yunubie xa fe ra. Na naxa adamadie bɔɲɛ raxara dondoronti, kɔnɔ a mu nɔ e xa yunubi xafaride yati yati. Isa to fa duniɲa ma, Alatala naxa a yamari a xa a yɛtɛ ba sɛrɛxɛ ra duniɲa bɛ. Na kui, adamadie xa yunubie naxa xafari, mixie naxa kisi sɔtɔ naxan mu kanama abadan.

Na birin a masenxi nɛ a Ala Isa xɛɛxi nɛ alako a xa a xa sɛriyɛ rakamali, a findi kisi ra bɔnsɔɛ birin bɛ. Xibaaru fanyi nan na ki. Ala xa na raso won bɔɲɛ kui, won xa fahaamui sɔtɔ na ma, a a findixi kisi nan na won bɛ. Amina.

Ala xa masenyi
Eburu bɔnsɔɛ bɛ

Ala xa xɛɛra

1 Tɛmui dangixi Ala naxa masenyi ti won
benbae bɛ namiɲɔnmɛɛ saabui ra. A na
raba nɛ sanmaya wuyaxi, a na raba nɛ ki
wuyaxi ra. 2 Kɔnɔ yakɔsi, naxan findixi
waxati dɔnxɔɛ ra, Ala a xa masenyi ti won
bɛ a xa Di saabui ra. A bara a xa Di findi
duniɲa kɛ tongoma ra, a duniɲa daa a xa
Di nan saabui ra. 3 Yi Di findixi Ala xa nɔrɛ
tofanyi nan na, a findixi Ala misaali yati
nan na. A duniɲa bun tima a xa masenyi
sɛnbɛma nan na. A to gɛ yunubie xafaride,
a naxa a magoro Ala Nɔrɛ Kanyi yirefanyi
ma ariyanna kui.
4 Na kui, a tide dangi malekɛe ra, a xili
fisamante nan sɔtɔ. 5 Ala mu a masenxi
malekɛ yo bɛ,
«N ma di nan i ra,
to n bara findi i Baba ra.»
A mu a masenxi malekɛ yo bɛ,
«N tan findima a Baba ra,
a tan findima n ma di ra.»
6 Ala to a xa Di fisamante ramini duniɲa,
a naxa a fala,
«Ala xa malekɛe xa a batu.»
7 A a masenxi malekɛe xa fe ra,
«Ala xa malekɛe luma nɛ alɔ foye,
a xa walikɛe luma nɛ alɔ tɛ.»
8 Kɔnɔ a a masenxi nɛ a xa Di xa fe ra,
«Ala, i xa mangɛ kibanyi buma nɛ abadan.
Tinxinyi nan findixi i xa mangɛya tɔnxuma
ra.
9 Tinxinyi nan nafan i ma.
Ɲaaxuɲa mu rafan i ma fefe ma.
Na nan a toxi, Marigi, i Marigi Ala bara i
sugandi sɛɛwɛ kui.
I findixi fisamante nan na dangife i booree
ra.»
10 A man a masenxi nɛ,
«Marigi, i bara duniɲa ti a fɔlɛ ra,
i tan nan koore daaxi.
11 Koore nun bɔxi fama kanade,
kɔnɔ i tan buma nɛ abadan.
E forima nɛ alɔ dugi.
12 I koore nun bɔxi mafindima nɛ
alɔ donma mafindima ki naxɛ.

E fama nɛ masarade alɔ sose masarama ki
naxɛ.
Kɔnɔ i tan mu masarama,
i xa fe mu ɲɔnma abadan.»
13 Ala mu a masenxi malekɛ yo bɛ,
«I xa dɔxɔ n yirefanyi ma,
han n xa gɛ i yaxuie ragorode i sanyi bun
ma.»
14 Malekɛe tan findixi Ala xa walikɛe nan
na, fate mu na naxee bɛ, a naxee xɛɛma kisi
kɛtongoe malide.

2

Ala xa sɛrɛxɛ

1 Won xa won ɲɛngi sa na masenyi xɔn
ma a fanyi ra, won naxan mɛxi, alako won
naxa kira bɛɲin. 2 Ala xa masenyi sɛnbɛ
nu gbo, a nu bara naxan so malekɛe yi ra.
Adamadi naxee na matandi, e naxa sare
xɔrɔxɔɛ sɔtɔ. Xa nee sa sare xɔrɔxɔɛ sɔtɔ,
3 won tan go? Xa won kisi xungbe rabolo,
won ma fe fa luma di? Won Marigi yati nan
singe a masenxi won bɛ, mixi naxee a xui
mɛxi e fan bara findi na seedee ra. 4 Ala
bara e xa seedeɲɔxɔya fari isa tɔnxumae ra,
fe magaaxuxie, kaabanako mɔɔli birin, nun
buɲae ra Xaxili Sɛniyɛnxi naxee fixi e ma a
waxɔnki.
5 Ala mu mangɛya fima malekɛe ma tina
e xa duniɲa yamari, muxu duniɲa naxan xa
fe falafe wo bɛ yi ki. 6 Yi seedeɲɔxɔya sɛbɛxi
Kitaabui kui:
«Munse lanxi adama ma,
i to i maɲɔxunma a xa fe ma?
Munse lanxi adama xa di ma,
i to i ɲɛngi sama a xa fe xɔn ma?
7 I bara a ragoro malekɛe bun ma waxati
dondoronti kui.
I bara dariyɛ nun binyɛ fi a ma,
8 i bara se birin lu a sanyi bun ma.»
Na kui, Ala to se birin sa a xa mangɛya
bun ma, sese mu na a mu naxan yamarima.
Kɔnɔ won mu se birin toma a xa mangɛya
bun ma sinden. 9 Won munse toma? Ala
naxa Isa ragoro malekɛe bun ma waxati
dondoronti kui, kɔnɔ Isa xa faxɛ naxa findi
xunnakeli nun binyɛ ra a bɛ. Na kui, Ala
naxa hinnɛ won na, a Isa faxa adamadi birin
ɲɔxɔɛ ra.
10 Ala nan se birin daaxi, se birin na a
tan nan bɛ. A man wama adamadi gbegbe
xa so a xa nɔrɛ kui. Na kui, a nu lanma
a xa e Rakisima xa fe rakamali tɔɔrɛ ra.
11 Naxan adamadie rasɛniyɛnma, nun naxee
rasɛniyɛnxi, e birin fatanxi Baba keren
nan na. Na kui, a mu yaagi e xilide a
ngaxakerenyie. 12 A naxa a masen, «N i
xili masenma nɛ n ngaxakerenyie bɛ, n i
matɔxɔma nɛ ɲama tagi.» 13 A man naxa a
masen, «N nan n ma lanlanteya sama Ala
nan ma.» A man naxa a masen, «N na be,
muxu nun die Ala naxee fixi n ma.»
14 Na die to findi fate nun fasɛ ra, Isa
fan naxa a yɛtɛ misaali e ra, alako a xa nɔ
Ibulisa xun nakanade a yɛtɛ xa faxɛ saabui
ra. Faxɛ sɛnbɛ nu na Ibulisa nan yi ra.
15 Isa naxa a yɛtɛ misaali a ngaxakerenyie ra
alako a xa e ratanga faxɛ xa gaaxui ma e xa
duniɲɛigiri kui, naxan luxi alɔ konyiya. 16 A
na birin naba Iburahima bɔnsɔɛ nan malife
ra, a mu a raba malekɛe xa bɛ. 17 Na nan a
toxi a naxa a yɛtɛ maniya a ngaxakerenyie
ra, alako a xa nɔ sɛrɛxɛdubɛ kuntigi wali
rabade kinikini nun tinxinyi ra Ala bɛ, a fa
findi ɲama xa yunubie xafarima ra. 18 Isa
fata mixie malide e xa maratantanyi kui,
barima a fan maratantanyi nun tɔɔrɛ kolon
nɛ.

3

Isa nun Annabi Munsa

1 Na kui, n ngaxakerenyi sɛniyɛnxie, wo
tan naxee xilixi ariyanna ma, wo xaxili xa
ti Isa ra, Ala xa xɛɛra nun a xa sɛrɛxɛdubɛ
kuntigi, won danxaniyaxi naxan ma. 2 A
tinxin nɛ Ala bɛ, naxan nu bara a ti na wali
ra, alɔ Annabi Munsa fan a rabaxi ki naxɛ
Ala xa banxi kui. 3 Isa xa binyɛ dangi Munsa
gbe ra, alɔ banxiti xa binyɛ dangixi a xa
banxi ra ki naxɛ. 4 Banxi birin tixi mixi
nde nan saabui ra, kɔnɔ Ala nan duniɲa
birin daaxi. 5 Annabi Munsa findixi konyi
dugutɛgɛ nan na Ala xa banxi kui, alako a
xa seedeɲɔxɔya ba masenyi xa fe ra naxan
fama tide. 6 Kɔnɔ Ala xa Mixi Sugandixi
findixi Ala xa Di dugutɛgɛ nan na, naxan Ala
xa banxi yamarima. Won tan fan findixi na
banxi nan na, xa won lama Isa ra, xa won
won xaxili tima a ra, na nan findixi won ma
matɔxɔɛ ra.
7 Na na a ra, wo xa wo ɲɛngi sa Ala Xaxili
Sɛniyɛnxi xa masenyi xɔn ma. A sɛbɛxi,
«Xa wo bara a xui ramɛ to,
8 wo naxa wo kobe raso a ra,
alɔ wo a rabaxi ki naxɛ gbengberenyi ma.
Na tɛmui a nu wo matofe nɛ,
kɔnɔ wo naxa a matandi.
9 Mɛnni wo benbae bara kata e xa n mato.

E naxa n ma wali to ɲɛ tongo naani bun ma.
[10] Na kui, n naxa xɔnɔ na waxati mixie ma.
N naxa a fala, ‹E bɔŋɛ makuya n na tɛmui birin,
e mu n ma sɛriyɛ kolon.›
[11] Na na a ra n naxa n kali xɔnɛ kui,
‹E mu soma n ma malabui kui feo!›»

[12] N ngaxakerenyie, wo xa mɛɛni wo yɛtɛ ma a fanyi ra alako wo bɔŋɛ naxa lu ɲaaxuŋa nun danxaniyatareŋa kui, wo fa gbilen Ala fɔxɔ ra, Ala naxan na na. [13] Lɔxɔ yo lɔxɔ wo xa wo bore ralimaniya. Wo xa gbilen na ma lɔxɔɛ birin alako yunubi naxa fa wo nɔ, wo bɔŋɛ fa balan Ala mabiri. [14] Xa won sa won xaxili tima Ala xa Mixi Sugandixi ra alɔ won a fɔlɔxi ki naxɛ, lanyi bara lu won nun Isa tagi. [15] A sɛbɛxi Kitaabui kui,
«Xa wo bara a xui ramɛ to,
wo naxa wo kobe raso a ra,
alɔ wo a rabaxi ki naxɛ wo to a matandi.»
[16] Nde Ala matandi, e to gɛ a xui ramɛde? Mixie xa mu a ra naxee mini Misira bɔxi ra Annabi Munsa saabui ra? [17] Ala xɔnɔ nɛ ndee ma ɲɛ tongo naani bun ma? Mixie xa mu a ra naxee yunubi rabaxi, e fa sɔntɔ gbengberenyi ma? [18] Ala a kali nde bɛ a e mu soma a xa malabui yire? Mixie xa mu a ra naxee a matandixi? [19] Na kui, won bara a fahaamu a e xa danxaniyatareŋa nan a niya e mu so.

4

Malabui danxaniyatɔɛe bɛ

[1] Ala xa laayidi, a naxan tongo won bɛ sofe a xa malabude, na mu kanaxi. Wo xa fe birin naba alako sofe na malabude kui a naxa kana wo bɛ. [2] Won bara na xibaaru fanyi mɛ alɔ booree a mɛxi ki naxɛ, kɔnɔ a mu sese fanxi e ma e xa danxaniyatareŋa xa fe ra. [3] Kɔnɔ won tan naxee bara la a ra, won fama nɛ sode na malabude kui. A sɛbɛxi na xa fe ra,
«N to xɔnɔ e ma, n naxa n kali,
e mu soma n ma malabude.»
Kɔnɔ Ala xa wali bara ɲɔn kabi duniŋa fɔlɛ, [4] barima a sɛbɛxi Kitaabui kui na lɔxɔɛ solofere nde xa fe ra,
«Lɔxɔɛ solofere nde Ala xa wali naxa kamali. A naxa a malabu.»
[5] A man sɛbɛxi Kitaabui kui, «E mu soma n ma malabude.»
[6] Ala nu bara a ɲanige mixi ndee xa so a xa malabude kui, kɔnɔ na mixi singe naxee na xibaaru mɛxi, e mu so e xa danxaniyatareŋa xa fe ra. [7] Na nan a toxi Ala bara lɔxɔɛ gbɛtɛ sugandi naxan findixi to ra. Na fe singe to bara dangi a xɔnnakuye ra, Ala man naxa a masen Dawuda saabui ra,
«Xa wo bara a xui ramɛ to,
wo naxa wo kobe raso a ra.»
[8] Xa a sa li Yosuwe nu bara malabui fi e ma nu, Ala man mu nu lɔxɔɛ gbɛtɛ xa fe falama nu. [9] Han ya malabui luxi Ala xa ɲama bɛ e mu naxan sɔtɔxi sinden. [10] Naxan soma Ala xa malabui kui, a a malabuma nɛ a xa wali birin ma, alɔ Ala malabuxi a xa wali kui ki naxɛ.
[11] Won xa fe birin naba sofe ra na malabui kui, alako mixi yo naxa bira tantanyi kui alɔ Isirayilakae a rabaxi ki naxɛ. [12] Ala xa masenyi sɛnbɛ gbo, a walima mixi bɔŋɛ ma. A xaaŋɛn dangife santidɛgɛma dɛ firinyi ra. A soma won bɔŋɛ nun won sondonyi nan kui, a so won sɔɔra nun won nadɔxɔdee xɔn. A won sondonyi waxɔnfe nun maŋɔxunyi birin makiiti. [13] Nimase yo mu nɔma a nɔxunde Ala ma. Ala fe birin toma nɛ, fe birin dɛntɛgɛ fama sade a tan nan bɛ.
[14] Isa, won ma sɛrɛxɛdubɛ kuntigi xungbe, Ala xa Mixi Sugandixi, a to so ariyanna kui, won fan xa bira won ma danxaniya fɔxɔ ra won bara naxan makɛnɛn. [15] Won ma sɛrɛxɛdubɛ kuntigi won ma sɛnbɛtareya kolon, a kinikinixi won ma na nan ma. Sentanɛ naxa kata a ratantande mɔɔli birin na alɔ won tan, kɔnɔ a mu a nɔ. [16] Na na a ra, won xa won maso a xa hinnɛ kibanyi ra lanlanteya ra, alako won xa kinikini nun hinnɛ sɔtɔ a tɛmui.

5

Isa won ma sɛrɛxɛdubɛ kuntigi

[1] Sɛrɛxɛdubɛ kuntigi birin tongoxi adamadie nan ya ma, a fa ti Ala xa wali ra adamadie bɛ, alako a xa hadiya nun sɛrɛxɛ mɔɔli birin ba yunubie xa fe ra. [2] A mixie xa fe kolon naxee na dimi kui, e lɔɛxi, barima a fan na e ya ma, a tantanma. [3] A xa sɛnbɛtareya a niyama nɛ a xa sɛrɛxɛ ba a yɛtɛ xa yunubie bɛ, a nun ɲama xa yunubie xa fe ra.
[4] Mixi mu nɔma yi binyɛ sɔtɔde a yɛtɛ ra, fo Ala a xili alɔ a Haruna xili ki naxɛ. [5] Ala xa Mixi Sugandixi fan mu sɛrɛxɛdubɛ kuntigi binyɛ sɔtɔ a yɛtɛ xa ra. Ala nan a fixi a ma, a falafe ra,
«To i bara findi n ma di ra.

N tan fan bara findi i Baba ra.»
[6] A man sɛbɛxi Kitaabui kui,
«I bara findi sɛrɛxɛdubɛ ra abadan,
Melekisedeki mɔɔli.»
[7] Isa bara a xui ite Ala maxandi ra a xa
dunijɛigiri kui, a bara a makula, a na wafe.
A na raba nɛ barima a a kolon a Ala nan
nu nɔma a ratangade faxɛ ma. Ala bara a
xa duba suxu, barima a nu bara tin lufe a
xa yaamari bun ma. [8] Isa findixi Ala xa Di
nan na, kɔnɔ na kui a naxa a matinkan fo
a xa Ala rabatu hali na findixi tɔɔrɛ nan
na a bɛ. [9] Isa xa fe to kamali, a naxa findi
saabui ra a mantonyie birin xa abadan kisi
sɔtɔ. [10] Ala naxa a ti sɛrɛxɛdubɛ kuntigi ra
Melekisedeki daaxi.
[11] Fe gbegbe na na kui muxu wama naxan
masenfe wo bɛ, kɔnɔ na tagi rabafe xɔrɔxɔ,
barima wo mu soma fee kui mafurenyi
ra. [12] A nu lanma wo xa findi karamɔxɔ
ra yi waxati, kɔnɔ han yakɔsi wo hayi na
karamɔxɔ nde ma naxan wo xaranma Ala xa
masenyi singee ra. Wo mu fata fe tilinxi fa-
haamude sinden, alɔ diyɔrɛ naxan mu fata
sube donde, fo a xa xijɛ min sinden. [13] Mixi
naxan hayi na Ala xa na masenyi singee ma,
a mu gɛxi tinxinyi kolonde, a mu mɔxi a xa
danxaniya kui. A luxi alɔ diyɔrɛ naxan xijɛ
gbansan minma. [14] Kɔnɔ mixi naxan mɔxi
a xa danxaniya kui, naxan bara gɛ tinxinyi
nun tinxintareya tagi raba kolonde, a nɔma
nɛ xaranyi tilinxi fan kolonde. A tan luxi
alɔ xɛmɔxi naxan baloma sube fanyi ra.

6

Ala xa sɛriyɛ tilinxi

[1] Na nan a toxi won lanma won xa siga
yare ma Ala xa Mixi Sugandixi xa xaranyi
kui. Won xa dangi na masenyi singee ra,
won xa so fe tilinxie kui. Na masenyi
singee nan ya: wali jaaxi bɛjninfe naxan
mixi xaninma yahannama, [2] danxaniyafe
Ala ma, xunxafe ye xɔɔra, bɛlɛxɛ safe mixie
ma, kelife faxɛ ma, nun Ala xa kiiti dɔnxɔɛ.
[3] Xa Ala tin, won xa siga yare ma won ma
xaranyi kui.
[4] Mixi naxan bara gɛ Ala xa naiyalanyi
tode, naxan bara Ala xa ki nɛmunnɛmun,
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi bara lu naxan bɛ,
[5] naxan bara a kolon a Ala xa masenyi fan,
naxan bara Ala sɛnbɛ kolon naxan fama
rawalide waxati naxan sa fama, [6] xa a sa li
na mixi mɔɔli bara danxaniya bɛjnin, a mu
nɔma tuubide sɔnɔn. A luxi alɔ a man bara
Ala xa Di mabanban wuri magalanbuxi ma,
a fa a rayaagi jama ya xɔri.
[7] Bɔxi naxan bara tunɛ ye sɔtɔ a fanyi
ra, a fa sansi ramini a kanyi bɛ, Ala baraka
ragoroma nɛ a ma. [8] Kɔnɔ bɔxi naxan tunbe
nun jooge tun naminima, na bɔxi mu fan.
A gbe mu luxi a xa danka, a rajɔnyi a fa gan.
[9] Muxu xanuntenyie, hali muxu xa
wɔyɛnyi xɔrɔxɔ, muxu bara la a ra wo na
kira fanyi nan xɔn, naxan findi kisi kira
ra. [10] Ala tinxin, a mu nɛɛmuma wo xa wali
ma. A wo xa xanunteya kolon, wo naxan
masenxi wo xa wali kui a xili ra, a nun wo
naxan masenxi sɛniyɛntɔɛe bɛ. Han ya wo
na na wali nan kui. [11] Muxu wama nɛ wo xa
wo tunnabɛxi na birin kui han a rajɔnyi,
alako wo xa fe sɔtɔ wo wo xaxili tixi naxan
na. [12] Wo naxa wo tunnaxɔnɔ. Wo xa bira
danxaniyatɔɛe xa misaali fɔxɔ ra, naxee
kɛ sɔtɔma Ala naxan laayidixi e bɛ. E na
sɔtɔma e xa danxaniya nun e xa tunnabɛxi
nan saabui ra.
[13] Ala to laayidi tongo Iburahima bɛ, a mu
nɔ a kalide fe nde ra naxan gbo a bɛ. Na na
a ra, a naxa a kali a yɛtɛ ra, [14] a falafe ra,
«N baraka sama nɛ i xa fe. I bɔnsɔɛ wuyama
nɛ.»
[15] Iburahima to gɛ mamɛ tide, Ala naxa a xa
laayidi rakamali a bɛ. [16] Adama a kalima fe
nde ra naxan gbo a bɛ. Na marakali sɛnbɛ
fima nɛ a xa wɔyɛnyi ma, alako mixi naxa
nɔ na matandide. [17] Na nan a toxi, Ala fan
naxa a rakali alako mixie, na laayidi tongoxi
naxee bɛ, e xa a kolon Ala xa natɛ mu
masarama. [18] Ala naxa na laayidi tongo, a
man naxa a rakali, alako won xa nɔ limaniya
xungbe sɔtɔde. Wule yo mu na na fe firinyi
kui. Won bara fe birin nabolo a xa fe ra, won
fa won xaxili ti a ra. [19] Mixi xaxili tife Ala
ra, a luma nɛ alɔ hanga naxan banbanxi ye
bun ma. Won fan won xaxili tima Ala ra na
ki nɛ naxan na a xa hɔrɔmɔlingira kui dugi
gbakuxi xanbi ra, [20] Isa soxi dɛnnaxɛ won ya
ra, a xa findi won ma sɛrɛxɛdubɛ kuntigi ra
abadan, alɔ Melekisedeki.

7

*S*ɛrɛxɛdubɛ Melekisedeki

[1] Melekisedeki nan nu na Salamu
mangɛ ra, a man nu findixi Ala Xili
Xungbe Kanyi xa sɛrɛxɛdubɛ nan na.
Iburahima to gɛ mangɛ ndee xun nakanade,
Melekisedeki naxa sa naralan a ra, a duba
a bɛ. [2] Iburahima naxa farilɛ fi a ma.

Melekisedeki xili fasarixi yi ki «mangɛ
tinxinxi.» A man nu findixi Salamu mangɛ
nan na, naxan xili fasarima yi ki «bɔɲɛsa
mangɛ.» [3] A baba mu kolon, a nga mu kolon,
a xa taruxui mu kolon. A xa simaya fɔlɔxi
tɛmui naxɛ, a nun a ɲɔn tɛmui, na fan mu
kolon. Na kui, a luxi nɛ alɔ Ala xa Di, naxan
findixi sɛrɛxɛdubɛ ra abadan.
[4] Wo a matɔ Melekisedeki tide nu gboxi
ki naxɛ. Hali won baba Iburahima, a naxan
sɔtɔ a wasaso se ra, a naxa na farilɛ fi
a ma. [5] Ala xa sɛriyɛ a falama ɲama xa
farilɛ so Lewi bɔnsɔɛ yi ra, naxan findixi
sɛrɛxɛdubɛɛ ra. Na ɲama fan kelixi Ibu-
rahima bɔnsɔɛ nɛ, e findi Lewi ngaxak-
erenyie nan na.
[6] Kɔnɔ Melekisedeki tan, hali a to mu nu
na Lewi bɔnsɔɛ xa taruxui kui, Iburahima
naxa farilɛ so a yi ra. Melekisedeki naxa
duba Iburahima laayidi kanyi bɛ. [7] Birin a
kolon mixi naxan dubama a boore bɛ, a tide
gbo na kanyi bɛ.
[8] Lewi xa mixi naxee farilɛ rasuxuma,
e faxama nɛ, kɔnɔ Melekisedeki tan mu
faxaxi. [9] Na kui, a luxi nɛ alɔ Lewi, naxan
luma farilɛ rasuxu ra, a nu bara farilɛ
fi Melekisedeki ma Iburahima saabui ra,
[10] barima Lewi bɔnsɔɛ nu na a benba Ibu-
rahima fate i, a naralan Melekisedeki ra
tɛmui naxɛ.
[11] Xa a sa li fe birin nu nɔma kamalide
Lewi bɔnsɔɛ xa sɛrɛxɛdubɛɲa saabui ra nu,
ɲama Ala xa sɛriyɛ sɔtɔxi naxan na, e hayi
mu nu na Melekisedeki xa sɛrɛxɛdubɛɲa ma
nu, naxan mu fatanxi Haruna bɔnsɔɛ ra.
[12] Sɛrɛxɛdubɛɲa na masara, yaamari fan xa
masara.
[13] Yi masenyi birin falaxi mixi naxan ma
fe ra, a kelixi bɔnsɔɛ nɛ sɛrɛxɛdubɛ mu na
bɔnsɔɛ naxɛ. [14] Birin a kolon a won Marigi
kelixi Yuda bɔnsɔɛ nɛ. Annabi Munsa mu
yaamari yo fi na bɔnsɔɛ mixie ma e xa
sɛrɛxɛdubɛ wali raba.
[15] Muxu naxan masenxi, a fiixɛ, barima
sɛrɛxɛdubɛ gbɛtɛ bara mini, naxan maniya
Melekisedeki ra, [16] naxan mu findixi
sɛrɛxɛdubɛ ra a bɔnsɔɛ xa fe ra. Na kanyi
findixi sɛrɛxɛdubɛ ra, barima faxɛ mu nɔ a
ra. [17] Yi seedeɲɔxɔya bara raba a xa fe ra,

«I findixi sɛrɛxɛdubɛ nan na abadan,
Melekisedeki daaxi.»

[18] Yaamari singe bara ba na a xa
sɛnbɛtareya xa fe ra, a mu nu nɔma a
xa wali rabade. [19] Na yaamari mu nɔ fefe
rakamalide, kɔnɔ fe nɛɛnɛ bara mini won
xaxili tima naxan na, naxan nɔma won
malide won makɔrɛde Ala ra.
[20] Na fe nɛɛnɛ mu tixi marakali xanbi.
[21] Sɛrɛxɛdubɛ singee bara wali suxu
marakali xanbi, kɔnɔ Isa nan findixi
sɛrɛxɛdubɛ ra yi marakali ra Ala naxan
masenxi,

«Marigi bara a kali, a mu a xa natɛ
masarama:
I tan nan findixi sɛrɛxɛdubɛ ra abadan.»

[22] Na kui, Ala bara saatɛ tongo won bɛ Isa
saabui ra, naxan fan boore bɛ.
[23] Na xanbi, sɛrɛxɛdubɛ singee nu wuya,
barima e to faxa, mixi gbɛtɛe nu tima e
ɲɔxɔɛ ra. [24] Kɔnɔ Isa tan mu faxama, a
buma nɛ abadan. A xa sɛrɛxɛdubɛɲa mu
radangima mixi gbɛtɛe ma. [25] Na nan a toxi a
nɔma mixi rakiside naxan a makɔrɛma Ala
ra a tan saabui ra. A ɲiɲɛ to a ra, a nɔma
findide e xa saabui fanyi ra Ala yire abadan.
[26] Won hayi na na sɛrɛxɛdubɛ kuntigi
mɔɔli nan ma naxan sɛniyɛn, yunubi mu
na naxan ma, naxan mu fe ɲaaxi yo kolon,
naxan mu luma yunubitɔɛe ya ma, naxan
xa fe itexi dangife koore ra. [27] Isa mu luma
alɔ boore sɛrɛxɛdubɛ kuntigie, naxee lanma
e xa sɛrɛxɛ ba lɔxɔ yo lɔxɔ e xa yunubie
xa fe ra, a nun ɲama xa yunubie xa fe
ra. A tan bara a yɛtɛ ba sɛrɛxɛ ra kerenyi
ra. [28] Yaamari singe nu mixi sɛnbɛtaree
nan tima sɛrɛxɛdubɛ kuntigie ra, kɔnɔ na
marakali nɛɛnɛ naxan faxi na yaamari singe
dangi xanbi, a bara Ala xa Di ti sɛrɛxɛdubɛ
kuntigi ra, naxan bara gɛ kamalide abadan.

8

Ala xa saatɛ nɛɛnɛ

[1] Masenyi xunyi nan ya: Won ma
sɛrɛxɛdubɛ kuntigi magoroxi Ala Xili
Xungbe Kanyi xa kibanyi yirefanyi
ma ariyanna kui. [2] A walima Ala xa
hɔrɔmɔlingira yati yati nan kui, Marigi
naxan tixi, adamadie bɛlɛxɛ fɔxi mu naxan
na.
[3] Sɛrɛxɛdubɛ kuntigi birin lanma a xa
sɛrɛxɛ mɔɔli birin ba Ala bɛ. Na kui a nu
lanma se nde xa lu yi sɛrɛxɛdubɛ fan yi
ra a naxan bama sɛrɛxɛ ra. [4] Xa won ma
sɛrɛxɛdubɛ kuntigi nu na dunijna nu, a mu
nu findima sɛrɛxɛdubɛ ra nu, barima Ala xa
yaamari ɲan bara mixi gbɛtɛe ti na sɛrɛxɛ
wali ra.
[5] Na mixie Ala batuma hɔrɔmɔlingira
nan kui, naxan misaalixi hɔrɔmɔlingira ra

naxan na ariyanna. Na nan a toxi Ala naxa
Annabi Munsa yamari hərəməlingira tife
ra, a falafe ra,
«A mato a fanyi ra,
i xa hərəməlingira ti
alə a masenxi i bɛ geya fari ki naxɛ.»
6 Kənə yakəsi Ala xa Mixi Sugandixi bara
wali sətə naxan tide gbo boore sɛrɛxɛdubɛe
xa wali bɛ tife ra Ala nun adamadie tagi. A
tide gbo barima a faxi saatɛ naxan na, na
fan saatɛ fori bɛ. A xa saatɛ mabanbanxi
laayidie nan na, naxee fan dangi laayidi
forie ra.
7 Xa na saatɛ singe nu nəma a xa wali
rabade nu, Ala mu fama a firin nde ra nu.
8 Ala naxa yi marakərəsi raba ɲama ra,
«Marigi xa masenyi nan ya:
Waxati na fafe,
n saatɛ nɛɛnɛ tongoma Isirayila nun Yu-
daya ɲama bɛ tɛmui naxɛ.
9 Na mu luma alə na saatɛ singe
n naxan tongo e benbae bɛ,
n e ramini Misira bəxi ra tɛmui naxɛ.
E to n ma saatɛ bɛɲin,
n fan naxa e bɛɲin.
Marigi xa masenyi nan na ki.
10 Saatɛ nan ya n naxan tongoma Isirayila
ɲama bɛ,
na waxati dangi xanbi.
Marigi xa masenyi nan ya:
N nan n ma sɛriyɛ rasoma nɛ e xaxili kui,
n a sɛbɛ e sondonyi ma.
N findima e Marigi Ala nan na,
e fan findi n ma ɲama ra.
11 Mixi yo mu a boore matinkanma,
mixi yo mu a falama a ngaxakerenyi bɛ,
‹I xa Ala kolon,›
barima na waxati e birin n kolonma nɛ,
kelife mixi xuri ma han mixi xungbe.
12 N diɲɛma nɛ e xa tinxintareya ma,
n e xa yunubie xafarima nɛ.»

13 A to yi saatɛ xili fala saatɛ nɛɛnɛ, a
bara boore findi saatɛ fori ra. Saatɛ fori tan
lanma a xa ba na, a tide mu na sənən.

9

Ala xa Mixi Sugandixi xa sɛrɛxɛ

1 Saatɛ singe bun ma, yaamari ndee nu
na batui xa fe ra, nun Ala xa hərəməlingira
xa fe ra, naxan nu na duniɲa. 2 Na
hərəməlingira to ti, yire nde nu na naxan
nu xili yire sɛniyɛnxi. Lanpui nu na a kui,
a nun teebili sɛrɛxɛ taami nu saxi naxan
ma. 3 Yire sɛniyɛnxi firin nde nu na dugi
gbakuxi xanbi ra, naxan nu sɛniyɛn dangife
boore ra. 4 Surayi ganse xɛɛma daaxi nun
saatɛ kankira nu na na yire kui. Xɛɛma nu
saxi saatɛ kankira birin ma. Tənbili xɛɛma
daaxi mana nu ragataxi naxan kui, Haruna
xa xuli naxan fuga, a nun walaxɛe, saatɛ
sɛbɛxi naxee ma, e birin nu na na saatɛ
kankira kui. 5 Ala xa malekɛ nərəxi masolixi
firinyi nu tixi saatɛ kankira fari, e yunubi
xafari yire makoto. A mu lanma won xa so
na wəyɛnyi birin kui yakəsi.

6 Na yire to gɛ yailande na ki, sɛrɛxɛdubɛe
nu luma so ra na yire sɛniyɛnxi singe nan
kui, e e xa wali raba naa. 7 Kənə sɛrɛxɛdubɛ
kuntigi nan gbansan nu nəma sode na yire
sɛniyɛnxi firin nde kui. Ɲɛ yo ɲɛ a nu
soma naa sanmaya keren, a wuli xanin a
xa yunubie nun ɲama xa yunubie xa fe ra
e naxan naba a kolontareya ma. 8 Na kui,
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi nu wama a masenfe
nɛ a yire naxan nu sɛniyɛn dangife yire
birin na, a mɛnni mu nu rabixi mixie bɛ na
hərəməlingira singe xa waxati. 9 Na birin
findixi misaali nan na yi waxati mixie bɛ.
A a masenma a na sɛrɛxɛ birin mu nəma
batulae xaxili rasɛniyɛnde. 10 Na yaamari
singee, donse, minse, nun sali ye xa fe ra,
e nu fixi mixie ma e xa yunubie nan xa fe
ra, han waxati nɛɛnɛ fama tɛmui naxɛ.

11 Ala xa Mixi Sugandixi to findi won
ma sɛrɛxɛdubɛ kuntigi ra, a bara fa hɛɛri
ra, a naxan sətə won bɛ. A bara so Ala
xa hərəməlingira fanyi kui, adamadi mu
naxan yailanxi yi bɛndɛ fuɲi fari. 12 Kənə
a mu so si kontonyi nun ninge wuli xa ra,
a so na yire sɛniyɛnxi fisamante kui a yɛtɛ
wuli nan na. A so nɛ kerenyi ra, barima
na nu findixi xunsare nan na adamadi bɛ
naxan mu ɲənma abadan. 13 Xa si kontonyi
nun tura wuli, a nun tɛ xube naxan fatanxi
ninge sɛrɛxɛ ra a sa mixi sɛniyɛntaree ma,
xa na fe məli nəma mixi rasɛniyɛnde nu,
14 Ala xa Mixi Sugandixi wuli mu dangima xɛ
na ra? A naxa a yɛtɛ ba sɛrɛxɛ kamalixi ra
Ala bɛ, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi xa yaamari bun
ma, alako a xa won xaxili rasɛniyɛn wali
ɲaaxie ma, naxee won faxama. A na raba
nɛ won bɛ alako won xa Ala Ɲiɲɛ batu.

15 Na kui, a bara findi saabui ra yi saatɛ
nɛɛnɛ xa fe ra, mixi xilixie xa kɛ sətə naxan
buma abadan, alə a laayidixi e bɛ ki naxɛ. A

faxa na nan ma, a findi xunsare ra yunubie
xa fe ra naxee rabaxi na saatɛ fori xa waxati
bun ma. [16] Saatɛ naxan findi kɛ fe ra, na mu
kamalima sinden, fo saatɛ tongoma faxa.
[17] Kɛ mu nɔma sɔtɔde beenun saatɛtongoe
xa faxa. A mu sɔtɔma saatɛtongoe baloxi
tɛmui naxɛ. [18] Na nan a toxi na saatɛ
singe mu tongoma wuli xanbi. [19] Annabi
Munsa to Ala xa sɛriyɛ masen ɲama bɛ, a
naxa ningee nun si kontonyie wuli tongo,
a nun ye, a fa na kasan Kitaabui nun ɲama
ma se nde ra naxan yailanxi hisopi burɛxɛ
nun yɛxɛɛ xabe gbeeli ra, a fa a fala, a
naxɛ, [20] «Wuli nan ya naxan saatɛ xirima
wo nun Ala tagi.» [21] Annabi Munsa man
naxa wuli kasan hɔrɔmɔlingira ma, a nun
hɔrɔmɔlingira yirabase birin ma. [22] A sɛriyɛ
ki ma, fayida se birin nasɛniyɛnma wuli nan
na. Yunubi mu xafarima wuli ifili xanbi.
[23] A nu lanma se naxee misaalixi fee ra
ariyanna kui, e xa rasɛniyɛn sɛrɛxɛe ra.
Ariyanna xa marasɛniyɛnyi rabama sɛrɛxɛe
nan na naxee fan booree bɛ. [24] Ala xa Mixi
Sugandixi mu soxi hɔrɔmɔlingira xa kui
adamadie naxan yailanxi, naxan misaalixi
hɔrɔmɔlingira ra naxan na ariyanna. A so
ariyanna yati nan kui, alako a xa won ma
dɛntɛgɛ sa Ala bɛ. [25] A mu soxi naa sanya
wuyaxi, alɔ sɛrɛxɛdubɛ kuntigi naxan soma
Ala xa hɔrɔmɔlingira kui ɲɛ yo ɲɛ wuli nde
ra, naxan mu findixi a gbe ra. [26] Xa a nu na
ki nɛ nu, Ala xa Mixi Sugandixi nu lanma
nɛ a xa tɔɔrɔ sanmaya wuyaxi kabi duniɲa
fɔlɛ ra. Kɔnɔ na mu a ra. Yakɔsi yi waxati
dɔnxɔɛ, a naxa mini sanmaya keren, alako
a xa yunubi xa fe kana a yɛtɛ sɛrɛxɛ saabui
ra. [27] Adamadie faxama nɛ sanya keren, e fa
makiiti. [28] Ala xa Mixi Sugandixi fan bara
faxa sanmaya keren, alako a xa yunubi ba
mixi gbegbe ma. A man fama nɛ a firin nde,
kɔnɔ na waxati a mu fama yunubie xa fe xa
ra, a fama mixie nan bɛ naxee xaxili tixi kisi
ra.

10

Isa xa sɛrɛxɛ

[1] Annabi Munsa xa sɛriyɛ misaalixi fe
fanyi nan na naxan fama fade. A findixi
misaali gbansan nan na. Na nan a toxi
a Annabi Munsa xa sɛriyɛ mu nɔma Ala
batulae rasɛniyɛnde kerenyi ra, na sɛrɛxɛe
saabui ra naxee bama ɲɛ yo ɲɛ. [2] Xa a sa
li a nu nɔma e rasɛniyɛnde nu, mixie mu
nu luma sɛrɛxɛe ba ra tɛmui birin, barima
sɛrɛxɛ keren gbansan nu nɔma e xa yunubi
birin xafaride kerenyi ra, na yunubi xa fe
maɲɔxunyi yati mu luma e xunyi. [3] Kɔnɔ ɲɛ
yo ɲɛ na sɛrɛxɛe findima maratuse nan na
mixie bɛ a yunubie na e ma. [4] Tura nun si
kontonyi wuli mu nɔma yunubie bade.
[5] Na nan a toxi, Ala xa Mixi Sugandixi to
so duniɲa, a naxa a masen Ala bɛ,
«I mu wama sɛrɛxɛ xɔn.
I mu wama hadiya xɔn.
I bara fate yailan n bɛ.
[6] I mu wama sɛrɛxɛ gan daaxi xɔn ma,
i mu wama sɛrɛxɛ yunubi xafari daaxi fan
xɔn ma.
[7] N naxa a masen, ‹N bara fa.
A sɛbɛxi n ma fe ra Kitaabui kui,
Ala, n na fafe i sago rabade.›»
[8] Singe a naxa a masen,
«I mu wama sɛrɛxɛ yo xɔn ma.
E mu rafan i ma.
I mu wama hadiya yo xɔn ma.
I mu wama sɛrɛxɛ gan daaxi xɔn ma,
i mu wama sɛrɛxɛ yunubi xafari daaxi fan
xɔn ma.»
A nu bara na fala hali na yaamari to nu toma
a xa sɛriyɛ kui. [9] Na dangi xanbi, a bara a
masen,
«Ala, n na be. N bara fa i sago rabade.»
Na kui, a naxa fe singe ba na, alako fe firin
nde xa ti. [10] Na ɲanige nan a niyaxi won
nasɛniyɛnxi Ala xa Mixi Sugandixi Isa fate
saabui ra, naxan baxi sɛrɛxɛ ra kerenyi ra.
[11] Sɛrɛxɛdubɛ birin e xa wali rabama lɔxɔ
yo lɔxɔ. E luma sɛrɛxɛe ba ra naxee mu
nɔma yunubie xafaride. [12] Kɔnɔ Isa tan, a
to gɛ sɛrɛxɛ keren bade yunubie xa fe ra,
a naxa a magoro Ala yirefanyi ma, a luma
dɛnnaxɛ abadan. [13] A na a mamɛfe a xa ti a
yaxuie ma, [14] barima a bara mixie rakamali
kerenyi ra, a naxee rasɛniyɛnxi a xa sɛrɛxɛ
kerenyi saabui ra.
[15] Ala Xaxili Sɛniyɛnxi na tagi rabama
won bɛ yi masenyi ra. A singe, a naxa a
masen,
[16] «Saatɛ nan ya n naxan tongoma Isirayila
bɔnsɔɛ bɛ:
Na waxati na dangi,
n nan n ma sɛriyɛ luma nɛ e bɔɲɛ ma,
n na sɛbɛma nɛ e sondonyi ma.»
[17] A man naxa a masen,
«N mu ratuma e xa yunubie
nun e xa wali kobie ma sɔnɔn.»

18 Yunubi na gɛ xafaride tɛmui naxɛ, sɛrɛxɛ
mu bama na yunubi xa fe ra sɔnɔn.

19 N ngaxakerenyie, na kui won bara
limaniya sɔtɔ sofe ra na yire sɛniyɛnxi
fisamante kui Isa wuli saabui ra. 20 Isa
bara na kisi kira nɛɛnɛ rabi won bɛ, alako
won xa dangi na dugi ra naxan gbakuxi
hɔrɔmɔlingira kui a fate saabui ra. 21 Won
ma sɛrɛxɛdubɛ kuntigi to tixi Ala xa banxi
xunyi ra, 22 won xa won makɔrɛ Ala ra
bɔɲɛ fiixɛ nun danxaniya ra. Na danxaniya
won nalimaniyama nɛ, barima won bɔɲɛ
rasɛniyɛnxi won ma yunubie ma, won fate
fan maxaxi ye tinse ra. 23 Won xa won
xaxili ti Ala ra tunnabɛxi kui, barima naxan
laayidi tongoxi won bɛ, a mu nɔma na
kanade. 24 Won xa mɛɛni won bore ma, alako
won xa won bore ralimaniya won xa lu
xanunteya nun wali fanyi kui. 25 Won naxa
won ma malanyie rabolo de, alɔ ndee na a
rabafe ki naxɛ. A lanma won xa won bore
ralimaniya. Won to a kolon Ala xa lɔxɔɛ na
fafe, won naxa tagan na ma.

26 Xa a sa li, won Ala xa nɔndi kolon,
kɔnɔ won man nu fa lu yunubi raba ra won
ɲanige ra, sɛrɛxɛ gbɛtɛ mu na sɔnɔn naxan
nɔma won ma yunubie xafaride, 27 fo gaaxui
xungbe Ala xa kiiti ya ra, naxan findima
tɛ mankanɛ ra a matandilae bɛ. 28 Xa mixi
nde Annabi Munsa xa sɛriyɛ matandi, e a
faxama nɛ kinikinitareɲa kui, seede firin xa
na mu a ra saxan xa seedeɲɔxɔya saabui ra.
29 Kɔnɔ ɲaxankatɛ dangima na tan na mixie
bɛ, naxee Ala xa Di maboronma e sanyi ra, e
a xa saatɛ wuli rasɔtɔ naxan e rasɛniyɛnxi,
e Ala Xaxili rasɔtɔma naxan hinnɛxi e ra.
30 Won yi masenyi kanyi kolon,

«N tan nan mixi gbeɲɔxɔma,

n tan nan e sare fima e ma.»
A man sɛbɛxi, «Marigi fama nɛ a xa ɲama
makiitide.» 31 Ala Ɲiɲɛ xa ɲaxankatɛ maga-
axu.

32 Wo xa ratu na lɔxɔɛ singee ma. Wo to
naiyalanyi to, wo naxa wo tunnabɛxi gere
xɔrɔxɔɛ kui naxan findixi tɔɔrɛ ra wo bɛ. 33 E
naxa wo konbi, e naxa wo ɲaxankata ɲama
ya xɔri. Wo fan naxa lu mixie sɛɛti ma,
naxee bara na tɔɔrɛ mɔɔli sɔtɔ. 34 Wo naxa
kinikini geelimanie ma, wo naxa tin a ra
sɛɛwɛ kui e xa wo harige ba wo yi ra, barima
wo a kolon harige nde na wo bɛ naxan dangi
na boore ra pon, a bu abadan.

35 Wo naxa fe rabolo, wo xaxili tixi naxan
na, barima na sare gbo. 36 Wo hayi na
tunnabɛxi ma, alako wo xa Ala sago raka-
mali, wo fa fe sɔtɔ a naxan laayidixi wo bɛ.
37 A sɛbɛxi,
«A gbe mu luxi sɔnɔn.
Naxan lanma a xa fa, a fama nɛ,
a mu dugundima.
38 N ma tinxintɔɛ kisima nɛ danxaniya
saabui ra.
Kɔnɔ xa a sa li a man naxa gbilen xanbi,
n mu ɲɛlɛxinma a xa fe ra.»
39 Won mu findixi fe rabɛɲinyie xa ra, naxee
xa fe xun nakanama. Won tan findixi
danxaniyatɔɛe nan na, naxee kisima.

11

Danxaniya

1 Danxaniya kanyi, a a xaxili tima fe nde
ra a laxi naxan na. Hali a mu na fe toma a ya
ra, a a kolon nɔndi nan a ra. 2 Won benbae
xili fanyi sɔtɔ na nan ma.

3 Danxaniya saabui ra, won a kolon a Ala
nan duniɲa daaxi a xa masenyi ra. Se naxan
toma naa a fatanxi fe nan na naxan mu
toma.

4 Danxaniya saabui ra, Habila naxa sɛrɛxɛ
ba Ala bɛ naxan nu fan dangife Kabila gbe
ra. Ala naxa na sɛrɛxɛ suxu, a Habila findi
tinxintɔɛ ra a xa danxaniya saabui ra. Hali
Habila to faxaxi, a naxan nabaxi danxaniya
ra na findima nɛ masenyi ra won bɛ.

5 Danxaniya saabui ra, Enoki naxa te
koore ma, a mu faxa. Mixi yo mu nɔ a
tode, barima Ala nu bara a rate koore ma.
Beenun a xa te, Ala nu bara a masen a Enoki
rafan a ma. 6 Mixi mu nɔma rafande Ala ma
danxaniya xanbi. Mixi naxan a makɔrɛma
Ala ra, a lanma a xa la a ra a Ala na na, a
nun a xa la a ra a Ala mixie nan sare fima
naxee a fenma.

7 Danxaniya saabui ra, Nuha naxa kunkui
banban alako a xa denbaya xa kisi. Ala nu
bara banbaranyi xa fe fala a bɛ beenun a
xa duniɲa li. Nuha nu gaaxu Ala ya ra. A
xa danxaniya a masenma kiiti bara kana
duniɲa bɛ. Nuha naxa tinxinyi sɔtɔ kɛ ra a
xa danxaniya saabui ra.

8 Danxaniya saabui ra, Iburahima naxa
Ala xui ratinmɛ sigafe ra bɔxi ma a mu
dɛnnaxan kolon, alako a xa mɛnni sɔtɔ kɛ
ra. 9 Danxaniya saabui ra, Iburahima naxa
sabati na bɔxi ma, Ala nu bara naxan laayidi

a bɛ. A naxa lu mɛnni alɔ xɔɲɛ a xa kiri
banxie kui, alɔ Isiyaga nun Yaxuba, naxee
findixi na kɛtongoe ra. [10] A nu na a mamɛfe a
xa taa sɛnbɛma sɔtɔ, Ala taa naxan kɔɔrinxi,
a a ti.
[11] Danxaniya saabui ra, Sara dibaritare
fan naxa nɔ di baride ɲɛlɛxɛforiɲa kui,
barima a nu laxi a ra a Ala mu a xa laayidi
kanama. [12] Na nan a to, xɛmɛ keren saabui
ra, xɛmɔxi naxan mu nu nɔma di sɔtɔde
sɔnɔn, na naxa bɔnsɔɛ xungbe sɔtɔ, «naxan
xasabi maniyaxi tunbuie xasabi ra naxee na
koore ma, a nun mɛyɛnyi xasabi ra naxan
na baa dɛ ra. E kɔnti mu nɔma kolonde.»
[13] Yi mixie bara faxa e xa danxaniya kui,
e mu fee sɔtɔ naxee nu laayidixi e bɛ. E
nu laxi a ra a fanyi ra, a na laayidie mu
kanama. E nu a kolon a e findixi «xɔɲɛe nan
na duniɲa bɛndɛ fuɲi fari.» [14] Mixi naxee
na fe mɔɔlie falama, e a masenfe nɛ a
e na taa gbɛtɛ fenfe e sabatima dɛnnaxɛ.
[15] Xa e kelide xɔli nu bara e suxu nu, e nu
nɔma gbilende naa. [16] Kɔnɔ e nu taa gbɛtɛ
fenma naxan fan e kelide bɛ, taa naxan na
ariyanna. Na kui, Ala mu yaagixi e ra, e xa a
xili e Marigi Ala, barima a nu bara taa yailan
e bɛ.
[17] Danxaniya saabui ra, Iburahima mu
tondi Isiyaga bade sɛrɛxɛ ra, Ala nu a
matoma tɛmui naxɛ. A mu tondi a xa
di kerenyi bade sɛrɛxɛ ra, di naxan nu
laayidixi a bɛ, [18] Ala nu bara a fala naxan ma
fe ra,
«Isiyaga nan findima i bɔnsɔɛ ra,
i xili luma naxan xun ma.»
[19] Iburahima nu a kolon a Ala sɛnbɛ gbo, hali
Isiyaga faxa, a nu nɔma na rakelide faxɛ ma.
Fayida na nan naba misaali ra, barima Ala a
xa di ragbilen nɛ a ma.
[20] Danxaniya saabui ra, Isiyaga naxa duba
Yaxuba nun Esayu bɛ e xa simaya xa fe ra.
[21] Danxaniya saabui ra, Yaxuba naxa duba
Yusufu xa die bɛ, a nu luxi dondoronti a xa
faxa. A naxa Ala batu, a yi masuxuxi a xa
xuli ra.
[22] Danxaniya saabui ra, Yusufu naxa
masenyi ti a xa saya makɔrɛ, a lanma e xa
naxan naba a fure ra Isirayilakae minima
Misira bɔxi ra tɛmui naxɛ.
[23] Danxaniya saabui ra, Munsa to bari, a
barimae naxa a nɔxun kike saxan bun ma
a xa tofanyi xa fe ra, e mu gaaxu mangɛ
xa yaamari ya ra. [24] Danxaniya saabui ra,
Munsa to mɔ, a naxa tondi findide Fi-
rawuna xa di ginɛ xa di ra. [25] A naxa wa
a xɔn ma, a xa tɔɔrɛ sɔtɔ Ala xa ɲama ya
ma, dinɛ a xa ɲɛlɛxin yunubi ra waxati
dunkedi bun ma. [26] A bara a kolon Ala xa
Mixi Sugandixi xa magore nan fan dangi
Misira naafuli ra. A nu sare matoma a fama
naxan sɔtɔde yare. [27] Danxaniya saabui ra,
Munsa naxa keli Misira bɔxi ma, a mu gaaxu
Firawuna xa xɔnɛ ya ra. A naxa a tunnabɛxi,
barima a nu gaaxuxi Ala nan ya ra, naxan
mu toma. [28] Danxaniya saabui ra, Munsa
naxa Sayamalekɛ Dangi Sali raba, a wuli
kasan naadɛe ma, alako sayamalekɛ naxa
Isirayilakae xa di singee faxa.
[29] Danxaniya saabui ra, Isirayilakae naxa
Xulunyumi baa igiri a xaraxi ra. Misirakae
to bira e fɔxɔ ra, e naxa madula ye xɔɔra.
[30] Danxaniya saabui ra, Yeriko tɛtɛ naxa
bira a yɛtɛ ra, Isirayilakae to gɛ a rabilinde
xi solofere bun ma.
[31] Danxaniya saabui ra, langoe ginɛ Rax-
abi naxa kisi kaafirie ya ma, barima a nu
bara Isirayilaka yire rabɛnyie yigiya a fanyi
ra.
[32] N munse sama na fari sɔnɔn? Waxati
mu luma n bɛ n xa Gedeyon, Baraki,
Samison, Yefite, Dawuda, Samuweli, nun
namiɲɔnmɛe xa fee fala. [33] Danxaniya
saabui ra, e naxa nɔ mangataae ra, e
naxa ɲɛrɛ tinxinyi kui, e naxa fe laayidixi
sɔtɔ, e naxa nɔ yɛtɛ xaaɲɛe ra, [34] e naxa
ratanga tɛ xungbe nun santidɛgɛma ma, e
xa sɛnbɛtareya naxa findi sɛnbɛ ra, e naxa
sɛnbɛ sɔtɔ gere kui, e fa sɔɔri galie keri.
[35] Ginɛ ndee naxa e ngaxakerenyi faxaxie
to, naxee rakelixi faxɛ ma. Mixi ndee naxa
ɲaxankata, e tondi minide na tɔɔrɛ kui,
alako e xa marakeli fanyi sɔtɔ. [36] Mixi ndee
naxa bɔnbɔ, e mayele sɔtɔ, e lu geeli kui,
e xirixi yɔlɔnxɔnyi ra. [37] Mixi ndee naxa
magɔnɔ, e naxa tɔɔrɔ, e naxa a ibolon,
e naxa faxa santidɛgɛma ra. Ndee naxa
lintan, yɛxɛɛ nun si kiri ragoroxi e ma, se
birin baxi e yi ra, e ɲaxankataxi, e halakixi,
[38] e nu fa lintan gbengberenyi ma, geyae
longori ra, fɔnmɛe nun yilie kui. A mu nu
lanma duniɲa mixie xa na binyɛ sɔtɔ na
danxaniyatɔɛe xa lu e ya ma. [39] Na mixi
naxan birin xili fanyi sɔtɔ e xa danxaniya
saabui ra, e mu fee sɔtɔ naxee nu laayidixi e
bɛ. [40] Ala mu tin e xa fe xa kamali won xanbi.

A bara fe fanyi ɲanige won bɛ naxan dangi fe singe ra.

12

Tunnabɛxi

1 Na danxaniyatɔɛ gali, naxee bara e xa
danxaniya masen duniɲa bɛ, e man xa findi
misaali ra won bɛ. Won xa fe birin nun
yunubi birin nabolo naxan won tɔɔrɔma
won ma ɲɛrɛ kui. Won xa won gi tunnabɛxi
ra kira xɔn ma Ala naxan saxi won ya ra.
2 Won xa won ya ti Isa ra, naxan danxaniya
kira rabixi won bɛ, naxan fama won ma
danxaniya rakamalide. Isa tin nɛ wuri
magalanbuxi xa tɔɔrɛ ra, alako a xa sɛɛwa
yare. A mu gaaxu na yaagi ra. Na kui, a xa
faxɛ dangi xanbi, a naxa a magoro Ala xa
kibanyi yirefanyi ma.

3 Wo xa ratu a xa misaali ma, a tɔɔrɔxi ki
naxɛ yunubitɔɛe saabui ra, alako wo naxa
tagan, limaniya naxa ba wo yi ra. 4 Wo mu
yunubi gerexi sinden, han wo wuli xa mini.
5 Wo tan, Ala xa die, wo bara nɛɛmu Ala xa
masenyi ma wo ralimaniyaxi naxan na, a
falafe ra,

«N ma di, i naxa yo Marigi xa marakɔrɔsi
ma,
limaniya naxa ba i yi ra, a i xuruma tɛmui
naxɛ.
6 Marigi a xanuntenyi nan xuruma.
A naxee birin kolonxi a xa die ra, a e
ɲaxankata.»

7 Wo xa tin na ra, barima Ala na wo xurufe
nɛ alɔ a xa die. Di mundun na, naxan baba
mu a xuruma? 8 Xa Ala mu wo xuruma, alɔ
di birin xuruma ki naxɛ, a luxi nɛ alɔ wo
mu findixi a xa die ra, a lima a halalɛ mu
wo ra. 9 Won babae won xuruma duniɲa,
won fan e binya. A mu lanma won xa tin a
ra, Baba Ala naxan na ariyanna, a xa won
xuru alako won xa kisi? 10 Won babae nu
won xuruma waxati di nan bun ma e yɛtɛ
xaxili ra, kɔnɔ Ala tan won xuruma won ma
munafanyi yati nan ma fe ra, alako won xa
lu Ala xa sɛniyɛnyi kui. 11 Na xurui xɔrɔxɔ,
a mu mixi rasɛɛwama a fɔlɛ, kɔnɔ a dɔnxɔɛ
ra, a fɔxi tinxinxi raminima nɛ yare bɔɲɛsa
kui.

12 Na na a ra, wo xa wo sɛnbɛ so, wo tan
naxee bɛlɛxɛe taganxi, naxee xinbi tɔɔrɔxi.
13 Wo xa wo ɲɛrɛ kira tinxinxi xɔn ma, alako
mabɛnyie naxa telexun, e xa yalan. 14 Lanyi
xa lu wo nun mixie tagi. Wo xa lu sɛniyɛnyi
kui, xa na mu a ra wo mu Marigi toma. 15 Wo
xa mɛɛni wo bore ma, alako mixi yo naxa
mini Ala xa hinnɛ kui. Wo naxa lu xɔnɔ ra
wo bore ma, na fa mixi gbegbe tɔɔrɔ wo ya
ma. 16 Wo mɛɛni de! Wo naxa yɛnɛ raba.
Wo naxa sɛriyɛ kana alɔ Esayu, naxan a xa
forijna tide masaraxi bande lenge keren xa
fe ra. 17 Wo a kolon a to nu waxi a baba xa
duba a bɛ, a xa forijna kɛ sɔtɔ, a baba naxa
tondi. Esayu naxa a mayandi yaye ra, kɔnɔ
a baba mu tin na ra.

18 Wo mu wo makɔrɛ na yire ra wo xa wo
bɛlɛxɛ din a ra alɔ Isirayilakae fe naxan to
gbengberenyi ma. Tɛ nun nuxui fɔɔrɛ nu na
geya fari dɛnnaxɛ, foye xungbe nu bɔnbɔ a
ra. 19 Wo mu sara xui nun Ala xui magaaxui
mɛxi. Isirayilakae to na mɛ, e naxa Munsa
mayandi alako e naxa na xui mɛ sɔnɔn. 20 E
naxa gaaxu Ala xa yaamari ya ra, «Mixi nun
sube yo din yi geya ra, na kanyi fama nɛ
magɔnɔde, a faxa.» 21 Na fe nu magaaxu han
Annabi Munsa naxa a fala, «N bara gaaxu
han n bara sɛrɛn.»

22 Kɔnɔ wo tan bara wo maso Siyoni geya
yire ra, Ala Ɲijɛ xa taa naxan na ariyanna,
Darisalamu naxan na koore ma, malekɛ
wulu wulu malanxi dɛnnaxɛ sɛɛwɛ kui.
23 Ala xa ɲama fan na na, naxee xili sɛbɛxi
buki kui ariyanna. E findixi Ala xa di singee
nan na. Duniɲa Makiitima Ala na mɛnni nɛ,
a nun tinxintɔɛ nii naxee xa fe bara kamali.
24 Isa fan na naa, naxan bara findi saabui ra
saatɛ nɛɛnɛ rakamalife ra, naxan wuli bara
findi sɛrɛxɛ ra. Na fan dangi Habila gbe
sɛrɛxɛ ra.

25 Wo naxa tondi Ala xa masenyi ra. Mixi
naxee tixi duniɲa bɛndɛ fuɲi fari, e to
tondi na masenyi ra, e naxa ɲaxankatɛ sɔtɔ.
Yakɔsi, won munse sɔtɔma sɔnɔn xa a sa
li won tondima masenyi ra, naxan fatanxi
Ala yati yati ra naxan na koore ma? 26 Singe
Ala xui naxa bɔxi rasɛrɛn, kɔnɔ yakɔsi a
bara laayidi tongo, «N man bɔxi rasɛrɛnma
nɛ, kɔnɔ yi biyaasi n koore fan nasɛrɛnma
nɛ.» 27 A to a fala, «n man,» na nu wama a
masenfe nɛ a se daaxi birin nasɛrɛnma nɛ,
a fa kana. Fe naxan mu rasɛrɛnma, na nan
luma, a mu kana. 28 Won fama lude mangɛya
niini naxan bun ma, na tan mu sɛrɛnma, na
mu kanama. Na kui, won xa Ala tantu, won
xa a batu yaragaaxui nun binyɛ ra a wama
naxan xɔn, 29 barima won Marigi Ala luxi nɛ
alɔ tɛ naxan se birin ganma.

13

Marasi danxaniyatɔɛe bɛ

1 Wo xa wo tunnabɛxi wo bore maxanufe
ra ngaxakerenya kui. 2 Wo xa xɔɲɛ rasɛnɛ a
fanyi ra. Mixi ndee xɔɲɛ yigiyama nɛ, a fa
sa li e mu a kolon xa malekɛ na a ra. 3 Wo
xa ratu geelimanie ma nun mixie ma naxee
ɲaxankataxi. Wo xa fe fanyi raba e bɛ alɔ
wo birin na fate bɛndɛ keren nan kui.

4 Wo birin xa futi binya. Yɛnɛ nun lan-
goeɲa naxa lu wo ya ma, barima Ala fama
nɛ na sɛniyɛntareɲa makiitide. 5 Wo naxa
a lu kɔbiri xa fe milɛ xa wo raɲɛrɛ. Naxan
na wo yi, wo xa wo wasa so nɛ. Ala yati
naxa a masen, «N mu i rabɛɲinma, n mu
i raboloma.» 6 Na nan a toxi won nɔma a
falade limaniya ra, «N Marigi n dɛmɛnma,
n mu gaaxuma. Adama tan nɔma munse
rabade n na kɔrɛ?» 7 Wo xa ratu wo xa
yareratie ma, naxee bara Ala xa masenyi
masen wo bɛ. Wo xa e ɲɛrɛ ki mato, e xa
danxaniya xa findi misaali ra wo bɛ.

8 Ala xa Mixi Sugandixi Isa mu masarama.
A nu na ki naxɛ xoro, a man na na ki nɛ
to, a man luma na ki nɛ abadan, na birin
kɛɲa keren. 9 Wo naxa bira xaranyi mɔɔli
gbɛtɛe fɔxɔ ra. Wo bɔɲɛ xa sɛnbɛ so Ala xa
hinnɛ saabui ra. Yaamarie, donse rahara-
muxie xa fe ra, nee mu nɔma wo malide.
10 Hɔrɔmɔlingira walikɛe mu nɔma sɛrɛxɛ
donde naxan baxi won tan bɛ. 11 Sɛrɛxɛdubɛ
kuntigi xuruse wuli bama nɛ sɛrɛxɛ ra
hɔrɔmɔlingira kui yunubie xa fe ra, kɔnɔ na
xuruse fate tan ganma nɛ taa fari ma. 12 Na
nan a toxi, Isa fan to wa ɲama rasɛniyɛnfe
a yɛtɛ wuli saabui ra, a naxa ɲaxankata taa
fari ma. 13 Won fan xa bira a fɔxɔ ra na yaagi
kui taa fari ma, 14 barima won na taa naxan
kui, a mu buma. Won taa nan fenfe naxan
fama fade.

15 Won xa tantui fi Ala ma sɛrɛxɛ ra tɛmui
birin Isa saabui ra. Na sɛrɛxɛ findima won
ma masenyi nan na naxan a xili matɔxɔma.
16 Wo man naxa nɛɛmu fe fanyie rabade
mixie bɛ. Wo xa wo booree ki, barima
na fe mɔɔlie findima sɛrɛxɛe nan na naxee
rafanxi Ala ma. 17 Wo xa wo xa yareratie xui
ratinmɛ, wo xa e xa yaamarie suxu, barima
e na mɛɛnife wo ma, alako wo naxa gbilen
Ala fɔxɔ ra, xa na mu a ra na dɛntɛgɛ sa
fama nɛ e tɔɔrɔde. Wo xa fe birin naba
alako e xa nɔ na dɛntɛgɛ sade sɛɛwɛ kui
bɔɲɛ mawa xanbi, barima na nan findima
wo xa munafanyi ra.

18 Wo xa Ala maxandi muxu bɛ, barima
muxu a kolon muxu xaxili fiixɛ, muxu
wama ɲɛrɛfe fe fanyi mɔɔli birin nan kui.
19 Wo man xa Ala maxandi muxu bɛ, alako n
xa nɔ gbilende wo yire mafuren mafuren.

20 Ala naxan bɔɲɛsa fima mixi ma, Ala
naxan won Marigi Isa rakeli faxɛ ma, Isa
naxan mɛɛnima a xa mixie ma a xa saatɛ
wuli saabui ra, saatɛ naxan mu kanama
abadan, 21 Ala xa fɛɛrɛ birin fi wo ma alako
wo xa nɔ a sago rabade. Ala xa fe lu
won bɔɲɛ ma naxan nafan a ma a xa Mixi
Sugandixi Isa saabui ra. Matɔxɔɛ na a bɛ
abadan. Amina.

22 N ngaxakerenyie, wo xa wo haakɛ to n
bɛ yi masenyi xa fe ra, barima n mu wɔyɛnyi
xɔnkuyaxi a gbe ra. 23 Wo xa a kolon won
ngaxakerenyi Timote bara a yɛtɛ sɔtɔ. Xa
a mu bu fade, muxu birin fama nɛ wo yire.
24 Wo xa wo xa yareratie nun sɛniyɛntɔɛ
birin xɛɛbu muxu bɛ. Italikae naxee na be,
e fan bara wo xɛɛbu. 25 Ala xa hinnɛ wo birin
na.

Ala xa masenyi Annabi Yaki naxan Sɛbɛ Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Yi Kitaabui findixi bataaxɛ nan na Annabi Yaki naxan sɛbɛ Yuwifi danxaniyatɔɛe ma naxee nu yensenxi ɲamanɛe kui. Na waxati, fee nu xɔrɔxɔxi Isayankae ma. Hali mangasanyi, a nu e ɲaxankatama. Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa yi masenyi fi Annabi Yaki ma alako a xa a sɛbɛ, a xa findi limaniya ra danxaniyatɔɛ bɛ, e xa e tunnabɛxi Ala xa nɔndi kira xɔn.

Yi Kitaabui marasi gbegbe nan fima danxaniyatɔɛ birin ma. A a masenma nɛ won bɛ a Ala xa fe falafe, a nun a xa sɛriyɛ rabatufe, e sese keren mu a ra. Danxaniya mu findima nɔndi ra, xa a kanyi mu birama Ala xa yaamarie fɔxɔ ra a xa dunijnɛigiri kui. Yi Kitaabui naxɛ a danxaniya nun kɛwali fanyi nan ɲɛrɛma kira keren xɔn ma. E mu nɔma fatande e bore ra.

Yi Kitaabui won nasima a lanma won xa ɲɛrɛ ki naxɛ won ma danxaniya kui. A mu lanma won xa mixie rafisa e boore bɛ. Won xa won bore mali, won xa won bore binya, won xa won bore xanu. Won xa won dɛ suxu, wɔyɛn kobi naxa mini won dɛ i. Won xa won tunnabɛxi tɔɔrɛ kui, won man naxa won yɛtɛ igbo. Won naxa won xaxili ti yi dunijna ra. Fe birin kui, won xa won xaxili ti Alatala nan na.

Ala xa won mali alako won birin xa yi sɛriyɛ suxu a suxu ki ma. Amina.

Ala xa masenyi Annabi Yaki naxan Sɛbɛ

*Tunnab*ɛxiya, danxaniya, nun Ala xa sɛriyɛ rabatufe

1 N tan Yaki nan yi ki, Ala nun a xa Mixi
Sugandixi Marigi Isa xa konyi. N bara wo
xɛɛbu, wo tan Isirayila bɔnsɔɛ fu nun firinyi
naxee yensenxi ɲamanɛe ma.
2 N ngaxakerenyie, wo xa sɛɛwa tɔɔrɛ
mɔɔli birin kui, 3 barima wo a kolon a wo
tɔɔrɛ naxan sɔtɔma danxaniya kui, a wo
duluxɔtɔma nɛ. 4 Wo xa duluxɔtɔ han a
raɲɔnyi alako wo xa danxaniya xa tilin, wo
xa findi mixi kamalixie ra, fefe mu luxi
naxee xa fe ra.
5 Xa fahaamui mu na mixi nde yi ra wo
ya ma, a kanyi xa Ala maxandi. A a sɔtɔma
nɛ, barima Ala mixi birin kima a yiriwaxi
ra a xa fonisireya ma. 6 Kɔnɔ fo mixi xa
Ala maxandi danxaniya ra, a naxa siikɛ,
barima mixi siikɛxi luma nɛ alɔ mɔrɔnyi,
foye naxan bɔnbɔma, a a matutun. 7 Na
kanyi naxa a maɲɔxun a a se nde sɔtɔma Ala
ra, 8 barima a xaxili mu tixi Ala gbansan xa
ra, a sanyie na kira wuyaxi nan xɔn.
9 Danxaniyatɔɛ setare xa sɛɛwa barima
Ala bara a xa fe ite. 10 Kɔnɔ banna tan xa
sɛɛwa Ala to bara a xa fe magoro, barima
a xa fe ɲɔnma nɛ alɔ sansi fuge tofanyi.
11 Soge xɔnɛ na te, sansi lisima nɛ han a fuge
bira, a xa tofanyi ɲɔn. A na na ki nɛ banna
fan bɛ. A na a xa walie kui tɛmui naxɛ, a
birima na lɛɛri nɛ.
12 Ɲɛlɛxinyi na mixi bɛ naxan a
tunnabɛxima tɔɔrɛ kui, barima xa a bara gɛ
na tɔɔrɛ raxande, Ala kisi xunnakeli fima nɛ
a ma. Ala na nan laayidixi a xanuntenyie
bɛ.
13 Mixi nɛ wama tantanfe, a naxa a fala
a Ala nan a ratantanfe, barima Ala mu
birama fe ɲaaxi fɔxɔ ra, a man mu adama
yo ratantanma fe ɲaaxi ra. 14 Adama yɛtɛ
waxɔnfe ɲaaxi nan a ratantanma. Na nan
a mabɛndunma han a a rabira. 15 Adama
waxɔnfe ɲaaxi xa di findixi yunubi nan na.
Yunubi fan na raba, a xa di findima faxɛ nan
na.
16 N ngaxakerenyi xanuxie, wo naxa la
wule ra. 17 Ki hagigɛ birin fatanxi Daali
Mangɛ nan na naxan na koore, naxan
soge, kike, nun tunbuie daaxi, naxan mu
masarama abadan. 18 A yɛtɛ sagoe ma, Ala
bara won nakisi a xa nɔndi masenyi saabui
ra, a won findi a xa die ra, alako won xa
binyɛ sɔtɔ dangife a xa daalise birin na.
19 N ngaxakerenyi xanuxie, wo xa yi
wɔyɛnyi mɛ: Wo birin xa wo tuli mati wo
bore ra, wo naxa gbata wɔyɛnyi ra, wo bɔɲɛ
naxa te mafuren na, 20 barima adamadi xa
xɔnɛ mu a tutunma Ala xa tinxinyi ma. 21 Na
na a ra, wo xa tondi fe ɲaaxi nun fe kobi
mɔɔli birin nabade. Wo xa wo yɛtɛ magoro,
wo xa nɔndi suxu naxan bara masen wo bɛ,
barima na nan nɔma wo rakiside.
22 Wo xa Ala xa masenyi rabatu. Xa wo
a ramɛ gbansan kɔnɔ wo mu a raba, wo
bara wo yɛtɛ madaxu. 23 Xa mixi nde Ala
xa masenyi ramɛ, kɔnɔ a mu bira a fɔxɔ ra,

a luma nɛ alɔ mixi naxan a yatagi matoma
kike ma, [24] a fa siga, a nɛɛmu a yatagi ma a
na ki naxɛ. [25] Kɔnɔ mixi naxan Ala xa sɛriyɛ
kamalixi matoma a fanyi ra, a a tunnabɛxi,
a mu nɛɛmu sɛriyɛ ma kɔnɔ a a rabatu, na
kanyi barakama nɛ. Ala xa sɛriyɛ xɔrɛya
fima nɛ adamadie ma.
[26] Mixi yo a yɛtɛ maɲɔxun diinɛla ra, kɔnɔ
a mu a dɛ nɔxi, na kanyi na a yɛtɛ madaxufe
nɛ. A xa diinɛ tide yo mu na. [27] Diinɛ fiixɛ
naxan nafan Baba Ala ma, a tan nan ya: won
xa mɛɛni kiridie nun kaaɲɛ ginɛe ma e xa
tɔɔrɛ kui, duniɲa fe man naxa wo madaxu.

2

Mixi rafisafe a boore bɛ

[1] N ngaxakerenyie, wo naxa mixie rafisa
e boore bɛ, barima wo danxaniyaxi won
Marigi Isa Nɔrɛ Kanyi nan ma, Ala xa Mixi
Sugandixi. [2] Wo xa wo maɲɔxun yi ma: Mixi
nde naxa fa wo malanxi dɛnnaxɛ, xurundɛ
xɛɛma daaxi na a bɛlɛxɛ ra, dugi tofanyi
ragoroxi a ma. Setare fan naxa fa, dugi fori
toɲaaxi ragoroxi a ma. [3] Xa wo dugi tofanyi
kanyi xɛɛbu a fanyi ra, wo fa a fala a bɛ,
«I magorode fanyi nan yi ki,» kɔnɔ wo fa a
fala setare tan bɛ, «Ti mɛnni,» xa na mu a
ra, «Dɔxɔ bɔxi, n bun ma be,» [4] wo mu mixi
rafisaxi a boore bɛ xɛ na ki? Wo mu ɲɛrɛxi
maɲɔxun kobi xa ra na ki?
[5] N ngaxakerenyi xanuxie, wo wo tuli
mati n na. Ala bara mixie sugandi naxee
findixi setaree ra duniɲa ki ma, alako e xa
findi bannamixie ra danxaniya ki ma. Ala
bara e sugandi alako e xa findi kɛtongoe ra
a xa mangɛya kui. Na nan laayidixi mixie
bɛ naxee Ala xanuxi. [6] Kɔnɔ wo tan, wo
bara setaree mabere. Bannamixie xa mu wo
tɔɔrɔma, e wo xanin kiitisa xɔn ma? [7] E tan
xa mu wo Marigi xili fanyi rasɔtɔma?
[8] Wo xa Mangɛ Alatala xa sɛriyɛ nan
nabatu, alɔ a sɛbɛxi Kitaabui kui ki naxɛ, «I
xa i boore xanu alɔ i yɛtɛ kan gundi.» Xa
wo na raba, wo bara bira fe fanyi fɔxɔ ra.
[9] Kɔnɔ xa wo mixi ndee rafisa e boore bɛ, wo
bara yunubi raba. Sɛriyɛ nan wo makiitima,
barima wo bara findi sɛriyɛ matandilae ra.
[10] Xa mixi sɛriyɛ birin nabatu kɔnɔ a yire
keren matandi, na kanyi bara sɛriyɛ birin
matandi, [11] barima naxan a falaxi, «I naxa
yɛnɛ raba,» a tan nan man a falaxi, «I naxa
faxɛ ti.» Hali i mu yɛnɛ raba, kɔnɔ xa i faxɛ
ti, i findixi Ala xa sɛriyɛ matandila nan na.
[12] Na kui, wo xa wɔyɛn, wo man xa wo
ɲɛrɛ alɔ naxee fama makiitide sɛriyɛ ra
naxan xɔrɛya fima mixi ma. [13] Kiiti lɔxɔɛ,
Ala mu kinikinima mixi ma naxan mu
kinikini a boore adama ma. Kinikini sɛnbɛ
gbo kiiti bɛ.

Danxaniya nun a kɛwali

[14] N ngaxakerenyie, a tide yo mu na xa
mixi a fala a a danxaniyaxi, kɔnɔ a mu
kɛwali fanyi rabama. Yi danxaniya mɔɔli
nɔma mixi rakiside? [15] Xa wo ngaxakerenyi
mageli na a ra, lɔxɔɛ keren baloe mu na a yi
ra, [16] mixi nde fa lu wo ya ma a a fala a bɛ,
«Siga, i naxa kɔntɔfili, i xa dugi nde ragoro
i ma, i xa i dɛge,» kɔnɔ a fa lu a mu a xa
kɔntɔfili ba, na kanyi xa wɔyɛnyi tide yo mu
na. [17] Danxaniya na na ki nɛ. Xa a mu mixi
tutunma wali fanyie rabafe ma, a tide yo mu
na.
[18] Kɔnɔ mixi nde nɔma a falade, «I tan,
danxaniya kanyi nan i ra, kɔnɔ n tan fe
fanyi raba nan n na.» Kata i xa i xa danx-
aniya masen n bɛ wali fanyi xanbi. N tan
n ma danxaniya masenma i bɛ n ma kɛwali
fanyi nan saabui ra. [19] I laxi a ra, a Ala
keren na a ra. Na fan ki fanyi, kɔnɔ hali
ɲinnɛe laxi na ra, e sɛrɛn gaaxui ra. [20] I tan
xaxilitare, i mu a kolon danxaniya naxan
mu kɛwali fanyi raminima, a tide yo mu
na? [21] Munfe a niya won baba Iburahima
naxa findi tinxintɔɛ ra Ala ya i? A mu fatan
a xa kɛwalie xa ma, a to a xa di Isiyaga
fi Ala ma sɛrɛxɛbade fari? [22] I bara a to,
danxaniya nu walife nɛ a nun a xa kɛwali.
Kɛwali nan danxaniya rakamalima. [23] Na
kui, a naxa raba alɔ a sɛbɛxi Kitaabui kui ki
naxɛ, «Iburahima naxa la Ala ra. Alatala fan
naxa na findi tinxinyi ra a bɛ.» Iburahima
xili naxa fala «Ala xanuntenyi». [24] Wo bara a
to, adamadi xa kɛwali findima tinxinyi nan
na a bɛ, a xa danxaniya gbansan xa mu a ra.
[25] Langoe ginɛ Raxabi fan xa kɛwali xa mu
findi tinxinyi ra a bɛ, a to xɛɛrae rasɛnɛ a
xɔnyi, a kira masen e bɛ e e gima naxan
na? [26] Mixi nii na siga, a fate faxama nɛ. Na
kui, xa kɛwali fanyi mu na, danxaniya fan
ɲɔnma nɛ.

3

Adama wɔyɛn ki

nun xaxilimaya naxan kelima koore ma

[1] N ngaxakerenyie, a mu lanma mixi
wuyaxi xa findi karamɔxɔ ra wo ya ma,
barima karamɔxɔe fama makiitide nɛ a
xɔrɔxɔɛ ra dangi mixi gbɛtɛe ra. [2] Won birin
tantanma fe wuyaxi ma. Xa mixi nde mu
tantanma a xa wɔyɛnyi kui, a mu tantanma
dɛdɛ. Na kanyi nɔma a yɛtɛ birin suxude
tinxinyi kui. [3] Mixi na wa soe xa a waxɔnfe
raba, a karafoe nan nasoma a dɛ i. Na nan
nɔma a fate birin naɲɛrede. [4] Kunkui fan
na na ki nɛ. Hali kunkui belebele, foye
xungbe naxan tutunma, mixi a raɲɛrɛma
feya xurudi nan na, a a ragi a na wa sigafe
dɛnnaxɛ. [5] Nɛnyi fan xurun, kɔnɔ a fe
igboma.

Wo a mato, tɛ dondoronti di nɔma wondi
belebele gande. [6] Tɛ nan na nɛnyi fan na,
naxan findixi duniɲa fe kobi ra. Fate birin
nɔxɔma fe ɲaaxi ra a xa wali saabui nan na.
Mixi nɛnyi nɔma tɛ sode a xa duniɲɛigiri
birin na, barima tɛ nan na nɛnyi ra, tɛ
naxan kelima yahannama. [7] Adamadi nɔma
daalise mɔɔli birin xurude. Sube xaaɲɛe,
xɔnie, bubusee, nun baa ma yɛxɛe, adamadi
bara e birin xuru, [8] kɔnɔ mixi yo mu nɔma
adamadi nɛnyi xurude. Xɔnɛ na a ra naxan
ma lintanyi mu danma, naxan xa kasarɛ
mu ɲɔnma. [9] Won won Baba, won Marigi,
batuma nɛnyi kerenyi naxan na, won man
adamadi dankama a tan nan na, Ala naxan
daaxi a yɛtɛ misaali ra. [10] N ngaxakerenyie,
dubɛ nun dankɛ minife dɛ keren na, a mu
fan. [11] Ye xɔnɛ nun ye bɛxi nɔma minide
dulonyi keren na? [12] N ngaxakerenyie, xɔrɛ
bili nɔma tugi bogi raminide? Mangoe bili
nɔma xɔrɛ bogi raminide? Fɔxɛ ye min-
ima dulonyi naxan na, ye bɛxi mu minima
mɛnni ra.

[13] Nde findixi fahaamula nun xaxilima ra
wo ya ma? A xa na masen a ɲɛrɛ ki fanyi
nun a xa kɛwalie ra, a naxee rabama bɔɲɛ
bɛxi kui, naxan fatanxi fahaamui ra. [14] Xa
tɔɔnɛ ɲaaxi nun milɛ na wo bɔɲɛ kui, wo
naxa wo yɛtɛ igbo na fee kui, wo naxa
nɔndi masara wule ra. [15] Na xaxili mɔɔli
mu kelixi koore xɛ. A kelixi duniɲa nɛ,
Ala kolontareya, nun Ibulisa ma. [16] Tɔɔnɛ
nun milɛ na dɛnnaxɛ, ya isoe nun fe kobi
mɔɔli birin toma na nɛ. [17] Kɔnɔ fahaamui
naxan kelixi koore ma, a sɛniyɛn, a mixi
bɔɲɛ sama, a diɲɛma, a kinikinima, a kɛwali
fanyi raminima, a mu mixi rafisama a boore
bɛ, a mu filankafuiɲa rabama. [18] Maale bogi
minima a garansanma bɛ ki naxɛ, tinxinyi
fan minima mixi bɛ na ki nɛ naxan birama
lanyi nun bɔɲɛsa fɔxɔ ra.

4

*Waxɔ*nfe nun yɛtɛ igbɔɲa

[1] Wo sɔnxɔma, wo gerema. Na rakelima
mun ma? A mu kelima wo waxɔnfe kobie xa
ma naxee e boore gerema wo bɔɲɛ kui? [2] Wo
wama se nde xɔn, kɔnɔ wo mu a sɔtɔma.
Wo faxɛ tima, wo mila wo boore xa se ma,
kɔnɔ wo mu nɔma wo waxɔnfe sɔtɔde. Wo
sɔnxɔma, wo gerema, kɔnɔ na birin, wo mu
sese sɔtɔma barima wo mu Ala maxandima.
[3] Wo na Ala maxandi fan, wo man mu sese
sɔtɔma, barima wo xa maxandi mu fan. Wo
maxandi tima alako wo na naxan yo sɔtɔ
wo xa a rawali wo waxɔnfe kobie kui. [4] Wo
tan danxaniyataree, wo mu a kolon naxan
duniɲa maxanuma na bara Ala findi a yaxui
ra? Duniɲa xanuntenyi findixi mixi nan na
naxan Ala xɔnxi. [5] Wo mu Ala xa Kitaabui xa
masenyi kolon? Ala wama nɛ won xaxili, a
bara naxan fi won ma, a xa bira a tan keren
nan fɔxɔ ra. [6] Kɔnɔ na birin kui, Ala xa hinnɛ
gbo dangi fe birin na. Kitaabui a masenma,
«Ala mu tinma yɛtɛ igboe ra,
kɔnɔ a hinnɛma yɛtɛ magore ra.»
[7] Na kui, wo xa wo yɛtɛ magoro Ala bɛ. Wo
tondi Ibulisa bɛ, a fan a gima nɛ wo ya ra.
[8] Wo wo maso Ala ra, a fan a masoma nɛ
wo ra. Yunubitɔɛe, wo wo yɛtɛ rasɛniyɛn.
Filankafuie, wo wo bɔɲɛ rafiixɛ. [9] Wo wa, wo
sunnun, wo nimisa. Wo xa yele xa findi wo
bɛ wa ra, wo xa sɛɛwɛ xa findi sunnunyi ra.
[10] Wo wo magoro Marigi bɛ, a fan wo xa fe
itema nɛ.

[11] N ngaxakerenyie, wo naxa fe kobi fala
wo bore xa fe ra. Mixi naxan fe kobi falama
a ngaxakerenyi xa fe ra, a a yɛtɛ rafisa a bɛ,
na kanyi bara Ala xa sɛriyɛ matandi. A a
yɛtɛ rafisaxi Ala xa sɛriyɛ nan bɛ na ki. Xa i
bara na raba, i mu na Ala xa sɛriyɛ rabatufe
xɛ, i na a matandife nɛ. [12] Sɛriyɛsa keren
peti na a ra, kiitisa fan keren peti na a ra. A
tan nan nɔma mixi rakiside, a tan nan nɔma
mixi ralɔɛde. Kɔnɔ i tan, nde na i ra, i to i
yɛtɛ findixi i boore makiitima ra?

[13] Wo wo tuli mati, wo tan naxee a falama,
«To, xa na mu tina, muxu sigama nɛ taa
nde, muxu ɲɛ keren ti na yulɛya raba kui,
muxu geeni sɔtɔ.» [14] Wo na fe mɔɔli falama
kɔnɔ wo ɲan mu a kolon naxan fama rabade
tina. Wo xa duniɲɛigiri findixi munse ra?

Wo luxi nɛ alɔ wuyɛnga naxan toma don-
doronti, a fa lɔɛ. 15 A lanma nɛ wo xa yi nan
fala, «Xa Ala tin, muxu tina toma nɛ, muxu
yi nun yi raba.» 16 Kɔnɔ yɛtɛ igboe nan na
wo ra. Na mu fan. 17 Na kui, xa mixi fe fanyi
kolon a lanma a xa naxan naba kɔnɔ a mu
a rabama, na bara findi na kanyi bɛ yunubi
ra.

5

Bannaya kobi

*Tunnab*ɛxiya tɔɔrɛ kui

Ala maxandife danxaniya ra

1 Yakɔsi wo wo tuli mati, wo tan bannae.
Wo xa wo wa xui ite, barima gbaloe nan fafe
wo ma. 2 Wo xa bannaya xun bara rakana,
wo xa dugie bara bɔrɔ. 3 Wo xa xɛɛma nun
gbeti bara xɔrixɔri. Na findima seede nan
na wo xili ma, a a niya wo fate xa gan tɛ
ra. Wo bara naafuli malan yi waxati, kɔnɔ
waxati dɔnxɔɛ na a ra. 4 Wo wo tuli mati,
wo tan naxee tondixi wo xa xɛ xabae sare
fide. Wo xa walikɛe wa xui bara Ala, Daali
Mangɛ, tuli li. 5 Wo xa dunijɛigiri kui, wo
mu tɔnyi dɔxɔxi wo waxɔnfe sese ma. Wo
wo yɛtɛ nan tun nalugama. Wo fa luxi nɛ alɔ
xuruse turaxi a kɔn naxaba lɔxɔɛ ma. 6 Wo
bara kiiti ɲaaxi sa tinxintɔɛe ma naxee mu
nu tixi wo kanke, wo e faxa.
7 Na kui, n ngaxakerenyie, wo xa dijɛ han
Marigi fa lɔxɔɛ. Wo xa a raba alɔ xɛsa a
rabama ki naxɛ. A dijɛ han tunɛbirɛ, naxan
a niyama sansi xa mɔ, a bogi. 8 Wo fan xa
dijɛ. Wo xa limaniya, barima Marigi fa
lɔxɔɛ bara makɔrɛ. 9 N ngaxakerenyie, wo
naxa fe kobi fala wo bore xa fe ra, xa na mu
a ra kiiti na sa, a mu fanma wo bɛ. A gbe
mu luxi kiitisa xa fa. 10 N ngaxakerenyie,
wo xa lu alɔ namiɲɔnmɛ naxee kawandi
ti Marigi xili ra, e e tunnabɛxi tɔɔrɛ kui.
11 Won a kolon barakɛ na mixi bɛ naxan
a tunnabɛxima tɔɔrɛ kui. Wo bara a mɛ
Ayuba a tunnabɛxi ki naxɛ. Wo man bara
a to Marigi naxan nabaxi a bɛ a xa tɔɔrɛ
dangi xanbi. Marigi xa xanunteya nun a xa
kinikini gbo.
12 N ngaxakerenyie, naxan dangi fe birin
na, wo naxa wo kali koore ra, wo naxa wo
kali bɔxi ra, wo naxa wo kali sese ra. Wo na
«iyo» fala, a xa findi nɔndi ra. Wo na «ade»
fala, a xa findi nɔndi ra. Xa na mu a ra kiiti
na sa, a mu fanma wo bɛ.
13 Mixi na wo ya ma naxan tɔɔrɔxi? A
kanyi xa Ala maxandi. Mixi na wo ya ma
naxan ɲɛlɛxinxi? A kanyi xa Ala tantu bɛɛti
ra. 14 Mixi na wo ya ma naxan furaxi? A
kanyi xa danxaniyatɔɛ ɲama kuntigie xili,
e xa Ala maxandi a bɛ, e xa ture nde maso
a ma Marigi xili ra. 15 Ala maxandi naxan
fatanxi danxaniya ra, a furema rayalanma
nɛ. Marigi furema rakelima nɛ. Xa a bara
yunubi raba, Marigi a xafarima nɛ. 16 Na
kui, wo xa wo xa yunubie fala wo bore bɛ,
wo xa Ala maxandi wo bore bɛ, alako wo xa
yalan. Tinxintɔɛ Ala maxandi naxan tima,
na Ala maxandi xa wali sɛnbɛ gbo. 17 Eliya
nu findixi adamadi nan na alɔ won tan. A to
Ala maxandi a bɔɲɛ birin na alako tunɛ naxa
fa, Ala naxa a xa dubɛ suxu. Tunɛ mu fa
bɔxi ɲɛ saxan kike senni. 18 Na dangi xanbi,
Eliya man naxa Ala maxandi tunɛ man xa
fa. Koore naxa tunɛ bɛɲin, bɔxi sansie naxa
bogie ramini.
19 N ngaxakerenyie, xa mixi nde wo ya ma
a bara nɔndi kira bɛɲin, kɔnɔ mixi gbɛtɛ fa
a ti kira fanyi xɔn ma, 20 wo xa a kolon, mixi
naxan yunubitɔɛ bama a xa yunubi fe ma,
a bara a niya yunubitɔɛ xa kisi, a xa yunubi
birin bara xafari.

Ala xa masenyi singe Annabi Piyɛri naxan sɛbɛ

Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Isa xa xɛɛra Piyɛri nan yi Kitaabui sɛbɛ Isayankae ma, naxee nu yensenxi yire wuyaxi Rɔma mangɛya bun ma. Na waxati Rɔma nu bara nɔ ɲamanɛ gbegbe ra. Rɔma na ɲamanɛ nɛɛnɛ masɔtɔ, a mu tondima na ɲamanɛ xa a gbe diinɛ rabatu, kɔnɔ a nu wama nɛ na ɲamanɛ xa Rɔma xa kuyee fan batu. Isayankae mu tin na rabade Ala xa sɛriyɛ xa fe ra. E nu a kolon Ala keren nan a ra. Na kui, Rɔma mangasanyi naxa e ɲaxankata a ɲaaxi ra.

Piyɛri yi Kitaabui sɛbɛxi nɛ, alako a xa Isayankae ralimaniya naxee nu na na tɔɔrɛ mɔɔli kui. A naxa a fala e bɛ a tɔɔrɛ naxan fatanxi fe fanyi rabafe ra, a na mu ɲaaxu, yaagi mu na a kui. A man naxa Isa xa faxɛ masen e bɛ misaali ra, alako e xa a kolon Alatala na e sɛɛti ma e xa tɔɔrɛ kui, a man fama nɛ e rakelide faxɛ ma. Na birin nɔma findide limaniya ra Isayanka birin bɛ naxee tɔɔrɔma e xa danxaniya xa fe ra.

Piyɛri fe gbegbe masenma danxaniyatɔɛe bɛ e ɲɛrɛ ki xa fe ra. A won yamarima won xa bira Ala xa sɛniyɛnyi fɔxɔ ra. Xa won findixi Ala fɔxirabirɛe nan na, a lanma won xa ɲɛrɛ a xa kira xɔn ma. Ala xa won mali na kui. Amina.

Ala xa masenyi singe Annabi Piyɛri naxan sɛbɛ

Xɛɛbui

1 N tan Piyɛri, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa
xɛɛra, n bara wo xɛɛbu yi sɛbɛli ra, wo tan
mixi sugandixi naxee yensenxi ɲamanɛɛ
ma alɔ Pontu, Galati, Kapadose, Asi, nun
Bitiniya, e findi xɔŋɛɛ ra dɛnnaxɛ. 2 Baba
Ala nu bara wo sugandi kabi a rakuya alɔ
a nu wama a xɔn ma ki naxɛ. A Xaxili
bara wo rasɛniyɛn, alako wo xa Ala xa
Mixi Sugandixi Isa xui ratinmɛ, wo man xa
sɛniyɛn a wuli saabui ra. Ala xa hinnɛ nun
bɔŋɛsa xa gbo wo yi ra.

Ala xa kisi

3 Tantui na Ala bɛ, won Marigi Isa Ala xa
Mixi Sugandixi Baba. A bara kinikini won
ma, a a niya won xa bari a nɛɛnɛ ra Isa xa
marakeli saabui ra. A to Isa rakeli faxɛ ma, a
naxa a niya won fan xa a kolon kisi na won
bɛ yare. 4 Na kisi findixi kɛ sɛniyɛnxi nan
na naxan mu ɲɔnma, naxan mu kanama,
naxan nagataxi won bɛ ariyanna kui. 5 Wo
to danxaniyaxi Ala ma, a wo makantama
nɛ a sɛnbɛ ra, alako wo xa kisi sɔtɔ, a fama
naxan naminide wo ma waxati dɔnxɔɛ.
6 Na kui, sɛɛwɛ na wo bɛ, hali wo to na
tɔɔrɛ mɔɔli birin kui yi saxanyi. 7 Na fe
xɔrɔxɔɛe a niyama nɛ fe ɲaaxi birin xa ba
wo xa danxaniya kui, a xa findi danxaniya
sabatixi ra. A maniyaxi xɛɛma nan na
naxan gbi bama tɛ ra. Wo xa danxaniya tide
gbo xɛɛma bɛ. Ala xa Mixi Sugandixi Isa na
fa, a wo matɔxɔma nɛ, a wo xun nakelima
nɛ, a wo binyama nɛ wo xa danxaniya xa fe
ra. 8 Wo bara Isa xanu, hali wo to mu a toxi.
Hali wo to mu a toxi fa, wo lama a ra. Sɛɛwɛ
xungbe naxan tagi mu nɔma rabade, a bara
gbo yɛ wo yi, 9 barima wo bara kisi sɔtɔ, wo
xa danxaniya nu wama naxan xɔn.

Namiɲɔnmɛɛ xa masenyi

10 Namiɲɔnmɛɛ yati nu katama ki fanyi
ra na kisi xa fe kolonfe wo naxan sɔtɔxi
Ala xa hinnɛ saabui ra. 11 E nu wama na
kisi fa tɛmui nun a fa ki kolonfe Ala xa
Mixi Sugandixi Xaxili naxan xa fee masen
e bɛ. Na Xaxili naxan nu sabatixi e i, a naxa
Ala xa Mixi Sugandixi xa tɔɔrɛ nun a xa
xunnakeli masen e bɛ beenun nee xa raba.
12 Ala a masen nɛ namiɲɔnmɛɛ bɛ, a e mu
nu na xɛɛra ibafe e xa waxati mixie xa bɛ. E
nu na a ibafe wo tan nan bɛ. E xɛɛra naxan
ibaxi, mixi gbɛtɛe bara na xibaaru fanyi ti
wo bɛ Ala Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra, naxan
kelixi koore ma. Hali malekɛe yati wama na
masenyi kolonfe.

Danxaniyatɔɛ xa sɛniyɛnyi

13 Na nan a ra, a lan wo xa wo xaxili yailan
fe ma wo naxan nabama, wo xa wo ɲɔxɔ
sa wo yɛtɛ xɔn ma, wo xa wo xaxili birin
ti Ala xa hinnɛ ra, a naxan fima wo ma Ala
xa Mixi Sugandixi Isa fa lɔxɔɛ. 14 Wo naxa
bira wo waxɔnfe ɲaaxi fɔxɔ ra alɔ wo nu a
rabama ki naxɛ beenun wo xa Isa kolon. Wo
xa wo Baba Ala xui rabatu. 15 Wo ɲɛrɛ ki xa
sɛniyɛn alɔ Ala naxan wo xilixi a sɛniyɛnxi
ki naxɛ. 16 A sɛbɛxi Kitaabui kui, «Wo xa
sɛniyɛn, barima n tan sɛniyɛn.» 17 Wo nɛ Ala

maxandima, wo a falama a bɛ a wo Baba,
Ala naxan mixi birin makiitima a wali ra
tinxinyi ra. Na kui, waxati dɔnxɔɛ naxan
luxi wo bɛ yi duniɲa bɛndɛ fuɲi fari, wo a
masen wo ɲɛrɛ ki ma a wo a binyaxi.
18 Wo xun mu saraxi se ra naxan kanama
alɔ xɛɛma nun gbeti. Ala bara wo ratanga
wo babae ɲɛrɛ ki kobi ma. 19 Wo xunsaraxi
Ala xa Mixi Sugandixi wuli nan na, naxan
baxi sɛrɛxɛ ra, alɔ yɛxɛɛ fanyi lanyuru yo
mu na naxan ma. 20 Ala nu bara a sugandi
beenun duniɲa xa daa, kɔnɔ a naxa a masen
duniɲa bɛ yi waxati dɔnxɔɛ wo tan nan xa
fe ra. 21 Wo danxaniyaxi Ala ma a tan nan
saabui ra, Ala naxan nakeli faxɛ ma, a fa a
xun nakeli. Na kui, wo la Ala ra, wo xa wo
xaxili ti a ra.
22 Wo to bira nɔndi fɔxɔ ra, wo bara
sɛniyɛn, xanunteya fiixɛ bara lu wo bɔɲɛ
ma wo ngaxakerenyie bɛ. Na na a ra wo
xa wo bore xanu wo bɔɲɛ birin na. 23 Wo
bara bari a nɛɛnɛ ra Ala xa masenyi saabui
ra. Na masenyi misaalixi sansi xɔri nan na,
naxan mu kanama abadan. A mu kanama
alɔ sansi xɔri boore naxan sama bɔxi ma.
24 Ibunadama misaalixi sansi nan na. A xa
nɔrɛ luxi alɔ sansi fugaxi. Sansi tan lisima
nɛ, a fuge fa bira, 25 kɔnɔ Marigi xa masenyi
tan buma abadan. Na masenyi nan findixi
xibaaru fanyi ra naxan ibaxi wo bɛ.

2

Ala xa Ɲama

1 Wo xa fe ɲaaxi, wule, filankafuiɲa, mi-
lanteya, nun xili kanɛ bɛɲin. 2 Wo xa bira
Ala xa masenyi fɔxɔ ra alɔ diyɔrɛ wama xiɲɛ
xɔn ki naxɛ. Na nɔma a niyade wo xa kisi xa
sabati, 3 barima wo bara Ala xa hinnɛ kolon.
4 Wo wo makɔrɛ Isa ra naxan misaal-
ixi gɛmɛ kɛndɛ ra banxi tima naxan fari.
Adamadie bara mɛɛ a ra, kɔnɔ Ala tan na
gɛmɛ nan sugandixi barima a rafan a ma
ki fanyi ra. 5 Wo fan misaalixi gɛmɛ kɛndɛe
nan na naxee tixi Ala Xaxili xa banxi ra. Wo
bara findi sɛrɛxɛdubɛ sɛniyɛnxie ra alako
wo xa wo bɔɲɛ ba sɛrɛxɛ ra Ala xa Mixi
Sugandixi Isa saabui ra. Na nan nafan Ala
ma.
6 A sɛbɛxi Kitaabui kui,
«N bara gɛmɛ nde sugandi, naxan tide gbo.
N a dɔxɔma Siyoni nɛ, a findi tuxui gɛmɛ
nan na.
Naxan lama a ra,
na kanyi mu yaagima.»
7 Wo tan naxee danxaniyaxi, naxee lama a
ra a na gɛmɛ sugandixi tide gbo, xunnakeli
na wo bɛ. Kɔnɔ yi masenyi sɛbɛxi danxaniy-
ataree nan bɛ,
«Banxitie mɛɛ gɛmɛ naxan na,
na nan findixi gɛmɛ kɛndɛ ra banxi tuxui
ma.»
8 A man masenxi,
«Mixie e sanyi radinma na gɛmɛ ra, e fa
bira.»
E birama nɛ barima e mu tinma Ala xa
masenyi ratinmɛde. Ala bara na ragiri e
ma. 9 Kɔnɔ Ala wo bɔnsɔɛ nan sugandixi, a
xa findi mangɛ xa sɛrɛxɛdubɛɛ ra. A wo si
rasɛniyɛn, a wo xunsara. A naxa wo ramini
dimi kui, wo xa lu a xa nɔrɛ bun ma. A na
birin naba nɛ alako wo xa a matɔxɔ duniɲa
ma. 10 Singe wo mu nu findixi si ra, kɔnɔ
yakɔsi wo bara findi Ala xa ɲama ra. Singe
Ala mu nu kinikinixi wo ma, kɔnɔ yakɔsi a
xa kinikini bara kamali wo bɛ.
11 N xanuntenyie, wo xa limaniya. Wo
naxa bira duniɲa fee fɔxɔ ra, barima nee wo
bama Ala xa kira nan xɔn ma. Bekae mu na
wo ra. Wo xɔnyi mu na yi duniɲa bɛndɛ
fuɲi fari xa ra. 12 Wo xa duniɲa mixie xa
tɔɔɲɛgɛ xun nakana wo xa wali fanyi saabui
ra, alako e fan xa Ala matɔxɔ lɔxɔɛ dɔnxɔɛ
ma.

Mangasanyi

13 Wo wo yɛtɛ magoro duniɲa mangɛ birin
bɛ Marigi xa fe ra. Yaamari soxi e tan nan
yi, a findi mangɛ xungbe ra, 14 a findi mangɛ
xa xɛɛrae ra, alɔ gomina. E fe kobi rabae
makiitima, e fe fanyi rabae matɔxɔ. 15 Ala
wama nɛ wo xa xaxilitaree dɛ balan wo
xa wali fanyi saabui ra. 16 Wo xa ɲɛrɛ alɔ
mixi naxee bara xɔrɛya sɔtɔ, kɔnɔ na xɔrɛya
naxa a niya wo xa lu fe ɲaaxi kui. Wo xa
findi Ala xa konyie ra. 17 Wo xa mixi birin
binya. Wo xa wo ngaxakerenyie xanu. Wo
xa gaaxu Ala ya ra. Wo xa mangɛ xungbe
binya.

Isa xa tɔɔrɛ misaali

18 Konyie, wo xa wo yɛtɛ magoro wo ma-
rigie bɛ binyɛ kui, hali e findi mixi xa fe
maxɔrɔxɔxi ra. Wo naxa mixi fanyie xa
gbansan xui ratinmɛ, 19 barima fe fanyi nan
a ra tinfe e xa i tɔɔrɔ tinxintareya ra Ala
xa fe ra. 20 Xa wo tɔɔrɛ nde sɔtɔ wo xa wali
kobi xa fe ra, fe fanyi mu a ra. Kɔnɔ xa wo
tɔɔrɛ nde sɔtɔ wo xa fe fanyi xa fe ra, Ala na
kolonma nɛ wo bɛ.

21 Wo xilixi na nan ma, barima Isa fan
tɔɔrɔ nɛ wo bɛ, na fa findi misaali ra wo bɛ
wo birama naxan fɔxɔ ra. 22 «A mu yunubi
raba, a mu wule fala.» 23 E to a konbi, a mu a
gbeɲɔxɔ. E to a tɔɔrɔ, a mu wɔyɛn xɔrɔxɔɛ
fala. A naxa kiiti so kiitisa tinxinxi yi ra.
24 A naxa faxa wuri magalanbuxi ma won ma
yunubie xa fe ra, alako won xa fe ɲaaxi lu
na, won xa ɲɛrɛ tinxinyi kui. A xa fie nan
wo rayalanxi. 25 Wo nu luxi nɛ alɔ xuruse
rabɛɲinxie, kɔnɔ yakɔsi wo bara gbilen wo
kantama ma, naxan a ɲɔxɔ saxi wo nii xɔn
ma.

3

Futi xiri

1 Wo tan ginɛe, wo fan xa wo yɛtɛ magoro
wo xa mɔrie bɛ, alako wo xa mɔri danxaniy-
ataree xa nɔ danxaniyade wo tan e xa ginɛe
wali ki saabui ra, hali wo mu sese fala e bɛ,
2 e xa wo xa marasɛniyɛnyi nun yaragaaxui
gbansan to.
3 Ginɛe, wo naxa kata wo yɛtɛ rayabude
xunmasee ra, alɔ xun dɛnbɛ, tulirasoe
xɛɛma daaxi, xa na mu dugi tofanyie.
4 Ginɛe xa tofanyi xa findi bɔɲɛ fanyi nan
na. Tofanyi nan na ki naxan mu kanama.
Na nan tide gbo Ala bɛ. 5 Singe ra ginɛ
sɛniyɛnxie nu na ki nɛ. E xaxili nu tixi Ala
ra, e e yɛtɛ magoroxi e xa mɔrie bɛ, 6 alɔ Sara
naxan nu Iburahima xui rabatuma, a nu fa a
xili «n marigi». Wo findixi a tan nan bɔnsɔɛ
ra, xa wo fe fanyi raba, wo mu tin gaaxui yo
xa wo xaxili ya iso.
7 Wo tan fan, xɛmɛe, wo nun wo xa ginɛe,
wo xa lu lanyi kui. Wo xa wo bore fahaamu.
Xɛmɛ xa a kolon a a sɛnbɛ gbo a xa ginɛ bɛ.
Xɛmɛe xa ginɛe binya barima wo birin nan
kɛ keren tongoma, naxan findi kisi ra, Ala
naxan fima a xa fonisireya kui. Wo xa wo
xa ginɛe binya, alako Ala xa wo xa maxandi
suxu.

Xanunteya

8 Wo xa lan wo bore ma, wo xa wo bore
fahaamu. Ngaxakerenya xanunteya xa lu
wo tagi. Wo kinikini wo bore ma, wo man
xa wo yɛtɛ magoro wo bore bɛ. 9 Wo naxa fe
ɲaaxi ɲɔxɔ fe ɲaaxi ra, wo naxa konbi ɲɔxɔ
konbi ra. Wo lan nɛ wo xa duba wo bore
bɛ, barima wo xilixi na nan ma, alako wo xa
dubɛ sɔtɔ kɛ ra. A sɛbɛxi Kitaabui kui,
10 «Naxan wama simaya ɲɔxunmɛ xɔn ma,
hɛɛri gbo naxan kui,
na kanyi naxa fe kobi fala,
wule naxa mini a dɛ kui.
11 A xa gbilen fe ɲaaxi fɔxɔ ra.
A ɲɛrɛ ki xa fan.
A xa bira bɔɲɛsa fɔxɔ ra tunnabɛxi kui,
12 barima Marigi ya tixi tinxintɔɛe nan na,
a tuli matixi e xa maxandi ra.
Kɔnɔ, a a kobe rasoxi nɛ fe kobi rabae tan
na.»

Kawandi tife

13 Nde nɔma wo tɔɔrɔde xa fe fanyi rabafe
bara wo bɔɲɛ suxu? 14 Hali wo tɔɔrɔ tinxinyi
xa fe ra, wo hɛɛri nan sɔtɔma. Wo naxa
gaaxu fe ya ra duniɲa mixie gaaxuma naxan
ya ra, wo bɔɲɛ naxa ifu. 15 Kɔnɔ wo xa Ala
xa Mixi Sugandixi findi wo Marigi ra wo
bɔɲɛ kui. Wo xa fata a xa fe tagi rabade
mixie bɛ wo laxi wo xa kisi ra fe naxan
ma, 16 kɔnɔ wo xa na masenyi ti dɔyindɔyin
binyɛ kui. Wo xa na raba bɔɲɛ fiixɛ ra alako
wo yaxui naxee wo tɔɔɲɛgɛma Ala xa Mixi
Sugandixi xa fe ra, e xa lu yaagi kui. 17 Xa
Ala a ragirima, a fisa i xa tɔɔrɔ fe fanyi xa fe
ra, dinɛ i xa tɔɔrɔ fe ɲaaxi xa fe ra.
18 Isa tinxintɔɛ fan faxa nɛ kerenyi ra
tinxintaree xa yunubie xa fe ra, alako a xa
wo maso Ala ra. E naxa a fate faxa, kɔnɔ Ala
Xaxili naxa a nii ragbilen a ma. 19 Ala Xaxili
siga nɛ kawandi tide mixie bɛ naxee nu na
geeli kui laaxira, naxee singe nu bara tondi
Ala xui ratinmɛde. 20 Ala nu na e mamɛfe
Annabi Nuha nu kunkui banbanma tɛmui
naxɛ. Mixi solomasaxan gbansan nan kisi
kunkui kui ye ma. 21 Na fe bara findi misaali
ra danxaniyatɔɛ xunxa fe ra, naxan mixi
rakisima yi waxati Ala xa Mixi Sugandixi
Isa xa marakeli saabui ra. Na xunxafe ye
xɔɔra, a mu nɔxɔɛ bama mixi fate, kɔnɔ
a findima natɛ tongoe nan na Ala mabiri.
22 Isa bara te Ala yirefanyi ma ariyanna.
Malekɛe, ɲinnɛe, nun sɛnbɛmae birin na a
xa yaamari bun ma.

4

Kɛɲa masarafe

1 Isa xa tɔɔrɛ duniɲa bɛndɛ fuɲi fari, a
xa findi misaali ra wo bɛ, naxan a niyama
wo xa limaniya. Danxaniyatɔɛ naxan fate
ɲaxankatama, na bara yunubi fe lu na.
2 Na kui, a bara duniɲa waxɔnfe lu na, a
xa bira Ala waxɔnfe fɔxɔ ra a xa simaya
kui naxan luxi. 3 Wo tɛmui naxan nabaxi
duniɲa waxɔnfe fɔxɔ ra, na bara wasakɛ.

Wo bara bu duniɲa fe kobi kui alɔ yɛnɛ rabafe, siisife, xulunyi ɲaaxi, beere minfe, nun kuye batufe, naxan findixi fe ɲaaxi ra. [4] Duniɲa mixie dɛ bara ixara, barima wo mu birama e fɔxɔ ra sɔnɔn na duniɲa fee rabade. Na kui, e wo xili kanama, [5] kɔnɔ e dɛntɛgɛ sama nɛ kiitisa bɛ, naxan fama mixi baloxie nun faxamixie makiitide. [6] Na nan a ra, Ala xa xibaaru fanyi naxa iba faxamixie fan bɛ, alako Ala xa e nii rakisi, hali mixie to bara gɛ e fate tan makiitide.

Wo bore malife

[7] Lɔxɔ dɔnxɔɛ bara makɔrɛ. Wo xa wo xaxili raxara, wo xa wo yɛtɛ suxu, alako wo xa nɔ Ala maxandide. [8] A gbengbenyi wo xa wo bore xanu a fanyi ra, barima xanunteya yunubi gbegbe nan makotoma. [9] Wo xa wo bore rasɛnɛ bɔɲɛ fanyi ra, hali wo mu a findi wɔyɛn xunxuri ra. [10] Ala hinnɛxi wo ra ki naxɛ, wo fan xa hinnɛ wo bore ra na ki nɛ, alako wo xa findi Ala xa walikɛ fanyie ra, naxee a xa hinnɛ itaxunma. [11] Xa mixi wama masenyi nde tife, a xa Ala xa masenyi ti. Xa mixi wama a boore malife, a xa na raba Ala sɛnbɛ ra, alako Ala xa matɔxɔɛ sɔtɔ a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra. Matɔxɔɛ nun sɛnbɛ na a bɛ abadan. Amina.

Isayankae xa tɔɔrɛ

[12] N xanuntenyie, na ɲaxankatɛ naxa wo tɛrɛnna, wo naxan tofe. Fe nɛɛnɛ mu a ra. [13] Tɔɔrɔfe alɔ Ala xa Mixi Sugandixi tɔɔrɔ ki naxɛ, na xa findi sɛɛwɛ ra wo bɛ, alako wo man xa ɲɛlɛxin a xa nɔrɛ masen lɔxɔɛ. [14] Xa e wo konbi Ala xa Mixi Sugandixi xili xa fe ra, hɛɛri na wo bɛ, barima Ala Xaxili nɔrɔxi na wo ma. [15] Wo naxa ɲaxankatɛ sɔtɔ nii bafe ma, muɲɛ tife ma, fe kobi rabafe ma, xa na mu a ra naafixiya ma. [16] Kɔnɔ xa wo ɲaxankatɛ sɔtɔ barima Isayankae nan wo ra, wo naxa yaagi, wo xa Ala matɔxɔ Isayanka xili xa fe ra.

[17] Ɲaxankatɛ waxati bara wa fɔlɔfe Ala xa ɲama ma. Xa a fɔlɔ won tan ma, a raɲɔnma danxaniyataree ma di? [18] «Xa tinxintɔɛ kisife xɔrɔxɔ, Ala kolontare nun yunubitɔɛ tan luma di?» [19] Mixi naxee ɲaxankatama, barima e na Ala waxɔnfe rabafe, e xa e xaxili ti e Daali Mangɛ ra naxan xa lanlanteya mu kanama.

5

Marasie

[1] Danxaniyatɔɛ kuntigie, n bara wo ralimaniya. Kuntigi nan n fan na alɔ wo tan. N seedeɲɔxɔya bama Isa xa tɔɔrɛ xa fe ra. Isa na fa a xa nɔrɛ masende duniɲa bɛ, n fan a sɔtɔma nɛ. [2] Wo xa wo ɲɛngi sa Ala xa ɲama xɔn ma naxan na wo xa kantari bun ma, alɔ xuruse kantɛ mɛɛnima a xa gɔɔrɛ ma ki naxɛ. Wo xa danxaniyatɔɛe danxun wo ɲanige ra alɔ Ala wama a xɔn ma ki naxɛ. Wo naxa na raba alɔ e na wo karaxan. Wo naxa a raba kɔbiri geeni xa fe ra, wo xa a raba wo bɔɲɛ birin na. [3] Wo naxa danxaniyatɔɛe yamari a xɔrɔxɔɛ ra, naxee bara taxu wo ra. Wo xa findi misaali ra e bɛ. [4] Xuruse kantama xungbe na fa, a wo binyama nɔrɛ ra naxan mu masarama.

[5] Fonikee, wo fan xa wo yɛtɛ magoro forie bɛ. Wo xa wo yɛtɛ magoro wo bore bɛ, barima a sɛbɛxi,
«Ala yɛtɛ igboe gerema nɛ,
kɔnɔ a hinnɛma yɛtɛ magoree ra.»

[6] Wo xa wo yɛtɛ magoro Ala sɛnbɛ bun ma, alako a xa wo xa fe ite a waxati.

[7] Wo xa wo xa kɔntɔfili birin so a yi ra, barima a ɲɛngi sama wo xɔn ma. [8] Wo wo ɲɔxɔ sa wo yɛtɛ xɔn ma. Wo naxa yanfa. Wo yaxui Ibulisa na fe birin nabafe alako a xa wo xa fe kana. A luxi alɔ yɛtɛ naxan mixi fenfe a xa a don. [9] Wo ti a kanke i wo sabatixi ra wo xa danxaniya kui. Wo a kolon a Sentanɛ danxaniyatɔɛ birin tɔɔrɔfe na ki nɛ duniɲa kui. [10] Wo na gɛ tɔɔrɔde dondoronti, Ala hinnɛnte fama wo xa fe yailande, a wo ralimaniya, a sɛnbɛ so wo yi naxan mu kanama. Ala wo xilixi nɛ a xa Mixi Sugandixi Isa saabui ra wo xa lu a xa nɔrɛ bun ma abadan.

[11] Sɛnbɛ na Ala nan bɛ abadan. Amina.

Ɲungui

[12] N bara yi bataaxɛ sɛbɛ wo ma, n ngaxakerenyi duluxɔtɔxi Silasi saabui ra, alako n xa wo ralimaniya, n xa seedeɲɔxɔya ba a wo na Ala xa hinnɛ yati nan bun ma. [13] Isayanka naxee na Babilɔn, Ala naxee sugandixi alɔ wo tan, nee bara wo xɛɛbu, a nun n ma di Maraki. [14] Wo wo bore xɛɛbu xanunteya sunbui ra. Ala xa wo bɔɲɛ sa, wo tan naxee na Isa fɔxɔ ra.

Ala xa masenyi firin nde Annabi Piyɛri naxan sɛbɛ Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Isa xa xɛɛra Piyɛri naxa yi Kitaabui firin nde sɛbɛ danxaniyatɔɛe ma alako e xa limaniya, e xa lu Ala xa kira xɔn ma. A naxa e ratu a e xa danxaniya mu fatanxi fe fufafu xa ra. A fatanxi Isa xa taruxui nan na, naxan findixi nɔndi yati yati ra. Piyɛri seedeɲɔxɔya bama na taruxui xa fe ra. A naxan toxi Isa xa duniɲɛigiri kui, a nun a naxan kolonxi namiɲɔnmɛe xa Kitaabuie kui, na birin bara findi seede ra a nɔndi ki ma.

Piyɛri to gɛ na masende, a man naxa a fala danxaniyatɔɛe bɛ a mixie nɔma minide naxee e yɛtɛ xili falama namiɲɔnmɛ, xa na mu a ra karamɔxɔ, kɔnɔ wule falɛe nan e ra. Na mixi mɔɔli na na. Won nɔma e kolonde e xa wali nun e xa wɔyɛnyi saabui nan na. Xa e xa masenyi nun e ɲɛrɛ ki mu lanxi Ala xa Kitaabui xa sɛriyɛ ma, wule falɛe nan e ra.

A raɲɔnyi Piyɛri a falama Isayankae bɛ e xa e tunnabɛxi, barima Isa fama nɛ gbilende duniɲa ma e fɔxɔ ra, a fa e xanin ariyanna. Ndee nu wama Isa xili kanafe, a falafe ra a Isa bara dugundi, a a mu fa alɔ a laayidixi ki naxɛ. Piyɛri naxa a tagi raba e bɛ a Isa dugundife fatanxi a xa xanunteya nan na, barima a wama mixi gbegbe xa so a xa niini bun beenun a xa fa kiiti dɔnxɔɛ sade.

Na masenyi birin findixi limaniya nun lɔnni nan na won bɛ. Ala xa won mali na kolonfe ra. Amina.

Ala xa masenyi firin nde Annabi Piyɛri naxan sɛbɛ

Xɛɛbui

1 N tan, Simon Piyɛri, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa konyi nun a xa xɛɛra, n bara yi bataaxɛ sɛbɛ wo ma. Won tan naxee bara danxaniya Isa ma, won birin bara danxaniya keren sɔtɔ won Marigi Ala nun won Nakisima Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa tinxinyi saabui ra. 2 Ala xa hinnɛ nun bɔɲɛsa gbegbe fi wo ma Ala nun won Marigi Isa kolonfe saabui ra.

Isayankae ɲɛrɛ ki

3 Won to bara Ala kolon, naxan won xilixi a xa nɔrɛ nun a xa fanyi saabui ra, a bara fe birin so won yi a sɛnbɛ ra, won hayi na naxan ma ɲɛrɛfe ra a waxɔnki. 4 Ala xa nɔrɛ nun a xa fanyi bara a niya won xa fe laayidixi sɔtɔ naxan maniyɛ mu na, a falafe ra a won xa won gi fe ɲaaxie ma duniɲa ma, naxee fatanxi mixi waxɔnfe kobi ra, won fa lu Ala xa nɔrɛ kui.

5 Na kui, wo xa katɛ birin naba ɲɛrɛ ki fanyi
xa sa wo xa danxaniya xun ma,
Ala kolonfe xa sa wo ɲɛrɛ ki fanyi xun ma,
6 wo xa yɛtɛ suxui xa sa Ala kolonfe xun ma,
wo xa tunnabɛxi xa sa wo xa yɛtɛ suxui xun
ma,
wo xa Ala yaragaaxui xa sa wo xa tunnabɛxi
xun ma,
7 ngaxakerenya xa sa wo xa Ala yaragaaxui
xun ma,
xanunteya fan xa sa wo xa ngaxakerenya
xun ma.

8 Xa na fe mɔɔli xun luma masa ra wo bɛ, na a niyama nɛ wo xa nɔ walide Marigi Isa bɛ, Ala xa Mixi Sugandixi, na man a niya wo xa nɔ a kolonde a fanyi ra. 9 Kɔnɔ xa na mu a ra, wo bara nɛɛmu Ala wo xa yunubi dangixie xafarixi ki naxɛ. Na kui, wo bara lu alɔ dɔnxui naxan mu se igbɛma a fanyi ra.

10 N ngaxakerenyie, Ala bara wo xili, a bara wo sugandi. Wo katɛ birin naba alako wo xa danxaniya xa sabati. Xa wo na raba, wo mu birama abadan. 11 Na kui, Ala wo rasɛnɛma nɛ a fanyi ra a xa Mixi Sugandixi Isa xa mangɛya niini bun ma, naxan findixi won Marigi nun won Nakisima ra.

Ala xa masenyi kolonfe

12 N mu taganma wo ratufe ra na fe ma, hali wo to nɔndi kolon, a man sabatixi wo bɔɲɛ i. 13 Fanni n na duniɲa, a lanma n xa nu wo ratu na fee ra, 14 barima won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi bara a masen n bɛ n mu buma duniɲa ma sɔnɔn. 15 Kɔnɔ n katɛ birin nabama nɛ, alako n na keli wo xun ma lɔxɔ naxɛ, wo xa nɔ ratude na fee ma tɛmui birin.

16 Muxu to won Marigi Isa sɛnbɛ nun a fa ki masen wo bɛ, a mu findixi kiini madɔxɔxi xa ra. Muxu naxan masen wo bɛ Isa xa nɔrɛ xa fe ra, a findixi nɔndi yati yati nan na, muxu naxan toxi muxu ya ra. 17 Baba Ala Nɔrɛ Xungbe Kanyi bara a binya, a xunnakeli fi a ma yi masenyi ra, «N ma

Di xanuxi nan yi ki, n sɛɛwaxi naxan na.»
18 Muxu na xui mɛ nɛ, naxan keli koore ma,
muxu to nu na a sɛɛti ma geya sɛniyɛnxi
fari.
19 Muxu a kolon namiɲɔnmɛɛ xa
masenyie findixi nɔndi yati nan na. Wo
lan wo xa wo ɲɔxɔ sa na xɔn ma a fanyi ra,
alɔ mixi a ɲɔxɔ sama lanpui xa yanbɛ xɔn
ma ki naxɛ kɔɛ ra han subaxɛ. Wo na na
masenyi fahaamu wo bɔɲɛ kui, na luma nɛ
alɔ looloe xa naiyalanyi naxan makɛnɛnma
subaxɛ ma. 20 Wo xa a kolon a fanyi ra a
namiɲɔnmɛ yo xa sɛbɛli mu fatanxi a yɛtɛ
ra. 21 Namiɲɔnmɛ xa masenyi mu fatanxi
adamadi ɲanige xa ra, a fatanxi Ala Xaxili
yati nan na, naxan na masen namiɲɔnmɛɛ
bɛ.

2

*Karam*ɔxɔ kobie

1 Mixi ndee nu na Isirayila ɲama ya ma,
naxee nu a falama e yɛtɛ bɛ, a namiɲɔnmɛɛ,
kɔnɔ wule falɛɛ nan nu nee ra. Karamɔxɔ
wule falɛɛ fama lude wo fan ya ma, naxee xa
xaranyi mixi ralɔɛma. Na kui, na wule falɛɛ
bara e Marigi rabolo, naxan e xunsaraxi.
Na fe bara e xun nakana. 2 Mixi gbegbe
birama nɛ e fɔxɔ ra e xa fe ɲaaxi kui. Ala
xa nɔndi maberema nɛ e tan xa fe ra. 3 E
wo madaxuma wulee ra e xa milanteya xa
fe ra, kɔnɔ kiiti dɔxɔxi e ya ra a rakuya. E xa
xunnakanɛ mu kanama.
4 Malekɛɛ to yunubi raba, Ala mu diɲɛ
e ma de! A naxa e woli yahannama, a
yɔlɔnxɔnyie sa e ma na dimi kui beenun
kiiti lɔxɔɛ xa a li. 5 Ala mu diɲɛ duniɲa ma
Annabi Nuha xa waxati, a kaafirie sɔntɔ nɛ
banbaranyi ra. Kɔnɔ a naxa Nuha rakisi,
naxan nu tinxinyi kawandima, a nun a xa
mixi solofere.
6 Ala Sodoma nun Gomora ratɔn nɛ, a e
birin gan, e xa findi misaali ra mixi kobie
bɛ. 7 Kɔnɔ a naxa Loti ratanga na gbaloe ma.
Loti findixi tinxintɔɛ nan na, naxan bɔɲɛ nu
bara raɲaaxu a ma na mixi ɲaaxie xa wali
kobie xa fe ra. 8 Yi mixi tinxinxi nu sabatixi
e tagi, a bɔɲɛ raɲaaxuxi a ma tɛmui birin e
xa ɲaaxuɲa xa fe ra.
9 Na nan a masenxi, a won Marigi fata
mixi fanyi fulunde fe xɔrɔxɔɛ kui, a man
fata tinxintaree ragatade han kiiti lɔxɔɛ
na fa tɛmui naxɛ. 10 A gbengbenyi, a
yi rabama mixie nan na naxee biraxi e
waxɔnfe ɲaaxi tun fɔxɔ ra, e fa Marigi xa
mangɛya matandi.
Nee e yɛtɛ igboma. E suusa ariyannakae
rasɔtɔde. 11 Hali malekɛɛ, naxee sɛnbɛ gbo e
bɛ, nee mu suusa adamadie rasɔtɔde Marigi
ya xɔri. 12 Na xurutaree luxi alɔ wula sube
naxee xaxili mu na, naxee suxuma, e faxa.
E konbi tima fee ma, e mu naxee kolon. E xa
fe raɲɔnma nɛ alɔ na wula sube naxee xaxili
mu na. 13 E tinxintareya sare nan sɔtɔma.
E ɲɛlɛxinma wanduya rabafe ra yanyi xare
ra. E luma nɛ wo xa xulunyie ya ma alɔ
nɔxɔɛ na sa se sɛniyɛnxi ma. E ɲɛlɛxinma
nɛ wo ratantanfe ra. 14 E yɛnɛ rabama tɛmui
birin. E mu taganma yunubi rabade. E
mixie madaxuma naxee xa danxaniya mu
sabatixi. Milanteya na e bɔɲɛ kui. E birin
dankaxi. 15 E bara kira tinxinxi bɛɲin, e fa
bira Beyori xa di Balami xa kira fɔxɔ ra,
naxan nu wama wali tinxintare sare xɔn
ma. 16 Ala naxa a xa yunubi masen a bɛ a xa
sofale saabui ra naxan wɔyɛn adamadi xui
ra, a fa Annabi Balami xa daxuɲa iti.
17 Na mixie luxi nɛ alɔ tigie ye mu na
naxee kui. E luxi nɛ alɔ nuxuie, turunnaadɛ
naxee tutunma. Dimi nan dɔxɔxi e ya ra.
18 E wɔyɛn xungbe nan falama naxan tide yo
mu na, e e yɛtɛ igboma, e mixie madaxuma
fe sɛniyɛntaree ra, mixi naxee baxi bade
yunubitɔɛe ya ma. 19 E xɔrɛya laayidi mixie
bɛ, kɔnɔ e yɛtɛ kan findixi duniɲa xa konyie
ra, barima e mu nɔma e yɛtɛ bade e waxɔnfe
ɲaaxie yi ra naxee fama e xun nakanade.
Mixi naxan birin luma a waxɔnfe ɲaaxi xa
nɔɛ bun ma, a bara findi a waxɔnfe ɲaaxi xa
konyi ra.
20 Xa mixi bara ba duniɲa fe kobie ya ma
Ala xa Mixi Sugandixi Isa kolonfe saabui
ra, won Nakisima nun won Marigi, e man
gbilen na fee ma, han nee man nɔ e ra, awa
e xa tɔɔrɛ dangima a singe ra. 21 E lufe e
mu tinxinyi kira kolon, na fisa e bɛ, dinɛ
e xa na kira kolon, e fa e kobe so sɛriyɛ
sɛniyɛnxi ra, naxan nu bara fi e ma. 22 Yi
taali e xa fe masenma a fanyi ra: «Bare bara
a xa bɔxunyi don. Xɔsɛ maxaxi, a man bara
a yɛtɛ manɔxɔ.»

3

Isa gbilenfe duniɲa ma

1 N xanuntenyie, n ma bataaxɛ firin nde
nan yi ki, n naxan sɛbɛ wo ma. N bara wa

xaxili fanyi fife wo ma yi bataaxɛe saabui ra,
naxee wo ratuma na xaranyi ra wo naxan
sɔtɔxi tɛmui dangixi. [2] N man bara wa
wo ratufe namiɲɔnmɛ sɛniyɛnxi singee xa
masenyi ma, a nun won Marigi nun won
Nakisima xa yaamari ma, a xa xɛɛrae naxan
nadangixi wo ma. [3] Kɔnɔ a gbengbenyi, wo
xa a kolon a mixie fama nɛ duniɲa raɲɔnyi,
naxee yoma mixie ma, e bira e yɛtɛ waxɔnfe
fɔxɔ ra. [4] E a falama nɛ, «Isa bara a xa laayidi
kana, barima han ya a mu gbilen duniɲa ma
alɔ a a fala ki naxɛ. Kafi won benbae faxa,
duniɲa luxi alɔ a fɔlɛ.»

[5] Na mixie bara nɛɛmu a Ala koore nun
bɔxi daaxi a xa masenyi nan na. A fɔlɛ ra,
Ala xa masenyi nan a ragiri bɔxi xa maba
ye xɔɔra. [6] Ala xa masenyi man naxa a
ragiri ye xa din duniɲa ma Annabi Nuha xa
waxati. [7] Na masenyi kerenyi man fama nɛ
a ragiride koore nun bɔxi xa gan kiiti lɔxɔɛ,
tinxintaree ɲaxankatama tɛmui naxɛ.

[8] Kɔnɔ, n xanuntenyie, wo naxa nɛɛmu
fe keren ma: Won Marigi tan bɛ, lɔxɔɛ
keren luxi nɛ alɔ ɲɛ wulu keren, ɲɛ wulu
keren fan luxi nɛ alɔ lɔxɔɛ keren. [9] Marigi
mu dugundima a xa laayidi rakamalide, alɔ
mixi ndee a maɲɔxunma ki naxɛ. A xa diɲɛ
gbo wo mabiri, barima a mu wama mixi
keren xa lɔɛ. A wama nɛ duniɲa mixi birin
xa tuubi.

[10] Marigi fa lɔxɔɛ findima tɛrɛnna nan
na mixie bɛ. Na lɔxɔɛ koore lɔema nɛ
xui magaaxuxi ra, duniɲa birin ganma nɛ,
adamadie xa wali nan tun luma Ala ya i.
[11] Wo to a kolon duniɲa ɲɔnma na ki nɛ, a
lanma wo xa ɲɛrɛ Ala waxɔnyi ra sɛniyɛnyi
kui. [12] Wo mamɛ tima ki naxɛ, a xa a niya na
lɔxɔɛ xa fa sinnanyi ma. Na lɔxɔɛ koore nun
bɔxi ganma nɛ tɛ ra, e fa xunu. [13] Won koore
nɛɛnɛ nun bɔxi nɛɛnɛ nan mamɛfe, tinxinyi
sabatima dɛnnaxɛ, alɔ a laayidixi won bɛ ki
naxɛ.

[14] N xanuntenyie, wo xa katɛ birin naba
na mamɛ ti kui, alako na lɔxɔɛ xa wo li
bɔɲɛsa kui, a naxa wo li fe ɲaaxi kui. [15] Wo
xa a kolon a won Marigi xa diɲɛ findixi kisi
nan na wo bɛ, alɔ won xanuntenyi Pɔlu fan
a sɛbɛxi wo ma ki naxɛ. Ala yati nan na
lɔnni fixi a ma. [16] A na nan masenma a xa
bataaxɛ birin kui. A xa sɛbɛli ndee fahaamu
xɔnɔ. Xaxilitaree, naxee xa danxaniya mu
raxaraxi, e na sɛbɛlie mafindima e waxɔnki.
E na mɔɔli rabama Kitaabui gbɛtɛe ra, kɔnɔ
na fe fama e ralɔɛde.

[17] N xanuntenyie, wo to bara na birin
kolon, wo xa wo ɲɔxɔ sa wo yɛtɛ xɔn ma,
alako kaafirie naxa wo ba wo xa danxaniya
sabatixi kui. [18] Wo xa sɛnbɛ sɔtɔ won Ma-
rigi nun won Nakisima Isa xa hinnɛ nun a
kolonfe saabui ra. Tantui na Ala xa Mixi
Sugandixi Isa bɛ abadan. Amina.

Ala xa masenyi singe Annabi Yaya naxan Sɛbɛ Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Yaya naxan yi bataaxɛ sɛbɛ, a nu na Isa xa xɛɛra fu nun firinyie nan ya ma. A naxa Inyila Isa sɛbɛ, a man naxa bataaxɛ saxan sɛbɛ danxaniyatɔɛe bɛ, alako e xa Ala xa lɔnni nun limaniya sɔtɔ. A dɔnxɔɛ ra, Annabi Yaya naxa Kitaabui nde sɛbɛ naxan xili «Ala xa Waxayi.» A na sɛbɛ Isayankae nan ma naxee nu na ɲaxankatɛ sɔtɔfe e xa danxaniya xa fe ra.

Yi bataaxɛ singe sɛbɛ nɛ Isayankae ma alako e naxa e madaxu wule xaranyi ra, naxan nu yensenxi na waxati, a falafe ra Isa mu nu faxi duniɲa a adama ki ma. Annabi Yaya a masenxi a Isa findixi adamadi yati yati nan na, Ala naxan xɛɛxi kelife koore ma a sago rabafe ma. Isa fatanxi Ala nan na, kɔnɔ Ala naxa a ragiri a xa findi xɛmɛ ra duniɲa bɛndɛ fuɲi fari, alako a xa nɔ a yɛtɛ bade sɛrɛxɛ ra ibunadama bɛ.

Isa xa sɛrɛxɛ tide gbo adama bɛ, barima na gbansan nɔma a niyade adamadie xa kisi sɔtɔ. Mixi naxan bara kisi sɔtɔ Isa wuli saabui ra, a a kolon a bɔɲɛ kui a a kisixi abadan. Siikɛ yo mu luma a yi ra sɔnɔn, barima a a kolon Ala fama nɛ a xa laayidi rakamalide.

Na sɛrɛxɛ man findima misaali ra danxaniyatɔɛe bɛ. Annabi Yaya a masenma a won xa won bore xanu alɔ Ala won xanuxi ki naxɛ. Ala wama a fɔxirabirɛe xa findi mixie ra naxee e bore xanuma. Mixi naxan a falama a Ala xanuma, kɔnɔ a mu a boore ibunadama xanuxi, na kanyi bara findi wule falɛ ra.

Ala kolonfe munafanyi gbo adama bɛ. Na nɔma a niyade a xa ariyanna sɔtɔ yare, a man xa duniɲɛigiri fanyi sɔtɔ be. Ala xa won mali a xa xanunteya kolonfe ra, alako won xa kisi sɔtɔ, won man xa findi mixie ra naxee e bore xanuxi. Amina.

Ala xa masenyi singe Annabi Yaya naxan Sɛbɛ

Kisi Masenyi

1 Kisi masenyi,
naxan nu na kabi a fɔlɛ,
muxu tuli naxan mɛxi,
muxu ya naxan toxi,
muxu bɛlɛxɛ naxan masuxuxi,
muxu bara na seede ba.
2 Naxan na kisi ra, na bara a yɛtɛ masen.
Muxu bara a to,
muxu bara na kisi xa fe kawandi ti,
naxan mu ɲɔnma abadan,
naxan nu na Baba Ala fɛ ma,
beenun a xa a yɛtɛ masen muxu bɛ.
3 Muxu naxan toxi,
muxu naxan mɛxi,
muxu wo fan kawandife na nan na,
alako won birin xa lu lanyi kui,
won nun Baba Ala nun a xa Di Isa, a xa Mixi Sugandixi.
4 Muxu yi fe sɛbɛfe nɛ wo ma,
alako muxu xa sɛɛwɛ xa kamali.

5 Muxu naxan mɛxi Isa ra, muxu xa na dɛntɛgɛ sa wo bɛ. Ala findixi naiyalanyi nan na. Dimi yo mu na a i. 6 Xa won a fala won nun Ala na a ra, kɔnɔ won ɲɛrɛma dimi kui, won bara wule fala, won mu ɲɛrɛfe nɔndi kira xɔn ma. 7 Kɔnɔ, xa won ɲɛrɛma naiyalanyi kui Ala xa kira xɔn, won nun danxaniyatɔɛe nan luma lanyi kui. Ala xa Di Isa wuli nan won nasɛniyɛnma yunubi birin ma.

8 Xa won a fala yunubi yo mu na won ma, won bara won yɛtɛ madaxu, nɔndi yo mu na won bɛ. 9 Xa won na won ti won ma yunubie ra, Ala e xafarima nɛ, a won nasɛniyɛn won ma tinxintareya ma. Ala tinxin, won nɔma won xaxili tide a ra. 10 Xa won a fala yunubi yo mu na won ma, won bara Ala findi wule falɛ ra, a xa masenyi mu na won bɔɲɛ kui.

2

Won xunmafalama

1 N ma die, n bara na birin sɛbɛ wo ma, alako wo naxa yunubi raba, kɔnɔ xa a sa li mixi nde naxa bira na kui, Ala xa Mixi Sugandixi Isa fama won xunmafalade Baba Ala bɛ. Isa tinxin. 2 A tan nan findixi sɛrɛxɛ ra won ma yunubie xafarife ra. A mu won ma yunubie gbansan xafarixi, a na nan nabaxi duniɲa mixi birin bɛ.

3 Xa won sa Ala xa yaamarie rabatu, na nan a masenma a won Ala kolon. 4 Xa mixi nde a fala, «N tan Ala kolon», kɔnɔ a mu a xa yaamarie rabatuma, wule falɛ nan a ra, nɔndi mu na a bɛ. 5 Kɔnɔ mixi naxan Ala xui suxuma, Ala xa xanunteya bara gɛ kamalide

na kanyi bɛ. Na kui, won nɔma a kolonde
won na Ala fɔxɔ ra. [6] Naxan yo a falama a
nun Ala nan a ra, a lanma a xa a ɲɛrɛ Isa xa
kira xɔn.
[7] N xanuntenyie, n yaamari naxan
masenma wo bɛ, fe nɛɛnɛ mu a ra. Wo a
kolon kabi a fɔlɛ. Yaamari fori nan a ra, wo
naxan singe mɛ nu. [8] Kɔnɔ i man na mato
n yaamari nɛɛnɛ nan sɛbɛfe wo ma. Nɔndi
nan a ra naxan makɛnɛnxi Isa ɲɛrɛ ki kui a
nun wo tan fan ɲɛrɛ ki kui, barima dimi na
ɲɔnfe, Ala xa naiyalanyi laxixɛ bara mini
fɔlɔ.
[9] Naxan a falama a a na Ala xa naiyalanyi
kui, kɔnɔ a a ngaxakerenyi xɔnxi, na kanyi
man na dimi nan kui. [10] Naxan a ngaxak-
erenyi xanuma, na kanyi sabatixi Ala xa
naiyalanyi nan kui, fefe mu na naxan a
rabirama. [11] Kɔnɔ naxan a ngaxakerenyi
xɔnma, na kanyi na dimi nan kui. A ɲɛrɛma
dimi nan kui, a mu a sigade yati toma,
barima dimi bara a ya dɔnxu.
[12] N ma die, n xa a masen wo bɛ yi sɛbɛli ra:
Wo xa yunubie bara xafari Isa xili saabui ra.
[13] Forie, n xa a masen wo bɛ yi sɛbɛli ra:
Wo bara a kolon a tan naxan nu na kabi a
fɔlɛ.
Fonikee, n xa a masen wo bɛ yi sɛbɛli ra: Wo
bara nɔ Sentanɛ ra.
[14] N ma die, n bara na masen wo bɛ yi sɛbɛli
ra,
barima wo bara Baba Ala kolon.
Forie, n bara na masen wo bɛ yi sɛbɛli ra,
barima wo a kolon naxan na na kabi a fɔlɛ.
Fonikee, n bara na masen wo bɛ yi sɛbɛli
ra:
barima wo sɛnbɛ gbo.
Ala xa masenyi sabatixi wo bɔŋɛ kui.
Wo bara nɔɛ sɔtɔ Sentanɛ xun ma.
[15] Wo naxa duniɲa fe xanu, xa na mu
a ra wo mu nɔma Baba Ala xanude.
[16] Naxan findixi duniɲa fe ra, alɔ ibunadama
waxɔnfe kobi, milɛ, nun yɛtɛ igbɔɲa naxan
kelixi see sɔtɔfe ma, na sese mu kelixi Baba
Ala ma. A kelixi yi duniɲa nan ma. [17] Duniɲa
nun a waxɔnfe ɲɔnma nɛ, kɔnɔ naxee Ala
waxɔnfe rabama, e kisima nɛ abadan.

Ala xa Mixi Sugandixi yaxui

[18] N ma die, won na waxati dɔnxɔɛ nɛ yi
ki. Wo bara a mɛ, a Ala xa Mixi Sugandixi
yaxui nde na fafe. Wo bara a kolon a yaxui
gbegbe bara fa. Won a kolon na nan ma
a won na waxati dɔnxɔɛ nɛ yi ki. [19] Na
mixie kelixi won tan nan xun ma, kɔnɔ won
ngaxakerenyi mu nu e ra, xa na mu a ra e
mu nu kelima won xun ma nu. Kɔnɔ e to
mu tin lude won ya ma, e bara a masen a
won ngaxakerenyie mu nu e ra.
[20] Ala xa Sɛniyɛntɔɛ bara wo sugandi, a
Xaxili Sɛniyɛnxi fi wo ma. Na nan a toxi
wo birin nɔndi kolonxi. [21] N mu yi bataaxɛ
sɛbɛxi wo ma wo xa nɔndi kolontareya xa
ma. N a sɛbɛxi wo xa nɔndi kolonyi xa fe
nan ma, wule yo mu na naxan kui.
[22] Wule falɛ na nde ra? Naxan a falama
a Isa mu findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra.
Na kanyi bara findi Ala xa Mixi Sugandixi
yaxui ra. A bara tondi Baba Ala nun a xa
Di ra. [23] Mixi naxan tondima Ala xa Di ra, a
bara tondi Baba Ala fan na. Naxan bara tin
Ala xa Di ra, a bara tin Baba Ala fan na.
[24] Wo masenyi naxan mɛ a fɔlɛ, wo xa
na ragata wo bɔŋɛ ma. Xa a na na ki nɛ,
a lima wo bara sabati Baba Ala xa Di nun
Baba Ala i. [25] Ala xa Mixi Sugandixi bara kisi
laayidi tongo won bɛ, kisi naxan mu ɲɔnma
abadan.
[26] N bara yi bataaxɛ sɛbɛ wo ma mixi ndee
nan ma fe ra naxee wama wo madaxufe.
[27] Ala bara a Xaxili fi wo ma, a na wo bɔŋɛ
i. Wo hayi mu na karamɔxɔ gbɛtɛ ma. Ala
Xaxili nan wo matinkanma nɔndi birin na.
Wule yo mu na a xa masenyi kui. Wo xa bira
a fɔxɔ ra tun.
[28] N ma die, wo nun Isa xa lu a ra, alako
a na gbilen tɛmui naxɛ yaagi yo naxa won
makuya a ra. Won xa la a ra tɛmui birin.
[29] Wo to a kolon a tinxin, wo xa a kolon fan
a tinxintɔɛ birin fatanxi a tan nan na.

3

Ala xa die

[1] Wo xa a kolon, Baba Ala won xanuxi
nɛ han a won xili «a xa die». Won findixi
a xa die yati yati nan na. Duniɲa mu
nɔma won kolonde na ra, barima e mu Ala
kolon. [2] N xanuntenyie, yakɔsi Ala xa die
nan won na. A mu masenxi sinden won
luma ki naxɛ, kɔnɔ won a kolon, a Isa na
fa, won masarama nɛ, won fa lu alɔ a tan,
barima won a toma nɛ a na ki naxɛ yati.
[3] Mixi naxan a yigi tixi Isa ra, a a yɛtɛ
rasɛniyɛnma, alɔ Isa sɛniyɛnxi ki naxɛ.
[4] Mixi naxan yunubi rabama, a findixi
sɛriyɛ matandila nan na, barima yunubi,
sɛriyɛ matandi nan a ra. [5] Wo a kolon a Isa
fa won ma yunubi nan xafaride. Yunubi yo

mu nu na a tan ma. [6] Mixi naxan sabatixi Isa
i, na kanyi mu luma yunubi raba ra sɔnɔn.
Naxan luma yunubi raba ra, na kanyi mu Isa
toxi, a man mu a kolon.

[7] N ma die, mixi yo naxa wo madaxu. Mixi
naxan tinxinyi rabama, a tinxin alɔ Marigi
tinxinxi ki naxɛ. [8] Yunubitɔɛ tan fatanxi
Ibulisa nan na, barima Ibulisa nan yunubi
raba kabi duniɲa fɔlɛ. Ala xa Di fa nɛ alako
a xa Ibulisa xa wali kana.

[9] Mixi yo findi Ala xa di ra, a mu luma
yunubi raba ra, barima Ala bara wali nde
fɔlɔ a bɔɲɛ kui. A mu nɔma lude yunubi
kui, barima a fatanxi Ala nan na. [10] Ala xa
die nun Ibulisa xa die tagi rasama yi ki nɛ:
Naxan mu tinxin, Ala xa di mu a ra. Naxan
mu a boore adamadie xanuma, a mu Ala
kolon.

Xanunteya

[11] Masenyi nan ya wo naxan mɛxi kabi a
fɔlɛ: Won xa won bore xanu. [12] Won naxa
lu alɔ Kabila, naxan fatan Sentanɛ ra, a fa
a xunya yati faxa. A na raba munfe ra?
A na raba nɛ barima a ɲɛrɛ ki mu nu gɛxi
tinxinde alɔ a xunya ɲɛrɛ ki.

[13] N ngaxakerenyie, wo naxa wo maɲin
duniɲa xa xɔnnanteya xa fe ra wo mabiri.
[14] Xanunteya naxan luma won bɔɲɛ kui won
boore adamadie bɛ, a a masenma a won
bara faxɛ kira lu na, won ti kisi kira xɔn ma.
Xanunteyatare tan tixi faxɛ kira nan xɔn
ma. [15] Mixi naxan a boore adamadi xɔnma,
na kanyi luxi nɛ alɔ faxɛti. Wo a kolon a kisi
mu na faxɛti bɛ.

[16] Won xanunteya kolonma Ala xa Mixi
Sugandixi Isa xa misaali nan saabui ra,
naxan tinxi a nii fide won bɛ. Won fan
lan nɛ won xa tin na rabade won boore
adamadie bɛ. [17] Se kanyi naxan a bɔɲɛ
balanma tɔɔrɔmixi ya ra, a mu Ala xa xa-
nunteya kolon. [18] N ma die, won ma xa-
nunteya naxa findi wɔyɛnyi tun na, a xa
findi maraba nan na, xa na mu a ra nɔndi
yo mu na a kui.

[19] Na kui, won nɔma a kolonde a nɔndi na
won yi, won bɔɲɛ fa sa Ala mabiri. [20] Hali
won bɔɲɛ sa won makiiti, Ala gbo won
bɔɲɛ bɛ, a fe birin kolon. [21] N xanuntenyie,
xa won bɔɲɛ mu won makiiti, won bara
xaxilisa sɔtɔ Ala ya i. [22] Ala won ma duba
birin suxuma nɛ, barima won birama a xa
sɛriyɛe nun a waxɔnfe nan fɔxɔ ra.

[23] A xa sɛriyɛ nan ya: Won xa danxaniya a
xa Di ma, a xa Mixi Sugandixi Isa. Won man
xa won bore xanu, alɔ Ala won yamarixi ki
naxɛ. [24] Mixi naxan Ala xa sɛriyɛ rabatuma,
na kanyi nun Ala na a ra. A a kolonma Ala
Xaxili Sɛniyɛnxi nan ma, Ala naxan fixi won
ma.

4

Tagi rasa Ala Xaxili nun Sentanɛ Xaxili

[1] N xanuntenyie, wo naxa la xaxili birin
na. Wo xa a mato a fanyi ra xa na
xaxili fatanxi Ala nan na, barima wule
falɛe bara gbo duniɲa naxee e yɛtɛ findixi
namiɲɔnmɛe ra. [2] Mixi naxan birin laxi a ra
a Ala xa Mixi Sugandixi Isa bara fa duniɲa
ma a adama ki ma, wo nɔma nɛ a kolonde
a na kanyi tan xaxili fatanxi Ala nan na.
[3] Kɔnɔ mixi naxan birin mu laxi Isa ra, na
gbe xaxili mu fatanxi Ala ra, a fatanxi Ala
xa Mixi Sugandixi yaxui nan na, wo bara
naxan ma fe mɛ, a a na fafe duniɲa ma. N
xa a fala wo bɛ, a ɲan bara fa.

[4] N ma die, wo tan, Ala nan gbe wo ra.
Wo bara nɔ na namiɲɔnmɛ wule falɛe ra,
barima Ala Xaxili naxan na wo fɔxɔ ra,
na sɛnbɛ gbo Sentanɛ xaxili bɛ naxan na
duniɲa mixie fɔxɔ ra. [5] E tan duniɲa nan
gbe e ra. Na nan a ra e wɔyɛnma duniɲa
ki ma, duniɲa fa e xui suxu. [6] Kɔnɔ won
tan, Ala nan gbe won na. Na nan a ra Ala
kolonyie won xui suxuma. Ala kolontaree
tan mu won xui suxuma. Nɔndi xaxili nun
wule xaxili tagi rasama na ki nɛ.

Xanunteya fatanma Ala nan na

[7] N xanuntenyie, won xa won bore xanu,
barima xanunteya fatanxi Ala nan na.
Mixi naxan a boore adamadi xanuma,
na bara findi Ala xa di ra, a Ala kolon.
[8] Mixi naxan mu a boore adamadi xanuma,
na kanyi mu Ala kolon,
barima Ala, xanunteya nan a ra.
[9] Ala xa xanunteya kolonma yi nan ma:
Ala naxa a xa Di kerenyi xɛɛ duniɲa,
alako won xa kisi a tan saabui ra.
[10] Xanunteya yati yati nan ya:
Won tan xa mu Ala xanuxi,
a tan nan won xanuxi,
a fa a xa Di kerenyi xɛɛ
a xa findi won ma yunubi xafari sɛrɛxɛ ra.

[11] N xanuntenyie, Ala to bara won xanu
na ki, won fan lan nɛ won xa won bore xanu.
[12] Mixi yo mu na naxan Ala toxi, kɔnɔ xa won

won bore xanu, Ala luma nɛ won i. A xa
xanunteya kamalima nɛ won i.
13 Won a kolon won nun Ala na a ra,
barima a bara a Xaxili fi won ma. 14 Muxu
tan bara a to, muxu bara findi seede ra, a
Baba Ala a xa Di xɛɛ nɛ dunijna ma adamadie
rakiside. 15 Mixi naxan a falama a Isa findixi
Ala xa Di nan na, na kanyi nun Ala na a
ra. 16 Won bara Ala xa xanunteya kolon,
won bara la a ra. Ala findixi xanunteya nan
na. Mixi naxan jnɛrɛma xanunteya kui, na
kanyi nun Ala na a ra.
17 Na kui, xanunteya bara kamali won
tagi, alako gaaxui naxa lu won yi ra ki-
itisa lɔxɔɛ, barima won birama Isa xa mis-
aali fɔxɔ ra yi dunijna bɛndɛ fuɲi fari.
18 Gaaxui mu luma xanuntenyie tagi xa e
xa xanunteya bara kamali. Mixi gaaxuma
jnaxankatɛ nan xa fe ra, kɔnɔ xanunteya
kamalixi kanyi mu gaaxuma. 19 Won nɔma
mixi xanude, barima Ala singe nan bara
won xanu. 20 Mixi naxan a falama a Ala
xanuxi, kɔnɔ a luma mixi xɔn na, na kanyi
bara findi wule falɛ ra. Mixi naxan mu fata
a boore adamadi xanude a naxan toma, na
mu nɔma Ala xanude a mu naxan toxi. 21 Ala
won yamarixi yi nan na: Naxan Ala xanuxi,
a xa nu a boore adamadi fan xanu.

5

Danxaniyafe Ala xa Di ma

1 Mixi naxan lama a ra a Isa nan findixi
Ala xa Mixi Sugandixi ra, na kanyi bara
findi Ala xa di ra. Naxan babɛ nde xanuma,
a na babɛ xa di fan xanuma nɛ. 2 Won na
Ala xanu, won fa a xa yaamari birin nabatu,
na nan a masenma a won Ala xa die fan
xanuma. 3 Ala xanufe a niyama won xa a
xa yaamarie fan nabatu. Na mu findima
kote xɔrɔxɔɛ ra, 4 barima Ala xa die nɔma
dunijna birin na e xa danxaniya saabui ra.
5 Nde xunnakeli sɔtɔma dunijna xun na, xa
danxaniyatɔɛ mu a ra, naxan lama a ra a Ala
xa Di nan Isa ra?
6 Ala xa Mixi Sugandixi Isa nan fa ye nun
wuli ra. A mu faxi ye gbansan xa ra, a faxi
ye nun wuli nan na. Ala Xaxili nan na seede
baxi, barima Ala Xaxili nɔndi nan a ra.
7 Seede saxan nan na: 8 Ala Xaxili Sɛniyɛnxi,
ye, nun wuli. Na saxanyi birin seedejnɔxɔya
keren nan bama. 9 Won tinma mixie xa
seedejnɔxɔya ra, kɔnɔ Ala xa seedejnɔxɔya
dangi na birin na. Ala nan seede bama a
xa Di xa fe ra. 10 Mixi naxan lama Ala xa
seedejnɔxɔya ra, na kanyi danxaniyama Ala
xa Di ma, kɔnɔ mixi naxan mu lama Ala ra,
na kanyi bara Ala findi wule falɛ ra, barima
a mu laxi Ala xa seedejnɔxɔya ra, a naxan
baxi a xa Di xa fe ra. 11 Na seedejnɔxɔya a
masenma a Ala kisi fixi won ma a xa Di nan
saabui ra. Na kisi mu jnɔnma abadan. 12 Mixi
naxan birama Ala xa Di fɔxɔ ra, na kanyi
bara kisi, kɔnɔ mixi naxan mu birama Ala
xa Di fɔxɔ ra, na kanyi mu kisima.
13 N bara yi fe birin sɛbɛ wo ma, wo tan
naxee danxaniyaxi Ala xa Di ma, alako wo
xa a kolon a wo bara kisi sɔtɔ, naxan mu
jnɔnma abadan. 14 Won ma lanlanteya na
a ma ki naxɛ, won bara a kolon a won
ma duba birin suxuma nɛ naxan findixi a
waxɔnfe ra. 15 Won to a kolon a won ma
maxandi birin mɛma, won man a kolon a
Ala won ma duba birin suxuma nɛ.
16 Mixi naxan a boore nde toma yunubi
raba ra, yunubi naxan mu mixi bɔnɔma
abadan, a xa Ala maxandi a bɛ. Ala a
rakisima nɛ xa yunubi na a ra naxan mu
mixi bɔnɔma abadan. Yunubi nde na naxan
mixi bɔnɔma abadan. N mu a fala wo xa
Ala maxandi na mɔɔli xa fe ra. 17 Sɛriyɛ
matandife birin findixi yunubi nan na, kɔnɔ
yunubi birin xa mu mixi bɔnɔma.
18 Won a kolon mixi naxan findixi Ala xa
di ra, a mu luma yunubi raba ra, barima Ala
xa Di, a a kantama. Sentanɛ mu nɔma a ra.
19 Won a kolon a Ala xa die nan won na, kɔnɔ
dunijna mixi dɔnxɔɛ birin na Sentanɛ sago
nan bun ma.
20 Won man a kolon a Ala xa Di bara fa. A
xaxili fanyi nan fixi won ma, alako won xa
Ala Nɔndi Kanyi kolon. Won nun Ala Nɔndi
Kanyi nan a ra a xa Di Isa saabui ra, a xa Mixi
Sugandixi. A tan nan na Ala Nɔndi Kanyi ra,
naxan kisi fixi won ma abadan.
21 N ma die, wo wo yɛtɛ ratanga kuyee ma.

Ala xa masenyi firin nde Annabi Yaya naxan Sɛbɛ Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Yaya naxa yi bataaxɛ firin nde sɛbɛ danxaniyatɔɛ ɲama nde ma, nɔndi nu rafanxi naxee ma. Wule xaranyi nde nu yensenxi na waxati, a falafe ra a Isa mu nu faxi duniɲa adama ki ma. Annabi Yaya a masenma danxaniyatɔɛe bɛ a a lanma e xa tondi mixie ra naxee na xaranyi mɔɔli tima.

Yi bataaxɛ a masenma danxaniyatɔɛ birin bɛ a xanunteya findixi Ala kolonmae xa tɔnxuma nan na. Ala wama won xa findi mixie ra naxee e bore xanuxi. Mixi naxan na tondi na yaamari ra, a bara tondi Ala fan na. Ala xa won mali alako xanunteya xa lu won bɔɲɛ ma. Amina.

Ala xa masenyi firin nde Annabi Yaya naxan Sɛbɛ

*N*ɔndi

1 N tan wo xa kuntigi bara wo xɛɛbu,
wo tan naxee findixi danxaniyatɔɛ ɲama
sugandixi ra, a nun wo boore naxee bara
nɔndi kolon. Wo rafan n tan nun nɔndi
kolonyi birin ma, 2 barima nɔndi luma won
bɔɲɛ ma abadan. 3 Baba Ala nun a xa Di Isa,
a xa Mixi Sugandixi, e xa hinnɛ won na, e
xa kinikini won ma, e xa bɔɲɛsa fi won ma
nɔndi nun xanunteya kui.

4 N bara sɛɛwa ki fanyi, barima ndee
na wo ya ma naxee ɲɛrɛfe Baba Ala xa
nɔndi kira xɔn ma a xa sɛriyɛ ki ma.
5 Danxaniyatɔɛ fanyie, n bara wo mayandi,
won xa won bore xanu. N na naxan sɛbɛfe
yi ki, yaamari nɛɛnɛ mu a ra. Won bara na
sɛriyɛ kolon kabi a fɔlɛ. 6 Xanunteya nan ya,
wo xa bira Ala xa sɛriyɛ fɔxɔ ra. Wo lan nɛ
wo xa Ala xa yaamarie rabatu, alɔ wo a mɛxi
ki naxɛ kabi a fɔlɛ.

7 Mixi gbegbe wama wo madaxufe, a
falafe ra a Ala xa Mixi Sugandixi Isa mu
faxi duniɲa adama ki ma. Na mixi madaxui
mɔɔli findixi Ala xa Mixi Sugandixi yaxui
nan na. 8 Wo xa fe birin naba alako wo naxa
gan wo xa wali munafanyi ra. Wo xa kata
wo xa sare kamalixi sɔtɔ.

9 Mixi naxan fe gbɛtɛ suxuma, a mu bira
Ala xa Mixi Sugandixi xa xaranyi fɔxɔ ra,
na kanyi mu Ala kolon. Naxan birama a
fɔxɔ ra, a bara Baba Ala nun a xa Di kolon.
10 Xa karamɔxɔ nde sa fa wo yire yi xaranyi
xanbi, wo naxa a rasɛnɛ, wo naxa a xɛɛbu,
11 xa na mu a ra wo fan bara lu a xa wali ɲaaxi
kui.

12 N wama fe gbegbe falafe wo bɛ, kɔnɔ n
mu wama na rabafe sɛbɛli ra, fo won xa lu
yire keren, won xa dɛ masara, alako won ma
sɛɛwɛ xa kamali. 13 Wo boore danxaniyatɔɛe
bara wo xɛɛbu.

Ala xa masenyi saxan nde Annabi Yaya naxan Sɛbɛ Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Yaya nan yi bataaxɛ saxan nde sɛbɛ danxaniyatɔɛ nde ma, naxan xili Gayu. A naxa a matɔxɔ barima a nu ɲɛrɛma nɔndi nan kui, a tondi nɛ na wule xaranyi ra naxan nu yensenxi na waxati.

Karamɔxɔ fanyie to siga Gayu xɔnyi, a naxa e rasɛnɛ xanunteya ra. Na fe naxa rafan Annabi Yaya ma. Mixi naxan luma na mɔɔli raba ra, a bara nɔndi nun xanunteya kolon. Ndee nu na danxaniyatɔɛe ya ma naxee mu nu wama na mɔɔli rabafe.

Ala xa won mali alako won bɔɲɛ naxa balan Ala xa mixie mabiri. Amina.

Ala xa masenyi saxan nde Annabi Yaya naxan Sɛbɛ

Nɔndi kolonyie

1 N tan danxaniyatɔɛ ɲama xa kuntigi, n bara i xɛɛbu, n xanuntenyi Gayu, n naxan xanuxi nɔndi xa fe ra. 2 N xanuntenyi, Ala xa fe birin sɔɔnɛya i bɛ. I fate xa lu yalanyi kui alɔ i xa danxaniya yalanxi ki naxɛ.

3 Won boore danxaniyatɔɛ ndee to fa n yire, e naxa a fala n bɛ i ɲɛrɛma nɔndi kui. N naxa sɛɛwa ki fanyi ra. 4 Sɛɛwɛ yo mu dangima na mɔɔli ra, a kolonfe ra a n ma die na nɔndi kira nan xɔn ma.

5 N xanuntenyi, i mɛɛnima xɔɲɛ danxaniyatɔɛe ma hali wo mu wo bore kolon. 6 Ndee bara i xa xanunteya xa fe dɛntɛgɛ sa danxaniyatɔɛ ɲama bɛ. Danxaniyatɔɛ naxan yo dangima i xɔnyi, i xa e mali e xa biyaasi kui, alɔ Ala wama a xɔn ma ki naxɛ. 7 E na Ala xa wali nan kui, danxaniyataree tan mu e kima. 8 Won lan won xa kafu na mixi mɔɔli ma, alako won fan xa won gbe raba Ala xa nɔndi xa fe ra.

9 N bara bataaxɛ nde sɛbɛ danxaniyatɔɛ ɲama ma, kɔnɔ Diyoterefi mu tinxi muxu rasɛnɛde barima a wama findife xunyi ra. 10 N na fa wo yire, n dɛntɛgɛ sama nɛ wo bɛ a xa kɛwali xa fe ra. A muxu xili kanama, a man mu tinma danxaniyatɔɛe yigiyade. Hali naxee wama e yigiyafe, a tɔnyi dɔxɔma nee fan ma, a e keri danxaniyatɔɛe ya ma.

11 N xanuntenyi, i fe ɲaaxi naxan toma, i naxa bira na mɔɔli fɔxɔ ra. I fe fanyi naxan toma, i xa bira na nan fɔxɔ ra. Fe fanyi rabae na Ala nan bɛ, kɔnɔ fe ɲaaxi rabae tan mu Ala kolon. 12 Birin fe fanyi falama Demetiri xa fe ra. Nɔndi yati a yɛtɛ kan seede baxi. Hali muxu tan muxu nɔma a xa fe seede bade. I a kolon muxu mu wule falama.

13 N wama fe gbegbe falafe i bɛ, kɔnɔ n mu wama na rabafe sɛbɛli ra. 14 A gbe mu luxi won xa lu yire keren, won xa sumun. 15 Ala xa bɔɲɛsa fi i ma. Muxu booree bara i xɛɛbu. I fan xa won xanuntenyie xɛɛbu muxu bɛ keren keren.

Ala xa masenyi Annabi Yude naxan sɛbɛ Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Yude nan yi bataaxɛ sɛbɛ Ala xanuntenyie ma, a findi Kitaabui nan na mixi birin bɛ naxee wama birafe Ala xa sɛriyɛ fɔxɔ ra. Na danxaniyatɔɛ ɲama, Annabi Yude yi bataaxɛ sɛbɛxi naxan ma, mixi ndee nu bara so e tagi alako e xa Ala xa xaranyi mafindi e waxɔnki ra. Na mixi ɲaaxie ɲɛrɛ ki nu bara findi fe xungbe ra na Isayankae bɛ, ndee fa bira e xa wule masenyi fɔxɔ ra.

Na na a ra, Annabi Yude naxa wɔyɛnyi xɔrɔxɔɛ fala e bɛ na xaranyi xa fe ra. A naxa danxaniyatɔɛe rasi a fanyi ra, e naxa lu sɛniyɛntareɲa kui. A naxa a masen e bɛ a fiixɛ ra, a na mixi mɔɔli yahannama nan sɔtɔma. Tɛmui dangixi mixi gbegbe naxee nu na Ala xa kira xɔn ma, e mɛɛ nɛ Ala xa sɛriyɛ ra, na naxa findi ɲaxankatɛ xungbe ra e bɛ. Annabi Yude mu tinxi na mɔɔli xa raba na danxaniyatɔɛe ra.

Won fan xa nu na marasi ramɛ. Mixi gbegbe na dunijna naxee Ala xili falama, kɔnɔ e mu Ala xa sɛriyɛ rabatuma. Alatala Kitaabui luxi won yi ra na nan ma alako won xa masenyi birin sa sikeeli ma, won xa a mato xa a findixi nɔndi nan na, xa na mu a ra xa Sentanɛ xa wule na a ra. Ala xa won natanga na diinɛla wule falɛe ma. Amina.

Ala xa masenyi Annabi Yude naxan sɛbɛ

1 N tan Yude nan yi ki, Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa konyi, nun Yaki ngaxakerenma. N na yi bataaxɛ sɛbɛfe mixie nan ma, Baba Ala naxee xilixi, a naxee xanuxi, nun Ala xa Mixi Sugandixi Isa naxee makantaxi. 2 Ala xa kinikini, bɔɲɛsa, nun xanunteya gbo wo yi.

3 N xanuntenyie, n bara wa bataaxɛ sɛbɛfe wo ma won ma kisi xa fe ra. N bara wa na rabafe alako n xa wo ralimaniya, wo xa gere so won ma danxaniya xa fe ra, naxan ɲan bara gɛ masende kerenyi ra sɛniyɛntɔɛe bɛ. 4 Mixi ndee bara so wo tagi, naxee xa ɲaxankatɛ ɲan bara sɛbɛ a rakuya. Kaafirie nan e ra, naxee won Marigi Ala xa hinnɛ mafindima, alako e xa lu fe ɲaaxie kui, e xa e kobe raso won Karamɔxɔ kerenyi ra, won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi.

5 Hali wo a kolon, n wama wo ratufe fe dangixi ndee nan ma. Marigi to gɛ Isirayila ɲama raminide Misira bɔxi ma, a naxa Isirayilaka danxaniyataree sɔntɔ. 6 Malekɛ ndee fan to e yɛtɛ lu binyɛtareɲa kui, e e xɔnyi bɛɲin, Ala naxa e raso geeli kui, e xa lu dimi kui han kiiti xungbe sa lɔxɔɛ. 7 Sodoma nun Gomora, a nun e rabilinyi, e to e yɛtɛ rafi fe ɲaaxie ma, e nun e boore nu kafu mɔɔli nde ra naxan mu lanma adamadie tagi, Ala naxa e findi misaali ra, a e raso tɛ xɔɔra naxan mu xubenma abadan.

8 Kɔnɔ na mixi naxee bara so wo tagi, e laamatunyi ndee toma naxee a niya e xa sɛniyɛntareɲa raba, e Marigi xa yaamari matandi, e malekɛe konbi. 9 Malekɛ mangɛ Minkayilu to wɔyɛn Ibulisa bɛ Annabi Munsa fure xa fe ra, Minkayilu mu suusa Ibulisa xa wɔyɛnyi yaabide konbi ra. A a fala nɛ gbansan, «Ala xa i makiiti.» 10 Kɔnɔ na mixie konbi tima fe nde xa fe ra, e mu naxan kolon. E naxan kolon e yɛtɛ ra, a wula sube xaxilitaree daaxi, na fan mu findi sese ra fo e kanase. 11 Ɲaxankatɛ na e bɛ. E bara bira Kabila xa misaali fɔxɔ ra. E bara bira kɔbiri fɔxɔ ra alɔ Balami, e fa lɔɛ. E bara matandi ti alɔ Kora, e xun fa rakana.

12 Na mixie bara wo xa ngaxakerenya malanyie manɔxɔ. E e dɛgema wo ya ma, e mɛɛnima e yɛtɛ nan gbansan ma, e mu yaagima. E luxi alɔ nuxuie, foye naxee raɲɛrɛma, kɔnɔ e mu fama tunɛ ra. E luxi alɔ sansi naxee mu bogi raminima e bogi tɛmui. E to tala, e bara faxa sanmaya firin. 13 E luxi alɔ baa mɔrɔnyie naxee xunfɛ raminima. Na xunfɛ misaalixi na mixie xa fe ɲaaxie nan na. E luxi alɔ tunbui naxee ragataxi koore ma, e nu lintan dimi kui abadan.

14 Enoki, Adama tolobitɛ solofere nde, naxa yi masenyi fala Ala xili ra e xa fe ra, «Marigi na fafe, a nun a xa sɛniyɛntɔɛ wulu wulu, 15 alako a xa adamadi birin makiiti. Kaafirie xa makiiti e xa fe ɲaaxi rabaxie ma. Kaafirie xa makiiti e xa konbie xa fe ra, e naxan falama Marigi xun ma.» 16 Na mixi mɔɔlie luma nɛ sɔnxɔ ra, e mu ɲɛlɛxinma, e birama e yɛtɛ waxɔnfe nan tun fɔxɔ ra, e dɛ igbo, e mixi madaxuma wɔyɛnyi ɲɔxunmɛ ra alako e xa se sɔtɔ.

17 Kɔnɔ wo tan, n xanuntenyie, wo xa ratu
won Marigi Isa xa xɛɛrae xa masenyie ma.
18 E nu bara a fala wo bɛ, «Waxati dɔnxɔɛ,
mixie fama nɛ yode Ala ma, e bira e waxɔnfe
tinxintaree fɔxɔ ra.» 19 Na mixi mɔɔlie na wo
tagi. E wo xa lanyi kanama nɛ. E birama e
yɛtɛ xaxili nan fɔxɔ ra. Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
mu na e bɔɲɛ i.
20 Kɔnɔ wo tan, n xanuntenyie, wo xa wo
xa danxaniya sɛniyɛnxi rasabati. Wo xa
Ala maxandi a Xaxili Sɛniyɛnxi saabui ra.
21 Wo xa lu Ala xa xanunteya bun ma, alako
wo Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi, xa
kinikini wo ma, a xa wo rakisi. 22 Wo xa
kinikini mixie ma naxee siikɛxi, 23 wo xa e
ratanga tɛ ma. Wo man xa kinikini booree
fan ma gaaxui kui, kɔnɔ wo xa mɛɛni wo
yɛtɛ ma e ya ma, alako wo fan naxa fa wo
yɛtɛ findi sɛniyɛntaree ra.
24 Ala tantu, naxan nɔma won nakiside
won ma yunubi birin ma, naxan nɔma won
masende sɛniyɛnyi nun sɛɛwɛ ra a xa nɔrɛ
kui. 25 Ala tantu, naxan firin nde mu na,
naxan bara won nakisi a xa Mixi Sugandixi
Isa saabui ra. Nɔrɛ, xunnakeli, sɛnbɛ, nun
nɔɛ na a bɛ beenun dunijna xa fɔlɔ, yakɔsi,
nun waxati naxan sa fama abadan. Amina.

Ala xa Waxayi Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Yaya naxa yi Kitaabui sɛbɛ waxati xɔrɔxɔɛ bun ma. Mangasanyi ɲaaxi nu na Isayankae ɲaxankatafe tɛmui naxɛ, Ala naxa e yaabi yi masenyi ra naxan nɔma findide madundui xungbe ra danxaniyatɔɛe bɛ naxee na tɔɔrɔfe Sentanɛ saabui ra.

Isa yi Kitaabui fɔlɔma bataaxɛ solofere nan na danxaniyatɔɛ ɲama ndee bɛ. A a masenma a a e xa wali birin kolon, naxan fanxi, a nun naxan mu fanxi. Na findixi sɛriyɛ nan na adamadie bɛ. Ala fe birin kolon. A lanma won xa a kolon a won ma fe yo mu nɔxunxi Ala ma. A mu nɛɛmuma won ma wali yo ma. Na masenyi mɔɔli nan nɔma won madundude xa won na tɔɔrɔfe Ala xa fe ra, kɔnɔ a man nɔma won magaaxude xa won na fe ɲaaxi nde kui.

A firin nde, yi Kitaabui a masenma nɛ won bɛ a Ala fe kolon naxan fama rabade dunijna ma. Ala Sentanɛ xa wali kolon, a mixi madaxuma ki naxɛ. Sentanɛ ɲɔxɔ a ma a a nɔma nɔde Ala sɛnbɛ ra. Wule nan na ki. Yi Kitaabui xa masenyi xungbe findima Ala xa xunnakeli nan na. Sentanɛ fama nɛ Ala nun danxaniyatɔɛe gerede, a fa mixi sɛniyɛnxie tɔɔrɔde a gbegbe ra. Kɔnɔ a raɲɔnyi, Ala fama nɛ Sentanɛ nun a fɔxirabirɛe birin xa fe xun nakanade, a e woli yahannama tɛ nun soda xɔɔra, e luma dɛnnaxɛ abadan. A fa a xa ɲama tongo, a e raso ariyanna kui, dɛnnaxan xili falama «Darisalamu Nɛɛnɛ.» Mɛnni, adamadi kisi kolonma nɛ naxan maniyɛ mu na. Faxɛ mu na, tɔɔrɛ mu na. Hɛɛri nan tun na mɛnni Alatala sɛɛti ma.

Yi Kitaabui xaranfe ndedi xɔrɔxɔ, barima sɛbɛli na a ra naxan taali wɔyɛnyi rawalima a gbegbe ra. Misaali gbegbe na a kui naxee a niyama a fahaamu xa xɔnɔ. A mu lanma mixi xa kankan misaali nde ma naxan xɔrɔxɔ. Won xa na birin xaran, alako won xa masenyi xungbe to naxan minima yi Kitaabui kui. Na mu xɔrɔxɔ alɔ misaali xunxuri nde naxee rawalima yi Kitaabui kui.

Ala xa lɔnni fi won ma yi xaranyi kui. Amina.

Ala xa Waxayi

Isa xa masenyi fɔlɛ

1 Ala xa Mixi Sugandixi Isa xa laamatunyi
nan ya, Ala naxan fixi a ma. A xa malekɛ
naxa na rasanba a xa konyi Yaya ma, alako
Ala xa konyi di birin xa a kolon fe naxan
fama rabade yi waxati. 2 Yaya findixi seede
nan na Ala xa masenyi xa fe ra a nun Ala
xa Mixi Sugandixi Isa xa seedeɲɔxɔya xa
fe ra. A naxan to, a naxa na birin masen.
3 Hɛɛri na a xaran mixi bɛ, a nun naxee e tuli
matima yi masenyi ra naxan tixi Ala xili ra,
e man fa yi sɛbɛli ratinmɛ, barima waxati
bara makɔrɛ.
4 N tan Yaya, n bara yi sɛbɛli ti Isa
xa danxaniyatɔɛ ɲama dɔxɔ solofere ma,
naxee na Asi bɔxi ma. Ala xa hinnɛ nun
bɔŋɛsa fi wo ma, Ala naxan na xoro, to,
a nun tina. Xaxili solofere naxee na a xa
mangɛ kibanyi ya i, nee fan bara hinnɛ wo
ra, 5 a nun Ala xa Mixi Sugandixi Isa, naxan
findixi seede tinxinxi ra, naxan singe keli
mixi faxaxie tagi, naxan dangi bɔxi mangɛ
birin na. Matɔxɔɛ na Isa nan bɛ, naxan
won xanuxi, naxan won nakisixi won ma
yunubie ma a wuli saabui ra. 6 A bara won
naso Ala xa mangɛya niini bun ma, a bara
won findi sɛrɛxɛdubɛe ra a Baba Ala bɛ.
Nɔrɛ nun sɛnbɛ na a bɛ abadan! Amina.
7 Wo wo ya rate koore ma,
a na fafe nuxuie kui.
Adamadi birin a toma nɛ,
hali naxee a masɔxɔ.
Dunijna si birin fama sunnunde a xa fe ra.
Iyo, a na na ki nɛ. Amina!

8 Marigi Ala xa masenyi nan ya: «N tan
nan na a fɔlɛ ra, n tan nan na a raɲɔnyi ra, n
tan naxan na xoro, to, nun tina, Sɛnbɛ Birin
Kanyi.»
9 N tan Yaya, wo ngaxakerenyi, won birin
na tɔɔrɔfe, won birin na Ala xa mangɛya
niini nan bun ma, won birin tunnabɛxixi Isa
xa fe i. N nu na Patimosi suri nan ma Ala
xa masenyi nun Isa xa seedeɲɔxɔya xa fe
ra. 10 Ala xa lɔxɔɛ, Ala Xaxili Sɛniyɛnxi to
n suxu, n naxa xui nde mɛ n xanbi ra. A
sɛnbɛ gbo alɔ sara xui. 11 A naxa a masen n
bɛ, «I naxan toxi, a sɛbɛ Kitaabui kui, i xa a
rasanba danxaniyatɔɛ ɲama dɔxɔ solofere
ma, naxee na Efɛsɛ, Simirina, Peregamo,
Tiyatire, Saradesi, Filadelifiya, nun Layodiseya.»
12 N naxa n mafindi alako n xa a to naxan
wɔyɛnxi n na. N to n mafindi, n naxa

lanpui xɛɛma daaxi solofere to. [13] N naxa
adamadi maniyɛ to na lanpuie tagi, donma
kuye ragoroxi a ma, bɛlɛti xɛɛma daaxi
balanxi a kanke ra. [14] A xunyi nun a xunsɛxɛ
nu fiixɛ alɔ yɛxɛɛ xabe fiixɛ, xa na mu
a ra balabalanyi. A yae nu yanbama alɔ
tɛ. [15] A sanyie nu gbeelixi alɔ wure gbeeli
raxunuxi, a xui nu gbo alɔ baa mɔrɔnyi xui.
[16] Tunbui solofere nu na a yirefanyi bɛlɛxɛ,
santidɛgɛma dɛ firin daaxi xɛɲɛnxi nu na a
dɛ i, a yatagi mayanbama alɔ soge xɔnɛ.

[17] N to a to n naxa bira a bun ma, n fa lu alɔ
mixi faxaxi. A naxa a yirefanyi bɛlɛxɛ sa n
ma, a fa a fala, «Hali i mu gaaxu. N tan nan
na a fɔlɛ nun a raɲɔnyi ra. [18] N ɲiɲɛ na a ra.
N nu bara faxa, kɔnɔ yakɔsi n ɲiɲɛ na a ra
abadan. Faxɛ nun aligiyama saabi kanyi na
n tan nan na. [19] I xa fe nan sɛbɛ i naxan toxi,
naxan na rabafe, a nun naxan fama rabade.
[20] Yi tunbui solofere i naxee toxi n yirefanyi
bɛlɛxɛ kui, e misaalixi Isa xa danxaniyatɔɛ
ɲama dɔxɔ solofere xa malekɛe nan na. Yi
lanpui xɛɛma daaxi solofere, e misaalixi Isa
xa danxaniyatɔɛ ɲama dɔxɔ solofere nan
na.»

2

Bataaxɛ danxaniyatɔɛ ɲamae bɛ

[1] A sɛbɛ Efɛsɛ danxaniyatɔɛ ɲama xa
malekɛ ma, masenyi nan ya naxan fa-
tanxi Isa ra tunbui solofere suxuxi naxan
yirefanyi bɛlɛxɛ kui, naxan ɲɛrɛma lanpui
xɛɛma daaxi solofere tagi: [2] «N wo xa fe
rabaxi kolon, n wo xa wali kolon, n wo xa
tunnabɛxi kolon. N a kolon mixi ɲaaxie
mu rafan wo ma. N a kolon wo bara mixie
makiiti naxee e yɛtɛ findixi Ala xa xɛɛrae ra,
han wo fan fa e kolon wule falɛe ra. [3] Wo
bara wo tunnabɛxi, wo bara tɔɔrɔ n xili xa
fe ra, kɔnɔ limaniya mu baxi wo yi ra.»

[4] «Kɔnɔ fe keren na na naxan mu rafanxi
n ma wo xa fe ra. Wo mu n xanuxi a fanyi
ra yakɔsi alɔ wo nu n xanuxi ki naxɛ singe
ra. [5] Wo xa wo ratu a ma, wo nu na ki naxɛ
beenun wo xa wo san nadin. Wo xa tuubi,
wo man xa wali suxu alɔ wo nu a rabama
singe ra ki naxɛ. Xa wo mu tuubi n fama nɛ
wo xɔnyi, n fa wo xa lanpui bade a yire.»

[6] «Kɔnɔ wo bara fe nde raba naxan fan.
Wo bara Nikolasi xa ɲama xa fe xɔn, alɔ n
fan a xɔnxi ki naxɛ.»

[7] «Tuli na naxan bɛ, a xa a tuli mati
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi xa masenyi ra danx-
aniyatɔɛ ɲamae bɛ. Naxan na geeni, n na
nan luma a xa simaya wuri bogi don, naxan
tixi Ala xa ariyanna kui.»

[8] A sɛbɛ Simirina danxaniyatɔɛ ɲama xa
malekɛ ma, masenyi nan ya naxan fatanxi
Isa ra, Isa naxan na a fɔlɛ nun a raɲɔnyi
ra, naxan nu faxaxi a man fa keli faxɛ ma:
[9] «N wo xa ɲaxankatɛ nun setareɲa kolon,
hali bannaya nde to na wo yi ra. N Yuwifie
xa tɔɔɲɛgɛ kolon wo mabiri. E a falama e
yɛtɛ bɛ a Yuwifie, a fa li Yuwifie mu e ra.
E findixi Sentanɛ xa mixie nan na. [10] Wo
naxa gaaxu ɲaxankatɛ ya ra, wo fama naxan
sɔtɔde. Ibulisa a niyama nɛ wo xa mixi ndee
xa sa geeli, alako a xa wo mato. Wo fama nɛ
ɲaxankatade xi fu bun ma. Kɔnɔ wo xa lu
danxaniya kui han wo faxɛ lɔxɔɛ. Na tɛmui
n kisi fima nɛ wo ma wo sare ra.»

[11] «Tuli na naxan bɛ, a xa a tuli mati
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi xa masenyi ra danx-
aniyatɔɛ ɲamae bɛ. Naxan na geeni, a mu
faxɛ firin nde kolonma.»

[12] A sɛbɛ Peregamo danxaniyatɔɛ ɲama xa
malekɛ ma, masenyi nan ya naxan fatanxi
Isa ra, santidɛgɛma dɛ firin xɛɲɛnxi kanyi:
[13] «N a kolon wo xa taa findixi Sentanɛ sɛnbɛ
yire nan na, kɔnɔ wo xirixi n xili ra, wo
mu danxaniya raboloxi. Hali waxati ma, n
dugutɛgɛ seede Antipasi faxa tɛmui naxɛ
wo xɔnyi Sentanɛ yire, wo mu n ma kira
rabɛɲin.»

[14] «Kɔnɔ fe ndee na na naxee mu rafanxi
n ma wo xa fe ra. Wo xa mixi ndee birama
Balami xa misaali nan fɔxɔ ra, naxan nu
bara Balaki rasi a xa gantanyi te Isirayilakae
bɛ, e xa subee don naxee baxi sɛrɛxɛ ra
kuyee bɛ, e xa yɛnɛ fan naba. [15] Wo xa mixi
ndee fan biraxi Nikolasi xa ɲama xa xaranyi
fɔxɔ ra. [16] Na kui, wo xa tuubi, xa na mu
a ra n fama nɛ gere tide na mixie bɛ n ma
santidɛgɛma ra, naxan na n dɛ i.»

[17] «Tuli na naxan bɛ, a xa a tuli mati
Ala Xaxili Sɛniyɛnxi xa masenyi ra danx-
aniyatɔɛ ɲamae bɛ. N ‹mana› donse
nɔxunxi fima nɛ geeni mixi ma, a nun gɛmɛ
fiixɛ, xili nɛɛnɛ sɛbɛxi naxan ma. Mixi yo
mu na xili kolon, bafe na gɛmɛ kanyi ra.»

[18] A sɛbɛ Tiyatire danxaniyatɔɛ ɲama xa
malekɛ ma, masenyi nan ya naxan fatanxi
Ala xa Di ra, naxan yae yanbama alɔ tɛ, a
sanyie luxi alɔ wure gbeeli raxunuxi: [19] «N
wo xa fe rabaxi kolon, wo xa xanunteya,
wo xa danxaniya, wo xa wali fanyi, wo xa
tunnabɛxi, a nun wo naxan birin nabaxi

a dɔnxɔɛ ra naxan gbo dangi wo xa wali singee ra.»

20 «Kɔnɔ fe keren na na naxan mu rafanxi n ma wo xa fe ra. Wo bara a lu Yesabela, ginɛ naxan a yɛtɛ findixi namiɲɔnmɛ ra, a xa xaranyi ti naxan n ma konyie ratantanma, alako e xa fe kobi raba, e xa subee don naxee baxi sɛrɛxɛ ra kuyee bɛ. 21 N bara diɲɛ alako a xa tuubi, kɔnɔ a mu tinxi a yuge ɲaaxi masarade. 22 Na na a ra, n a rasoma nɛ ɲaxankatɛ kui, a tan nun a yɛnɛ raba booree, xa e mu tuubi. 23 N fama nɛ a xa die fan faxade. Na kui, danxaniyatɔɛ ɲama birin a kolonma nɛ a n tan nan mixi bɔɲɛ nun a sondonyi matoma, n tan nan e xa fe rabaxi sare ragbilenma e ma.»

24 «Kɔnɔ wo tan, Tiyatireka mixi dɔnxɔɛ naxee mu na yi fe kui, naxee mu soxi Sentanɛ xa gundo kui, n mu kote gbɛtɛ dɔxɔma wo xun ma kɔrɛ. 25 Wo naxan sɔtɔxi, wo na suxu gben, han n fama tɛmui naxɛ. 26 Naxan na geeni, naxan n ma wali suxuma han a raɲɔnyi, n mangɛya fima na kanyi nan ma, a xa sie yamari. 27 ‹A e yamarima sawuri wure daaxi nan na, a e kanama nɛ alɔ fɛɲɛ ibɔɔma ki naxɛ›, 28 alɔ n sɛnbɛ sɔtɔxi ki naxɛ n Baba Ala ra. N man subaxa looloe fima nɛ na kanyi ma.»

29 «Tuli na naxan bɛ, a xa a tuli mati Ala Xaxili Sɛniyɛnxi xa masenyi ra danxaniyatɔɛ ɲamae bɛ.»

3

Bataaxɛ danxaniyatɔɛ ɲama gbɛtɛe bɛ

1 A sɛbɛ Saradesi danxaniyatɔɛ ɲama xa malekɛ ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Isa ra, naxan Xaxili solofere yamarima, tunbui solofere suxuxi naxan yi ra:

«N wo xa wali kolon. Mixi ɲɔxɔ a ma a wo ɲiɲɛ na a ra, kɔnɔ wo bara faxa. 2 Wo naxa yanfa, wo xa wo bore ralimaniya, naxee na faxɛ kira xɔn, barima nde luxi wo xa wali ra n Marigi Ala bɛ. 3 Wo xa ratu na masenyi ma, wo naxan masɔtɔxi, wo naxan mɛxi. Wo xa a ragata wo bɔɲɛ kui, wo xa tuubi. Xa wo mu wo ɲɛngi sa yi xɔn, n fama nɛ waxati nde kui wo mu naxan kolon, na fa findi tɛrɛnna ra wo bɛ alɔ muɲɛti fa tɛmui. 4 Kɔnɔ mixi ndee na Saradesi naxee mu nɔxɔxi fe ɲaaxi ra. Nee fama nɛ ɲɛrɛde n sɛɛti ma, donma fiixɛ ragoroxi e ma, barima na nan findixi e xa wali sare ra.»

5 «Naxan na geeni, donma fiixɛ ragoroma a ma. N mu a xili bama simaya buki kui, n a xa fe falama nɛ n Baba Ala bɛ a xa malekɛe ya xɔri. 6 Tuli na naxan bɛ, a xa a tuli mati Ala Xaxili Sɛniyɛnxi xa masenyi ra danxaniyatɔɛ ɲamae bɛ.»

7 A sɛbɛ Filadelifiya danxaniyatɔɛ ɲama xa malekɛ ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Sɛniyɛntɔɛ nɔndi falɛ ra, Dawuda xa saabi na naxan yi ra, naxan naadɛ rabima mixi mu nɔ a balande, naxan naadɛ balanma mixi mu nɔ a rabide: 8 «N wo xa wali kolon. N a kolon wo sɛnbɛ mu gbo, kɔnɔ wo bara n ma masenyi rabatu, wo mu n yanfa. Na kui, n bara naadɛ nde rabi wo ya ra, mixi mu nɔma naxan balande. 9 N fama nɛ mixie sade wo bɛlɛxɛ naxee a falama e yɛtɛ bɛ a Yuwifie, kɔnɔ e findixi Sentanɛ xa ɲama nan na. E na wule nan falafe. N fama nɛ e ra, e xa e magoro wo bɛ, e xa a kolon wo rafan n ma. 10 Wo to n ma masenyi rabatu tunnabɛxi kui, n fan wo ratangama nɛ na waxati xɔrɔxɔɛ ma naxan fama duniɲa lide, a fa duniɲa mixi birin mato. 11 A gbe mu luxi n xa fa. Wo naxa wo xa danxaniya bɛɲin, alako mixi yo naxa wo sare fanyi ba wo yi ra.»

12 «Naxan na geeni, n a findima n Marigi Ala xa hɔrɔmɔbanxi kinki ra, a xa lu mɛnni abadan. N nan n Marigi Ala xili nun n Marigi Ala xa taa xili sɛbɛma nɛ a ma. Na taa findixi Darisalamu nɛɛnɛ nan na, Ala naxan nagoroma kelife koore ma. N nan n xili nɛɛnɛ fan sɛbɛma nɛ a ma. 13 Tuli na naxan bɛ, a xa a tuli mati Ala Xaxili Sɛniyɛnxi xa masenyi ra danxaniyatɔɛ ɲamae bɛ.»

14 A sɛbɛ Layodiseya danxaniyatɔɛ ɲama xa malekɛ ma, masenyi nan ya naxan fatanxi Isa ra, naxan findixi Ala sago rakamali ra, a xa seede laxixɛ, Ala xa daalie daaxi naxan saabui ra: 15 «N wo xa wali kolon. Wo mu xinbeli, wo mu wolen. A xɔli n ma wo xa natɛ tongo, wo xa xinbeli, xa na mu a ra wo xa wolen. 16 Wo to fa luxi a tagi, wo mu wolen, wo mu xinbeli, n wo raboloma nɛ. 17 Wo bara a fala, ‹Bannamixie nan muxu ra, muxu hayi mu na fefe ma.› Wo mu a kolon a wo findixi tɔɔrɔmixie nan na, a nun misikiinɛe, setaree, dɔnxuie, nun mixi mageli. 18 N marasi naxan fima wo ma, wo xa xɛɛma fanyi sara n ma, xɛɛma naxan gbi baxi tɛ ra, alako wo xa findi bannamixie yati ra. Wo xa donma fiixɛ sara n ma, wo xa na ragoro wo ma, alako wo xa ba tixi wo

mageli ra, yaagi xa ba wo ma. Wo man xa ya
seri sara n ma, alako wo xa fe igbɛ. [19] N nan
n xanuntenyie nan xuruma, n e matinxin.
Wo xa wakili, wo xa tuubi. [20] N tixi naadɛ ra,
n na a kɔnkɔnfe. Xa mixi nde n xui mɛ, a
naadɛ rabi n bɛ, n soma nɛ a xɔnyi, muxu fa
muxu dɛge yire keren.»
[21] «Naxan na geeni, a luma n sɛɛti ma
n ma kibanyi kui, alɔ n tan fan to geeni,
n fa n magoro n Baba Ala sɛɛti ma a xa
kibanyi kui. [22] Tuli na naxan bɛ, a xa a
tuli mati Ala Xaxili Sɛniyɛnxi xa masenyi ra
danxaniyatɔɛ ɲamae bɛ.»

4

Ala xa kibanyi ariyanna

[1] Na birin to dangi, n naxa ariyanna naadɛ
rabixi to koore ma. N man naxa xui nde
mɛ, n nu bara naxan singe mɛ. A sɛnbɛ nu
gbo alɔ sara. A naxa a masen n bɛ, «I xa
te bebiri, n xa fe masen i bɛ naxan fama
rabade.» [2] Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa n suxu
keren na. N naxa kibanyi nde to ariyanna,
mangɛ magoroxi a kui. [3] A nɔrɛ nu yanbama
alɔ gɛmɛ tofanyi mayilenxie, senkui tofanyi
nu na a xa kibanyi rabilinyi.
[4] Kibanyi mɔxɔɲɛn nun naani nu na Ala
xa kibanyi rabilinyi, fori mɔxɔɲɛn nun
naani magoroxi e kui. Donma fiixɛ nu
ragoroxi e ma, mangɛ katanyi xɛɛma daaxi
nu saxi e xun na. [5] Seyamakɔnyi nun
galanyi xuie nu minima kibanyi kui. Lan-
pui solofere nu dɛxɛma kibanyi ya i. Nee
misaalixi Ala Xaxili kamalixi nan na. [6] Baa
tinse fan nu na kibanyi ya i.
Nimase naani nu na Ala xa kibanyi ra-
bilinyi, yae nu na e yatagi nun e kobe ma.
[7] Nimase singe nu maniyaxi yɛtɛ nan na, a
firin nde nu maniyaxi ningeyɔrɛ nan na,
a saxan nde nu maniyaxi adamadi nan na,
a naani nde nu maniyaxi xaruma nan na,
naxan ɲɛrɛma koore ma. [8] Na nimase naani
birin, gabutenyi senni nu na e ma. Yae fan
nu na e bɛ yire birin, e gabutenyie fari nun
e bun ma. Kɔɛ nun yanyi e nu luma a fala
ra,
«Marigi Ala sɛniyɛn,
Marigi Ala sɛniyɛn,
Marigi Ala sɛniyɛn.
A findixi Sɛnbɛ Kanyi nan na
naxan na xoro, to, nun tina.»
[9] Na nimase naani nu fa Mangɛ matɔxɔ, e
mangɛ binya naxan magoroxi kibanyi kui, e
mangɛ tantu, naxan ɲiɲɛ a ra abadan, [10] na
fori mɔxɔɲɛn nun naani, e felenma bɔxi ma
Mangɛ ya i, naxan magoroxi kibanyi kui, e
fa a batu naxan ɲiɲɛ a ra abadan. E nu e xa
mangɛ katanyi ba e xun na, e nu e sa kibanyi
san na, e nu fa a fala, [11] «Muxu Marigi Ala,
matɔxɔɛ, binyɛ, nun sɛnbɛ na i tan nan bɛ,
barima i tan nan se birin daaxi, i tan nan na
birin ɲanigexi, i tan nan na birin nagirixi.»

5

Buki nde rabife

[1] Na dangi xanbi, n naxa Ala to a xa
kibanyi kui, buki nde nu na a xɔnyɛ, sɛbɛli
tixi a kui nun a fari, a mabalanxi a balanse
solofere ra. [2] N naxa malekɛ sɛnbɛma nde
to, a a falama a xui itexi ra, «Nde nɔma yi
buki rabide, nde nɔma a balansee bade a
ma?» [3] Nimase yo mu nu na koore ma, bɔxi
ma, xa na mu a ra bɔxi bun ma, naxan nu
nɔma na buki rabide, a a kui mato. [4] Na kui,
n naxa wa a gbegbe ra, barima nimase yo
mu nu na, naxan nu nɔma na buki rabide,
a a kui mato. [5] Fori nde naxa a fala n bɛ, «I
naxa wa, Yuda bɔnsɔɛ xa yɛtɛ, naxan findixi
Dawuda bɔnsɔɛ ra, a bara geeni. A tan
nan nɔma na buki nun a balanse solofere
rabide.»
[6] Na tɛmui n naxa Yɛxɛɛyɔrɛ to a tixi
kibanyi nun na nimase naani nun na forie
tagi. Na Yɛxɛɛyɔrɛ nu luxi nɛ alɔ a kɔn nax-
abaxi. Feri solofere nun ya solofere nu na
a bɛ, naxee misaalixi Ala Xaxili Sɛniyɛnxi
kamalixi ra, naxan nu bara xɛɛ duniɲa yire
birin ma. [7] Yɛxɛɛyɔrɛ naxa a maso Ala ra,
naxan nu magoroxi kibanyi kui, a fa buki
rasuxu Ala yirefanyi xɔnyɛ.
[8] A to buki masɔtɔ, na nimase naani nun
na fori mɔxɔɲɛn nun naani, e naxa suyidi
Yɛxɛɛyɔrɛ bɛ. Kɔra nu na e birin yi ra, a
nun surayi sase xɛɛma daaxi naxee rafexi
surayi ra, naxan misaalixi sɛniyɛntɔɛe xa
Ala maxandie ra. [9] E naxa bɛɛti nɛɛnɛ nde
ba, e nu a fala,
«I tan nan daxa yi buki tongode,
i tan nan daxa a balansee rabide,
barima i bara i yɛtɛ ba sɛrɛxɛ ra,
i bara adamadie xunsara Ala bɛ i wuli saabui
ra,
adamadi naxee kelixi bɔnsɔɛ birin,
naxee xui birin falama,
naxee fatanxi ɲamanɛ nun si birin na.
[10] I bara na adamadie findi sɛrɛxɛdubɛe ra
muxu Marigi Ala bɛ.

I bara e raso Ala xa mangɛya niini bun ma.
E fama nɛ dunijna yamaride.»

[11] Na tɛmui n naxa malekɛ wulu wulu
wuyaxi to, n naxa e xui mɛ Ala xa kibanyi,
na forie, nun na nimasee rabilinyi. [12] E
naxa a fala e xui itexi ra, «Yɛxɛɛyɔrɛ naxan
baxi sɛrɛxɛ ra, a daxa a xa sɛnbɛ, ban-
naya, lɔnni, nɔɛ, binyɛ, matɔxɔɛ, nun tantui
sɔtɔ.» [13] Nimase naxan birin na koore ma,
bɔxi fari, bɔxi bun ma, baa ma, a nun daalise
birin, n nee birin xui mɛ nɛ, e nu fa a
fala, «Matɔxɔɛ, binyɛ, tantui, nun sɛnbɛ na
Ala bɛ naxan magoroxi kibanyi kui, a nun
Yɛxɛɛyɔrɛ bɛ abadan.» [14] Na nimase naani
naxa a ratin, «Amina.» Forie naxa e felen
bɔxi ma, e Ala nun Yɛxɛɛyɔrɛ batu.

6

Buki balansee

[1] N naxa Yɛxɛɛyɔrɛ to buki balanse singe
rabi ra. N naxa nimase nde xui mɛ kelife
na nimase naani tagi. A xui sɛnbɛ nu gbo
alɔ galanyi. A naxa a fala, «Fa.» [2] Na dangi
xanbi, n naxa soe fiixɛ nde to, xali suxuxi a
ragima yi, mangɛ katanyi saxi a xun ma, a
fa siga xunnakeli kui, a man xa sa geeni.
[3] A to buki balanse firin nde rabi, n naxa
nimase firin nde xui mɛ. A naxa a fala,
«Fa.» [4] Soe gbeeli naxa mini. E naxa a
ragima yamari a xa bɔɲɛsa ba dunijna kui,
alako adamadie xa nu e bore kɔn naxaba.
Santidɛgɛma belebele naxa so a yi ra.
[5] A to buki balanse saxan nde rabi, n
naxa nimase saxan nde xui mɛ. A naxa a
fala, «Fa.» N naxa soe fɔɔrɛ to. Sikeeli nu
suxuxi a ragima yi ra. [6] N naxa xui nde
mɛ na nimase naani tagi, «Mɛngi kilo keren
sare lanma lɔxɔɛ keren wali sare nan ma.
Fundenyi maniyɛ kilo saxan lanma lɔxɔɛ
keren wali sare nan ma. I naxa ture nun
wɛni xun nakana.»
[7] A to buki balanse naani nde rabi, n naxa
na nimase naani nde xui mɛ. A naxa a fala,
«Fa.» [8] N naxa soe burɛxɛ xinde daaxi to. A
ragima xili nɛ «Faxɛ,» laaxira nu biraxi a
fɔxɔ ra. Nɔɛ naxa so e yi ra dunijna sɛɛti
keren xun ma a sɛɛti naani ya ma, alako
e xa mixie faxa santidɛgɛma ra, kaamɛ ra,
wuganyi ra, a nun sube xaaɲɛxie ra, naxee
na wula i.
[9] A to buki balanse suuli nde rabi, n naxa
mixie nii to sɛrɛxɛbade bun ma, mixi naxee
kɔn nu bara raxaba barima e nu birama Ala
xa masenyi nan fɔxɔ ra, e findi a xa seedee
ra. [10] E naxa a fala e xui itexi ra, «Marigi
sɛniyɛnxi nɔndi falɛ, i buma han tɛmui
mundun fafe ra kiiti sade, alako muxu gbe
xa ɲɔxɔ dunijna mixie ma naxee bara muxu
faxa?» [11] Donma kuye fiixɛ naxa so e birin
yi ra. Mixi nde naxa a fala e bɛ e xa mamɛ
ti sinden, han e walibooree nun e ngaxak-
erenyie xasabi xa kamali naxee lanma e xa
faxa alɔ e tan.
[12] A to buki balanse senni nde rabi, bɔxi
naxa sɛrɛn sɛnbɛ ra, soge naxa ifɔɔrɔ alɔ
sunnun donma fɔɔrɛ, kike naxa lu alɔ wuli,
[13] tunbuie naxa bira bɔxi ma, alɔ foye bele-
bele xɔrɛ bogi rabirama ki naxɛ. [14] Koore
naxa ba na, alɔ kɛɛdi makuntanma ki naxɛ
a xa ragata. Geyae nun surie fan naxa keli
e yire. [15] Dunijna mangɛe, kuntigie, sɔɔri
yareratie, bannae, sɛnbɛmae, konyie, nun
lasirie, e birin naxa e nɔxun yilie kui a nun
geya gɛmɛe longori ra. [16] E nu fa a fala
geyae nun fanyee bɛ, «Wo bira muxu ma,
wo xa muxu nɔxun Ala ma, naxan magoroxi
mangɛ kibanyi kui, a nun Yɛxɛɛyɔrɛ xa
xɔnɛ ma.» [17] E xa xɔnɛ lɔxɔɛ xungbe bara a
li. Nde nɔma a yɛtɛ ratangade na ma?

7

Ala xa ɲama

[1] Na dangi xanbi, n naxa malekɛ naani to,
e tixi dunijna tunxui naani ra. E nu dunijna
foye naani ratima, alako foye naxa mini
bɔxi ma, baa ma, xa na mu sansie ma. [2] N
naxa malekɛ gbɛtɛ fan to a kelife sogetede
mabiri, Ala Ɲijnɛ xa tɔnxuma suxuxi a yi
ra. A naxa a masen a xui itexi ra, na
malekɛ naanie bɛ, naxee nu yamarixi fe
xɔnɛ rabade bɔxi nun baa ra, [3] «Wo naxa wo
bɛlɛxɛ din bɔxi nun baa nun wuri bilie ra
sinden, han muxu xa gɛ tɔxunma sade Ala
xa walikɛe tigi ma. [4] N naxa na walikɛe kɔnti
xasabi mɛ, Ala xa tɔnxuma saxi naxee ma. E
findi mixi wulu kɛmɛ wulu tongo naani nun
wulu naani nan na, kelife Isirayila bɔnsɔɛ
birin ya ma.
[5] Mixi wulu fu nun firin Yuda bɔnsɔɛ ya ma
naxee matɔnxumaxi,
mixi wulu fu nun firin Ruben bɔnsɔɛ ya ma,
mixi wulu fu nun firin Gadi bɔnsɔɛ ya ma,
[6] mixi wulu fu nun firin Aseri bɔnsɔɛ ya ma,
mixi wulu fu nun firin Nafatali bɔnsɔɛ ya
ma,

mixi wulu fu nun firin Manasi bɔnsɔɛ ya ma,
7 mixi wulu fu nun firin Simeyɔn bɔnsɔɛ ya ma,
mixi wulu fu nun firin Lewi bɔnsɔɛ ya ma,
mixi wulu fu nun firin Isakari bɔnsɔɛ ya ma,
8 mixi wulu fu nun firin Sabulon bɔnsɔɛ ya ma,
mixi wulu fu nun firin Yusufu bɔnsɔɛ ya ma,
mixi wulu fu nun firin Bunyamin bɔnsɔɛ ya ma naxee matɔnxumaxi.»

9 Na dangi xanbi, n naxa ɲama gbegbe to, naxan mu nu nɔma kɔntide, kelife si birin, bɔnsɔɛ birin, xabilɛ birin, nun xui birin. E nu tixi Ala xa kibanyi nun Yɛxɛɛyɔrɛ ya i, donma kuye fiixɛ ragoroxi e ma, tugi fɛnsɛ suxuxi e yi. 10 E naxa a masen e xui itexi ra, «Kisi na muxu Marigi Ala bɛ naxan magoroxi kibanyi kui, nun Yɛxɛɛyɔrɛ bɛ.» 11 Malekɛe nu tixi kibanyi, forie nun nimase naanie rabilinyi, e naxa e yatagi rafelen bɔxi ma, e Ala batu 12 yi fe falɛ ra, «Amina. Matɔxɔɛ, nɔrɛ, lɔnni, tantui, binyɛ, nɔɛ fanyi, nun sɛnbɛ na muxu Marigi Ala nan bɛ abadan. Amina.»

13 Na tɛmui fori nde naxa n maxɔrin, «Nde na na mixie ra donma fiixɛ ragoroxi naxee ma? E kelixi minden?» 14 N naxa a yaabi, «N Marigi, i tan nan a kolon.» A naxa a masen n bɛ, «Mixie nan e ra, naxee kelixi na ɲaxankatɛ xungbe kui. E bara e xa donmae xa Yɛxɛɛyɔrɛ wuli ra, na nan a toxi e xa donmae fiixɛxi. 15 Na nan a toxi e tixi Ala xa kibanyi ya i, e fa a batu kɔɛ nun yanyi a xa hɔrɔmɔlingira kui. E na Ala xa niini bun ma, naxan magoroxi kibanyi kui. 16 Kaamɛ nun ye xɔli mu e suxuma sɔnɔn, soge nun kuye fure mu e tɔɔrɔma sɔnɔn, 17 barima Yɛxɛɛyɔrɛ naxan na kibanyi sɛɛti ma, na nan fama e dɛgede, a e xun ti kisi ye yire ra. Ala fama nɛ e yaye birin nafurukude.»

8

Buki balanse solofere nde rabife

1 A to buki balanse solofere nde rabi, kuye naxa lu yen waxati tagi ɲɔndɔn bun ma. 2 N naxa malekɛ solofere to, naxee nu tixi Ala ya i, sara solofere naxa so e yi ra.

3 Malekɛ gbɛtɛ naxa fa, a ti sɛrɛxɛbade fari, surayi sase xɛɛma daaxi nu na a yi ra. E naxa surayi gbegbe so a yi ra, a nun sɛniyɛntɔɛ birin xa Ala maxandie ra. A naxa na surayi gan sɛrɛxɛbade xɛɛma daaxi ma Ala xa kibanyi ya i. 4 Surayi tuuri naxa te Ala ya i, a nun sɛniyɛntɔɛ xa Ala maxandie, kelife malekɛ bɛlɛxɛ. 5 Malekɛ naxa surayi ganse tongo, a naxa sɛrɛxɛbade tɛ sa a kui, a fa a woli duniɲa ma. Galanyie naxa bula, xuie naxa mɛ, seyamakɔnyie naxa mini, bɔxi naxa sɛrɛn.

6 Malekɛ solofere, sarae nu na naxee yi ra, nee naxa keli, e xa sarae fe. 7 Malekɛ singe to a xa sara fe, balabalanyi nun tɛ naxa goro duniɲa ma, e masunbuxi wuli ra. Bɔxi itaxunxi saxan na, na dɔxɔde saxan nde naxa gan. Wuri bilie itaxunxi saxan na, na dɔxɔde saxan nde naxa gan. Ɲooge xinde birin naxa gan.

8 Malekɛ firin nde to sara fe, geya xungbe, tɛ naxan ganfe, a naxa sin baa ma. Baa itaxunxi saxan na, na dɔxɔde keren naxa findi wuli ra. 9 Baa nimasee itaxunxi saxan na, na dɔxɔde saxan nde naxa faxa. Kunkuie itaxunxi saxan na, na dɔxɔde saxan nde fan naxa kana.

10 Malekɛ saxan nde to sara fe, tunbui dɛxɛxi belebele naxa bira. Xuree itaxunxi saxan na, na tunbui naxa bira na saxan nde ma a nun dulonyie ma. 11 Na tunbui xili nɛ «Xɔnɛ.» Duniɲa ye itaxunxi saxan na, na dɔxɔde saxan nde to findi xɔnɛ ra, adamadi gbegbe naxa faxa na ma.

12 Malekɛ naani nde to sara fe, soge, kike, nun tunbui itaxunxi saxan na, na dɔxɔde saxan nde naxa findi dimi ra. Nde naxa ba yanyi nun kɔɛ xa naiyalanyi ra.

13 Na tɛmui n naxa xaruma nde xui mɛ koore ma, a naxa a fala a xui itexi ra, «Ɲaxankatɛ na duniɲa mixie bɛ, ɲaxankatɛ na e bɛ sara fe tɛmui, malekɛ saxanyie fama naxee fede.»

9

Malekɛe xa sara fe dɔnxɔɛe

1 Malekɛ suuli nde to sara fe, n naxa tunbui to bira ra bɔxi kelife koore ma. E naxa yili tilinxi naadɛ saabi so a yi ra. 2 A naxa na yili naadɛ rabi, tuuri gbegbe naxa mini a kui alɔ tɛ belebele tuuri han soge naxa makoto, kuye naxa idimi. 3 Tugumie naxa mini tuuri kui, e fa goro bɔxi ma. E nu bara sɛnbɛ sɔtɔ alɔ tali. 4 E nu bara yaamari sɔtɔ a falafe ra e naxa din bɔxi ɲooge ra, nun se xinde, a nun wuri bili yo ra. A nu lanma e xa adamadie gbansan nan tɔɔrɔ Ala xa tɔnxuma mu saxi naxee tigi ma. 5 E nu bara yaamari sɔtɔ a falafe ra e naxa adamadie

faxa, e xa e tɔɔrɔ tun kike suuli bun ma. E
nu mixi bunma nɛ alɔ tali. 6 Na lɔxɔɛe, mixie
faxɛ xɔli mawama nɛ na tɔɔrɛ xa fe ra, kɔnɔ
e mu nɔma faxade. Faxɛ xɔli e suxuma nɛ,
kɔnɔ faxɛ a makuyama nɛ e ra.

7 Na tugumie maniyaxi soe nan na, naxee
rawalima gere kui. Mangɛ katanyi xɛɛma
daaxi nu dusuxi e xun na, e yatagie nu luxi
nɛ alɔ mixie. 8 E xunsɛxɛ nu luxi nɛ alɔ
ginɛe xunsɛxɛ. E ɲinyie nu luxi nɛ alɔ yɛtɛ
ɲinyie. 9 Wure makantase nu na e kanke
ma, e gabutenyie nu xui raminima alɔ sɔɔri
ragise xui, soe gbegbe naxan bɛndunma. 10 E
xuli nu mixi bunma alɔ tali, na xɔnɛ nu fa
mixi tɔɔrɔ kike suuli bun ma. 11 E xa yarerati
nu findixi na yili tilinxi xa malekɛ nan na,
naxan xili nu falaxi Eburu xui «Abadon,»
a nu falaxi Girɛki xui «Apoliyon,» na nan
na ki «Yire Kanɛ.» 12 Ɲaxankatɛ singe bara
dangi, firin nan luxi.

13 Malekɛ senni nde to sara fe, n naxa xui
nde mɛ kelife sɛrɛxɛbade xɛɛma daaxi feri
tunxun naanie ma, naxan na Ala ya i. 14 Na
xui naxa a fala malekɛ senni nde bɛ, sara nu
suxuxi naxan yi, «Na malekɛ naani rabɛɲin,
naxee xirixi Efirati xure ma.» 15 Na malekɛ
naanie nu na waxati yati nan mamɛma,
alako e xa adamadi ndee faxa. Adamadie
itaxunxi saxan na, e xa na dɔxɔde saxan nde
faxa. E naxa fulun na wali xili ma.

16 Na soe ragi gali xasabi nu dangi miliyɔn
kɛmɛ firin na. N naxa na kɔnti mɛ. 17 Na
laamatunyi kui n naxa na soee nun e ragie
to. E kanke makantase nu maɲingixi nɛ a
gbeeli, a fɔɔrɛ, nun a nerefunyi daaxi. Soe
xunyie nu luxi alɔ yɛtɛe xunyi. Tɛ, tuuri,
nun soda nu minima e dɛ kui. 18 Duniɲa
mixi itaxunxi saxan na, na dɔxɔde saxan
nde naxa faxa na gbaloe saxanyi mɔɔli ra:
tɛ, tuuri, nun soda naxan nu minima e dɛ
kui. 19 Na soee sɛnbɛ nu na e dɛ nun e xuli
nan kui. E xuli nu maniyaxi bɔximase nan
na, xunyi nu na a bɛ naxan mixi tɔɔrɔma.
20 Mixi naxee mu faxa na gbaloe saabui ra,
e mu gbilen e xa wali kobie fɔxɔ ra. E nu
ɲinnɛe nan batuma, a nun kuyee xɛɛma
daaxi, gbeti daaxi, wure gbeeli daaxi, gɛmɛ
daaxi, nun wuri daaxi, naxee mu nɔma se
tode, naxee mu nɔma fe mɛde, naxee mu
nɔma ɲɛrɛde. 21 Na mixie mu gbilen e xa
faxa tife fɔxɔ ra, e xa manduru walie, e xa
fe ɲaaxie, nun e xa muɲɛe xa fe fɔxɔ ra.

10

Malekɛe xa buki lanmadi

1 N naxa malekɛ sɛnbɛma gbɛtɛ to goro
ra kelife koore nuxui kui. Senkui nu na a
xunyi rabilinyi, a yatagi nu yanbama alɔ
soge, a sanyie nu maniyaxi tɛ nan na. 2 Buki
lanmadi nu na a bɛlɛxɛ, a rabixi. Malekɛ
yirefanyi sanyi nu tixi baa fari, boore fan nu
tixi xare ma. 3 A naxa a xui ramini sɛnbɛ ra,
naxan maniya yɛtɛ xui ra. Galanyi solofere
naxa a xui ratin. 4 Na galanyi solofere xui
to mini, n nu wama na sɛbɛfe, kɔnɔ xui nde
naxa keli koore ma, a a fala n bɛ, «Galanyi
solofere xa masenyi nɔxun, i naxa a sɛbɛ.»
5 Malekɛ naxan sanyi nu tixi baa nun xare
fari, a naxa a yirefanyi bɛlɛxɛ itala koore
ma, 6 a fa a kali Ala ra naxan ɲiɲɛ a ra
abadan, naxan koore, bɔxi, nun baa daa, a
nun e kui se birin. A naxa a masen a waxati
mu fa dugundife sɔnɔn. 7 Malekɛ solofere
nde na a xa sara fe tɛmui naxɛ, Ala gundo
fama nɛ kamalide alɔ a nu bara a masen a
xa konyi namiɲɔnmɛe bɛ ki naxɛ.
8 Na xui naxan nu bara wɔyɛn n bɛ kelife
koore ma, na man naxa a masen n bɛ, «Siga,
i sa buki lanmadi rabixi tongo naxan na
malekɛ bɛlɛxɛ, malekɛ naxan sanyi tixi baa
nun xare fari.» 9 N naxa siga na malekɛ yire,
n fa a maxandi a xa na buki lanmadi so n yi
ra. A naxa a fala n bɛ, «I xa a tongo, a don. A
xɔnɛ rasoma nɛ i furi, kɔnɔ a ɲɔxunma nɛ i
dɛ kui alɔ kumi.» 10 N naxa na buki lanmadi
tongo malekɛ bɛlɛxɛ, n naxa a don. A nu
ɲɔxun n dɛ kui alɔ kumi, kɔnɔ a to n furi kui
li, a naxa findi xɔnɛ ra. 11 Na tɛmui a naxa a
fala n bɛ, «A lanma i man xa wɔyɛn Ala xili
ra ɲamanɛe xa fe ra, sie xa fe ra, xui gbɛtɛ
falɛe xa fe ra, nun mangɛ gbegbe xa fe ra.»

11

Taa sɛniyɛnxi nun seede firinyie

1 Malekɛ nde naxa se maniyase wuri daaxi
so n yi ra, a nu fa a fala, «Keli, i xa Ala
xa hɔrɔmɔbanxi nun sɛrɛxɛbade maniya, i
man xa batulae kɔnti. 2 I naxa yire maniya
naxan na tande, barima si gbɛtɛe fama
mɛnni nan tongode, e fa taa sɛniyɛnxi kana
kike tongo naani nun firin bun ma. 3 N
masenyi soma n ma seede firinyie nan yi
ra, e naxan tima n xili ra xi wulu keren
xi kɛmɛ firin nun xi tongo senni bun ma,
sunnun donma ragoroxi e ma. 4 Na seede
firinyie misaalixi oliwi wuri firin nan na, a

nun lanpui firin naxee tixi Daali Marigi ya
i. [5] Xa mixi nde fa wa fe ɲaaxi rabafe e ra,
tɛ nan minima e dɛ kui, a e yaxuie xa fe
kana. Iyo, xa mixi nde wama e tɔɔrɔfe, na
kanyi faxama na mɔɔli nan na. [6] Sɛnbɛ na e
bɛ koore balanfe ra, alako tunɛ naxa fa e xa
namiɲɔnmɛ wali raba tɛmui. Sɛnbɛ na e bɛ
ye masarafe wuli ra, a nun fure ɲaaxi mɔɔli
wuyaxi raminife duniɲa ma e wama a xɔn
ma tɛmui naxɛ.»

[7] Na seede firinyie na gɛ e xa seedeɲɔxɔya
ra, na sube naxan minixi yili tilinxi kui, na
nan e gerema, a nɔ e ra, a e faxa. [8] E furee
sama nɛ taa belebele malande, e Marigi
banban wuri magalanbuxi ma dɛnnaxɛ. Na
taa maniyaxi Sodoma nan na, xa na mu a ra
Misira. [9] Mixie kelima si, bɔnsɔɛ, xui, nun
ɲamanɛ birin nan ma, e fa e fure matode xi
saxan nun a tagi bun ma. E mu tinma mixi
xa e ragata.

[10] Mixie fama sɛɛwade duniɲa ma na
mixi firinyie nan faxafe ra, barima na
namiɲɔnmɛ firinyie nu bara mixie tɔɔrɔ. E
se ndee fi e booree ma na sɛɛwɛ xa fe ra.

[11] Na xi saxan nun a tagi to dangi, Ala naxa
nii raso e fate, e man xa ti e sanyie xun na.
Naxan birin e to, e naxa gaaxu ki fanyi ra.
[12] Na seedee naxa xui sɛnbɛma nde mɛ kelife
koore ma a falafe ra, «Wo xa te han be.» E
naxa te koore ma nuxui kui e yaxuie ya xɔri.
[13] Na tɛmui, bɔxi naxa sɛrɛn. Taa itaxunxi fu
ra, na dɔxɔde fu nde naxa bira. Na bɔxi xa
sɛrɛnyi naxa mixi wulu solofere faxa, mixi
dɔnxɔɛe naxa kaaba, e fa Ala matɔxɔ, naxan
na koore ma.

[14] Ɲaxankatɛ firin nde bara dangi, a gbe
mu luxi a saxan nde fan xa fa.

[15] Malekɛ solofere nde to sara fe, xui itexie
naxa mini koore ma a falafe ra, «Mangɛya
naxan nu na duniɲa ma, na bara findi muxu
Marigi nun a xa Mixi Sugandixi gbe ra. A xa
mangɛya buma nɛ abadan.»

[16] Na fori mɔxɔɲɛn nun naani, naxee nu
magoroxi kibanyie kui Ala ya i, e naxa e
felen bɔxi ma, e Ala batu. [17] E naxa a
fala, «Muxu bara muxu Marigi Ala Sɛnbɛ
Kanyi tantu, naxan nu na singe han to,
barima i bara i sɛnbɛ magaaxuxi ramini, i xa
mangɛya xa ti duniɲa. [18] Namanɛe nu bara
xɔnɔ, kɔnɔ i xa xɔnɛ bara e li, kiiti waxati
bara fa. Na kui, mixi faxaxie makiitima nɛ,
i xa konyi namiɲɔnmɛe e sare sɔtɔma nɛ,
a nun sɛniyɛntɔɛe, nun naxee gaaxuma i
xili ya ra, dimɛdie nun forie. Naxee bara
duniɲa kana, e fan xun nakanama nɛ.» [19] Ala
xa hɔrɔmɔlingira naxan na koore ma, a
naxa rabi, birin naxa Ala xa saatɛ kankira
to naxan na hɔrɔmɔlingira kui. Na tɛmui
seyamakɔnyie, galanyi xuie, bɔxi sɛrɛnyi,
nun balabalanyi belebele naxa mini sɛnbɛ
ra.

12

Ginɛ, dimɛdi, nun sube magaaxuxi

[1] Tɔnxuma belebele naxa mini koore ma.
Soge nu na na ginɛ nde rabilinyi, kike nu
na a sanyi bun ma, tunbui fu nun firin nu
na a xun na alɔ mangɛ katanyi. [2] A nu na
gbelegbelefe tɔɔrɛ kui, barima a nu na di
barife a tɛɛgɛxi naxan ma.

[3] Tɔnxuma gbɛtɛ fan naxa mini koore
ma. Sube magaaxuxi xungbe nde nu na, a
gbeelixi alɔ tɛ, xunyi solofere nu na a bɛ, a
nun feri fu. Mangɛ katanyie nu na a xunyi
solofere birin fari. [4] Tunbui itaxunxi saxan
na, a xuli naxa din na dɔxɔde saxan nde ra,
a e woli bɔxi ma.

Sube magaaxuxi naxa keli, a fa ti ginɛ ya
i naxan nu na di barife, alako a xa na diyɔrɛ
don. [5] Ginɛ naxa di xɛmɛ bari, naxan fama si
birin yamaride a xɔrɔxɔɛ ra. Ginɛ to di bari,
na di naxa te Ala yire, a xa mangɛ kibanyi
na dɛnnaxɛ. [6] Ginɛ naxa a gi, a siga yire nde
gbengberenyi ma Ala nu bara naxan yailan
a bɛ, alako a xa balo mɛnni xi wulu keren xi
kɛmɛ firin nun tongo senni bun ma.

[7] Gere naxa mini koore ma. Minkayilu
nun a xa malekɛe naxa na sube magaaxuxi
nun a xa malekɛe gere, [8] kɔnɔ na sube mu
nɔ Minkayilu nun a xa malekɛe ra. Na kui,
sube magaaxuxi nun a xa malekɛe mu nɔ
sabatide koore ma sɔnɔn. [9] E naxa na sube
magaaxuxi xungbe woli bɔxi ma, a nun a xa
malekɛe. A tan nan findixi na bɔximase fori
ra, naxan xili Ibulisa, xa na mu a ra Sentanɛ.
A bara duniɲa birin madaxu.

[10] Na tɛmui, n naxa xui itexi mɛ koore ma,
a a falama,
«Yakɔsi, kisi tɛmui bara a li,
muxu Marigi Ala sɛnbɛ nun a xa mangɛya,
nun a xa Mixi Sugandixi xa mangɛya bara
fa,
barima naxan nu muxu ngaxakerenyie
kalamuma
muxu Marigi Ala ya i kɔɛ nun yanyi ra,
na bara bira.
[11] Muxu ngaxakerenyie xutu sɔtɔxi a ma

Yɛxɛɛyɔrɛ wuli nun e xa seedeɲɔxɔya nan
saabui ra.
E mu kankan e xa simaya ma,
e mu gaaxu faxɛ ya ra.
12 Na kui, koore nun naxee sabatixi naa,
e xa ɲɛlɛxin.
Kɔnɔ ɲaxankatɛ bara lu bɔxi nun baa ma,
barima Ibulisa bara bira wo mabiri.
A xɔnɔxi barima a bara a kolon
a tɛmui gbegbe mu luxi a bɛ kɔrɛ.»
13 Sube magaaxuxi to a kolon, e bara a
woli bɔxi ma, a naxa bira na ginɛ fɔxɔ ra,
naxan na di xɛmɛ bari. 14 Kɔnɔ xaruma
gabutenyi naxa lu na ginɛ bɛ, alako a xa tu-
gan sigafe ra gbengberenyi ma, a luma balo
ra dɛnnaxɛ waxati saxan nun a tagi bun
ma. Mɛnni a nu bara makuya na bɔximase
ra. 15 Kɔnɔ bɔximase naxa xure ramini a
dɛ kui, a xa ginɛ madula. 16 Na tɛmui bɔxi
naxa na xure ye min, sube magaaxuxi nu
bara naxan namini a dɛ kui, alako a xa na
ginɛ rakisi. 17 Sube magaaxuxi to xɔnɔ na
ginɛ ma, a naxa siga na ginɛ bɔnsɔɛ dɔnxɔɛe
gerede, naxee Ala xa sɛriyɛ rabatuma, e
man la Isa xa seedeɲɔxɔya ra. 18 Na sube
magaaxuxi naxa ti baa dɛ ra mɛyɛnyi fari.

13

Sube naxan texi ye xɔɔra

1 Na dangi xanbi n naxa sube magaaxuxi
nde to te ra ye xɔɔra, feri fu na a xunyi
solofere ma, mangɛ katanyie dɔxɔxi na feri
fu fari. Marasɔtɔ xilie fan nu sɛbɛxi a xun-
yie ma. 2 Na sube magaaxuxi nu maniyaxi
baratɛ nan na, a sanyie sɛnbɛ nu gbo, a dɛ
nu luxi nɛ alɔ yɛtɛ dɛ. Na sube magaaxuxi
naxa a sɛnbɛ, a xa nɔɛ, nun a xa kibanyi lu
sube boore yi ra. 3 Fi ɲaaxi to lu a xunyi
keren ma, a naxa yalan. Na fi to mu a
faxa, duniɲa naxa kaaba, e birin naxa bira
a fɔxɔ ra. 4 Duniɲa mixie naxa tuubi sube
magaaxuxi bɛ, barima a tan nan nu bara nɔɛ
so sube boore yi ra. E man naxa tuubi sube
boore bɛ, e nu a fala, «Nde maniya yi sube
ra, nde nɔma a gerede?»
5 Na sube naxa nɔɛ sɔtɔ a xa yɛtɛ igboe
masenyi nun marasɔtɔɛ falɛ ra. A naxa nɔɛ
sɔtɔ, a xa wali kike tongo naani nun firin
bun ma. 6 A naxa Ala rasɔtɔ, a Ala xili kana,
a Ala xa hɔrɔmɔlingira rasɔtɔ, a nun naxee
sabatixi koore ma. 7 A naxa nɔɛ sɔtɔ alako a
xa sɛniyɛntɔɛe gere, a xa nɔ e ra. A naxa nɔɛ
sɔtɔ bɔnsɔɛ, si, xui, nun ɲamanɛ birin xun
ma. 8 Duniɲa mixi birin fama tuubide a tan
nan bɛ, naxee xili mu sɛbɛxi Yɛxɛɛyɔrɛ kɔn
naxabaxi xa kisi buki kui kabi duniɲa fɔlɛ.
9 Tuli na naxan bɛ, a xa a tuli mati yi
masenyi ra. 10 Konyiya ragirixi mixi naxan
ma, a sigama nɛ konyiya kui. Santidɛgɛma
faxɛ ragirixi mixi naxan ma, na kanyi fan
faxama nɛ santidɛgɛma ra. Sɛniyɛntɔɛe xa
tunnabɛxi nun danxaniya kolonma na nan
kui.
11 Na dangi xanbi n man naxa sube ma-
gaaxuxi gbɛtɛ to a tefe bɔxi bun ma, feri
firin nu na a bɛ alɔ yɛxɛɛ, a nu wɔyɛnma
alɔ sube magaaxuxi. 12 A nu na sube ma-
gaaxuxi singe sɛnbɛ nan nawalife na ya
xɔri, a a niya duniɲa mixi birin xa tuubi na
sube magaaxuxi singe bɛ, naxan xa fi ɲaaxi
nu bara yalan. 13 A nu luma kaabanakoe
belebele raba ra, han a tɛ ragoro bɔxi ma
kelife koore ma mixie ya xɔri. 14 A to na
sɛnbɛ sɔtɔ, a naxa duniɲa mixie madaxu a
xa kaabanakoe ra na sube magaaxuxi singe
ya xɔri. A naxa a fala duniɲa mixie bɛ
e xa kuye yailan naxan maniya na sube
magaaxuxi singe ra, naxan nu bara maxɔnɔ
santidɛgɛma ra, kɔnɔ a mu faxa. 15 E to na
kuye yailan, a naxa nɔɛ sɔtɔ a xa a niya na
kuye xa wɔyɛn, mixi birin xa faxa naxan
mu tuubima na kuye bɛ. 16 A naxa yaamari
fi, dimɛdie nun forie, bannae nun setaree,
lasirie nun konyie, tɔnxuma xa sa e birin
yirefanyi bɛlɛxɛ ma, xa na mu e tigi ma,
17 alako mixi matɔnxumataree naxa sare so,
e naxa sare mati. Na tɔnxuma findixi sube
xili nan na, xa na mu a ra yi kɔnti nan
findixi xili ra. 18 Lɔnni na naxan bɛ, a xa
na kɔnti kolon, barima a adamadi xa fe
masenma. Na kɔnti naxan findixi xili ra a
findixi kɛmɛ senni, tongo senni nun senni
nan na.

14

Yɛxɛɛyɔrɛ nun a xa mixi rakisixie

1 N to n ya rage, n naxa Yɛxɛɛyɔrɛ to a
tixi Siyoni geya fari. Mixi wulu kɛmɛ wulu
tongo naani nun naani nu na a sɛɛti ma,
Yɛxɛɛyɔrɛ xili nun a Baba xili sɛbɛxi e tigie
ma. 2 N naxa xui nde mɛ koore ma, alɔ xure
xungbe, xa na mu a ra alɔ galanyi. A nu
luxi nɛ alɔ mixie nan nu kɔra bɔnbɔfe. 3 E
nu na bɛɛti nɛɛnɛ bafe mangɛ kibanyi ya i,
a nun na nimase naani nun na forie. Mixi
yo mu nu nɔma na bɛɛti matinkande, fo na

dunijna mixi wulu kɛmɛ wulu tongo naani
nun naani naxee xun nu bara sara. [4]E mu nu
yɛnɛ rabaxi ginɛ ra, e nu sɛniyɛn. E birama
na Yɛxɛɛyɔrɛ fɔxɔ ra yire birin. E xun nu
bara sara mixie tagi, alako e xa findi Ala
gbe nun Yɛxɛɛyɔrɛ gbe ra, alɔ sɛrɛxɛ singe
naxan bama Ala bɛ xɛ xaba tɛmui. [5]E dɛ mu
nu wule falaxi, marakɔrɔsi yo mu nu e ma.
[6]N naxa malekɛ gbɛtɛ to a ɲɛrɛ ra koore
ma. Xibaaru fanyi nu na a yi ra dunijna
mixie bɛ, si, bɔnsɔɛ, xui, nun ɲamanɛ birin
bɛ abadan. [7]A naxa a fala a xui itexi ra, «Wo
xa gaaxu Ala ya ra, wo xa a matɔxɔ, barima
a xa kiiti waxati bara a li. Wo xa wo igoro
a bɛ, naxan koore, bɔxi, baa, nun dulonyie
daaxi.»
[8]Malekɛ firin nde nu biraxi a fɔxɔ ra, a
nu fa a fala, «Babilɔn belebele bara bira.
Babilɔn bara bira, naxan ɲamanɛe rasiisixi
a xa fe ɲaaxie ra.»
[9]Malekɛ saxan nde nu biraxi e fɔxɔ ra,
a nu fa a fala a xui itexi ra, «Xa mixi nde
a igoroma na sube bɛ, xa na mu a ra na
kuye bɛ naxan yailanxi a misaali ra, a fa sa
li tɔnxuma na a tigi ma, xa na mu a bɛlɛxɛ
ma, [10]na kanyi fan Ala xa xɔnɛ kolonma
nɛ, a fa lu alɔ siisila naxan beere xɔrɔxɔɛ
minxi. A fama tɔɔrɔde tɛ nun soda xɔɔra,
malekɛ sɛniyɛnxie nun Yɛxɛɛyɔrɛ ya xɔri.
[11]Tuuri naxan tema na tɛ xɔɔra a mu ɲɔnma
abadan. Na mixie, naxee e igoroma na sube
bɛ, xa na mu a ra na kuye bɛ naxan yailanxi
a misaali ra, a fa sa li na sube xili tɔnxuma
saxi e ma, na kanyie mu malabui sɔtɔma kɔɛ
nun yanyi. [12]Sɛniyɛntɔɛ xa tunnabɛxi nan
na ki, naxee Ala xa sɛriyɛ rabatuma, naxee
danxaniyaxi Isa ma.»
[13]N naxa xui nde mɛ koore ma a falafe
ra, «I xa a sɛbɛ a sɛɛwɛ na mixie bɛ,
naxee faxama Ala xa fe kui yakɔsi han
dunijna raɲɔnyi.» Ala Xaxili Sɛniyɛnxi naxa
a masen, «Iyo, nɔndi na a ra. E lan e xa e
malabu e xa wali xɔrɔxɔɛ ma, e xa na wali
sare sɔtɔ.»
[14]N naxa nuxui fiixɛ to. Daali nde nu
magoroxi a fari, naxan maniya adamadi ra.
Mangɛ katanyi xɛɛma daaxi nu saxi a xun
ma, waratɛ xɛɲɛnxi nu na a bɛlɛxɛ. [15]Malekɛ
gbɛtɛ naxa mini hɔrɔmɔlingira kui, a a fala
a bɛ a xui itexi ra, «I xa waratɛ rawali, xɛ
xaba, barima na waxati bara a li, dunijna xɛ
xa xaba. [16]Naxan nu magoroxi nuxui fari,
a naxa waratɛ rawali dunijna ma, dunijna xɛ
naxa xaba.»
[17]Malekɛ gbɛtɛ naxa mini koore
hɔrɔmɔlingira kui, waratɛ xɛɲɛnxi nu na
a bɛlɛxɛ. [18]Malekɛ gbɛtɛ, naxan nu tɛ
yamarima, a naxa keli sɛrɛxɛbade yire, a a
fala a xui itexi ra waratɛ xɛɲɛnxi kanyi bɛ,
«Waratɛ xɛɲɛnxi rawali, wɛni bogie xaba
dunijna, barima e bara mɔ.» [19]Na malekɛ
naxa waratɛ rawali, a fa dunijna wɛni bogi
birin ba, a e sa a sase kui Ala xa xɔnɛ e
maboronma dɛnnaxɛ. [20]Na wali naxa raba
taa fari ma. Mixi wuli naxa na se sase rafe,
a fili a ma han na wuli naxa ikuya kilo kɛmɛ
saxan na, a xa tilinyi fan soe dɛ suxuma.

15

Malekɛ solofere nun gbaloe dɔnxɔɛe

[1]Na dangi xanbi, n man naxa tɔnxuma
xungbe to naxan bara n dɛ ixara. Malekɛ
solofere naxa mini gbaloe dɔnxɔɛ solofere
ra, Ala xa xɔnɛ kamalima naxee ra. [2]N naxa
baa nde to, a luxi alɔ diyaman, a sunbuxi
tɛ ra. Mixi naxee nu bara nɔ na sube ra, a
nun na kuye naxan yailanxi a misaali ra, a
nun a xili xa kɔnti ra, e nu tixi baa fari, Ala
xa kɔrae nu na e bɛlɛxɛ. [3]E nu Ala xa konyi
Munsa xa bɛɛti nan bama, a nun Yɛxɛɛyɔrɛ
xa bɛɛti, a falafe ra, «Muxu Marigi Ala Sɛnbɛ
Kanyi, i xa walie sɛnbɛ gbo! E makaaba!
Dunijna Mangɛ, i xa kira nɔndi na a ra, a man
tinxin. [4]Marigi, nde mu gaaxuma i ya ra?
Nde mu i xili matɔxɔma? I keren peti nan
sɛniyɛn. Ɲamanɛ birin fama nɛ e magorode
i bɛ, barima i bara i xa tinxinyi makɛnɛn.»
[5]Na to dangi, n naxa Ala xa hɔrɔmɔlingira
rabixi to koore ma, saatɛ kankira na
naxan kui. [6]Malekɛ solofere, tɔɔrɛ dɔnxɔɛ
solofere nu na naxee yi ra, e naxa mini
hɔrɔmɔlingira kui, sɛrɛxɛdubɛ dugi fiixɛ
mayanbaxie ragoroxi e ma, bɛlɛti xɛɛma
daaxi balanxi e kanke ma. [7]Nimase keren
na nimase naani ya ma, a naxa tɔnbili
xɛɛma daaxi solofere so na malekɛ solofere
yi ra. Na tɔnbilie nu rafexi Ala xa xɔnɛ
nan na, Ala naxan ɲijnɛ a ra abadan. [8]Tuuri
naxa hɔrɔmɔlingira rafe Ala xa nɔrɛ nun a
sɛnbɛ xa fe ra. Mixi yo mu nu nɔma sode
hɔrɔmɔlingira kui, fo tɔɔrɛ solofere xa wali
xa kamali naxee nu na malekɛ soloferee yi
ra.

16

*T*ɔnbili solofere

[1] N naxa xui xungbe nde mɛ, naxan ke-
lixi hərəmɔlingira kui, a a falama malekɛe
bɛ, «Wo siga, wo xa Ala xa xɔnɛ tɔnbili
soloferee ifili dunijna ma.» [2] Malekɛ singe
naxa siga, a sa a xa tɔnbili ifili dunijna ma.
Na kui, fi ɲaaxi naxa mini mixie ma, na sube
xa tɔnxuma nu saxi naxee ma, naxee nu
tuubima kuye bɛ naxan yailanxi a misaali
ra.

[3] Malekɛ firin nde naxa a xa tɔnbili ifili
baa ma. Baa naxa lu alɔ mixi faxaxi wuli.
Nimase birin naxa faxa, naxee nu na baa
ma.

[4] Malekɛ saxan nde naxa a xa tɔnbili ifili
xuree nun dulonyie ma. E fan naxa findi
wuli ra. [5] N naxa malekɛ xui mɛ, naxan nu
ye yamarima. A naxa a fala, «I tan naxan na
to, i tan naxan na xoro, i tan naxan sɛniyɛn,
i bara kiiti tinxinxi sa, [6] barima e nu bara
sɛniyɛntɔɛe nun namijnɔnmɛe wuli ramini.
I fan bara wuli so e yi ra, e naxan minma. A
lanxi na ki nɛ.» [7] N naxa sɛrɛxɛbade fan xui
mɛ. A naxa a fala, «Iyo, Ala Sɛnbɛ Kanyi, i
xa kiiti birin tinxin, e findixi nɔndi nan na.»

[8] Malekɛ naani nde naxa a xa tɔnbili ifili
soge ma. Soge naxa yaamari sɔtɔ a xa
adamadie gan a tɛ ra. [9] Wuyenyi ɲaaxi naxa
mixie gan. E naxa Ala xili rasɔtɔ, naxan na
tɔɔrɛ birin nasanbaxi. E mu tuubi, e tondi
Ala matɔxɔde.

[10] Malekɛ suuli nde naxa a xa tɔnbili ifili
na sube xa kibanyi ma. A xa mangɛya
naxa lu dimi kui, mixie naxa e nɛnyie xin
ɲaxankatɛ ma, [11] e fa Ala xili rasɔtɔ, naxan
na koore ma, e xa tɔɔrɛ nun e xa fie xa fe ra.
E tondi gbilende e xa wali kobie fɔxɔ ra.

[12] Malekɛ senni nde naxa a xa tɔnbili ifili
Efirati xure xungbe ma. Na xure naxa
xara, alako a xa findi kira ra mangɛe bɛ,
naxee fama kelife sogetede. [13] N naxa
ɲinnɛ sɛniyɛntare saxan to mini ra na sube
magaaxuxi dɛ kui, na sube boore dɛ kui,
a nun na namijnɔnmɛ wule falɛ dɛ kui.
Na ɲinnɛe nu maniyaxi xuuɲɛe nan na.
[14] Sentanɛ xa ɲinnɛe nan nu e ra, naxee
tɔnxumae rabama, e man sigama dunijna
mangɛe maxilide, alako e xa e malan, e xa
gere so Ala Sɛnbɛ Kanyi xa lɔxɔɛ xungbe
ma. [15] «Wo bara a to, n fama tɛrɛnna nan
na, alɔ muɲɛti a gbe wali rabama ki naxɛ.
Sɛɛwɛ na mixi bɛ naxan mu xima, naxan
mu a xa dugi bama. Na kanyi naxa lu a
mageli ra, alako a naxa yaagi.» [16] Ɲinnɛe
naxa dunijna mangɛe malan yire nde naxan
xili falama Eburu xui ra «Aramagedon.»

[17] Malekɛ solofere nde naxa a xa tɔnbili
ifili kuye ma. Xui xungbe nde naxa mini
hərəmɔlingira kui Ala xa kibanyi mabiri,
a a masen, «A bara ɲɔn.» [18] Galanyi naxa
bula, xuie naxa mini, seyamakɔnyie naxa
mini, bɔxi naxa sɛrɛn, naxan maniyɛ mu
nu raba sinden kafi dunijna fɔlɛ. [19] Na taa
xungbe naxa kana alɔ se naxan giraxi dɔxɔ
saxan. Dunijna taae birin naxa bira. Ala
naxa ratu Babilɔn taa gbe ma, a wɛni tɔnbili
fi a ma a xa Ala xa xɔnɛ mankanɛ min.
[20] Surie nun geyae naxa lɔɛ. [21] Balabalanyi
belebelee naxa keli koore ma, e bira mixie
ma. A xɔri keren binya kilo tongo saxan
nun naani ɲɔndɔn. Mixie naxa Ala xili
rasɔtɔ na balabalanyi xa fe ra, barima na
tɔɔrɛ nu gbo a gbe ra.

17

*Babil*ɔn xa kanɛ

[1] Na dangi xanbi, malekɛ keren naxan
nu na na malekɛ tɔnbili kanyi solofere ya
ma, a naxa a fala n bɛ, «Fa be, alako n xa
langoe xungbe xa kiiti masen i bɛ, na langoe
naxan dɔxɔxi xure xungbee dɛ ra.» [2] Dunijna
mangɛe nun na langoe ginɛ naxa fe kobi
raba. E xa mixie fan naxa bira fe ɲaaxie fɔxɔ
ra han e naxa lu alɔ siisilae.

[3] Na malekɛ naxa laamatunyi nde masen
n bɛ. N naxa ginɛ nde to gbengberenyi
ma, a dɔxɔxi sube gbeeli fari, marasɔtɔ
xilie nu sɛbɛxi naxan ma. Xunyi solofere
nu na a ma, feri fu tixi a xun ma. [4] Na
ginɛ nu maxirixi donma gbeeli tofanyi nan
na, kɔnmagore, bɛlɛxɛrasoe, nun xurundɛ
tofanyie nu na a yi ra naxee yailanxi xɛɛma
nun gɛmɛ tofanyie ra. Pɔɔti xɛɛma daaxi
suxuxi a yi ra, fe xɔnxi sɛniyɛntaree nu na a
kui, naxee misaalixi a xa wali ɲaaxi ra. [5] Xili
nde sɛbɛxi a tigi ma gundo daaxi: «Babilɔn
xungbe, yɛnɛlae nun fe ɲaaxie nga.» [6] N
naxa na ginɛ to, a siisixi sɛniyɛntɔɛe wuli
ra, naxee nu findixi Isa xa seedee ra. N to a
to, n dɛ naxa ixara ki fanyi.

[7] Na malekɛ naxa a fala n bɛ, «Munfe ra i
dɛ ixaraxi? N fama nɛ yi gundo tagi rabade
i bɛ, yi ginɛ xa fe ra nun yi sube xunyi
solofere nun feri fu kanyi xa fe ra a dɔxɔxi
naxan fari. [8] I sube naxan to, a nu na na,
kɔnɔ a mu na yakɔsi. A fama nɛ tede yili
tilinxi kui, a fa bɔnɔ. Adamadi naxee xili

mu sɛbɛxi kisi buki kui, kabi dunijna fɔlɛ, e
kaabama nɛ yi sube xa fe ra, barima singe a
nu na, yakɔsi a mu na, kɔnɔ tɛmui naxan sa
fama, a man minima nɛ.»
9 Xaxilima nɔma yi fahaamude: Na xunyi
solofere misaalixi geya solofere nan na,
ginɛ dɔxɔxi naxee fari. 10 Nee man misaalixi
mangɛ solofere nan na. Suuli bara bira,
keren na na, boore mu nu fa sinden. A na
fa, a buma nɛ dondoronti. 11 Sube naxan nu
na na, kɔnɔ a mu na yakɔsi, na misaalixi
mangɛ solomasaxan nde nan na. A fan
na na na mangɛ solofere nan ya ma naxan
fama bɔnɔde.
12 Na feri fu i naxee toxi, nee fan misaalixi
mangɛ fu nan na, naxee mu nu mangɛya
sɔtɔ sinden. E tan nun na sube, e fama
mangɛ nɔɛ nan sɔtɔde waxati keren bun
ma. 13 E waxɔnfe birin lan. E e xa sɛnbɛ nun
e xa mangɛya ragbilenma nɛ na sube ma. 14 E
Yɛxɛɛyɔrɛ gerema nɛ, kɔnɔ Yɛxɛɛyɔrɛ nan
geenima, barima a tan nan findixi marigie
Marigi ra, mangɛe xa Mangɛ. A xa mixi
sugandixie, a xa danxaniyatɔee na a sɛɛti
ma. 15 A naxa a fala n bɛ, «Na xuree i naxee
toxi, na langoe ginɛ dɔxɔxi xure naxee dɛ
ra, e misaalixi ɲamanɛe, bɔnsɔɛe, sie, nun
xuie nan na. 16 Na feri fu nun na sube, i
naxee toxi, e na langoe ginɛ xɔnma nɛ. E
fama nɛ se birin bade a yi ra, e fa a ti a
mageli ra, e a sube don, e a dɔnxɔɛ woli
tɛ xɔɔra, 17 barima Ala nan a ragirixi e xa a
waxɔnfe raba. E xa e xa mangɛya ragbilen
na sube ma, han Ala xa masenyi kamalima
tɛmui naxɛ. 18 Na ginɛ i naxan toxi, a mis-
aalixi dunijna mangɛe xa mangataa xungbe
nan na.»

18

*Babil*ɔn birafe

1 Na dangi xanbi, n naxa malekɛ gbɛtɛ
to goro ra keli koore ma. Nɔɛ xungbe nu
na a yi, a xa nɔrɛ naxa dunijna iyalan. 2 A
naxa a fala a xui itexi ra, «Babilɔn xungbe
bara bira. Babilɔn bara bira, a bara findi
ɲinnɛe xɔnyi ra, ɲinnɛ sɛniyɛntaree nun
xɔni raharamuxie luma dɛnnaxɛ. 3 A kanaxi
nɛ barima si birin bara bira a xa fe ɲaaxie
fɔxɔ ra. Dunijna mangɛe bara lu a sɛɛti ma
a xa wali kobi kui. Dunijna yulɛe fan bara
banna a waxɔnfe saabui ra. E birin luxi nɛ
alɔ siisilae.»
4 N naxa xui gbɛtɛ mɛ keli koore ma a
falafe ra, «N ma ɲama, wo xa mini a ya
ma, alako wo fan naxa lu a xa yunubie kui,
wo xa a xa tɔɔrɛ fan sɔtɔ. 5 A xa yunubie
bara gbo a gbegbe ra. Ala bara ratu a xa
tinxintareya birin ma. 6 Wo xa a xa wali sare
ragbilen a ma dɔxɔ firin. A naxan nabaxi
wo ra, wo xa na raba a tan fan na dɔxɔ
firin. 7 A waxɔnfe xun to nu masaxi tɛmui
birin, wo fan xa a xa tɔɔrɛ xun masa na
ki, a xa sunnun, barima a a fala nɛ a bɔɲɛ
kui, ‹Mangɛ ginɛ nan n na. Kaaɲɛ ginɛ mu
na n na, n mu luma sunnunyi kui abadan.›
8 Na masenyi xa fe ra, a fama yi gbaloe tode
lɔxɔɛ keren: faxɛ, sunnunyi, nun kaamɛ. A
ganma nɛ tɛ ra, barima Marigi Ala Sɛnbɛma
nan a makiitixi.»

9 Dunijna mangɛ birin naxee bara bira a xa
fe ɲaaxie nun a waxɔnfee fɔxɔ ra, e fama
nɛ wade. E na a to a xa taa na ganfe, e
sunnunma nɛ. 10 E lu yire makuye barima
e gaaxuxi a xa tɔɔrɛ ya ra. E nu fa a fala,
«Ɲaxankatɛ na Babilɔn bɛ. Ɲaxankatɛ na na
taa xungbe sɛnbɛma bɛ. A bara makiiti lɛɛri
keren bun ma.»

11 Dunijna yulɛe wama nɛ a xa fe ra, e
sunnunma nɛ, barima mixi mu na naxan e
xa kotee sarama sɔnɔn, 12 kote naxan findixi
xɛɛma ra, gbeti, gɛmɛ tofanyie, dugi gɛsɛ
daaxi, dugi gbeeli, wuri fanyi, sili ɲinyi
masolixi, wuri fanyi masolixi, yɔxui, wure,
gɛmɛ xɔrɔxɔɛ, 13 donse ɲɔxunmɛ, surayi
mɔɔli birin, labundɛ, wɛni, ture, farin fanyi,
ningee, yɛxɛɛe, soee, sɔɔri ragisee, nun
konyie. 14 «I waxɔnfe birin bara makuya i ra,
na se fanyie bara lɔɛ i ma. I mu nee sɔtɔma
sɔnɔn.» 15 Yulɛ naxee bannaxi a saabui ra, e
fan luma nɛ yire makuye, barima e gaaxuxi
a xa tɔɔrɛ ya ra. E wama nɛ, e lu sunnunyi
kui. 16 E nu a fala, «Ɲaxankatɛ na na taa
xungbe bɛ, ɲaxankatɛ na a bɛ, naxan nu
wama dugi fiixɛ, dugi gbeeli, xɛɛma, nun
gɛmɛ tofanyie xɔn.»

17 A xa naafuli birin bara kana na waxati
kerenyi kui. Kunkui raɲɛrɛe nun mixi
naxan birin kunkui wali nde rabama, e
luma nɛ yire makuye, 18 e fa a fala e xui
itexi ra na taa xungbe ganxi ya ra, «Yi
taa, a maniyɛ mu na.» 19 E fama nɛ xube
masode e xunyi ma, e wa, e lu sunnunyi
kui, e a fala, «Ɲaxankatɛ na na taa xungbe
bɛ, ɲaxankatɛ na na taa bɛ kunkui kanyie
bannaxi dɛnnaxɛ. Na taa bara findi gbeng-
berenyi ra na waxati kerenyi kui.»

[20] «Naxee na koore, wo xa ɲɛlɛxin na
taa xa ɲaxankatɛ xa fe ra. Sɛniyɛntɔɛe,
Ala xa xɛɛrae, nun namiɲɔnmɛe, wo tan
xa ɲɛlɛxin, barima Ala bara wo gbeɲɔxɔ.»
[21] Na tɛmui malekɛ sɛnbɛma nde naxa gɛmɛ
xungbe tongo naxan nu luxi alɔ se luxutase,
a naxa a woli baa ma a falafe ra, «Babilɔn
taa xungbe birama nɛ a ɲaaxi ra alɔ yi gɛmɛ.
Mixi mu a toma sɔnɔn.»
[22] «I xa sigie mu mɛma sɔnɔn, naxee
sama kɔra, xule, nun sara xui ra. Wali xui
mu minima i xɔnyi sɔnɔn, maale din xui
fan mu luma i xɔnyi sɔnɔn. [23] Lanpui xa
naiyalanyi mu toma i xɔnyi sɔnɔn. Futi
xirimae xa ɲɛlɛxin xui mu mɛma i xɔnyi
sɔnɔn, barima i xa yulɛe nu bara findi mixi
xungbee ra duniɲa, i bara si birin natantan
i xa fe ɲaaxie saabui ra. [24] Namiɲɔnmɛe nun
sɛniyɛntɔɛe wuli bara mini i xɔnyi, a nun
naxee kɔn bara raxaba bɔxi ma.»

19

Ala xa tantui

[1] Na to dangi, n naxa ɲama xungbe xui
mɛ koore ma a fala ra, «Ala tantu. Kisi,
xunnakeli, nun sɛnbɛ na muxu Marigi Ala
bɛ, [2] barima a xa kiiti tinxin, a findixi nɔndi
nan na. A bara langoe ginɛ makiiti, naxan
nu bara duniɲa ratantan a xa fe ɲaaxie ra.
Ala bara a xa konyie wuli gbeɲɔxɔ a ma.»
[3] Nama man naxa a fala a firin nde, «Ala
tantu. Babilɔn tuuri tema nɛ abadan.»
[4] Na fori mɔxɔŋɛn nun naani, nun na
nimase naani naxa e felen bɔxi, e Ala batu
naxan nu magoroxi kibanyi kui, a falafe ra,
«Amina, Ala tantu.»
[5] Xui nde naxa mini kibanyi, a falafe
ra, «Ala xa konyie, wo xa won Marigi Ala
matɔxɔ, wo tan naxee gaaxu a ya ra, wo tan
dimɛe nun forie.»
[6] N naxa ɲama xungbe xui mɛ naxan
sɛnbɛ gbo alɔ xure wundu xui, xa na mu
a ra galanyi xui. E naxa a fala, «Ala tantu,
barima Ala Sɛnbɛ Kanyi, won Marigi Ala
bara so a xa mangɛya kui. [7] Won xa sɛɛwa,
won xa ɲɛlɛxin, won xa a binya, barima
Yɛxɛɛyɔrɛ xa futi xiri tɛmui bara a li. A
naxan dɔxɔma, a bara gɛ a yɛtɛ yailande.
[8] A naxan dɔxɔma a bara dugi fiixɛ tofanyi
ragoro a ma, naxan misaalixi sɛniyɛntɔɛe
xa kɛwali tinxinxie ra.»
[9] Malekɛ naxa a fala n bɛ, «I xa a
sɛbɛ, ‹Ɲɛlɛxinyi na mixie bɛ naxee maxilixi
Yɛxɛɛyɔrɛ xa futi xiri malanyi.›» A naxa a
fala n bɛ, «Ala xa nɔndi nan na ki.» [10] N
naxa n xinbi sin a bun ma n xa a batu,
kɔnɔ a naxa a fala n bɛ, «Ade, i naxa na
raba. N fan findixi Ala xa konyi nan na
alɔ i tan nun i ngaxakerenyi naxee bara la
Isa xa seedeɲɔxɔya ra. I xa Ala nan batu.
Isa xa seedeɲɔxɔya findixi namiɲɔnmɛ xa
masenyi xɔri nan na.»
[11] Na dangi xanbi n naxa koore to rabi ra,
soe fiixɛ tixi na, a ragima xili Dugutɛgɛ nun
Nɔndi falɛ. A gere soma tinxinyi nan na, a
kiiti sa tinxinyi kui. [12] A yae nu luxi nɛ alɔ tɛ,
mangɛ katanyi naxan yailanxi gɛmɛ tofanyi
ra nu dusuxi a xun na. A xili sɛbɛxi a ma,
xili mixi yo mu naxan kolon bafe a tan na.
[13] A xa dugi bundaxi wuli ra. A xili nɛ Ala xa
Masenyi. [14] Koore sɔɔri gali nu biraxi a fɔxɔ
ra e xa soe fiixɛe fari, dugi fiixɛ tofanyie fan
nagoroxi e ma. [15] Santidɛgɛma xɛɲɛnxi nu
minixi a dɛ i, alako a xa ɲamanɛe gere, a
xa e yamari sawuri sɛnbɛma ra, Ala Sɛnbɛ
Kanyi xa xɔnɛ xa kamali. [16] A sɛbɛxi a xa
dugi xungbe ma, a nun a tabe ma, «Mangɛe
xa Mangɛ, marigie Marigi.»
[17] N naxa malekɛ to, a tixi soge fari. A
naxa a fala a xui itexi ra xɔni birin bɛ naxee
nu na koore ma, «Wo fa Ala xa xunnakeli
yire, [18] wo xa mangɛe sube don, a nun
sɔɔri mangɛe sube, sɛnbɛmae sube, soee
sube, soe ragie sube, lasiri nun konyie sube,
dimɛe nun forie sube.»
[19] N naxa na sube to, a nun duniɲa
mangɛe nun e xa sɔɔrie. E birin nu malanxi
alako e xa na soe fiixɛ ragima nun a xa sɔɔri
gali gere.
[20] Soe fiixɛ ragima naxa na sube ɲaaxi
suxu, a nun na namiɲɔnmɛ wule falɛ, naxan
nu bara mixie madaxu tɔnxumae ra, sube
xa tɔnxuma nu saxi mixi naxee ma, a nun
naxee nu bara na sube xa kuye batu. Na
firinyie birin naxa woli tɛ nun soda xɔɔra.
[21] Santidɛgɛma naxan nu minima soe fiixɛ
ragima dɛ kui, a naxa booree faxa, xɔnie fa
e sube don.

20

Sentanɛ raɲɔnyi

[1] Na dangi xanbi, n naxa malekɛ to goro
ra kelife koore ma, yili tilinxi naadɛ saabi
nun yɔlɔnxɔnyi belebele nu na a yi ra. [2] A
naxa na sube magaaxuxi suxu, na bɔximase
fori, naxan findixi Ibulisa ra, na nan na ki
Sentanɛ. A naxa a xiri, a xa lu na ki ɲɛ wulu

keren bun ma. [3] A naxa a woli yili tilinxi
kui, a naadɛ balan, a tɔnxuma sa naadɛ ma,
alako a naxa mini sie madaxude han na ɲɛ
wulu keren xa kamali. Na xanbi a lanma a
xa fulun waxati dunkedi bun ma.
[4] N naxa kibanyi ndee to. Mixi naxee
magoroxi e kui, nee nu bara yaamari sɔtɔ e
xa kiiti sa. N naxa mixie to naxee xunyie
nu bara ba e dɛ i Isa xa seedeɲɔxɔya nun
Ala xa masenyi xa fe ra. N man naxa mixie
to naxee mu nu tuubi na sube nun a xa
kuye bɛ, na sube xili mu nu sɛbɛxi e tigi
ma, xa na mu a ra e bɛlɛxɛ ma. E nu bara
keli faxɛ ma, e ɲiɲɛ, e yaamari raba Ala xa
Mixi Sugandixi sɛɛti ma ɲɛ wulu keren bun
ma. [5] Boore mixi faxaxie mu nu kelixi faxɛ
ma sinden, fo na ɲɛ wulu keren xa kamali.
Marakeli singe nan na ki. [6] Ɲɛlɛxinyi nun
sɛniyɛnyi na mixie bɛ naxee bara lu na
marakeli singe kui. Saya firin nde mu nɔma
e lide sɔnɔn. E findima nɛ Ala nun Ala
xa Mixi Sugandixi xa sɛrɛxɛdubɛɛ ra, e fa
yaamari ti a sɛɛti ma ɲɛ wulu keren bun ma.
[7] Na ɲɛ wulu keren na kamali tɛmui naxɛ,
Sentanɛ minima nɛ a xa geeli kui, [8] a siga
duniɲa birin sie madaxude, alɔ Gogo nun
Magogo, a e malan gere xili ma. E xasabi
luma nɛ alɔ mɛyɛnyi naxan na baa dɛ ra.
[9] Sie kelima nɛ duniɲa yire birin, e fa Ala
xa ɲama rabilin a xa taa xanuxi kui. Kɔnɔ
na tɛmui tɛ goroma nɛ kelife koore ma, a fa
e sɔntɔ. [10] Ibulisa naxan nu sie madaxuma,
a tan bara woli tɛ nun soda xɔɔra, na sube
nun na namiɲɔnmɛ wule falɛ na dɛnnaxɛ.
E ɲaxankatama nɛ naa kɔɛ nun yanyi ra
abadan.
[11] Na dangi xanbi, n naxa kibanyi xungbe
fiixɛ to, Ala magoroxi a kui. Bɔxi nun koore
naxa e gi a ya ra, e lɔɛ. [12] N naxa mixi faxaxie
to, forie nun dimɛɛ, e birin tixi kibanyi ya
i. Bukie naxa rabi, boore buki fan naxa rabi
naxan findixi kisi buki ra. Mixi faxaxie naxa
makiiti e kɛwali ra naxan nu sɛbɛxi na bukie
kui. [13] Mixi faxaxie naxee nu na baa ma,
nee naxa keli. Mixi faxaxie naxee nu na
aligiyama, nee fan naxa keli, e birin naxa
makiiti e kɛwali ma. [14] Faxɛ nun aligiyama
naxa woli tɛ xɔɔra, naxan findixi faxɛ firin
nde ra. [15] Mixi naxan birin xili mu nu sɛbɛxi
kisi buki kui, e naxa woli tɛ xɔɔra.

21

Koore nɛɛnɛ nun bɔxi nɛɛnɛ

[1] N naxa koore nun bɔxi nɛɛnɛ to, barima
koore nun bɔxi singe nu bara lɔɛ, baa fan
mu nu na sɔnɔn. [2] N naxa taa sɛniyɛnxi to,
Darisalamu nɛɛnɛ, naxan nu na gorofe keli
koore ma Ala sɛɛti ma. A nu rafalaxi a fanyi
ra alɔ ginɛ naxan sigama a xa mɔri ralande a
xa futi xiri lɔxɔɛ. [3] N naxa xui sɛnbɛma nde
mɛ kelife kibanyi yire, a falafe ra, «Ala xa
hɔrɔmɔlingira nan ya naxan tixi adamadie
ya ma. Ala sabatima nɛ adamadie tagi, e
findi a xa ɲama ra, a fan findi e Marigi Ala
ra, a lu e tagi. [4] A e yaye birin bama nɛ. Faxɛ,
sunnunyi, wa xui, nun tɔɔrɛ mu luma naa
sɔnɔn, barima na fe mɔɔli naxee nu na singe
ra, nee birin bara ɲɔn.»

[5] Naxan magoroxi kibanyi kui a naxa a
fala, «Yakɔsi, n bara fe birin masara.» A man
naxa a fala, «A sɛbɛ, barima masenyi na
a ra naxan findixi nɔndi ra, a mu kanama
abadan.» [6] A naxa a fala n bɛ, «A bara ɲɔn.
N tan nan na fe singe nun fe dɔnxɔɛ ra,
a fɔlɛ nun a raɲɔnyi. Ye xɔli na naxan
ma, n kisi ye fima nɛ a ma, a mu sarama.
Na ye misaalixi kisi nan na. [7] Mixi naxan
geenima, a kɛ nan na ki. N bara findi a
Marigi Ala ra, a fan bara findi n ma di ra.
[8] Kɔnɔ mixi gaaxuxie, danxaniyataree, mixi
ɲaaxie, faxɛtie, yɛnɛlae, mandurulae, kuye
batuie, wule falɛɛ, e birin luma nɛ tɛ nun
soda xɔɔra. Na findima faxɛ firin nde nan
na.»

[9] Malekɛ nde naxan nu na na malekɛ
solofere ya ma, tɔnbili solofere nu na naxee
yi ra, mankanɛ solofere saxi e kui, a naxa fa
n yire, a a fala n bɛ, «Fa be, n xa Yɛxɛɛyɔrɛ
xa ginɛ masen i bɛ, naxan xa futi fama
xiride.» [10] A naxa n xaxili xanin geya xungbe
itexi ma. Mɛnni a naxa na taa sɛniyɛnxi
masen n bɛ, naxan findixi na Darisalamu
ra, naxan nu bara goro kelife koore ma Ala
sɛɛti ma. [11] Ala xa nɔrɛ nu na a ma, a nu
yanbama alɔ gɛmɛ tofanyi naxan maniyaxi
diyaman na. [12] A xa tɛtɛ nu ite, naadɛ fu
nu firin nu na a ma, malekɛ fu nun firin
nu tixi na naadɛɛ ra e makantafe ma. Isir-
ayila bɔnsɔɛ fu nun firin xili nu sɛbɛxi na
naadɛɛ ma. [13] Naadɛ saxan nu na sogetede
mabiri, naadɛ saxan nu na kɔɔla mabiri,
naadɛ saxan nu na yirefanyi mabiri, naadɛ
saxan nu na sogegorode mabiri. [14] Taa tɛtɛ
nu tixi na gɛmɛ safɛ fu nun firin nan fari,
Yɛxɛɛyɔrɛ xa xɛɛra fu nun firin xilie nu
sɛbɛxi e ma. [15] Maniyase xɛɛma daaxi nu

na na malekɛ yi ra, naxan nu wɔyɛnma n
bɛ, alako a xa nɔ taa, a naadɛe, nun a tɛtɛ
maniyade. [16] Taa kuyɛ, taa igboɲa, nun taa
iteya, a birin nu lanxi kilo wulu firin, kilo
kɛmɛ firin, kilo mɔxɔɲɛn nan ma. [17] Malekɛ
naxa tɛtɛ fan maniya adama ki ma. Na naxa
lan kanke ya tongo saxan nun senni ma.

[18] Tɛtɛ nu yailanxi gɛmɛ tofanyi nan na
naxan maniya diyaman na. Taa tan nu
yailanxi xɛɛma xɔri fanyi nan na naxan
tinse alɔ ye. [19] Taa tɛtɛ nu tixi gɛmɛ xungbee
nan fari. Gɛmɛ tofanyi mɔɔli birin nan
nu na gɛmɛ xungbee raxunmaxi. Gɛmɛ
xungbe singe raxunmaxi gɛmɛ tofanyi nde
nan na naxan xili falama yasipe, a firin nde
raxunmaxi gɛmɛ tofanyi nde nan na naxan
xili falama safiri, a saxan nde kalisedone,
a naani nde emerode, [20] a suuli nde saro-
donixi, a senni nde sarodone, a solofere nde
kirosolite, a solomasaxan nde berili, a solo-
manaani nde topasi, a fu nde kirisopirase,
a fu nun keren nde hiyasinti, a fu nun firin
nde ametisite. [21] Tɛtɛ naadɛ fu nun firin nu
yailanxi gɛmɛ tofanyie nan na naxee na baa
ma. Naadɛ birin findixi gɛmɛ keren nan na.
Taa malande nu yailanxi xɛɛma xɔri fanyi
nan na naxan tinse alɔ ye.

[22] N mu Ala xa hɔrɔmɔlingira toxi taa
kui, barima Marigi Ala Sɛnbɛ Kanyi nun
Yɛxɛɛyɔrɛ nan na hɔrɔmɔbanxi ra. [23] Na taa
hayi mu nu na soge ma, xa na mu a ra kike
ma, alako a xa naiyalanyi sɔtɔ. Ala xa nɔrɛ
nan findima a xa naiyalanyi ra, Yɛxɛɛyɔrɛ
findima a xa lanpui nan na. [24] Sie ɲɛrɛma
a xa naiyalanyi nan kui, duniɲa mangɛe
fama nɛ a binyade. [25] Na taa naadɛe mu
balanma, barima kɔɛ mu soma naa. [26] Sie
fama nɛ Ala binyade naa, e a matɔxɔ. [27] Se
sɛniyɛntare yo mu soma naa, mixi naxan fe
xɔnxi rabama nun mixi naxan wule falama,
e fan mu soma naa. Mixi naxee xili sɛbɛxi
Yɛxɛɛyɔrɛ xa kisi buki kui, e gbansan nan
soma na.

22

Ala xa kisi

[1] Na malekɛ naxa kisi xure masen n bɛ. A
nu tinse alɔ diyaman, a nu minima Ala nun
Yɛxɛɛyɔrɛ xa kibanyi nan kui, [2] a fa findi
xure ra taa tagi. Kisi sansie nu tixi a dɛ firin
na, e nu bogi kike yo kike, sanmaya fu nun
firin ɲɛ kui. E burɛxɛ findixi seri nan na
ɲamanɛe bɛ. [3] Dankɛ yo mu na sɔnɔn. Ala
nun Yɛxɛɛyɔrɛ xa kibanyi na taa kui. Ala
xa konyie a xui rabatuma, [4] e a yatagi to, a
xili sɛbɛxi e tigi ma. [5] Kɔɛ mu soma naa, e
hayi mu na lanpui nun soge naiyalanyi ma
sɔnɔn, barima Marigi Ala nan findixi e xa
naiyalanyi ra. Ala xa konyie yaamari tima
nɛ naa abadan.

[6] Malekɛ naxa a fala n bɛ, «Yi masenyi
nɔndi nan a ra, a mu kanama. Marigi
Ala, naxan namiɲɔnmɛ xaxili raɲɛrɛma, a
naxa a xa malekɛ xɛɛ alako a xa a masen
a xa konyie bɛ naxan fama rabade waxati
makɔrɛxi ra.»

[7] Isa naxa a masen, «I xa a kolon, a gbe
mu luxi n xa fa. Ɲɛlɛxinyi na mixi bɛ
naxan yi masenyi rabatuma, naxan sɛbɛxi
yi Kitaabui kui Ala xili ra.»

[8] N tan Yaya, n bara na fe birin mɛ, n bara
na fe birin to. N to na mɛ, n to na to, n naxa
bira na malekɛ bun ma naxan nu bara na
fee masen n bɛ, alako n xa a batu. [9] Kɔnɔ
a naxa a fala n bɛ, «Ade, i naxa na raba. N
fan findixi Ala xa konyi nan na alɔ i tan nun
i ngaxakerenyi naxee findixi namiɲɔnmɛe
ra, a nun mixi naxee yi Kitaabui xa masenyi
rabatuma. I xa Ala batu.»

[10] Na dangi xanbi na malekɛ naxa a
fala n bɛ, «I naxa yi masenyi balan
tɔnxuma ra sinden, naxan sɛbɛxi yi
Kitaabui kui Ala xili ra, barima waxati bara
makɔrɛ. [11] Tinxintare xa lu tinxintareya
kui, sɛniyɛntare xa lu sɛniyɛntareɲa kui,
tinxintɔɛ xa lu tinxinyi kui, sɛniyɛntɔɛ xa
lu sɛniyɛnyi kui.»

[12] Isa naxa a masen, «I xa a kolon, a gbe
mu luxi n xa fa, n man fama nɛ mixi birin
xa kɛwali sare ra. [13] N tan nan findixi fe
singe nun fe dɔnxɔɛ ra, a fɔlɛ nun a raɲɔnyi
ra. [14] Ɲɛlɛxinyi na mixi bɛ naxee e yɛtɛ
sɛniyɛnma, alako e xa kisi sansi bogi don,
e man xa nɔ sode na taa kui naadɛ ra. [15] Fe
ɲaaxi rabae na taa fari ma, mandurulae,
yɛnɛlae, faxɛtie, kuye batuie, nun wule falɛ
birin wule rafan naxee ma. [16] N tan Isa,
n bara n ma malekɛ xɛɛ seedeɲɔxɔya ra
danxaniyatɔɛ ɲamae ma. N tan findixi
Dawuda bɔnsɔɛ sanke nan na, n tan findixi
Dawuda bɔnsɔɛ nan na. N luma nɛ alɔ
subaxɛ looloe.»

[17] Ala Xaxili Sɛniyɛnxi nun ginɛ naxan xa
futi xirima, e birin a falama, «Fa.» Naxan na
a mɛ, na fan xa a fala, «Fa! Ye xɔli na naxan
ma, a xa fa. Naxan wama a minfe, a xa kisi
ye tongo, a xa a min, a mu sarama!»

[18] N tan Yaya bara findi seede ra mixi birin
bɛ naxee bara yi masenyi mɛ naxan sɛbɛxi
yi Kitaabui kui Ala xili ra. Xa a sa li mixi
nde fama fe gbɛtɛ nde sade yi masenyi fari,
Ala nan fama tɔɔrɛ sade na kanyi ma, alɔ
tɔɔrɛ naxan ma fe sɛbɛxi yi Kitaabui kui.
[19] Xa a sa li mixi nde naxa wɔyɛnyi nde ba
yi namijɔnmɛ xa masenyi ra naxan sɛbɛxi
yi Kitaabui kui, Ala nan fama kisi sansi kɛ
bade a yi ra, a fa lu taa sɛniyɛnxi fari ma, alɔ
a sɛbɛxi yi Kitaabui kui ki naxɛ. [20] Yi seede
naxan seedeɲɔxɔya baxi, a xa masenyi nan
ya, a naxɛ, «Iyo, a gbe mu luxi n xa fa.»
Amina. Marigi Isa, i xa fa!

[21] Marigi Isa xa hinnɛ birin na.